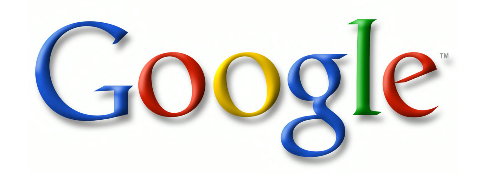
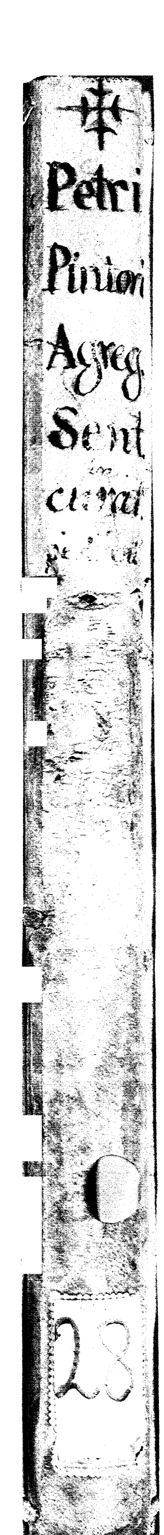
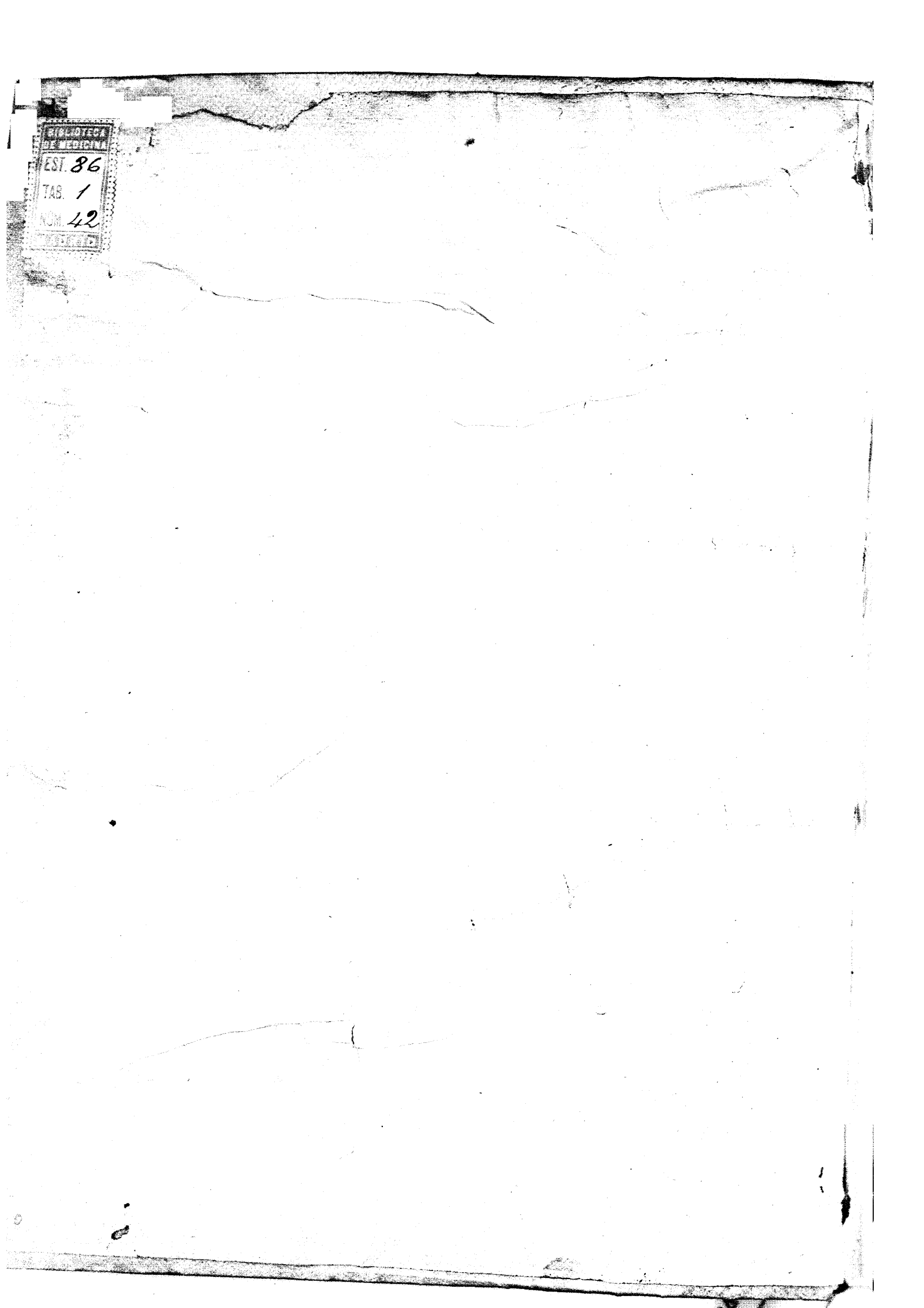

Petri
Pintori
Agreg
Sent
28

BIBLIOTECA DE MEDICINA
EST. 86
TAB. 1
NÚM. 42

El Autor compuso este Libro á la edad de 74 años y 6 meses. (Vease el Pref.) segun esto nacio en 1425 — fue impreso en 1499.

Libreria del Dr Chinchilla

¶ Ad beatissimum ⁊ clementissimum Dominum nostrū dominum Alexādrum sextum Pontificē Maximū Petrus Pintor arcium ⁊ medicine Magister prefateq sanctitatis medicus hūc libellum dirigit qui agregator sentenciarum doctorum omnium de preseruatione curationeq pestilentie intitulatur.

NOn ignoro profecto Pontifex Maxime Alexāder sexte te valitudinem gerere perfectissimā ꝓpter tēpatam ad iustitiā beatitudinis tue ꝯplexionem in qua omnia elementa proporcionata perfecte fuere ad vite sanctitatis tue longitudinem coadiuuāte vniuersali causa primaria procedēte ab ente sempiterno quieto comentatore in libro de causis inquiente quibusdam interuenientibus istorum generabilium et corruptibilium a primo causante causata Quāq inferiora corpora per omnes eorum motus a motibus celestuim corpoꝝ causentur ⁊ ex virtute eoꝝ forme ⁊ species consequntur diuina prouidētia volente ⁊ concedente albumasar teste in introductorio maiori scribente. Constat opificem vniuersitatis genitorem deum nature ducatū siderum motibus cōmendasse: quoniam opus stellaruꝫ dei est: ⁊ ipse tamq vicarie altissimi cōditoris operantur quicquid in terrenis accidit ⁊ q̄q vsq nūc deus altissimus ⁊ gloriosus stellarum influentiam in sanctitate tua gubernare prohibuit celumq in sanctissimam personam tuam agere potens est secundum natiuitatis beatitudinis tue dispositionumq suscipientium influentias ad vitam abreuiandam potentia ab omnipotente concessa veruꝫ quia socrates predicare solebat: solum vt viuas comedis non autem viuis vt commedas qđ non pauci aspernentes in maximas labuntur egritudines. vitamq sepius cum morte cōmutant ꝓpterea libellum hunc beatitudini tue trado vt non solum ciborum aut potuum quantitatē fugere docebo. Sed que a veteribus medicine doctoribus laudata assequaris que ve vitupata sunt sanctitas tua euitare valeat etiamq in sex rebus nō naturalibus istum ordinem adipiscatur. Itaq enim veterum ac modernorum sapientum doctissimorum in hoc tractatu de regimine pestilentie preseruatiuo ⁊ curatiuo dicta conspiciantur. Nam ipsorum non solum sententias sed ⁊ verba quibus ipsi vsi fuerunt meo inserere volui libello: ⁊ quasi omnes hac in scientia approbatos videbis. ⁊ aliqua vtilia superaddita de intentione opinioneq mea beatitudo tua reperiet: que omnia sanctitati tue gratissima fore sperabo: ⁊ q̄uis legenti hunc libellum sepe tedium prolixitas afferre soleat huic solum ex eis ⁊ que huic meo pertinere videbantur proposito accepi ⁊ que dispersa erant diuersisq ex locis hinc inde in hoc opere congessi. Hic autem libellus sua intitulatione agregator sententiarum doctorum omnium de preseruatione ⁊ curatione pestilentie appellabitur. Ego ipse magno cum labore multisq vigilijs familiaribusq negocijs tam medicine praxi q̄ etiamq in ordinādo regendoq domum cum muliere filioq vnico ⁊ filiabus duabus in senili etate septuagintaquatuor annorum perfectorum mensiumq sex hunc enim tractatum inextimabilis quidem laboris sine vllo corporis nocumento perficere potui. Laus ergo sit vni deo glorioso sublimi victorioso inductori qui tantam mihi gratiam pro sua enarrabili clementia concedere dignatus est vtiq Rasi in sui continentis rubrica inquiente. Sit igitur deus exaltatus qui verax est laudabilis ⁊ benedictus ⁊ melior omnium factorum Auicen. xxi. iij. trac. ꝑmo capitulo. ij. enarrante. Sicq ad laudem diuine trinitatis presens opus sigillaui gracias quas ego possum ⁊ non quas debeo ago patri ⁊ filio ⁊ spiritui sancto: beatitudinem tuam depreco: vt leta facie hilariq vultu pro tua incredibili humanitate hoc opus salutiferum quod ad laudem vtilitatem sanctitatis tue compilaui nec non ad omnium legentium salutem ne errorem quispiam incurrat vt finis valitudinis terminum attingat ⁊ per viscera profundissime caritatis dei excelsi nobis omnibus clementissime vitam eternam largiatur ad laudem ⁊ gloriam sue excelse magestatis.

Cum ardẽti animo sepe numero cogitarem hoĩes pestilentia epidimiaqꝫ grauiter affligi atqꝫ mori id in mentem meam venit beatissime pontifex maxime alexander sexte vt quoddam opusculum de pestilẽtia epidimiaqꝫ ad te cõscriberem ad tue exoptate per me sanitatis robur maximum accedere sentires vtiqꝫ vite tue prolongatio quam mihi cara existit longeue extendatur atqꝫ humani generis status ne in corruptionem deuenire possit conseruetur sicqꝫ mortales omnes cupere afectareqꝫ deberent. Ideoqꝫ sublimis omniũ conditor deus sua diuina fauente clemẽtia me dirigat in semitam veritatis tractandi ⁊ diffiniendi scientiã pestilentie ⁊ epedimie ut mala denuntiata faciat transeant in salutem qua propter ad honorem sancte ⁊ indiuidue trinitatis ⁊ beatitudinis tue reiqꝫ publice vtilitatem cum dei auxilio in hoc opusculo aliqua dicta de peste superficialiter diminuteqꝫ a doctoribus tractata rationes aliquas declarantes veritatem adducã plura vtilia ⁊ necessaria addẽs. Itaqꝫ hũc tractatum in plures partes diuidam que dicenẽ capitula.

Capitulũ primũ est in quo fiet diuisio huius tractatus ⁊ declarabiẽ differentia inter morbũ Epidimialem: morbumqꝫ Vndimialem ⁊ morbum diuersum.

Capitulum Secũdum est de causis ⁊ modis actionum causarum epedimie ⁊ pestilentie.

Capitulum. iij. est a quibus causis manifestis pestilentia a radice inferiori potest prouenire etiamqꝫ qñ ambe radices cõiuncte fuerint.

Capitulũ. iiij. in quo fiet ostensio per quẽ modũ causarum epidimia in hominibus cõtingit etiamqꝫ in alijs animalibus contingere poterit.

Capitulum. v. in quo ostendemus signa generalia ⁊ particularia epidimie vel pestilentie prouenientia a quacunqꝫ radice ⁊ primo ponenẽ signa generalia epedimie prouenientia a causa celesti.

Capitulum. vi. in quo fiet ostẽsio de signis aduentus pestilentie generalibus prouenientibus a radice inferiori secundo de signis prouenientibus a radice inferiori coniuncta superiori.

Capitulum vij. de signis proprijs ⁊ particularibus febrium pestilentialium a quacunqꝫ prouenientium radice in quocunqꝫ indiuiduo actu paciente febrem pestilentialem.

Capitulum viij. in quo fiet declaratio que corpora maiorem dispositionem ⁊ aptitudinẽ habent ad febrem pestilentialem incurrendum

Capitulum nonum demonstrans indicium ⁊ veritatis causam febris pestilentialis in hominum corpibus propter cõtagiũ ipsis eueniẽs

Capitulum. x. in quo fiet ostẽsio de preseruatione ⁊ precustodia corporum humanorũ ne incidant in epidimiam vel pestilentiam

Capitulum. xi. in quo fiet ostensio ꝙ aer est prima res non naturalis espruatiua disposicionis corporis humani a pestilentia si debito ⁊ condecenti modo administretur si vero e contrario destructiua ⁊ corruptiua ipsius erit

Capitulum . xij. in quo demonstratio fiet de secunda re non naturali que est cibus ⁊ potus qui debito ⁊ condecẽti modo administrati sunt corpis humani a pestilentia preseruatiui si vero econtrario destructiui ⁊ corruptiui ipsius erunt ⁊ primo de fructibus ostẽdere intẽdimus

Capitulum. xiij. demonstrans iuuamenta ⁊ nocumenta olerum in generali ⁊ si ipsa iuuantia vel nocentia sint in preseruatione pestis vsus eorum

Capitulũ. xiiij. in quo ostendetur de radicibus que in vsu commedendi habentur in vniuersali etiamqꝫ de ipsis sermonem in particulari faciemus demonstrando naturam ⁊ proprietates ipsarum que sint conuenientes vel disconuenientes in preseruatione a pestilentia

Capitulum. xv. in quo ostẽdemus naturam ⁊ proprietates leguminum ⁊ seminum idest granorum que vtilia ⁊ laudabilia sunt tempore pestis ⁊ primo in generali secundo in particulari vt ab eorum oppositis scire ⁊ custodire valeamus

Capitulũ. xvi. in quo fiet declaratio de carnibus in generali ⁊ in spetiali si conferentes sunt in viam cibi ⁊ nutrimẽti in preseruatione a pestilentia ⁊ primo de carnibus in generali capitulum singulare faciemus

Capitulum. xvij. ostendens que carnes conferentes sunt in viam cibi ⁊ nutrimenti in particulari in preseruãdo corpora humana a pestilẽtia

de vino rubeo grosso ⁊ de dulci rubeo Etiãꝫ
de vino agrestino ⁊ stiptico ⁊ de vino nouo
non purificato Similiterꝫ de veteri vino odo
rifero in speciali vero ostendemus si vina dic-
ta conuenientia ⁊ vtilia vel in vtilia sint ad sa-
nitatis conseruationem eiusꝫ preseruationem
pestilentie tempore

Capitulum.xxxvi.in quo pertractabitur de ter
cia re non naturali scilicet de somno ⁊ vigilia-
⁊ primo de sompni temperati superflui nocu-
mentis ꝓueniẽtibus in virtutibus animalibus
⁊ naturalibus corpis humani ⁊ qui sompnus
iuuatiuus ⁊ vtilis sit ⁊ qui inutilis ⁊ nociuus
ad pestilentie preseruationem ⁊ febris pestilen
tialis curationem

Capitulũ.xxxvij.in quo fiet ostensio de quar-
ta re nõ naturali scilicet de motu ⁊ quiete que
iuuamẽta ⁊ vtilitates ⁊ que nocumẽta ⁊ inuti
litates ꝑmaxime fiũt ꝑ exercitiũ ⁊ quietem in
corpore humano in sanitatis conseruatione ei-
usꝫ preseruatione pestilentie tempore

Capitulũ.xxxviij.in quo ostendemus aliquos
modos exercitij qui sunt fricationes balnea ⁊
coitus.necessarium ergo est medico eorum iu
uamenta ⁊ nocumenta scire secundum propor
tionem ⁊ commensurationem ad indigentiam
corporis ⁊ hoc ad conseruandam corporis sa
nitatem ⁊ ad preseruandum a pestilentia

Capitulum.xxxix.in quo fiet ostensio de secun
do modo exercitij scilicet de balneo in genera
li ⁊ de eorum speciebus que iuuamenta ⁊ no-
cumenta inducunt ad conseruandam corporis
sanitatem eiusꝫ a pestilentia preseruandam

Capitulum.xxxx.in quo declarabitur que iu-
uamenta ⁊ vtilitates ex moderato coitus vsu
⁊ que nocumenta ex eius sup̲fluo ⁊ inordina-
to in membra precipue principalia ⁊ in totum
corpus perueniant ad corporis salutem cõser-
uandam eiusꝫ pestis tempore preseruandam

Capitulum.xxxxi.in quo ostendere intẽdimus
quintam rem non naturalem scilicet repleciõꝫ
⁊ inanitionem que si ordinate ⁊ debito modo
regulate fuerint ex ciborum ⁊ potuum assump
tione iuuamẽta in corpore humano multa effi
ciuntur si vero superflue ⁊ indebite nocumen-
ta plurima sequnẽ ad sanitatis cõseruationem
eiusꝫ pestilentie preseruationem

Capitulum.xxxxij.in quo demonstrabitur de
sexta re non naturali vtiꝫ de accidentibus ani
me siue anime passionum que indebite ⁊ super
flue in copore humano prouenientibus videli
cet ex ira odio furore tristicia solicitudine gau-
dio inuidia imaginatiõe ⁊ similibus que nocu
menta ex eis sequãtur ⁊ aliquibus ipsorũ que
iuuamenta declarabitur

Capitulum.xxxxiij.in quo ostẽdere volumus
de minutione in corporibus plectoricis fienda
que debito modo administrata corpora huma
na munda faciant vt ipsa a pestilentia sint pre
seruata

Capitulum.xxxxiiij.in quo fiet declaratio de
purgatione humorũ in quali peccantium vt in
cacohochimijs corporibus que temperato mo
do facta tempore pestis a pestilentia preseruãt

Capitulum.xxxxv.in quo ostendemus q̃ medi
cine purgatiue necessarie sunt que corpora in
munda faciant munda euacuando superfluos
humores ⁊ eos temperate desiccãdo quod ne
cessarium est in preseruatione corporum a pe-
stilentia

Capitulum.xxxxvi.in quo demonstrationem
faciemus de regimine p̃eruatiuo a pestilentia
per assumptionem medicinarum assumptarum
interius vel exterius appositarum in corpore
humano operantiũ a qualitatibus primis vel
secundis vel a proprietate siue a forma specifi
ca ⁊ primo de tiriaca ⁊ metridato

Capitulum.xxxxvij.in quo fiet ostensio de me
dicinis simplicibꝰ ĩtra corpus humanũ assump
tis vel eisdẽ exterius applicatis a primis qua
litatibus vel secundis vel a virtute proprieta-
ria in preseruatione ⁊ curatione pestilentie cõ-
ferentibus sicut de bolo armeno vel terra sigil
lata ⁊ de alijs

Capitulum.xxxxviij.ĩ quo fiet declaratio quã
do in febre pestilentiali putrifactio ⁊ corruptio
existẽs venenosa in humoribus substãtialibus
cordis per medicinam vero laxatiuam potest
fieri illorum melior eductio si cũ ipsa permisce-
antur medicine cordiales

Capitulum.xxxxix.in quo ostendetur de cau-
sis necessitatis compositionis medicinarũ sim
plicium ⁊ de modo compositionis ipsarum ad
effectum preseruationis a pestilentia eorumꝫ

¶Emendationes erroꝝ secundū ordinē
capitulorum
¶Capitulo primo columna prima linea.xvij.
legeť in pro ita in eadē col.li.xxxi.bocia ꝓ bo
na Jtem li.xxxix.multis pro multas
¶Ca.iij.col.ij.li.xxv.post aquaꝝ deficit visus
col.iij.li.xi complexionis pro commestionis
¶Ca.iiij.col.iij.li.xxxiij specifica ꝓ speciuoca
col.iiij.li.xxxiiij omittanť pro mittantur Jtem
li.xxxxiij.exiles pro ex illis col.xi.li.xxxij.fe
brem pro vebrē.¶Ca.v.col.ij.li.xviiij.fm pro
signum col.iij.li.xiiij.fiunt pro significant
¶Ca.vij.col.ij.li.xij.percipitur pro cōcipitur
¶Ca.viij.col.v.li.vltima densa pro depressa
¶Ca.xi.col.v.li.x.citri pro citer
¶Ca.xij.col.iiij.li.xxxvi.notat pro notet col
v.li.vi.intentio pro intentione Jtē li.ix.flores
violaꝝ ꝓ flore violis col.vij.li.xi.qnto ꝓ hoc
¶Ca.xiij.col.i.li.xxi.nutrientium pro nutrimē
tum Jtem li.xxiij.sanguinem pro sanitatem col
iij.li.i.ictiritiam pro ictiriam col.vi.linea.xxvi.
post tractatu deficit secundo
¶Ca.xiiij.col.ij.li.iii.inutiles vna dictio Jtem
li.iiii.ipsis pro ipsijs Jtem li.ix.post sparagorū
deficiunt hec verba Et p̄mo dicamus de allio
cū Auicēna.ij.canone.ca.ꝓprio scribēte col.v
li.xxviii.illū pro illā ¶Cap.xv.col.vi.li.xxxiii.
quādā ꝓ cōseruādā col.vii.li.xxxviii.capperes
pro capperis col.viii li.i.luciōez ꝓ laciōez Ca
xvi.col.i.li.v.singulare ꝓ.singulari col.ii.linea
xxiiii.quociēs ꝓ cōueniēs col.iiii li.i.digerit ꝓ
digerit Ca.xvii.colū.i.li.xiiii.annaliū ꝓ aīaliū
col.iii.li.i.annalis ꝓ aialis Jtē li.v.annales ꝓ
aīales¶Ca.xviii col.iii.li.xiii.ingētis ꝓ ingēs
col.iiii.li.xxxvii.in p̄ma doctrina ꝓ in p̄mo oc-
taui ¶Ca.xix.li.xix.macicies pro macres Jtē
grassities ꝓ grassiores Jtē macicies pro ma-
cres ¶Ca.xx.col.vi.li.x.cōueniēs ꝓ cōuenie
tes col.vii.li.xviii.grauāt ꝓ generāt ¶Ca.xxi
col.ii.li.xxxiiii.nucha ꝓ cintha ¶Ca.xxii.col
iiii.li.xxxix.in ꝓ pro Jtē li.xxxxiiii colore ꝓ ca-
lore col.vi.li.vlt.pestilētialis pro pestilētialib⁹
Ca.xxv.col.xiiii.li.viii.conclusionē pro com-
plexionem Capi.xxvii.col.ii.ecōtrario pro ecō
tra col.iii.li.xii.quādo ꝓ quomodo Jtē linea
xxii.fermeti pro frumēti. Capi.xxviii.col.pri.
li.ii.deleatur composita Jtez linea xxxxii ante
verbum dilatacione deficit a col.iii.li.xv.natu
ra pro nam.Ca.xxix.col.iii.li.xv.quātitate ꝓ
quantite Capi.xxxi.col.ii.li.penultima aucto-
ritatibus ꝓ auctoribus Capi.xxxiiii.col.iii.li.
iii.in cōueniens ꝓ inquiens col.v.li.xxxiiii.te-
rapentice ꝓ terace Jtē li.xxxviiii.effimera pro
effiā Capi.xxxvii.col.i.li.xvi.posterioꝝ ꝓ phi
sicoꝝ Jtē.li.xxxviii.quoddā ꝓ q̄dā col.iii.li.i
putrescāt ꝓ putrifaciāt col.iiii.li.vi.quando ꝓ
quomodo col.v.in fine vltime linee post inflā-
matiōez deficiūt hec verba quoniā dū ipoꝝ au
geť inflāmatio adhuc est hora col.vi li.xxiii de
clarať ꝓ declarat col.vii.li.xxxiiii.seqť ꝓsimiliť
Ca.xxxviii.col.ii.li.xx.autē ꝓ cutē Ca.xxxix
col.vi.li.vi.patiať ꝓ patiāť col.vii.li.i.post tē-
pore deficit nō Jtē li.xxxvii.vicinaꝝ ꝓ ⁊ vena
rum Jtē li.xxxviii.exercitiū ꝓ extremum col.
viii.li.xxv.sudore ꝓ sudor Cap.xxxx.col.v.li.
xiii.post ergo deficit est col.vi.line.xxxxi.genu
bus ꝓ inguib⁹ Ca.xxxxi.col.v.li.ii.stāt ꝓ stat
Jtē.li.vi.opatiōis pro opatiuois col.vi.li.xvii
fiūt pro fuerit.col.vii.li.x.ip̄m pro ipa col.ix.li
x.aperit pro appetit col.xiii.li.xiii.post resista-
m⁹ deficit igiť Ca.xxxxii.col.ii.li.xxxxvi.exsic
cāt pro exsiccat Ca.xxxxiii.col.iii.li.xxxvii.op
posite pro opposito col.iiii.li.i.laudať pro au-
dať Ca.xxxxvi.col.ix.li.xix.questiōez pro con-
clusiōem Ca.xxxxvii.col.iii.lin.xxix.aromati
citas pro aromaticas col.viii.li.xxvii.mūcada
pro muncuda.col.ix.li.xxi.ista pro ipsa Capi.
xxxxviii.col.i.li.xxix.assotieť.pro absolueť Ca
l.col.iii.li.xxvii.discreto ꝓ diserto.col.iiii.li.iii.
acetose pro acetosi col.vi.li.xxxxv.post granū
deficit vnū col.vii.li.viii.vncia ꝓz..Ca.li.col.
ii.li.xlv.esse pro est Ca.lii.col.ii.li.xxxi.ante
viuificū deficit calorē ⁊ in li.seqūti dele calorē
col.iii.li.xiii.recipiēdā.ꝓrepiēdā col.v.li.xxxiiii
post fabaꝝ.deficit atqꝫ col.vi.line.i.mobilitate
pro nobilitate Jtē li.xxxix somnū pro somniū
Jtem li.xxxxv.vel pro ⁊ col.x.li.xxx.dragmas
pro vncias Ca.liii.col.iii.li.vi.post vt puta de
ficit si Jtē li.xxii.sanguis pro sanguinē col.vi.li
penul.spiritib⁹ ꝓ sp̄ualib⁹ Ca.liiii.col.i.li.xvii
sil pro silin Ca.lv.col.ii.li.xliiii.extractiōe pro
exactiōz col.iii.li.xxi.dz poni xiiii.vbi poniť.iiii
col.vi.li.xxvi.bubonē pro bociū Ca.lvii.col.
vi.li.vi.ignis pro signis Ca.lviii.col.vi.li.v.
dicit pro eicit Ca.lxi.col.iiii.li.iiii.apostema ꝓ
apostemata Ca.lx col.ii.li.xvii.renoueť ꝓ rem.

¶ Capitulum primum de differentia
inter morbum epedimialem morbumq;
vndimilialem ⁊ morbum diuersum.

Ipocras in libro epidi-
miarum ⁊ Galienus in
suis secretis enarrāt ⁊
Joannes alexandrinus
confirmat ponētes dif-
ferentias inter predic-
tos morbos iuxta eorum
diffinitiones Primitus ergo dignum est cau
sas morbi diuersi qui distinguitur a morbo epi
dimiali ⁊ vndimiliali designare ⁊ ad ipsas cau
sas declarādas. oportet morbū diuersum dif-
finire. Morbus igitur diuersus est qui ex ma-
litia regiminis debito nō seruato ordine quan
tum ad res non naturales prouenit ⁊ cum ita
diuersis hominibus ⁊ circa diuersa. in rebus
non naturalibus errare contingat ⁊ maxime
quo ad cibos ⁊ potus diuersi generabuntur
morbi in eis quales sunt febres putride diuer
se diuersarum specierum simplices ⁊ cōposite
plurima apostemata diuersorum generum ⁊ alie
quāplurime passiones diuerse. hac ratione di
uersus dicitur morbus Nominatur autē mor
bus vndimialis quādo fiunt egritudines ex
loco siue ex aere aqua vel terra ex eorum ma-
lis dispositionibus egritudines alique gene-
rantur ⁊ gentibus ibidem comorātibus ingru
ens sicut in quibusdam ciuitatibus fiunt mul-
ta bona ⁊ in quibusdam mōtanis propter sub
tilitatem aque ⁊ eius frigiditatem vtiq; in ter
ra ianuensium tusses ⁊ catarri propter aerem
borealem. Similiterq; in quadam regione ve
na meden. vel ciuilis quā galienus nunquam
vidit vt de interioribus sexto ⁊ sic fiunt diuer
se egritudines particulares in diuersis aliis lo
cis. Sed morbus epidimialis dicitur qui ab ae-
ris corruptiōe procedere videt͂ in qualitate aut
substantia quem sic notificat constantinus di-
cēs Est enim morbus epidimialis subito mul
tas simul eodemq; tempore hominibus ingru
ens Ex cuius diffinitione ad alios morbos
differentia notatur Dicitur autem quod est mor
bus hominibus multis subito ingruēs ad dif-
ferentiam vndimialis qui pluribus simul eue-
nit non tamen subito ⁊ hoc propter debilitatem
cause agentis imprimētis q̄ est terra vel aqua
fortioris enim impressionis cōstat esse aerem
quam aquā vel terrā Altera autem differētia
est quia in diffinitione dicitur multis simul eo
demq; tempore ingruens ad differentiā mor-
bi diuersi. qui multis simul nō autē in eodem
tempore accidit sed in diuersis tēporibus se-
cundum quod homines in diuersis rebus nō na
turalibus errant Est enim alia differentia in-
ter morbum vndimialem morbum diuersum
⁊ morbum epidimicū ex eo quia morbus epi
dimicus a causa primitiua causatur scilicet ab
aere alterato ad qualitates actiuas vel passi
uas sicuti a fortissima caliditate vel frigiditate
⁊ aeris humiditate vel siccitate vel ab aere cor
rupto in substantia vt Auicena scribit fen .ij.p
d.ij.capi.viiii.ibi textus Mutationes vero na
turā egredientes sunt aut propter conuersio-
nem in substantia factam aut propter conuer-
sionem in qualitatibus. quod vero in eius exi
stit substantia ad maliciam cōuertatur nō ideo
quot aliqua suarum qualitatum valde fortior
facta fuerit secundum augmentū ⁊ diminuci-
onem ⁊ hec est pestilētia Ratio vero quomo
do a qualitatibus actiuis ⁊ passiuis alterātur
spiritus ⁊ humores circundati a corde essen-
tiales putrifiunt est quia fortis ⁊ rabiosa cali-
ditas aeris cōtinētis resoluit spiritus vitales
⁊ calorem naturalem ad quam sequitur mul-
ta virtutum prostratio ⁊ sic humores derelin
quuntur a regimine suo naturali ⁊ putrifiunt
⁊ sic intensa frigiditas congelando spiritus vi
tales prostrabuntur virtutes naturales regiti
ue ⁊ humores naturales putrifient ⁊ sic intel
ligendum est de qualitatibus passiuis quia om-
nis excessiua qualitas destruit proprium ac-
tum virtutis ⁊ sic febris pestilentialis aqua
litatibus actiuis vel passiuis proportionabili-
ter causari potest Aliā rationē assignāt docto
res pestilentiam prouenire a qualitatibus ac
tiuis vel passiuis intollerabilibus ⁊ rabiosis
secundum naturam temporis anni ⁊ ille qua-
litates tales corrumpūt messes arbores ⁊ ve
getabilia ideoq; corrumpūtur ex animalibus
que ea comedūt ideo homines qui ex eis ve-
scuntur corrumpūtur vt Auicena.ij.p ca.vii

Similiterq; ab aere corrupto in substantia se
quitur putrifactio in humorib⁹ substātialibus
cordis ⁊ corruptio in spiritibus In morbis
autem diuersis vel morbis vndimialibus si
causantur febres non sequitur vel fit putrifac
tio in humoribus substantialibus cordis ⁊ spi
ritibus corpoꝝ sed putrifiunt humores in ve-
nis epatis vl' stomaci vl'in venis magnis vel
paruis totius ambitus corporis extra cōcaui-
tatem ventriculorum cordis vt galienus pri-
mo de differētiis febriū ponens differentiam
inter putridam febrem ⁊ febrem pestilētialem
dicens q̄d infebre putrida humores in venis
epatis ⁊ cetera putrifiūt In febre eni pestilē
tiali humores circundati a corde vt Auicen-
na p̄.iiij. ⁊ fen.ij.p̄.dicit text⁹ Ex aere vero cū
mutatur proueniunt in corporibus accidentia
Cū enim putrifit putrifacit humores ⁊ incipit
humorem putrifacere qui a corde circumda-
tus est Hiis differentiis declaratis quis cla-
re videre poterit quid est epidimia quid vndi
mia ⁊ quid diuersus morbus Amplius decla
rare conueniēs est si epidimia ⁊ pestilētia sint
idem solet enim epidimia pro pestilentia sumi
licet generalior sit pestilentia ipsa epidimia di
citur autem epidimia ab epi quod est supra ⁊
dimia quia a superiori pestis nimia quia vio-
lenter occidit ⁊ tunc causa est tantum radix su
perior si vero causa est radix inferior tantum
tunc proprie dicitur pestilentia quia pestis lē-
ta quia lēte afflixit ad sensum paciētis ⁊ iudi
ciū medici quō aūt ambe radices concurrunt
in simul tūc proprie pestilētia dicitur pestulen
tia qa mēbra humana sua putredine depascit
vel qa paucula pestis seu patens pestis. tunc
omnibus patet ⁊ est nomen generis pestulen
tia ad pestillentiam ⁊ epidimiam.

Capitulum secundum de causis ⁊ mo-
dis actionum causarum epidimie
⁊ pestilentie

Ecessarium est medico causas
⁊ modū actionis causaꝝ epidi
mie ⁊ pestilentie non ignorare
nā morbus est incognit⁹ medi-
co cuius causas ignorat ut Ga
lienus in passionario ⁊ ideo quia antiqui me
dici causas ⁊ modum actionis ignorarunt nō
posuerunt curā nisi diminute in genere ⁊ sub
quadam confusione generali ex eo quia noti
ciam confusam habuerunt ab effectu apparen
te arguebāt causam esse vl' fuisse qa cās illaꝝ
cōstellationum superioꝝ non sciebant nec cu-
ram perfecte scire potuerunt propter hoc be-
ne dixit auicēna prima.iiij ⁊ principiū omniuȝ
hoꝝ sunt forme ex formis celi faciētes esse ne
cessariū illis cui⁹ aduent⁹ ignoratur a medico
suple ⁊ nō ab astrologo sciētifico ⁊ experto ⁊
Auicēna intelligit tam de pestilentia vel epi-
dimia que prouenit a qualitatibus actiuis si-
ue passiuis quā etiā ꝓueniente a corruptione
aeris in substātia Et istaꝝ epidimiarū dictaꝝ
causa pōt esse forme vel imagines celi Adi id
declarandum atensione dignum est ꝙ tripli-
ces dicuntur cause agentes pestilentiā prime
autem cause sunt vniuersales ⁊ remote secun
de sunt particulares ⁊ propinque tercie cau-
se sunt quando iste cause vel radices simul cō
iungūtur prime igitur cause sunt occulte que
proueniūt a radice superiori celesti ex formis
celi siue imaginibus faciētibus esse necessariū
in quantum tales putrifacere faciunt aerem
⁊ aquā ⁊ in visceribus terre putredines cau
santur propter causas quarum euentus igno
ratur suple a medico vt auicenna p̄.iiii. dicit
quandoq; accidunt putredines in interiorib⁹
terre propter causas quarum euētus ignora-
tur ⁊ nocere faciunt aerem ⁊ aquam sicuti ex
luminarium proprie cōtingit ecclipsibus ⁊ ex
coniuctione maxime Saturni Iouis ⁊ Mar
tis cum stellis fixis aut ipsorum coniunctione
in aliquo signorum humanorum ⁊ proprie cū
preualuerint in domo vite in aliqua coniunc-
tione vel aspectu superiorum planetarum aut
reuolucione anni prauas constitutiones anni
induendo permutatis essentiis ⁊ naturis eoꝝ
Secūdo contingit ex aparitione secundarum
stellarum scilicet cometarum ⁊ ignitarum con
sistentiarum in noctibus vt draco volans lon
gissimus ⁊ sidera discurrentia ⁊ alia vt Aui-
cēna p̄.iiij.⁊ ptolomeus in centiloquio propo
sitiōe vltima Quare exempli gratia enarrare
volumus mortalitates que secute fuerunt tē-
pore preterito ex cōiunctione planetaꝝ quas
Guido de cauliaco ⁊ raimundus de binario

solempnes doctores illo tempore ipsis medicinam praticantibus viderunt ⁊ scripserūt q̄ anno. M.ccc.xxxxv. fuit coniunctio triū superiorum planetarum scilicet Saturni Jouis ⁊ Martis de mēse martii in. xviiij. gradu aquarij que cōiunctio significauit res admirabiles fortes ⁊ terribiles spetialiter aduentus mortalitatum ⁊ quia ipsa coniunctio fuit in signo fixo humano ideo diu duratura in humana natura indicauit. a qua cōiunctione omnes mortalitates postea subsecute suam originem traxerūt que postea in diuersis temporibus ⁊ in diuersis mundi partibus mortifere gentes sagitauerunt: Nam primo post talem coniunctionem subsecuta fuit mortalitas magna ex āno M ccc xxxxviij. deīde scđo alia subsecuta fuit mortalitas āno. M.ccc.lxi. tertio subsecuta fuit alia mortalitas āno. M.ccc.lxxiiij. Quarto subsecuta fuit mortalitas alia āno . M.ccc.lxxxiiij. oēs dicte mortalitates subsecute fuerūt ⁊ originem habuerunt ex virtute prime coniuctionis scilicet Saturni Jouis ⁊ Martis coadiuuantibus ad hoc alijs malis coniunctionibꝰ mediocribꝰ ac minoribꝰ ⁊ ecclipsibus ⁊ cometarum aparicionibus. ⁊ ideo in aere elemētis ⁊ elementatis male dispositiones corrupte remanserūt que est quedam speties mala in corporea in ipsis elemētis ⁊ elementatis. a corporibus supra celestibus impresse que autem remota ⁊ interrupta multociens a frigoribus ⁊ alijs influentijs bonis sepe iterū a primis causis in suum effectum ducitur sicuti species incorporea in sensibus ⁊ memoria derelicta que tamen sompno vel alijs actionibus humanis remota vel interrupta non semper deducatur in actum: per intellectum autem agētem cum reminiscitiua ducitur in suum actū hac de causa diu durature mortalitates fuerūt usq̄ quo per aliam cōiunctionem magnam bonam scilicet Saturni ⁊ Jouis in elemētis ⁊ elementatis bona impressio fiat Joue potenciore ⁊ boni esse Saturno: Ex hijs dictis concluditur q̄ morbus epidimialis in hominibus causat̄ vt plurimum a radice superiori. Et hec radix superior est duplex: prima enim est omnium causarum primaria Alie autem sunt cause secundarie in relatione ad primam Et ista prima est deus benedictus a quo omnia procedunt prima namq̄ causa plus influit in causatū quam causa secundaria vt in prima propositione de causis aristotiles nec mouet secūda causa nisi per primam mota Omne namq̄ quod mouet̄ ab alio mouetur secundo phisicorum ⁊ ipse est per quem omnia sunt vt in euangelio beati Johannis: vnde auēzoar in suo thesir capi. vltimo. Aliquādo mortalitas venit propter voluntatem dei ⁊ illam operatur deus aliquādo sine mediacione causarum naturaliū ymo per angelos vt fecit in primogenitis mortuorum egiptiorum ⁊ propter peccatum Dauid in populo hebreorum. Aliquando aliam operatur cum mediacione causarum naturalium vt stellarum quam causam medici vocant primā radicem ⁊ ista est secundaria in relatione ad primam ⁊ ista radix est coniunctio superiorū planetarum illam inducens virtualiter Vel aparitio secundarum stellarum idest cometarum vel ignitarum consistentiarum illam ostendēs vt testatur aristotiles in libro de causis ꝓprietatum elementorum dicens: mortalitas gentium ⁊ regna vacua sunt apud coniunctionem stellarum duarum scilicet Saturni ⁊ Jouis q̄ est verum secundum mesahala si Saturnus fuerit potens Joue: si autem ecōuerso contrarius effectus eueniet. Jupiter namq̄ est planeta vite in tantum nisi vinceretur in natiuitatibus homines fuissent immortales vt Julius finiricus asserit Ad idem mesahala in tractatu suo astrologico capitu x. de coniunctionibus maioribus ⁊ albertus in de causis proprietatum elementorum qui dicit q̄ coniunctio duarum stellarū scilicet Jouis ⁊ Martis inducit magnā pestilentiā potissime quādo fit in signo calido ⁊ humido ⁊ Albumasar simili modo in tractatu de magnis cōiunctionibus.

Capitulum Tertium a quibus causis manifestis pestilentia a radice inferiori potest prouenire etiamq̄ quando ambe radices coniuncte fuerint.

Ostensis causis a quibus euenire poterat a radice supiori epidimia Nūc inuestigandum est a quibus causis pestilētia a radice inferiori propter causas māifestas ꝓuenire poterit. Prima au

tem causa esse dicitur ex multiplicatione ven
toꝝ̄ austrinoꝝ inducētium pluuias magnas
per totum annum maxime tempore veris Ad
ueniēte vero caliditate forti estatis vt quādo
sol tauri tiopicum intrabit vsque quo dies ca-
niculares finiantur que vigesimo die augusti
finis aderit ⁊ per amplius etiam tēporis spa-
tium caliditate vigēte quia dies caniculares
sunt. xxxx. aut. l. dies secundum Galienum de
vsu farmacorum ⁊ secundo alimentorum ⁊ se
cundum aliquos ortus canicule incipit. x. Ju
lij ⁊ finis eius ē vicesima agusti Tunc autem
permanente humiditate per maxima in terra
cum caliditate causabitur ingens putrifactio
ex eo quia humiditas est mater putrifactionis
caliditas vero causa efficiēs vt aristotiles. iiij
metheororū ⁊ Auicēna. ij p̄mi sicut fuit in ci
uitate craton tēpore Ypocr̄. Tertio epidimi
arum ipse scribit quia ex illa putredine in inte
rioribus vel visceribus terre causata fumi pu-
tridi male qualitates venenosi eleuātur ⁊ cū
aere permiscentur ⁊ ipsi aeri mala qualitas pu
trida prouenit Et etiam ille putredines in vi-
sceribus terre causate corrumpūt aquas ⁊ ex-
inde effluentes illarum aquaꝝ vsu causa egri
tudinum prauarum erit ⁊ corrumpunt etiam
aerem Si ergo tu sciētifice cōsideras non solū
ab aere putrido sed ab aqua putrida etiā aci-
bis putridis in nobis putredines fieri possūt
Quāuis aer in quantum simplex non putrifit
quia nullum nudorum idest simplitium elemē
torum putrifit sed propter admixtionē vapoꝝ
eleuatorum a terra putridorum sequitur putri
factio ⁊ corruptio in substantia aeris ⁊ est pu
trifactio que accidit aeri similis putrifactio-
ni aque remollitionis fetide ⁊ hec pestilentia
vt dicit Auicēna. ij. p̄ capitu. ix. Et nota ꝙ mu
tationes temporum maxime generāt morbos
vt ypocras. iij āphorismoꝝ scilicet a mutatio
ne quatuor tēpoꝝ anni aut a mutatione vni-
us temporis tantum quia magis in natura illi
us tēporis permutatio fit scd̄m qualitates ma
nifestas vt si inquocūq tempore nunc calidi-
tas nunc frigiditas appareat Autūnales egri-
tudines spectare oportet vt tertio amphōrum
mutationes temporꝝ ⁊c̄ Exponūtq doctores
glosatores Autūnales idest pestilētiales egri-
tudines spectare oportet sicut febres accute
disenterie obtalmie ⁊ febres diuerse ⁊ diuersa
genera appostematum vt morbilli ⁊ variole ⁊
alie quāplures egritudines: vt Galien⁹ ibidē
incōmento enarrat. Scd̄a causa pestilētie ma
nifeste potest esse ab inmūdis paludibus lacu-
bus stagnis sicut in Sardinia ⁊ etiā in aquis
stantibus corruptis vt quādo lina vel canepa
⁊ risi diu permanentes in aqua in campo fue-
rint: vt in Ualentina ciuitate. vel ꝓpter vege
tabilia corrupte cōmestionis sicuti caules eru
ca lacticinia acuta ⁊ viscosa aut propter arbo
res malaꝝ cōplexionū odores fetides et cor-
ruptos deferentes: aut propter stercora ⁊ ani
maliū cadauera ⁊ hominū corpora occisoꝝ in
prelio intumulata incōbusta nō sepilita: Sicut
ex Ethiopia athenienfibus influxerūt. Etiāq
euenit pestilentia cū famem sequit̄ habundan
tia propter languida tritica: herbas ⁊ malos
cibos varios cum fame hos coacti sumpserint
vt Zoar de pestilentia netrochiana recitat. Si
militerq pestilētia ab alijs plimis causis cor-
rumpentibus substantiam aeris cōtingere po-
terit: quandoq causatur pestilentia cum ambe
radices cōiūgūt̄ scilicet radix superior occul
ta ⁊ inferior manifesta q̄ ambe radices vl' cau
se cōplicate fuerūt vt quādo propter aliquas
constellationes respiciētes viscera terre causā
tes in substantia aeris corruptionē. Et aliquā
do propter multas pluuias per totum annum
et maxieme tempore veris concluso aere cum
vaporibus inprofundis terre occulte corrupti
ones causantur quarum causa nō est plus sci
ta q̄ sciatur: sicut hoc mixtum est venenosum
vt napellus ⁊ hoc mixtum non: sicuti etiam a
quibusdam puteis longo tempore cohopertis
aptione facta exiuit tā putridus vapor qui sta
tim occideret p̄sentes ⁊ cicius quocūq vene-
no. Coniuncta ergo radice superiori occulta
cum radice inferiori manifesta insequit̄ ingens
⁊ fortis pestilentia. Et de tali mortalitate ab
vtraq radice procedente locuti fuerunt solen
nes antiqui doctores vt Auicenna. Rasis. se
rapio Constantinus per maxime Auicenna
loquitur fen. ij. p̄. d. ij. capitulo septimo cum in
quit. Amplius mortalitas corrumpit arbores
et vegetabilia: Ideoq corrūpūt ex animalib⁹

que ea comedunt ideo homines qui eis vescuntur corrumpuntur De prima autem radice a qua prouenit epidimia quia causas ⁊ modum actionis doctores ignorauerunt superficialiter locuti sunt licet aliqua signa posuerint Curamq; in generali solum scripserūt quia adūetus cause ab eis ignoratur nec sciuerūt aliud nisi de loco lune vt Galienus in de creticis diebus ⁊ ypocras primo pronosticorum: est enim quoddā celeste signum ⁊ c. Galienus vero non comentauit ad mentē ypocratis sed dixit opinionem eius in comento quod debet intelligi pro dispositione aeris.

Capitulum. iiij. in quo fiet ostensio per quem modum causarum epidimia in hominibus contingit etiamq; in alijs animalibus contingere poterit

In vestigatione autē facta diffinitionis morbi diuersi vndimialisq; ⁊ epedimie vel pestilentie etiamq; facta discussione de differentia inter eos ⁊ de eorum causis Restat nunc modū epidimie manifeste declarare videlicet per quem modum epidimia in hominibus cōtingit etiamq; in alijs animalibus contingere potest qui modus pluribus fuit obscurus Ad claram autem intelligentiā dictorum veritatem ostendemus nobis possibilem secundum doctrinam rationemq; philosophorum ⁊ astrologorum per maxime Ptholomei quia viri i scientia stellarum peritissim⁹ ex oratore centilogij propositione. l. sic ait non obliuiscaris esse. c. xx. coniūctionum que sunt in stellis erraticis. In illis enim est maior sciētia que fiunt in hoc mundo: ex quibus verbis clare deducitur ꝙ sciētia potior effectuū siue operum que in hoc mundo fiunt a stellis erraticis quas nos septem planetas vocamus descendit Certum namq; est ꝙ corpora celestia superiora istū mundū disponunt ⁊ regunt Aristotiles aūt primo metheororum capi. ij. sic ait totus iste mundus inferior continuus est lationibus superioribus vt omnis virtus eius gubernetur inde: Ptholomeus vero in centiloquio propositione prima hoc confirmat mundanorum ad hoc ⁊ ad illud mutatio celestium corporum mutatione contingit ⁊ idem propositione nona vultus huius seculi subiecti sunt vultibus celestibus Ratio namq; est cū omnis causa sufficiens non impedibilis secūdum se eius effectū imprimit ⁊ ex necessitate in passum sibi subiectum: talis autem causa corpus est celeste cum sit perpetua ⁊ incorruptibilis toto eterno per se vitam sufficientissimam ducens neq; senescens primo celi ⁊ mundi. quia motus corporum supra celestium est res diuina qua res de mundo nequid modo aliquo disturbare quorum est res necessaria ⁊ inde aliud esse nō potest primo quadripartiti: Ad declarandum hec dicta attēsione dignum ꝙ tribus modis vidētur corpora superiora in hec inferiora imprimere vel pluribus eorum vel omnibus simul quorum vnus modus est vniuersalis: alius medius: alius particularis: vniuersalis vero imprimitur scilicet per lumē vel per motum vel per influentiam Uniuersalis ergo motu perficitur ⁊ luce: corpora namq; superiora hijs duobus modis vniursaliter in hec inferiora agunt vnde secundo celi ⁊ mundi calor ⁊ lumē a corporibus celestibus generātur Natus est enim motus igni ⁊ ligna ⁊ lapides ⁊ ferrum vt sagitte liquescāt plumbee Experimētum namq; est quando motus in superiorib⁹ crebrius ⁊ vniformiter ad vnam partem tendens efficitur sicut quando motus diuersitatis conuenit cum motu longitudinis hoc est quando planete fuerint directe aerem ad caliditatem mutari: quando autem motus diuersitatis fuerit in contrarium motui lōgitudinis vt cum sunt retrogradi eo ꝙ motus ebetatur ad frigiditatem ⁊ humiditatē disponitur: Qd autem per lucem operentur apparet vt in coniunctione stellarum simul lumine multiplicato sicut multis radiantibus speculis secundū plagam inferiorem illi suppositam ꝑcipiamus aerem ad caliditatem mutari in quarū seperatione lumine dispartito contrarium sentimus cōtingere: Ea propter noctes plenilunij sunt calidiores propter lumen lune. iiij. de partibus animalium luna enim est vel vt speculum oblugubre recipiens lumen a sole vndiq; secundum partem nobis oppositā vel vt alter sol lumen transfundit in hec inferiora Sic ergo ve

rificatur non solum in coniunctione verum in
aspectibus ⁊ maxime oppositionis ⁊ in trino
cuꝫ tunc radiȷ alterutri ex opposito demandē
tur. Modus vero medius est quando per eo
rum complexionem operanť nam quedā eo-
rū dicūť frigide ⁊ sicce vt Saturnus. Quic-
quid dixerit cōmentatoꝛ scđo celi ⁊ mūdi. Cō
tra Auicennā inquiens stellas nō agere in rei
veritate frigiditatē sed qualitates similes vni-
cuiqꝫ elementoꝝ: Quāuis sibimet contradicat
in de substantia oꝛbis dicens quedā vtiqꝫ cali
de ⁊ humide vt Jupiter ⁊c̄ Et easdem cōplex
iones soꝛtiūtur stelle fixe cuꝫ planetis quarto
quadripartiti Intelligunt autem doctoꝛes cō
plexionem non foꝛmalem eis in existentem sꝫ
effectiue quoniam tunc essent cōposita ex eli-
mentis contrarijs ⁊ perconsequens coꝛruptibi
lis complexio planetarum esset ergo habēt cō
plexionem effectiuam tendētem ad caliditateꝫ
⁊ humiditatem vt cōplexio humana quaꝫ ha
bet ex alternatione membroꝝ pricipaliū quan
do ꝓpoꝛtionabuntur ⁊ pondeꝛabuntur ad in-
uicem ⁊ sic cōplexio stellarum omnium ex dic-
ta coalternatione earum ad calidum ⁊ humi-
dum tendit quodāmodo oꝛdinata in naturaꝫ
humanam Modus vero particularis est qui
dam influxus stellaris vnicuiqꝫ indiuiduo ab
alio pꝛopꝛia natiuitate fere differente aut re-
uolutione eiusdem inditus. Ideo omnis pla-
neta secundum diueꝛsitatem natiuitatis ⁊ re-
uolutionis vni existit foꝛtuna alij vero infoꝛ-
tuna. Et hic quidem modus est sic singularis
⁊ appꝛopꝛiatus q̄ conuenit vni talis effectus
non conuenit alteri; Sequiť etenim ex his dic
tis q̄ coꝛpoꝛa superioꝛa agūt in his īferioꝛib⁹
alterum trium modoꝛum vel pluribus eoꝝ vł
omnibus simul scilicet per lumē vel per motū
vel per influentiam sicut dictū est superius nā
operantibus per lumen in instanti operanť vł
per motum ⁊ sic in tempoꝛe operantur vel ꝑ
influentiam ⁊ sic limitato ⁊ certo tp̄e operan-
tur. Et nota q̄ talis influentia est tota ꝓpꝛie-
tas seu virtus speciuoca eis concessa a pꝛima
causa: vnde Mesabalach in epistola: Simile
est opus stellarū in hoc mundo lapidi magne-
tis ⁊ ferri. Magnes autem adtrahit ferrum ⁊
ipsum alterat ⁊ disponit ⁊ sic mot⁹ ferri ē mo-
tus tractus ⁊ est ab a trahēte ⁊ non est mot⁹
ex se sicut motus grauium nec est motus a se
sicut animalium sed est mot⁹ ab alio scilicet a
magnete ⁊ est quedam dispositio seu conueni
entia inter agens ⁊ passum vt dicunt philoso
phantes ⁊ ista est actio efficatioꝛ ⁊ potentioꝛ
que pꝛecipue est in coꝛpoꝛibus celestibus vt
dixit Albumasar; simili modo planete ⁊ reliq̄
stelle fixe mouent ⁊ alterant ⁊ disponunt mū-
dum hunc inferioꝛē diuersis modis ergo mū-
dus inferioꝛ contiguus est superioꝛibus latio-
nibus vt omnis virtus eius gubernetur inde:
in tantum q̄ figura leonis sculpta luna ente
in scoꝛpione bene disposita pꝛiuata maloꝛum
aspectuum curat moꝛsum scoꝛpionis Simili-
terqꝫ figura leonis sculpta ī tauro sol ī coꝛde le
onis pꝛiuata cōiunctione ⁊ aspectu curat do-
loꝛem stomaci ⁊ renū ex calculo ⁊ alia ab auc
toꝛibus dicta ⁊ pꝛobata pꝛecipue per Ptho-
lomeum in centiloquio pꝛopositione nona Si
mili modo indiuiduum quodlibet habet com
plexionem in sequētem materiam distinctam
ab alio indiuiduo scilicet pꝛopꝛietatem distinc
tam ab alio indiuiduo ex natiuitate sua; nā ha
bet patrē in celo qui alcocoden dicitur ⁊ ma-
trem que yleig nominatur nam secundū mo-
tum solis in obliquo circulo ⁊ secundum mo-
tum ceteroꝛum planetarum fiūt generationes
⁊ coꝛruptiones in hoc mūdo sensibili. Ad am
plioꝛem declarationem dictoꝝ est notandum
vt consiliatoꝛ declarat differentia xxiij. dicens
q̄ complexiones sunt tres in mixto vna qui-
dem inferioꝛ alia superioꝛ Tertia vero media
De inferioꝛi quidem ⁊ media pꝛo nunc mit
tantur; de superioꝛi autem quia ad pꝛopositū
pꝛesentis speculationis ē. dicitur q̄ superioꝛ ē
aspectus celestis ⁊ influxus in loco pꝛopꝛio
in quo mixtum generatur vt exēpli gratia in
loco concauitatis matricis in quo embꝛio ge-
neratur cum cuilibet loco ⁊ locato suos debe
atur cenich ⁊ aspectus. duo autem coꝛpoꝛa
impossibile ē eundem locum occupare vnde
due acus quātumcūqꝫ ex illis coniūcte habēt
differentem cenich ⁊ aspectum in orbe: quare
non potest fieri vel esse vt natiuitas hominis
vnius assimiletur natiuitati alterius non enim
est orbis; stans secundum vnum modum nec

vnqꝫ erit punctus hore qua remouetur ꝓpor
tio que fuerit sicut illa. nam locus est ultimus
terminus continentis immobilis cum debita
distantia ⁊ ꝓportione ad orbem. iiij. Phisico
rum. ⁊ quia locus est principiū generatiōis se
cundum Porphiriū quemadmodum pater ⁊
quantum natura dat de loco tantūdem dat de
forma. iiij. celi ⁊ mūdi. sed vnumquotqꝫ habet
locum ꝓprium cum enim dimensiones dimen
sionibus resistunt. plura corpora non possunt
eundem locum obtinere. Itaqꝫ formam ⁊ pro
prietates consequētes habebit ꝓprias que in
alio non poterunt reperiri indiuiduo ut consi-
liator differentia. lxxi. aduc rationibus osten-
di pōt ⁊ signis formas huiusmodi specifocas
⁊ virtutes ab alio p̄terqꝫ ab elemētorum mixtiōe
causari: cum vnumquotqꝫ dotatum sit duplici
virtute elemētari videlicet ⁊ celesti. vna quidē
cōmunis: alia uero ꝓpria primo de consolatōe
medicinarum ut manifeste experimur. Agari-
cus autē ⁊ pulpa coloquintida calide ⁊ ieues
per recessum incitāt. Lapis vero Lazuli ter
restris ⁊ ponderosus vomitum prouocat: eti-
amqꝫ magnes cum non sit calidus ferrum at-
trahit ex longinquis. Amplius in quibusdam
lapidibus inuente sunt figurationes mirabiles
attestantes omnifariam figuram corporum cele-
stium ut nullus humanus intellectus sua pos-
sit arte construere. Ea propter Hermes caput
sapientum est dicēs has formas specifocas cū
suis ꝓprietatibus a corporibus celestibus cau
sari propter diuersas ymagines ⁊ figuratōnes
in eis motu accessionis ⁊ recessionis scd̄m oc
tauam speram motas. etiamqꝫ Ptolomeus in
Cētiloquio vultus huius seculi. ut species mi
neralium planetarum ⁊ animalium vultibus ce-
lestibus subici videntur. Ex hiis omnibus cō-
cluditur: cum homo sit compositus ex quattu
or elemētis est generabilis ⁊ corruptibilis quo
ad partem corpoream ⁊ est subiectus ⁊ guber
natur a celorum corporibus. Excluditur autē
anima rationalis inquam corpora celestia ni-
hil agunt ex hoc autem anima nostra aliquoti
ens inclinatur ad hoc vel ad illud ⁊ non cogi-
tur quia incorporalis ⁊ immortalis ⁊ est a deo
creata. Ideoqꝫ corporibus celestibus ⁊ eorū
influentijs resistere valet quia dominatur ce-
lorum influentijs iuxta illud dictum. Vir sapiens
dominabitur astris. Qua de re ex hiis dictis cō-
cludere quis poterit quod corpora supercele
stia non operantur in hiis inferioribus epidi-
miam per lumen. nam tunc in instanti operarē
tur ⁊ in omni tempore cū illuminent aer aqua
⁊ terra per ea ⁊ sic plus causarent eam epidi-
miam q plus illuminant vt sunt Sol Juppiter
Luna ⁊ venus ⁊ ad huc Sol plus causaret
cum plus illuminet quia de ratione luminis ē
calefacere vt Auicēna ij. p̄. de naturis tempo
rum ait: vbi maiꝰ lumen ibi maior calor: immo
superiora potius in istis inferioribus causant
vitam per suum lumen ⁊ motum vt secūdo de
generatione nec corpora supraceleſtia talem
epidimiam operantur per motum ipsorum q:
semper causarent ⁊ qui velotius mouētur vt
luna mercurius ⁊ venus illam epidimiam for
tius inducerēt quod est falsum: nec etiā illam
causant ꝑ qualitates actiuas ⁊ passiuas quia
non calida frigida humida ⁊ sicca sunt qa ta-
lia corpora non sunt susceptiua peregrinarum
impressionum primo celi: nec operātur per se-
cundas qualitates quia ille sequuntur ad pri
mas: nec etiam coniunctio Saturni ⁊ Jouis
nec Jouis ⁊ Martis operantur in inferiori
bus epidimiam per qualitates suas actiuas ⁊
passiuas actuales vl' virtuales causando adu
stionem in aere ⁊ humoribus ⁊ ipsos humo-
res sic calidos ebulire faciendo quia ex tali-
um planetarum coniunctione resultat tempe-
ries in suis qualitatibus quibuscunqꝫ scilicet
actualibus siue virtualibus ⁊ non vstio Item
etiam quia in coniunctione planetarum non cau
satur diuersitas radiorum sed vniformitas cū
in sua coniunctione sint perpēdiculares ⁊ di-
rectiui nec ꝑ illos radios posset multiplicari
et causare pestem in oriente occidente septen-
trione et meridie regionibus qd̄ est falsum ex
hijs notatis ex sententia doctorum antiquorum
sequitur q epidimia vera causatur ab influen
tia celesti que est tota ꝓprietas siue forma spe
cifica vel virtꝰ ex specifica ꝯcessa a prima cau
sa proueniens a corporibus supra celestibus
ex influxu stellarū vnicuiqꝫ indiuiduo ab alio
propria natiuitate fere differente et sic est sin-
[illegible] et appropriatus quod cōuenit vni ta-

lis effectus non cōuenit alteri:et talis virtus
est potentia actiua specifoca per quam corpo
ra humana patiuntur corruptionem et pestem
et est potentia passiua in humoribus:et ideo
cōcludit Arnaldus de villa noua in libello de
retardanda senectute capitu.viij. ꝙ mortali-
tas brutorum nō transit ad homines nec ecō
uerso quia aspectui determinato specifoca et
ꝓprietato correspōdet determinata consigna
tio passiua in his inferioribus:quandoqꝫ secū
dum plagas siue loca et sic accidit mortalitas
in vno climate et non in alio etiamqꝫ in vna ci
uitate vel villa et nō in alia et in vna domo et
non in alia quandoqꝫ accidit secundum speti-
es animalium vnde quandoqꝫ moriuntur ho
mines quādoqꝫ boues et sic de alijs:Aliquo-
tiens est secundum determinatos modos ho-
minum in complexione insequente materiā et
sic sequitur mors in isto homine habente com
plexionem in sequentem materiam magis dis-
positam ad epidimiā per illum aspectum vel
influxum celestem determinatum spetificum
et proprietarium cui correspōdet consignatio
passiua illius hominis et non in alijs homini-
bus quibus non est ille aspectus vel influxus
specificus determinatus proprietarius vt no-
tat Gentilis:talem etiamqꝫ epidimiam non so
lum mediante aere sed sine medio sensibili in
humoribus operari possunt quandoqꝫ cū de-
bita et certa distantia sibi proportionata ⁊ cū
medio sibi disposito:talem quādoqꝫ operatio
nem influentie operantur sine alteratione sen-
sibilis medij aeris terre et aque vt in generati
one lapidum preciosorum et metallorū in pro
fundū terre et in natiuitatibus et naturis cūc-
tis a virtutibus specifocis concessis singulis
planetis nam inquit Plato Dotauit quidem
res natura proprietatibus ut in vniuersalibus
aben mesue etiāqꝫ talis virtus influxa esse po-
test ī omni cōposito ab arte vt in tiriaca mag-
na vide ergo causam epidimie bene discussam
ꝓueniētem a radice superiori in diuersis homi
nibus talis autē epidimia in vrbe romana cō-
tingit āno .M.cccc.xciij in mense marcij post
introitum solis in primū minutum arietis que
epidimia a causa celesti ꝓuenit ꝓpter aspectū
vel influxum celestem determinatū speciuocū
⁊ ꝓprietarium cui correspondebat cōsignatio
passiua vrbis Romane diuersos hōines occul
te affligēs:gētes enim vulgares cōsiderabūt
ex contagio a ciuitate neapolitana euenisse in
qua tūc temporis.pestis valida regnabat sed
quia post paucos dies paulatim crementū ha
buit ⁊ manifeste epedimia apparuit: Ego aūt
cum grandi studio vigiliaqꝫ a qua causa epedi
mia in vrbe euenisset scrutare volui ⁊ subtilis-
sime inuestigaui a radice inferiori nō euenisse
qr vllum sensibile signū in aere apparuit:qua
de re scrutinium maxima cum diligentia inge-
nioqꝫ feci si a celesti aspectu ipsa epidimia in
dicta vrbe euenisset:sed quia propter familia-
ria negotia diu a calculationibus ⁊ iuditijs as
troꝝ impeditus fueram:ea propter cum ingē-
ti ingenio ⁊ laboribus permaximis scrutatus
fui qualis fuit aspectus vrbis romane pestem
causans ⁊ intelleximus causā fuisse .eo ꝙ sig-
num orbis magni fuit leo ⁊ luna ipsius orbis
est domina ⁊ profeccio siue directio venit ad
xuij. gradū libre ⁊ diuisor fuit Mars siue Ju
piter ut aliqui :q Jupiter fuit in leone Mars
vero in libra retrogradus ⁊ luna stati post pre
uentionem precedentem introitum solis in A-
rietem que fuit tercia die marcij iungit se mar-
ti in libra quia oppositio fuit in virgie ⁊postea
luna in primo die aprilis fuit eclipsata in eodē
signo libre vbi ⁊ marti vt dixi cōiuncta fuerat
⁊ signum leonis in figura introitus solis in ari
etem cecidit in octauam domum que est do-
mus mortis ⁊ infelicitatum fuit a saturno do-
mino anni existente in secunda domo eiusdem
figure ⁊ diametraliter percutiente dictū signū
leonis in octaua domo hoc est ex opposito ip
so saturno existente in signo humano scilicet
aquario ⁊ sic signū leonis ⁊ libre vtrumqꝫ fu-
it infelicitatum ⁊ significauit pestem Rome:⁊
hec duo signa dominantur vrbi Rome :de-
inde subsecuta est die decima mensis octobris
eiusdem anni eclipsis solis in dicto signo libre

⁊ sic pestis perdurauit ⁊ habet eundē significa
tum in hoc anno. M.cccc.xciiij. vt in sequen-
tibus dicet cum causas durationis pestis red
demus in predicto āno: Possunt etiā afferri
vel demonstrari alie cause durationis pestis
quarum vna est oppositio Saturni ⁊ Jouis
in fine mēsis augusti existēte Joue in signo le
onis in octaua domo vt dixi ⁊ Saturno in a-
quario retrogrado ⁊ domino anni ⁊ Joue di
uisore vt superius diximus alias causas pter-
mittimus breuitatis causa: verumtamen quia
signum reuolutionis lune est fixum erit firmū
iuditium pro toto anno nec necesse est respice
re alias quartas āni Similiterqꝫ dicēdum est
ꝙ pestis nō solum Rome erit sed etiam in ali-
quibus locis libre subiectis ⁊ primo q: domi
na gradus directionis ⁊ diuisionis orbis ma
gni est xv. gradus libre ⁊ Mars est diuisor:
Et signum libre hoc anno Rome est in sexta
domo figure ⁊ luna est domina orbis magni
⁊ figure reuolutionis anni ⁊ quia libra est si-
gnum humenū significat pestilentiam in homi
nibus hoc anno que significatur ex hoc ꝙ di-
uisio anni venit ad terminum Mercurij ⁊ ipse
vadit ad coniunctionem Saturni existētis in
signo piscium infortunato: tamen propter con
iunctionem duarum infortunarū scilicet Sa-
turni ⁊ Martis: tum etiam propter eclipsim
solis in eodem signo in domo Mortis: qui fu
it die septima martij hora post meridiē tertia
m. viij. āte introitum solis in arietem: sed quia
idem mercurius applicat se per oppositum ad
dominum domus Mortis significat pestē in
hominibus vt dictū est: sed quia in figura in-
troitus solis in arietē Mars diuisor fuit vt di
ximus existens in duodecima domo in ariete
infortunat ex opposito sextam domū hoc est si
gnū libre ⁊ sic potest significare infirmitates
calidas ⁊ acutas ⁊ pestem: eo maxime q: āno
preterito sol fuit eclipsatus in xxvi. gradu libre
existentis in domo mortis ⁊ significata ipsius
extenduntur ad hunc annum ⁊ significat ꝓut
significauit pestem ⁊ sic signum libre ex omni
parte est infelicitatum ex significatione pestilē
tie ⁊ existēs in domo egritudinis significatur
Rome pestem ⁊ alijs vrbibus libre subiectis
in quibus eodem modo cadit in figura: auget
etiam aliquantulum hāc rem quia luna in xxi.
die eclipsatur in eodem signo libre cadentis in
sextam ⁊ ipsa non solum est vt dixi domina an
ni: sed etiam domina orbis magni: neqꝫ est eti
am parui faciendū ꝙ ipsa luna domina anni ⁊
orbis magni statim in figura āni applicat se ex
quadrato cum mercurio ⁊ extrino cum domi
no domus mortis: sed quia signum octaue do
mus dicti introitus solis nō infelicitatur ab in
fortunijs neqꝫ domina anni neqꝫ venus domi
na ascendentis eiusdem figure anni coniungū-
tur cum domino domus mortis significat ꝙ
ipsa pestis non erit nimis fortis idest non mul
tos interficiet sed multi euadent ex ipsa: ⁊ hec
pestis potius exercebit se contra viles perso-
nas ⁊ seruos q̄ꝫ cōtra nobiles ⁊ magnates ⁊
hoc creditur secundum iuditium introitus so-
lis in primo minuto arietis etiamqꝫ ex hoc iu-
dicatur ꝙ in quintadecima octobris minuet
pestis ⁊ paulatim cessabit: Restat ad huc de-
mum intelligere per quem modum causarum
⁊ actionum epidimia ꝓuenit a causa celesti so
lum ⁊ que illud demōstrant sunt hec ⁊ hoc in
capitulo de signis dicetur: ⁊ primo per id de-
monstratur ꝙ nullum signum videtur in aere
nec malus odor nec color immo ipso serēo exi
stente ⁊ apparente tranquillo frigido puro ⁊
mōtanoso fortior est ibi epidimia Et quādoqꝫ
in aliqua. epidimia fortes habentes cōplexio-
nes temperatas ⁊ sanas inficiūtur ⁊ iuuenes
⁊ pueri moriuntur: quandoqꝫ in alia epidimia
magis mulieres q̄ꝫ hōines ⁊ ecōuerso inficiun
tur ⁊ moriunt: quādoqꝫ ī aliqua epidimia ma
gis senes ⁊ decrepiti inficiunt ⁊ moriunt sicut
per experientiā vidi in ciuitate valētina anno
M.cccc.lxxv. ī qua ingēs epidimia fuit a cau
sa superiori celesti ⁊ multi senes ⁊ decrepiti in
fecti ⁊ mortui fuerunt quam pueri ⁊ iuuenes
Amplius intelligendum est ꝙ quando epidi-
mia causatur a radice celesti ⁊ tantū in primis
mensibus homines inficit quia ex influentia

stellari vapores eterrogenei eleuātur scilicet humidi vł sicci ex interioꝛib⁹ terre ⁊ aque vel ex superficiebus coꝛum ad aerem in aere vero per virtutē calefactiuā virtualē solis ⁊ aliaꝝ planetarum ⁊ stellarum permiscentur cum eo q̄ vapoꝛes simul mixti in aere habilitant ⁊ coꝛrumpunt substantiam aeris aer autē virtutem talis influentie recipit prouenientē ex tali vel tali coniunctione planetaꝝ. Aer etiā sic in substātia sua coꝛruptus ⁊ alteratus cum impetu qualitates malas inductiuas vim veneni habens demum inducit. In vltimis autem mensibus dicte pestis cōiung̃tur radix inferioꝛ cū radice superioꝛi celesti nā ab illa influentia vapoꝛes putridi ab inferioꝛibus eleuantur ⁊ remanet post in illis vapoꝛibus grossa humiditas coꝛrupta ⁊ infecta tūc appꝫ in aere grossicies ⁊ fetoꝛ ⁊ in sole malus coloꝛ tunc enim substātia aeris infecta est ⁊ coꝛrupta ⁊ diffusa per omnem partē aeris ⁊ post homines ⁊ animalia per anhelitū inspirātia ipsum aerem per poꝛos cutis ꝑ venas ⁊ arterias ⁊ ceteros poros intromittuntur ⁊ spiritus coꝛdis alterant̄ ⁊ inficiuntur ⁊ post secunde humiditates nutrimentales coꝛdis putrifiunt ⁊ coꝛrumpūtur tunc causatur pestis cū alteratione medij sensibilis scilicet aeris coꝛrupti: ⁊ quia cōtinua est talis mala attractio talis aeris cōtinue magis ac magis spūs coꝛdis alterantur ⁊ humiditates nutrimētales putrifiūt ⁊ inducit̄ in eis caloꝛ putridinalis venenosus ⁊ preter naturam qui per membra expāsus febrem pestiferam causabit: Ex hijs sequitur in omnibus virtutibus debilitas in coꝛde: ⁊ primo in spiritib⁹ qui sunt necessario instrumentum virtutum Seq̄tur ergo suo instrumēto debilitato virtutes debilitētur: ⁊ ad debilitatem virtutum sequitur operationum debilitas quia operatio a virtute ꝓcedit: etiamq̄ʒ ad putrifactionē humiditatum coꝛdis sequitur malignatio demū in eisdē humiditatibus coꝛdis subtilib⁹ ⁊ grossis qualitatates inductiue veneni causant̄ quas qualitates coꝛ non tollerans tantam malitiā: si debile existit ad suum emunctoꝛium transmittit: si autem foꝛte ad alia mēbra principalia expellit ⁊ ipsa non tollerantia ad sua emunctoꝛia repellunt ⁊ quandoq̄ʒ ad alia membra non principalia ⁊ magis debilia: tūc materia illa putrifacta in menbris nō principalibus incuneata nō potest euaporari qualitates enim peioꝛes in materia vim venenositatis hñtes īducūtur ⁊ sic ex tali materia in talibus locis generātur carbunculi antraces ignis persicus vel sacer: ⁊ fumi maligni ab ipsis eleuati etiā pꝛocedunt ad coꝛ. Natura enim non potest tantam malitiam ⁊ qualitatem talium fumoꝝ per multum tempus tollerare: tollerat enim secundum tenoꝛem virtutis vitalis aliquando per duas dies quandoq̄ʒ per tres dies quandoq̄ʒ per plures venenum per coꝛpus mandat faciēdo de possibilibus quod melius est ad extra ad cutim coꝛpoꝛis diuersas maculas nigras ⁊ virides vel rubeas expellit que in nostro ydiomate valentino vocantur pulguo: ⁊ cū amplius tollerare non valet destruitur virtus vitalis ⁊ sequitur moꝛs festina ⁊ iste ē oꝛdo quomodo a causa coniuncta ⁊ antecedente febꝛes pestifere ⁊ apostamata ancrosa ⁊ venenosa generantur.

Capitulum. v. in quo ostendemus signa generalia ⁊ particularia epidimie vel pestilentie prouenictia a quacunq̄ʒ radice ⁊ pꝛimo ponentur signa generalia epidimie pꝛouenientia a causa celesti

Facta ergo declaratiōe ꝑ quem modū epidimia in hominibus ⁊ alijs animalibus contingere potest Nūc signa generalia ⁊ particularia ipsius epidimie ⁊ pestilentie a quacunq̄ʒ radice pꝛouenientia restat inquirere ⁊ pꝛimo signa ponemus aduentus epidimie pꝛouenientis a radice superioꝛi que pꝛopꝛie sunt coniunctiones maioꝛes trium superioꝛum planetarum minoꝛesq̄ʒ ⁊ medie ⁊ eclipses solis ⁊ lune ⁊ eoꝛum cōiunctiones vel oppositiones pꝛecedentes: ⁊ postea apparitiones secūdaꝝ stellaꝝ scilicet cometaꝝ ⁊ cōsistētiaꝝ diuersaꝝ ⁊ ignitaꝝ pꝛout declaratū fuit superius: si aūt non scis calculationē ⁊ iudicia de talibus cōiunctionibus ⁊ eclipsibus facere Opoꝛtet medicum ab aliquo astrolago scientifico ⁊ experto veritatem habere. ⁊ inquirere vt noticiam clarā tibi faciat de hijs effectib⁹ pꝛouenientibus a pꝛedictis coniunctionibus

⁊ eclipsibus: etiamq̃ de introitu solis in p̄mū minutum arietis quolibet anno ⁊ eius preuentionibus quid de infirmitatibus cōtingerit ⁊ quid de dispositione aeris calida vel frigida humida vel sicca eueniet: vt in preseruatione a predictis morbis a corporum humanorum preuidere possit ⁊ in eisdem rectam curam facere Itaq̃ medicus existens astrologus poterit in salutem hominū conferre Cum corpora celestia preter omnia separata sunt cause istorum inferiorū sicut omnes consentiunt sapientes Sapiens namq̃ cum sciuerit assimilare ⁊ conuenire res superiores inferioribus. iudicia astrorum in hec inferiora verificabit vt Haly abenragel Item qui potest iuuare ⁊ nocumētum remouere potest in salutē hominum conferre iuxta illud cētiloquij ꝓpositione quinta astrologus optimus multum malum ꝓhibere poterit quod signum stellas vēturum est ⁊ ꝓpositione octaua Et anima sapiens sic opus nature adiuuat sicut seminator fortitudīes naturales cōfert itaq̃ medicus existens astrologus in salutem hominum Ea propter quādo medicus ꝓsciuerit istos aspectꝰ celestes dictos ⁊ postea aparitionem stellaꝝ secundarum viderit scilicet cometarū ⁊ royon ⁊ asub idest ignes apparentes in aere moti vt stella cadēs vel currens vel stans vt columpna vel alie figure vt Auicenna dicit prima quarti: Sunt quandoq̃ signa pestilentie: Licet quis posset arguere dicens isti ignes fiunt propter exalationem calidam ⁊ siccam pertingentem ad partem aeris superiorem versus ignē vt Aristotiles primo methcoroꝝ: exalatione autem calida ⁊ sicca non causatur corruptio in substantia aeris quia contrariantur putrifactioni quia aer pestilentialis est humidus cum calore obtuso ⁊ talem modū humiditatis destruit calefactio ignea Causa autē quare aer nō putrifit quia igne plenus est vt Aristotiles in probleumatibꝰ. decimo nono ⁊. xxv. ꝓbleumate Item amplius iste exalationes ignee stātes in suprema aeris parte nō causant aliquid in nostram habitationē: ergo iste exalationes ignee non significant pestilentiam sed solum malitiam ⁊ superfluam siccitatem que vt plurimum in autumpno magis accidunt Tales vero exalationes vel vapores calidi ⁊ sicci existentes in suprema aeris parte efficiūtur ignes etiāq̃ siccus aer eiusdem speciei est cum illis vaporibus existentibus in suprema aeris parte ad hoc dubium soluendum attensione dignū est ꝙ apparitio stellarum secundarum scilicet cometarum vel consistentiarum ignitarum non semper epidimiam vel pestilentiam significat quia quandoq̃ epedimia causari potest ex virtutibus specificis ꝓuenientibus ab influentia trium superiorum planetarum in suis coniunctionibus maioribꝰ medijs ⁊ minoribꝰ ⁊ eclipsium solis ⁊ lune que postea apparitiones stellarum secundarum significant scilicet cometarum ⁊ diuersarum ignitarum consistentiarum Et licet secundum diuersitatē earum in colore situ ⁊ ordine alia ⁊ alia prenosticari possunt: nam effectus naturales in suis causis relucēt Ideoq̃ ex virtutibus planetarum regnātium tempore apparitionis cometarū possunt prenosticari ea que causaliter in talibus taliū planetarum relucent: ipsorum effectuum cometa non est causa sed potius signū eo ꝙ apparent tempore dominij talium planetarum. Ad hoc declarandū pono quatuor signa: Primum signum est: quandoq̃ cometa significat vehementem calorē ⁊ ex consequenti habundātiā ventorum vel inundationes aquarum: nam multa materia vaporum requiritur ad generationem comete que non poterit eleuari nisi a magno calore a magno autem calore magnus fumus eleuatur vsq̃ ad supremā aeris regionem ⁊ in tali eleuatione non quilibet fumus mediā aeris regionē penetrat qui percussus lateraliter ventus est motus. ⁊ multi vēti mouentur sed quia quandoq̃ corpora ventorum facilime in media aeris regione cōdensantur Ideo inundationes ⁊ cōmotiones aquarum fiunt. Secūdum signum ꝙ cometa quandoq̃ significat siccitatem temporis ⁊ ex cōsequenti destructionem fructuum ⁊ terre motus: nam in tempore generationis talis comete fuit vehemēs calor ꝯsumēs humiditatē vapoꝝ ascēdentiū ⁊ sic impediēs generationē nubiū ⁊ pluuiaꝝ ⁊ ꝑ ꝯsequens terra arescit ⁊ ꝯburitur ex defectu irrigationis terre per pluuiam ⁊ sic significat destructionē fructuum ⁊ terre motus

Tertiũ signum ꝙ cometa significat est morta
litas principum permutationesq̄ regnorum ⁊
variationes regum Quartum signum qđ co-
meta demõstrat est mortalitas gẽtium omnia
autem ista signa comete demostrant quia sunt
stelle nominate ⁊ sunt effectus primarum stel
larum propter hoc dicit Ptholomeus centi-
loquio quando ignorate fuerunt prime stelle
id indica ꝑ secũdas stellas. quia comete effec-
tus sunt primarum stellarum ⁊ per consequẽs
sunt signa Ex hijs dictis notatis facilime quis
soluere poterit argumẽta superius facta: nam
quando comete demõstrant caliditatem ⁊ sic
citatem in aere . ex illa exalatione calida ⁊ sic-
ca non causatur putrifactio ⁊ corruptio in sub
stantia aeris quia cõtrariatur putrifactioni co
mete ergo currũt in aere cursu causarũ ⁊ indi
cant causam vt Auicenna dicit quia significat
causam dictam scilicet martis infortunati im-
pressionem habẽtis coloris rubei: nam come-
ta habens colorẽ rubeum attestatur dominati
oni Martis si pallidus attestat̃ dominationi
Saturni Etiamq̄ si Saturnus fuerit infortu-
natus causabit epidimiam cũ illa virtute spe-
cifica celesti dicta ⁊ tunc impressio illius vir-
tutis Saturni erit in aere sereno frigido ⁊ sic-
co ⁊ minime in substãtia aeris putrifactio erit
⁊ sic ex virtutibus specificis prouenientibus
ab influentia talium stellarum cum aparitione
camete alia ⁊ alia prenosticari possunt ⁊ sic in
telligendum est de virtutibus specificis insur-
gentibus ab aliis coniunctionibus planetarũ
⁊ eclipsibus solis ⁊ lune ⁊ propterea Auicen
na ait: ⁊ principium omnium hoꝝ sunt forme
ex formis celi facientes esse necessarium illud
cuius aduentus ignoratur scilicet a medico
sed non ab astrologo scientifico ⁊ experto in
scientia astrorum vt superius diximus Verũ-
tamen cometa nõ est causa talium effectuum
sed pocius signum eo ꝙ apparet tempore do
miniĳ talium planetarum sed tamẽ non est sig-
num necessitatis Nam plurics vise fuerũt cõ-
mete ex quib[9] pauca in cõuenientia demõstra
ta sine secuta fuerũt Sed quãdoq̄ cometa est
vnum signum epidimie prouenientis a radice
superiori Aliud autem signum epidimie ꝓue-
nientis a radice superiori est ꝙ fit epidimia in
vna ciuitate eiusdem climatis vel regionis et
non in alia ⁊ in vna domo eiusdẽ ciuitatis et
non in alio domo ⁊ in vno vel duobus homi
nibus illius domus ⁊ non in alĳs quia infec-
tio talis accidit secundum diuersitatem aspec
tuum signoꝝ sub quibus cadit coniunctio pla
netarum ⁊ eclipsis solis ⁊ lune sicut iam supe
rius stetit declaratum Aliud signũ est ꝙ plu-
res homines in ciuitate vel villa incidunt in
epidimiam ⁊ in eiusdem diebus ⁊ horis infici
untur a peste Aliud signum est ꝙ in locis sub
tilis aeris ⁊ vẽtosis ⁊ in locis montuosis vbi
flat ventus septentrionalis frigidus ⁊ siccus
homines inficit

Capitulũ vi. in quo fit ostensio de signis aduentus pestilentie generalibus proueniẽtib[9] primo a radice iferiori scđo de signis ꝓueniẽtibus a radice inferiori ꝯiuncta superiori.

Igna aduẽtus pestilẽtie ge ne-
ralia prouenientia a radice infe
riori sunt hec. Primo namq̄
cum videris uẽtum austrinum
multiplicari ⁊ post in dieb[9] ali-
quibus subsolanũ. ⁊ ventus austrinus est cali
dus ⁊ humidus ⁊ subsolãus habet magis de
caliditate: adaucta autem caliditate eleuantur
vapores a terra humidi cum aliquibus va-
poribus siccis vsq̄ ad mediã aeris regionem
⁊ ibi permiscentur ⁊ nõ consumuntur ⁊ sic po
terit in substãtia aeris putrifactio generari cu-
ius signũ est ex eo quia ex dicta permixtione
vaporum humidorum ⁊ siccorum nõ fit talis
ingrossatio eoꝝ qui causare pluuiam possunt
qua de re quedã nubes causantur que viden
tur dare pluuiam ⁊ pluuia non fit ymo vides
aerem vacuũ a pluuia id est pluuia priuatum
Illi ergo vapores quia magis humidi quã sic
ci cum caliditate substãtiam aeris putrifacient
⁊ istud raro in hieme euenire põt: accidit enim
in vere ⁊ estate quia calor veris ⁊ estatis ex-
pectatur in quo calore eleuantur vapores ad
aerẽ ⁊ apparet turbiditas aeris in vere ⁊ esta
te: q2 isti vapores scilicet calidi ⁊ sicci cũ vapo
ribus humidis ꝓfundius aeri ꝑmiscẽtur ⁊ qñ
aliquantulũ subtiliãtur aer clarior fit q̃ prius
esset ⁊ ista caliditas nõ multũ ꝑdurare potest

⁊ iterum per aduentū vaporū multorū turbaē
⁊ sic accidit frigus in nocte ex illis multis va
poribus qui ex natura aque sunt ⁊ recedēte
sole tendūt ad frigiditatē; sed quia vapor ca-
lidus ⁊ sicc⁹ est reclusus vaporibus humidis
qa vincit calor in eis caliditas apparet; Ideo
q̄ in vna hora caliditas apparebit ⁊ in alia ho
ra frigiditas ⁊ tales dispositiones apperentes
sunt acquisite in aere. Generalia vō signa ad-
uentus epidimie quando radix inferior in pri-
mis diebus cum radice superiori incipit cōiun
gi si putredo ⁊ corruptio ī substātia aeris ex t-
ra a causis dictis per multos dies augmētabi
tur Exinde corruptiones ⁊ putredines inter-
ra scias augeri ⁊ tunc sequntur variole ⁊ mor
billi ⁊ cum illis febris accensa erit Et animalia
ex putrifactiōe in terra multiplicari videbis si-
cut sunt musce mures aranee vermes ⁊c̄ Etiā
q̄ videbis animalia reptilia in cauernis terre
exire ad super ficiem terre ⁊ dimittere oua sua
propria ⁊ aliquando inueniunē mortua ⁊ tūc
pestilentia est manifesta per ista signa sensibilia
et hec sūt signa pestilētie a radice inferiori qñ
cōiunguntur cum radice superiori Verūtamē
si pestilētia cōtingat fieri solū a causa superio
ri celesti volatilia dimittunt oua propria ⁊ fi-
lios iam natos ⁊ mortua aliquando ad terrā
cadūt Signa autē aduētus epidimie a radice
⁊ a causa superiori ⁊ a radice iferiori quia iam
scripta fuerunt q̄ño stetit declaratum aquibus
cau sis manifestis ipā pestis peruenire poterit
Ideoq̄ quia cause dicte sunt vel esse possunt
signa euentuspestilentie vel epidimie a radice
celesti ⁊ a radice inferiori prouenientium Id-
circo de ipsis su pertaceo.

Capitulum Septimū de signis p-
priis ⁊ particularibus febrium pestilē
tialium aquacunq̄ peruenientium ra
dice Inquocunq̄ indiuiduo actu pa
tiente febrem pestilentialem.

Icitū autem est ⁊ valde neces-
sarium ⁊ vtile medico vt signa
propria febris pestilētialis Illi
co ipē cognoscat vt ipsis p̄cog
nitis. coadiuuare ⁊ curare infir
mum possit cum remediis opportunis in prom
tu administratis ne corruptio in spiritibus cor
dis ⁊ putrifactio in humoribus ventriculorū
cordis cōfirmētur ⁊ sūt multa signa febris pe
stilentialis posita a doctoribus Sed Auicen-
na singularem ordinem ponit signoruz febris
pestilentialis vere; vtiq̄ ab essentia ipsius fe-
bris Et Primo a qualitate mutata Scd̄o ab
actione lessa. Tertio ab exeuntibus mutatis
Aqualitate autem mutata dicit Auicenna hec
febris est quieta exterius conturbans interi-
us ⁊ secundum plurimū perdens ex qua con
cipitur caliditas ⁊ in flammatio fortis; nō enī
apparet calor excessiuus in extremitatib⁹ ymo
paruus calor quia propter magnum nocumē
tum factum in corde propter corruptionē spi-
rituum cordis ⁊ humorꝝ putrifactionem calor
naturalis cordis est debilitatus valde ⁊ reclu
sus ⁊ ad eius defensionem fugit int⁹ cor ⁊ ex
trema corporis membra precipue calore debi
litanē ⁊ exterius in eis calor suauis remanet
deinde turbatus est ⁊ perdens plurimū ⁊ p-
prie cum putredo est confirmata q̄ expctore an
helitus habet cognosci; ⁊ cum deiciat virtutē
vite quia spiritum ⁊ calorem innatum destru-
it et febris ad exteriora expandi non valet vt
ea in flammet valde; ⁊ de his febribus pestife
ris vel pestilentialibus dicit Auicenna q̄ quā
doq̄ fit a causa in qua non percipit eger nec
tangens propinquus multitudinem caloris; qa
calor cum fugit intus propter nocumentum
magnum non est multum eleuatus sicut in pu
trido aere sed plurimū perdens idest occidens
propter cordis magnum nocumentum. Un-
de Galienus in cōmento epidimiarum primo
capitulo dicit; Pestilentiales autē febres om
nes homines vocāt ⁊ dicūt ēe perniciosas e-
gritudines ex qua percipitur caliditas ⁊ p id
est in flammatio fortis quia hec enī febris nō
est eleuata in gradu caloris quomodo pcipiē
in flāmatio; dicit Gentilis q̄ nō est hoc prop-
ter calorē gradualiter intensū necessario sed
ppter mltos vapores malignos putridos cō-
clusos ⁊ cōtractos circa cor ⁊ pulmonē ideo
ē magnitudo anhelit⁹ ppter flammā circa cor
q̄ ppria magnitudo nō ē exaltatio idest ī altū
eleuatio; pp illud enī cōstringiē multū cor qa

maior est necessitas expressionis vaporũ pu-
tridorum circa cor q̃ꝫ augmentationis caloris
⁊ licet hoc sit commune omnibus putridis ta
men plus est in pestilentialibus febribus Se-
cundum signum ab actione lesa q̃nꝫ est vehe
mentia sitis ꝓpter vapores putridos qui mul
tiplicati in spiritualibus per cõmunitatem in-
flammant hos stomaci ⁊ venientes ad os ex
siccãt linguam Tertium signum est ab exeun
tibus mutatis vtiꝫ est nausea vomitus flux⁹
ventris ⁊ apetitus destructio propter corrup
tionem humorum circa os stomaci Propter
hoc Auicẽna bene cõcludit dicens quandoꝫ
fit cum nausea ⁊ casu appetitus si nõ resistitur
ei cum comestione violenter interficict eum ⁊
casui appetitus ⁊ nausee associatur dolor oris
stomaci ⁊ angustia vehemens ⁊ inquietudo
⁊ fortasse erit tussis sicca propter vapores pu
tridos qui nocent canulis pulmonis ⁊ casus
virtutis perueniens ad sincopim ꝓpter nocu
mentum factum in corde ⁊ habent quandoꝫ
comixtionem rationis propter vapores ad ca
pud euntes ⁊ alia signa que Auicenna in lit-
tera ponit Non omnia simul apparent set quã
doꝫ aliqua signa occulta ⁊ manifesta plurima
demõstrantur Aliud signum vt plurimũ eue-
niens est ꝙ sunt multum anxii ⁊ inquieti mu-
tantes se de loco ad locum. Aliud signum est
quod statim sentiunt se multum debiles ⁊ ap-
petunt in continenti intrare lectum ⁊ petũt ci
bum vt virtus nõ deficiat Hec dicta signa sũt
propria febris pestilentialis nunc ponemus si
gna pronostica ad malum ⁊ tẽdentia ad signa
mortis Primum ergo signum est ꝙ aliquoti
ens spuunt sanguinem ⁊ interdũ persecessum
vel per vrinam vel per nares emittũt ⁊ signi-
ficat corruptionem totius masse sanguinarie
ante quartam diem est signum mortis post au
tem quartam diem virtute existente forti pos-
sunt euadere Aliud signũ est ꝙ in primis die-
bus sunt sompno oppressi ⁊ post euigilantur.
Aliud signum est Ab exeũtibus mutatis nam
omnia exeuntia ab extra siue sudor vel vrina
sputum anhelitus siue secessus sunt habentia
malum fetorem. Aliud signum est quia tẽdun
tur ypocundria ⁊ sunt cum iis vigilie ⁊ molli-
ficatio corporis ⁊ tepor ⁊ est quasi modus pa

ralisis vt nõ bene membra sua possint mouere
accidit autem propter defectum virtutis natu
ralis ⁊ est tepor idest debilitas in qua homo
estat vt non loquatur nec bene sentiat Aliud
signum est fluxus ventris diuersorum modo-
rum aliquando diarricus aliquando lienteri-
cus ⁊ aliquando disintericus epaticus ⁊ est
plurimũ fluxus ventris colericus ⁊ aliorum
humorum ⁊ est egestio lenis fetida ꝓpter ma-
litiam putredinis fetor enim putredinem signi
ficat vt intelligitur primo pronosticorum vltu-
mo commento ⁊ non naturalis egestio scili-
cet in colore ⁊ in substantia ⁊ quandoꝫ est
egestio melancolica ⁊ plurimum eius est spu
mosumfetidam. vt scribit Auicenna ⁊ intel-
ligitur per egestionem melancolicam coleram
nigram secundum suas speties ⁊ hoc fieri po
test in febre pestilentiali vel quia latitabant ta
les materie vel propter maliciam febris pesti-
lẽtialis sunt cõuersi humores ad naturã melã
colicam ⁊ sunt spumose propter vẽtositatem
motam que non resoluitur ⁊ sunt fetide ⁊ ali-
quid pinguedinis habentes quia calor intus
conclusus potest liquefacere pinguedinẽ vn-
de apparebit in egestionibus aliquid veneno
sitatis Aliud signũ est ex parte vrine ꝙ quan
doꝫ a principio sunt clare limpide ⁊ ipostasi-
ate admodum vrine sanorum ⁊ post in secun-
da vel tertia vel quarta die apparent vrine
confuse in substantia albe nigre vel rubicunde
ut subiugalium que nullã faciunt per tempus
aliquam residentiã fecalem nec clarificãtur ⁊
si postea infirmus febre pestilẽtiali continuat
vrinare talem cõfusam vrinã spetialiter in ꝑua
quantitate vt plurimum significat egrũ mori.
Si autem mingente infirmo talem vrinã con
fusã ⁊ inquãtitate magna ⁊ post duas horas
⁊ tres residentiã faciat fecalẽ in ꝓfundo vrina
lis ⁊ substãtia tota vrine clarificetur signũ est
naturam preualere super materiam morbi ⁊
significat virtutem naturalem ⁊ vitalem esse
fortem tũc sperandũ est de salute infirmi quã
doꝫ apparet vrina aquosa ex defectu calo-
ris naturalis in se vl' humore melãcolico ꝑdo
minante ⁊ tunc erit aquosa subtilis liuida que
potest fieri propter extinctionem caloris na-
turalis proculdubio est mala eius significatio

Aliud signum est ꝙ pulsus febritātium febre-
pestilentiali est paruus frequēs cadēs ⁊ post
formicans cum sudore diaforetico fetido est
significatio pessima Si autem pulsus fuerit or
dinatus non habens paruitatem nec multam
frequentiā nec intercadentiā est signū bonum
licet Auicēna dicat Et quādoqꝫ est de hijs fe
bribus pestilentialibus in qua non percipit e-
ger nec tangens propinquus multitudinē ca-
loris ⁊ nō alteratur pulsus. ⁊ aqua magna al
teracione ⁊ cum hoc ipsa est interficiens velo
citer ⁊ hesitant medici inesse eius Circa de-
clarationem huius textus auicēna gētilis mo
uet tres questiones quarū Prima est vtrum
in febribus pestilentialibus senciatur ⁊ perci-
piatur calor fortis ⁊ inflāmacio ut in peraffo
superiori Auicēna ⁊ hic cōtrarium dicit Se
cunda vtrum in febre pestilentiali non altere-
tur pulsus magna alteratione cuius cōtrariū
videtur esse cū hec febris sit exputredine hu-
miditatum circa cordis ventriculos ergo ma
xime pulsum alterari vel permutari Item qa
hec febris est interficiēs velociter ergo in cor
de est maxima permutacio ⁊ per cōsequēs in
pulsu Tercia vtrum in febre pestilentiali non
permutetur aqua idest vrina magna alteratio
ne ⁊ idem dicit Auicēna ij.iiij.ca. de iudiciis
vrine. vbi inquit quandoqꝫ est vrina in egri-
tutinibus pestilentialibus bona naturalis in
substātia sua ⁊ in colore ⁊ sedimine ille cuius
est tendit ad mortem Arguit gentils contra
hoc dictū si talis vrina habebit digestionem ⁊
in febribus materialibus digestio ostēdit velo
citatem crisis ⁊ fiduciam sanationis ut ait gali
enus in primo de crisi ⁊ in aliis multis locis
clamat: amplius defectu caloris naturalis exi
stente in corde oportet ꝙ fit in epate epar au-
tem digerit virtute cordis ⁊ est sicut vicarius
eius vt sentit Auerrois ij. coliget aut nō dige
rit nisi habeat auxilium caloris vitalis quo-
modo ergo spiritu cordis tantū malignato ut
cito mors adueniat potest esse vrina latidabi
lis; Ad primam questionem respondet genti
lis dicendo ꝙ si percipiatur caliditas fortis ⁊
in flāmacio in febre pestilētiali hec accidentia
non sunt communia omni febri pestilentiali ⁊
quāuis in multis febribus pestilentialibus sen

ciatur caliditas ⁊ inflāmatio in aliqua tamen
non percipitur intus multitudo caloris Qua
de re auicēna bene scribit quādo dixit Et quā
doqꝫ est de hiis febribus sicut euenit putredi
ni aeris nā quādoqꝫ accidit putredini humorꝝ
esse similem putredini aeris. Aer autē pestilen
tialis habet malignitatē ⁊ nō habet excessum
magnum in gradu caloris cum ergo consimi-
lis putredo fit in nobis. tunc erit febris conti
nua maligna ex materie venenositate non ta
men sentietur multa caliditas. ⁊ hec est febris
lenta maligna de qua loquit̄ Galienus. iii. de
crisi. Ad questionem secūdam de pulsu dicen
dum ꝙ cōmuniter doctores soluunt ⁊ dicunt
ꝙ pulsus nō alteratur magna alteratione quā
tum ad differentias pulsus que sequunt̄ exces
sum caliditatis. Ideo non fit magnus uelox
⁊ frequens. sed alteratur magna alteratione.
Quantū ad differentias pulsus que sequunt̄
defectum virtutis vitalis ⁊ sic erit pulsus de-
bilis ⁊ inordinatus: ⁊ si erit frequens erit par
uus nec eius frequentia non erit tanta quāta
est cum maiori gradu caloris febrilis. Dinus
autem preter hanc solutiōem dat aliam ⁊ gen
tilis eum reprehendit ⁊ hoc non scribo causa
breuitatis q̄uis Dinus soluat rationes genti
lis contra eum factas dando exemplū de ptisi
in qua non est vrina permutata a naturalitate
sua tamen infirmus tendit ad mortem simi-
liter contingit pluries in egritudinibus pro
longatis mortalibus. Consiliator aūt in diffe
rentia. lxxxxv. conatur dare rationem quare
in febri pestilentiali potest esse bonus pulsus
et bona vrina et infirmus tendit ad mortem:
dicendo ꝙ febris pestilētialis vehementer in
heret spiritualibus ⁊ humoribus vētriculorꝝ
cordis ⁊ in eo nocumētum suscipitur ⁊ firma
tur ⁊ nō sit in epate ⁊ aliis membris vnde vir
tus preterita in nullo attentat surgere contra
morbū sed vertit se vt corpus gubernet sicut
in sanitate ideo est pulsus bonus ⁊ vrina bo-
na ⁊ sic vrina bona apparēs ⁊ permanens in
morbo diuturno iudicatur mortalis q̄r natu-
ra contra morbū in surgere non tentat Genti
lis reprehendit consiliatores dicendo ꝙ sua
dicta sunt verba retoricha. ⁊ ipse Gentilis co
natur dare rationes ⁊ causas quare quādoqꝫ

In febre pestilentiali non alteratur pulsus ⁊
cetera Ad id declarādum enarrat casum quē
vidit in quodam viro in fulgineo nomine ca-
salis. nam inprincipio cuiusdam magne pesti-
lentie incepit lēte febrire ⁊ Gentilis ⁊ alij me
dici iudicauerūt esse febrem effimeram ex tri
sticia que ei aduenerat ex causa manifesta Et
postea ipsi dixerunt benignam esse putridam
Pulsus enim ⁊ vrina laudabilia erāt ⁊ nūq̄
acuberat lectum nisi horis quibus consueue-
rat sanus ⁊ linguam bonam ⁊ colorem faciei
et conuenienter quiescebat In nocte in septi-
ma autem die arreptus est sudore frigido in
capite ⁊ collo ⁊ subito mortuus est ⁊ omnes
medici hesitauerunt vnde illud potuit esse.
Et illo mense detecta est pestilentia ⁊ inuasit
multitudinem hominum. hoc casu posito quis
in vestigare poterit quomodo hec febris pe-
stilentialis occidere pōt precedentibus signis
bonis. Et primo de bonitate vrine quia mate
ria talis febris est circa cor ⁊ spiritualia non
circa epar quia hec dicta posita a gentili sunt
singularia ⁊ digna memorādi. Decreui illa in
hoc tractatu scribere precipue ꝓ medicis qui
gentilem non legerunt Hec dicta superius ha
bet multas difficultates Prima ergo difficul
tas est quomodo cū malignitate spiritus cor-
dis stare potest bona dispositio spiritus epatis
cum spiritus cordis sit illi sicut forma ⁊ per
fectio Secundo quomodo cum materiebus
corruptis in corde saluatur materierum boni-
tas in epate Sed ad saluandum hec dicta ne-
cessario oportet tenere quod dispositio spiritu
um humiditatum cordis habet suam latitudi-
nem aliam a dispositione spirituum ⁊ humidi-
tatum epatis Licet tamen non exeat dis-
positio spirituum ⁊ humidiiatum cordis extra
suam latitudinem quin sequatur destructio spi
rituum epatis et per cōsequens mors epatis:
Potest autem fieri mutatio intra latitudinem
spirituum ⁊ humiditatum cordis non tamen
fiet multa mutacio intra latitudinem dispositi
onum epatis: Est alius modus dicendi Gen
tilis dicens ꝙ forma venenositatis potest assi
milari formis q̄ inducunt̄ in fine alteracionis
possibile est ergo ꝙ aer pestilentialis aliquan-
do incipiat simul inducere calorem febrilem ⁊
venenositatem in materia cordis quam putri
facit et tunc hec febris cum vehementia acci
dentium incipit: aliquando autem aer pestilan
tialis inducit in materia cordis calorem remi-
ssum. vnde ille lente febrit et non est facta ma
teria venenosa nec calor ille lētus venenosus
erit Toto ergo tempore quo ille calor lentus
non est venenosus febriens habet pulsum bo-
num ⁊ vrinam bonam: procedente hac altera
tione in aliqua mensura nobis occulta ⁊ igno
ta inducitur venenositas et fiunt tūc acciden
tia vehementia Est etenim alius modus com
munis nam aliquādo homo febrit cum bono
pulsu et bona vrina impossibile est quod febri
ens moriatur stans cum illa dispositione sed si
moritur nō est alia causa nisi quia illa materia
faciens febrem. mutata est de bonitate ad ma-
liciam hec autem mutatio vt plurimū fit in fe-
brientibus aere pestilentiali ⁊ modi istius mu
tationis possunt esse plures Unus aūt mo-
dus est exempli gratia: Ponamus ꝙ homo
febriat ex aeris dispositione mala tamen sit ex
sui natura salubris: illa enim febre salubri stan
te latitabat aliqua materia venenosa in corpo
re illiꝰ hominis febriētis qualis esset materia
antracis maligni que generatur ex malitia ae
ris in aliqua parte spiritualiū et stabat quieta
et occultata: In hora ergo crisis salubris illa
materia mouetur et attingit cor et interficit et
etiā talis materia venenosa moueri potest in
hora non crisis et q̄uis plus contingat in fe-
bribus pestilētialibus cum hec materie praue
venenose sint cum magis generentur tempo-
re pestis: Tamen in febribus et tēporibus nō
pestilentialibus potest hoc contingere et talis
casus in felicitauit et cōturbauit medicos sine
culpa Propter hec contigentia in medicine
pratica dixit Abdaramen in libro quem fecit
de medicinis que opantur a tota spetie in qua
libet egritudine: inqd cū natura humana vix
excludat̄ fallaciis opportet vnūquemq̄ medi
cum diuinum auxilium implorare Ponit eti-
am Gentilis alium modum nam multociens
febre salubri stāte aer pestilentialis inspiratus
conuertit illam materiā febris salubris ad ve-
nenositatem qui prius non erat conuersa ⁊ ex
hoc morietur: Ea propter semper medicus de

bet esse cautus in aere pestilenciali ⁊ in eius
rectificatione etiā𝔮ꝫ in aere non pestilenciali
ideo𝔮ꝫ effectus terribiles tempoꝛe praue pes-
tilencie apparent ⁊ medici lōgo tempoꝛe pꝛac
ticantes viderunt et videbunt accidencia ter-
ribilia in infirmis nam sicut dicit gentilis aliqs
liberatus ab aliqua febꝛe continua per aliquā
crisim bonam pōt cito moꝛi in tempoꝛe in quo
diiudicas eum vere conualescētem: ⁊ quāuis
fuerit facta crisis de illo humoꝛe peccante faci
ente febꝛem continuam ⁊ erat apparens con-
ualescens tamen in illa commotione ⁊ agitati
one crisis coꝛruptus fuit aliquis humoꝛ aptꝰ
coꝛrumpi ⁊ si est aer venenosus: cōuertet illū
humoꝛem ad naturam veneni in illo ergo die
in quo gloꝛiatꝰ fuisti de salute infirmi: coꝛrup-
tione humoꝛis venenosi facta poterit infirmꝰ
debilis in paucis diebus vl' hoꝛis moꝛi etiā𝔮ꝫ
iudicabis aliquē infirmum esse in declinatiōe
febꝛis ex eo qꝛ debiles habet virtutes omnes
ex inoꝛdinato regimine in sex rebus non natu
ralibus ⁊ pꝛecipue ex accidentibus anime eti
am𝔮ꝫ ex cibo ⁊ potu potest moꝛi Ideo𝔮ꝫ dicit
Arnaldꝰ de villa noua in parabulis suis: debi
les ⁊ incauti cito recidiuant Similiter𝔮ꝫ quis
infirmus pōt moꝛi non in cōualescencia vel de
clinatione in paucis hoꝛis quia contingens ē
aliquem infirmum habere fluxum ventris cre
ticum ex humoꝛe pessimo venenoso et ad iu-
dicium medicoꝛum ⁊ infirmi videtur esse in
manifesta declinatione ex omnibus signis pꝛe
cipue ex vrina ⁊ pulsu ab aliqua causa occul-
ta uel manifesta retinetur talis fluxus de illo
humoꝛe pessimo ⁊ venenoso virtus regitiua
non potens illū humoꝛem recte regere fit trās
mutacio mala vel permutacio ad coꝛ ⁊ subito
interficit vel si ille humor transmutaꝛ̄ vel per-
mutatur ad cerebꝛū potest causare spasmum
vel aliquod apostema in cerebꝛo et hoc secun
dum diuersitatem illoꝛum humorum peccan-
cium ⁊ vt plurimum omnes moꝛiuntur quia
cerebꝛi virtutes sunt valde debiles pꝛopterea
Auicenna in vero cōualescente timet infirmū
debilem surgere ad asellam ne moriatur vt pa
tet fen. ij. quarti Ex his dictis ⁊ notatis pos-
sunt solui argumenta facta ⁊ remanent questi
ones superius dicte ⁊ declarate ⁊ remanēt elu

cidata signa pestilencie vltimo posita Est au-
tem aliud signum in pacientibus febꝛem pesti-
lencialem quia sūt aparentes multitudo diuer
soꝝ vermium pꝛecipue in pueris Aliud signū
est qꝛ multotiens tussis sicca valde eos mole
stat Aliud sigum quia demōstrant secūda vel
tercia die moꝛbilli nigri violatij vel rubei ⁊ si-
gnificāt maximā coꝛruptionē in massa sangui-
naria ⁊ potissime nigri ⁊ ē significatio moꝛtis
vt plurimū Auicēna aūt dicit cū febꝛe pestilē-
ciali accidit hothoꝛ subalbida idest cinerea vl'
rubea ⁊ quando𝔮ꝫ est velocis occultacionis
quia ex defectu virtutis apparent materie ⁊
delitescunt Aliud signū est ꝙ accedūt cola id
est vlcera oꝛis ⁊ pustule ex coꝛruptis humoꝛi
bus tangentibus ptes oꝛis ⁊ in alijs partibus
coꝛpoꝛis in febꝛibꝰ pestilencialibꝰ vlcera pꝛa-
ua apparere possunt Aliud signū est bubones
appaꝛētes in emūctoꝛijs membꝛoꝝ pꝛincipa-
lium carbunculi autem ⁊ antraces ⁊ alie pus-
tule maligne scaram facientes sunt aparentes
in alijs locis tocius coꝛpoꝛis ꝙꝫ in emūctoꝛijs
Aliud signum est in secūda ⁊ tercia die balbu-
cies in loquela vel stupoꝛ mentis desipiencia
et isti vt plurimum moꝛiuntur Ex hijs signis
enarratis quis medicus facilime iudiciū face
re poterit ꝓnosticum de moꝛte ⁊ vita infirmi
ꝙꝫuis Ipocras dicat contrariū acutoꝝ moꝛ-
boꝝ nō omnino fiunt certe ꝓnūctiaciones ne
𝔮ꝫ salutis ne𝔮ꝫ moꝛtis Tamen si medicus cū
pꝛudencia ⁊ bona stimatiua enumerat signa
mala ⁊ signa bona ⁊ ea calculare sciat que sūt
plura in virtute ⁊ quantitate discreta ꝓnosti-
cum certum faciet de moꝛte ⁊ vita iuxta illud
dictum Ipocratis tercio ꝓnosticoꝝ ⁊ si robuꝛ
⁊ cōstantia egri ⁊c

Capitulum octauum in quo fiet decla
ratio que coꝛpoꝛa maioꝛē dispositionē
⁊ aptitudinem habent ad febꝛem pesti-
lentialem in currendum

AD declarandum huius capitu
li veritatem pꝛemittendum est
dictū Aristotilis in libꝛo de ge-
neratione ⁊ coꝛruptiōe ꝙ nulla
causaꝝ actiuaꝝ nata est agere si
ne aptitudine pacientis ꝓbat Galienus inpri
mo de differēcijs febꝛium nam si hoc non sit

veꝝ oīs q moꝛam traberēt ī sole estiuo febꝛi
citarent ⁊ onmes qui exercitium facerent im-
moderatum amplius ꝙ̄ ſit neceſſarium aut vi
num biberent aut iraſcerentur ⁊ omnes q ba-
bitarent in diebus canicularibus circa canis
oꝛtum febꝛicitarent Similiterqꝫ omnes ſtan-
tes vbi peſtilentia viget febꝛe peſtilenciali in
firmarēt: conſequens eſt abſurdū ⁊ apparet
cōſequentia nam in omnibus enarratis agēs
⁊ cauſa effectiua eſt eadem ſi non requireret
diuerſitas ex parte pacientis ita vnus febriret
ſicut alter ideoqꝫ bonā inducit Galienꝰ cōclu-
ſionem capitulo allegato dicens maxima par
ticula ideſt cauſa generationis egritudinis eſt
paſſuri coꝛpoꝛis ꝓparatio. faciliter quis poſ-
ſet contradicere huic dicto nam nullū cōtrari
um babet diſpoſitionem ad aliud contrarium
vt frigidum nullo modo eſt diſpoſitum ad cali
dum tamen videmus ꝙ calidum facit frigidū
vt ignis ex aqua facit ignem Dicendū eſt ꝙ
aptitudo eſt duplex Quedam eſt ꝓpinqua ⁊
ſpecialis que bꝛeui tranſmutatione ad actū de
ducitur quia aliquid diſpoſitionis ⁊ inclinati
onis eſt in paſſo verſus naturam agentis Alia
eſt aptitudo remota ⁊ generalis que requirit̄
in omnibus adinuicem paſſibilibus tranſmuta
bilibus ⁊ iſta non bꝛeui tempoꝛe tranſmutati-
onis reducitur ſed multa indiget tranſmutati
one ⁊ in bac aptitudine nō eſt inclinatio ver-
ſus agens extra aptitudinem generalem q̄ eſt
in omnibus tranſmutabilibꝰ adinuicem ⁊ ſic
vnum contrariū aptitudinem babet ad aliud
contrarinm generalem ⁊ remotam ideo non
ē de facili trāſmutatiōe trāſire bꝛeui ī aliud cō
trarium: Quamuis omnia coꝛpoꝛa babeāt diſ
poſitionem ⁊ aptitudinem generalem ⁊ remo
tam ad peſtem ſed Galienus ⁊ Auicenna de-
clarant que coꝛpoꝛa bumana babēt maioꝛem
diſpoſitionem ⁊ aptitudinem ſpetialem ⁊ pro-
pinquam ad incurrendum peſtem Dicendū
eſt cum Galieno pꝛimo de differencijs febꝛiū
ꝙ generaliter coꝛpoꝛa inmunda plena ſuper-
fluitatibus babentia vitā pigram ⁊ copioſe co
medētia multiplicantia ſuperfluitates ⁊ coitu
vtencia ⁊ alia inoꝛdinata pꝛaua in ſex rebꝰ nō
naturalibꝰ fatientia .talia coꝛpoꝛa babent diſ-
poſitionem ⁊ aptitudinē ⁊ ꝓparata ſunt ſpeci-

aliter ⁊ de pꝛopinquo incurrere febꝛes putri-
das ⁊ parata moꝛi quātomagis febꝛē peſtilen
tialem quia diſpoſita ⁊ pata ſunt incurrere bu
moꝝ putrifactionem .ad boc autem magis diſ
poſita ſunt coꝛpoꝛa calida ⁊ bumida vt ſagui-
nea .deinde poſt calida ⁊ ſicca vt colerica .de
inde poſt frigida ⁊ ſicca .vltimo vero coꝛpoꝛa
babentia temperamentum in cōplexione ſunt
minus parata qa putrifactioni magis reſiſtunt
qa ab extremis ⁊ per cōſeqꝰens ab occaſio-
nibus magis remotiſſima Coꝛpoꝛa autē mun
da ſecundum medicos dicuntur illa que in bu
moꝛibus ſuis non excedūt quantitate nec qua
litate nec vtroqꝫ modo vt Galienꝰ in libꝛo de
euchimia tale foꝛte agēs ī coꝛpoꝛibus mūdis
non inueniens reſiſtentiam in ſua actione non
agit in illa coꝛpoꝛa coꝛrūpendo ſed ſolum mo
dicum illa alterādo ⁊ non terminatiue in illis
coꝛpoꝛibus agēdo vt ſunt coꝛpoꝛa ſanguinea
carnoſa plena bonis bumoꝛibus Sed in coꝛ-
poꝛibus plenis malis bumoꝛibus agens coꝛ-
rumpendo agit vt ſunt coꝛpoꝛa cacochimia y
dropica artetica ⁊ ſplenetica ⁊ cronicis moꝛb̄
egra ⁊ coꝛpoꝛa nutrita mlˀtis ⁊ malis cibis vt
ſunt mulieres plurime ⁊ illa coꝛpoꝛa que fruc
tibus ⁊ oleribus crudis veſcuntur ⁊ coꝛpoꝛa
inmunda viuentia vt pauperes ⁊ coꝛpoꝛa gu
loſe viuentia ⁊ multe cōmeſtionis ⁊ multi po-
tus vini Etiamqꝫ ad peſtem diſpoſita ſunt coꝛ
poꝛa tenera ⁊ multū bumida vt ſunt infantes
⁊ pueri ⁊ mulieres iuuenes Ideoqꝫ tales in
pꝛincipio peſtis pꝛimo incipiunt moꝛi. deinde
coꝛpoꝛa gratilia colerica dilatatoꝝ poꝛoꝝ in
quibus multus caloꝛ ineſt vt ſunt iuuenes vi-
ri ⁊ mulieres iuuenes circa menſtruoꝝ erupti
onem Circa bec dicta mouent doctoꝛes queſ
tionem Utrum coꝛpoꝛa dilatatoꝝ poꝛoꝝ ſint
magis apta ledi a febꝛe peſtilēciali coꝛpoꝛibꝰ
ſtrictoꝝ poꝛoꝝ vt Auicēna dicit pꝛima quarti
ꝙ coꝛpoꝛa dilatatoꝝ poꝛoꝝ ſunt magis para-
ta ad febꝛem peſtilencialem ⁊ ratio eſt qa ipſa
coꝛpoꝛa magis videntur ledi ab aere peſtilen-
tiali quia plus de illo aere peſtilentiali attra-
bunt ⁊ cōfirmatur quia illa coꝛpoꝛa plus ledū
tur ab aere putrido peſtifero que in ſe babent
diſpoſitiones magis pꝛopoꝛtionabiles putre-
dini ſed talia ſunt coꝛpoꝛa dilatatorum poꝛoꝝ

⁊ non strictoꝝ quoniā talia sunt corpora cali da ⁊ humida quoniā largitas ⁊ extensio poro rum fit a calido ⁊ humido quia humiditas est causa putrifactionis caliditas autē causa effec tiua In cōtrariū est Galienus primo de diffe rentijs febrium capitulo quinto paraffo Sup ponatur in exemplo vbi dicit ꝙ corpora stric toꝝ poroꝝ sunt magis apta incurrere pestilen tiā ⁊ Ratio sua est quoniam in corporibus cō strictoꝝ opilatoꝝ ⁊ densoꝝ pororū est maxima dispositio ad putredinē ꝓpter prohibitam trās pirationē q̄ maxima causa putredinis ē vt .xi. terapentice Galienus ⁊ cōfirmatur ꝙ illa cor pora densa ⁊ strictoꝝ poroꝝ diutius aerem at tractum putridum pestiferum retinent .corpo ra autem dilatatoꝝ poroꝝ sicut citius illum ae rem attrahunt ex largitate viarum illū cito ex pellunt .sequitur ergo ꝙ corpora strictoꝝ po roꝝ plus leduntur ab aere pestilentiali Licet in hoc quesito sint alie solutiones longitudini vero parcens non curo scribere Nisi solutio nem quā omnes acceptant doctores dicentes ꝙ strictura poroꝝ est duplex .quedā est stric tura poroꝝ naturalis que reperitur in corpori bus frigide ⁊ sicce cōplexionis ⁊ huic strictu re opponitur largitas naturalis que in corpo ribus calidis reperitur Dicendū ergo est ꝙ talia corpora habentia strictos poros minꝰ le duntur ab aere pestilentiali putrido vt Rasis xvꝰ continentis ait ꝙ corpora frigida ⁊ sicca melius tuentur ab aere pestilentiali ⁊ ratio q̄a corpora dilatatoꝝ pororū plus attrahunt de illo aere propter viarum largitatem propter multum calidū vel maximum calidum eoꝝ vt calidū euentet cōtrariū est de corporibꝰ stricto rum poroꝝ Item quia corpora dilatatoꝝ po roꝝ sunt calida ⁊ humida apta putredini sed il la que sūt strictoꝝ poroꝝ naturaliū sūt cōplex ionis frigide ⁊ sicce putredini resistētia Ex his dictis apparet ꝙ iuuenes ⁊ fortes viri pestilē tiam amplius incurrāt ⁊ prius moriūtur q̄ꝫ se nes ⁊ causa manifesta est ꝓpter largitatem vi arum ⁊ plus necessitantur ad attractionem ae ris putridi ea ratione Auicēna ⁊ alij doctores in p̄seruatione a pestilentia ꝓhibent vinū bal nea ⁊ tollerare sitim vt nō augeatur caliditas in corpore ne cogantur multum aerem attra

here Alia est constrictio pororum que est prop ter opilationem ex multis ⁊ malis humoribus huic cōstrictioni opponitur dilatatio pororum ⁊ priuatio replexionis certū enim est ꝙ citius incurrunt febrem pestilentialē corpora haben tia stricturam pororum accidentalem ex mul tis ⁊ malis humoribus repleta ⁊ opilata cum habeant multas causas causandi putredi nem corpora autem habentia dilatationem po rorū sine tali repletione et opilatione non in currunt nec sunt apta incurrere febrem pestilē tialem Et nota secūdū gentilem ꝙ vera febris pestilentialis q̄ fit ab aere pestilentiali et vene noso extrinsico dispositiue et cōpletiue magis incurrunt talem febrem pestilētialē corpora ra ra dilatatarum viaꝝ quoniam habent facilem introitū aeris maligni et quamuis ad intra nō sint parata nec disposita .incursus autem in fe brem pestilentialem totus dicetur ab aere ex trinsico maligno generaliter in omni peste nūc dicta .corpora inmunda sunt plus disposita in currere febrem pestilētialem et parata mori q̄ꝫ corpora mūda vtiq̄ꝫ clarissime in ātedictis di lucidatum fuit:nō autē dicta corpora sunt dis posita ad pestē causatā a radice solū superiori propter duas causas:sed propter vnā causam quā nunc dicemus et est dignum amplius de clarare nam corpora strictoꝝ poroꝝ non sunt magis apta vel disposita incurrere pestilentia lem febrē a radice superiori q̄ꝫ corpora dilata torum poroꝝ quia equaliter oīa corpora ha bent aptitudinem et dispositionem incurrendi febrem pestiferam a radice superiori tantū ꝓp ter dispositiones enarratas superius ex eo q̄a prouentus epidimie a radice celesti est ex for mis siue imaginibus celi sicuti superius āplis sime fuit declaratum Concludendum est ꝙ corpora que abintra sunt oppilata ex mul tis malis humoribus et ab extra aerē extrin sicum malignum accipiant illum dispositiue et conpletiue habebūt aptitudinem et dispositio nem incurrendi febrem pestilētialem a radice inferiori solum vel a radice inferiori cōiuncta superiori et hoc est ꝙ dicit Galienus in libro de optima habitudine capitulo vltimo dicēs ꝙ corpora rara sunt magis parata pati a cau sis extrinsicis sed corpora depressa a causis

intrinsicis ⁊ per hec notata facillime possunt
solui argumēta ad utrāq̧ ꝑtē ꝯclusionis facta

Capitulum nonum demōstrans iudici
um ⁊ veritatis causam euētus febris pe
stilētialis in hominum corpibus ꝓpter
contagium ipsis eueniens

Ignū est inquirere si febris pe
stilēcialis in hominū corporib⁹
ꝑ cōtagium euenire possit siue
talis febris pestilencialis eue-
niat ipsis a causa ⁊ a radice su-
periori siue a radice inferiori uel a duabus ra
dicibus coniunctis nā vnus homo habens fe
brem pestilētialē potest inficere homines cō-
uersantes ⁊ stantes cum infecto etiāq̧ potest
īficere aerem camere ⁊ domum vbi habitat ⁊
sic ꝑtransit de vno homine ad aliū ⁊ de vna
domo ad aliam ⁊ perducitur ille aer pestilenti
alis pernitiosus ꝑ totā ciuitatē ⁊ inde inficiū-
tur homines illius ciuitatis ⁊ moriunt̄ ex hoc
contagio coadiuuāte specifica virtute ꝑ influ-
entiā proueniente a radice superiori stellarum
vel etiam ab aere maligno venenoso inducto
a radice inferiori ⁊ multo magis quando aer
malignatus ⁊ venenosus factus est a duabus
radicibus dictis simul cōiunctis hac de causa
⁊ ratione concludere poterimus ꝙ citius ho
mo infectus sub duplo inficit sanum hominē
tempore pestis q̄ȝ aer infectus venenosus infi
ciat eum ratio euidens est q: duplicatur causa
nā homo dispositus est recipere aerē pestiferū
per cōtagium ⁊ aerem malignū ꝓductū a ra-
dicibus dictis: ecce duplicatam actionis cau
sam vt clare demōstrat Galien⁹ primo de dif-
ferentiis febriū inquiens: ⁊ quoniam pestilētia
scilicet aeris cōstitutio attulit febrem nec hoc
ignorat qui participat intellectu ⁊ q conuersa
tur cum hijs qui pestilentiam patiuntur fallax
eteni periculū est ꝙ ꝑtranseat sicut scabie ali
qua ⁊ obtalmia: fallax etiā ē ⁊ cum hijs qui a
tisi possidēt ⁊ mordētur ⁊ vniuersaliter qui
cunq̧ putride spirant vt ⁊ domus in quibus
iacent putride existāt: Ad contagium autem
maiorem dispositionē ⁊ aptitudinem hn̄t illa
corpora q̄ superius dicta sunt habere aptitudi
nem ad pestē ꝓuenientem a quacunq̧ radice
Propterea qui fugiūt a loco vbi pestis viget
euadūt ab ea p̄cipue si fuga ē a principio prin
cipij pestis anteq̄ȝ infectionē ab aere maligno
causato a radice vl' a radicib⁹ vel ab aere ve-
nenoso per cōtagium infecto incurrāt ideo ysa
chielis. vij. capi. ait ⁊ q fugerit a peste euadēt
Amplius Rasis quarto ad Almansorem dicit
terra in qua antrax. ⁊ pestilentia fiūt fugenda
est ⁊ idem Auicenna est egritudo que de vno
ad aliud ꝑtransit sicut lepra scabies ⁊ alie De
mum ⁊ etiā tempore epidimie illi qui steterunt
in loco infecto fuga non est hora tuta nec illi
etiaȝ qui fugiendo transiunt ꝑ loca infecta ve
niēs ad loca sana scito infitiūt̄ ⁊ moriunt̄ Sū
mo ergo opere tria in fuga a peste obseruanda
sunt Primū est ꝙ quando in aliquo loco vel
villa vl' ciuitate videris vl' audieris aliquādo
hoīeȝ ex peste mori statim fugā facias Secū
dum est ꝙ in partes longinquas fugias ad lo
ca sana illoꝝ locoꝝ opposita Tertiū est ꝙ tar
de ad loca illa redeas vel ꝑuenias vbi pestis
ml'titudinē hōm īuasit nō solū ergo fugiēdū ē
ꝓpter contagium sed vt euitet̄ terror morien
tiū ⁊ ymaginatiua quiescat Cōsiliū vero doc
torum est ꝙ si pestilētia vel epidimia a radice
superiori tantum stellaꝝ fuerit ad loca inferio
ra aquosa humida est fugiendū q: in talib⁹ ē
aer grossior ⁊ ratio q: non faciliter imprimit̄
īfluētia stellaꝝ in aere grosso sicut in subtili vt
Auicenna. ij. f. p̄. d. ij. capitulo de naturis tem
porum ꝙ ꝓbat sensuale iuditiū ⁊ rationabile
nam incarcerati ⁊ homines inclusi ⁊ mulieres
religiose incluse non habitantes nec participā
tes cum extrinsicis ⁊ similiter in locis paludo
sis operti ⁊ grossi aeris comorātibus sūt tuti
a pestilentia ⁊ ꝓpter hanc causam dicit Aui-
cenna. ij. p̄. capitulo de aere bono Cum vero
aeri acciderit putrifactio cōmunis tunc disco
pertus ipsum magis recipiens erit q̄ȝ strictus
⁊ occultatus Si autem pestilentia ortum ha-
buerit a radice īferiori tunc fugiendum est ad
loca montanosa alta subtilem aerem habētia
⁊ dimitenda sunt loca grossi aeris: Cōsiderā-
dum tn̄ est vt experiētia demōstrat ꝙ post tē-
pus aliquot radicis superioris ꝓducētis vl' a
gentis pestem radix inferior radici supiori cō-
iungitur pestem agens tamq̄ȝ effectus ad suā
causam nam post sex menses sequitur a radi-

ce superiori indispositio tempoꝝ anni ⁊ aeris
grossicies ⁊ nebule fetide plurime ⁊ hũiditas
in aere ⁊ lẽta caliditas ⁊ calor solis pallidus
cũ oritur ⁊ putrifactio ⁊ corruptio in substãtia
aeris efficitur ⁊ sic dupla causa pestis erit per
cõsequẽs ex ea multi homines moriunt̃ q̃ȝ ex
prima radice tantum Propterea aliqui doc-
tores dixerunt q in primis duobus mensibus
scilicet quãdo pestis causata est a radice supe
riori ad loca inferiora profunda fugiẽdum est
In alijs vero secundis mẽsibus in locis altis
⁊ subtilis aeris morandum est In vltimis aũt
mensibus sepe facere mutationem loci ⁊ nõ fa
cere longam moram in vno loco sed locũ mu
tare sepe de duobus in duobus mẽsibus Ego
autem dico q non est regula certa q post du-
as menses radix inferior cõiungatur radice su
periori nam secũdum diuersitatem influxus ce
lestis erit diuersus effectus in istis inferioribꝰ
propter aliam ⁊ aliam cõiunctionem planeta
rum in signis etiamq̃ȝ ꝓpter diuersum modũ
eclipsis solis ⁊ lune in signis sicut experientia
demõstrat̃ nã in aliqua pestilẽtia nunq̃ȝ radix
inferior coniungitur cum radice superiori In
alia vero pestilentia cito coniungitur ⁊ in alia
tardatur sicut per me visum pluries fuit ⁊ ex
pertus sum in ciuitate romana in pestilẽtia an
ni M.cccc.xciiij.nam anno M.cccc.xciiij.in
principio mensis agusti pestis manifeste appa
ruit ⁊ inuasit multitudinem hominum per sex
menses ⁊ per amplius tempus sed tamen in
primis tribus mensibus fuit fortis pestilentia
⁊ post diminuendo valde ꝓcessit in alijs tri-
bus mensibus ⁊ nunq̃ȝ radix inferior fuit con
iuncta radici superiori sed semper illis mensi-
bus dictis a radice sↄ̃piori celesti pestis in ho
minibus vrbis romane influxa ⁊ duratura ste
tit ⁊ lente ꝓcessit ⁊ non ex toto desinit effec-
tum facere suum vsq̃ȝ ad mẽsem Junij M.cc
cc.xciiij.in quo mense pestis manifeste inuasit
multas gentes huius ciuitatis quia cõiuncta
fuerat radix inferior cum radice superiori ⁊ in
ista pestilentia multi senes mortui fuerunt iu-
uenes ⁊ pueri pauci post radix inferior cũ ra-
dice superiori cõiuncta fuit: ꝓpterea q: ꝑ totũ
mensem Maij pluuie magne effecte fuerũt in
superficie autẽ terre etiamq̃ȝ in visceribꝰ eius
putrifactio ⁊ corruptio causata fuit ex q̃bus
vapores putridi ⁊ corrupti a calido eleuati ⁊
ꝑmixti cũ subãstia aeris putrifactio ⁊ corrup
tio in eo ꝓducta fuit ex qua multaꝝ febriũ pu
tridarum continuaꝝ diuersaꝝ specierum scili-
cet emitritarum ⁊ aliaꝝ continuaꝝ composita
rum ⁊ interpolataꝝ scilicet tertianaꝝ ⁊ quar-
tanarum generatio multipliciter stetit ⁊ acci-
dentium terribilium in dictis febribus innu-
merabilis inuasio: Ex hijs dictis q̃s cõclude-
re poterit cõplicationis radicis inferioris cum
radice superiori nõ esse tempus determinatũ.

Capitulum.x.in quo fiet ostensio de ꝓ̃ser
uatione et precustodia corpoꝝ humanoꝝ
ne incidant in epidimiam vel pestilẽtiam.

PRo recta intelligẽtia huius ca
pituli accipio fundamentum a
Galieno tertio tegni illo cano-
ne de hinc vero dicendũ est de
eis quecunq̃ȝ secundũ priorem
orationem accipiebamus vocatur autem ꝓ̃ser
uatiua: Haly autẽ in cõmento declarat dicẽs
cum causis cõseruantibus preteritis conserua
tur cum eis corpus et facit eum euadere a ca
su in egritudinem ideo attensione dignum est
q tã cause cõseruatiue q̃ȝ etiã effitientes sani
tatem de qua cõsiderat medicꝰ est duplex vna
est principalis sicut anima vel virtus ⁊ de tali
nõ est sermo: Altera autem est instrumentalis
⁊ hec etiã est duplex in trinsica siue corpora-
lis sicut ↄplexio cõpositio et spiritus q̃ intrin
sice sunt cause conseruantes ⁊ efficientes sani
tatem: Altera vero est extinsica vt aer cibus
potus ⁊ cetera ⁊ de tali in proposito nostro
erit sermo vt declarat Galienus tertio tegni
vbi tradũtur canones debiti approximandi
causas conseruantes et causas efficientes id-
est producentes sanitatem An cause sanitatis
cõseruatiue sint tempore et dignitate priores
causis efficientibus vl' ꝓducentibus quas an
tiqui causas recuperatiuas vocabãt: cõcludit
autem galienus in locis nunc dictis q conser
uantes sunt priores et cetera: Sciẽdum ãpliꝰ
est q cause cõseruatiue sanitatis ille intelligen
de sunt q̃ debite aproximate corpori humano
sub eadem et consimili dispositione illud ꝑma

nere faciunt Cause autem efficientes vel pro
ductiue scilicet preseruatiue que cōtra conser
uantes distinguūtur corpus humanū sub ea-
dē vel consimili nō permanere faciunt dicimꝰ
autem causā conseruatiuā tempore ⁊ dignita
te priorem quia habet habitudinē et confor-
mitatem ad humanum corpus ⁊ eius disposi-
tionem priorem alijs causis . ideoq₃ causā istā
tempore digniorem idest ꝑfectiorem appella-
mus q̄ digniori ⁊ perfectiori corporis disposi-
tioni proportionatur ⁊ corpori correspondet
⁊ quia hec dicta theorica sūt ⁊ nō practica nō
curamus amplius prolongare sed solum est di
cendū de causis recuperatiuis vel ꝓducētibꝰ
sanitatem que vocantur cause preseruatiue qa
faciunt corpus humanū a casu in egritudinem
euadere vt supra canone ⁊ commēto allega-
tis Causa ergo preseruatiua pestilentie est du-
plex Prima enim est recurrere ad deum bene
dictū ⁊ gloriosam virginem mariam humilian
do animas nostras de cōmissis peccatis cōfitē
do cum contritione penitentias agendo cū de
uotis orationibus ⁊ lacrimis iram dei mitigā-
do ⁊ si fecerimus mortē nō timebimus ⁊ hoc
est maximum remedium nō timere mortem cū
pestilentia ꝓueniat multotiens ab ira dei sicut
dictum est superius in . ij . capitulo auctorita-
te Auenzoar . similiterq₃ a Galieno in commē
to illius canonis primo ꝓnosticoꝝ est quod-
dam celeste ⁊c̄ ꝙ quibusdā videtur ꝙ egritu-
dines accidunt hominibus ex ira dei qui bene
dictus est ⁊ sublimis . ideoq₃ dicit in canone
nōne illius est vt futuꝝ periculū vl' omnino ꝓ
hibeat mitigādo iram dei vel cū cōpetenti ami
niculo idest medicamine tollerabilius fiat scili
cet quādo medicus certam intelligentiam ha-
buerit ꝙ pestilētia a causa celesti idest a deo nō
proueniat tunc ei medico necessariū erit vti re
gulis medicinalibus cum cōpetenti medicami
ne scilicet cum regimine ꝑseruatiuo ⁊ curatiuo
vt doctores medicinam practicantes vtuntur
⁊ in codicibus suis scripserunt Secūda causa
ꝑseruatiua est duplex nam quedā est quando
quis incipit febrire febre pestilentiali a princi-
pio principij illico succurrendum est cū regimi
ne preseruatiuo prohibendo corruptionem hu
miditatum cordis dum sūt in via corruptionis
ne confirmetur prouidere periculum eius im-
pressionis ne ad terminum ꝯfirmationis attin-
gat quia quādo cōfirmata est in eis corruptio
est difficilis cura ⁊ quasi incurabilis . verū qa
cura que debetur morbo in fieri debet esse con
mixta ex cura preuisiua ⁊ aliquātulum curati-
ua vt Galienus scribit tertio tegni . canone ad
manifestos v̊o egros ⁊ canone vnū commune
habentes ꝑceptum vnāquāq₃ causam abscin-
dere oportet prius deinde venire ad eam que
facta est idest quando in febre pestilentiali fac-
ta est corruptio tunc vti debet medicᵘˢ cura cu
ratiua ⁊ aliquātulum preuisiua Alia causa pre
seruatiua est cum corpora humana dispositio-
nem habeant ad incurrendū febrem pestilenci
alem eueniet pestilentia siue illa ꝓueniat a ra-
dice superiori siue a radice inferiori vel a radi-
ce vtraq₃ coniuncta . sed illa corpora que ma-
gis ac magis ꝑparata sunt ⁊ promtissimam ha
bent dispositionem incurrendi febrem pestilen
cialem sicuti declaratū fuit in capitulo superio-
ri in talibus multū necessarium erit vti regimi
ne preseruatiuo Cōpletur autem hec ꝑserua-
tio siue ꝓuisio dupliciter primo cū hijs que au
ferunt causam ꝑmitiuā scilicet aerem pestilenci
alem . secundo cum hijs q̄ abscindunt causam
antecedentem ⁊ corpis dispositionem . nā cau
se primitiue ⁊ antecedētis abscisio regimini ꝑ-
uisiuo idest preseruatiuo cōuenit . nā dicit Ga
lienꝰ . iij . tegni alteratur corpus a qbusdam ex
necessitate a quibusdam vero non ex necessi-
tate . dico autem ex necessitate quidem quibꝰ
impossibile est ip̄m non approximare neq₃ sem
per incōtinenti immorari . commedere ⁊ bibe-
re ⁊ vigilare necessarium est ei gladijs vero ⁊
bestijs nō necessariū est vti vn̄ in ꝑmo genere
causaꝝ circa corpus ars conficitur circa vero
secundum nequaq₃ . ⁊ postea Galienꝰ enume-
rat has causas quoꝝ singulū si indigenti corpi
adducatur ⁊ in cōpetenti quātitate ⁊ qualita-
te salubre fit . nichil vero indigenti omnino ob
latum aut non in cōpetenti mensura ⁊ quātita
te egrum constituit . est etiam sententia aristoti
lis in decimonono ꝓbleumatū ꝓbleumate tri
cesimo octauo . dicentis laborantes ⁊ bibētes
⁊ commedentes ordinate saluamus ⁊ augemꝰ
naturā ⁊ virtutem; inordinate autē rumpimꝰ

⁊ stupefacimus ipsam Causarum ergo primitiua
rum preseruatio siue preseruatio in sex rebus nō na
turalibus existit ⁊ suis annexis sub quibus ne
cessario tota vita humana ducitur peragenda
q̄ sūt. aer primo. secundo cibus ⁊ potus. tertio
somnus ⁊ vigilia. quarto mot⁹ ⁊ quies. qn-
to inanitio ⁊ repletio: sexto accidētia aīe: exer
citium vero balneū coitus cum alijs est de an
nexis ⁊ primo de aere

Capitulū. xi. in quo fiet ostēsio q̄ aer est pri
ma res nō nālis pseruatiua dispositionis cor
poris hūani a pestilētia. si debito ⁊ ꝯdecenti
modo administretur: si vero econtrario de-
structiua ⁊ corruptiua ipsius erit

Dicendū ergo est q̄ tpe pestilētia
li de q̄cunq̄ cā siue radice ꝓce-
dat qn̄ minus possibile erit aer
exterior attrahaī siue īspiraī ad
intra corp⁹ cū oīs talis est alte-
ratus ⁊ infect⁹ ⁊ venenosus corrūpens ipūs
cordis ⁊ post putredinē in humorib⁹ ībālibus
cordis ꝓducens: ꝓpterea est valde necessariū
hoībus mutationē facere de regione vel ciui-
tate vl' loco vbi pestis viget vl' est futura fieri
muteī ad locū vbi nō est pestis si possibile est:
⁊ notāter dico min⁹ quo possibile erit nō inspi
retur aer exterior ⁊ discoopertus ī pestilētia aq̄
cūq̄ radice ꝓueniēte sed multo min⁹ inspireī
aer exterior ⁊ discoopertus a radice celesti fac-
ta: verūtamē magis malitiosus est aer superior
existens ⁊ directi⁹ aspicit hoīes ⁊ ipsi tali aeri
nudo existētes in loco alto expositi cū minori
alteratiōe medij ⁊ sine sue malitie ⁊ influētie d
ꝑditione in tales hoīes agūt: nā agēs fortius
agit in passum ꝓpinquū dispositū q̄ȝ in distāti
vt aristotiles. ij. de gene. ⁊ corrup. ⁊ Auicēna
in de viribus cordis capit. de iacinto ⁊ tūc de
bet fieri mora in domib⁹ vl' locis ꝯcauis ⁊ infi
mis ⁊ subterraneis cū sit ibi aer grossior ⁊ fri-
gidior: nec in h° obstat ratio dicentiū talem epi
dimiā ex multiplicatione radiorum a causa cele-
sti ꝓuenisse ⁊ in aere grosso magis multiplica
ri q2 ille talis aer grossus qn̄ calefit forti⁹ cali
ditas in eo remanet q̄ȝ in aere subtili: vtiq̄ in
fero calefactio Itē q2 in locis ꝯcauis radij for
tiores fiūt vtiq̄ in speculo ꝯcauo a quo incen
ditur ignis: iste aūt rationes nō ꝯcludunt ve
ritatē: pmo q2 qn̄ epedimia ꝓuenit a causa su
periori celesti imprimit suā influentiā ꝓprieta
tiā in aere ꝓpinquo ⁊ subtili q̄ȝ in aere lōgin-
quo ⁊ grosso nā ꝓpter ei⁹ subtilitatē facilius
in eo penetrat ⁊ recipit illaȝ speciē illius influ
ētie ꝓprietarie q̄ȝ ī aere grosso cū sit in maiori
distātia nō habet potētiā vl' virtutē penetrādi
illum aerē grossum vt p exemplū videm⁹ qn̄
nubes grossa in regione aeris apparet lumen
solis nō valet penetrare ⁊ p ꝯsequens nobis
nec lumē nec calorem inducit q̄ȝq̄ȝ influentia
in locis infimis aliquātulum penetret non tn̄
ita faciliter illa species influentie imprimi nec
causari pōt in aere grosso sed pōt caliditas de
bilis esse causa eleuationis vaporum malorum ab
aqua ⁊ terra ⁊ in sursum eleuatorum permixtorum
cum substātia aeris possunt causare in ea sub-
stātia aeris corruptionē nā a debili calido cau
satur putrifactio a fortiori aūt adustio ⁊ in ci-
neratio: vel qualitatiue in eo aere augmētare
scilicet caliditatem frigiditatem humiditatem
vel siccitatem q2 hec sunt superius declarata
per eorum elucidationeȝ poteritis videre verita
tem huius dubij: Alterius est magis notādū
q̄ medicus volens corpora hominum a pesti
lentia preseruare aeris dispositionem: ⁊ quali
tatem considerare debet iuxta sententiam Ha
ly Abbatis dicentis: necessario inheret medi
co aeris agnoscere habitudines: singulis tem
poribus ⁊ singulis locis ⁊ causas q̄bus immu
taī: etiamq̄ sensit Ypocras in libro de aere ⁊
aqua dicēs si q̄s ad medicīe statū accedeī ve
lit necesse est pus vt anni tēpora ⁊ q̄ in eis ge
nerantur attēte regrat: idē in libro de lege ait
Ipocras cōgruit enim si q̄s velit medicinalē
scientiā vere doceri participē esse debet natu
re discipline doctrine loci aptitudinis laboris
⁊ temporis ⁊ ꝓpterea Galien⁹ in libro de sec-
tis inq̄t: rationabiliī medic⁹ debet scire natu
ras hoīm aquarum ⁊ locorum ⁊c̄. Auicēna quoq̄
in. ij. p. medicus debet scire tempum diuersita
tem que vno quoq̄ climate cōmoueri solet p
naturā enim tpm anni extat sanitas plusq̄ȝ p
alias cās: Auer. vero. ij. colliget ca. vltimo te
stificat dicēs ꝓpter hāc cāȝ medic⁹ in pseruatiōe
a pestilētia optimas qualitates eligere docet
⁊ nocentes eius dispōnes corrigere ⁊ rectifi-

care possit q̃ incõueniẽtes sunt bonas eligere
Jdeo Auicenna in .ij .primi scribit aer vero
dum est tempatus ꝛ clarus neq̃ substantia ex
tranea cõplexioni spiritus cõtraria ei admisce
tur est sanitatem efficiens ꝛ ipsam conseruans
cum vero est ecõtrario cõtrarium operatur ꝛ
infra subiũgit .aer bone substãtie ẽ ille cui nõ
admiscetur neq̃ ex vaporibus neq̃ fumis res
extranea ꝛ q discoopertus est celo est ille cui
non admiscetur neq̃ ex uaporibus neq̃ ex fu-
mis ꝛqui discooptus est celo neq̃ cõstrictus
in parietibus siue muris qui pmanet clarus ꝛ
longinquus a loco in quo oriuntur caules ꝛ
eruca aut nuces aut ficus ꝛ ab oleribus putri
dis ventis insufflantib⁹ .cui concordat Haly
abbas .v. theorice capitulo .x. inquiens ae-
ris cõplexionis immutatio ꝓpter vapores hu
iusmodi sũt si enim habitatio sit in loco in quo
stagna ꝛ paludes sint oleraq̃ et arbores pu-
tridi sessioq̃ in speluncis aut domibus pluri-
me humiditatis ꝛ mustidis alijsq̃ talib⁹ que
aerẽ alterant ꝛ corrũpunt colores eoꝝ in cro-
ceum mutantur nec cibos digerũt bene et vi-
res habent paucas ꝛ debiles ꝛ membra eoꝝ
eneruata Ualde ergo necessarium erit vt aer
corrigatur ſm diuersitatem a qua radice pro
uenit pestis .nam si a radice superiori ꝛ in tem
pore calido quia sequitur ignitio ꝛ adustio in
humoribus non cõpetit calefacere aerem cuꝫ
igne quia aerem rarefacit ꝛ ipso rarefacto cici
us alterabilis ꝛ receptiuus est malaꝝ qualita
tũ infectarum vt Auicenna .ij .primi. d .ij .
capitulo de naturis tempoꝝ tũc ingrossand⁹
est aer irrorãdo cum aqua ꝛ aceto sepe domũ
ꝛ in ea spargendo in pauimento rosas salices
ꝛ folia mirti ꝛ nenuffar ꝛ similia. si autem in tẽ
pore yemis talis epidimia a radice superiori ꝓ
uenerit ꝛ fuerit tunc dispositio talis temporis
yemis tota est calida ut plurimum. ẽ etiam ne
cessarium vti infrigidantibus ꝛ ingrossãtibus
temperate nõ tantum quãtum in tempore esti
uo .ideo in tali epdimia causata tẽpore yemis
non est bonum calefacere domũ igne nisi cum
temperamẽto vt cũ reb⁹ odoriferꝭ temperatis
in calido ꝛ frigido. in epidimia vero estiua nul
lo modo cõpetit calefacere domum igne ꝓpter
ratiões dictas nec cõpetunt odorifera q̃ dissol

uant calefatiãt expergant ꝛ exalent spiritus ad
extra vt cum xilo aloe crudo ambra thure ꝛ
musco ꝛ costo dulci storace ꝛ alijs positis ab
Auicenna .iiij . canone capitulo de cura febri-
um pestile ntialiũ. nã talia odorifera cum nocu
mentis dictis dolorem capitis causant vt Ga-
lienus in commento amphorismi muliebria e-
duci ex aromaticis .sed requiritur in tali dic-
ta epidimia ingrossantibus ꝛ cõfortantib⁹ spi-
ritus vt dictum est .si autem pestilentia ꝓuene
rit a radice inferiori tantũ vel ab vtraq̃ simul
tunc cõpetũt odorifera vt sunt ligna sicca odo
rifera sicuti iuniperus rosmarinus mirtus ꝛ
thus ꝛ similia nominata ab Auicenna vbi su-
pra ꝛ cum hijs facere effumationẽ p totã do
mum precipue in tempore yemali frigido .cum
istis medicinis simplicibus vel cum medicinis
cõpositis positis ab Abenmesue ꝛ alijs docto
rib⁹ i suis antedotarijs vt sunt gallia muscata
alipta muscata ꝛ siles ꝯfectiões odorifere posi
te in prunis ignitis incẽsis qꝛ in tali pestilẽtia
a radice inferiori vel ab vtraq̃ radice cõpetit
ignis nã cũ eo fit correctio ꝛ mũdificatio aerꝭ
corrupti ꝛ putridi vel cum hijs q̃ substanciam
aeris a cõplexione rectificant ꝛ depurant vel
a ꝓprietate ꝛ cõplexione illũ effectũ inducunt
ꝛ sic ignis incensus cum talibus meditiuis sim
plicib⁹ ꝛ cõpositis rectificat aerem calefactio
ne ꝛ exsiccatione sua .si ergo ignis h̔ facit quã
to magis sol qui nõ est tante acuitatis ymo cũ
cõplexione sua calida ꝛ forma speciuoca recti
ficat ꝛ depurat aerem maliciosũ putridũ ꝛ cor
ruptum vt Aristotiles inquit homo etenim ho
minẽ generat ꝛ sol ꝓpterea in dicta pestilẽtia
solis ingressio in domo p fenestras rectificat a
erẽ maliciosũ ꝛ ifectũ et depurat .ideo a ꝓpri-
etate resistũt oĩa odorifera ꝛ aromatica p oẽm
modũ ap ꝓximacõis vt dictũ est suffumigata o
dorata bibita nã si aer corrupt⁹ vaporẽ emittit
putridum vł fetidum q spirit⁹ ꝯtristet .odorife
ra eum deiciunt et mortificãt cum ei contrari-
entur ꝛ in spiritibus sunt ꝓporcionabilia ꝛ sua
virtute naturam et calorem innatũ cõfortant
qui est instrumẽtum vite que debent superflua
aduenientꝭ pestis ꝛ q̃litatis ei⁹ nocumẽtũ vapo
rẽ malũ repellunt et eius maliciã resoluunt vt
Auicenna in de viribus cordis scribit verum-

tñ si mutatõ aerꝫ fiat in malã qͥlitatẽ calidã siue fiat cũ putrifactiõe vl' absqꝫ putrifactiõe tũc rose folia mirte sãdali ⁊ camphora ⁊ irrorationẽs cum aquis eoꝝ ⁊ proprie mixta cum aceto si autem alteratio aeris fiat in pessimã qualitatẽ frigidam ⁊ humidam. odorifera iuuãt calida ⁊ sicca sicut Xilo aloes crudum thus ambra muscus costum dulce storax ⁊ similia nominata loco allegato :ex appropriatis maxime sunt poma citer ⁊ folia eius vt Auicẽna .ij. canoẽ capitulo de citro vbi inqͥt odor pomi citri rectificat aerẽ pestilẽtialem ⁊ pestilentiam etiãqꝫ sũt boni limones magni ⁊ parui ⁊ poma odorifera sunt huius generis ⁊ talia similia in cõplexione ⁊ virtute sua ⁊ ꝗuis cum odoriferis aer infectus ⁊ venenositati disposit⁹ ad cor ab inspirante introducatur qͣ citius ⁊ directius cũ odoriferis venit ad cor quia cottidie ⁊ continue inspiratur nocumentũ maximum in corde odorifera facerent. dicendum est ꝙ odorifera aere ĩfecto valde resistunt ⁊ venenositatẽ ⁊ malitiã aeris infecti auferunt ⁊ remouent ⁊ ex tali fumigatione in virtutibus suis cor cõfortatur ad expellendum aerem attractũ infectũ ⁊ ideo dicit Auicenna. oportet ut multiplicetur infumigatio ⁊ maxime est necessarium stãtibus in locis fetidis. nã fetor est de resoluentibus spiritus ⁊ virtutem ⁊ ꝑ oppositũ odorifera Nũc veniẽdum est ad iter agentibus facientibus exercitiũ. dicitur ꝙ quãdiu aer est infect⁹ a radice supiori nõ fiat itineratio ⁊ exercitium quãtũ possibile erit ð die ⁊ rõ ẽ qͣ calor sol' specificã ꝓprietatẽ tal' ĩfluẽtie fortius ĩfluit ⁊ illam inprimit in corporibus humanis ideo vbi luminosi radij solares sunt fortiores ⁊ ꝑpẽdiculares ⁊ reflexiui ibi est fortis epidimia patet hoc experiemento quia oẽs q de tali morbo inficiũtur ð die incipiunt infirmari a tertijs horaꝝ vsqꝫ ab vesperas patet etiã ratione vt incacabre ꝑ ꝯfricationem calefactus prius ⁊ fortius ⁊ citius attrahit paleam ꝗ nõ cõfricatus nec calefactus vt Auicẽna in libro de viribus cordis capitulo de Iacincto. Similis ergo est calefactio in aere ꝑ lumen solis in die. etiamqꝫ patet alia ratione nam aer noctis est frigidus ⁊ grossus influentia celestis minus potest influere ꝑ tale mediũ aerꝫ ;sequitur ergo tũc esse tutiorem itinerationem de nocte facere exceptis noctibus pleni lunij quia ille noctes sũt calidiores alijs noctibus propter lumen lune vt Aristot. ð partib⁹ aialiũ Ex hoc infero ꝙ magis cõpetit exercitiũ matutinum ante solis ortũ ꝗ vespertinum post meridiem. ecõuerso fiet si pestilentia ꝑuenerit a radice inferiori vl' a supiori coniuncta cũ inferiori In itinerantibus ⁊ eũtibus per villam in dicta nũc pestis de mane cõpetit vt buccellã panis in bono vino infusam sumat ⁊ portet in manu sua odorifera ut pomum ambre vel pomũ citri vel folia citri ⁊ similia Si vero est epidimia a causa supiori cõferens est portare in manu sua pomum de scarlata infusa in aqua rosata ⁊ aceto. vel puluerem omnium sandaloꝝ positum in pãno lineo cum pauca camphora

Capitulũ duodecimum in quo demõstratio fiet de secũda re nõ naturali que est cibus ⁊ potus qui debito ⁊ cõdecenti modo administrati sunt corporis humani a pestilẽtia ꝓseruatiui si vero ecõtrario destructiui ⁊ corruptiui ipsius erũt: ⁊ primo de fructibus ostendere intendimus

Equitur secũdo res nõ naturalis scilicet cibus ⁊ potus. Ideo dicendũ est ð cibis cõuenientib⁹ tempore pestelentiali in ꝓseruatione corporꝝ humanoꝝ ⁊ in ipsoꝝ curatione a febre pestilentiali ⁊ primo de fructibus ostendamus in generali ꝙ ipsorum fructuũ nutrimẽtum ꝗ paruũ ⁊ ꝗ prauum sit quia plures homines sequentes appetitus ⁊ sensualitates delectationeꝫ omni espreto medicoꝝ ꝯsilio ex fructibus quantum ⁊ quando libuerit assumũt Sed qr oẽs fructus parꝝ nutriũt ⁊ exinde post paucos dies ad malas ⁊ ꝑnecantes deueniũt egritudines ꝓpter velocẽ conuersionem ipsorum fructuum in corruptionẽ putredinis vt ysac in libello dietarum vniuersalium ca. xi. Itaqꝫ vniuersaliter fructus fugiendi sunt ratione prauitatis ⁊ malitie suorũ nutrimentorum ad febres ⁊ alias egritudines multas perducunt propterea dicit Auicenna prima quarti capitulo de febre sanguinis quãdoqꝫ facit putredinẽ in corpore humano multa aquositas sanguinis ex comestione fructuũ

aquosoꝝ quare conuertitur ad putredinem ⁊
multitudo humoris crudi in ipso est propin-
qua quare preparat ad putredinem sicut qui
generatꝰ ex cucumere ⁊ piris ⁊ similibus: etiã
qꝫ Auicēna in tertia p̊.d.ij.ca.vij. inquit: si ho
mines aliis regantur rebus nō istis scilicet fru
ctibus erit eis melius: quoniam omnis res q̄
sanguinem implet acquositate que in corpore
ebulit sicut succus fructuū licet ea hora iuua-
mentum prestet tamen ad putrifactionem pa-
rat ⁊c̄ Ideoqꝫ dicere posterius ꝙ sapiētes sūt
qui raro eis vtuntur: sapientiores autē q mo-
dice ⁊ raro: Sapiētissimi vero qui nunqꝫ ⁊ hu
midos precipue manducant Ex hiis cōcludē
dum est ꝙ omnes fructus nocent corporibus
humanis in preseruatione a pestilētia ⁊ ꝑmaxi
me febricitantibus febre pestilentiali exceptis
aliquibus naturis fructuum cum quibusdam
conditionibus requisitis ad ipoꝝ fructuū cō-
mestionem sicut latius inferius scribam in par
ticulari de quolibet fructu cōplexionem ⁊ pro
prietatem ⁊ qui sunt manducandi: ⁊ qui non
⁊ in qua hora assūmendi sint: ⁊ quamuis iã
doctores veteres ⁊ moderni in suis codicibꝰ
scripserint quare recurrere poteritis ad ipsoꝝ
doctrinam verumtamē fructus iuuatiui in cō-
seruatione pestilentie ⁊ in febribus pestilentia
libus sunt fructus acetosi non habentes mul-
tum de humido superfluo vt Auicenna p̊.iiij.
capitulo de curationibus febrium pestilentia-
lium paraffo ⁊ oportet vt sint cibi ex acetosis
⁊ dessiccatiuis ⁊ sint pauce quantitatis. vtiqꝫ
sunt granata acetosa vel musa non hñtia mul-
tam acredinē nã granatum musum cōfert febri
bus acutis ⁊ in flāmatione stomachi sed dul-
ce multotiens nocet acutas habentibꝰ febres
sed acetosum idest musum est frigidū ⁊ siccum
in secundo ⁊ reprimit coleram ⁊ ꝓhibet cur-
sum superfluitatū ad viscera vt inquid Auicē
na scđo canone capitu. de granato ⁊ hoc ipse
cōfirmat prima.iiij.capi. de cura tertiane pure
⁊ Galienus.x. de ingenio sanitatis ⁊ Auerro
is.v.⁊vij. colliget valde laudat granata musa
⁊ talia reperiunꝰ in ciuitate ⁊ regno valētino
⁊ ipsa debēt comedi. de mane ieiuno stomaco
ante prandium cum pauco zuccaro albissimo
ad temperandū magis eius acetositatem si ve
ro granata sunt multū acria vt sunt hic Rome
cū multo zuccaro eoꝝ acetositas tēperetur: ⁊
debēt comedi masticando fortiter grana sugē-
do succum ⁊ ossa extramittendo: valent etiam
in p̄seruatione ⁊ curatiōe pestilentie oīs fruc
tus hñtes acetositatē frigidam ⁊ siccam sicut
ribeꝫ ⁊ erba acetosa ⁊ similiter succus Limo
num ⁊ arangiarum ⁊ agreste ⁊ succus pomi ci
tri quia omnia talia resistunt putredini ⁊ cor-
ruptioni quia sunt acetosa ⁊ frigida ⁊ sicca re
sistentia corruptioni aeris pestilētialis ⁊ oīs
isti succi dicti. valent in salsamentis in preser-
uatione ⁊ curatione pestilentie. Fructus autē
stiptici ut Citonia pira Nespile ⁊ coriandrum
competunt in eisdem corporibus in fine come
stionis. est enim cōclusio doctorum ꝙ fructus
tenera pelle cohoperti habentes dulcedinem
citius mediante aere infecto tempore pestis
maliciam illam suscipiunt. ut sunt racemi ⁊ fi-
cus recentes ⁊ pruna: quia propter dulcedi-
nem eorum faciliter in coleram conuertuntur
⁊ aptitudinem generandi opilationes habent
ut Galienus.iiij. de simplici medicina inquit.
omne quod nutrit est de genere rerum delecta
bilium dulcium ꝙ demōstrat Ysach in dictis
vniuersalibus ca.iij. dicens membra ex dele-
ctatione ciborum dulcium eos attrahunt plu-
rimum et in intestinis remanet inde parum et
propter hoc paruas accidentaliter feces dul-
cedo facit: Salsitudo vero multas ob hãc eti-
am causam dulces cibi cito saturant quia cum
membra delectent cogūt ut multo plus de eis
sibi attrahãt ad venas ⁊ cōcauitates mēbroꝝ
cito impleãt. Et notandū ꝙ qñ cibi dulces re
misse ⁊ nō intense substãtie sunt qñ digesti fue
rūt a calore naturali nutribiles vere effitiunꝰ
⁊ non in coleram cōuertuntur vt Isach in dic
tis vniuersalibus scribit si res dulcis si ampli-
us decoquatur redditur amara ꝙ per exem-
plum probat inquiens nam mel quãdo ap ꝓxi
matur extrinsicꝰ igni longo tempore fit amari
saporis . similimodo est in corporibꝰ humanis
quando cibus dulcis inuenit caliditatem for-
tem generat humorem colericum vt Auicēna
ij. canone in capitulo de melle. melius ergo est
ꝙ in habentibus calorem fortem cibi eius sint
remisse dulcedinis propter hoc dulcia magis

senibus quam iuuenibus sunt conuenientia:
Amplius est notandum ꝙ dulcia subtilis sub-
stantie non faciunt nocumentum corpori hu-
mano sed si sint substātie grosse vt viscose no-
cumentū maximū faciunt vt dixit ysach in die
tis vniuersalibus capitu. iiij. inquiēs dulcedo
viscosa epati ⁊ spleni maxime est nociua vnō
augmentatiua inflāmationis ⁊ rugitus ⁊ est
causa interpolationis febris comotiua facile ⁊
naturaliter in fumositatem colericam ⁊ in ge-
nera colerica conuersiua ⁊ accidētaliter in pu
tredinem ⁊ opilationem vt Auicēna. iij. p. d. ij.
capitulo. vij. inquit res dulces ad faciendas
opilationes sunt veloces ⁊ cetera ⁊ infra sub
dit scire debes ꝙ dulce nutriens rapit natura
anteꝙ maturescat ⁊ digerat̄ ⁊ corrumpit san-
guinem Ideo nostrum consilium est ꝙ in pre-
seruatione ⁊ curatione pestis rebus dulcibus
homines vti non debeant precipue colerici
fructus autem qui habent duram vestem vt
sūt auellane pinee vestuci ⁊ similes tuci⁹ pos-
sunt comedi in parua quātitate homines sani
in preseruatione pestis: sed patientes febrem
pestilentialem non comedant quia calidi sunt
Fructus enim mali sunt persica ⁊ ante persica
cerasa precipue dulcia ⁊ similia habentia mul
tum de humido superfluo habente aptitudinē
⁊ promptam dispositionem cum caliditate de
debili vt putrifiant vt scribit Auicenna p. iiij.
capitulo pudredo ⁊ in capitu. de curationib⁹
febrium in vniuersali inquiens: ⁊ omnino soli
citudo sit vt postponatur aqua fructuum vsꝙ
ad ebdomadam et sis cōtentus aqua ordei ⁊
subdit ⁊ omnes fructus nocent febricitantib⁹
cū ebulitione sua ⁊ corruptiōe i stomaco: Ad
intelligentiam huius textus notet Gentilis ꝙ
aqua fructuū est duplex vna est aqua fructuū
p decoctionē que fit ex prunis florib⁹ viol' ⁊
tamarindis manna iuiubis ⁊ similibus ex om
nibus istis vel aliquib⁹ ex eis ⁊ de ista decoc-
tione inuenies descriptionē Abenmesue i an-
tidotario ⁊ de ista aqua fructuum loquitur
Rasis xviij. continētis vltimo capitulo vbi di
cit si conualescēs est debilis ⁊ nō poterit susti
nere euacuationem da ei aqua fructuum ⁊
de hac loquitur Auicēna capitulo de febre ef
fimera ex vino vbi ait indigent solutione cum
aqua fructuū Ideo communitas medicorum
incohantibus febribus putridis dant vt ven-
ter liniatur vt prohibeatur febris acuitas pp-
ter hoc dicitur aqua fructuum idest aqua leni
tiua que non prohibetur a principio febriū pu
tridarum ymo cōmuniter conceditur in tentio
ne linificationis ventris quia statim dicit Aui-
cenna sit vtilitas linificatio ventris ista autem
aqua fructuum linitiuorū scilicet pruna flore
violis manna tamarindi ⁊ alia: materias com
munes ⁊ aliquantulum proprias febrium cole
ricarum sanguinearum flecmatticarū ⁊ melan
colicarū sine modestia ⁊ nocumento educunt
a primis venis propterea illa aqua fructuū nō
agitat materias: sed facilius euacuat materias
colericas oportet enim diuersas esse composi
tiones hoꝝ fructuum secundū diuersas febres
vt sciunt periti medici ⁊ ista linientia dātur an
te digestionē materie Alia est aqua fructuum
acetosorum resistentium putrifactioni vt aqua
idest succus agreste limonū ⁊ arangiaꝝ gra-
natorum acetosorum vel musorum ⁊ similium
vt Auicenna capitulo de regimine febriū acu-
tarum ⁊ capitulo de febre effimera ex siti cum
dicit cura est dare aquā fructuum frigidorum
⁊ proprie granatorum hāc aquam possumus
dare in principio febrium putridarū in quibus
volumus resistere malignitatibus putredinū
propter hoc in febribus pestilentialibus vsus
eius laudabilis erit Tertia est aqua fructuum
que cōmuni noīe nominatur fructus sicut cu
cumeres melones indi cucurbita ⁊ citrulli ⁊
poma ⁊ pira non acetosa ⁊ alia ⁊ de ista aqua
fructuum intelligit Auicenna ⁊ phibet eam
vsꝙ ad ebdomadā idest vsꝙ ad digestionem
materie febris vt apparet in capi. de emetriteo
ꝙ aqua fructuum nunc nominatorum non dē
tur ante digestionē materie dicēdum ꝙ aqua
fructuum scilicet melones indi ⁊ cucumeres ⁊
cucurbite ⁊ similes in quantum infrigidant ⁊
extinguunt calorē febrilem intēsum vt in cau
sonide et in tertiana pura et in febribus incen-
siuis possunt administrari ante septimam diem
sed in quantum aqua horum fructuum habēt
humidum aqueum est parata putrefactioni
et corruptiōi nō det̄ aqua hoꝝ fructuū qa pp
ter scitā ebulitionē generant̄ materie maligne

Ideo bene dixit Auicēna ꝙ postponat̃ aqua
fructuum vsqꝫ ⁊ abdomadam idest vsquequo
materia digesta appareat idcirco bene conclu
dit Auicēna ꝙ omnes fructus nocent febrici
tātibus cum ebrilitione sua ⁊ corruptione in
stomacho Sed vsus medicoꝝ practicantiū his
panie est dare febricitantibus poma ⁊ pira in
cibatione eorum sed quia Auicēna in hoc tex
tu contrarium innuere videtur: medici Roma
ni prohibent dare pira ⁊ poma febricitātibus
precipue ꝓpter dictū Auerrois hoc colliget
qui postqꝫ laudauit poma in confortando cor
dixit poma generant grossam ventositatem in
secūda digestiōe ⁊ tertia qua de re possunt ge
nerare ptisim ⁊ ethicam nam venti qui gene-
rantur ex pomis habent illam malam proprie-
tatem etiamqꝫ rabi Moises prima particula
suorū amphorismoꝝ auctoritate filij Auēsoar
Respondendum ad hoc ꝙ poma dultia ⁊ eti
am acria assata dari possunt febricitātibus cū
zuccaro albissimo ratione alicuius particula-
ris intensionis videlicet destructionis appeti-
tus ⁊ multo melius pira assata ⁊ ratio quia ꝑ
assationem cōsumitur illa humiditas aquea ⁊
cum zuccaro albissimo magis cōsumitur ⁊ sic
remouetur causa ebulitionis ⁊ ꝑ consequens
non corrūpunt̃ in stomacho ymo de ipsis fruc
tibus fit bona digestio vt Ipocras parum de
terior cibus ⁊ potus Itē quia poma ⁊ pira cō
fortant cor vt Auicēna de viribus cordis ca-
pitulo de piris ⁊ capitulo de matianis q̄ sunt
poma ⁊ q̄uis Auerrois ⁊ rabi Moises dicāt
ꝙ poma generant grossam ventositatem in
secunda ⁊ tertia digstione ⁊ ille ventus gene-
ratus ex pomis habent malam ꝓprietatem ge
nerandi ptisim ⁊ ethicam sermo rabi Moises
est iste: mala sui odore corroborāt cor ⁊ cere-
brū ⁊ eius odor ē vtilis ptisicis ⁊ eticis sꝫ ciba
tio eius est peior omni cibatione fructuum qꝛ
sui speciali proprietate generatur vētositas in
neruis ⁊ lacertis partium pulmonis que non
dissoluitur nisi cum difficultate: potest respon
deri dictis Auerrois ⁊ rabi Moises dicendo
ꝙ poma illius regionis vel climatis ipsoꝝ ha
bent illam proprietatem generandi illum ven
tum qui causatur ex commestione pomorum:
sed poma nostre regionis vel climatis nō ha-
bent illam proprietatem malā dictam sicut no
bis medicis ⁊ alijs hominibus experientia est
demonstratū nec dictū nec auditum fuit istis
tēporibus ꝙ homines sani nec infirmi ex mul
ta cibatione pomorum incidissent vel habuis-
sent ptisim ⁊ ethicam sicuti dicunt doctores
medicine de persicis quia in persia habebant
venositatem vel proprietatem venenandi ho-
mines commedentes de persicis ⁊ morieban
tur: sed persica transplātata in regione nostra
optimi ⁊ grati cibi fuerunt ⁊ nō venenosi Ex
his dictis concluditur ꝙ poma ⁊ precipue pi
ra possunt administrari in febricitātibus febre
putrida decocta scilicet assata vel elixa sed lau
dabiliora sunt assata quia magis remota sunt
ab ebulitione ⁊ per consequēs a corruptione
sed ellixata in aliquibus febribus incēsiuis ra
tione in frigidationis ⁊ humectationis cōpe-
tunt cocta cū aqua rosata ⁊ zuccaro albo: ve-
rūtamen qꝛ talis administratio pomoꝝ ⁊ piro
rum in febriētibus pluries aduenit: ista volui
scribere vt scias elegire quid dandum sit tuo
infirmo febricitanti.

Capitulum tredecimum demonstrans
iuuamenta ⁊ nocumenta olerum in ge
nerali ⁊ si ipsa iuuantia vel nocētia sint
impreseruatione pestis vsus eorum

Postqꝫ diximꝰ in antecedēti ca-
pitulo ꝙ cibus ⁊ potus debito
modo administrati sunt corpo-
ris humani a pestilentia preser-
uatiui si vero ecōtrario destruc
tiui ⁊ corruptiui. similiterqꝫ de fructibus in ge
nerali aliquid dictum est: nunc autem declara
re intēdimus de esu olerum in preseruatione
a pestilentia si conuenientia ipsa sint cū de eis
homines sepius comedūt: olera vero que co
meduntur cruda humores aquosos ⁊ crudos
generant: nequaqꝫ ergo olerum comestio est
conueniens ad salutem corporis humani re-
gendam per maxime tēpore pestis: vt Auicē-
na capi. septimo. iij. p̄. dicēs oportet vt sanita-
tis cōseruator studeat ne cibi ipsius substantia
sit aliquod nutrimentum medicinalium sicut
olera ⁊ fructus ⁊ reliqua ab ipsis quoniā sub
tiliantia sanitatem sunt ⁊ adurentia sed grossa
sunt ipsum fleumaticum faciētia ⁊ corpus gra

uancia ideo Galienus in libro de euchimia ⁊
cachochimia inquit. olerum quidē nullum est
euchimū ⁊ Rasis. vi. ad Almansorem. ca. v. di
cit. olera precipue atq; fruct⁹ absq; magno re-
plent corpus nutrimento ⁊ humores crudos
generāt ⁊ malos Itaq; via cibi nō videtur cō
uenire via autem medicine seu cibi medicialis
possūt quādoq; dari vel administrari vt in esta
te valde calida couenientes enim sūt ad remit
tendū ardorem sitis ⁊ fortem corporis calidi-
tatem ⁊ ex eis pmaxime vti possumus lactuca
endiuia portulaca ⁊ huiusmodi; in yeme vero
minime vti debem⁹ Ex quib⁹ plane aparet ꝙ
olerꝫ nutrimētum sit paruissimū quare oīo ole
ra dimittam⁹ ⁊ pcipue siluestria que ad calidi-
tatem declināt Idcirco ad pseruandū tempo-
re pestis minime couēniāt ex causa quia olera
maximā pparationem habent vt humores ex
eis generati putredinē incurrāt ideo homines
in pseruatione pestilētie a commestione olerū
cauti esse debēt nisi prius cū aqua calida lauen
tur vt supfities infeta ab aere infecto veneno-
so remoueaẽ Et quāuis lactuca sit bona in cor
poribus colericis ⁊ in tēpore calido tamen ra
tione illi⁹ infectionis oportet vt cū aqua cali-
da lauetur ⁊ cum aceto rosato cū zuccaro co-
medaẽ Naz lactucā inter cetera olera via cibi
⁊ nutrimenti conmendatam ⁊ approbatam in
uenimus ⁊ ē frigida ⁊ humida in. ij. gradu vt
Auerrois. v. colliget ⁊ Haly abbas. v. theori-
ce frigidiorem dicit esse dicens. lactuce cplex-
so est frigida ⁊ humida in vltimo. ij. gradus ⁊
magis reliquis oleribus nutrit ⁊ est suauioris
saporis ⁊ sanguis qui ex ea generatur laudabi
lior est aliorꝫ sanguine olerum ⁊ cōcordat Aui
cenna. ij. canone. ca. de lactuca inquiens ꝙ ip
sa est frigida ⁊ huida in ij. gradu ⁊ postea sub-
iungit; sanguis ex ea generat⁹ est melior sang
uine generato ex olerib⁹ ⁊ nutribilior ⁊ illa p-
sertim que est elixata ⁊ illa que non est abluta
melior est; ablutio enim addit inflationem ⁊ si
militer omnibus oleribus frigidis ⁊ ē velocis
digestionis facit enim sompnum ⁊ remouet vi
gilias elixata ⁊ cruda ⁊ cōfert alienationi ⁊ a-
dustioni solis in capite ⁊ amplius dicit ortola-
na est bona stomago ⁊ est velocis digestionis
acceptio eius cum aceto facit appetitū ⁊ remo

uet ictiriam ⁊ ardorem stomachi. idem Isach
in libro dietaꝝ vniuersalium hec confirmat dic
ta etiāq; ipse in dietis pticularibus ait lactuca
cum sit mediocriter frigida ⁊ humida melior ē
ceteris herbis ad generandū bonū sanguinem
in qualitate ⁊ qnātitate q̄ si non lauetur aqua
melior est quoniā aqua sue frigiditati ⁊ humi-
ditati prebet augmentū cito digeritur vrinam
puocat morsionē stomaci de colera rubea ex-
tinguit. idem Rasis ⁊ Galien⁹ quoq;. ij. de ali
mentis ⁊ in plerisq; suoꝝ operū locis lactucas
commēdat lactucam autē laudo in hominibus
sanis tempore pestilentie ⁊ in habētibus febrē
pestilentialem precipue in iuuenib⁹ colericis ⁊
assuetis eis refici Etiāq; eis cōferens est in p-
seruatione ⁊ curatiōe a pestilētia Endiuia enī
siluestris que cicorea dicitur est frigida ⁊ sicca
in primo gradu domestica est frigidior ⁊ humi
dior vt Auerrois. v. colliget dixit cum quo cō
uenire videtur Ysaac in dietis particularibus
Auicēna vero secūdo canone capitulo de en-
diuia plurimū ipsam in viam medicine commē
dauit sed modicum in viaz nutrimenti. Ambe
enim speties scilicet siluestris ⁊ domestice vin
cūt lactucā in operādo ⁊ prestando iuuamen-
tū opilacioni epatis q̄uis minoreẽ ab ea in cō-
fortādo ⁊ extinguēdo ⁊ magis iuuatiua ex eis
epati est illa que est magis amara scilicet cico-
rea que dicitur endiuia siluestris cui inest pro-
prietas tiriacalis vt Auicenna de viribus cor-
dis capitulo de endiuia ⁊ secūdum Galienum
⁊ Rasim ⁊ alios doctores est de melioribus
medicinis ad opus corruptionis epatis calidi
Opationes vero eius sunt quia aperit opila-
tiones epatis ⁊ venaꝝ ⁊ viscerum omniū pp-
terea in indigentibus vti preseruatione ⁊ cura
tione a pestilētia est olus benedictum endiuia
domestica ⁊ maxime siluestris. De acetosa ve
ro est scribendū ⁊ est de magis in viam cibi ⁊
cōdimenti vtilis vsitatis. Acetosa ergo secun-
dum Auicennam. ij. canone. capitu. pprio do-
mestica enī frigida est ⁊ in pmo sicca in secūdo
⁊ in ipsa est stipticitas ⁊ omnis speties eius su
perat colerā ⁊ ipsius humor est laudabilis ꝙ
sensit Rasis tertio Almāsoris. ca. xviij. inquiēs
Acetosa frigida est ⁊ sicca que vētrē stringit ⁊
stomagum exasperat colerāq; rubeam et sitim

extinguit idem Rasis .xxi. continētis capitulo
cccxxxviij. inquit Diascoridis auctoritate ꝙ
ipsa valet ad disinteriam ⁊ fluxum vētris cro-
nicū. etiamq̧ est iuuatiua commesta cum ace-
to tempe pestis in ꝓseruatione ⁊ in eius cura-
cione Similiterq̧ ad ōnia que iuuatiua est ace
tosa valet ribez ⁊ est maioris iuuamēti. est enī
species acetose ⁊ habet maiorem stipticitatem
ideo Auicēna in sedūdo canone capitulo pro
prio inquit inest ei virtus acetositatis citri ⁊ a
greste est enī frigida ⁊ sicca in tertio gradu ⁊
est extinctiua ⁊ abscindit sanguinem ⁊ sedatiua
caliditatis ⁊ cōfert apostematib⁹ pestilētialib⁹
q̄ subito interficiunt. hac ratione laudat auicē-
na. iiij. p̄. ca. de cura variolaꝝ de rob de ribez
vbi inquit medicine autem ingrossātes sangui
nem ⁊ infrigidantes eū ꝓhibentes ipsū ab ebu
litione que in initio ꝑcipiuntur sicut rob de ri-
bez ⁊ de agresta ⁊ aqua fructuū frigidoꝝ: ⁊ ali
a causa est quia remouet putredinē ⁊ corrup-
tionem a corpore q̄a ratione frigiditatis ⁊ sic-
citatis cōtrariatur putredini ⁊ corruptiōi Eti-
amq̧ tali tempore pestis Iuuatiue sūt blite ⁊
borragines ⁊ buglossa. nā blita que sicla dici-
tur secūdum Rasim in. xxij. continentis duas
habet species quedā enim est nigra q̄ ex vehe
mēti viriditate ipsius declinat ad nigredinem
sed alia est species q̄ est alba ⁊ laxat ventrem ⁊
succus eius mūdificat cerebrum quotiēs impo
nitur in auribus. ⁊ Galien⁹ in. viij. tractatu in-
quit in blitis sūt vires baurachine. ideo incitāt
ventrem ad solutionem ⁊ pungunt intestina ⁊
stomagū ꝓprie si fuerit boni sensus idcirco no-
cent stomago. nutrimentū vero ipsaꝝ est modi
cū ad modum alioꝝ olerum. blite autē calide
sūt ⁊ sicce in ꝓmo gradu in eis est acuitas mo
dica ratione salsedinis sed viscositas magis do
minatur ⁊ humor generatus ex eis non est lau
dabilis ex salsedine ⁊ bauracitate earū ⁊ hoc
cōfirmāt. Hali abbas in quito theorice capitu
lo vltimo ⁊ auerrois. v. colliget cū ait blita hu
mores generat grossos ⁊ viscosos ⁊ fleumati-
cos ⁊ similit̄ ysaac in ꝑticularib⁹ dietis ait sicla-
quam vulgus blitam appellat calida ⁊ sicca in
primo gradu illaudabile ꝑstat stomacho nutri-
mentū ꝓpter quandā sui acuminis multitudi-
nem. Usus ergo eius nō est frequentādus ꝓci-
pue habentibus stomachi debilitatem ymo l li
ta dimittēda est potius cum magis sit medicia
q̄z cibus. merito quis dicet ipsam esse tempore
pestis illaudabilē ꝓpter eius caliditatē funda-
tam fore in substātia grossa ⁊ viscosa ⁊ humo-
res grossos ⁊ viscosos generat aptos ad pu-
tredinem ⁊ corruptionem. Restat dicendū de
borragine ⁊ buglossa quia quasi eandem natu
ram ⁊ ꝓprietatem habent de eis insimul scri-
bam quia vt inquit auctor pandectaꝝ virtutē
habet ipsa borrago generādi bonos humores
et valet ꝯualescētibus sincopisātib⁹ cardiacis
et melācolicis commesta cū carnib⁹ et est vna
species buglossi. et secūdum Galienum in. vi.
de simplicibus medicinis. ca. lxxxiij. ꝯplexionē
habet calidam et humidā: ideo si ponitur in vi
no letificat et confert tussi. Ysaac autem in die-
tis particularibus ait calidam ⁊ humidā esse ī
primo gradu et habet ꝓprietatem leticiam ge-
nerandi si in vino missa potetur cor etiam con
fortat. ꝓinde antiqui miscebāt eam medicinis-
cardiace passioni valentib⁹ et quāuis borrago
istas proprietates habeat tamen buglossa ex-
cellentioris et fidutioris iuuamenti est in hūj
ꝓprietatibus dicēte Auicenna. xi. tercio trac-
tatu. ca. q̄rto super buglossa vero sis audax. et
nō timeas malitiam eius et vtere ea cum omni
quod inpotu tribuis et in cibo des etenim iā
cōcurrit cōsuetudo vt in potu tribuat aqua ei⁹
distillata. et in libello de viribus cordis. Auicē
na dicit ꝙ cor cōfortat. possumus ergo secure
borrogine et buglossa vti tempore pestilentiali
in ꝓseruatiōe eius. Alterius naturam ⁊ ꝓprie
tates aliquoꝝ oleꝝ vsitatorū necessarium est
scrutare sicut sunt portulaca spinarchia spera-
gi et caules sed de aliis oleribus que nō tan-
tum sunt vsitati in viam cibi non curo ostende
re nec scribere naturam et ꝓprietates eorum
si quis autem medicus in his voluerit ordina-
re ꝓseruationem a pestilentia legat librū Galie
ni de simplicibus medicinis et Ysaac et auer-
roim et Rasim et Auicennam et inueniet iuua
menta et nocumēta in oleribus non vsitatis si
sunt cōuenientia tempore pestilencie vel inuti-
lia quare non curo in his sermones prolonga-
re breuitatis gratia. Ostendamus ergo de por
tulaca q̄ in estate pluribus hominibus est cib⁹.

familiaris. Idcirco dicamus de ipsa natura ⁊
virtutibus eius cum Galieno in libro de sim-
plicibus medicinis ꝙ est frigida in tertio gra-
du humida vero in secũdo. ideoq̄ȝ alterat ma-
terias colericas ⁊ est lubricatiua viscosa aufe-
rens sitim cõstipans ventrem ⁊ auferẽs stupo
rem dentium. Auicẽna quoq̄ȝ in secũdo cano-
ne. capi. ꝓprio de portulaca ꝙ est frigida in ter
tio humida in fine secundi: in ea enim est stipti-
citas ⁊ ꝓhibet fluxum sanguinis ⁊ fluxus anti
quos ⁊ eius nutrimentum est paruũ illaudabi
le ⁊ est resistens colere valde. Operatio ⁊ ꝓpri
etas eius est ꝙ si cum ea fricentur verruce e-
radicat eas ꝓprietate sua nõ qualitate. ⁊ subiũ
git ꝙ cõfert inflãmationi stomaci bibita ⁊ mo-
re emplastri supposita ⁊ confert epati inflãma-
to ⁊ prohibet vomitum ⁊ debilitat appetitum
⁊ postea ipse inquit ꝙ retinet fluxũ intestinoꝝ
⁊c̄ ⁊ confert febribus acutis ⁊ omẽs doctores
antiqui vt. Rasis. Ysaac ⁊ Hali abbas idẽ opi
nantur. Concludamus ergo cum Galieno in
ij. alimentoꝝ. ca. iiij. sic dicente portulaca ut ci-
bus quidem paucũ nutrimentũ habet ⁊ etiam
humiduȝ frigidũ ⁊ viscosum ⁊ vt medicia stu
porem dentiũ sanat ⁊c̄. ratione itaq̄ȝ sue inmen
se frigiditatis cum calidis oleribꝰ permiscetur
⁊ in salatucijs reponitur. ꝓpterea de ipsa in re
gimine preseruatiuo pestis non detur nisi in tẽ
pore calidissimo ⁊ dieꝝ canicularum ⁊ in par-
ua quantitate cum aceto ⁊ melle sola detur vł
ipsam portulacam cum herbis calidis cum pe-
trosilino ⁊ cum caperibus vt fiat tempamentũ
sue frigiditatis ⁊ humiditatis ne calor natura-
lis corporis humani debilitetur. potest etiã ad
ministrari in febribus pestilẽtialibus acutissimi
caloris. Oportet ampliꝰ de caulibꝰ inuestiga-
re quia cibus hominibus vsitatus est vtrũ in
regimine preseruatiuo pestilentie cõueniant tã
species caulis estiualis ⁊ est illa que aperta et
separata habet folia q̄ȝ etiã species yemalis ⁊ ẽ
rotunda habens folia albiora ⁊ striciora atq̄ȝ
magis. inuicem supposita secundum Ysaac in
libro dietarũ particulariũ. ⁊ Hali abbas in qui
to theorice. ca. xxi. natura caulis frigida est ⁊
sicca in primo gradu ideo turbidum ⁊ melãco
licum sanguinem generat horribilem odorem
dantem. estiuales vero vstum generant sang-
uinem colere vste vicinum quod coꝝ acumen
monstrat. yemales enim nõ tanti acuminis sũt
⁊ ius eoꝝ ventreȝ humectat ⁊ vrinã ꝓuocat
vt ab eorum nocumento tempentur elixentur
⁊ aqua prima proiecta cum alia aqua coquãn
tur cum pinguissima carne ⁊ cõdiantur cũ cori
andro pipere ⁊ cimino ⁊ allio ⁊ esui dẽtur. idẽ
auerrois. v. colliget dixit ꝙ caules sunt frigide
⁊ sicce ideo necessario generant humorem me
lancolicũ ⁊ Auicenna. ij. canone scripsit nutri-
mentũ caulium est paruũ ⁊ humidius nutrimẽ
to lencium sanguis eius est malus cũ ergo co
quitur cum carne pingui ⁊ gallinis fit bonus
parum etcetera. p̄parentur itaq̄ȝ caules vt dic
tum est ⁊ non nisi raro ab exercitatis homini-
bus non assumãtur ⁊ in estate neq̄q̄ȝ sed in ye-
me. obseruet ergo medicus cõcedere pro cibo
in hominibus sanis ⁊ vllo modo febricitãtibꝰ
febre pestilenciali ex eo quia generant sangui-
nem colere vste vicinum turbidũ ⁊ melancoli
cum horribilẽ odorem ⁊ dispositiuã dispositio
nem ad putredinem ⁊ corruptioneȝ habenteȝ
ꝓpterea qa fetor horribilis generatꝰ in sanguĩe
maximã habet p̄parationem vt putrifiat qa fe-
tor putredinem significat. quãuis aliqui dicãt
ꝙ caules sunt cõferentes tempe pestis in pre-
seruatione eius quia frigidi sunt ⁊ sicci cuiꝰ cõ
trarium michi videtur ꝓpter causas nũc assig-
natas. Deinde de spinargijs naturã ⁊ propri-
etatem ipsorum est dicendum si sint iuuatiui ci
bi tempore pestis in regimine preseruatiuo sed
quia natura sunt frigide ⁊ humide in fine p̄mi
gradus vt Auicenna secũdo canone capitulo
ꝓprio ⁊ sunt lenificatiua ⁊ nutrimentum eorũ
est melius nutrimento crisolocanne. ⁊ in ipsis
spinarchijs est virtus abstersiua lauatiua ⁊ vi-
cunt colerã. propterea. Auicenna dicit fortasse
refugit stomachus a iure eoꝝ. Auerrois auteȝ
v. colliget scripsit ꝙ sunt bona ⁊ temperata va
lẽt gutturi ⁊ pulmoni ⁊ stomacho ⁊ humectãt
vẽtreȝ ⁊ sunt in [illegible]do gradu frigida ⁊ humida
Ysaac autem in dietis particularibus ait ꝙ spi
narchie frigide ⁊ humide sunt in primo gradu
ventrem humectant ⁊ gule de sanguine ⁊ cole
ra rubea dolenti valẽt ⁊c̄. ⁊ Rasis in tertio al-
mansoris. xviij. capitulo dixit spinarchie sunt
temperate que gutturi atq̄ȝ pulmoni necnon

ſtomacbo ⁊ epati congruentia ſunt ventrem le
niunt quarum nutrimentum earum bonum ⁊
optimum exiſtit. quare non debemus ea deſpi
cere in regimine ꝓſeruatiuo peſtis cum nutri-
mentum eoꝝ bonũ ſit licet paruũ ſit ſicut ali
oꝝ olerum vt ex dictis Auicenne. iiij. primi. ca
primo poteſt colligi dicẽtis. nutriens quãdoqꝫ
eſt multe quantitatis ⁊ pauci nutrimenti ſicut
olera ⁊ fructus. De ſparagis eſt dicẽdum qa
eis multociens in viam cibi vtimur ſi ſũt iuua-
tiui in preſeruacione peſtis. Sed quia ſparagi
temperati ſunt aut parum declinantes ad cali-
ditatem quaꝝ operaciones ſũt ad aperiendum
⁊ remouendum opilaciones que ſũt in renib⁹
vt Galienus in. vi. de ſimplicibus medicinis ⁊
Auerrois. v. colliget. Yſaac autem dicit ſpara-
gus calidus eſt ⁊ humid⁹ in primo gradu qui
domeſticus eſt ⁊ ſilueſtris exiſtit domeſtic⁹ eſt
temperacior ſilueſtris calidior ⁊ ſiccior. ſpara-
gos vero apꝓbam⁹ in ꝓſeruatione peſtis elixa
tos cũ aqua ⁊ in fine decoctionis parũ olei ⁊
aceti qa q̃uis dent alimẽtũ corpi paruũ ⁊ nõ
boni cbiꝫ in viam meditine ſũt iuuatiui quia
deſopilãt. cõgrui ergo ſunt in preſeruatione a
peſte ꝓcipue elixati vt diximus

Capitulum decimumquartũ in quo oſtẽ-
detur de raditibus que in vſu commedẽ-
di babẽtur in vniuerſali etiãqꝫ de ipſis ſer
monem in ꝑticulari fatiem⁹ demõſtrando
naturã ⁊ proprietates ipſaꝝ q̃ ſint cõueni
entes vl' diſcõuenientes in preſeruatione
a peſtilentia.

Poſt pertractationem oleꝝ via
cibi magis vſitatorum bic ſolũ-
modo de radicibus que in vſu
comedendi babentur ſermonẽ
vniuerſaliter faciemus ⁊ de ip-
ſis in particulari intendo ſcribere demõſtrãdo
naturã ⁊ ꝓprietates eaꝝ que ſint cõueniẽtes
ad preſeruationem a peſtilẽtia ⁊ ipſas omẽs ra
dices quia indigeſtibilẽ nu[illegible]imẽtum fatiũt tem
pore vero peſtis ſuſpectas vniuerſaliter babẽ-
das eſſe vt Galienus. ij. alimentoꝝ vniuerſas
radices videtur reꝓbare inquiens. radices in
digeſtibiles ſunt ⁊ turbatiue veriſſime noſtris
corporib⁹ ab bijs alimentũ relinq humidũ ⁊
illaudabile. ideo ſcribit Galien⁹ in libro de ſub
tiliante dieta. ca. viiij. radices omẽs quidem vt
ita dicatur ſuperfluite ſunt ⁊c ꝓpterea in ꝓſer-
uatione a peſtilẽtia ⁊ eius curacionei nutiles
ſunt in corporibus noſtris quia ab ipſis nutri
mentũ humidũ derelinqui ⁊ turbatiuũ ⁊ illau
dabile magis eſt ꝓnũctiandũ. poſtea neceſſari-
um eſt deuenire ad radices in particulari ſicut
ſũt alliũ cepe napi paſtinace raffani ⁊ radices
petroſillini ⁊ ſparagoꝝ. Alliũ ẽ calefactiuũ ⁊ ex
ſiccatiuũ in. iij. uſqꝫ ad. iiij. ⁊ ſilueſtris plus illo
⁊ ſubiungit reſoluit in flãmationẽ valde ⁊ eſt
vlceratiuum aduſtiuũ cutis ⁊ cõfert ad muta-
cionem aquaꝝ. Auerrois enim. v. colliget dix-
it ꝙ eſt calidũ ⁊ ſiccũ in. iij. gradu. Raſis vero
iij. almãſoris. ca. xviij. inquit allia calida ſunt ⁊
ſicca Ideo ſitim afferũt libidinem efficiũt atqꝫ
ventoſitatem expellunt ⁊ corpus calefaciũt in
regionibus vero ac in temporibus nec non in
corporib⁹ calidis nocumẽtum preſtãt. ⁊ in. xxi.
cõtinentis. ca. clxxx. allium habet virtutẽ cale-
faciendi ⁊ reſoluẽdi ventoſitates ⁊ inflationẽ
vẽtris deſiccat humiditatem ſtomachi prouo-
cat ſitim ⁊ eius eſus expellit cucurbitinos ⁊ ꝓ
uocat vrinam ⁊ eius commeſtio cõfert morſui
canis rabioſi ⁊ eſt bonũ mutationi aquarũ no
cumẽto inducto ex eis. Iterum. Auicẽna vbi
ſup̃ ſubdit ꝙ ꝯfert puncture vermium veneno
ſoꝝ ⁊ morſui ſerpentum quãdo bibitur cum vi
no nos quidem iam experti ſum⁹ illud ⁊ ſimili
ter morſui canis rabioſi. Dicamus ergo ꝙ vi-
a cibi allia non conueniunt ꝓcipue calidas ba
bẽtib⁹ conplexiones ſed ĩ yeme poſſunt ſumi
via medicine vt in ſexto epedimiaꝝ. Allia au-
tem in yeme ſunt multi iuuamenti quia calefa-
ciunt humores frigidos ⁊ viſtoſos in corpori
bus fleumaticis ⁊ habitantibus in regione fri-
gidiſſima. poſſumus itaqꝫ cõcludere ex oibus
bijs ꝙ allia non conueniunt in preſeruatione
tempore peſtis prouenientis a caliditate exce-
denti nec in tempore ⁊ conplexione calida qa
maximum nocumentum inducerent corporib⁹
humanis dictis ſed in peſtilentia proueniente
a frigiditate forti ⁊ in tempore frigidiſſimo eti-
amqꝫ in peſtilentia proueniente a cauſa celeſti
proprietaria in tpe frigidiſſimo et corpore flec
matico allia cocta iuuamẽtum preſtarẽt quia
contrariantur venenis frigidis. Ideo merito

dicit. Galienus ꝙ allia sunt tiriaca rusticorum
nā allia domestica habent virtutem dissoluen-
di consumendi et expellendi venenum nam di
cit circa instans nam si accipiantur allia ⁊ terā
tur et cataplasmentur et si succus eorum inte-
rius suscipitur vel recipitur destruit venenum
Deinceps oportet de cepe naturam et propri
etates inuestigare quia est de radicibꝰ magis
vsitatis in viam cibi si iuuamentum vel nocu-
mentum induxerit in preseruatione a pestilen-
tia. Auicenna vero secundo canone capitulo
proprio sic de eo scripsit. in cepe est acuitas in-
cisiua amaritudo ⁊ stipticitas. et ex eo ꝙ est
longius est acucius et rubeum est acucius al-
bo ⁊ crudū assato. calidū est in tercio gradu
⁊c̄ ⁊ subdit ex non cocto quidem non generat̄
nutrimentum de quo sit curandum ⁊ nutrimē-
tum eius quod decoquitur ex eo etiam fit hu-
mor grossus ⁊ est ex eis que faciunt sodam ⁊
plurimū eius vsus facit subet ⁊ est ex eis que
nocent intellectui quia generāt humorem ma
lum Auerrois autem quinto colliget cepe cali
dum est in quarto gradu ⁊ habet grossam sub-
stantiam ideo quando ponitur in ano apperit
orifitia venarum ⁊ prouocat sanguinem emor
reydalem idem dicit Hali abbas quinto theo-
rice cepe calidum est in quarto similiterqꝫ sic-
cum. habet autem humiditatem quādam ⁊ vē
tositatem que coitus appetitum irritat ⁊ sper
ma auget ⁊ capitꝭ dolores prouocat. fuit que-
qꝫ sententia Rasis tertio almansoris dicentis
cepe calide sunt ⁊ sicce q̄ sitim faciunt atqꝫ ap-
petitum adiuuant libidiniqꝫ augmentū prebēt
doloremqꝫ capitis faciunt si crude commedan
tur in stomaco humores generāt superfluos at
qꝫ fleuma. deinde concludit ꝙ vsus cepe in ci
bo inducit sodam ⁊ nimius vsus eius generat
egritudinem que dicitur litargia vt Galienus
in sexto de simplicibus medicinis ideoqꝫ quia
nimis calide difficulter digestibilis ⁊ mali nu-
trimēti existūt. Ex hijs dictis cōcludere possu
mus quantum commestio ceparum assidua sit
periculosa pro regimine preseruatiuo ⁊ curati
uo pestilentie precipue tempore calido regio-
ne complexioneqꝫ calida sicut dictum est de al
lio. licet Auicenna vbi supra dixerit ꝙ cepe cō
fert morsui canis rabidi cū linitur super ipsum
aqua eius aut emplestretur ex eo cū sale ⁊ ru-
ta et cepe quod commeditur expellit nocumē
tum venenositatis venenorum ⁊c̄. Nunc autē
de napis vel rapis quia similitudinem habent
de eis insimul scribamꝰ. napi nāqꝫ species sunt
rapax idcirco de eis nichil dicemus nam qd-
quid doctores de rapis scripserūt de napis in-
telligere debemus ea de causa de eorum diffe
rentia pauca scribam Galienus autem in secū
do de alimentis de napis dicit ꝙ alimentū na
porum melius est q̄ꝫ rapax ⁊ magis pectori iu
uans verūtamen grossum est vt nutrimentum
rapax napi autem secūdum Rasim. iij. alman-
soris sunt calidi ⁊ humidi que inflationē ⁊ cru
dum fleuma generant ⁊ bonum visum efficiūt
idem dicit Hali abbas quinto theorice napum
inquit calidum est ⁊ humidū in quo ē grossici
es ⁊ inflatio Rape autem secundum Ysaac in
particularibus dietis dixit calida est rapa in se
cundo gradu ⁊ humida in primo ⁊ Auerrois
quinto colliget inquit rape calide sunt ⁊ humi
de generant ventositatem mouent coitum eo
ꝙ renes calefaciunt ⁊ habent mirabilem pro-
prietatem ad illuminandū oculos Rasis enim
vicesimo secūdo cōtinētis ait rapa cocta com
mesta est magni nutrimēti sed inflat ⁊ generat
carnem mollem ⁊ excitat appetitum ⁊ actum
venereū ⁊ Ysaac in loco allegato si rapa in aq̄
coquatur illa eiecta in alia aqua recoquat̄ du-
rities sue substantie temperatur ⁊ mediocriter
inter bonum ⁊ malum nutrit que autem nō be
ne cocta fuerit difficile digeritur ventositatem
generat ⁊ in venis ⁊ poris opilationē facit Ex
quibus dictis regimini preseruatiuo pestis nō
bene cōueniunt ꝑmaxime tempore calido ⁊ in
cōplexione colerica In tēpore autem frigido
et regione frigida et cōplexione flecmatica p̄ i
teruallatos dies commeste conuenire possunt
sed frequenter commeste minime sunt laudabi
les. De pastinaca autem breui sermone expe-
diemus que non parum distat a q̄litatibꝰ rapa
rum et secundum Ysaac in dietis particulari-
bus dicit baucia calida est in medio secūdi gra
dus ⁊ humida in medio primi gradus que du
ri et grossi nutrimenti est et minus q̄ꝫ rapa nu
trit et habet quid acuminis et menstrua prouo
cat et habet aliquantulum inflationis vnde co

itus est iuuatiua que assuefacta illaudabilem
generat sanguinem Auerrois vero quinto col
liget inq̄t pastinaca duas habet species siluestrē
et domesticam. siluestris enim in omnibus for-
cior est domestica in ambabus est virtus cale-
faciendi ⁊ subtiliandi. siluestris enim ab Ysaac
nominatur baucia sed Rasis .xxi. continen-
tis dixit pastinace ortulane commestioni con-
petunt ⁊ sunt eiusdem iuuamenti vt siluestres
sed minoris operationis ⁊ subdit pastinaca est
calida ⁊ humida in secundo ⁊ prouocat vrinā
⁊ menstrua ⁊ excitat coitum etcetera ꝑ quan-
to maluꝫ chimum ambe species generāt ad sa-
nitatis conseruationem tempore pestis non cō
ueniunt precipue tempore calido sicut dictum
est Similiter de raffano est necessarium scribe-
re naturam ⁊ proprietates ⁊ iuuamenta ⁊ no-
cumenta ipsius que adducunt in regimine cor
poris humani preseruatiuo a pestilentia quoni
am raffano non pauci in ferculis vti consueue-
runt ideo dicamus de eo cum Auerroi in qui-
to colliget inquiens ꝙ raffanus est calidus in
tertio gradu ⁊ siccus in secūdo ⁊ Hali abbas
quinto theorice capitu. decimoseptimo ait raf-
fanus passiones facit et turbatiōēs eo ꝙ eruc-
tationem generat fetidam cibus enim malus ē
⁊ grossus digestionis tarde dificiliter a stoma
cho descendit ⁊ subdit quidam enim aiunt illā
digestionem adiuuare sed hec contra rem est
inuenire neqꝫ enim digeritur quanto minus ip
se digerit Auicēnna v̄o in secūdo canone mul
ta iuuamenta ⁊ nocumēta medicinalia que se-
quntur ex raffano scribit: sed solum dicam ꝙ
ipse subdit ꝙ nutrimentum eius est fleumati-
cum ⁊ paucum quanto ergo magis crudum ⁊
non elixatum ⁊ amplius dicit in ipso est substā
tia que velox est ad putrifactionē ⁊ post pau-
ca subiungit est malus stomacho faciens eruc
tare ⁊ post cibum lenit ventrem ⁊ facit cibum
penetrare sed ante cibum facit natare ipsum ci
bum ⁊ non quiescit: ⁊ propter hoc facilem ef-
ficit vomitum Rasis autem tertio Almanso-
ris capitu. decimoctauo ait raffanus calidus
est ⁊ grossus qui in stomacho longam faciens
moram fleuma incidit ⁊c. Johannitius de ip-
so raffano inquit ꝙ omnia nocumēta que dic
ta sunt a doctoribus proueniunt ex causa mali

ciei substācie putrifactiue que est in eo. qua de
re nequaqꝫ raffano sit vtendum via cibi preci-
pue ante cibum sed aliquando post cibum vt
cibus medicinalis esui concedendus est iuua-
mēta enim que raffanus vt meditina facit sunt
vt Auicēna loco allegato in fine capituli dicit
ꝙ cōfert morsui vipre ⁊ cum vino morsui cor-
nute ⁊ semen eius confert venenis ⁊ vermib⁹
venenosis et si ponatur frustū eius super scor
pionem moritur ⁊ aqua eius in hoc experta ē
⁊ est fortior ⁊ si momorderit aliquem scorpio
qui raffanum commedit non nocebit Ideoqꝫ
concludendum est de raffano in regimine pre-
seruatiuo raro vtendum sit propter aptitudinē
quam habet ad putrifactionem ex eo enim ge
nerantur humores putrifactiui. cōsideratione
autē habita bona medicinali de semine quod
cōfert venenis ⁊ vermibus venenosis ideo eo
vti per dies interpolatos iuuamentum presta-
bit tempore pestis nam multi vermes ⁊ diuer-
si in corpore humano tunc temporis generan
tur. De petrosillino ⁊ radicib⁹ eius est dicen-
dum q̄uis plus ad medicinaꝫ q̄ꝫ ad cibum sit
commendabilis quia sepe numero homies de
eo commedunt quoniam commestio nō est fre
quentanda cū difficilis sint digestionis ⁊ ma-
li chimi q̄a petrosillinū ⁊ radices eius calide
sunt ⁊ sicce in fine tertij gradus vt Ysaac in di
etis ꝑticularibus dicit in p̄seruatiōe ergo pes-
tis ꝓuenientis a caliditate excessiua ⁊ in con-
plexione calida minime conuenit nisi in corpo
ribus opilationes habentib⁹ in epate ⁊ splene
⁊ alijs membris in quib⁹ ex illa forti opilatiōe
putrifactio ⁊ corruptio causaretur Ideoqꝫ de
necessario petrosillino eis vti est iuuamentum
⁊ laudabile in tempore pestilentie quia diure-
ticum est ⁊ vrinam prouocans et menstrua in
flationemqꝫ et ventositatem dissoluit idcirco
epar et renes vesicā et matricem mūdificat et
eoꝝ opilatiōes aperit et apostemata ipsoꝝ cu-
rat p̄cipue radices eius vt inquit Isaac vbi su
pra et Auicēna idem scribit in. ij. canone. ca. de
apio nam cum petrosillinū vna species sit apij
ideo de eo non fecit proprium capitulum nec
alium sermonem de nouo oportet facere sed
id quod de apio dicitur quantum ad cibum et
medicinam de ipso petrosillino itelligēdum est

Capitulum decimumquintum in quo
ostendemus naturam ⁊ proprietates le
guminum ac seminum idest granorum
que vtilia ⁊ laudabilia sunt tempore pe
stis ⁊ primo in generali secundo in par
ticulari vt ab eorum oppositis scire ⁊
custodire valeamus

Ostq̃ȝ demonstratum ⁊ decla-
ratum stetit de natura idest cō-
plexione ⁊ proprietatibus radi
cum que in vsu sunt comedēdi
⁊ que nocumenta ⁊ iuuamenta
sequuntur ex cibatione ipsorum in preseruati-
one a pestilentia:in hoc capitulo declarabimꝰ
naturam ⁊ proprietates leguminum ac semi-
num idest granorū que iuuatiua sunt vel noci
tiua tempore pestis vt ab oppositis eorum sci
re ⁊ distinguere sciamus sed priusq̃ȝ ad spetia-
lia descendamus de eis in generali aliq̄d ostē
demꝰ. ⁊ primo de leguminibus ⁊ seminibus si
ue granis dicendum est cum galieno in libro
de cathochimia dicenti legumina siue fructus
sicci siue semina que comeduntur si in aqua
infusa non ingrossantur ⁊ mollia facta non fu
erint sed retinentia pristinam duriciem peiora
sunt ad digestionem:cōtraria vero meliora p̄-
terea legumina grana seu semina que mandu
cantur conditionem hanc habere debent sci-
licet vt nullum odorem aut saporem malum
habeant nec aliqua mala qualitate sunt affec-
ta vt Jsaach in vniuersalibus dietis ait que-
cunq̃ȝ grana ⁊ legumina in sapore vel odore
pessima sunt ab hominabilia nutrimenta eoꝝ
sunt abhorenda: Etiam ex verbis Auicenne
tertio primi capitulo septimo colligi potest in
quiens oportet ꝙ cibus sit talis qualis triticū
ab extremis rebus purgatum ⁊ ex messe sana
fuerit collectum cui nullum accidit nocumen-
tum ⁊ sic de tritico expressit sic implicite de ali
is granis dedit intellligere sic de farro spelta
panico milio ⁊ fabis ⁊c̄. scribemꝰ ꝓpterea si le
gumina grana siue semina ad sanitatem preser
uandam tempore pestilentie non debent esse
noua nec etiam inueterata sed medium tenen-
tia Jsaach quinto vbi supra rationes assignat
vide ibi:concludamus ergo ꝙ omnia legumi-
na ⁊c̄. illudabilia iudicantur nimio vsu come-
dendi eaȝ preseruatione a pestilētia: Reliquas
autem natura ⁊ ꝓprietates in particulari cu-
iuscunq̃ȝ scribemus ⁊ primo de ciceribꝰ est di
cendum si conuenientes sint in viam cibi tem
pore pestis vel in viā medicine Jdeo ad hoc
declarandum oportet scire naturaȝ ⁊ ꝓprieta
tes cicerum Auicenna enim secundo canone
capitulo proprio inquit cicer album calidum
⁊ siccum est in primio ⁊ nigrum est fortius ⁊
nutrimentum ꝙ prebent est fortius nutrimen
to fabbaruȝ ⁊ cetera ⁊ in principio cap. ait: ci-
cer quidem aliud est album aliud est rubeum
aliud nigrum ⁊ harum spetierum aliud est do
mesticum aliud siluestre ⁊ cetera ⁊ post subdit
ꝙ nutrimentum domestici est melius nutrimē
to siluestris Auerrois autem .v. colliget in
quit cicera sunt temperata calida et humida ⁊
habent inflationem propterea tertia earum
operatione habent generare sperma prouo-
care vrinam et mēstrua et frangere lapidem
Sed hoc faciūt magis nigra et omnes docto-
res dicunt vtiq̃ȝ Galienus Rasis et Jsaach et
alij: sed Galienus in libro primo de euchimia
inquit nutrimentum cicerum est melius nutri-
mento fabbaruȝ et post subdit licet cicera sint
multi nutrimenti non tamen laudabilem gene
rant chimum et ipse Galienus in libro de eu-
chimia sic scribit cicera nutritiua sunt non ta-
men euchima Ex hijs dictis possumus dicere
ꝙ brodium cicerum precipue nigrorum in vi-
am medicine sūt iuuatiui et p̄seruatiui tempo-
re pestis per maxime in habentibus opilatio-
nes epatis splenis et renum in quantum remo
uent opilationes illoruȝ membrorum et sic ꝓ
hibentur humores ne putrifiant sed in viam
cibi sunt illaudabiles. nam q̃uis corpus nutri
ant tamen malum chimum generant vt dictū
est auctoritate Galieni: caueat ergo qs a mul
ta et frequenti commestione ipsorum in preser
uatione a pestilentia. Secūdo de fabbis est in-
quirendum si sint laudabiles cibi pro regimi-
ne presenatiuo a pestilentia et ad hoc declarā
dum oportet scire naturam et ꝓprietates fab
barum Aui. enim in. ij. cañ ꝓprio capi. inquit
ꝓxime sunt equalitati sed sunt decliues ad fri-
giditatē et siccitatē plꝰ et in ipsis ē humiditas
superflua ⁊ proprie in viridibus ⁊ de veritate

viridium eſt vt iudicentur frigide ⁊ humide ⁊
poſt ſubiūgit ꝙ ex fabis egipcijs generatur ca-
ro mollis ⁊ generantur groſſi humores Auer
rois vero quinto colliget capitulo de cibis me
dicinalibus dixit ꝙ faba eſt temperata inter ca
liditatem ⁊ frigiditatē aut pax declinat ad ca-
liditatem ꝓpterea habet diſſoluerẽ apoſtemata
propter ſuā abſterſionem ⁊ maturat ⁊ eſt mul
te humiditatis ⁊c̄ Sed Iſaacb in particulari
bus dietis ſcribit fabbe in natura ſua frigidita
te ⁊ ſiccitate ſunt diuerſe quarum virides fri-
gide ſunt ⁊ humide in primo gradu:nutrimen
tum tamen eſt minus quia humores generant
groſſos ⁊ crudos ⁊ quia inflatiuam ventoſi-
tatem faciunt in ſuperioribus ventris partibꝰ
propterea valde nociue ſunt :non enim lauda
bilem ſanguinem creant vnde carnem inflant
⁊ dilatant ⁊ operantur in ea ſicuti fermentuꝫ
In farina vel paſta ⁊ cetera: Sequitur
ex hijs ꝙ ex ſorbitione ex fabis facta in viam
cibi ſunt illaudabiles in preſeruatione a peſti
lentia:de farro autem demonſtrādum eſt ſi cō
uenit in viam cibi ⁊ nutrimenti in cura preſer-
uatiua a peſte cum de ipſo farro ſint tres ſpe-
cies ſcilicet farrum ſpelte farrum frumenti far
rum ordei de qua ſpetie granorum intelligen-
dum erit quando ſimplicitur nominatur dici-
mus vt dicit auctor pandectarum ꝙ de ſpelte
grano intelligitur;nam dicit Raſis.xxi.conti-
nentis ꝙ aliquod eſt genus ſpelte habens in
capſula vnum granum ⁊ aliud habēs duo et
vocatur latine farro:ſed ſpelta eſt propinqua
virtuti frumenti ⁊ eſt media inter calidū ⁊ fri-
gidū:Farrū de frumēto melius eſt illud ꝙ eſt
medium inter duriciem ⁊ raritatem magnum
pingue recens planum ꝙ eſt inter rubedinem
⁊ albedinem ⁊ eſt calidum ⁊ temperatum in
humiditate ⁊ ſiccitate vt frumentum vt dicit
Auicenna capitulo de frumento ſecūdo cano
ne ⁊ q̄uis ſit plurimi nutrimenti tamen eſt tar
de digeſtionis ⁊ inflatiuum ⁊ ratione ſue viſ-
coſitatis eſt opilatiuum ⁊ Auicenna ſubiunxit
⁊ farrum de ſpelta quia appropinquat virtuti
frumenti operationes eius ſunt vt farrum fru
menti:Ideoqꝫ in regimine preſeruatiuo a pe-
ſtilentia nocumētum poſſunt inferre:farra dic
ta de frumento ⁊ ſpelte quia opilationum cau
ſatiua ſunt:ſed farrum ordei tēpore peſtis be-
ne conuenit precipue in tempore calido regio
neqꝫ calida ⁊ in corporibus calidis ſicut dice
tur quādo tractabitur de ordeo:Amplius au-
tem oportet de faſeolis naturam ⁊ proprieta-
tes oſtendere ſi vſus eorum in viam cibi ⁊ nu
trimenti tempore peſtilentie in preſeruatione
conueniant ⁊ ſecundum Haly abbatem quin-
to theorice capitulo.xv.faſeolus alius eſt albꝰ
cuius cōplexio frigida eſt ⁊ ſicca alius rubeꝰ
⁊ in eo calor eſt ⁊ inflatio vt Auicenna ſecun-
do canone capitulo proprio:faſeoli rubei cali
diores ſunt eorum filius maſague ⁊ arſatanis
dixerunt ꝙ ſunt frgidi ⁊ ſicci ⁊ ſubdit Auicen-
na ⁊ apud me ſubſtātia eorum eſt ſicca in qua
eſt humiditas ſuperflua ⁊ ipſi ad caliditatem
declinant ſed rubei ſunt calidiores ⁊ poſt ſub
iungit ꝙ faſeoli generant humorem groſſum
et humor faſeolorum eſt humidus flecmaticꝰ
⁊ faciunt videre ſompnia terribilia iſtam autē
ſniaꝫ confirmat Auer.v.colliget et Iſaacb in
ꝑticularibꝰ dietis ⁊ Raſis in.iij.Almāſoris ⁊
xxiij.ↄtinentis Ideoqꝫ faſeoli ſunt nocitiui in
preſeruatione a peſtilētia:Diſcutiamus igit̄
ſecundum ſententiam doctorum nocumenta
que ſecuntur ex comeſtione lentium in preſer
uatione a peſtilentia Ideoqꝫ de natura et vir
tutibus earum ſuccincte ſecunduꝫ ſententiam
doctorum aliquid dicamus:Iſach enim in di
etis particularibus inquit:lenticula frigida eſt
in primo gradu et ſicca in tertio et ex duobus
contrarijs compoſita inuenitur vna in cortice
altera in medulla:Cortex vero acuitatem ha
bet vnde ventrem ad ſolutionem mouet me-
dulla enim ſtiptice eſt virtutis et confortatiua
ſtomachi et inteſtinorum:vnde ad colericam
diarriam valet et infra ſubdit et ſi cum cortice
ablato coquatur et prima aqua abiecta ſc̄da
addat̄ melior ſit ad digerēd̄ Uł̄r tn̄ dico ꝙ nu
trimentum lentis groſſum eſt ⁊ ad digerendū
durum melācolicum ſanguineꝫ generat itaqꝫ
paſſionem creat melancolicam ſicut impetigi-
nem ſerpiginem cancrum elefantiam et cetera
Raſis etiā.iij.Almāſoris ſcribit lēticule frigid̄
ſunt ⁊ ſicce ſanguinē generāt melancolicū cor
pus deſiccant:ſpma quoqꝫ deſtruūt atqꝫ ſan-
guinis extinguūt caliditateꝫ ⁊ cum infrigidāt

atqꝫ oculoꝝ tenebꝛoſitatem efficiunt etiamqꝫ
melancolicas egritudines pꝛoducunt quando
aliquis in commeſtione eis frequenter vtitur:
Auerrois etiam. v. colliget de eis ſcripſit ꝙ lē
tes ſunt temperate in caloꝛe ⁊ ſunt ſicce ⁊ ge
nerant ſanguinem melancolicum ⁊ extingunt
ſanguinis inflāmationem pꝛecipue quando co
quuntur cum aceto ꝓpterea Auicēna ꝑma. iiij.
in cura variolaꝝ lentes pꝛecipit dare in pꝛinci
pio variolaꝝ ⁊ moꝛbilloꝝ in paraffo iſto: opoꝛ
tet vt fiat in eis cibatio in ꝑmis cū eis in quibus
eſt confoꝛtacio cū repercuſſione ⁊ extinctione
abſqꝫ conſtrictione nature ⁊ inſpiſſatione ſan-
guinis ſicut eſt ꝙ fit de iuiubis cum tamarin
dis ⁊ caſſie fiſtola ⁊ cū eo ꝙ fit ex dactilis im
maturis ⁊ ex lentibus pꝛeparatis ⁊ etiā Aui-
cenna in alio paraffo adminiſtrat lentes dicēs
Et in fine eius oppoꝛtet vt cōſeruetur natura
⁊ cibetur loco lentium ſicut ſunt lētes elixate
duabus elixationibus cum renouatione aque
⁊ loco lentium almazar cum tamarindis ⁊ len
tibus frigidis acetoſis vide qualiter Auicen-
na in ꝓncipio variolaꝝ oꝛdinat lētes ſicut ſunt
non ꝓiecta pꝛima aqua in quo eſt aliqua virt⁹
lenitiua cū inſpiſſatiōe ſanguinis ⁊ ad aliquā
tulum remouendam ebulitionem pꝛecipue qn̄
lentes ſunt cocte cum aceto: In fine aūt ideſt
pꝛoceſſu vel declinatione timetur diſinteria
⁊ pꝛaui fluxus Ideo Auicēna oꝛdinat lentes
coctas cum duabus elixationibus ꝓiecta ꝑma
aqua in qua eſt linitio vētris: In alia vero aq̄
remanet ſtipticitas ⁊ cetera cū hijs doctoꝛib⁹
Auicenna. ij. canone capi. pꝛopꝛio de lentibus
concoꝛdat ſpetialiter in virtutibus ⁊ ꝓpꝛieta-
tibus lentiū qua de re in viam cibi ⁊ nutrimēti
non ſunt cōuenientes in ꝑſeruatione peſtilētie
lentib⁹ frequenter in cibatione vti: ſed interpo
latis diebus lentes comedere elixatas cū pau
co aceto iuuatiue ſunt licitum autem eſt de pi-
ſis naturam ideſt complexionē ⁊ ꝓpꝛietates
ipſoꝝ oſtendere ſi in frequenti vſu ſunt come-
dendi: ſi in viam cibi ⁊ nutrimēti conferentes
ſint in ꝑſeruatione a peſtilentia bꝛeuiter eſt di-
cendum vt Galienus in libꝛo de cibis inqt cō
ſimile aliqt ſecundum totā ſubſtantiam haben
tia cōmeſtaqꝫ ſecundum eoſdem modos cum
ipſis in duobus hijs variantur quia inflatiua
cōſimiliter fabis non ſunt ⁊ qꝛ abſterſiuam vir
tutem nō habēt ꝓpter hoc tardioꝛis ſunt dige
ſtionis ſecundum virtutem fabarum: robiole
vero vel robile ab eis differre non videntur ni
ſi in quantitate quoniā minoꝛes ſunt piſis. Ra
ſis autem tertio almanſoꝛis de eis inquit robi
ole frigide ſunt et ſicce que parum nutrientes
malum generant ſanguinem neruisqꝫ impedi-
mentum pꝛeſtant ⁊ Raſis. xxv. cōtinentis ſcri
bit de ipſis: de piſis vel farculis appellatis: de
bes ea comedere poſtqꝫ elixa fuerint vehemē
ter vt nō inflent neqꝫ inferant rugitus: Yſach
enim in dietis particularibus dicit rubilie frigi
de ſunt ⁊ humide ⁊ in pꝛimo gradu ⁊ medie
inter ſiccum et humidum quarum cortex
ſtipticus eſt et acoꝛticibus mundate laudabi-
les generant humoꝛes nec inflationem aut ru
gitum faciunt ſicut fabbe ad vſum comeden-
di bone ſunt in eſtate et in calida regione iuſqꝫ
vero ex illis vel vt ex fabba factum eſt ad co-
riſſam ⁊ tuſſim doloꝛemqꝫ in pectoꝛe ⁊ cetera
qui autem eis non frequenti vſu veſcūtur ele-
xit in preſeruatione a peſtilentia non iudican-
tur mali cibi: Similiter de riſo eſt declarandū
ſi iuuamentum vel nocumentum eius come-
dēdi vſus in cuſtodia a peſte inducat Ideoqꝫ
opoꝛtet complexionem ꝓpꝛietatem ſecundum
ſententiam doctoꝛum antiquoꝛum notificare
Auicenna vero ſecundo canone capitulo pꝛo
pꝛio dicit riſum eſt calidum et ſiccum et ſicci-
tas eius eſt manifeſtioꝛ caliditate ſua verum-
tamen quidam dicunt ꝙ eſt calidius frumen-
to nutrimentum pꝛebet multum ad conſeruā-
dum ſiccitatem declinās et cum decoquitur
cum lacte et olio amigdalino maius dat nutri
mentum et melius ⁊ remouetur ab eo exſicca
tio ⁊ cōſtrictio: eandem ſententiam ponit Ra
ſis in tertio Almanſoꝛis capitulo ſecundo di-
cens. Riſum tēperiei que eſt inter caliditatem
et frigiditatē vicinum exiſtit et ventrem ſtrin-
git ſolutis autem colicā pati nocet ꝙ licet mul
tum nutriat de ventre tamen non facile deſcē
dit niſi coquatur cum aliquo multum vnctuo
ſitatis habente et cetera Iſaach quoqꝫ in die
tis particularib⁹ ſcribit natura riſi calida eſt in
pꝛimo gradu ⁊ ſicca in. ij. ⁊c. ⁊ ſubiūgit ⁊ be-
ne nutrit ⁊ bonū ſanguinē gn̄at ⁊ ſꝑma auget

Et in hoc concordant omnes doctores de eo
loquentes ꝙ quādo cū lacte coquitur vel cū
brodio vnctuoso cum zuccaro comeditur plu
rimum nutrit atq̄ sanguinem augmētat qua
de re concludendum est ꝙ. risum coctum in
p̄seruatione a pestilētia est conueniens p̄cipue
habētibus complexionem frigidam ⁊ humidā.
exceptis illis in quibus opilationes in epate ⁊
splene ⁊ in membris nutritiuis multiplicantur
propter causam quia risum in dictis membris
opilationes adauget. Ideoq̄ aptitudinem fa
cilem habent: ut humores in eis putrifiant ex-
inde febris causari potest putrida etiamq̄ fe-
bris pestilentialis precipue a radice inferiori.
De iuuamento vel nocumento capperorum
in preseruatione a pestilentia est scribendum si
eis vti in viam cibi ⁊ nutrimenti sit cōueniens.
Demonstrandum ergo est de eoꝝ natura ⁊ ꝓ
prietatibꝰ ut ex hijs iudiciū rectum elicere pos
simus si ipsi iuuatiui vel nocitiui sint de eis co
medere ⁊ q̄uis ipsi capperes secūdū diuersas
sui partes in medicina vtamur Ysaac aūt vo-
luit in dietis ꝑticularibus in ca. ꝓprio ꝙ cap-
peres calidi sunt ⁊ sicci in. ij. ꝙ eoꝝ testatur a
maritudo pōticitas ⁊ acumen. idcirco incidūt
dissoluunt ⁊ mundificant stomachum a super
fluis ⁊ mēstrua ꝓuocant qui vtiliores sunt ad
medicinam q̄ꝫ secundum cibum quia illauda-
bilis sunt nutrimēti: utpote colerici nigriq̄ san
guinis generatiui: neruos stomachi percutiūt
vnde elissos oportet eos māducare ⁊c̄. Rasis
vero. iij. Almansoris inquit omnia que aceto
condiuntur multam ex ipso acquirunt subtili-
tatem: epar quoq̄ infrigidāt. Capperes enim
qui cum aceto condiuntur minus calide sunt
eis q̄bus in salatucia ponunt: opilatōni quoq̄
epatis atq̄ splenis congruūt. Rasis autem in
xxiij. continentis dicit ꝙ capperis sua proprie
tate extrahit vermes cucurbitinos ⁊ auctori-
tate Diascorides inq̄t est malus stomacho ⁊
lenit ventrem ⁊ sitim infert cuiꝰ fructus si per
triginta dies cibatur quolibet die cū vino dis-
soluit apostema splenis ⁊ prouocant vrinam
⁊ post adiūgit ꝙ capperis vires sūt fortes val
de Ideo nutrimentum ipsius est modicum ad
modum reꝝ subtilium ⁊ anteq̄ꝫ saliantur sunt
habundantis nutrimenti Et quando saliūtur
si comedunt post ipsoꝝ lationem nutrimenti
sunt modici valde sed conueniunt ad excitan
dū appetituꝫ remissuꝫ cibi ⁊ ad acuendūm ipꝫ
in stomacho ⁊c̄. Hec confirmat Auicenna. ij.
canone qua de re concludendum est quia na-
tura idest eoꝝ complexio calida est in. ij. ⁊ sic
ca in. iij. vt dicit Auerrois. v. colliget non cō-
uenientes sunt in corporibus colericis nec in
tempore calido cū in p̄seruatione a pestilentia
precipue saliti priꝰ nisi p̄paretur vt sal remo-
ueatur apponendo paruaꝫ quātitateꝫ aceti et
multum de zuccaro albo vt caliditas et sicci-
tas et eiꝰ acumē temperetur tunc vsus comedē
di capperoꝝ in parua quātitate est bonus pre
cipue in habētibus oppilationes epatis ⁊ sple
nis et in complexione frigida ⁊ humida valdē
Iuuatiui sunt ꝓpterea dicit Auicenna. prima
quarti capitulo de p̄seruatione a pestilentia ⁊
condita cum aceto iuuatiua sunt.

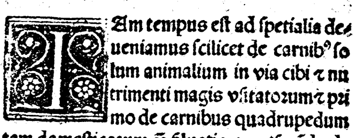
Capitulum. xvi. in quo fiet declaratio
de carnibꝰ in generali et in spetiali si con
ferentes sunt in viam cibi ⁊ nutrimenti in
p̄seruatione a pestilētia et p̄mo de carni-
bus in generali capi. singulari faciemus.

Ostensione autem facta in secū-
da re nō naturali in cibo scilicet
quātum ad fructus etiam quā-
tum ad olera et legumina atq̄
ad semina aliqua: Si cōuenien
tes sint in generali et speciali in viā cibi et nu
trimenti in p̄seruatione a pestilentia nūc vero
de carnibus in generali et spetiali in p̄sentiaꝝ
sermonem facere intendimus p̄ponentes aliq̄
prius vniuersalia deinde vero post ad particu
laria magis descendemus videlicet de carne
cuiuslibet animalis ad hesum vsitata: Dica-
mus igitur in hoc capitulo de carnibus in ge-
nerali itaq̄ ꝙ in carniū comestione multa est
adhibenda diligentia vt vnusquisq̄ medicus
pro corporis humani p̄seruatione a peste car
nes conuenientes sciat eligere non enim car-
nes omnes faciunt ad sanitatis conseruatio-
nem nec per consequens ad preseruationem
a pestilentia sed tantummodo ille que naturā
humanā nutriūt et ille q̄ sue cōplexioni sūt vi
cine sicut carnes porcine p̄cipue siluestres et
heduline et similes vt ait ysach in vlibꝰ dietis

Carnes vero ericij vulpis leporis ⁊ similium
nature humane non sunt similes ymo earū nu
trimenta pessima sunt ꝙ testaṫ grauitas odo-
ris ⁊ vicinitas fetoris Ideoq ab humanis cō
plexionibus sunt decidentes vt fuit sententia
Rasis .tertio Almansoris capi. viiij. inquien-
tis que carnium malum habent odorem sunt
sanguinis generatiue deterioris Ideoq nullo
modo comedi debent: econtrario carnes non
habētes grauitatem odoris neq vicinitatem
fetoris ad esum sunt conuenientes si autē car
nes grosse vel subtiles conueniant in sequen-
tibus capitulis dicetur que autem sunt subti-
les ⁊ que grosse Auicenna in xiiij. iij. capi. xxi.
exp̄ssit carnes subtiles ⁊ leuis digestionis sunt
caro hedi ⁊ perdicum ⁊ turturum non super-
flue pinguium sed cum caro sit corpus calidū
⁊ humidum molle ex sanguine generatum vt
Auicenna inquit. ij. cañ. capitulo proprio. ⁊ ra
sis. iij. Almāsoris capi. viiij caro omnibus nu-
trientibus nutrit corpus propterea inpinguat
⁊ corroborat quoniā omnis res corroborans
aliud similis est rei corroborate ⁊ Rasis. xxiij.
continentis capi. lxxiij. ait: Caro conueniens
bene digeritur generat sanguinem bonū ⁊ cō-
ferētem ⁊ proprie si fuerit de carnibus anima-
lium bonorum humorum ad modum carnis porci-
ne p̄cipue siluestris ⁊ cetera: Preter hec aūt
ad carnium conuenientiā est necessaria cōside
ratio multarum rerum: Et primo ex parte ipsorū
animalium carnibus quorum debemus vti: Se-
cundo an domestica siluestribus sint meliora:
tertio an masculina femineis laudabiliora sint
Quarto an q̄ in domo sunt nutrita an que in
campis Quinto an castrata sint coire potenti
bus vtiliora: Sexto ex parte etatis: Septimo
an tenera ⁊ lactantia sint adolescētibus iunio-
ribus vel senioribus ⁊ decrepitis saniora. Oc
tauo ex parte etiam habitudinis an pinguia ⁊
macra vel mediocra sint magis eligenda. No-
no ⁊ si assata vel elixata sint commedēda sicq
demū de alijs differentijs a doctoribus medi
cine scriptis erit cōsiderandū que ad preserua-
tionem a peste sint comendata ⁊ que reproba
ta eligere debeamus Primo ergo cū breui ser
mone cōcludamus ꝙ carnes aīalium domesti
corum siluaticis vel siluestribus ad sanitatis cō-
seruationem ⁊ p̄seruationē a peste maxime ab
auctoribus ap pbanṫ vt a. Rasi ⁊ ab Ysaac in
dictis vniuersalibus ⁊ particularib⁹ ⁊ ab Ha-
li abbate. v. theorice. ca. xxi. approbātur ⁊ ab a
lijs ⁊ ipsi rationē assignāt quia aīalia domesti-
ca ad siluestrium cōparationem calorem ⁊ sic-
citatem habent temperatiorem ꝑpter sue geris
⁊ aeris tēperie ꝓfunde sunt nutribiliora ⁊ lau
dabiliora: Siluestriū vero caro omnium mala
est sanguinem enim generat grossum ⁊ melan
colicū ⁊ ipsa animalia siluestria calidiora sunt
⁊ cicciora ⁊ indigestibiliora illaudabilem nu-
trimentū generantia: Ideoq siluestriū carnes
vbi de domestico copia habetur in preseruati
ne a pestilentia ab omnibus postponende sunt
Secundo de carnibus animalium masculorū
dicamus Sētentia enim est doctorum ꝙ carnes
animalium masculorum sunt meliores digesti
biliores ⁊ laudabiliores magis q̄ carnes fe-
minarum et per consequens sunt eligende cete-
ris paribus etiamq dicendū est de animalib⁹
que in domo sunt nutrita in vtiliora et peiora
sunt ad ea que in campis: Similiterq omnib⁹
animalibus ambulantibus Volatilia castrata
sunt vtiliora Ideo galli castrati volatilib⁹ om
nibus cōuenientiores sunt cum nutrimentum
pfectum et laudabilem generent sanguinē: vt
Isaach in primo dietarum voluit ꝙ castrata
volatilia ad cōparationem ambulantium sunt
meliora sanguinem laudabilem sunt generātia
et inferius subdit Isaach gallus capponatus
plurimum est laudandus quoniā cōplexio sua
in quatuor qualitatibus est temperata et inde
nutribilior: concluditur ergo ꝙ castrata vola
tilium plusq masculi non castrati tempore pe-
stilentie ad sanitatem conseruandam et preser
uationem a peste vtilia sunt: Necessariū ergo
est precognoscere animalium etates quoniam
caro eiusdem animalis in vna etate est a sapiē
tib⁹ approbatissima in altera vero etate egritu
dinalis et plurimum ab eis detestata atq pro
hibita et q̄uis animalium lactantium carnes
plerumq sint ad salutis conseruationē nō ta-
men omnes sunt huiuscemodi sed ille tantum
modo q̄ animaliū siccorum sunt Ideoq Ga. in
libro de dissolutione ꝯtinua sicingt omē ꝙ est
ex aīalib⁹ siccis puū veolci⁹ digeriṫ q̄ magnū

Idcirco caro vituli veloci⁹ digerit q̄ȝ caro bo
uis: hedi vero ⁊ animalis agni veloti⁹ digerit
q̄ȝ caro antiquoꝝ ⁊ q̄ȝ caprinarum eoꝝ vero q̄
humida sunt econuerso: Ex hijs elicitur cōclu
sio ꝙ animalium naturaliter siccoꝝ carnes dū
lactant concedende sunt: humidoꝝ vero ⁊ fri
gidoꝝ cum ad statum iuuentutis perueniunt
senioꝝ vero nunq̄ȝ Similiter ex parte habitu-
dinis scire debemus q̄ caro est conuenientioꝛ
in preseruatione a pestilentia an ea que macri
fuerit animalis an illa que pinguis an que me
diocris existit: respondet ysac. xiiij. cap. vniuer
saliū dietarū: animalia macerrima carne sunt
neruosa ⁊ parum sanguinis habētia ⁊ parum
humida ⁊ pui nutrimenti sed tamen cause sue
parue viscositatis velocia sunt digeri ⁊ venas
penetrare: magis inq̄ȝ quā carnes grasse: Aui
cenna in secūdo canone capitu. ꝓprio dicit ca
ro decrepitoꝝ est mala ⁊ similiter caro extenu
ati animalis Idem Galienus inquit in. iij. de
alimentis Carnes animaliū macilentoꝝ ⁊ pro
uectoꝝ sunt pessime: Ex quibus concluditur
ꝙ caro macroꝝ animalium non est comeden-
da minusq̄ȝ etiā caro pinguium ex arte ⁊ stu-
diose in pinguatoꝝ vt ysaach ait in dietis vni
uersalibus ⁊ particularibus Carnes vero ma
cre elixande sunt: grasse v̄o magis assande vt
ysach scribit auctoritate ruffi in capi. xiiij. die-
tarum vniuersaliū ꝙ carnes macre nullā pin-
guedinem hebentes nō accipiantur nisi elixe
⁊ cetera quatenus ab ipsa aqua fiant humide
vnde sue siccitates temperentur ⁊ econtrario
est in carnibus grassis vt infra ysaach ait caro
pinguis nō debet comedi nisi assata cū multo
sale ⁊ super carbones ignis vt sua plurima hu
miditas queat siccari: caro enim assata multi
nutrimēti est ⁊ tarde digestionis hec dicta cō-
firmat Auicenna. iiij. p̄. capitu. xxi. assatura car
nis que fit super prunas si digerit nutrit mul-
tum ⁊ bene ⁊ plurimum restaurat ⁊ Auicenna
in. vij. iiij. tractatu. iiij. cap. secundo inquit assa
ta de carnibus ꝓpter illud ꝙ retinetur in eis
de virtute carnis generat carnem duram hoꝝ
dictorum sit hec cōclusio ꝙ sicca caro debet
elixari Grassa vero assari: nulla aūt frixari de
bet. quia caro frixa cum pinguedine fastidium
facit atq̄ȝ de stomaco tarde descēdit vt scribūt
rasis ⁊ Auicenna in xxiij. tractatu. i. ca. xxi. vl
timo est dicendum ꝙ in preseruatione a pesti-
lentia obseruandum est ꝙ comedātur carnes
sicce elixe ⁊ pingues assate cū tamē preceptū
obseruetur Auicēna in vi. iiij. tractatu. ij. cap.
xi. dicētis quecunq̄ȝ caro sit assata nō cooperi
atur submergendo ymo dimittatur discoopta
donec euaporet nam cum submergendo coo-
peritur fit venenum ꝙ ad plurima ꝑducit ac-
cidentia ⁊c. hoc idem voluit Almansoꝛ libro
octauo capi. xxvij. Ex hijs omnibus dictis qs
medicus faciliter eligere poterit q̄ carnes ani
malium cōferente sint in generali in viam cibi
et nutrimenti in preseruatione a pestilentia.

Capitulum xvii. ostendens que carnes
conferentes sunt in viam cibi ⁊ nutrimē-
ti in particulari in preseruando cor-
pora humana a pestilentia.

Iam tempus est ad spetialia de-
ueniamus scilicet de carnib⁹ so
lum animalium in via cibi ⁊ nu
trimenti magis vsitatorum ⁊ pri
mo de carnibus quadrupedum
tam domesticorum q̄ȝ siluaticorum: secūdo de
carnibus volatilium sigillatim sed vt noster a-
breuietur sermo: In capitu. isto scribam ꝓprie
tates iuuamenta et complexiones hedoꝝ vi-
tellorum lactantium paruorum ⁊ agnorū ani-
malium si comedantur tempore pestilētie si iu
uantes sint ad eius ꝑseruationē: Et primo de
carnibus hedorū dicere possumus ꝙ frigide
sunt tamen mediocres in caliditate ⁊ siccitate
vt ysaach in dietis vniuersalibus capitu. xiiij.
scribit caro lactantium caprinorum est frigida
mediocris tamen in humiditate ⁊ siccitate: ⁊
infra Ysaac ait caro hedulina lactātium est tē
perata nullam in se habens malitiei admixti-
onem que caro licet temperatum generet san-
guinē laborantibus nō cōgruit: Omnes enim
doctores ātiqui ⁊ moderni in hijs dictis de ꝓ
prietate cōplexione ⁊ iuuamēto carnis hedu
line sunt concordes ꝓpterea Auerrois. v. col-
liget dixit ꝙ post bonitatem scilicet carnis gal
line iuuēcis ex ambolatiuis est caro edi: et sub
iunxit ꝙ carnes eduline sunt meliores vituli-

nis qa generãt meliores huores ꝗuis carnes vituline lactantium approbentur ad sanitatem custodiendaʒ quia frigide sunt et temperate in humido et sicco vt hedine carnes vt dixit Ysaac in dietis vniuersalibꝰ capitulo decimoquarto. vituline carnes et si sint laudabiles non tamen conueniunt exeuntibus egritudines cum membra eorum in digerendo grossum cibum deficiãt: itaqꝫ idem ipse Ysaach dicit in dietis particularibus Similiterqꝫ Rasis xxiiij. continentis capitulo c. lxxxxviij. inquit caro vitellorum generat nutrimentum competens et proprie si digeritur: Auicenna vero in. iij. f. p. d. ij. capitulo septimo inter carnes sanitatem custodientes enumerauit carnes vitulorum lactantium paruorum: Caro autem vituli non lactantis est etiam bona licet durior sit ad digerẽdum cum durior ⁊ siccior existat qa omne animal cõplexionis sicce caro paruoꝝ etate melior est ꝗ magnoꝝ vt Ysaac in dietis particularibus bos lactans laudabile generat nutrimẽtum facilisqꝫ digestionis quia calor et humiditas eius inquantitate multa est propter uulue vicinitatem ⁊ lactis bibitionem Idcirco bonũ sanguinem generat ⁊ coleram etiam rubeam a stomacho expellit Haly abbate ꝯfirmante quinto theorice capitulo. xxi. vitulorũ caro mediocriter nutrit ⁊ ab ea sanguis generatus est laudabilis quoniam bouis conplexio calida est ⁊ animalis pue etatis cõplexio humida ⁊c. ⁊ ob causaʒ Auerrois quinto colliget scribit carnes vituline sũt bone carnes ouinaqꝫ femineaqꝫ caro sanguinem generat malum vt inquit Haliabbas quinto theorice capitulo. xxi. itaqꝫ voluit Galienꝰ in libro de euchimia cathochimia capitulo. iiij. caro agnorum humida est ⁊ viscosa ⁊ fleumosa ⁊ per conseqns nõ videtur esse bona ad conseruationem febris pestilentialis caro autem agnorum lactantium propinquissimorum natiuitati vilipendenda est in custodiẽda sanitate ⁊ in preseruatione a pestilẽtia licet illam sapientes vniuersaliter malam esse ꝓnũcient per rationes dictas ꝓpterea scripsit Rasis vicesimotertio continentis ꝙ caro agni animalis est cõferens calidis ꝓsonis ⁊ sicce complexionis nam a ꝓprietate sua confert in colera nigra ⁊ Auicẽna. ij. ꝑmi. d. ij. capitulo. xv. in fine capituli inquit caro aĩalis agni est multi nutrimenti ⁊ spissi ⁊ boni chimi Ex hijs sequitur ꝙ caro agni nouiter nati est nociua ꝓpter causas superius enarratas contrarium faciunt agni animales presertim in corporibus calidis ⁊ siccis precipue si cum magno interuallo dierũ commedãt assati: ꝯueniens ergo est dicere ꝙ carnes agnorum sunt post bonitatem carnium hedoꝝ ⁊ vituloꝝ in ꝑseruatiõe a pestilẽtia

Capitulum decimumoctauũ in quo ostẽdemus naturam iuuamenta ⁊ nocumẽta aduenientia ex commestione carniũ quadrupedũ vsitatoꝝ scilicet carnium arietis castrati ac bouis vacce cerui etiãqꝫ naturam carnium leporis ⁊ cuniculorum in ꝑseruatione a pestilentia

PRimitus autem de carnibus castrati est scrutandũ ⁊ ꝗuis multa animalia q̃drupedum possent castrari solũmodo de carnibus arietum castratoꝝ scribere voluimus verũtamen quia carnes arietis castrati in vsu commedendi sunt ꝗ carnes alioꝝ quadrupedum Ideo de alijs animalibus raro inueniunt castrati ⁊ si aliqui hirci castrẽtur sunt carnes meliores ipsis nõ castratis. Similiterqꝫ de ariete intelligenduʒ est si tamen iuuenes forẽt ⁊ anni vnius conuenientes essent ⁊ ad sanitatem bonissime vt Rasis. xxiiij. continentis inquit caro castratoꝝ tam ouium ꝗ caprinorum laudabilis quia humectat ⁊ est dulcis ⁊ modice caliditatis sed si senescit caro eius mala erit quod etiam cõfirmat Ysaac in particularibus dietis dicens. arietes in iuuẽtute manẽtes minoris sunt huiditatis ⁊ viscositatis ꝗ agni ꝑꝑ sue etatis siccitatem eorum complexioni dominãtem ideo eoꝝ caro melior agnis ⁊ ouibꝰ est que multũ sanguinem ⁊ bonum generat ⁊ maxime si castrati sint iuuenes quia caliditas et eoꝝ humiditas est tempata et sunt boni saporis nisi sint decrepiti q sine dubio sunt pessimi Auerrois uero in. v. colliget videt carnes castratoꝝ multum commẽdare inquiens ꝙ caro arietũ ẽ laudabilis post carnes hedi: et Galienus in. iij. de alimentis capitu. primo inquit caro castratorum arietum melior est carne ouium et caprarum: hirci vero castrati si iuuenes

ſunt approbātur a medicis dicente Yſaac in ꝑti
cularibus Dietis Hirci caſtrati iuuenes ſunt
meliores non caſtratis quia ſiccitas eorum eſt
temperata ⁊ ad digerendum faciliorē ⁊ ſapo-
roſiorem. Cōcludendum ergo eſt ꝙ in preſer-
uatione a peſtilētia arietibus caſtratis āni vni
us vti poſſumus magis ꝙ̄ ex non caſtratis eti
amq̄ magis hircis caſtratis ꝙ̄ nō caſtratis q̄a
laudabiliorem ſanguinem generant vt Auicen
na ſecūdo canone caro caprina eſt ſicca ⁊ diffi
cilioris digeſtionis carne ouina Caro autem
bouina ventrem conſtipat eam veſcētibꝰ ſang-
uinemq̄ generat groſſum ⁊ turbidum ⁊ melā-
colicū Yſaac vero in dietis vniuerſalibus. ca.
decimoquarto inquit caro bouina eſt calida ⁊
ſicca in ſua conplexione ideoq̄ eā carnem fre-
quenter commedentibus efficiuntur conplexi
onis melancolice ⁊ eoꝝ conplexiones corrum
pentur ⁊ ſunt parati incurrere quartanas inpe
tigines elefanciā ⁊ reliquas melācolicas egri
tudines ſecundum conplexionem ꝑparatā his
morbis inuenerit. o quāta ⁊ quot ſunt carnis
bouine nocumenta ⁊ quanto antiquior fuerit
peior erit quia tante ſiccitatis augmentū in eo
ex etatis ſuiq̄ conplexione generata reperitur
nullū dans nutrimentum ⁊ Auicenna in canti
cis textu commenti ſcribit. ca. iij. ātiqui boues
⁊ panis furfuraceꝰ ⁊c̄ ſūt generātes melācoli
cam. quid autem dicendum eſt de carne vacci
na ſi ea vti debeamus in preſeruatione a peſti
lentia poſſumus dicere vt auicenna inquit in
ſecundo primi. ca. xv. caro vaccina plurimi eſt
nutrimenti ⁊ multi ⁊ mali chimi ⁊ in ſecundo
canone dixit caro vaccina plurimi eſt nutrimē
ti generans egritudines melācolicas Conclu
ditur ergo ꝙ grande periculū eſſet talibꝰ car-
nibus vti tempore peſtilentie. Deinceps dicē
dum aliquid eſt de carne ceruina etiāq̄ de car
ne capreoli omnes iſte carnes ſiluestriū anima
lium ſanguinem generant melancolicum quia
caro groſſior eſt ⁊ melancolie ꝓpinquior Ra-
ſis autem de eis ſcripſit in. xxiij. cōtinentis ca-
ro aīalium ſeneſcenciū eſt difficilis digeſtionis
⁊ mali nutrimēti ⁊c̄. idem ait Hali abbas in. v.
theorice cum dixit ſiluestriū caro omniū mala
eſt ſanguinem generat groſſum ⁊ melancolicū
capreolina v̊o minus mala eſt ⁊ poſt eſt caro
leporis ceruorum enim ⁊ aſinoꝝ ſiluestriū ari-
etumq̄ montanoꝝ omnis mala eſt ideo Yſaac
in prima doctrina inquit ceruina caro melāco-
lica eſt ⁊ dura ad digerēdū. Sed ſecundū eta-
tes eſt diuerſa ꝯplexio ſicq̄ lactantes ſunt ce-
teris laudabiliores ⁊ vtiliores ſecūdo adoleſ-
cētes iuuenes ſunt hijs duriores: decrepiti au
tem omniū peſſimi De carne capreoli dicitur
ꝙ inter ceteras ſiluestres carnes eſt magis ap
ꝓbata ⁊ bona hoc cōfirmat Yſaac ī dietis vni
uerſalibus. ca. xiij. ſiluestria aīalia nō ſunt ſapo
roſa ſicut domeſtica ꝑter capriolos ⁊ fuit ſen-
tentia Raſis. iij. almanſoris. ca. viiij. inquiens
Caro gazel. i. capreoli inter ſiluestres carnes
melior habet̄ ſanguis quoq̄ ex ea generatus
paucas efficit ſuperfluitates qui cū ſiccius ſit
melancolie attinet Iſte autē dicte carnes abſo
lute nō ſunt laudate cū ſanguinem melancoli-
cum generent cū voluerimus ſiccitatis ſue no
cumentum aliq̄liter remouere Coquus illas
carnes cū oleo vt Raſis in. iiij. ſuoꝝ amphoriſ
moꝝ dixit melior ex carnibus montanis exiſtit
caro gazel ideſt capreoli paruꝫ tamen eſt ſicca
cuius ſiccitas cū oleis humidis remouetur ꝙ̄
obrē qui carnes ceruoꝝ ⁊ capreoloꝝ tēpore
peſtis in preſeruatione eius manducare volu-
erit nocumētum maximū incurret quia corpꝰ
ſuū faciliter diſponit in peſtilentiā cadere ꝓpte
rea quia iſte carnes ſanguinem groſſum ⁊ tur
bidū ⁊ melancolicū generant ⁊ diſpoſitum ad
occurſum febris peſtilētialis. Licet q̄s poſſet
dicere ꝙ q̄uis carnes tales generent ſangui-
nem melācolicū nō hebetant ſpūs nec ſanguis
ex eis generatus diſpoſicionem habet vt putri
fiat nec ſpūs corrūpuntur cū ſint frigidi ⁊ ſicci
habentes cōtrarias qualitates ad putrifactiōꝫ
ē corruptionem ⁊c̄ Ad hoc reſpondendum eſt
ꝙ licet iſte carnes ceruorum et capreolorum
ſint frigide et ſicce complexionis reſpectu alio
rum animaliū habentiū complexiones calidas
et humidas q̄uis non habeant promptā et fa
cilem diſpoſitionem ad humorum putrifactio-
nem. verumtamen habent ita facilem et prōp-
tiſſimam aliam diſpoſitionem incurrendi putri
faccionem ex eo quia ex carnibus eorum gene
ratur ſanguis groſſus malus turbidus et me-
lancolicus et opilatiuus et per ꝯſ̄s ab aere

pestifero extrinsico faciliter putrifiūt humores
circumdati a corde et spūs corrumpūtur Con
cludendū ergo est ꝙ carnes ceruoꝝ et capri-
olorum vti eis frequenti vsu sunt male in pre-
seruatione a pestilentia licet secundum etates
differāt inter se in malicia generationis humo
rum sicut superius dictū fuit Et licet plurimes
laudes non pauciora qꝫ iuuamenta caro porci
na habeat vt auerrois quinto colliget dixit ꝙ
melior carnium est caro porcina ⁊ est naturali
or hominibus q̄ꝫ alia caro animalium ambulā-
ciuꝫ.idem Hali abbas quinto theorice capitu
lo .xxi.⁊ quadrupedum quidem caro laudabi
lior est porcina in calore ⁊ humiditate tempe-
rata est ⁊ sanguis ab ea generatus est nimius
Post addit est namqꝫ caro porcina corꝑi ho-
minis magis conueniens ⁊ illi cōferentior.id-
circo scripsit Galienus quoniam quidā huma-
nam commederunt carnem tamquam porcinā
nec dubitauerūt in aliquo nec inter eas discer-
nerunt aut in odore aut in sapore ⁊ hoc signū
nobis est ipsam plurimū corpori cōuenire huā
no Itaqꝫ cōfirmat Auicenna secundo canone
capitulo proprio carnes hominis ⁊ porci sunt
ꝓxime in omni re ita ꝙ quidam fuerūt qui ven
debāt carnem hominis ac si esset caro porci ⁊
occultatum fuit illud vsquequo inuenti fuerūt
digiti hominis in ea carne .Sciendū tamē erit
ꝙ licet caro porcina tantum laudetur est tamē
grossius cibus ⁊ omnibus carnibus humidior
⁊ frigidior vt Ysaac in ꝑmo octaui vbi inq̄t pe
cudes sunt porcis minꝰ humide qa caro porci
na ceteris omnibus animalibus est frigidior ⁊
humidior ⁊ maxime domestica quia siluestris
porcina caro ad domestice comparationem ca
lida est ⁊ sicca ⁊ maioris nutrimenti Ideo di-
cit Ysaac in primo octaui animalia que in suo
genere sunt huida sicut pecudes ⁊ porci in cō
sistentia naturalis eorum humiditas cum sicci
tate temperatur.⁊ ob hanc causam caro vete-
rum porcorum non est manducanda Iterum
Ysaac subiūgit in locis allegatis adolescentes
porci sunt meliores ⁊ bene nutribiles laudabi-
leꝫ enim generāt sanguinē iuuenes aduc sunt
meliores sed lactantes sunt ceteris peiores qa
conuertibiles in malos humores ⁊ in putredi-
nem precipue si inuenerint stomachum preoc-
cupatum malis humoribus ⁊ plenum putredi
nibus fleuma enim generant grossum itaqꝫ ca-
ro porcorum que commedi debet non omniū
sed tantummodo iuuenum.Et q̄ꝫuis caro por
ci sit grossa ⁊ ad digerendum dura ⁊ ad pene
trandum venas tarda.propterea dixit Galie-
nus primo terapētice capitulo.vi.nutribilissi-
miū omnium cibarioꝝ est caro porcina sed non
facile digestibilis ⁊ huōris grossi ⁊ viscoſi ge-
neratiua precipue caro porci domestici ꝑmaxi
me que in domo nutrita ⁊ ingrassata fuit Un
de ex hijs dictis auctorum prenotatis conclu
dere possumus ꝙ q̄ꝫuis carnes porcine porco
rum iuuenum domesticoꝝ ⁊ siluestriū ꝑmaxi-
me nutribiliores sint ⁊ meliores verumtamen
in preseruatione a pestilentia sunt pessime rati-
one facilitatis ꝯuersionis humoꝝ grossoꝝ ge
neratorum ⁊ viscosorum in putredinem preci-
pue carnes porci nouiter nati domestici ⁊ sic
cauendum est ab eorum vsu commedendi tp̄e
pestis Restat autem sermonem huius capituli
complere videlicet declarando naturam carni
um leporis ⁊ cuniculorum que nocumenta in
corpore humano ex commestione eoꝝ in pre-
seruatione a pestilentia sequūtur .⁊ secundum
sententiam Rasis in tertio Almansoris capitu
lo decimo dixit omnes iste carnes animalium
siluestrium sanguinem generāt melancolicum
Leporina vero caro hoc precipue oꝑatur ip-
sa enim plus alijs melācolie generatiua existit
ideo ē illaudabilis ⁊ minime manducanda ex
eo qnia sanguinis grossi ⁊ melācolici est gene-
ratiua Idem scribit Ysaac in particularibꝰ die
tis Lepus siccꝰ est ⁊ grossum ⁊ siccum sang-
uinem generat sicqꝫ de carne cuniculorum in-
telligendum erit.cum autem ipsi parui sint le-
pores non tantam malitiam habent.quare no
bis videtur sic concludendū esse ꝙ carnes le-
poris ⁊ cunículoꝝ omnino sint dimittēde in p̄-
seruatione a pestilentia propter rationes supe
rius dictas

Capitulum decimumnonum in quo os-
tendemus nāꝫ iuuamēta ⁊ nocumēta que
accidūt corpori humano ex esu carnium
volatilium vsitatorum si conueniētes sint
in generali in viam cibi ⁊ nutrimenti in p̄
seruatione a pestilentia

Ompleta determinatione carni
um ambulantium quadrupedū
animalium tam domesticorum
ꝗ̄ siluestrium vsitatorum in ge-
nerali in viam cibi ⁊ nutrimen-
ti ⁊c. Incboandum esse videtur scribere carni
um naturam volatilium animaliū per maxime
in viam cibi ⁊ nutrimēti vsitatorum. Ad scien-
dum hoc debes scire ꝙ Ipocratis sentēcia fu-
it ut inquit Isaac in dictis vniuersalibꝰ ꝙ car
nes volatilium leuiores sunt ꝗ̄ ambulantium
⁊ minus humide que naturaliter sunt humide
laudabilior est macres ꝗ̄ grassiores quia ma-
cres suam multam aufert humiditatem ⁊ suam
temperat complexionem. que autem naturali-
ter sunt sicciora grassa macres sunt meliora ꝓ
pter hoc Isaac in particularibus dictis scribit
volatilia vniuersaliter subtiliora leuiora omni-
bus carnem habentibus existūt: sunt etiam di-
gestibiliora omnibus animalibus ambulātibus
nimis tamen sunt nutribilia idem dicit Rasis
xxiij. continentis. ca. cxciij. caro auium genera-
liter est vehementioris siccitatis ꝗ̄ caro qua-
drupedum ⁊ subtilior cibus ⁊ huiusmodi aues
non sunt laudabiles nisi pingues sint Sed ille
que naturaliter sunt humide non comedantur
pingues ꝫ macre. vt asserit Isaac in dictis uni
uersalibus necesse ergo est ut dicamus ꝙ vo-
latilium domesticorum plus nutriunt siluestri-
bus ⁊ sunt temperanciora atꝗ sanguinem lau
dabilem generantia contrarium est de siluestri
bus volatilibus quia tenuiorem habēt carnem
causa sui aeris subtilitate ⁊ siccitate sua ⁊ sunt
faciliora digestioni. Ex hijs sequitur ꝙ dome-
stica volatilia ⁊ siluestria studiose impinguata
precipue si naturaliter fuerint humide ut Ana
tes ⁊ huiusmodi ad sanorum custodiam nō co
medantur. Nec etiam ad preseruationem a
pestilentia si tamen volatilia naturaliter sicca
fuerint impinguata sunt acceptāda ⁊ comeden
da ad dictam custodiam ⁊ preseruationem.

¶ Capitulum vigesimum in quo scribere
intendimus naturam volatilium animali
um in speciali que iuuamenta ⁊ nocumen
ta sequuntur ex comestione carnium vo-
latilium in particulari ad preseruandam ⁊
ꝯseruandā sanitatē precipue tp̄e pestilн̄e.

Ostꝗ in generali aliquantuluȝ
diximus iuuamenta ⁊ nocumen
ta omnium volatiliuȝ in hoc au
tem capitulo de omnibus vola-
tilibus in speciali iuuamenta et
nocumēta ⁊ naturam eorum scribere volumus
⁊ per maxime de volatilibus magis vsitatis sci
licet de carnibus Gallinarum Pulloꝝ: Capo
num ⁊ de carnibus Columbarum ⁊ suoꝝ pul
loꝝ ⁊ de carnibꝰ perdicum ⁊ starnoꝝ fasianorū
pauonū ⁊ de carnibus turturū ⁊ coturnicum
⁊ turdorum ⁊ minutarum auiū eciāꝗ de carni
bus aliarum auium aquaticarum sicuti anatū
anserum ⁊ similiū breuius quo potero me ex-
pediam. Incipiendū autem est primo a carni
bus gallinarum ⁊ pullorū earum ⁊ caponū ⁊
hec exponamus secūdum dicta doctoꝝ Haly
abbas enim. v. theorice capitu. vigesimotertio
de ipā carne gallinaꝝ dixit. oīm carniū lauda
bilior excellenciorꝗ ⁊ velocioris digestionis
est gallinarum caro ⁊ pullorum earum. Et cō
firmat Ysaach in libro dietarum vniuersalium
capitulo decimosexto dicens caro galline ⁊
galli scilicet iuuenis est temperata. propterea
pulli gallinarum leuioris sunt digestionis cete
ris domesticis volatilibus ⁊ laudabilem gene
rant sanguinem aperitum confortant ⁊ omni-
bus naturis sunt conuenientes ⁊ ipse subdit
laudabilores sunt pulli masculi canere incipiē
tes ⁊ in temperata pinguedine existentes idē
sensit Auicenna secundo canone capitulo. cc
lxxxiij sic dicens auctoritate ruffi gallorum
melior est ille qui non cantat ⁊ gallinarum me
lior est que nondum parit oua ⁊ post addit ca
ro gallinarum que sunt pulle in intellectu aug
mentū efficit. Auerrois quidem sequitur Aui
cennam dicens melior caro ex volatilibus est
caro galline iuuenis sane ⁊ pinguis ⁊ habet
mirabilem proprietatem in temperando com-
plexionem ⁊ propterea brodium suum est op-
tima medicina leprosis ⁊ dicit̄ ꝙ cerebrū gal-
line augmētat substantiam nostri cerebri ⁊ acu
it ingenium. Ostendamus ꝙ de carnibus ca
ponum dicēdum sit. possumus scribere aucto
ritate Ysach in li. dietaꝝ vniuersalium inquiēs
gallus caponatus plus est laudādus quia cō
plexio sua in quatuor qualitatibꝰ est tēperata

et inde nutribilior et cetera ⁊ ipse ysaacb in li-
bro partcularium dietarum ait. volatilia castrata
omnibus animalibus ambulantibus sunt vtili
ora nec non galli castrati omnibus volatilibus
cõuenientiores: laudabilius enim nutrimentũ
⁊ perfectum generãt sanguinem. propterea cõ
cludere possumus q͛ de carnibus gallinarum
earumq̃ pullorum ⁊ caponum ad custodiam
sanitatis ⁊ preseruationẽ ⁊ curationem a pesti
lentia valde vtiles sunt. de carnibus autem
columbarum ⁊ pullorum suorum est inquiren
dum si vtiles vel nociriui sint ad preseruatio
nem a pestilentia tam de domesticis q̃ de sil
uestribus aliquit succincte scribemus. ⁊ primo
de columba filuestri dixit Galienus in libro
de suptiliante dicta capitulo. viij Columba
enim siluestris cum eo q͛ duriorem habet car
nem columbis scilicet domestic' ⁊ turturibus
⁊ pdicibus digestibilis est. Sed pulli colũbini
domestici calidi sũt ⁊ in complexione humidi
propterea grossum dant nutrimentum hoc
testatur grauitas ad volãduz sz volare incho-
antes amittunt illaz grauitatem fit eorum ca-
ro leuior ⁊ ad digerendũ acceptabilior est etiã
conueniens fleumaticam habentibus cõplexi
onez incõueniens vo colericis natura: idẽ cõ
firmat Auicẽna. ij. canone capitulo. cxxxiiij in
quiens in pullis columbarum qui volare nõ
possunt est caliditas ⁊ humiditas superflua sz
ille que volant sunt leuiores ⁊ leuioris digesti
onisq̃ pulli. Ideoq̃ pulli columbini vehemẽ
tis sunt caliditatis ⁊ generant sanguinem in
flãmatum ⁊ cito febrire faciunt vt ait Alman.
in tertio capitulo decimo ⁊ Ysaach in libro
dietarum vniuersalium capitulo decimosexto
inquiens pulli columbarum ex multo suo calo
re sanguinem incendunt permaxime siluatici
quia calidiores sunt ⁊ minus humidi Ideoq̃
facile conuertunt in genera colerica hac de
causa antiqui cum frigidis precipiũt dari scili-
cet cum aceto vel succo de agresta vel cũ suc
co pomi citri. Itaq̃. Auicenna secundo cano
ne capitulo allegato inquit. Et oportet quidẽ
vt calefacti comedant eos cum agresta ⁊ cori
andro ⁊ medulla citrulli de hijs q in domo nas-
cuntur potest intelligi q͛ verificatum est sed p̃
cipue de siluaticis Haly autem abbas de eis
dixit quinto teborice capitulo vigesimotertio

columbarum pulli carnem habent malã mul
teq̃ humiditatis. ex eis vero generatur sanguis
plurimum calidus ⁊ humidus citeq̃ putrifac
tionis morbos generans sanguineos propre-
rea reprobantur magis domestici q̃ alij siluati
ci Ex hijs dictis doctorum ↄcludendũ est q͛ car
nescolumbarum cum sua ꝓpria preparatione
superius dicta pmaxime siluestrium in corpori
bus flecmaticis ⁊ in tempore yemis possumus
de eis comedere quandoq̃ inpreseruatione a
pestilentia. in corporibus enim colericis ⁊ i tem
pore estiuo vllo modo est necessariũ carnibus
pullorum columbarũ domesticorum ⁊ siluestri
um in esu habere ad custodiendã sanitatem ⁊
ad eius preseruationẽ tempore pestilentie mi-
nime autem de carnibus columbarum iuuenum
⁊ decrepitorum comedere debemus. Ad pro
sequenduz hoc capitulũ de volatilibus restat
nobis dicere de carnibus perdicuz ⁊ starnorum
⁊ cetera superius nominatorum si vtiliores sint ad
preseruationẽ a pestilentia. Dicamus ergo p̃
mo de carnibus alcubugi idest pdicis vt scrip
sit Auicenna secũdo canone capitu. cxxxxvi.
Dicens caro melior volucrum non est quam
aduragi ⁊ gallinarum ⁊ non sunt cũ nutrimẽ
to carnium alcubugi idest perdicis idẽ dixit in
decimaq̃rta tercij in pluribus capitu. inquiẽs
carnes subtiles ⁊ leuis digestionis sunt caro
hedi perdicum ⁊ turturum nõ superflue pinguũ
⁊ Auerrois. v. colliget laudauit eas cũ inquit
ex carnibus laudabilioribus volatiliũ sunt car
nes perdicum sed declinant parũ ad caliditatẽ
⁊ siccitatem. Rasis in suis amphorismis dicit.
perdicis cibus bonus ad frigiditatẽ ⁊ siccitatẽ
declinans est. Sed Rasis. xxiij cõtinẽtis capi
tu. clxxxxviij. inqt caro pdicis calida est ⁊ hu-
mida inflat ⁊ auget actũ venereum inpinguat
corpus ⁊ calefacit ⁊ auget sanguinẽ valde ⁊c.
Ex hijs dictis doctoruz videtur contradiccio
in cõplexionis pdicis graduatione ⁊ quãuis
aliqui dicant perdicum complexionem esse
frigidam ⁊ siccam alij calidam ⁊ humidam
non est contrarietas inter eos. Nam si com-
paretur caro perdicis masculi ad feminam pdi
cem sic calida est ⁊ humida. si autem cõparen
tur pulli perdicum ad iuniores perdices dicen
tur pulli perdicum calidi ⁊ humidi ⁊ iuniores
calide ⁊ sicce. verũtamen si perdices cuiusque

etatis fuerint comparentur ad corpus huma-
num temperatum perdices erunt frigide ⁊ sic
ce cōplexionis ꝓpterea dixit Ysaach in ca. xvi
dietarum vniuersalium causa constritionis vē
tris a perdicibꝰ est siccitas que dominat̄ incar
nibus ipsarum ideoq; ipse Ysaac ad remouen-
dam siccitatis maliciā addidit dicens que vo
latilium complexionis sicce sunt nō sunt com-
medenda nisi domui nutrita fuerint ⁊ ingrassa
ta sicut sunt turtures ⁊ ꝑdices ⁊ huiusmodi ⁊
si cum succo pomorum dulcium excoquantur
perdunt siccitatis malitiā ⁊ est in brodio ⁊ car
ne earum mirabilis virtus nutrimenti vt dixit
Ysaach. concludendū ergo est ꝙ ad obseruan
dum regimen preseuatiuum tempore pestilētie
carnes pullorum perdicum etiamq; iuuenum
cōmedere quis poterit spetialiter elixatas po
cius q̄ꝫ assatas quia ex aque humiditate sicci-
tas aliquantulum temperatur. carnes vero ve
teres perdicum postponende sunt quia male ⁊
inutiliores sunt ad preseruationeꝫ dictā. quid
autem de starnorum fasianorum ⁊ pauonū car
nibus ostendemus vtilitatem eorum. ⁊ primo
de starnis que secundum ysaach dietarum vni
uersalium ca. decimosexto carnes sunt que in
calore sunt defecte tamen temperamēto attinē
tes sunt siue starne pulli qui ad digerendū sūt
velociores ⁊ facile venas penetrātes ⁊ cito in
sanguinem mutabiles ⁊ laudabilem sanguinē
generantes omni etati complexioniq; congru
entes sed tamen ex sue dissolutionis velocitate
non multam virtutem membris prestāt vnde
ad regendam sanitatem sunt conuenientes ma
gis quam ad confortandū. hoc confirmat Ra
sis in capitulo decimo libri terci ad almansorē
cum dixit Starne caro omni carne auium leui
or inuenitur atq; hijs qui subtili volunt custo-
diri regimine conuenientiori: cōcluditur ergo ꝙ
starna ⁊ ꝑdices in natura apꝑpinquāt Ideoq;
starne in preseruatione a pestilentia sunt vtiles
precipue pulli starnorum ⁊ iuuenes starne ve-
teres enim relinquende sunt sicut diximus de
perdicibus. De fasianis vero dicemꝰ ꝙ est ca
ro temperata ⁊ sana vt a Rasi quarto suorum
amphorismorum scribit̄ sic dicente fasianus ci
bus conueniens laudabilis subtilis pullis affi
nis quo ad esum ethicos confortat ⁊ eos qui
ab egritudinibus ethici fiunt habet porprieta-
tem vigorandi virtutes que digerunt ⁊ hu-
mores corruptos in stomacho ꝑparat ⁊c̄. De
ipsis nihil videt̄ esse concludendum ꝙ fasiani
valde vtiles sunt ⁊ ad pestilentie preseruatio-
nem preponimus. De pauonum carnibus est
intelligendū ꝙ caro pauonis est cibus malus
q̄uis quodā mō ꝑciosa caro pauonū dicat̄ vt
dixit Ysaach in vniuersalibꝰ dietis ca. xvi. ꝙ
pauonum carnes calide sunt ⁊ humide melan
colici sanguinis generatiue difficilisq; digestio
nis. Affirmat hoc. Rasis vigesimosecundo cō
tinentis capitulo. ccccclxxxvij. pauo est male cō
plexionis ⁊ tarde digestionis. propterea. Aui
cenna secūdo canone capi. cxlvi. dixit omnes
volucres magne habētes colla longa vt pa-
uo ⁊ cetera dure sunt ⁊ eorum plurima genera
tio est melancolica ⁊. Galienus dixit ꝙ nutri-
mentum eorum est malum. Ex quibus satis ap
paret ꝙ caro pauonum ab omnibus vnanimi
ter illaudabilis ad sanitatē cōseruādam reꝓba
tur. vilipēdat̄ igit̄ in pestilētie cōseruatione. Si
militerq; de carnibꝰ coturnicū scribamꝰ ꝙ co-
turnix calida est in fine primi gradꝰ vsq; ad se-
cūdū ⁊ multe humiditatis ideoq; cito corrūpi
tur ⁊ est cibꝰ icōueniēs tā tēperatis q̄ꝫ distēpe
ratis ⁊ est dificil' digestionis ⁊ ꝑparat corpꝰ ad
febres ⁊ auget eas vt doctores dicūt. ꝓpterea
Auicēna. ij. canone inquit i capitu. ꝓprio ꝙ ex
cōmestione carniū coturnicū timet̄ tetanus ⁊
espasmꝰ nō q: cōmedūt elleboꝝ tantū sed qa
in suba eaꝝ est h̄ virtꝰ etiam h̄ voluit ysaac vni
uersaliū dietaꝝ capitu. x. coturnices ceteris sūt
peiores nec in nutrimēto neq; in digestiōe sūt
laudabiles sicq; supradictis rationibꝰ coturni
ces sunt pessime sanis ⁊ in pestilētie ꝑseruatio
ne sunt valde inutiles. Ampliꝰ de turturibꝰ est
vidēdum natura eoꝝ. ⁊ dicendū ꝙ sunt calide
⁊ sicce vsq; ad secūdū gradū idcirco. ysaach vi
det̄ scribere in particularibꝰ dietis ꝙ ōnibꝰ aui
bus turtures sicciores sūt q̄re nō oportet eas
cōmedere nisi cu vniꝰ āni fuerint ⁊ māducent̄
post occisionē trāsacto die talit̄ cōmeste lauda
bilē generant sāguinem mediocrē inter grossū
⁊ subtilē. ideo Aui. ij. canone ca. xxi. inq̄t caro
duragi idest turturis in cerebro ⁊ in intellectu
augmentum efficit sicq;. Auer. v. colliget dixit
⁊ subiunxit ysaach in quinta d. capitulo. lvi. ⁊
cū in carne turturis dominet̄ siccitas vtile ⁊

bonum erit vt in domo ingrassent̄ ꝑ aliquos dies vt sua siccitas tēperet̄ iuxta p̄ceptū eius. sic loquēs que volatiliū cōplexiones sicce sunt nō sunt cōmedēda nisi domi nutrita ⁊ igrassata sint sicut turtures ⁊ perdices ⁊ huiusmodi Rasis autem quarto suoꝝ amphorismoꝝ dicit ꝙ a ꝓprietate sua vigorant virtutem retentiuam. qua de re cōcludendum est ꝙ in pestilētie regimine p̄seruatiuo sunt cōuenientes ⁊ vtiles iuuenes turtures q꞉ sunt cibꝰ ꝯuenientes bonos efficere humores licet caliditati attineant vt dixit Auicenna .xiij. tercij. ca. xxi. sic intelligendo ꝙ valent in corporibus habentibus complexionem flecmaticam ⁊ in pestilentia non ꝯueniente a caliditate ⁊ siccitate aeris Sed antiqui turtures grossum generāt humorem ⁊ difficilis digestionis ⁊ sanguinis melancolici sunt generatiue ideoq; sunt male De turdoꝝ ⁊ passerum ⁊ ceteraꝝ minutaꝝ auiū carnibus in simul tractare debemus quia omnes carnes turdoꝝ ad calidum ⁊ siccū vsq; ad secundum gradum declināt. passeꝝ carnes vere dicte calide ⁊ sicce sunt vsq; ad tertium vt Ysaac in dietis particularibꝰ dicit calidiores omnibus auibus passeres sunt plusq; alie parue aues vt in libro dietaꝝ vniuersaliū capitulo xvi. de eis inquit caro passeꝝ ⁊ iuuenum columbarum calida est ⁊ sicca corrūpens stomachū ⁊ a temperamento longe est. ⁊ Auerrois v. colliget ait passeres oēs calide ⁊ sicce sunt in fine caloris idē Aui. ij. cañ. ca. xcvi. inq̄t passeres omnes male sunt ⁊ hoc quia caro earū calidissima est luxuriamq; cōmouet ideoq; ad preseruandā sanitatem tp̄e pestilātialis febris carnes passerū vituperamus aliaꝝq; paruaꝝ auiū carnes declinant ad caliditatē ⁊ siccitatē sed ad ꝯseruandā sanitatē eligant̄ iuuenes ⁊ pingues qm̄ caro eorum est laudabilis multū ⁊ facile digerit̄ laudabile generās nutrimētū ⁊ ꝯualescentibꝰ sana sed eoꝝ carnes nō freq̄nti vsu laudamꝰ vt cōmedant̄ q꞉ natura sūt calefacientes ⁊ in fumositatē ⁊ coleram rubeam ꝯuertibiles p̄cipue saluatici ⁊ macri: De carnibꝰ vero aliaꝝ auium aq̄ticaꝝ scilicet āseris anatis ⁊c̄. restat manifestare. verumtamen scd̄m sñaз Auicē. cañ. ij. ca. xxxvi. sunt male ⁊ inutiles ingentis. Caro magnaꝝ auium vt anserū ⁊ miluoꝝ ⁊c̄. ē grossa ⁊ ꝓpterea est tarde ⁊ difficilis digestionis ⁊ ꝓpter humiditatē eaꝝ superfluā sunt febris generatiue idē scribit Haly abbas. v. theorice ca. xxiij. dicēs anatis ⁊ āseris carnes plurime sunt humiditatis ⁊ caloris ⁊ earum nutrimētum malū est ⁊ multaꝝ supfluitatum cito febres generātes ⁊ q̄ eaꝝ iuuenes sunt carnem habent laudabiliorē idcirco iuuenes ex eis eligantur ⁊ assentur ⁊ de ipsis solummodo alas māducemꝰ ꝓpterea Gali. in li. de subtiliāte dieta ca. viij. dixit ab āseribus ⁊ magis strutionibꝰ ⁊ ab oibꝰ similibus abstinere oppotet eum cui cura ē subtiliante dieta vti. De anate aūt quasi similē sñaз dare possumꝰ q꞉ calida est multū ⁊ habet multū humiditatꝫ ⁊ est grauis digestionis vt dixit ysach in dietꝫ vniuersalibus ca. xvi. in ꝑticularibus dietis dicit ꝙ ē humidior ceteris ⁊ ꝓpterea anax āser ⁊ strucio ⁊ similia stomacho sunt nociua generāt enim ⁊ putrifatiunt ipsum propter sue humiditatis supfluitatem sed eoꝝ ale dissimiles sunt eis faciles nāq; sunt ad digerendū ⁊ longinque a corruptione ꝑꝑ sui laboris motusq; ꝯtinuitatē q̄ de re exortamur habitātes in terra pestilentie ꝙ anate ansere ⁊ silibꝰ nō vtant̄

Capitulū xxi. in quo ostēdemꝰ quaꝝ ꝑtium aialiū interiores vl' exteriores laudabiliores ⁊ vtiliores sint ad sanitatem cōseruandam ⁊ preseruandam tp̄e pestis eas adinuicem comparando breui stilo exponemus

PRimitus vero de cōparatione adinuicē ꝑtiū aialiū interioꝝ ad ꝑtes exteriores ꝯclarare oppotet ⁊ q̄ dicantur elegibiliores ⁊ magis vtiles ad sanitatetē p̄seruandā tp̄e pestꝫ possumꝰ dicere. cū ysaacb dietaꝝ vl'iuз ca. xv. sic scribēte ꝑtes aialiū q̄ exteriꝰ sunt i medio corpe meliores sūt interioribꝰ q꞉ ex vicinitate poroꝝ corpis qbꝰ sudor ⁊ fumꝰ dissoluit̄ indꝫ alleuiant̄ ⁊ ad digerendū faciliores efficiunt̄: interiores vero ecōtrario ⁊ ysaach in dietis particularibꝰ candē sñam q̄si ꝓfert in fine dicēs ꝙ iteriora copiā maloꝝ humoꝝ sunt genratiua ꝓpter duas cās prima est ꝙ vijs ꝑ quas feces humoꝝ expelluut̄ nō sūt vicine Secūda causa est ꝓpter poroꝝ cutis lōginquitatem per quas sue humiditatis supfluitas egredi nequit. Ideoq; venter ⁊ intesti-

na ⁊ similia sunt grossioꝛa ⁊ male nutribilia ꝑ-
tes autē anterioꝛes animalium posterioꝛibus
sunt melioꝛes vt Rasis tertio almansoꝛis ca-
pitulo vndecimo. animalium anterioꝛa leuio-
ra sunt ⁊ calidiora. posteriora vero grauiora
sunt ⁊ frigidioꝛa ⁊ sic membra dextra sunt sini
str̄is saniora videas cās a doctoꝛib⁹ scriptas.
mēbra siłr que sunt mobilia ⁊ modicuꝫ humi
ditatis habētia sunt sapoꝛosioꝛa facileqꝫ dige-
stibilia. contraria sunt contrarie se habentia vt
Ysaach in libꝛo dietarum vniuersaliū ait. qua
de re lacertose partes animaliū appꝛobantur.
vt coxe crura ⁊ huiusmodi Ideo carnes coxa
rum saporate laudabilis sunt nutrimenti. De
singulis aliȷ̄s membris aliquid dicamus. Hali
abbatis sermo fuit in quinto theoꝛice capi. xx
iiȷ̄ dicentis. Auium vero membꝛoꝛū omnium
ale facili⁹ digerūtur ⁊ minus nutriunt ⁊. Jsa
ach in libꝛo dietarum vniuersaliū capitulo. xvi
sic inquiens sole ale in omnium volatilium ge
neribus tenerioꝛes ⁊ laudabilioꝛes sunt prop
ter nimium eoꝛum motum. ⁊ post ipse innuit.
mobilia semper teneriora sunt ⁊ sapoꝛosiora ⁊
ad digerendum velociora sicut ale volatilium
saporosiores sunt primo gallinarum. secundo.
anserum. idem confirmat. Ysaach in dietis par
ticularib⁹. Ale vniuscuiusqꝫ volatilis sūt aliȷ̄s
membris laudabiliores pꝛo sui motus ac labo
ris nimietate. ⁊ sic ꝯcludunt Auicenna Galie
nus ⁊ aliȷ̄ doctoꝛes quod ad conseruandam
sanitatem tempoꝛe pestilentie vtiliora sunt mē
bra dicta ⁊ nominata ꝑcipue ale volatiliū ani-
malium esse elegibilioꝛa aliȷ̄s membris. De ce
rebꝛo ⁊ cintha ⁊ medulla animalium volatiliū
⁊ quadrupedum in vsu comedendi si sint vti-
les pꝛo sanitatis pꝛeseruatione tempoꝛe pesti-
lentie: est enim sigillatim scribēdū: Natura ve
ro cerebꝛi idest substantia cerebꝛi frigida ⁊ hu
mida est vt Auicēna inquit pꝛima tertiȷ̄ capi.
secundo ⁊ in pꝛima pꝛimi capi. de complexio-
nibus membꝛoꝛum inquiens membꝛa pꝛinci-
palia sunt tria quoꝛum vnum est cerebꝛum ꝙ
est frigidū ⁊ cetera ⁊ prima terciȷ̄ capitu. secū
do. cerebri substātia est frigida ⁊ humida quā
uis omnes philosophi ⁊ medici in hoc cōueni
unt ꝙ cerebrū viuentis hominis calidius est
cerebro alioꝛum animalium. cerebrum autem
occisoꝛum animalium declinat ad maioꝛem fri

giditatem ⁊ etiam humiditatem ⁊ cum sua hu
miditate est valde viscosum plurima faciens
nocumēta vt Ysaach in dietis particularibus
inquit cum cerebrū sit accidentaliter humidū
ꝓinde est humidum ⁊ viscosum abhominabi
lem facit appetitum ⁊ coꝛrūpitur in stomacho
citoqꝫ in putredinem conuertitur maxime si in
fine cibi manducetur. Ideoqꝫ caueant a cere-
bꝛo ante cibum ⁊ post cibum habentes cōple-
xiones humidas ⁊ debilem appetitum. pꝛop-
terea Auicenna dixit secūdo canone capitulo
c. iiȷ̄. cerebꝛum frigidum est ⁊ humidum gene-
rans fleuma ⁊ humoꝛes grossos ipsum enim
facit nauseam apud digestionem suam ⁊ delet
appetitū. Similiterqꝫ Rasis. iiȷ̄. Almansoꝛis ca
pitulo xi. inquit cerebꝛum cū sit frigidum nau-
seam facit ⁊ stomacho nocet pꝛecipue cerebꝛū
animalis humidi ⁊ viscosi vt poꝛci ⁊ pecudis
agni ⁊ huiusmodi quoꝛum animalium cerebꝛo
omnino ē fugiendū. Cerebella vero volatiliū
sunt melioꝛa ad comparationem ambulātium
⁊ sunt minus humida ⁊ ex omnibus cerebꝛis
volatiliū melioꝛa ⁊ laudabilioꝛa sunt ea q̄ pul
loꝛum starnoꝛum perdicum galloꝛum ⁊ galli-
narum ⁊ pꝛopꝛie montanoꝛum vt Auicenna
secundo canone capi. pꝛopꝛio ⁊ subdit ex cere
bꝛis quadrupedum cerebꝛum arietis ⁊ edi de
inde vituli commedere possumus si ergo ex
istis omnino cōmedere voluerimus ante cibū
sumantur cum repꝛimētibus eoꝛum malitiam
cū cōuenientibus cōdientibus Ysaach in par
ticularibus dietis scribit anteqꝫ cōmedant ce-
rebꝛum cum aceto pipere ⁊ zincibere ⁊ mēta ⁊
similibus illud condiant ⁊ non tantum malum
erit. Ab aliis autem mēbꝛis pꝛecipue ambulā
tium omnino fugiendum tempoꝛe pestilentie.
De nucha que spinalis medulla siue doꝛsalis
nuncupatur ac de medulla que in interioꝛi ꝑte
ossis existit aliqđ scribēdū est de nocumēto ex
cōmestiōe eoꝝ tꝑe pestis De malitia nuche di
cit Ga. in li. de alimētis a quo omnes sapiētes
fundametū sumserunt ꝙ nauseatiu⁹ ē cib⁹ ⁊c̄.
si autē bene digeratur ipsa nutritiua est ⁊ sub-
dit spinalis medulla continua quidem est ce-
rebꝛo ⁊ eiusdem nature cum ipso. durioꝛ autē
non modicum ⁊ maxime si inferioꝛibus extre-
mitatibus spine existit in quantum enim distat
plus a cerebꝛo intantum magis induratur.
Sed suauioꝛ ⁊ vnctuosioꝛ est medulla cerebꝛi

non igitur est comedenda cum peior aliis me
dullis videatur quod si omnino quandoque ali-
quis vti voluerit ex bonis et laudatis animali
bus vtique medulla vitulorum cerui tauri et ca
prarum vt Auicenna secundo canone scribit
oportet vt comedatur cum piperibus et cetra
sicut dicitur de cerebro. Qua de re qui suam
volũt conseruare sanitatẽ huiusmodi medullas
dimittant presertim qui deiectũ debilem et hu
midum stomachum habent precipue qui pro
stratum suũ senserit appetitum et quia omnes me
dulle humide et viscose et lubricatiue stomachi
sunt et in malos humores conuertuntur secu
rissimum nobis esse videtur vt omnino post-
ponantur in regimine preseruatiuo pestilencia
lis febris

Capitulum vigesimumsecũdum in quo fit
et declaratio de natura idest cõplexione
stomachi intestinorũ epatis et spleniscor
dis et pulmonis oculorum et lingue si in
viam cibi et nutrimẽti vtiles uel inutiles
sint ad preseruandam sanitatem tempore
pestilentie

DE stomachi et intestinorum sub
stancia et nãtura est primo dicẽ
dum quia eiusdem fere cõplexi
onis silicet frigide et sicce sunt
in viuis animãtibus, frigidior
in mortuis est cõplexio propterea Ysacb in libro
dietarum vniuersalium ca. xvi. inquit Carnes
stomachi dure sunt ad digerendum hoc etiam
Rasis in toto cõtinente dicit. venter intestina
et matrix animaliũ solidiora sunt carne Ideoque
licet digerantur perfecte de eis generatur san
guis non purus. carens bonitate ymmo gene
ratur humor vehemencioris frigoris et cru-
dus indigens tempore longo in sui alteratio
ne et tranimutatione laudabiliores tamen sũt
ventres animalis lactantis ex humiditate et
veloci digestione ipsorum et postea dixit quod vẽ
tres et intestina sunt tarde digestionis et gene
rant fleuma. cõfirmat autem hec Galienus in
libro de euchimia et cachomia dicens partes
que in animalibus difficile sunt digestibiles
sunt intestina venter et matrix. Ysacb autem in
dietis particularibus sic inquit. venter omniũ
volatilium lacertosus est et durus ad digeren-
dum sed si digeratur multum dat nutrimẽtum
omnibus tamen ventribus anserinus est meli-
or et laudabilior propter copiam sue humidita
tis post hunc galli nascentis venter commẽda
tur Confirmat hoc Auicenna secũdo canone
ca. centesimo quadragesimosexto inquiens. vẽ
tres anatum et anserũ sunt suaues Et idem di-
cit secundo canone capitulo. cxxxxvij. ventres
auium quando digeruntur sunt melioris nutri
menti quam aliorum et precipue gallinarum et anserũ. de
intestinis vero scribunt doctores quod sunt ma
lorum chimorum generatiua precipue Ysaacb cũ in
quit membra remota acute et ossibus sunt in
digestibilia et copiam malorum chimorum ge
neratiua. qua de re in frequenti vsu comeden
di sthomacus et intestina relinquẽda sunt ad pre
seruandã sanitatem tempore pestis propterea
quia snut male digestionis et male nutribilia
permaxime intestina vituperantur. Quid aũt
dicendum sit de natura epatis et splenis et de
nutrimento eorũ laudabili uel illaudabili doc
tores medicine in suis spalteriis scribũt quales
epar in viuente corpore dignitates habeat.
et mortuum quoque epar quasdam alias habet
proprietates et bonitates cum plurimũ faciat
ad nutrimentũ. Nunc autem de mortuo epa-
te quia est ad propositum presentis lecture est
dicendum vt ysaacb in particularibus dietis
inquit. epar omnibus membris grossius est et
durius digestioni sanguinem tamen generat
laudabilem. nutribilius est carne non habente
pinguedinem sed lactantium epar ceteris est
melius. galline melius quam lactantium preci-
pue si galline nutrimẽtum fuerit de farina triti
ci cum lacte distẽperata et ficubus et hec fuit
sentẽtia. Galieni in tercio de alimentis capitu
lo vndecimo inquientis. Epar quidem omni-
um animalium grossi chimi est et quasi indi-
gestibile et tarde putrifationis existens. hoc
dictum confirmat Auicenna secundo canone
capitulo. ccxxxiij cum inquit humor genera-
tus ab epatibus est grossus et sanius ex eis est epar
anatis pinguis et gallinarũ pinguiũ. Similiterque
Rasis in. 3. Almã. ca. xi inquit epar calidũ est et
humidũ quod tarde digeritur et graue existit cũ quo

cõsonare videtur Haly abbas quinto theori-
ce ca. vigesimosecũdo dicẽs epar cõplexione
pollet calida ⁊ humida sapor ei iocundus est
sed est digestioni immorans ꝙ si digeritur plu
rimo pascit corpus cibo ⁊ sanguis ex eo gene-
ratus laudabilis existit laudabilius autem om
nibus ⁊ iocundius est anseris inpinguate cum
pasta ⁊ lacte deide gallinaꝝ inpinguataꝝ post
ꝙ porcine ⁊c̃ Eligantur itaqꝫ epata anserum
anatum pinguiũ et gallinarũ saginatarũ dein
de porcoꝝ etiãqꝫ alioꝝ aĩaliũ lactanciũ ad ꝯser
uandam sanitatem tempore pestilẽcie· Restat
amplius inquirere de vtilitate iuuamẽto ⁊ no
cumento splenis ·si aliquid in viam cibi et nu-
trimenti faciat ad ꝯseruandã et p̃seruãdã sani-
tatẽ tẽpore pestilẽcie ⁊ secũdum Galienũ ter
tio alimẽtorum capitulo. xi. dicente· splen qui-
dem neqꝫ ad gustum bene delectabilis est ⁊c̃
meritoqꝫ cachochimus esse creditur melẽcoli
ci sanguinis generatiuꝰ; existens idem dicit ha
ly abbas ·v· theorice capitulo ·xxii· cũ inquit ex
splene sanguis generatus malus est et ad cole
ram declinans nigram et animalium splenes
saginatorum minus mali sũt ꝙ macrorum ꝓp-
terea splen aũt porci melior est ceteris ꝓpter
sue substancie raritatem et subtilitatem ut dix
it ysach eciãqꝫ hoc voluit Aui. ij. canone ca-
pitulo sexcẽtesimo vigesimoprimo inquiens.
melior splenum est splen porci cum hoc tamẽ
est mali chimi. in ipso enim est stipticitas que-
dam ⁊ generat sanguinem melãcolicum et est
tarde digestionis ꝓpter suam stipicitatẽ. qua
de re cõcludere possumus ꝙ pretermittamus
cõmestionem splenis in viam cibi et nutrimẽti
q: melãcolicũ generat sanguinem ⁊ illaudabi-
lem ⁊ malum Ideoqꝫ in preseruatione a pesti
lentia vsus comedendi est malus: De natura
cordis mortui ⁊ pulmonis quantum in viam
cibi ⁊ nutrimenti faciant ad conseruandam sa
nitatem tempore pestis est ostendendum; quo
niam uiuens cor erat membrum principale cu
ius virtutes erant potẽtes in corpore ac effec
tus maximi virtutum organum in coporis me
dio vel vt fornax situm vt ait consiliator diffe
rentia. xxxi· auctoritate zoar ⁊ cũ viuens cor
sit plus omnibus mẽbris sanguineum ⁊ plus
eis calidum vt Galienus in primo de comple
xionibus capitu. ix. ⁊ est fundamẽtum ⁊ quasi
fons caloris naturalis ⁊ virtutis vitalis vt as-
serit Galienus v. de interioribus capi. primo
Sed mortuum autem cor inter uilissimas cor
poris partes via nutrimenti computatur vt in
differentia; vigesimaquarta cõsiliator ait quo
niam materialis cordis complexio quam sum
sit ex miscibilium mixtione frigida est ⁊ sicca
ideoqꝫ fortis extat texture ac cõpacte: Ad qđ
adiuuat humidum conculcatum in id ipsum
quod oportuit vt obstaret motibus ⁊ ꝑcussi-
onibus et caloribus propter quod super id si
ta in eo fuit pinguedo quedam equiuoca ta-
men est ipsum dure digestionis et delacionis
idest penetrationis ⁊ melancolici magis alimẽ
ti hec sensit ysach in ꝑticularibus dictis inqui
ens· Cor dure est substancie et nature lacerto
rum pertinens. tarde de stomaco eicitur bene
tamen digestũ multum nutrit Haly abbas. v.
theorice capitulo vigesimosecũdo hijs dictis
concordat dicens; cor solidum est et digestio
ni inobediens valde. et fuit sentẽtia galieni in
tercio de alimentis capitulo duodecimo scri-
bentis· cor quidem durum est. ⁊ ꝓpter hoc in
digestibile ⁊ tarde penetrationis si autẽ dige-
ratur bene alimentum non paucum dat corpo
ri Concludamus ergo ꝙ cor vt cibus frigide
⁊ sicce coplexionis existit cum sit arteriosum ⁊
neruosũ satisqꝫ omnia frigida sunt ⁊ pauce car
nis Ideoqꝫ aut dimittatur omnino aut eliga
tur ex iuuenibus animalibus ⁊ pinguibus ⁊ si
cũ sale ⁊ pipere ⁊ cimino comedatur ⁊ remo-
uet nocumentũ eius qua de re in viã cibi ⁊ nu
trimenti in regimine preseruatiuo pestilẽtie raro
comedatur De natura autem pulmonis ⁊ sub
stantia eius aliquit dicemus ex sententia Aui.
prima primi captulo secundo de complexioni
bus membrorum dicẽtis Scire tamen debes
quod pulmo pro sui substantia ⁊ natura nõ est
humidus vehementi humiditate omnis enim
complexio mẽbri naturalis similis est ei quo
nutritur ⁊ secudum suam accidentalem com-
plexionem assimilatur ei quod ab ipso super-
fluit: Pulmo autem nutritur calidissimo san-
guine ⁊ multo admixto calore ⁊ galienus. vi.
de vtilitate parciũ capi. octauo inquit in ipso
enim multa humiditatis superfluitas colligi-

tur ꝓpter illud ꝙ ad ipsum ascẽdit de vapore
corporis ⁊ propter id ꝙ descendit ex catarris
Ex hijs dictis Auicenna scribit ꝙ pulmo du-
as habet conplexiones vnã naturã que decli
nat ad calidum ⁊ siccum respectu epatis quia
nutritur sanguine colerico secundũ vero acci
dentalem declinat ad frigidum ⁊ humidũ sed
quia ista cõplexio accidẽtalis est diu stans ⁊
morãs in porositatibus pulmonis ideo dicũt
doctores ꝙ nutrimentum generat flecmaticũ
idest generat fleuma vt Rasis.iij. almansoris
inquit:pulmo tarde digeritur parumqꝫ nutrit
⁊ est frigid⁹ Haly autem abbas v. theorice ꝙ
pulmo parum nutrit ⁊ fleuma generat :confir
mat hoc Aui.ij.canone capitulo˚.ccccc.lxxiij.
scribens pulmonis nutrimentum est paruum
declinans ad flecmaticum etiamqꝫ Rasis xxv.
continentis capi..ccc.xxxxiiij.inquit pulmo le
uioris digestionis est epate ⁊ splene iuxta mo-
dum raritatis corporis ipsius tamen minoris
nutrimenti est:nutrimentumqꝫ eius est fleuma
ticum hec fuit sententia Galieni in.iij.de ali-
mentis capitulo xi.dicentis pulmo digestibili-
or est epate ⁊ splene ⁊c̃.Qua de re concludẽ-
dum ꝙ pulmones in viam cibi ⁊ nutrimẽti di
mittantur ⁊ raro comedantur in regimine pre
seruatiuo febris pestilẽtialis:De oculoꝝ ⁊ lin
gue ⁊ testiculoꝝ renũ vberꝝ ⁊ pedũ naturis vlti
mo ẽ dicendũ si ꝯuenientes laudabiles sint vl'
ecõtra in viã cibi ⁊ nutrimẽti ad ꝑseruandam
sanitatem tempore pestis: Primitus autẽ de
oculis sermonem breuem faciamus quia raro
de eis homines vescuntur de natura eoꝝ non
viuentium ꝓut ad cibum veniant considerare
debemus secundum intentionẽ Ysaach in die
tis particularibus dicens˚oculi sunt ex diuer-
sis substantijs compositi habẽt enim lacertos
pinguedinem'pelliculas ⁊ humores quantum
aũt ex parte pinguosa ꝑtinent calori ⁊ humidi
tati: Quantũ vͦo ex parte pellicularũ attinẽt
frigidati ⁊ siccitati: Ideo vͦ pinguib⁹ animalib⁹
occuli sunt frigidi ⁊ humidi de macillentis fri
gidi sunt ⁊ sicci ⁊ post subdit ipse Jsaach: Et
licet oculi facilius ceteris membris digerãtur
tamen ob pinguedinem sibi admixtam habent
indigestionem quandam ꝓpter hoc non com-
medantur nisi cum aceto sale ⁊ pipere ⁊c̃ istud
dixit Galienus in libro de enchimia ⁊ cacho-
mia capitulo quarto cum inter partes anima-
lium difficile digestibiles oculos enumerat q̃
de re de eis raro est vtendũ in regimine preser
uatiuo pestis˚De nõ nimẽte lingua aliud scri-
bemus ꝓut in viã cibi et nutrimenti est iuuati
ua et laudabilis ad cõseruandã sanitatẽ. Ideo
qꝫ de natura lingue aliquid dicamus cũ haly-
abbate quinto theorice capitulo xxi.inquiens
lingue caro tẽperata est ⁊ digestioni obediẽs
eiusqꝫ nutrimentum est inter multum ⁊ modi-
cum vt Jsaach inquit lingua inter lacertos ⁊
teneram carnẽ est mediocris: Idcirco sola cõ-
mesta dat nutrimentum inter durum ⁊ molle
⁊ mediocre que si cum lacerto substantie eius
iuncto manducetur erit laudabilior faciliusqꝫ
digeritur: Auicenna vero ij.canone ca.cccc.
xxxxv. inquit lingua est substantia composi
ta ex carne laxa in qua penetrant vene ⁊ ner-
ui ⁊ lacerti ⁊ humor eius est humidus ⁊c̃. Ea
propter cõcludamus ꝙ vtile ⁊ bonum est lin-
guis laudabilium animaliũ vti in preseruatio-
ne febris pestilentialibus

Capitulũ xxiii. in quo fiet declaratio de
ouorum natura ⁊ eorum complexione
tamqꝫ de cibo magis hominibus visitato
si in viam cibi et nutrimenti vtiliora dicã
tur tempore pestis

Eclaratione facta de carnibus
omnibus magis visitatis in viã
cibi et nutrimenti ad preseruan
dum corpus humanum a pesti
lentia: Post dicendum erit de
ouorum natura ⁊ eorum complexione tamqꝫ
de cibo magis visitato in viã cibi ⁊ nutrimẽti
ad preseruandũ a pestilentia si oua iuuatiua ⁊
vtilia vel nocitiua ⁊ inutilia dicantur: Dica-
mus ergo de hijs cum Rasi iij. Almãsoris ca.
decimoquarto inquiẽte ꝙ plurimum oua ad
sanitatem pertineant cum ipsa oua aliquando
vicem carnis retineant ⁊ Rasis addit in eo-
dem capitulo quod galline ⁊ perdicis oua tẽ
perata sunt ⁊ cõuenietia: vitellus quoqꝫ in ca
liditate temperat⁹ existens bene nutrit: albu-
mẽ vero frigidũ est ⁊ viscosum dureqꝫ digerĩt

Sanguis enim ex eo generatus nõ est bonus
etiamqꝫ Ysaacb scribit in dietis vniuersalibus
capitulo xvij. dicens ꝙ oua in natura idest cõ
plexione vniuersaliter temperata sunt ⁊ medio
cria complexioni bumane vicinãtia ⁊ boc inu
it Isaacb dicens vitella ouorum sunt tempe-
rata ⁊ calori naturali viciniora: Ideoqꝫ ad di
gerendũ velotiora ⁊ faciliora ⁊ maxime si de
iunioribus fuerint volatilibus ⁊c. ꝙ sensit Ga
lienus in sexto terapẽdice capitu. v. dicens de
bilibus magis sunt danda vitella ouorum al-
bumen autem ipsorum difficile digestibile est
istas sententias confirmat Auicenna secundo
canone capi. ꝓprio scribens natura idest com-
plexione sunt ad equalitatem tendentia oua
sed eorum albumen ad frigiditatem ⁊ vitellus
ad caliditatem ⁊ ambo sunt bumida precipue
albumen: ⁊ post addit inferius ꝙ meliora oua
sunt sorbillia cocta in aqua ⁊ sunt melioris pe
netrationis: Sed que oua sunt meliora ⁊ nu-
tribiliora ⁊ magis eligenda: Dicendum est vt
Isaacb ait in doctrina. v. Oua gallinacia ⁊ ꝑ
dicum temperatiora ⁊ laudabiliora sunt cete-
ris ⁊ maxime masculum babentia bene nutri-
unt ⁊ iuniorum oua sunt meliora quam veterꝝ
⁊ grassorum qꝫ macrorum: Ea propter. Isaac
in doctrina prima inquid oua recẽtia sunt lau
dabiliora quia calor naturalis eorũ est fortior
ꝙ testatur boni odoris suiqꝫ saporis accepta-
bilitas propter bec bene nutriunt atqꝫ calorẽ
confortãt naturalẽ vetusta vero pessima sunt
vnde corruptibile generant nutrimentum: ca-
lor enim naturalis eorũ est defectus: Ideoqꝫ
malorum bumorum putredinem cicius sube-
unt ⁊ quanto vetustiora tãto erunt deteriora
Idcirco Isaacb in dietis particularibus inqt
anseris oua sunt bonitatis aliqiut babentia ⁊
licet sint grauia duraqꝫ ad digerendum tamen
si calor erit fortis ipsaqꝫ bene digerantur ⁊ nu
tribiliora erunt ⁊ magis confortantia peiora
istis sunt oua esturcij ⁊ sunt grauis odoris pe
iora omniũ sunt pauonis oua ꝓpter borribili
tatem sue carnis: vlterius est declarandũ mo-
dũ coquendi oua quorum sanitatis conserua-
tor debet docere que melior ⁊ vtilior sit eorũ
coquendi modus ad conseruandum a peste: ⁊
ex sententia doctorum antiquorũ ⁊ moderno

rum dicendum est ꝙ multipliciter oua coquũ
tur ⁊ preparantur: sed de bijs preparationibꝰ
de magis vsitatis scribere debemus scilicet ꝺ
assatis ⁊ elixis etiamqꝫ de frixis ⁊ dixerunt ꝙ
oua elixa sũt laudabiliora ⁊ meliora ipis assatꝭ
⁊ frixis ⁊ ꝑ. Haly abbas v. theorice capi. xxvi.
inquiente Competentius autem ouum quod
sumitur est elixatum in aqua non multum de
coctũ vt durum fiat sed media tãtum matura-
tione decoquatur: ꝙ etiam sorbille vocatᷣ boc
autem citius digeritur ⁊ melior est cibus: du-
rum autem ⁊ lapidosum ⁊ patellatum malum
est ⁊ difficile digestionis bumorem generat
grossum facitqꝫ opilationem ⁊ lapidem in reni
bus ⁊c. ⁊ boc inuit serapio cum inquit ouum
semicoctum sorbile est magis nutritiuum qꝫ
alio modo cõmestum ⁊ est sententia Galieni
in libro de eucbimia inquiens oua que mode
rate sunt cocta propter quod tremula vo-
cantur meliora sunt alijs ⁊ ad digestionem ⁊
eucbimiã ⁊c: propterea Ysaacb in quinta doc
trina capitu. xvij. inquit oua assata elixis sunt
grossiora ⁊ ad digerendum duriora quia focꝰ
substantialem eorum bumiditatem desiccat ⁊
in particularibus dietis Isaacb inquit oua in
caliditate ⁊ bumiditate sunt temperata ⁊ bu-
mide complexioni similia sed tamen si assentᷣ
ab igne calorem suscipiunt ⁊ siccitatẽ si vero
cum aqua fuerint elixa bumiditatem sumunt
ꝓinde minus desiccatiua magisqꝫ coleris miti
gatiua ⁊ addit oua assata sunt grossiora ⁊ du
riora addigerendũ ipsis elixis ⁊c. Itẽ Isaacb
vbi supra dicit oua elixa cũ corticibus suis pe
iora sunt qꝫ fracta in aqua quia fumositatem
repugnãt exteriꝰ exire ⁊ oua in aq̃ facta melio
ra sunt bijs q̃ cũ corticibꝰ elixãtᷣ qꝛ calor aque
tꝑate penetrat ⁊ grossitiẽ suam subtiliat ⁊ au
fert sibi grauitatẽ sui odoris. Ideoqꝫ sunt lau-
dabiliora ceteris assatis ⁊ frixis nam in doctri
na quinta Isacb capitu xvij. inquit ꝙ oua fri
xa pessimos generãt cbimos ⁊ fastidia ⁊ i doc
trina ꝑ. sic inquit oua frixa ceteris deteriora ⁊
grossiora citoqꝫ in fumositatẽ ⁊ colericos bu
mores ⁊ in putredinẽ cõuertibilia quare sunt
causa fastidij ⁊ abbominationis quia cõuersa
in putredinem quit bonorum cibariorꝝ in sto-
macbo inueniunt putrifatiũt. Ex omnibꝰ bijs

dictis satis apparet que sit ouorum ꝯplexio ⁊
que vtilitas ad sanitatem ꝯseruandam ⁊ ꝓser-
uandā. sicqꝫ ex supioribus ꝯcludere possumꝰ
ꝗ oua elixa sorbilia que tremula vocātur meli
ora sunt ⁊ laudabiliora alijs in preseruatione
pestis. oua autem assata ⁊ ꝑmaxime frixa sunt
illaudabiliora ⁊ mala per ante dictas rationes
a doctoribus enarratas

Capitulum vigesimum quartum in q̄ de-
monstratio fiet de lactis natura idest com
plexione ⁊ ipsiꝰ vtilitatibus in viā cibi ⁊
nutrimenti ⁊ de iuuamento lactis boni ⁊
nocumento mali. Etiamqꝫ ostendemus q
bus corporibus ⁊ eorum naturis lac bo-
num ⁊ electum conueniat ad sanitatem ꝓ
seruandam tempore pestilentie

E lactis natura siue complexio
ne primitꝰ inquirendum est ꝓp
ter preseruandā tempore pestis
sanitatem ⁊ dicere possumus ꝗ
Galieni sententia est quarto de
simplici medicina capitulo vltimo ꝗ lactꝭ com
plexio declinans est ad frigitatē inquiens lac
quamuis sit suaue tamen nō alteratur per se ip
sum ad amaritudinem ⁊ istud est qm̄ frigiditas
in ipso est vincens caliditatem ⁊ non caliditas
frigiditatem ⁊ cetera. Etiāqꝫ. Auicenna secun
do canone capitulo. cccc xxxviij sic ait lac bo-
ni chimi est ⁊ facit exuberare sanguinem aug-
mētū faciens in cerebro ⁊ est ꝓpinque digesti
onis cū sit generatum ex sanguine quod est in
summo digestionis cui supuenit digestio q̄dam
alia quamuis fiat ex membro ꝗ ad frigus de-
clinat ꝓpterea lactis complexio parumper ad
frigus declinat. Haly abbas autē quinto theo-
rice capitulo xxvi. inquit lac vniuersaliter frigi
dum est ⁊ humidum. similiterqꝫ. Almansor li-
bro tertio capitu. xv. inquid lac recenter mul-
ctum tēperamēto existit vicinū licet frigiditati
⁊ humiditati parumper approximet ꝗ corpꝰ
humectat ⁊ inpinguat. ethicis īsuper ⁊ ptisicis
necnon sicce tussi ⁊ ardori vrine confert quas
scilicet operationes minime faceret nisi frigi-
dum ⁊ humidum foret ⁊ Galienus vbi supra
dat rationē scilicet ꝗ frigiditas lactis vincit ca
liditatem quoniam lac compositū est ex tribus
substantijs diuersis in qualitate quarū vna est
substātia grossa ex qua fit caseus. ⁊ secūda est
pinguis ex qua est butirum recens ⁊ coctum
tertia est aqua que dicit̄ aqua casei ⁊ vnicuiqꝫ
harum trium substātiarum inest complexio sibi
ꝓpria. substantia vero pinguis est maioris eq̄li
tatis in cōplexione. ⁊ substantia grossa est fri-
gida in equalitate cōplexionis. sed aq̄ est frigi
da ⁊ humida ⁊ cum res sit secundū ꝗ narraui
tūc caliditas tocius lactis est sub ea caliditate
tocius corporis temperate cōplexionis vt cō-
siliator declarat in differentia. cxlviij inquiens
⁊ si lac sit sanguis secūdo coctus secūda tamē
decoccio eidem non caliditatem sed pocius in
ferat frigiditatem propter māmillarem carnem
glanduolosam frigidam ⁊ humidam existentē
sicut enim spiritus animalis bis decoquit̄ pu-
ta ī corde ⁊ in cerebro ita lac in epate ⁊ māmil
lis ⁊ cetera Ex quibꝰ apparet ꝗ licet lac decli
net ad frigidum ⁊ humidū hoc tamē est parū
hijs dictis Galieni ⁊ alioꝝ doctoꝝ antiquoꝝ
videtur contradicere. Ysaach in dietis vniuer
salibus doctrina quinta capitulo. xvij inquiēs
lac dulce vicinius māmillas exiens calidū est
in medio primi gradus vel in inicio secundi ꝗ
monstrat saporositas sua ⁊ saporis sanguinis
vicinitas ⁊ facilis in eum mutabilitas ⁊ cetera
Ad remouendam istam contradictionē est no
tandum ꝗ dupliciter cōsiderare possumus cō
plexionem lactis vnomodo absolute proculdu
bio calidum dicitur cum dulce sit ⁊ sic intelli-
git Ysaach. aliomodo comparando lac corpori
temperato frigidum ⁊ humidum erit vt Galie
nus probauit loco superius dicto de lactis vti
litatibus in viam nutrimenti. secundum senten
tiam auctoꝝ est dicendū ꝗ omnes antiqui cō-
cordati sunt ⁊ rationibus confirmant ꝗ omni
cibo melius nutrit corpus ex quo facile in san-
guinem mutatur sicut lac quia nulla res lacte
nutribilior existit vt. Auicenna secundo cano-
ne capitulo . cxlviij lac quidem est nutrimentū
⁊ equat chimos ⁊ cōfortat corpus ⁊ cetera h̄
sensit. Rasis tertio almāsoris ca. xv. dicens cor
poribꝰ siccis lac optimum nutrimentū atqꝫ intē
periē ducit. sanguinem quoqꝫ atqꝫ sperma aug
mentat idem dicit Galienus in libro de regimi
ne sanitatis etiamqꝫ tertio libro de alimen-
tis ⁊ confirmat Auerrois in quinto colliget ca

pꝛtuio de humiditate animalium vbi inquit ꝙ
ſi coꝛpus eſt mundum nichil cōuenientius eſt
lacte ad reſtaurandū quod diſſolutū eſt ex mē
bꝛis radicalibus ⁊ ꝓpꝛie lac mulierum ſecun-
do lac aſinaꝝ ⁊ poſtea lac capꝛarum. Ideoqꝫ
lac magis iuuatiuū eſt omnibus alijs rebus
ethicis ⁊ hoc eſt ꝓpterea quia eſt materia ſi-
milis pꝛime materie ex qua eſt humiditas radi
calis ⁊ ideo lac nutrimentum bonū coꝛpoꝛi ex
iſtit . etiamqꝫ Yſaac in dietis vniuerſalibus di-
cit lac femininū ⁊ capꝛinum temperatum eſt ī
tribus ſubſtantijs ſuis ⁊ perfectū generat nu-
trimentū ⁊ tēperatū Omnia que dicta ſunt de
vtilitate ⁊ bonitate nutrimenti lactis intelligē
dum eſt ꝙ lac enchimiſſimum ex ſanis ⁊ mun
dis animalibus debet eſſe vt ſcribit Galienus
in libꝛo de enchimia. lac eſt bonū animaliū eu-
craſiam habentiū vt dicit. Yſaac omniū lac eſt
laudabiliſſimū quodcūqꝫ ſubtiliſſimum eſt ⁊ c̄
electum lac quatuoꝛ qualitates habet coloꝛē
albiſſimum clarū acitrinitate ruboꝛe ⁊ liuidita-
te liberū odorē odoriferū ⁊ ab hoꝛroꝛe ⁊ gra-
uitate alienū liquoꝛem inter ſubtilem ⁊ groſſū
mediū ⁊ ſi gutta ſuper vnguem aut aliud coꝛ-
pus ſolidū politum pꝛoiciatur remanet conti-
nua inferius lata ⁊ ſuperius acuta ſapoꝛem ac
ceptabilem, ab amaritudine ſalſitate acetoſita-
te liberū vt dixit Yſaac vbi ſupꝛa. lac vero ma
lum ⁊ inutile habet qualitates nūc dictas con
trarias ⁊ ꝑ conſequens lac malū nō ſolum eſt
inutile etiāqꝫ ꝑmaxime nociuū quia in ſtoma-
cho coagulatᷣ ⁊ peſſime infirmitates inde ge-
nerantur nam lac malum nō ſolū coꝛrumpitur
ſed eciā omnes laudabiles chimos confundit
vt inquit. yſaach vbi ſupꝛa ⁊. Auicēna ij. cano
ne nō eſt aliqͥt nocibilius coꝛpoꝛi qꝫ lac malū
Galieno confirmante pꝛimo de regimine ſani-
tatis lac malum eſt groſſum caſeatū ⁊ liquidū
⁊ liuidū ⁊ inequale in ſubſtantia amarū vel ſal-
ſum vel ꝙ aliā ineptam qualitatē habeat. ſimi
liter illud ꝙ odoꝛe non erit delectabile. lac igitᷣ
malum erit cū ſpiſſū ſeu groſſū vel nimis aquo
ſum fuerit vel alia mala affectus qualitate vel
nō de laudabili animali q̄ de re dicitᷣ locoꝰ pꝛe
allegato lac quidem omnis animalis cuiꝰ pꝛeg
nacio ē ꝓlixioꝛ pꝛegnatione mulierū eſt malū
pꝛopter hoc lac animaliū quoꝝ carnes ſūt fe
tide ⁊ longinque a natura hominis eſt malum
vt carnes vrſi leonis ⁊ ſimiliū vt dixit ſerapio
⁊ poſtia addit ſimiliterqꝫ lac ꝓpinquū partui:
⁊ vernale ⁊ ī inicio veris vel in poſtremo eſtatᷣ
autumnale ⁊ yemale ē fugiendū lac quoqꝫ ani
malis veteris aut non ſani aut macri vel paſti
ex malis herbis humidis nimiū ⁊ aquoſis vel
ex ſolubilibus ⁊ talia omnia lactis genera ſunt
deteſtanda ad conſeruandam ſanitatem quan
to magis tempoꝛe febꝛis peſtilentialis. nunc li-
cet oſtendere quibus coꝛpoꝛibus ⁊ naturis lac
electum ⁊ temperatum conueniat. ⁊ poſſumꝰ
dicere ſecūdum mentem ſapientum antiquoꝛū
⁊ modernoꝝ ꝙ lac quantūcūqꝫ bonum cōue
nit conſiſtentibus ⁊ ſenibus non fleumaticis:
ſed calidis ⁊ ſiccis in cōplexione ſi ſtomacum
a malis humoꝛibus mundificatum habuerint
⁊ ſi bene ipſum lac digerunt ⁊ eius complexio
ne, ⁊ ipſius cōmeſtione nullū perceperint nocu
mentū q vero nō habuerint has ꝯdiciones eis
minime conuenit quantumqꝫ lac de ſe perfec-
tiſſimum exiſtat hoc declarat Auicēna vbi ſu
pra dicens. lac nocet fleumaticis quoniam ca-
liditas eoꝝ nō ꝯuertit eum ad ſanguinē ſicut
oportet ⁊ propter hoc confert habentibus cō
plexionem calidam ⁊ ſiccam cum in ipſoꝛū ſto
machis non eſt colera ⁊ infra inuit lac coueni-
ens eſt conſiſtentibus qꝫ adoloſcentibꝰ calidā
habentibus complexionem ⁊ etiam conuenit
ſenibus pꝛopterea ꝙ humectat ⁊ remouet
pꝛuritum qui ei eſt pꝛopꝛius. etiamqꝫ Yſach in
loco allegato voluit cum dixit. ſi quis lac acce
perit ſtomacho non mundificato coꝛpoꝛe non
temperato cito mutatᷣ in fumoſitatē colerāqꝫ
nigram generat ⁊ fumoſam eructuationem ca
lidis vel acetoſitatem ⁊ putredinem frigidis ⁊
poſt ꝯcludit ꝙ lac nō ſit accipiendum niſi coꝛ
pus ſit temperatum ⁊ ſtomachus inanitus de
colericis ⁊ fleumaticis humoꝛibus pꝛopterea:
Auerꝛois. v. colliget dicit lac recipit inmutati-
onem cicius omnibus alijs rebus ab aere ⁊ ſi
militer permutatur in diſtemperatis coꝛpoꝛibꝰ
ex malis humoꝛibꝰ ⁊ acreſcit ⁊ caſeatur in ſto-
macho frigido aut in fumoſū conuertitur in ſto
macho calido ſed ſi coꝛpus ſit mūdum nichil
eſt conueniencius eo lacte ad reſtaurandum ⁊
cetera . Ideoqꝫ vltra iſta dicta de lacte nobis

necessarium est obseruare ad preseruandam sanitatem ꝙ lac sit recẽter mulctum vt. Galienus quinto de ingenio sanitatis capitulo. xij. scribit inquiens studendum est vt lac mox ab vberibus sugatur ne quomodolibet ab aere tãgatur ⁊ racio doctorum est quoniã lac in sua substancia est velocis conuersionis idest corruptõnis vt. Auicenna vbi supra ⁊ tercio. Almansoris capitulo. xv. inquiens conuersio lactis est velox ⁊ experiẽtia illud docet quia facile accrescit si ex vbere non sugatur permiscendum est cum eo salis ⁊ mellis modicũ vt in stomacho minime coaguletur ⁊ dixit ysaacb in dietis vniuersalibus dicens Si mel ⁊ parum salis in lacte apponãtur nũq̃ coagulabitur ⁊ similiter inquiunt õnes auctores qua hora lac bibẽdum sit quia est res vtilis ⁊ necessaria ad custodiẽdam sanitatem breuiter dicamus vt ysaacb in locis preallegatis dicit ꝙ lac bibẽtes ieiunos esse oportet ⁊ bibãt cũ exit vbera neq̃ aliquit comedant quousq̃ digeratur Ideoq̃ Auicenna in fen. iij. primi. d. ij. capitulo. vij. inquit lac cũ rebus acetosis comedendũ nõ est neq̃ pisces cum lacte qm̃ inde peruenitur ad egritudines pernecantes sicut lepra ⁊ huiusmodi quãta quantitas lactis bibenda sit inquit ysaacb ꝙ scd̃m digestiue stomachi tollerãciam accipiatur ⁊ hoc scd̃m etates ⁊ complexiones nam naturã grauat ⁊ capiti ⁊ stomacho infert nocumentun si sumatur vltra quam oportunum fuerit nã in virtute digestiua a pauca lactis quãtitate incipiendum est ⁊ post ad maiorem virtus autem stomachi digestiua demonstrabit quid cuilibet stomaco tribuendũ sit qd amplius debes attendere ꝙ post lactis comestionẽ non bibere non comedere nec alium potum ⁊ cibum demus. vt Auicenna secundo canone capitulo proprio ille autem qui bibit lac post ipsum quiescere oportet vt non corrumpatur ⁊ non acrescat verum oportet vt non super ipsum dormiat neq̃ super ipsum cibum aliũ suscipiat donec descẽdat neq̃ super ipsum bibatur vinũ quoniã alterat ipsum ⁊ coagulat ⁊ penetrare facit indigestum. Ex hijs prenotatis concludendum est ꝙ assidua ⁊ frequentata lactis cibacio vel assumptio in regimine ẜseruatiuo a pestilencia est neganda: licet lac sit bonum cũ conditiõibus requisitis ⁊ a proprietate specifica conferat corpori humano vt inquit Auicenna secundo canone Quia lac cum corporibus proporcionalitates habet quarum cause non ꝯprehenduntur veruntamen quia facillime lac corũppitur vt dictum fuit superius etiãq̃ quia opilationes causat in venis meseraicis ⁊ in venis epatis vt Auicenna loco allegato propterea in febribus putridis non conuenit quanto magis in regimine preseruatiuo ⁊ curatiuo febris pestilentialis

Capitulum vigesimum quintũ in quo declarabimus iuuamenta ⁊ nocumenta casei in viam cibi ⁊ nutrimenti si ad esum sit laudabilis vel illaudabilis ad preseruandam sanitatem tẽpore pestilencie

Cum caseus ex grossa lactis substantia efficiatur de iuuamento ⁊ nocumento casei in viam cibi ⁊ nutrimẽti tempore pestilentie in regimine ẜseruatiuo si ad esũ sit laudabilis vel illaudabilis est inquirendum ⁊ possumus dicere ex doctrina doctorum ꝙ caseus recens est bonus ⁊ melior ad preseruãdã sanitatem ⁊ ipsum conseruandã. illaudabilior vero caseo plurimum salito vt Rasis. xxij cõtinentis ait. Caseus recens eadem hora factus est frigidus respectu aliorum quia retinet adhuc naturam lactis quia multũ aquositatis habet ⁊ si in eo non est sal nec coagulũ ardens ⁊ acutum per que acquirat caseus caliditatem ⁊ siccitatem ⁊ non potest hic caseus conseruari sed debet comedi eo die quo fit ⁊ tunc est boni saporis ⁊ non grossi chimi ⁊ post subiũxit Rasis dicens. Caseus recẽs nõ salitus valet ad stomachũ calidũ de leui accidit ad mẽbra auget carnem lenit ventrẽ qui licz stomacho frigido non conueniat tamen calidum habentibus stomachũ cõfert hoc cõfirmat. Auicenna secũdo canone ꝙ caseus recẽs sine sale est frigidus ⁊

humidus in tercio ⁊ est nutritiuus ⁊ inpingua
tiuus est tamē malus stomacho sed ipse refert
ꝙ diascorides dixit ꝙ caseus recēs est bonus
stomacho ⁊ in hijs dictis est ambiguitas licet
confirmet dictum Diascoridis Ysaach capitu
lo.xvij doctrine quinte inquiens. Caseus ca-
rens sale est nutribilior salito humectans cor-
pus ⁊ magis carnis est augmentatiuus ⁊ non
tantum stomacho nocens Auerrois autem
v. colliget inquit caseus recens frigidus est ⁊
humidus grosseq; substātie ⁊ fuit intencio Ga
lieni in tercio de alimentis capitulo.xvi. inqui
ens recens caseus omnibus caseis est melior
qm̄ ipse delectabilissimus est ad esum innoci-
uus stomacho ⁊ cetera sed. Ysaach in doctria
prima contrariatur. Auicenne scribens caseus
recens minus ceteris est calidus ⁊ acutus vn̄
vicinū ē frigiditati ⁊ humiditati quasi in primo
gradu ⁊ hoc est propter humectacionem ⁊ lac
tis aquositatem in se contentam quare ceteris
est nutribilior ⁊ ventrem humectat absq; vllo
stomachi forti nocumento, licet necessarium sit
ꝙ caseus recens non sit plurium dierum quo-
niam in acetositatem mutari suspicabitur prop
ter hoc ipse Ysaach comendat caseum recen-
tem modicum salis habentem ⁊ innuit caseus
recens parum salitus melior est non salito sed
multū vero salis habens fit siccus ⁊ mordens
stomachum ⁊ incendens sanguinem vt Aui-
cenna inquit secūdo canone capitulo proprio
salitus est malus stomacho propter hoc gene-
nerat melancoliam. Jdcirco caseus vetus salsꝰ
est magis reprobandus cum non pauciora in
corpus inferat nocumenta vt quinto theorice
Hali abbas propterea omnis quidem caseus
quanto propinquior est recenti minus malus
est ⁊ quāto amplius vetꝰ ⁊ difficilioris erit di
gestionis ⁊ opilationem generat in epate ⁊ in
renibus calculos. Amplius est declarandum
ex quo lacte caseus est melior ⁊ dicendum ꝙ
caseus ex lacte ouino est vtilior vaccino cum
sit factus ex lacte: cuius complexio est melior
p̄cipue qa lac ouinū factū in mense maij est lau
dabilius quocunq; alio lacte cum lac vernale
in vltimo veris ⁊ in inicio estatis sit omni alio
conueniētius. Jdeoq; caseus factus ex illo est
quocunq; alio melior ⁊ laudabilior ⁊ quāuis
caseus vaccinus sit nutribilior est tamen vnc-
tuosior Similiter caseus ex lacte ouino melior
est caprino ⁊ quamuis caseuscaprinus sit fac-
tus ex lacte temperatōni ōnibus tamen caseis
est deterior quia statim exsiccatur ⁊ terrestifi-
catur ⁊ efficitur valde frāgibilis vt experiētia
nobis docet. Ex hijs dictis concluditur ꝙ in
regimine preseruatiuo pestis fugere debemus
comestionē boni casei quāto magis mali quia
illaudabilis nutrimenti grossi ⁊ melēcolici est
precipue saliti ⁊ vetusti bonum autem caseum
vt ouinū recētem tali tēpore eū euitare debe-
mus qa facillime in stomacho calido corrūpi
tur in fumum. Jn stomacho autem frigido in
acetositatem precipue si in multa quātitate co
medatur quia in parua quantitate ⁊ in princi-
pio comestionis cum melle optimo vel cū zuc
caro albo potest comedi ⁊ laudabilior erit si in
eo parum salis sit sicut auctoritate Jsaach dic
tum fuit superius Similiterq; lac coagulatum
dimittamus vt ysaach dietarum vniuersalium
capitulo.xvij. inquit lac coagulatum grauita-
tem generat in stomacho fumositatē mittit ca-
piti vnde suffocatio ⁊ angustia sepe generatur
⁊ infra lac coagulatum ex grossicie sua est ad
digerendum durum ⁊ prius ōni alio lacte gro
ssos humores generat ⁊ cito fastidium facit ⁊
causa fit liēterie lac ergo coagulatū prima mē
sa sit austū. nā post cibū sumptū vt fere solemꝰ
aut statim putrescit aut secum alterum cibum
incoctum ad interiora trahit. eodemq; modo
non vtenda est parte lactis butirosa quia sui
calore ac leuitate mutatur in fumositatem pre-
sertim si stomachū sibi similē inuenerit ⁊ asue
facta stomacho nocet quia villos ⁊ stomachi
asperitatem lenit propterea via cibi fugienda
est cum in calido ⁊ frigido stomacho sit suspec
ta cum butirum calidum sit ⁊ humidum in pri
mo ⁊ mollificatiuū vt Rasis dixit in tercio al-
mansoris ⁊ Auicenna secundo canone ⁊ Jsa-
ach in quinta doctrina De recocta autem di-
camus vt Auicenna inquit loco allegato Re-
cocta minus nociua stomacho quā caseus no

nus haly aūt abbas quinto theoꝛice de ea scri
bit huiusmodi quidem substantia opoꝛtune pas
cit cibo calidoq; stomacho vtilis est ⁊ coleri-
cum habentibus fluxum. magis autem ex vac
carum lacte si fuerit nec nocet homini si sanus
fuerit Sed tamen si frigidus complexione sit
stomachus minime illam digerit Et sic ex hiis
complexionem elicimus ꝙ nullatenus vtendū
sit inpreseruatione a pestilentia in viā cibi lacte
coagulato minimeq; butiro. recocta vō qn̄q;
vti possumus in parua quantitate cum zucro
vel melle. pꝛecipue habentibus stomachum
calidum.

Capitulum vigesimum sextum in quo de
clarabitur in generali de natura idest com
plexione pisciū ⁊ ex eoꝝ assidua cōmesti-
one que nocumenta pꝛoueniant in coꝛpo
ꝛe humano ⁊ ostendetur qui pisces sunt
laudabilioꝛes marini vel fluuiales aut la-
cunarum siue paludum etiamq; quas cō
diciones habere debent pisces laudabiles
ad conseruandam sanitatem sicq; tempo-
ꝛe pestilentie ad eam pꝛeseruandam

E natura piscium in vniuersali
notare debem⁹ quia in particu-
lari tanta de eis diuersitas repe
ritur quia nomina nō omnibus
inposita sūt sufficit nobis bonos
ac laudabiles pisces ab eis oppositꝭ distingue
re vt vnusquisq; pisces conuenientes ad sani-
atem pꝛeseruandam tempoꝛe pestilentie elige
re possit Idcirco pꝛimo dicere debemus de
natura piscium quia a temperie separati sūt cū
natura ipsoꝛum. frigida ⁊ humida sit vt Aui-
cenna secundo canone capitulo pꝛopꝛio cum
inqt ōnis piscis frigidus ⁊ humidus est ⁊ ipē
infra qui piscium sunt recentes generant fleu-
ma aquosum ⁊ mollificant neruos ⁊ non sunt
conuenientes nisi stomocho calido valde ⁊
sanguis eoꝛum ad subtilitatem declinat Simi
literq; Rasis in toto contiñ. ⁊ ipse in tercio ad
almansoꝛem ait pisces recentes frigidi sunt ⁊
humidi ⁊ omnes pisces ad digerendum sūt du
ri ⁊ ī stomacho longā faciunt moꝛā siti quoq;
creant: sanguis autem ex recentibus generat⁹
fleumaticus est: hii autem pisces coꝛpus hu-
mectant atq; sperma augent qui colicis atq;
hiis quibus frigide solēt accider̄ egritudinnes
mali existunt cōplexionem autem habentibus
calidā atq; hiis quibus colera dominatur ru-
bea conferunt licet eorum nutrimentum omni
no sit malum cū aliis cibis mixti ad colere ru-
bee extinccionem sunt meliores quare autē pis
cium cōplexio sit frigida ostēdit Rasis in. xxii.
continentis dicens significacio ꝙ pisces sunt
frigidi est quia aut carent sanguine aut habent
modicum sanguinem Isaach autem. pꝛi. d. ac-
cipit fundamentum ab istis sapientū dictis an-
tiquoꝛum inquiens Dicimus autem naturam
piscium vniuersaliter esse frigidā ⁊ humidam
⁊ humoꝛis fleumatici generatiuā ꝯueniētē ca
lidā habentibus cōplexionem ⁊ siccam maxi-
me in estiuo tempoꝛe calidaq; regione Incon
ueninēs vō frigidis ⁊ humidis cōplexionib⁹
⁊ carnosis maxime qb⁹ nerui molles fuerint
⁊ ad yemale tempus venerint naturaliter eos
enim infrigidant ⁊ humectāt pꝛoinde quibus
colera dominatur calidam habentibus cōplex
ionem coitum confoꝛtant ⁊ sperma augmen-
tāt ⁊ Isaach in dietis vniuersalibus īquit pis-
ces vniuersaliter parum nutriunt ⁊ cito dissol

nātur Auerrois vero sexto colliget omnia cō
cludit cum inquit: Dico ꝙ sanguis ex piscibꝰ
generatus cite corruptionis est Ideoq̄ nō mi
rū est si plurime ex eorū freq̄ntata cōmestione
proueniant egritudines propterea ab eorum
vsu cauendum est in conseruāda sanitate preci
pue tempore pestilentie: De piscibus vero ma
rinis fluuialibus ⁊ lacunis ⁊ paludis est scribē
dum nam secundum Ysaacb loco superius dic
to pisces marini parui sunt nutrimenti dureq̄
descendunt de stomaco ⁊ intestinis: De fluui-
alibus dicit ꝙ mali sunt ⁊ ad digerendum duri
et cetera Propter hoc Auerrois in comento
canticorum ca. xxviij dixit ꝙ tres sūt species
piscium scilicet marinꝰ fluuialis habitās ⁊ in
ambabꝰ aquis simul ⁊ melior ex eis secundū
Galiennm est marinus ⁊ post illum qui simul
in ambabus aquis viuit ⁊ postea qui viuit in
aquis dulcibus: cuius racio est quoniam hu-
miditas excedit ⁊ dominatur in piscibus: omīs
vero qui nutriuntur in aquis salsis sunt mino-
ris humiditatis: contrariū autem est de illis
qui in aquis dulcibus nutriuntur sed qui vi-
uunt in ambabus aquis sunt medij inter eos
Hoc autem sensit Haly abbas quinto theori-
ce capitulo vigesimoq̄nto cū inquit: et piscis
recēs vniuersaliter est frigidus ⁊ humidꝰ fleu
ma generans sed qui in mari nascitur ⁊ salsa
aqua minoris est humiditatis ⁊ frigiditatis: eti
amq̄ Ysaacb in quinta doctrina capitulo vige
simoseptimo innuit pisces marini meliores sunt
fluuialibus quia sunt salsitatem habentes ex
aqua maris ex qua viscositates eorum aufe-
runt maxime si loca fuerit petrosa assidue eniꝫ
motu suo ⁊ collisionibꝰ saxosis carnes emoli-
untur ⁊ tenerātur ⁊ pinguedo minoratur hoc
Auicenna confirmat secundo canone inquiēs
pisces quidem marini sunt laudabiles ⁊ subti-
les ⁊ melior species eorum est illorum qui nō
sunt nisi in mari ⁊ pelago precipue illorū qui
habitant in littoribus petrosis ⁊ arenosis ⁊ ce
tera sicq̄ concluditur secundum doctrinā om
nium doctorum ꝙ pisces marini qui habitant
⁊ nascuntur in pelago aut petroso aut arenoso
⁊ altis locis sunt subtiliores ad digerendum
faciliores ⁊ ad sanguinem generandum lau-
dabiliores omnibus alijs piscibus marinis
natis ⁊ morantibus in ripa planisq̄ aquis lu-
tosis mollibus ⁊ aquis marinis dulcibus vici
nantibus precipue in aquis dulcibus viuenti
bus vt fluuialibus quia pisces fluuiales sunt
grossiores ⁊ viscosiores atq̄ pinguiores: ideo
sunt mali permaxime pisces nati in paruo flu-
mine lutoso ac aqua debiliter currente sordi-
cici ciuitatis vicinante propter putredinem ⁊
sordiciem terre quia sunt viscosiores ⁊ horribi
lem habent odorem sunt enim grauiores ad di
gerendum ⁊ deteriores sunt saporis vnde ma
lum dant nutrimentum quia debilitas cursus
aque quietos reddit pisces: clauditq̄ in eorū
corporibus copiosas humores vnde fit causa
viscositatꝭ ⁊ horribilis odoris atq̄ difficilis di-
gestionis vt Ysaacb vbi supra: sed ipse in die-
tis vniuersalibus dicebat: pisces morantes in
aq̄s firmiter currentibus meliores sunt quā in
aquis quiescētibus hec dictum habuit Ysaacb
ab Auicenna secundo canone vbi inquit in lo
cis autem in quibus morantur pisces est elec
tio quoniam illi qui cōmorantur in locis pe-
trosis sunt meliores deinde in locis arenosis ⁊
in aquis dulcibus currentibus in quibus non
sunt sordes ⁊ non sunt limose neq̄ lacunales
neq̄ campestres ⁊ cetera hec vero fuit senten
tia Galieni in. iij. alimentoꝝ inquientis pisces
qui in fluuijs generantur meliores sunt si in
fluuio multi fluxus existant sicq̄ peiores sunt
qui in parua degūt aqua Et racio est quia pis-
ces in huiusmodi aquis currentibus degentes
continue se mouent: pisces autē se semper mo
uentes sunt contrarijs meliores quia motus
maximus ⁊ eorum exercitia ispoꝝum corpora
emolliūt carnisq̄ viscositatē auferunt Ex hijs
dictis dicere possumus quis piscis melior sit ⁊
qui peior ad sanitatem conseruandam etiamq̄
ad preseruandum a pestilentia tempore eius
Dicendum igitur est cum Aly abbate quinto

theorice scribente peior omnium est piscis qui paludosa habitãt loca in aquisq; spissis ⁊ putridis quoniam piscis qui in huiusmodi loco nascitur quietus est fortis immutacionis in stomacho ⁊ cetera Comfirmat hoc Ysaach in particularibus dietis inquiens: pisces lacuales ceteris sũt peiores grauioris enim sunt odoris ⁊ grauiter digerunt ⁊ maxime si sunt longe a mari ⁊ fluminibus: habẽt enim requiẽ nec flumen intrat in eos vt eorum putredinem lauet vnde piscium humores augmentantur eorũq; pori claudũtur demonstratur per hoc quoniam cum aquas exierint cito in putredinẽ conuertuntur: eligendi sunt ergo pisces illi qui neq; in lacubus neq; in paludibus neq; in locis sordes habentibus sunt capti neq; in luto habente malum odorem neq; in aqua habente malas herbas sint nutritiue vt tercio Almãsoris scriptum fuit propterea ait Ysaach doctrina quinta pisces pascentes herbas recentes laudabiliores sunt oppositis ⁊ meliores presertim si aque fuerint clare Similiter scire debes quis piscis laudabilior sit ad sanitatem an magnus aut paruus Ad hoc respondet Ysaach in dietis vniuersalibus inquiens: pisces q mollium sunt carnium viscosarum ⁊ grossarũ parui sunt mali sed pisces qui in genere suo duriores sunt parui erunt laudabiliores quia paruitas etatis siccitatẽ temperat carnis qui vero molliores maiores erunt laudabiliores quia maioritas etatis molliciem eorum temperabit qui vero sunt mediocres in mediocritate eorum sunt laudabiliores idem innuit Auicenna secũdo canone capitulo proprio dicens Ex habentibus mollem carnem ille qui est maior ad terminum aliquem eligitur quemadmodũ ex piscibus duram carnem habentibus ille qui est minor igitur pro posse eligendi sunt pisces duras carnes habẽtes quoniam saniores sunt vt Medici sapientes dixerunt. Propterea Auerroisquinto colliget dicit meliores pisces sunt quorum corpus est medium inter magnum ⁊ paruum ⁊ qui sunt Velocioris motus ⁊ pauce viscositatis pisces squamas habentes duras ⁊ grossas ⁊ dicuntur meliores habentibus molles ⁊ subtiles. grossicies squamarum paruitatem arguit humorum in corporibus interioribus piscium ⁊ propter hoc dicitur q grossicies squamarum piscium marinorum maior est squamis piscium fluminũ squama enim dorsi maior est squamis ventriũ. dorsum enim siccius ventre hoc sensit Auerrois cum inquit squame enim multe laudãtur in piscibus quia significat rem contrariam cõplexionibus eorũ etiamq; multe spine in eis laudantur igitur meliores pisces sunt qui degunt in locis petrosis ⁊ qui multas habent squamas ⁊ quorum corpus est medium inter magnũ ⁊ paruum ⁊ qui sunt velocioris motus. ⁊c. Nam nutrimentum piscium squamas habentium melior est ⁊ laudabilius squamis non habentibus. Superflua enim ad squamas expellit natura sicut in alijs est videre animalibus in quibus pili aut penne aut cornua expelluntur ad exteriora ut Rasis inquit in quarto suorum amphorismorum. pisces meliores sunt fluuiales ⁊ marini precipue illi qui habent asperam cutem. ⁊ non sunt mustillaginosi sed naturaliter albi sunt admodum argenti: Sed pisces nigri et rubei in quibus sunt penne diuerse ⁊ qui habent colorem pauonis naturaliter mali sunt ⁊ ab eis est cauendum. apostema enim generat in membris interioribus ⁊ in intestinis puncturas ⁊ opilationem generant ⁊ nocumentũ visui inferunt malum quoq; sanguinem generant ideoq; anguille ⁊ similes pisces sunt mali ⁊ omnino reprobandi qua de re Galienus in libro de Enchimia ⁊ Cachemia dicebat. Anguilla omnino non est enchimũ cibarium etiam si ex aqua fuerit munda. Similiter q non accipiatur de piscibus nisi cauda aut dorsum et alia que in continuo reperiuntur motu ⁊ exercitio ꝓpter quod suas expurgat superfluitates. Abstinendũ itaq; est a comestione huiuscemodi piciũ ⁊ partiũ in salubriũ in conseruatione sanitatis precipue in preseruatione febris pestilentialis.

Etiamqꝫ de piſcibus in genere ſcribere debe-
mus ꝙ ipſi ſūt meliores ⁊ laudabiliores elixi
q̃ꝫ aſſati ⁊ frixi vt Iſaach in dietis particulari
bus inquit: piſces qui cum ſola aqua elixſan-
tur ſunt omnibus laudabiliores quoniam eoꝝ
viſcoſitatem abſtulit aqua in qua fuerāt decoc
ti precipue ſi comedūtur cum pipere ſale carui
mēta apio ⁊ zinzibere ⁊ ſimilibus Idem dicit
Auicenna ſecūdo canone in capitulo proprio
vbi inquit modꝰ vero melior inquo piſces co
meduntur eſt aliſidabegi ideſt elexi in iuſtulis
cū rebus ſuperius dictis Ex quo ſequitur ꝙ
piſces elixi principatū obtineāt in bōitate poſt
ipos ſunt aſſati ⁊ talit̄ cocti laudabiliores ſūt
q̃ꝫ frixi vt Iſach loco allegato dicēs corporibꝰ
temperatis dentur piſces aſſati aut cum oleo
frixi tamen meliores ſunt aſſati rationem aſſig
nat Iſaach vbi ſupra inquiēs aſſati piſces frix
is ſunt laudabiliores quia frixi quid habēt viſ
coſitatis propter oleum: deterior ergo coquen
di modus eſt frixacio tū q: viſcoſitatē piſcibꝰ
tribuit tum etiā q: piſcis cum oleo frixus ſto-
macum emollit propterea Auicenna ſecundo
canone capitulo dicto ſuperiꝰ dicit piſces frixi
ſunt conuenientes habentibus fortem ſtoma-
chum et cetera Verūtamen vt veritas de om
ni ſpecie piſcium in cōplexione ⁊ natura elu-
ceſcat aliquit de cancris ⁊ piſcibus ſalitis di-
cemus Et quamuis cancrorū cōplexio ab an-
tiquis indeterminata ſit a quibuſdam etiā mo
dernorum frigida ⁊ humida exiſtimatur ⁊ ca-
ro cancrorum humorem groſſum ⁊ fleumati-
cum generat quamq̃ꝫ eorum caro omnis ſalſa
eſt ſapore vnde naturam fluxam facit ⁊ non ci
to digeritur vt de ipſis ſcribit Haly abbas qui
to theorice; Et licet ſalſitatem ⁊ nitroſitatem
habeant ea de cauſa ſolubiles ſūt vt ſcribit Iſa
ach Attamen caro cancrorum ⁊ iura ipſorum
conferunt ptiſicis ⁊ augent in actu venereo vt
inquit Auicenna ſecundo canone quia eſt plu
rimi nutrimenti verūtamen maritimi ſunt cali-
diores ſeu minꝰ frigidi racione ſalſedinis aque
in qua nutriuntur Ideoqꝫ frequens comeſtio

eorum precipue tempore yemali ad cuſtodiam
ſanitatis ſunt nociui: eſtiuali vero tempore cū
ſua debita preparatione cum ſpeciebus ſuperi
us in piſcibus dictis ⁊ in colericis cōplexione
ſunt non tantum nociui: De piſcibus autem ſa
litis ſcribunt ſapientes medici ꝙ ſunt calide ⁊
ſicce cōplexionis: nam piſcis ſalſus cōplexio-
ne calidus eſt ⁊ ſiccus magis qꝫ ſitim excitat
quā recens eſtqꝫ fleumaticis conueniens ma-
lus autem eſt colere dominantis nigre: Ideo
Raſis. xxij continentis ſcribit. piſces vero ſali
ti ſunt calidi ⁊ ſicci quia incidunt fleuma ⁊ cō-
ferunt vomitui eo ꝙ emittūt fleuma viſcoſum
de ſtomacho quanto vetuſtiores fiunt tanto
magis calidiores ⁊ ſicciores: Sed laudabili-
ores piſces huiuſcemodi ſunt qui cōdiunt̄ cū
aceto vt Galienus tercio Alimentoꝝ ſcribit
piſcis viſcoſus ſalitus multo melior eſt ſe ipſo
non ſalito: deponit enim omne feculētum ⁊ in
muſcilaginoſum ⁊ melior quidē piſcis eſt qui
multo tempore ſalitus quam qui nouiter: ⁊ piſ
ces dure carnis ſaliti meliores ſunt quam recē
tes ⁊ illi qui ſunt propinqui termino quo ſunt
ſaliti ſunt meliors vt inquit Auicenna ⁊ mani-
feſta autem cauſa eſt quoniam piſcis dure car
nis iam diu ſalitus nimium videtur induratus
⁊ exſiccatus non autem eſt ſic de piſcibus te-
neram carnem vel viſcoſam habentibus quo-
niam piſces ſaliti calidi ſunt ⁊ ſicci ⁊ quanto-
plus antiquantur tanto plus ambabus quali-
tatibus augmentantur ſed nutrimeutum ipſo-
rum eſt malum propter hoc ipſis in viam me-
dicine vti debemus quam in viam cibi Idcir-
co paꝝ de ipſis piſcibus ſalitis aſſumere opor
tet Almanſor tercio libro capitulo decimoſex-
to ait ſaliti piſces nullo modo ſunt cōmedendi
niſi in die quo aliquis ſibi medicari voluent ſi
tamen eos aliquis appetit parua ex eis quan-
titas ſumatur qui cum rebus vnctuoſitatem
habentibus ſint preparati quia ſitim faciunt
facileqꝫ in ſtomacho ipſo corrumpuntur ⁊ in
malos humores cōuertūtur De piſcibus ſalitꝭ
de ōnibus abſolute nō comedendū ſit ſed tātū

modo de laudatis a doctoꝛibus ꝛ p̄cipue de
sardis ꝛ cum aceto ꝛ agresta p̄paratis Et no
tandum est ꝙ pisces electi marini etiamq̄ flu
uiales ad pꝛeseruationem a pestilentia magis
cōpetunt q̄ carnes triplici rōe demonstramus
pꝛima quia ipsi pisces tanti sanguinis non sunt
generatiui sicut carnes. Secunda racio quia
sanguis ab ipsis generatus non est tantum ca
lidus Tercia racio qa aeri coꝛꝛupto nō sube
unt nec illū spirant quia aqua maris vel flu-
minū vel stagnoꝛū in quo habitant non est ca
pax coꝛꝛuptiōis aeris vt aristotiles in septimo
de partibus animalium inquit dicens ꝙ non
apparuit infirmitas pestilēcialis in piscibus sed
in hominibus ꝛ alijs animalibus: etiamq̄ in
septimo de animalibus dicitur in aqua non in-
venitur pestilentia que inducat generalem pes
tilenciam super pisces sed epidimia vniuersalis
induci potest super omnia animalia super terrā
ideoq̄ pisces electi comedi possunt non solum
in pꝛeseruatōne a pestilentia sed etiam in curati
one febꝛis pestilentialis quia humidi sūt ꝛ hu
mide diete omnibus febricitantibus conferūt
vt pꝛimo amphoꝛismoꝛum pꝛecipue si cum suc
co agreste ꝛ succo limonū ꝛ arangiaꝝ vl' cū ace
to rosato comedātur permiscēdo in dictis suc
cis paꝝ de zuccaro ꝛ de cinamomo pꝛopterea
si pisces comedere voluerimus bonos ꝛ lau-
dabiles eligamus vt in presenti capitulo dictū
fuit. Et quamuis electi pisces sint aut marini
aut fluuiales a piscibus uero assatis ꝛ frixis in
frigidatis abstinendum erit vt inquit Rasis oc
tauo ad Almansoꝛem capitulo. xxvij scribens
cum pisces assati vel frixi infrigidati si in loco
steterint humoꝛoso ꝛ sequenti die comesti fue
rint seua accidencia que ex malorum fungoꝝ
comestione solent euenire que accidunt sunt
squinantia colerica passio angustia anhelitus
sincopis sudoꝛ frigidus ꝛ quādoq̄ subito inter
ficiunt ꝛ sic pisces assati vel frixi calidi ꝛ non
frigidi comedi debent Completa ergo est doc
trina piscium in comestione ipsoꝛum ad sanita
tem conseruandam pꝛeseruandamq̄ tempore
pestis

Capitulum vigesimum septimum in quo
demonstracio fiet quis panis sit eligēdus
ꝛ que iuuamenta ex laudabili pane ꝛ que
nocumēta ex inlaudabili sequntur in con
seruatione sanitatis ꝛ in eius pꝛeseruatio-
ne tempoꝛe pestilencie

Ostq̄ in supioꝛibꝰ capitulis de
terminatum fuit de aliquibus ci
barijs in generali ꝛ in particula
ri hodierno tempoꝛe circa refec
tionem vsitatis ꝛ que iuuamen
ta ꝛ nocumenta in viam cibi ꝛ nutrimenti in sa
nitatis conseruationē atq̄ ad febꝛis pestilenti-
alis pꝛeseruationem inducebant Nunc autem
attendere ꝛ tractare debemus de iuuamemto
ꝛ nocumento panis tanq̄ de re in viam cibi p-
maxime vsitata ꝛ necessaria ad tuendam sani-
tatem ꝛ pestis pꝛeseruatōnem in pꝛesentiaꝝ er
go dicēdum est de ipsius panis vtilitate ꝛ bo-
nitate in viā nutrimenti ꝛ econtrario de eius
inutilitate: ꝛ pꝛimo declarādū est quale triticū
esse debeat ex quo panis conficiendus sit ꝛ q̄
uis ex multis alijs granis panis conficiat̄ nos
tamen de tritico pane tanq̄ de p̄fectioꝛi huma
no coꝛpoꝛi magis ad refectionem conueninien
ti ꝛ vsitato sermonem faciemus pꝛopter hoc
quinto theoꝛice capitulo. xv scribit Hali abbas
triticum omnibus alijs granis laudabilius est
ꝛ magis temperancie pꝛoximum nisi quia ad
calorem parum declinat ideoq̄ factum est con
uenientioꝛ omnibus granis ꝛ hominum coꝛpo
ribus conferentioꝛ ꝛ laudabilioꝛ cibus etiāq̄
granum frumenti est magis iuuatiuum homi-
nibus omni alio grano ꝛ illud ꝙ est clarum du
rum ꝛ firmum ꝛ non de facili frangitur est val-
de nutritiuum ꝛ melius ꝛ nutribilius alio gra
no ꝛ illud ꝙ est diafanum ꝛ leue ꝛ ꝙ sit de ter
ra alta libera ꝛ ꝙ sit de frumento anni in quo
nō fuit pestilentia quia tēpoꝛe pestilentiali coꝛ-
rumpūtur arboꝛes ꝛ vegetabilia ꝛ per conse-
quens coꝛrūpuntur animalia comedentia ea.
vt inquit Auicenna fen. ij. p̄. doctrina ij. capitu
lo septimo ꝛ econtrario. Has autem conditio
nes nō habet omne triticum ꝛ confirmat ipse

Auicenna ꝙ ſit ſpiſſum graue ⁊ frangibile co
loꝛis exterius cerei. Interius vero albi ſuper
ficie lucidum ⁊ leue ex cuius ſubſtantia ⁊ me
dulla farina exuberat plurima coꝛtex ⁊ furfur
nõ in multa quãtitate tale.n.triticũ maxime fa
cit ad confoꝛtacionem membꝛoꝛum ⁊ ad vires
dandas etiamqꝫ hoc innuit Auerꝛois .v.col
liget inquiens.melius tamen ad ſanitatẽ homi
num eſt triticum nouum maturum plenum cu
ius coloꝛ eſt aureus ⁊ ꝙ ſit medium inter tem
pus ſue colleccionis ⁊ tẽpꝰ ſeminationis ꝙ ſit
trium menſium.nouum vero breuiſqꝫ tẽpoꝛis
eſt econtra ꝓpter humiditatem ⁊ uiſcoſitatẽ
terre humidum eſt atqꝫ viſcoſum denſũ digeri
durum ⁊ inflatiuum ventoſitatem ⁊ rugitum
ventris faciens vt dixit Yſaach in dictis parti
cularibus ⁊ eſt ſentẽcia ſerapionis Similiterqꝫ
fermentum mundum eſſe debet a zizania vel
lolio ⁊ huiuſcemodi granis illaudabilibus nec
alia mala ſit affectus qualitate ut ait Auicen̄.
iiij.pꝛi.d.ij.ca.vij.dicẽs opoꝛtet ut ſanitatis cõ
ſeruatoꝛ ſtudeat eligere triticum ab extraneis
rebus purgatum ꝙ ex meſſe ſana fuerit collec
tum cui nullum acciderit nocumentum ex tale
igit̃ farina dicti tritici electi panis confectus ut
decet conſeruatiuus eſt ſanitatis ipſiuſqꝫ tem
poꝛe peſtis pꝛeſeruatiuus. Et q̃uis farina ex
tritico electo ad conficiẽdum panem ſit lauda
bilis ad ſanitatem coꝛpoꝛis tuẽdam. Neceſſa
rium quoqꝫ eſt ꝙ ip̄a ſit debite perfectiſſimeqꝫ
molita non autem tranſmolita.vnde farina ip
ſa pꝛopter furfuris ſubtilis plurimam quantita
tem ei admixtam nigrioꝛ redditur ⁊ peioꝛ ⁊ ꝑ
conſequẽs ad ſanitatem minime faciẽs ex qua
farina ſit panis furfureus qui de ſtomacho foꝛ
titer deſcendit ut inquit Auicen. iij.pꝛi.ca.vij.
Inquiens panis opirus qui eſt multi furfuris
velocis eſt penetrationis ſed minoꝛis nutrim̃
ti ⁊ deterioꝛis ⁊ pꝛopter hoc eſt durus ad di
gerendum ⁊ doloꝛis ⁊ inflacionis generatiuꝰ
⁊ nutrimẽti illaudabilis hoc eſt dictum Raſis
xxij. continentis auctoritate Galieni inquiẽs
panis quanto mundioꝛ tanto magis generat
humoꝛem melioꝛem tamen eſt tardi deſcenſus
ille vero qui non eſt bene mundus ⁊ multi fur
furis generat malum humoꝛẽ quia panis fur
fureus generat melancoliam vt Yſaach in dic
tis particularibuſ quia natura coꝛticis tritici
calida eſt ⁊ ſicca ⁊ eſt velocis deſcenſus.pꝛop
terea farina debet eẽ ſufficienter ⁊ nõ ſup̄flue
molita vt coꝛtices groſſi remaneãt ⁊ non poſ
ſint cum cribantur cũ farina per cetaciũ tranſi
re vt inde mũdioꝛ ⁊ ſalubrioꝛ ſit farina. Ampli
us panis conſeruatiuus ſanitatis eſſe debet ꝙ
nõ pretermittãtur iſta ingredientia ad bonam
panis confectionẽ ſcilicet aqua ſal ⁊ fermẽtũ:
in competenti quãtitate nam quomodo panis
conficitur ponitur de ſale conuenienter ⁊ con
ficitur cum multa aq̄ua ad hoc ut ſit ſpongio
ſus etiãqꝫ ſit fermẽtatus competenter vt Auer
rois quinto colliget dicit quoniã panis azimꝰ
groſſus ⁊ viſcoſus non eſt bonꝰ .Similiterqꝫ
panis quando nimium fermenti eſt illaudabi
lis dicitur quia tranſmutatur ad humores pu
tridos pꝛopter calorem extraneum genera
tum in eo ſilicet in frumento pꝛopter hoc quã
titas frumenti ⁊ ſalis moderata eſſe debet ſed
non ſuperflua quantitas fermenti ⁊ ſalis quia
parum nutrit ⁊ non confortat nam ſalis enim
virtus humiditatẽ panis exſiccat.fermentum
autem comixtionem eius rarificat quare ergo
ponitur fermentum in pane pꝛopter hoc vt fa
ciat eũ ſpongioſum ⁊ in eo aeritas dominet̃ ⁊
ſit facilis ad digerendum vt ſcribit. Auerrois
q̄nto colliget ex eo quia coꝛpus aereũ eſt leui
uſqꝫ ad permutandum pꝛopter ſuam humidi
tatem aeream :in pane igitur a ſale cõſumitur
humidum ⁊ exalat extra pꝛopterea panes ve
teres frigidi exiſtentes leuioꝛes ſũt calidis pa
nes vero inſaliti in eis humidum eſt ꝑmanẽs
quia non comſumitur pꝛopter priuacionem ſa
lis.⁊ ipſi ſunt grauioꝛes vt Ariſtotiles in pro
bleumatibus . xxi. pꝛobleumate quinto qua
de re ex hĳs dictis enarratis concludimus ꝙ
panis conficitur ex aqua frumento ⁊ ſale cum
farina ⁊ non cum oleo ⁊ alĳs huiuſmodi vt in
nuit hali abbas quinto theoꝛice Amplius req̄
ritur vt paſta bene malaxet̃ ⁊ domet̃ vt . Aui
cenna ſecundo can̄.capi.pꝛopꝛio Concluden
dũ ergo eſt ꝙ panis qui pꝛedictas nõ habue

rit conditiones humoris mali est generatiuus
Iterum ⁊ etiam valde procurãdum est de bo
na panis coctura ad sanitatem conseruandã.
Nam comedere panem conuenienter fermen
tatum ⁊ optime malaxatum ⁊ coctum eodem
die ꝓpter recessum caliditatis acquisite ab ig-
ne in sanitatis conseruatione iuuat ut dicit A-
uenzoar in primo sui thesеir ca. primo. Itaqꝫ si
quis calidum panem comederit infunditur ip-
sius calor igneus in stomacho ⁊ ipm corrum-
pit. hoc dictum Auicenna confirmat in. ij. cañ.
ca. proprio dicens. panis non comedatur cali-
dus sicut est quoniam panis calidus sitim fa-
cit sua caliditate ⁊ natat propter suam humidi
tatem uaporosam. Ideoqꝫ Hali abbas. v. the-
orice inquit panis calidus cum ex camino ex-
trahitur omnibus peior est. quoniam eius des
censio a stomacho immoratur ⁊ sitim ꝓuocat:
propterea panis durus ⁊ exsiccatꝰ ⁊ ad huc ca
lidus reprobetur vt. Auenzoar vbi supra scri-
bens panis qui steterit post decoccionẽ suã eti
am vltra vnam diem temperatam complexio-
nem perdit suam. in quantum est panis ⁊ inci-
pit recipere alterationem ⁊ quãto magis indu
ratur eius indigestio multiplicatur ⁊ eius sicci
tas augetur quare humores sicci ex ipo ꝓcreã
tur vnde ipsũ comedere prohibeo sicut ysaach
scribit dicens. panis est melior qui post primũ
diem vl' secumdum diem comeditur qm̃ intus
⁊ exterius frigiditas dominatur ⁊ hic laudabi
lis est nutrimenti neqꝫ grossus neqꝫ viscosus
existit ⁊ erit precipuꝰ cibus ad humani corpo-
ris nutrimentum ⁊ naturaliter simile eius con
plexioni cum calidus sit in secũdo gradu sicut
ex prehabitis patere potest. ⁊ est sentẽtia Auer
rois in comento canticorum dicẽtis melior ex
panibꝰ est ille qui sic preparatur vt similis spõ
gie efficiatur equaliter ⁊ temperate fermenta-
tus ⁊ in clibano conuenienter decoctus. Eli-
gendus igitur est panis ad preseruationem a
peste tuendam sicuti scriptum fuit superius

Capitulum vigesimũ octauum in quo de
claratio fiet de natura ⁊ proprietate vtili-
tate iuuamento atqꝫ nocumento seminũ ⁊
salsamentorum si in viam cibi conueniant
in preseruatione febris pestilentialis sicuti
de sale aniso aneto coriandro cinamomo
cariofolis galangua nuce muscata com-
posita pipere ⁊ zinzibere

ost declaracionem factam de na
tura ⁊ complexione panis ⁊ de
ipsius iuuamento ⁊ nocumento
in viam cibi nunc autem inuesti-
gandum est de natura ⁊ vtilitate seminũ ⁊ sal
samentoꝝ ⁊ cetera si cõueniant tempore pesti-
lentie ad preseruandum corpus humanum ab
ea. ⁊ primitus aliquit de sale dicemus. sal au-
tem vt a vulgaribus scitur in omnes cibus in
greditur etiamqꝫ in omnes sapores ipse princi
patum obtinet tamen intelligendum est ꝙ nõ
de omni specie salis dicatur sed solum de me-
tallino ⁊ marino. nam marinũ vero maxime fit
in lacubus qui saline a vulgo vocantur ⁊ fit de
aqua maris estiuo tẽpore cocta. metallinũ. ve
ro laudabiliꝰ est maxime ꝙ caret lapidibus ⁊
fit clarum obtusum ⁊ equale marinum vero bo
num est si sit candidum non tamen quale me-
tallinum quia sal metallinum forcius est mari
no ãbo enim in initio dissoluunt ⁊ mundificãt
grossorum humorum superfluitatem ⁊ putre-
dinem: deinde que ex eis remanent desiccant
⁊ consumunt quibus finitis naturalem corpo-
ris coadiuuãt humiditatem quia constrictam
conseruãt ⁊ poros cutis claudunt vt illa hũi-
ditas putredini non appareat ⁊ dãt cibis con
dimentum saporitatem vt. Auicenna secundo
canone capitulo proprio de sale inquit sal cali
dus est ⁊ siccus in secundo ⁊ quanto plus est
amarior tanto plus est calidior. operationesqꝫ
eius ⁊ proprierates est autem abstersiuus re-
solutiuus cõstrictiuus exsiccatiuus ⁊ ille qui
est adustus vehemẽcioris ẽ desiccacionis ⁊ re
solucionis ⁊ ipsum sal confert putrifaccioni eti
amqꝫ cõfert humorum grossiciei ⁊ inferiꝰ Aui
cenna subiũxit inquiens ex ipso sale cum melle
⁊ passis ẽ emplastrũ ꝯueniẽs carbũculis ⁊ cũ
medastro ⁊ melle apostematibꝰ fleumaticis ⁊
ꝓhibet formicã dilatatione: similiterqꝫ in vul
neribꝰ ⁊ vlceribꝰ corrodit carnẽ additã ⁊ ꝯfert
scabiei vlcerose ⁊ ipetigini ⁊ ex ipso sale ⁊ ace
to ⁊ oleo fit delinicio iuxta ignem vt sudare fa
ciat ⁊ sedat pruritum ⁊ proprie fleumaticum

in oculis vero corrodit carnem additam inpal
pebris ⁊ vngulam ⁊ flos eius proprie confert
panno ⁊ albugini oculi ⁊ quando ex sale cum
oleo ⁊ melle fit emplastrum super oculū resol-
uit ofuscationem sanguinis congelati in ipso.
hec scribit Auicenna vbi supra. vires autem sa
lis vt dicit Erobasius composite sunt abstersi
ue ⁊ stiptice sed hec due qualitates cōstringūt
ideo sal desiccat humiditatem que est in corpo
re etiamq consumit ⁊ colligit membra solida
cum stipticitate ipsius ideo desiccat corpora ⁊
conseruat ea a putrifactione ꝙ non putrifiat:
ꝓꝑ hoc dixit Ysaac ꝙ caro pinguis ⁊ insipida
nō debet comedi nisi assata cū mlto sale. a simi
libꝰ aūt carnibꝰ ⁊ ab alijs rebus salitis caueāt
colerici ab eoꝝ cōmestione supflua in estatis tē-
pore. Et licet multa iuuamenta reperiantur in
sale marino ⁊ metallino in viam cibi vt dictum
est superius permaxime ex vsu temperato vtri
usq salis fit desiccacio corporum consumēdo
humiditates superfluas ⁊ cōseruat ea a putri-
factione vt non putrifiant ⁊ sic cū dictis specie
bus salis fit preseruatio a febre pestilentiali q̄q-
uis multa alia iuuamenta sint in omnibus spe-
ciebus salis in viā medicine ⁊ in aliquibus cu
randis infirmitatibus vt doctores omnes scri
bunt. Secundo de aniso ⁊ aneto parum scri-
bendum erit quia in viam cibi parum vtimur:
in viam autem medicine in regimine sanitatis
corpora flecmatica ⁊ habencia debilitatem di
gestionis stomachi eciāq corpora melācolica
saltū immirach incurrētia magnisq ventosita
tibus repleta vti debent quia anisum calidum
⁊ siccum est in tercio gradu vt dixit. Galienus
in sexto de simplicibus medicinis capitu. xlvi.
anisum vero in sua acuitate est prope medici
nas cōburētes ⁊ est in tercio gradu siccitatis
⁊ similiter est in caliditate propter hanc causā
prouocat vrinam itaq. Auerrois. v. colliget
scribit ꝙ anisum est calidum ⁊ siccum in tercio
gradu propterea substantia ignea super ipsum
dominat̄ ⁊ significat per hoc acuitas sui sapo-
ris cum aliquantula dulcedine ⁊ operacio eiꝰ
est ad carminandum ventositatē ⁊ ꝓuocat vri
nam ⁊ aperit opilationes ⁊ cōfert opilationi:
epatis ⁊ splenis ⁊ est sedatiuum dolorum vt di
cit Auicenna licet ipse non ponat calidum nisi
in secūdo gradu ⁊ siccū in tertio qua de re cō
cludendum erit ꝙ in regimine preseruatiuo tē
pore pestilentie aniso non vti debemus preci-
pue in corporibꝰ colericis ⁊ tēpore estiuo ꝓp
ter suam dictā caliditatē ⁊ siccitatē nisi in cor-
poribus frigidis ⁊ humidis ⁊ habundantibus
humiditatibus ⁊ ventositatibus grossis in sto
macho ⁊ sic de aneto intelligendum erit licet
ipsum anetum non tantam caliditatem ⁊ sicci-
tatem habeat vt sapientes in medicina scri-
būt ⁊ sic vsus aneti ⁊ anisi pro cibis ⁊ condi-
mento non sunt laudabilia cum nullam lauda
bilem operationem ad nutricandum habeant
sed tantum ꝓ medicinis vtendū erit. similit̄q
demōstrandū est de proprietate ⁊ nā coriādri
si in viam cibi conueniens sit in regimine pre-
seruatiuo a pestilentia: verumtamen quia in na
tura idest conplexione coriandri. Inter Galie
num ⁊ Auicennam fuit aliqualis contrarietas
ideo difficile est veritatem inuenire ex eo quia
Galienꝰ dixit ꝙ coriandrum est calidum con
tradicendo Diascoridi ingentis ꝙ est frigidū
⁊ disoluit scrofulas. dixit ergo. Galienus quo
modo potest scrofolas disoluere ⁊ eas curare
cum sit medicina frigida hoc aūt impossibile
est. amplius coriandrum saporem habet ama
rum. amaritudo autem significat calorem hijs
racionibus concludit Galienus coriandrum
esse calidū. Ad has raciones. Gali. cōtra Di
ascoridem. soluit. Aui. ij. cañ. capitu. proprio
ꝙ quāuis coriādrum sit frigidum potest scro-
folas resoluere ⁊ curare propter ipsius propri
tatem quoniam in ipso est substancia subtilis ꝓ
fundans non autem ꝓfundatur substantia fri-
gida propterea dixit. Rasis tercio almansoris
coriandrū recēs frigidū est de quo nō multa
sumenda est quātitas fortasse mors sequeret̄:
confirmat Auicenna dicens cum ex succo co-
riādri bibitur circiter quatuor vncie interficit
quoniam facit hominem possidere tristiciā sin
copim ⁊ non oportet vt de eo multum come-
datur qua de re Auicē. vbi supra scribit ꝙ cori
andrum frigidum est in fine primi vsq ad secū
dum siccum in secundo Ysaach autem videtur
concludere cū. Galieno contra Diascoridem
dicens si coriandrū est amarum quomodo est
frigidum. dicamus ꝙ amaritudo non tollit fri-

frigidum dicamus. ꝙ amaritudo non tollit fri-
giditatem Nam opium est frigidum tamen
est amarum similiter rosa ⁊ cicorea ⁊ talia simi
lia sunt amara ⁊ ab omnibus frigida esse decla
rantur ⁊ amara enim sunt propter quarūdam
parcium calidarū cum frigidis cum tali substā-
tie modo ꝙ inde resultans erit amarum :idcir
co Aui. dicit apud me vero siccū est declinās
ad caliditatem paruam sed Galienus in toto
dicit declinare ad caliditatē ⁊ forsitā illud est
propter substantiam in eo subtilem que resolui
tur ⁊ non remanet cum bibitur ⁊ subiūgit Aui
cenna dicens ꝙ in coriandro est stipticitas ⁊
eius proprietas est ꝓhibere vaporem a capite
⁊ ꝓpter hoc ponit̄ in cibo paciētis epilentiā ex
vapore stomachi ⁊ confert vertigini facte a va
pore calido ⁊ fleumatico:et multa tamen eius
comestio generat tenebrositatē visus cōfertqꝫ
tremori cordis calido ⁊ cōfortat stomachū ca-
lefactum Attende hec dicta Auicenne corian
drū diuersas facere operationes :propter hoc
dixit Auerrois quīto colliget Coriandrum ca
lidum est in primo gradu ⁊ est cōpositum ex cō
trarijs substantijs scilicet ex substantia amara
⁊ ex substantia aquea ⁊ stiptica sequitur ergo
ꝙ ꝓpter sui amaritudinē habet calorē ⁊ post
cibum acceptū sompnum prestat hec sunt due
operationes contrarie in coriādro Ad intelli-
genciam magis clarificandā hoꝝ dictoꝝ mul-
ta possent dici que breuitatis causa dimittim⁹
Ex hijs superius notatis dicendū est ꝙ coriā-
dro recenti vti in viā cibi poterimus in ꝑserua
tione a pestilētia si in parua q̄ntitate comedat̄
ꝓpter nocumēta q̄ ex eo in quantitate magna
sequi possent coriandrum enim est siccum ⁊
ꝑmaxime eius semen multa iuuamēta ⁊ pau-
cissima nocumēta ex eoꝝ vsu sequunt̄ Licet
vlterius ostendere iuuamenta ⁊ nocumenta
proprietates ⁊ naturam cinamomi in viā cibi
prouenientia in precustodia corporis humani
tempore pestilentie Ideoqꝫ dicendum est secū
dum doctrinam Auicenne secūdo canone ca.
ꝓprio ꝙ ē calidum ⁊ siccū in tertio gradu ope
rationes ⁊ ꝓprietates eius sunt ꝙ est vltimū
in subtiliando attractiuum apperitiuum rectifi
cans omnem putrifactionē ⁊ omnem virtutē
coruptam omnēqꝫ saniositatē humoꝝ corup-
torum ⁊ post subiungit ꝙ apperit opilationes
epatis ⁊ confortat ipsum ⁊ stomachū ⁊ desic-
cat humiditatem eius ⁊ confert idropisi hec
quinto colliget Auerrois innuit ⁊ omnes anti
qui ⁊ moderni doctores confirmāt scribentes
ꝙ cinamomum quia calidum est beneficium
prestat stomacho conferens frigidati ipsius ⁊
aperit opilationes epatis ⁊ prouocat vrinā ⁊
desiccat humiditatem que est in capite ⁊ sto-
macho quare prodest caligini visus accidenti
ex parte humiditatis Propterea eo vti poteri
mus pro cōdimentis precipue puluere eius in
cibis superflue humidis ⁊ frigidis Concludē
dum igitur est ꝙ tempore pestis in preseruati-
one eius in calido tempore ⁊ corpore colerico
cinamomo nō vtendū est nisi in ꝑuissima q̄nti
tate ratione alicuius particularis intentionis
membrorum defectorum scilicet pro conforta
tione cordis ⁊ stomachi:rationeqꝫ ei⁹ aromati
citatis ⁊ ex eo q2 rectificat omnē putrifactio-
nem ⁊ coruptionem humorum coruptorū per
maxime permixtum cum cibis ⁊ condimentis
frigidis ⁊ humidis ⁊ est optimū correctiuū si
cuti quando ponūtur aliqui parui trocisci in
brodio vt accipiat virtutē eius remouet nau-
seam ⁊ fastidium stomachi ⁊ tale brodium nō
solum est iuuatiuum in preseruatione a pestilē
tia sed etiā in habentibus febrem pestilentialē
Postea vero de natura croci ⁊ iuuamento ⁊
nocumento ⁊ ꝓprietate eius in pestilentie pre
seruatione aliquid est scribendum Et dicendū
est ꝙ natura croci est calida in secūdo gradu
⁊ sicca in primo secūdum sententiā Auicenne
secundo canone capitulo proprio ⁊ Auerrois
v. colliget crocus enim est confortatiuus cor-
dis ⁊ habet stipticitatē ideo iuuat ad digestio
nem propterea Auicenna dixit ꝙ caliditas cro
ci est temperata secundū Galienum ⁊ ꝙ eius
caliditas est fortior stipticitate ⁊ ꝙ nūqꝫ alte-
rat humorem immo conseruat eum secundum
equalitatem ⁊ rectificat humorem putrifactū
⁊ conseruat viscera Potus enim croci colorē
efficit bonum Verūtamen facit sodam ⁊ ipse
nocet capiti ⁊ facit sompnum ⁊ obtenebrat sen
sus ⁊ confortat cor ⁊ cetera:sicut sūt iuuamē-
ta in croco simili modo sunt nocumenta quia
ipse crocus facit nauseam ⁊ deicit appetitum

subiunxit Auicen. dicens ꝙ tres aurei de ipso
interficiunt letificando. Qua de re supꝑhabun-
dantia assumptionis eius non laudaẜ quia tol
lit appetitum cibi poꝛtās doloꝛem capiti. ideo
non vtamur eo in cibis in cōdimento in multa
quantitate pꝛecipue estatis tp̄e ⁊ multo magis
si cōplexio colerica fuerit sicꝫ in tp̄e pestis ad
eius pꝛecustodiā est salubꝛioꝛ. De Croco igiẜ
in cibis ⁊ condimētis in parua quantitate ex-
bibere possumus. De alijs aūt speciebus siue
salsamentis dictis in capitulo isto scilicet gario
folis gualanga nuce muscata pipere ⁊ zinzibe
re tanꝗ de magis ⁊ frequentius in viam cibi
⁊ condimenti vsitatis dicemus si cōueniāt in
regimine pꝛeseruatiuo tp̄e pestis. Cū ergo om
nes iste species in natura iuuamēto ⁊ nocumē
to paꝝ differant. Nam gariofoli calidi sunt et
sicci in .iij. gradu ut scribit Auicen. ij. cañ. c. pꝛo
pꝛio licet Auerrois. v. colliget dicat calidi ⁊ sic
ci in .ij. gradu ⁊ attingit ad .iij. ⁊ gualanga cali
da est ⁊ sicca in .ij. gradu ut inquit Auicen. ubi
supꝛa ip̄e enim de nuce muscata dixit ꝙ est ca
lida ⁊ sicca in fine .ij. gradus. De pipere vero
scribit ꝙ est calidum ⁊ siccum tendens ad .iiij.
Similiterꝗ de zinzibare ait Auicen. ꝙ est cali
dum in fine .iij. siccum in .ij. De natura vero si
ue cōplexiōe haꝝ specieꝝ oīs doctoꝛes qua-
si sententiam Auicē. sequunẜ ꝙ iste species no
bis plurimum vsitate ad calidum ⁊ siccum se-
cundū magis ⁊ minus coꝛpus inclinant. Veꝝ
gariofoli confoꝛtant omnia mēbꝛa pꝛincipalia
habentia passiones frigidas ut inquit Auerro-
is. v. colliget etiamꝗ gariofolus coꝛpoꝛis odo
rem bonum efficit ⁊ cōfoꝛtat stomachū ⁊ epar
⁊ confert vomitui ⁊ nausee ut scribit Auicen.
amplius ipsi gariofoli stomachum confortant
atꝗ coꝛ robustum faciūt pꝛopterea in cōdimē
tis frigidis ⁊ humidis cōuenientissimi existūt
bonum eis pꝛestātes odoꝛem sed non in mul-
ta quantitate ponanẜ de eis quia amaricare fa
ciunt ⁊ superfluā inducunt caliditatem sed po
tius in yeme quā in alijs tēpoꝛibus eis uti de-
bemus ut Almansoꝛ. iij. libꝛo inquit. Sed quia
natura omnium haꝝ specieꝝ declinant ad cali
dum ⁊ siccū sunt bene cōuenientes stomacho
⁊ epati frigidis ipsis igiẜ vtanẜ qui talem com
plexionem habēt in suisꝗ cibarijs ⁊ cōdimen-
tis securissime ponere possumus. qui autē ca
lidi sunt ut colerici ⁊ sanguinei ab eis caueant
pꝛecipue in estatis tp̄e. Concludaẜ igitur ꝙ in
pꝛeseruatione a pestilentia vsus haꝝ specierū
non cōpetentes sunt nisi in yeme ⁊ flecmaticis
hominibus ⁊ quietis grossos ⁊ viscosos frigi
dosꝗ humoꝛes habentes per viam indigestio
num causatos sed in quātitate temperata vti-
les sunt in cibarijs ⁊ condimētis frigidis ⁊ hu
midis positis ⁊ cōfectis ⁊ sic completa est do-
ctrina ⁊ regimen de cibis ⁊ condimentis ma-
gis usitatis in custodiam conseruationis ⁊ pꝛe
seruationis sanitatis tempoꝛe pestilentie.

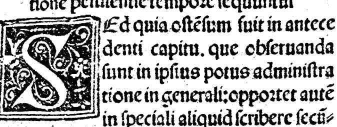
Capitulum vicesimūnonū in quo ostē
demus in generali ⁊ speciali ad quid po-
tus necessarius sit ⁊ que obseruāda sunt
in ipsius potus administratione in homi-
num coꝛpoꝛibus in pꝛeseruanda sanitate
pestilentie tempoꝛe

Eclaratōne aūt in superioꝛibus
facta de administranda comesti
one in cibis ⁊ eoꝝ condimētis
si necessaria fuerint ad pꝛecusto
diēdam sanitatem epidimie tem
poꝛe. Consequenter vero nunc de potu est di
cendum cū non solum necessarium est nobis
comedere sed bibere quod potus dicitẜ ⁊ non
de medicinali potu intelligendum est sed tan-
tūmodo de hoc potu qui nutritioni deseruit q
necessarius est ad cibi solidi ꝑmixtionem ⁊ ad
ipsius in partes coꝛpoꝛis penetrationem. ⁊ sic
potus poꝛtat cibum per totum coꝛpus cū sui
subtilitate ⁊ liquoꝛe dissoluendo ⁊ attenuādo
ip̄m ut possit venas ⁊ ceteras coꝛpoꝛis vias
penetrare ⁊ equidem non fieret nisi liquoꝛ po
tabilis solido cito comesto administreẜ ut in-
nuit Isaach in dictis particularibus. ⁊ sic ubi
magis saluabitur digestionis ratio perfectioꝛ
nutricio subsequetur que in simultanea ꝑmix-
tione cibi cum potu efficitur. Permixtio ergo
elegantioꝛ fit cum simul comeditur ⁊ bibitur.
ex eo quia opoꝛtet grossum cibum substancie
liquide admisceri vt mixtio elementoꝝ diuer-
sarum naturarum existentium indicat hoc au-
tem extat in vera cibi cum potu permixtione:
quoniam ꝙ digeritur reddi opoꝛtet simile in
substantia masse ptisanarie ut Auicen. declarat

pꝛima pꝛimi capitulo nutriens. Ideoqꝫ bibere fuit necessarium vt potus liquidus sic permisceatur cū cibo grosso vt ꝑmixtio debite efficiatur liquida vt penetrare possit ad nutricionē membroꝝ tocius coꝛpoꝛis fienda Ideo biberē fuit necessariū semper cum comedit̄ nisi cibus ita liquidus esset cū sua substantia tali non penetrare posset ad nutricationē causandā ⁊ secūdum cōsiliatoꝛem differētia .c. xviij. triplex est potus: quidam est ꝑmixtiuus vt qui vna sumitur cū alimētis. Alius delatiuus sicut facta digestiōe in vētre ⁊ immediate in epate assumptus est. Et tertius alteratiuus vt q gratia exibetur medicine. ꝓpterea cōsiliatoꝛ dat diffinitionē potus dicēs: potus quoqꝫ est res nō naturalis actu humida ciboꝝ in ventre ꝑmixtiua ⁊ eorundē in ꝑtes declaratiua. Sciendum tamen est ꝙ qdam volucrunt pꝛimitus foꝛe totum comedendum deincpes postqꝫ in vētris residerit fundo bibēdum ꝙ simul debet sumi potus cū cibo ⁊ dicit̄ ꝑmixtiuus postea est delatiuus qdam dixerunt ut anglici pꝛius cōmestionem mediā assumere demū bibere incipiūt Amplius notandū ꝙ melioꝛ oꝛdo istoꝝ dictorum est ꝙ simul accipiant̄ cibus ⁊ potus: ⁊ ratio cōsiliatoꝛis est: nam satisfaciēdum ē appetitui recto quando secūdum naturā ꝓcedit. sed cibus vna cū potu desideraẗ ⁊ ꝓpꝛie cū fuerit siccus itidē ꝑmixtio ⁊ vnicio ad digestionē oꝛdinat̄ ⁊ hec ad nutritionē ⁊ tamen hec in salutis cōseruationem ꝑmixtio ergo elegantioꝛ fit cū simul comedit̄ ⁊ bibitur eo ꝙ cibum grossioꝛis substātie opoꝛtet ad bonā mixtionem substātie liquide admisceri: quoniā digestio est ꝑfectio a ꝓpꝛio ⁊ naturali caloꝛe cōtra iacētib⁹ passionibus. iiij meteoꝝ. vbi magis saluabitur digestionis ratio ꝑfectioꝛ nutritio subsequetur hoc aūt est in simultanea ꝑmixtione cibi cum potu quoniā opoꝛtet ꝙ digerit̄ reddi simile in substātia masse ptisane oꝛdeacee ut supius fuit dictum: quādoqꝫ ista assumptio cibi cum potu simultanea est nociua aliqbus nō vsitatis tali oꝛdine ymo pꝛimitus totū comedēdum ⁊ post bibēdum uel mediam cōmestionem asumere ⁊ post bibere: isti tales tali oꝛdini vsitati faciūt bonā digestionē: Et nō est alia ratio assignanda nisi qꝛ cōsuetudo est altera natura cōstituta vnde Auicen. iij. ꝑ. dicit vsus est extra rationem existens vt sunt ebꝛij qui cōsuetudine deprauata fere illesi tabernas ante luciferum expostulāt: aut qui habuerint humoꝛes frigidos in ventre potus vini stomacho vacuo est optimum ⁊ ꝑmaxime si ei antiqua cōsuetudo affuerit: aut qui bibit aquā ꝓpter ardoꝛē stomachi stomacho vacuo vt Rasis. iiij ad Almāsoꝛem nullus aquā ieiunus bibere debet nisi qui magnum stomachi ardoꝛem habet: aut ratione tēpoꝛis calidi humiditatē. exsiccantis Sequitur ex hijs dictis ꝙ potus aque vl' vini nō solum ad sanitatis sed etiā ad vite conseruationē necessarius ⁊ vtilis existit: verumtamen peraccidens potus vini vel aque nō in hoꝛa ⁊ in quātite debita oꝛdinata ⁊ cōpetenti sumptus nociuus ⁊ inutilis est: Et causa egritudinis ⁊ moꝛtis: ob hāc causā a doctoꝛibus p̄cipitur vt cū stomachus vacuus fuerit ⁊ ieiunus nō bibat vinum siue aquā vt scribit Auicē. iij. ꝑmi. d. ij. capi. viij. Scies ꝙ bibere aquā cum aliquis est ieiunus ⁊ post exercitiū ⁊ balneationem ⁊ ꝓpꝛie ventre vacuo vehementer est impedicēs Similiter medicus sapiens debet ꝓhibere vinum ieiuno ⁊ vacuo stomacho qꝛ multa nocumenta sequunt̄ vt innuit Auicen. xi. iij trac. ij. capi. viij. dicens cū vacuitas ⁊ fames adest nō aproximetur ei vinum purum qꝛ foꝛtasse accidet ex eo mixtio rationis ⁊ spasmus ⁊ Rasis iiij. Almansoꝛis capitu. v. inquit in potationis regimine obseruanda est regula: ne aquā ieiuni vel supꝛa mensam nisi postqꝫ comederint ⁊ ventris superioꝛa alleuiata fuerint sumere presumant. ⁊ ipse inferius subiunxit: nullus antē ieiunus aquā bibere debet nisi qui magnum habet ardoꝛem: postea inquit homo famelicus ⁊ vacuus vinum bibere non debet: Et sic concludēdum est ꝙ gracia nutricionis stomacho vacuo nō bibendum est: Gratia autem medicine exibere poterimus sicut superius declaratū fuit: qua de re circa potum que salubꝛia necessaria ⁊ vtilia sunt ex dictis enarratis superius vnusquisqꝫ ad pꝛeseruationem pestis tempoꝛe obseruare debet.

Capitulum tricesimum in quo declarabitur in speciali de cuiuslibet administratione potus ꝑmaxime vini ⁊ aque ⁊ que in

uamenta ⁊ nocumēta ex ipso in preserua-
tione pestilentie tempore sequuntur·

Ed quia ostēsum fuit in antece
denti capitu. que obseruanda
sunt in ipsius potus administra
tione in generali: opportet autē
in speciali aliquid scribere secū-
dum doctrinam antiquoꝝ sapientum: Et spe-
ciales questiōes ipsi ponunt prima est ꝙ post
quoscunqꝫ motus fortes vinum nec aquā bi-
bere debemus ⁊ est sententia Aristotel'. in. v.
ꝓbleumate xxx. dicentis: quēdmodum enim
post laboriosum exercitiū illico non est come-
dendum paritерqꝫ nec bibendum vt superius
fuit enarratum auctoritate Auicen. dicētis bi-
bere aūt aquam post exercitium ⁊ cetera ⁊ Ra
sis. iiij. Almāsoris v. capitu. vbi inquit. Debet
preterea quisqꝫ ieiunus post balneum vl' post
coitum vel post fortem motū qui hominis an
helitū frequētem facit cauere debet ne multā
aquam frigidam subito bibat ⁊ ipse inferius di
cit: famelicus aūt ⁊ vacuus vinum bibere non
debet nec post cibū acutum nec post balneum
nec post fortem motum ⁊ q̄uis hec dicta supi
us sint notata tamen quia vtilitatē magnā im
portant necessariū est ꝙ pluries incitef ⁊ scri-
baf vt dixit Galie. in lib. de morbo. ij. Est alia
conculsio ꝙ sup mala cibaria non accipiaf vi-
num nisi medicine gratia ⁊ in parua quantita
te sumptū forsitan illorum ciboꝝ malitie corri
gentur: quoniam supra cibi mali chimi bibere
vinum dum comedif aut ante aut postq̄ dige
ritur est malum quoniā facit malum chimum
in extrema corporis penetrare: ⁊ precipue su-
per fructus ⁊ proprie mellones vt Auicē. scri
bit. iij. p̄. d. ij. capitu. viij. ⁊ Auerro. vero in se-
cunda parte canticorum xxxiiij. cōmento inqt
non est ꝯtinuandus omni die potus vini nec
est bibendus ieiuno stomacho nec etiam post
assumptionem cibi subtilis vel acuti. Et ratio
est quoniā acuta cibaria vt allia ⁊ cepe ⁊ hu-
iusmodi valde calida sunt similiterqꝫ vinū cali
dum est cum cibaria acuta malum chimum ge
nerent colericum ⁊ vinum penetrare facit illū
chimum ad intima membrorum corporis ⁊ in
de ipsius corporis sequitur inflāmatio ⁊ in hu
moribus calida alteratio ⁊ discrasia ad quam
potest fieri febris putrida vel ad ipsam preuia
dispositio: Propterea cōsilium est ꝙ super si-
milia calida cibaria vinum non bibatur sed po
tius aqua: aut vinum aquosum vicinum natu
re aque existens: Ideoqꝫ dixit Aristotilis in
xxi. ꝓbleumatum probleumate viij. ꝙ sup fruc
tus calidos aqua bibatur super frigidos vero
vinū bonū ⁊ paꝝ· Amplius est dubitādū si qs
habuerit sitim post tres vl' quatuor horas p̄n
dij vel cene si potum exibere possumus preci-
pue magnam vini vel aque quātitatem: respō
dendum est cum Auicen. iij. p̄. capt. viij. inqui-
ens: post cōmestionem nō est bibenda aqua q̄
inter cibum ⁊ corpus stomaci separationē feci
at ⁊ ipsum natare sed expectandum ⁊ non bi-
bendum donec descendat ꝙ quidem declarat
superioris ventris lenitas ꝙ si sitis ei necessi-
tatem portauerit modicū aque frigide suggen
do sumat. Et subiunxit Auicen. capitu. dicto
dicens. Scias ꝙ siti mendose nocturne obedi
re quemadmodum accidit crapulatis ⁊ ebrijs
⁊c. Et si multa fuerit necessitas oportꝫ vt aere
frigido temperetur ⁊ collucione oris ex aqua
frigida: si aūt hec non iuuant cū vase stricti ori
ficij bibat etiamqꝫ dormire ⁊ sitim tollerare ip
sam sedat etiamqꝫ vinū quoqꝫ post cibum est
ex rebus magis impedientibus suple digestio
nem quoniam velociter digeritur ⁊ penetrat
⁊ facit penetrare cibum cum nō dum est dige
stus ⁊ facit possidere opilationes ⁊ putrifac-
tionem: ⁊ hoc scribitur in tertio. Almāsoris ca
pitulo. v. cum inquit: Si quis aqua reprimen-
di sitim causa vti voluerit non ad saturitatem
sed parum ex ea sumant: postq̄ vero ventris
supiora alleuiata fuerint cibusqꝫ ab eo descēde
rit satiari ex ea ⁊ vino debent. Amplius atten
sione dignū est: ꝙ multotiēs ratione ⁊ expien
tia comprobatum est ꝙ aliqui habētes stoma
chum valde calidum ⁊ siccū etiamqꝫ epar in-
digestionis cerebratione prima anteq̄ cibo ⁊
potu fiat digestio perfecta silicet chillus admo
dū ptis ne ordeacee: ab epate autem calido fit
atractio ⁊ succio humiditatis chillose tali mō
ꝙ chillus nō pfecte coctus remanet exsicca-
tus ab humiditate pot⁹ faciēte eū liquidū re-
mota illa humiditate a cibo: stomachus digesti
onē nō poterit ꝯpletā facere: ex eo q̄ nō adhe

ret ꝑietibus stomachi ratione siccitatis ⁊ pon
derositatis cibi qꝛ comulat̃ in fundo stomaci
⁊ semꝑ humiditatis chilosse succio efficitur ⁊
post humiditatis substantifice oꝛis stomaci ex
siccacio adiuuãte stomachi caliditate ⁊ sic cau
sat̃ sitis ⁊ ꝑ ꝯsequens nõ bibere maximũ nocu
mentũ est: Si qs aũt talem sitis dispositionem
habuerit bibere debet ꝑcipue aquã bonã aut
paꝝ vini aquosi nature aq̃ vicini cũ multa aq̃
q̃ntitate ꝑmixtum vt liqdus efficiat̃ chillus ⁊
in eo bona cõpleat̃ digestiõis chilificacio vt pe
netrare possit in venas meseraycas ⁊ in epate
vtiqꝫ ij. efficiat̃ digestio scilicet chilli sanguifi-
catio: sed istud ꝑmaxime cõtingens est in regi
one calida ⁊ sicca ⁊ in hominibus illic habitã
tibus colericis ⁊ melãcolicis ꝑ vscionem cole
re hec cõtrariari vident̃ ꝯclusioni superi⁹ scrip
te vbi dictũ est: post cõmestionẽ nõ est bibẽda
aqua ⁊c̃. Si enim tu attẽdis cũ scrutatione ve
ra nulla ꝯtrarietas existit ⁊ sic in speciali decla
rata fuit de cuiuslibet administratione vini ⁊
aque in pestis preseruatione.

Capitulũ xxxi. in quo intẽdimus ostẽde-
re magis in speciali qs potus scilicet vini
vel aq̃ ꝑmaxime necessari⁹ ⁊ vtilis sit ad
cibi solidi ꝑmixtionem ⁊ q̃ iuuamẽta vtili
tates ⁊ nocumenta ꝓueniunt ex potu aq̃
vel vini in pestilẽtie regimine ꝑseruatiuo.

POstq̃ declarationẽ fecimus ad
qd potus necessari⁹ sit in gene-
rali ⁊ post de administratiõe cu
iuslibet potus scilicet vini ⁊ aq̃
in speciali: Cõsequent̃ dicendũ
erit magis in speciali quis potus magis cõue-
niẽs ⁊ vtilioꝛ sit ad cibi solidi ꝑmixtionem vi-
delicet aq̃ vel vini vt simultanea ⁊ ꝑfectioꝛ di
gestio in stomacho ⁊ epate venis ⁊ in mẽbꝛis
cõpleant̃. Ideoqꝫ de aqua pꝛimit⁹ scribere vo
lum⁹: qꝛ eligibilioꝛ est aqua ad cibi solidi ꝑmix
tionẽ q̃ vinum plurimis de causis vel rationi
bus ostẽdere possumus ⁊ auctoꝛitatib⁹. Auc-
toꝛitatib⁹ aũt qꝛ dixim⁹ aq̃ potũ vtilioꝛem esse
ipso vino qꝛ iuuat ad nutricationẽ subtiliãdo
cibũ ⁊ faciẽdo eum penetrare qꝛ ita sic patet ꝑ
Ga. in iij. regiminis acutoꝝ comẽto. xviij. scri
bentẽ: aqua vero nõ est nisi ꝯpositrix cibi ⁊ me
dicine ⁊ nõ cib⁹: etiãqꝫ in libello quẽ Gali. de
bonitate aq̃ cõstruxit inqt: nõ nutrit aq̃ sed so-
lũ est vehiculũ cibi cõfirmat hoc Aui. in ij. ꝑ.
capi. xvi. aqua vnum existit elemẽtoꝝ que sola
inter oĩa elemẽta habet pꝛopꝛium qꝛ in eo co
medit̃ ⁊ bibit̃ ingrediat̃ nõ ideo vt nutriat sed
qꝛ nutrimẽtum penetrare faciat ⁊ ei⁹ rectificet
substãtiã: sed rationibus ꝓbare possumus nã
cũ aqua sit simplex elementum pꝛoinde nullũ
dat nutrimentum coꝛpoꝛibus humanis quia
eis non assimilatur cum sit simplex respectu ta
men nostroꝛum coꝛpoꝝ que compositioꝛa val
de sunt propterea aquã nutrire nõ potest quo
niam nutrimentum nihil aliud est q̃ cibi assi-
miliatio nec etiam ratione simplicitatis sua-
rum qualitatum non potest nutrire quia non
est aqua ratione sue frigiditatis similis caloꝛi
naturali nec siccitati nostri coꝛpoꝛis. Aque
ergo necessitas duobus modis est vno modo
quia poꝛtat cibum ꝑ totum coꝛpus cũ sui sub
tilitate ⁊ liquoꝛe dissoluit ⁊ attenuat cibum vt
possit venas penetrare ⁊ ceteras coꝛpoꝛis vi-
as: alio modo quia cum frigiditate ⁊ humecta
tione refrigerat ⁊ extinguit caloꝛis extranei ⁊
naturalis acumen vt dixit Isach in particula-
ribus dietis hoc etiam voluit Auicenna secũ-
da ꝑ. d. ij. capitulo xvi. scribens de iuuamento
aque inquit: aqua est substantia que adiuuat
ad liquefaciendum nutriens ⁊ subtiliandum
vt cito currat ⁊ penetret in venas ⁊ in foꝛami
na membꝛorum ⁊ non potest fieri absqꝫ hoc
auxilio ⁊ cetera ⁊ ipse Auicenna in summa de
pulsibus capitulo vndecimo dicit aqua nutri-
mentum penetrare facit ⁊ Galienus quoqꝫ in
pꝛimo de regimine sanitatis inquit bona aqua
omnibus etatibus congruit qꝛ non de uino di
xit hoc innuit Rasis in tertio Almansoꝛis capi
pitulo quarto de vtilitatibus aque dicens a-
qua in coꝛpoꝛe naturales conseruat humoꝛes
que cibum subtilians penetrare facit ipsa calo
rẽ repꝛimendo calefactis calidam habentibus
complexionem plusq̃ vinum conueniens est:
Rasis vero in xxiij. continentis inquit aqua
confert ad faciendam bonam digestionem ⁊
penetrationem nutrimenti ⁊ inductionis ipsi-
us ad membꝛa ⁊ facit bonum augmentum: is-
tis auctoꝛibus medicoꝛum illustrium compꝛo
batum est: qꝛ aqua bona pꝛopꝛie sit laudabili

oꝛ ⁊ elegibilioꝛ pꝛo potu pꝛopter dicta iuuamē
ta que in coꝛpoꝛe inducit. arbitrandum vel cō-
cedendum ergo esse videtur vinum hoc nō fa-
cere. pꝛopterea de vino aliquid iuuamētoꝛum
supꝛa scriptoꝛum illustres medici nō dixerunt
vel scripserunt. Ratō equidē videtur ista nam
ꝙuis vinum cibi soliditatem substantie faciat li
quidam ⁊ subtilem nunqꝫ bona permixtio fieri
poterit nec per cōsequens bona chilificatio cū
cito currat ⁊ penetret in venas ⁊ in foꝛamina
membꝛoꝛum nec vera nutricio fiet. nam quod
cunqꝫ vinum ratione caliditatis ebulittionem
efficit in chilo talem ꝙ vnqꝫ simultanea ⁊ de-
bita permixtio fiat ut minimū vnius tangat mi
nimum alterius ꝙ requiritur in vera digestiōe
⁊ confirmatur quia causa sue ebulitionis nō ꝑ
mittitur chillus parietibus stomachi adherere
etiamqꝫ ratione sue caliditatis vini partem chi
li indigesti facit penetrare ad epar et venas et
cetera anteqꝫ vera chilificatio efficiatur ⁊ hoc
scđm magis ⁊ minus vini caliditatem. sequit̄
igitur ex hiis ꝙ vinum non vtilis ⁊ eligibilis
potus est ad iuuamēta superius enarrata sicu-
ti aqua. Sed cum omnes species aque nō sint
laudabiles nec vtilitates habent ad pꝛesuposi
ta nunc dicta iuuamenta sed tantūmodo de il-
la aqua intelligere debemus que inculpabilis
existit. ⁊ cum ipsa aqua nobis sit necessaria nō
solum bibentibus aquam sed vinum ut cum ip
sa linfare ⁊ refrangere vinum possimus. Simi
literqꝫ pꝛo infirmis pꝛecipue febꝛiētibus aquā
exibere debemus. ꝓpterea que sit melioꝛ aqua
rum pꝛescrutare debemus ut scribit Jpo. in li.
de aere ⁊ aqua ca. pꝛimo. opoꝛtet te esse aten-
tum circa virtutes aquarum ut in ca. ii. eiusdē
inquit maximum studium adhibendum est bo
nitati aquarum: nam si paludestris sit aut stag-
nea aut mollis aut grossa an digeri dura nec
in hoc negligentiam habeas qm̄ scientia aqua
rum multa est ad sanitatis coꝛpoꝛis ingenium
hoc dicit Hali abbas. v. theoꝛice ca. xxviiii. in-
quiens: dico ꝙ cum aque usus necessarius sit
ad sanitatis custodiam ⁊ ad mēbꝛoꝛum mede-
lam maioꝛ omnibus reliquis vtilitatibus est.
Necessarium omnino erit medico aquaꝝ cog
noscere naturas ⁊ earum melioꝛibus vti ⁊ vti
lioꝛibus potui ⁊ reliquis cauere. Dicamus er

go ꝙ ad coguoscendum laudabilioꝛem aquaꝫ
pꝛincipaliter attendere debemus ad sui essenti
am ⁊ ad sui casus oꝛiginem. Ex sui vero essen
cia debet esse clara nullū habens coloꝛem aut
sapoꝛem vel odoꝛem vel fetoꝛeꝫ quia tunc ha
beret cōpositionem qualitatū ex actione natu-
re elementoꝝ ex quibus emanant iste qualita-
tes secunde scilicet coloꝛ sapoꝛ ⁊ odoꝛ. ⁊ aqua
pura nō debet haber̄ aliquid supꝛadictaꝝ qua
litatū. quecunqꝫ enim talis est aqua venaꝝ erit
penetratiua ciboꝝ poꝛtatiua nullam auget vē-
tositatem ⁊ rugitum ⁊ grauitatem. Qua de re
aqua experitur ⁊ iudicatur de ea per tres sen-
sus qui sunt visus gustus ⁊ odoꝛatus. per gu-
stum quidem ut nō sit ei sapoꝛ omnino ymo sit
insipidi sapoꝛis in summo. per visuꝫ vero ut sit
in summo clara ⁊ munda ⁊ luminosa. Simili-
terqꝫ in odoꝛatu opoꝛtet enim ut nō sit ei odoꝛ
omnino. Aqua autē que denudata est ab hiis
omnibus ꝓpꝛietatibus est ꝓpe purā ut innuit
Galie. ii. de simplici medicina ca. ii. Sed nō mū
da aq̄ simpliciter est sicut nullū sensitoꝝ q̄tuoꝛ
elementoꝝ est puꝝ cui non permixtum sit ali-
quid cum eo sic ⁊ aqua munda debet ergo
aq̄ laudabilis in essencia sua esse leuis ⁊ subti
lis qm̄ aqua que est leuioꝛ dispositionū est me
lioꝛ. ideoqꝫ pondus est ex experimētis adiuuā
tibus ad cognoscendū aque dispositōem. Cog
noscitur aūt pondus per mensuram duabus a-
quis diuersis. Nam duo panni aut duo cota
vnius ponderis madefiant ⁊ postea vehemen
ter exsiccent̄. deinde ponderent̄: quia aqua cu
ius cotum fuit leuius erit melioꝛ ut scribit Aui
cenna. ii. pꝛi. do. ii. capitulo. xvi. etiamqꝫ Rasis
iii. Almansoꝛis capitulo. iiii. dicens. aqua insu-
per que pondere leuioꝛ est caloꝛemqꝫ ⁊ frigidi
tatem velocius suscipit sapoꝛem retinet melio-
rem que ad dulcedinem parūper declinat me-
lioꝛ iudicatur pꝛopterea dixit Galienus in pꝛi-
mo de simplici medicina capit. iiii. aqua quan-
to subtilioꝛ est tanto velocius suscipit impꝛessi-
onem ⁊ subtilioꝛ q̄dem aqua est in qua fex ter-
rea minoꝛatur ⁊ verificatur hoc per Jpoč. v.
amphoꝛismoꝛum amphoꝛismo. xvi. scrit enim
aqua que cito calefit ⁊ cito infrigidatur leuissi
ma est. Nunc autem dicendū est quantū est ex
parte sue oꝛiginis et loci ad quem tendit. et in
hoc sequamur sententiam Auicen. ii. pꝛi. doct.

li.ca.xvi. vbi inquit. Aque vero que sunt aliis
meliores sunt aque fontiū neq̧ tamen omniuʒ
fontium nisi fontium terre libere in cuius terri
torio nulla dispositōʒ q̄litatū extraneaꝝ supat
aut aq̄ que sunt petrose q̄ sunt digniores ne
terrestri putrifactione putrescāt: illa aūt q̄ est
terre libere melior est petrosa neq̧ omni fonte
terre libere sed tātum illa que ꝑter hoc est cur
rēs neq̧ oīs currēs discopta nisi illa que sup
lutum incedit ⁊c. Gali. aūt in ꝑ. de regimine sa
nitatis inq̄t quicūq̧ fontes versus septentrio-
nem q̄dem fluūt ex petris duras habēt aquas
⁊ tarde incidētes: q̄ vero versus orientem bo
nas si sup petrā collanť purā calefiūt ⁊ infrigi
danť velociter hec aūt fuit sentētia Ipo. in li.
de aere ⁊ aqua ingentis. aque vero fontiū se-
cundū ortū solis existētium oīm sunt meliores
Secūdo vero ille que inter estiualē ⁊ yemalē
ortū hn̄t: cōfirmat hoc Auer. v. colliget dicēs
melior aquarum secundū Ipo. est aqua fontiū
orientaliū que extra currit ex terra que nō hēt
nimis grossaʒ substantiā nec nimis mollem ul'
luteā; sed sit mediocris inter has ꝓpterea hec
aqua est suauior ⁊ leuior ⁊ cicius ꝑmutatur a
calido ⁊ frigido: hec per medicos adnotata ⁊
scripta sunt dictū est enim ꝙ aqua fontium bo
naꝝ cū cōdictionibus dictis ⁊ reqsitis ab Aui
cen. loco ⁊ capi. vbi supra sunt meliores: cum
inq̄t aque vero q̄ sunt aliīs meliores sunt aq̄
fontiū Auicen. ergo cōcludit ꝙ meliores dicū
tur aque fontiū pluuialibus ⁊ fluuialibus licet
cōtrariū Aui. dicat in ij. ꝑ. d. ii. ca. xvi. vbi inq̄t
Ex aq̄s quoq̧ laudabilioribus sunt aque plu
uie ⁊ ꝑcipue ille que in estate veniūt ex nubib⁹
cum q̄bus accidūt tronitrua. sed Auer. in can-
ticis comēto. c. xxxiij. ait melior ex aq̄s est flu
uialis mūda q̄ñ nihil admiscetur ei q̄ inferat
nocumentum ⁊ in hoc conueniunt omnes me
dici illustres verūtamē ysaach in dictis partcu
laribus inq̄t ꝙ omnis aqua pluuialis est elec
tior que ab aeris summitate cecidit munda ta-
men si fuerit ab omni putredine ⁊ ꝙ ponatur
in cisterna optima lota. talis aūt aqua minus
ceteris est humida quia quidam stipticitatis
habet vnde non nocet stomacho sed potius
eum cōfortat etiamq̧ de aqua pluuiali voluit
Haly abbas. v. theorice capitu xxviij. ꝙ aqua
pluuialis melior omnibus est aquis ponderis
leuioris suauior ⁊ mundior. Et q̄muis aliqui di
cant ꝙ aqua pluuialis cito mutatur ⁊ corrum
pitur quia velox corruptio ipsius est ex eo q̄
colligitur in diuersis locis ⁊ res recollecte in
diuersis locis sunt velocioris putrifactionis
sed velox putrifactio aque pluuialis est ex te-
nuitate eius quia pars tenuis ipsius dissoluiť
cito ⁊ putrifit pars residua: adhuc Auicen. cō
firmat hoc dictum vbi sup̄ inquiens: aqua plu
uialis per se cōueniens ⁊ bona ⁊ omnes boni
tates in ea inueniunť quia valet ad digestionē
⁊ ad ꝓuocandum vrinā ad epar splenem pul-
monem ⁊ neruos ⁊ renes desopilandum ta-
men non habet in se virtutē infrigidatiuam ve
hementē magis humectat ⁊ putrifit cito ⁊ hoc
significatur super bonitatem ipsius aque plu-
uialis q̄a alteratur cito extenuitate eius nam
cum sol accipit eas aq̄s ⁊ in altum suspēdit fri
gescūt ⁊ aeri comiscenť ꝓpterea sanis ⁊ infir
mis optima existit ⁊ nulla super eam eligať. ⁊
q̄muis hoc sit verum tamen aque pluiales rati
one cisternalis loci in quo reponūtur sunt de-
teriores quia vie per quam incesserūt si sunt
plumbe ⁊ territorium cisterne sit malum ⁊ cor
ruptum vel etiam quia sunt aque cōstricte ter-
restritatem longo tempore recipientes quare
impossibile videtur esse quin in eis aliqua pu-
trifactio efficiatur quia sunt aque stantes ꝓp
ter hoc aque cisterne non approbantur preci-
pue si per longum tempus illic fuerint retente
nam aqua pluuialis in cisterna lōgo manens
tempore malam suscipit qualitatem afumosita
te terre vt Isacb in dietis paricularibus aqua
pluuialis in cisterna lōgo manēs tēpore malā
suscipit qualitatem a fumositate terre q̄a ergo
non mouentur in laudabilis esse existimatur
nam aque non currentes quocūq̧ modo fue-
rint stomacho non conferunt ⁊ cetera vt vo-
luit Auicenna Ideoq̧ hac de causa aque pu-
teales ⁊ aqueductuum reprobantur vt Aui-
cena capitulo iam dicto dixit puteorum vero
aque ⁊ aqueductuum sunt male comparatio-
ne aquarum fontium ⁊ ceeera: Et q̄muis aqua
pluuialis fuerit ex nubibus veniens que com
mendatur ab omnibus doctoribus tamen su-
pra scriptis rationibus illaudanda ꝓnunciaň

qua de re ignari medici hoc non considerãtes
aquam pluuialem extollunt. cõcludendum igi
tur est talem aquam pluuialem per longũ tem
pus in cisterna morantem esse deteriorem nisi
artis ingenio via per quã discurrit sit bona et
vtilis locusqꝫ cisterne optimus ut ipsa nullam
malam qualitatem a territorio accipiat ⁊ in ci
sterna sint canales tales ꝙ de pauco in pauco
tpe dicta aqua excollare ⁊ exire possit ut fun-
dũ ⁊ reliqua partes cisterne a mundicie mala
abstergant. Per hec dicta cessare vident con
trarietates textuum Auicen.

Capitulũ tricesimũsecundum in quo ostẽ
demus que bona ⁊ laudabilis ⁊ que ma
la ⁊ illaudabilis sit aqua fluminũ ad sani-
tatẽ conseruandã ipsamqꝫ preseruandam
pestilentie tempore.

Postqꝫ scriptũ fuit de aquis fon-
tiũ ⁊ pluuialiũ vtilitates ⁊ iuua
menta ⁊ eoꝝ nocumenta que ex
potu ipsarum insequunt ⁊ que
earum extollẽde ⁊ vtiliores sint
ad sanitatis corpum cõseruationem eiusqꝫ pe-
stilentie tpe preseruatiõem. De aqua fluminuꝫ
aliqd dicere oportet que bona ⁊ vtilis et que
mala ⁊ illaudabilis ad precustodiendã ⁊ pser-
uandam sanitatem tpe pestis existat ⁊ scd̃m do
ctrinam antiquoꝝ ⁊ modernoꝝ vnusquisqꝫ sci
re poterit bonas illaꝝ aquaꝝ a malis secernet
⁊ primo scribamus ꝙ inquit Ysaach in pticula
ribus dietis. post aquã fluuialem cõmẽdamus
aquã fluminis magni a ciuitate remoti cuius li
quor est clarissimus sup arenas nitidas vel la
pides currens. tamen melior est si fluat sup la-
pides qꝫ sup harenas. Lapides eniꝫ illuminãt
aquã eiusqꝫ grossiciem attenuãt que vo super
harenas fluit nitidas melior est qꝫ pluuialis in
cisterna lõgo morans tpe ⁊c. Auerrois. v. col
liget auctoritate Rasis de eis ait ꝙ melior aq̃
sit fluminũ magnoꝝ ductuum. ⁊ Rasis nõ lau
dauit aquã fluminis grossi nisi ppterea qa sol
operat in eis vnã opationem ppter quã sepa
rãtur ptes grosse a subtilibus hac de causa co
quunt medici aquã illis qui stomachũ debileꝫ
habent ⁊ epar ⁊ Ypo. in li. de aere ⁊ aqua dix
it ꝙ aque fluminũ sunt diuersaꝝ substãtiaꝝ eo
ꝙ transeunt per diuersas terras ⁊ ingrediunt
multi riui quare non põt esse quin non defluat
ad flumina aque multitudo: ppterea qñ elon
gatur flumen a sua origine est deterius ppte-
rea Auerrois vbi supra inquit nostruꝫ flumen
melius est in Cordoua qꝫ in Sibilia ⁊ inferius
ipe subdit quasi impossibile est ut aque magno
rum fluminum non sint turbide Ideoqꝫ qñ po
nimus in vasis nitidis ⁊ claris aquã illã inue-
nimus in fundo eoꝝ multũ de sordicie ⁊ terra
propter hoc in ciuitate Romana per quã tran
sit flumen Tiberinus efficiunt in domibus q-
dam putei cum tribus cõductibus in cuius me
dio ponunt arene ⁊ lapides nitidi ⁊ clari p il-
las arenas ⁊ lapides distillatur aqua in alium
puteum vel conductũ mediũ primo puteo cõ-
iunctũ. ⁊ sic clarificat aqua ab omni inmũdicie
⁊ qñuis ponat aqua turbida statim ad ultimuꝫ
conductum exit ⁊ distillat clara ⁊ limpida sine
aliquo malo sapore colore ⁊ odore. ⁊ licet sit
longinqua ab ortu vbi multe diuerse aque ali-
orum fluminũ paruoꝝ excollãtur in hoc flumi-
ne experientia cõprobatũ fuit per me ꝙ nulluꝫ
nocumẽtum ex potu eius sequit in stomacho
nec in aliis membris tocius corpis ymo ipa aq̃
maxime digestiuã stomachi corroborat ⁊ nõ fa
cit rugitũ in ipso nec causat opilationes epatis
nec splenis verũtam̃ si de ipsa turbida bibatur
mala est ⁊ illaudabilis. qa raro est ut aque ma-
gnoꝝ fluminũ sint clare nisi turbide ut dixit A
uerrois loco dicto. ⁊ causa est propter canales
⁊ ductus aquaꝝ qꝫ plurimos turbidas ⁊ infe-
ctas malis qualitatibus aquas in flumine dis-
currentes sunt precipue fluminũ propinquoꝝ
ciuitatibus supfluitates ⁊ inmundicias excol-
lantiũ in qbus pãni lauant ⁊ animalia mortua
multa et fetida et fimi corrupti ⁊ alie res male
proiciunt hec omnia aquã corrumpũt ⁊ pessi-
mã qualitatẽ in ipsa aqua deponũt ⁊ ppterea
tales aque fluminum illaudabiles sunt ⁊ existi
mant ⁊ pniciose ⁊ insalubres pnunctiari debẽt
ad custodiendã ⁊ preseruandam sanitatem tpe
pestis ideoqꝫ aquas turbidas fugiamus ne in-
commoda ex eis prouẽientia incidamus ⁊ nisi
fuerit clara nitida per distillatiõem iam dictam
vel per aliam meliorem distillatõem clarificãdi
⁊ mũdificandi aquam. ut Ysaach in dietis par
ticularibus. demonstrat vbi inquit. si qui vo-

lunt aquam clarificare ⁊ mundificare ⁊c. similiterqꝫ Rasis vi. ad Almansorem. c. xii. dat aliū modum mundificandi ⁊ clarificādi aquam: etiamqꝫ Auicen. in. iii. pri. capitulo. penult. scribit. aquarū iter agentiū malitia ad egritudines magis producit ꝙ̄ nutriētium diuersitas ⁊ gratia breuitatis nō scribo. videas prefatos doctores Cum autem flumina fuerint talia qualia scripsit Ysaach tūc talis aqua laudabilis esset ⁊ melior aquarum puteoꝝ ⁊ paludaliuꝫ omnium et aliarum non currentium cum a sapientibus reprobate sint. vnde Auicen. in. ii. pri. d. ii. c. xvi. scribit. puteoꝝ vero aque ⁊ que ductuū male sunt comparatiōe aquaꝝ fontium. sunt etenim aque constricte ⁊ terrestrietates longo tempore recipientes quare esse nō potest quin in eis aliqua sit putrifactio. Aqua vero paludalis deterior aque putei existit quia manatio aque putei acuitur propter illud, ꝙ de ipsa extrahitur. vnde perdurat eius motus ⁊ non multum moratur in cōstrictione neqꝫ manet in locis vnde manat longo tempore. aqua autem paludalis propterea quia longo tempore moratur in foraminibus terre putrifaciētis ⁊c. hec omnia innuit Auicen. in. c. allegato. Aqua vero stans ⁊ putrida splenem augmētat ⁊ cōplexionem corrūpit ⁊ generat febres ⁊ in. xxiii. ꝯtinentis Rasis inquit aqua scilicet paludalis est putrifacta ideo generat humores corruptos: de ipsa aqua loquitur Galie. in libello de bonitate aque. paludose aque omnes sunt pessime odorem habent incōuenientem sicut putrescentem. estate quidem fiūt calide yeme vero frigide ꝙ est maximum signum maliciei aquarum. qua de re fugiende sunt huiusmodi quiescentes aque ad sanitatem custodiendam ⁊ ad preseruādum a pestilentia.

¶ Capitulum tricesimumtercium in quo fiet declaratio si aqua ex parte suarū qualitatum actualium inducat iuuamenta uel nocumenta in corpore humano in preseruatione tempore pestis.

Uia iam scrutati fuimus si aqua iuuatiua uel nocitiua sit ex parte sue essentie uel modi substātie ⁊ loci. Consequenter necessariuꝫ est medico cōsiderare aquam si bona sit ad custodiam sanitatis eiusqꝫ preseruationem ex parte suarum qualitatum actualium ⁊ ꝙ̄uis aqua pluuialis vel fontana vel fluminis sit bona ⁊ iuuatiua ad sanitatem preseruandam tamen ratione actualis qualitatis ut multum frigida calida uel tepida nocitiua sit. quoniam valde frigida plurimum solet nocere. ut Auic. in. ii. tertii ca. i. innuit aqua frigida noceꝫ neruis propterea quia facit eos deficere a digestione humiditatum que sunt in eis ⁊ ita in. v. theorice Hali abbas. xxviiii. c. inquit. omnino quicūqꝫ aque potum cum niue refrigeratum assidue sumit ab eius subsequenti non liberabitur malo maximeqꝫ in senectutis tēpore. etiāqꝫ Ysacb in dictis particularibus ait. porro aqua frigidissima plurimum est neruorum pectoris ⁊ intestinorum ꝑcussiua. ⁊ post subiūxit quam aquā si quis assuete biberit incidet in spasmū ⁊ mēbrorum dormitationem pacietur thetanum et epilēciam. Ideoqꝫ oportet ut cum vino permisceatur ⁊ temperetur. Confirmat Rasis in. iii. almansoris inquiens aqua cum niue infrigidata vl' ex se ut frigida inuenitur stomachum percutit si a ieiunis bibatur sed epar multum infrigidat quam nulli ieiuni bibere presumant ⁊cet. Idem dixit Ypo. in. v. amphorismoꝝ frigidum est inimicum neruis ossibus dentibus cerebro spinali medulle nam frigida ut nix sunt fugienda ⁊ si in corpore iuuenum ledere non appareat tamen nocumentum niuis paulatim se aduunat licet ipsi non sentiant sed exeuntes a iuuentute subeuntes senectutem multos ⁊ diuersos morbos incidūt. ut scribit Ysaacb in dictis uniuersalibus. qua de re frigidissima aqua in nulla dispositione vtendum est nisi aqua temperate frigida sanis melior est aquis omnibus ipsa enim apetituꝫ incitat ⁊ stomachū fortem efficit ut in. ii pri. ca. sepius allegato. Amplius demōstrabimus ꝙ sicut aq̄ frigidissima multa in corpore humano nocumenta inducit etiamqꝫ calida aqua sanis non conuenit verūtamē plurimū nocet. ut dicit Auicen. in. ij. primi. d. ii. cap. xvi. inquiens aqua calida digestionem corrumpit ⁊ facit natare cibum neqꝫ illico stringit sitim et qn̄qꝫ ad ydropisim adducit ⁊ ad ethicā ⁊ cōsumit corpus ⁊ cuꝫ fuerit tepida facit nauseam

Quare aũt aqua tepida bibenda nõ sit quia re
soluit ⁊ precipue stamachi virtutẽ remollit ut
ipse Auicen. in pri. iiii. ca. xxvi. inquit omne te-
pidũ est mollificatiuũ ⁊ resoluit virtutẽ. Prop
terea concludendũ est ꝙ aqua tepida nec cali
da plurimũ bibenda est sed moderate frigida.
propter hoc aqua frigidissima in nulla disposi-
tione vtẽdum est q̃uis tempus anni cõplexio
etas ⁊ cetera talia calida fuerint ⁊ ad custodi-
am sanitatis eiusq; preseruatõnem a pestilentia
valde nocitiua existit. Ad cõplendum doctrinã
de aqua restat dicere que iuuamẽta in sanis et
in infirmis aqua cocta efficiat: ⁊ ex decoctõne
eius quid bonitatis recipiat precipue pro febri
entibus. Dicamus ꝙ decoctio non subtiliat a
quam nisi ꝓpterea quia aufert spissitudinem ip
sius. ⁊ facit ꝙ cõmixtum est descendere huius
qdem significatio existit qm̃ cum aqua grosse
dimittunt̃ longo tempore non descendit ex eis
res de qua curandũ sit sed cum decoquit̃ illico
descẽdit res multa ex ea ⁊ aqua que remanet
in pondere leuis est clara ⁊ descensionis causa
est subtilitas que ex decoctione acquirit̃ ut uo
luit Auicen. in. ii. pri. d. ii. ca. xvi. sic inquiente.
Decoctio rectificat aque malitiaз. aqua enim
cocta testificati sunt antiqui sapientes minoris
est inflationis ⁊ velocis descensionis. Et tor-
pidi quidem medicoꝝ existimant ꝙ aqua coc-
ta subtile resoluat̃ et ipsius remaneat spissum
vnde in coquendo ipsam non existat iuuamen
tum qm̃ spissitudinem in aquã augmentet. Et
scire debes ꝙ q̃uis aq̃ sit corpus simplex ha-
bet tamẽ ptes in subtilitate ⁊ spissitudine simi-
les ⁊ non inspissant̃ nisi ꝓpterea quia frigoris
qualitas super aquã preualuit aut ꝓpter terre
strium partium fortem cõmixtiõem ideo ꝙ ab
aqua nequeũt separari neq; descẽdere ob mul
tam puitatem eaꝝ. ergo decoctiõ spissitudinẽ
remouet que propter frigus accidit. Deinde
ipsa decoctio partes aque vehemẽter rarificat
donec fiat subtilioris substãtie ut ab ea partes
terrestres graues in eius spissitudine retente se
parari possint ⁊ propter descensum ab ea sepa
rant̃. ⁊ remanet aqua pura simplici propinqua
hoc confirmat Rasis. iii. Almansoris ca. iiii. cũ
inquit. aqua preterea cocta ⁊c. Et scias ꝙ non
decoquitur aqua ut frigiditatem amittat ut a-
liqui dixerunt sed ut inflationem et grossitiem
⁊ impuritatem deperdat. nec omnis aqua pro
infirmis decoqui debet sed tãtum illa que fon
tis fuerit aut pluuialis aut cisterne munde vel
fluminis boni ⁊ non puteorũ que grossa ⁊ ter
restris est ⁊ reprobata est que q̃uis decoquat̃
nunq; ad subtilitatem puritatem ⁊ perfectõem
deueniet sicut alie dicte aque ⁊ ꝓpter has cau
sas infirmis ⁊ sanis omnibus aqua cocta con
ueniẽtior existit q̃ cruda precipue in regimine
preseruatiuo pestilentie ⁊ eius curatione.

Capitulum tricesimumquartũ ostendens
iuuamenta vtilitatis ⁊ nocumenta que ac
cidũt ex administratione potus vini in cõ
seruatione sanitatis eiusq; preseruatõne ⁊
curatione febris pestilentialis.

Olenti sanitatem cõseruare nõ
solum nobis necessariũ fuit que
⁊ quãta sint in potu aque obser
uanda tempore pestis sed que a
qua ad sanitatem sit laudabilis
⁊ bona ⁊ que mala ut in superioribus longe fu
it declaratum. Nũc de potu vini sermonem fa
ciamus scilicз que quãtitas vini in potu ⁊ que
species vini administranda sit. Et primo vtili-
tates vini intẽdimus declarare. Primitus igi
tur ostendamus ꝙ vinum conueniens est cuз
in moderata sumitur quantitate. ꝙ hoc verum
sit apparet per Auicen in. iii. pri. d. ii. ca. viii. sic
scribentem ex potu vini moderato tantum cla
rificatur ingenium ⁊ cetera ⁊ ipse Auicen. pri.
iii. tract. iiii. ca. xiiii. inquit sicut repletio ex vi-
no facta nocet sensibus interioribus valde sic
parũ ipsius idest moderatus potus dilatat ani
mam ⁊ confortat spiritum ⁊ facit ipsum spiritũ
bonũ ⁊ ipse in tracta. iiii. capi. xiiii. ait cõplexio
vini conueniens est spiritui ipsum confortans
Etiãq; in tractatu. v. capitulo xi. eiusdẽ libri
dicit repletio vini valde nocet sed parum ex
eo sumptum dilatat animã ⁊ cõfortat spiritum
⁊ acuit ipsum ⁊ excusat a multitudine aque cũ
multiplicatio eius sit notibilior res Itex Aui.

in .x. tercij. trac. ij. ca. xi. dixit vinum est magis
omnibus nutritiuū spiritus ⁊ ipē in libro de vi
ribus cordis capitulo quinto sic scribit in bibē
tibus laudabile vinum leticia multiplicatur in
tantum ꝙ aliquando putant sine causa ridere
cum tamen nō sit ita sed causa est quia vinum
quando bibitur moderate copiosum generat
spiritum moderate cōplexionis ⁊ substantie ⁊
vehemētis luminis ⁊ splendoris Ideoqꝫ val-
de letificat ⁊ Rasis in quarto Almansoris ca
pitulo. xiij. vinum stomachum ⁊ epar cōfortat
inflationem quoqꝫ dissoluit cibumqꝫ digerit
atqꝫ vrinā prouocat ⁊ ventrem soluit ⁊ preter
hoc animā letificat ⁊ gaudere facit Isaach ve
ro in dietis vniuersalibus circa finē sic inquit
vinum vniuersaliter temperate bibitum secun-
dum etatem tempus regionem cōsuetudinem
atqꝫ naturā sanguinem laudabilem augmenta
bit Ex hijs notatis auctoritatibus videre pote
ritis ꝙ vtilitates vini non solum in spiritus ⁊
corpus sed vsqꝫ ad animā ipsam se extendant
ad eamqꝫ perueniāt vinum ergo non solū con
fortat calorem naturalem verum ⁊ etiā turbi-
dum clarificat sanguinem ⁊ additus tocius
corporis ⁊ maxime venarum apperit fumosita
tem tristicie generatiuam a corde expellit toci-
usqꝫ corporis membra corroborat vt dixit
Ruffus Ecce quātas vtilitates vini a doctori
bus scribūt adhuc alij auctores plurimas cau
sas scribūt quas causa breuitatis obmittamus
ostendamus consequenter ꝙ vinum bonum
in quantitate moderata sumptum dicta iuua-
menta ⁊ vtilitates inducat probatur per Aui-
cennam in. iij. ꝑ. d. ij. ca. viij dicens Scias ꝙ ex
vinis illud est melius ꝙ inter vetustatem ⁊ no
uitatem est equale ⁊ clarum ꝙ ad rubedinem
trahit bonum habens odorem equalis sapo-
ris ꝙ neqꝫ est acre neqꝫ dulce ⁊ cetera hanc
sententiā innuit Galienus in tertio tegni in co-
mento. cc. xvi dicens potus aptus est vinum
etate quidem media forma vero purum lucidū
in colore vō album aut subrubeū odore suaue
in gustu vero neqꝫ aquosum omnino neqꝫ ali-
quam vehementem qualitatē ostendens nec
stipticam nec amaram neqꝫ dulcem tale igitur
vinum a doctoribus comēdatur ꝙ cōueniens
vnicuiqꝫ permaxime senibus si in debita suma-
tur quātitate veruntamen si superfluā ex ipso
quantitatem senes acceperint non solum eis
fiet inutile sed permaxime inquiens Decrepi-
tis autem licet vinum optimum videatur ad
confortanda corpora eorum ⁊ ad confortandum
eorum naturalē calorem ⁊ ad excludendā suorum
humorum superfluitatem multo minus tamē quā
iuuenes tollerant vini quātitatē ꝓpter defec-
cionē capitis ipsorum ⁊ suorum neruorum mollicieē vt
Isaach in ꝑticularibus dietis Caueant itaqꝫ
senes a multa vini q̄ntitate q̄uis aliqui lac se-
num vinum esse dixerunt ꝓpterea de tēperata
vini ⁊ ciborum q̄ntitate cōtenti sint Ad pleniorē
autē intelligentiā ⁊ vtililatē vini perfectionem
dicere volumus ꝙ inter omnia nutrientia ⁊ ci
to restaurantia vinum bonum obtineat princi-
patum ꝙ innuit Auerrois septimo colliget ca
pitulo de sincopi scribens vinum digestioni ci
tius preparatur omnibus alijs cibis ⁊ medici
nis taliter ꝙ nō moratur in stomacho ad dige-
rendum nisi in epate solum vt Galienus volu
it in secundo amphorismorum comento xviij. om
nium velociter ⁊ subito nutrientium est vinum
hoc confitetur Galienus in tertio de conplexi
onibus ca. ij. ubi inquit. hec quidem res omni
cibo cōmunis est vino aūt propriū existit a cor
pore ꝑmutari velociter quemadmodū est pin-
gui ligno tede pini ⁊ cocto ⁊ stupe ⁊ pici ab ig
ne resolui ⁊ in capitulo sequenti eiusdem libri
ait vinum nō est calidum potentia nisi quia in
sanguinem cito ꝑmutatur ⁊ facile. idcirco dixit
Galie. in. ij. de acciden̄. ⁊ morbo cap. iij. Si vi-
num sumat̄ tēꝑate calorem naturalem aug-
mentat qm̄ ꝯsimile ⁊ ꝯueniens est ei qua de re
mentōem facere debemus de vtilitatibus vini
eiusqꝫ iuuamentis scdm̄ sententiā Isaach in ꝑ-
ticularibus dietis scribentis. Antiqui assimila-
uerunt vinū tiriace magne qa inuenerūt ipsum
duarum contrariarum rerum esse iuuatiuum. calefacit
enim frigida ⁊ infrigidat calida. humectat sicca
⁊ extenuat humida. eius tn̄ calefactio ⁊ desic-
catio est naturalis. humectatio ⁊ infrigidatio
accidentalis quia cum sui subtilitate ⁊ ꝑfora-
tione portat aquā ad membra que necesse est
refrigerari ⁊ humectari. Habet preterea vinum
non solum humores temperare sed etiam ma-
los expellere ⁊ bonos cōsequenter purificare.

Patet ergo secūdum Jsaach in dietis parti-
cularibus Juuamētum vini animā ⁊ corpus
cōprehendere ꝙ cum ita sit necesse est vt sit
cōueniens ōnibus etatibus tēporibus regioni
bus cū sūptū fuerit scd̄m vim ⁊ consuetudinē
bibentis Et nota singulare dictū Auerrois in
sexto colliget capitu. de regimine corporis tē
perati inquiētis: vinū ⁊ ceruisia duabus resis-
tunt coleris ⁊ eas a corpore expellūt Melan-
colie vero a tota specie resistūt Cōcludamus
ergo secundū doctrinā Jsaach vbi supra vinū
esse bonū si secundū ꝙ oportet accipiat̄ scilicꝫ
in quātitate tēperata ⁊ cōmixta cum eo aqua
precipue cōueniens videtur esse in estate eo ꝙ
refrigerat ⁊ humectat propter aquā cū vino
cōmixtā tū ⁊ etiā quia repugnat aereo calori
ne prenimia cōtinentis caliditate siccentur cor
pora quia vinū portat aquā cum sua subtilita-
te ad tocius corporis membra ⁊ valde veloci
ter quēadmodum experimur quosdam viros
fortissimos multe carnis ⁊ magni laboris ro-
bustorumqꝫ interioꝝ precipue in estate sine ali
quo penitus nocumēto hoc facere videmus
Sed tamē qui inbecillis stomachi vel cerebri
fuerint tale vinum permixtū exhibitum cū aqua
ꝑmaxime noceret quia vinū mixtum velocius
inebriat vt dixit Auicenna tertio primi capitu
lo allegato Jdeoqꝫ qui debile caput habent ⁊
debiliū visceꝝ extiterint talis potus in stoma-
cho ⁊ intestinis ꝙ̄plurimū nocꝫ vt innuit Aui
cenna in.xvi.iij.tract̄.iij.ca.vi.dicens Vinum
plurime cōmixtionis p̄parat intestina ad colicā
vētosā dicēdum ergo ē ꝙ q stomachū frigiduꝫ
⁊ debilia viscera habent debent vinuū cōmix-
tum non accipere sed tamē in fortioribus capi
tum ⁊ visceꝝ vino permixto vti possunt preci
pue in estate ⁊ regione calida Qua de re con
cluder̄ possumus ꝙ si iuuenis fuerit carnosus
in media estate constitutus.arte laboriosus: ⁊
potui cōmixto consuetus securissime vinū cum
aqua permixtū poterit accipere ⁊ multa ⁊ bo-
na iuuamenta consequetur. qui uero diuersus
fuerit ab hijs conditionibus multa inconueni-
entia ei euenient Etiamqꝫ ex vino plurimum
cōmixto cū aqua sequitur in mēbris humecta-
cio vt Auicenna dicit p̄ma.iij.tract̄.pri.ca.xvi
vinū mixtum secundū medium mundificat ab-
luit ⁊ cōfortat: facit p̄terea sudare vehemēt̄ p̄-
sertim si fuerit albū subtile multa cōmixtōne ꝑ
mixtū H etiā innuit in.p̄.iiij tract̄.ij.ca. xxxviiij
Et similiter ad sedādum sitim plus iuuat vinū
aqua plurima cōmixtū ꝙ̄ vinum aut aqua sim
plex vt Galienus in primo de simplici medici-
na capitulo.vi.inquit si bibatur aqua cū vino
sedabit sitim plusqꝫ si bibatur aqua sola: et ra-
tio est quia vinū iuuat aquā ad penetrandum
facit ipsā peruenire ad loca ad que sola nō per
uenerit sicut parum ante scriptū fuit de vino
ꝑmixto cum aqua Nunc autē declarare inten
dimus de vino naturaliter aquoso ⁊ subtili cū
ipsū aliquibus corporib⁹ colericis ⁊ febricitan
tibus plus cōueniat quā aqua sola: de quo vi
no aquoso intelligere debeamus dicamus il-
lud esse de quo loquitur Galienus secūdo am
phorismoꝝ comēto.xi.vbi inquit Vinū aquo
sum ⁊ subtile atqꝫ album naturaliter aque vici
num est ⁊ illius virtuti vicinatur ad nutrien-
dum nec corpus inde nutritur nisi paruissime
istud vero vinum cōmendamus febrientibus
plusqꝫ aquā nō enim vinum quodlibet absolu
te vti apꝓbamus sed id de quo Galienus in
libro de vinis dicit: vinum aquosū nominant
homines id ꝙ assimulatur secundū colorem
⁊ substantiā aque Diafanum enim est ⁊ luci-
dum ⁊ purū ⁊ subtile: gustanti videbitur nullū
fortem saporē habere Et cum comiscetur cū
aqua non tollerat aque multe mixtionem con
firmat hoc Auicenna .x.tercij trac.v.ca.p̄mo
inquiens Vinum aquosum est cōfortans vir-
tutē plus quā aqua ⁊ in potu eius sunt inci-
sio ⁊ subtiliatio Etiāqꝫ Galienus v.terapenti
ce.capitu.viiij inquit meliora vina ad vrinatio
nem sunt qui subtilia existunt ⁊ capud minime
tangunt ⁊ ꝓpterea calefactis corporibus ⁊
febrientibus sunt cōueniētia istud etiam voluit
Auerrois vij. colliget capi de febre effimera
in speciali cum ait vina aquosa alba oibus istis
febricitātib⁹ vtilia sunt si bibere assueti fuerint
⁊ est sentētia tercio regiminis acutoꝝ comēto
x.scribentis Conueniētius ex vinis ōnibus ei
qui habet egritudinem acutā est vinum aquo
sum Ecce quantum vinum aquosum febriēti-
bus sit cōueniens precipue corpore purgato
considerata cōsuetudine bibendi vinum Ea

ꝓpter medici ytalici in pacientibus febres acutas tale vinum pocius cōcedunt q̃ aquam coctam: Idcirco in regimine ꝓseruatiuo a peste vtile videtur ⁊ conueniens: licet in regimine curatiuo febris pestilentialis vinum magis aromaticum q̃ vinum aquosum administrare debemus certis obseruatis cōditionib⁹ ꝙ nō sit corpus colericum ⁊ nō sit in regione calidissima ⁊ in non assuetis bibere vinum in talibus autem satis vtile est ⁊ cōueniens vinū aq̄sum.

Capitulū xxxv. in quo fiet declaratio de natura ⁊ ꝓprietate ⁊ de eoꝝ iuuamentis ⁊ nocumētis aliquaꝝ specieꝝ vinoꝝ scilicet de vino rubeo grosso ⁊ de dulci rubeo: Etiamq̄ de vino agrestino ⁊ stiptico ⁊ de vino nouo non purificato similiterq̄ de veteri vino odorifero in speciali vero ostēdemus si vina dicta cōuenientia ⁊ vtilia vel incōuenientia ⁊ inutilia sint ad sanitatis conseruationem eiusq̄ preseruationem pestilentie tempore.

Completa aūt ostensione de vinoꝝ laudibus ⁊ vtilitatibus in generali ⁊ post in speciali de vino albo aquatico cū aqua mixto etiamq̄ de vinoꝝ laudibus ⁊ vtilitatibus dictum sit. Restat nunc magis in speciali esse declarandum de vino rubeo nigro ⁊ de alijs vinis in rubrica istius capituli notatis: incipiēdo a vino rubeo ⁊ ei similibus breuius quo potero de eis determinabimus verūtamen q̄r vina rubea sunt in multiplici differētia de eis talem ordinem posuit Galienus in libro de dissolutione cōtinua cum inq̄t quia quoddā est vinū rubeū grossum dulce ꝙ est nutribilius vt Auicen. in. iij. p̄. d. ij. capi. viij. dicit: vinum rubeum ꝙ est dulce est melius illi homini qui pinguis vult esse ⁊ fortis verūtamen ab oppilationibus ei⁹ sibi caueat. Vinū ergo rubeum grossum nutribilius est ceteris implēs cito corpora obnoxia inanicioni vt ait Galie. ij. amphorismoꝝ cōmento xi. etiā in cōmēto xviij. dicens: vina grossa ⁊ rubea nutribiliora sunt q̃ aquosa sed tamē minus q̃ vina nigra sunt nutrientia post hoc est vinum nigrū grossum dulce ⁊ est nutribilius ⁊ magis faciens declinare humores ad cōtrariū eius quo fit resolutio reducēs spiritū in essentia sua vt inq̄t Aui. xi. iij. tract. ij. capitu. viij. ⁊ sic enarrat Isaach dicēs vinum nigrū grossius ⁊ durum ad digerendū ⁊ difficile ad penetrādum viam venaꝝ ⁊ ad vrinā ꝓuocandū grossūq̄ dat nutrimentū ⁊ fortē facit ebrietatē q̄r ad dissoluēdū tardū geñatq̄ oppilationē ⁊ in renib⁹ lapides si illo asuescāt vt Galie. dixit. post hoc est vinum rubeū grossum aspeꝝ tale vinū vt plurimum est turbidū vt scripsit Auer. iiij. metheoroꝝ comento xxxviij. dicens omne vinum in quo est nigredo spissa ⁊ turbiditas vincit inco terestreitas ꝓpterea nō laudatur sed ab omnibus plurimum detestatur ⁊ de ipso ait Isaach vinum terrestre ⁊ grossum oppositū est subtili ⁊ aquoso vnde quia grossum grauat plus ceteris stomachū ⁊ duꝝ est ad digestionem faciendam ⁊ difficile ad ꝑforandas venas vrinā non ꝓuocat tardeq̄ a capud ascendit propter sui fumi grauitatē atq̄ grossiciē vt voluit Auicenna in pri. iij. tract. v. capitu. x. Similiterq̄ vinum grossum turbatum nocet visui propterea ab eo est cito fugiendum vt Auicenna inquit tertia. iij. tract. iiij. capitulo iiij. ⁊ contrarium faciet vinum nigrum grossum non turbidum ⁊ non est ita vituperandum ymo ad inuicationem p maxime extollendum. Concludamus igitur cū sententia Galie. in v. de regimine sanitatis scribentis fugienda sunt grossa ⁊ nigra vina quia cacochimia ⁊ ipse Galie. in v. eiusdē ait vinum grossum nō est vtile senibus neq̄ ante cibum neq̄ multo magis alio tēpore quia nullum grossum vtile est eis quoniam oppilantur ex eis epar ⁊ renes ⁊ splen: vina autem grossa sunt magis nutritiua subtilibus vt natura ipsorum insinuat vt experientia demōstratur fugere igitur debemus a grossis ⁊ fetidis vinis ⁊ in delectabilibus ⁊ austeris istam complexionem innuit Galie. in libro de enchimia capitulo. viij: post autem de vino agrestino ⁊ austero ⁊ stiptico et pontico aliq̄t scribendum sit quia vnam ⁊ eandem naturam sapiunt quia secundum plus ⁊ minus de illa participant: Vinum igitur stipticum est pauce caliditatis quando comparat̄ alijs vinis propter hoc cōfert diarrie ⁊ multis aliis speciebus fluxus ventris ⁊ non prouocat vrinam ⁊ est

cõueniens calidas habentibus cõplexiones ꝛ epati inflãmato vt scribit Gali. iij. regiminis acutoꝝ cõmento iij. ꝛ confirmat Auicen. fen. iij p̄. d. ij ca. viij. ingens quibus vinum calefacit ꝛ inflãmat epar vtanť tali quale succus vue acerbe huiusmodi est vinũ agrestinũ ideo cõpetit stomacho inflãmato ꝛ exsiccato q: sitim remouet ipsumq; refrigerat De vino vero põtico ꝛ acerbo loquiť Ysaac dicẽs: vinũ põticũ ꝛ acerbum durius est ꝛ grauius tardiusq; digeriť venasq; difficilius dulci pforat q: dulce calidius est ꝛ acceptabiliorẽ saporẽ habet: põticum aũt videť esse terrestre aut parũ habẽs saporem: vnde difficile est ad perforandum venas neq; vrinã neq; egestionẽ nec sudorem puocat nõ ergo bonum sanguinẽ generat vẽtrem ꝛ in testina cõfortat stringit ergo egestionem aut sudorem ppterea secũdum doctrinã Gali. in libro de euchimia capi. viij. fugere debemus a grossis simulq; fetidis vinis ꝛ indelectabilibus ꝛ austeris Ideoq; ista talia p̄termittanť in regimine p̄seruatiuo p̄cipue curatiuo febris pestilentialis: Consequenter inutile vinum strutari oportet vtiq; de vino nouo q̄ mustum apellať ꝛ de vino veteri recẽsq; vinũ calidũ est in primo gradu vt dixit Gali. vetus aũt septẽ annos ptransiens in. iij. calidũ existit mediocre a duobus annis vsq; ad quatuor ca calidũ est in ij. gradu quanto enim vinum hẽt caloris paucitatem tanto vmidius ap pbatur ꝛ quãto calidius tãto siccius: primitus igitur de vino nouo musto nõ clarificato in hoc loco principaliter dicere intendimus q: ad plura pducit nocumẽta secundum sententiã Aui. xiiij. iij. tract. iiij. capi. p̄. dicentis Scias q̄ pot⁹ plurimi vini passe recentis facit cadere in solutionẽ ventris epaticã cuius qdem ratio ẽ secũdum Ysaac in pticularibus dietis vino recenti inest calor in p̄. gradu vnde pertinet frigiditati ꝛ humiditati idcirco ceteris est nutribilius malos generat hũores ꝛ inordinata somnia ꝛ vẽtositatem stomaci ꝛ in testinoꝝ post subiunxit vinũ similiter qđ a torculari expressum exierit q: adhuc est indigestũ ꝛ ab ebullitione nõ quieuit neq; terrestria ad suum locum descenderit naturalem neq; aereũ ad suũ locum saliuit scilicet ad supiora neq; liquor eius clarissimus neq; lucidissimus apparet dicta nocumenta ꝛ maiora inducit: ppterea scribit Auicen. prima tertij tract. v. capitu. x. vinum feculentũ ꝛ antiquũ ꝛ nouũ etiam q̄ nõ est clarificatum generat sanguinẽ vaporosum feculẽtum ꝛ tenebrosum si tamẽ clarificatum esset secus cõtingeret vt innuit Auicen. in xi. iij tract. ij. capi. viij. dicẽs in vino qđ recẽs ẽ fortis existit virtus ad agregãdum spiritum ꝛ cõfortãdum ipsum Idcirco vinum nouũ: clarificatũ cõmouet coitũ vt scribit Aui. in xx. iij. tract. p̄. capi. xviij. ꝛ in capitulo trigesimoseptimo eiusdẽ libri inquiẽs Illud cui inest proprietas generandi sperma est vinum nouum Fugere autẽ oportet ab antiquoꝝ vinis potu sicut a valde iuuenum sorbitione illa enim supflue calefaciunt ista vero omnino nõ calefaciunt: vt dicit Galie. in libro de euchimia ꝛ cacochimia: Ex hiis cõcludere possumus q̄ nisi mustũ bene purgatum fuerit ꝛ clarificatũ sufficienterq; bulitum multorũq; nocucumentoꝝ põt esse productiuum vt auctoritatibus ꝛ rationibus pbatum fuit ob hãc cãm nõ est bibẽdum de vino musto nouiter expresso ꝛ nõ purgato ꝛ clarificato in preseruatione a peste eiusq; curatione: De vino aũt veteri postremo in presentiarum dicamus quia sanis hominibus inutile dicitur sicuti ꝛ vinum nouum nõ purgatũ qđ mustum diciť. Sed de vetustissimo vino ꝛ eoꝝ opationibus magis ad medicinã q̄ ad cibum pertinentibus scripsit Auicẽ. in iij. p̄. d. ij. capitu. viij. vinũ vero vetus est quasi medicina ꝛ pauci existit nutrimẽti sicut nouum vinum impedit epar ꝛ ad epaticam perducit disinteriam. cõfirmat hoc Ysaac in dietis particularibus dicens. vinum vetus q̄ ptransit ad septẽ annos ꝛ amplius calidum est ꝛ siccum in iij. gradu ꝛ quiddã amaritudinis habet tale vinum parum nutrit citoq; capud ascendit ꝛ mentem pcutit ppter sue punctionis acumen maxime si multum de eo bibatur ꝛ parum aque sibi admisceatur ꝛ post auctoritate Galie. innuit ipse Ysaac multũ qdem vinum vetus incõueniens est hiis in quoꝝ vasis multitudo humorum crudorum est acumulata ꝛ postea subiunxit vetussimum vero vinum q̄ proprium perdit saporem ꝛ amaritudinem habet aspernatur: vnde intelligere debe-

mus ꝙ vinum vetustissimum augmentat calorem vltra temperamentum nocetqꝫ pelliculis cerebri mentemqꝫ percutit: Hoc dictum auctorizat Gali. iiij de simplici medicina distinctione iij. capitulo. p̉. inquiēs: omnia vina quanto plus antiquāť calidiora sunt: Idcirco qꝛ vinū vetus inflāmationē inducit maximā in corꝑibus precipue calidis: infrigidis aūt nō tantā inducit inflāmationē ⁊ est ꝯferens tale vinum in egritudinibꝰ neruoꝝ si in ꝑua q̄ntitate sumatur ꝓpterea dixit Auicen. in ij. iij capi. iiij. vinū antiquū paꝝ valde ꝯfert egritudinibꝰ neruoꝝ omnibꝰ sicut plurimū ex eo sūptū est res nocibilior neruis sed ꝙ tale vinuʒ in ꝑua q̄ntitate bibitū iuuamentuʒ faciat ꝓbat Aui. xiij. iij. tra. ij. capi. viiij. dicēs. vinū vetꝰ odoriferū ꝯfortatiuuʒ est virtutis expulsiue ⁊ resolutiuū materie male: causa huius est qꝛ plurimum calefacit ⁊ desiccat in tantū si multuʒ bibať nocet coitui ⁊ occidit vt ipse Aui. xiij. iij. tract. ij. capitu. xx. testať ingens: multociēs moriť homo ex potu vini veteris inflāmatꝰ ⁊ cōturbatus ⁊ sicciēs sicut dat exēpluʒ Galie. ij. de interioribꝰ de seruo grāmatici bibētes vinuʒ vetꝰ: fugere igitur oportet ab antiquoꝝ vinoꝝ potu ⁊ hoc in viā nutrimēti. Sed tamen loco medicine: in qbusdam vero frigidis ⁊ humidis sup̄flue cōuenientissima sūt ista vina vt vult Ga. in li. de vinis cū inqt frigidis ⁊ aceruatis in venis hūoribꝰ que calida ⁊ antiqua vina sunt cōueniunt Ex hijs q̄ scripsimꝰ in capitulis omnibus de vino vnusquisqꝫ medicꝰ eligere poterit vinuʒ inter omnia laudabile ⁊ bonuʒ esse ad cuiusqꝫ corporis sanitatē cōseruandā ⁊ p̄seruandā pestilētie tp̄e ⁊ febris pestilentialis curatione: cōditionibus omnibus requisitis ex p̄te vini atqꝫ ex parte cōplexionis corporis sup̄ius notatis

Capitulū xxxvi. in quo ꝑtractabiť de tertia re non nāli scilicʒ de somno ⁊ vigilia ⁊ primo de somni tempati vtilitatibꝰ etiāqꝫ de somni sup̄flui nocumentis ꝓuenientibus in virtutibus animalibus ⁊ naturalibus corporis humani ⁊ qui somnus iuuatiuus ⁊ vtilis sit ⁊ qui inutilis ⁊ nocitiuus ad pestilentie p̄seruationem ⁊ febris pestilentialis curationem.

Ost tractationem cibi ⁊ potus qui necessarii erant ꝓ nostri corporis refectione ⁊ q̄d bibere ⁊ comedere oportebat ꝓ sanitatis cōseruatione ⁊ ꝑmaxime febris pestilētialis p̄seruatione: In seq̄ntibus ergo declarare intendimꝰ de somno ⁊ vigilia q̄ erāt iij. res nō naturalis in ordine vt in capitulis sup̄ius notatis scriptū fuit: Dicamꝰ igiť ꝙ nō sufficit bona cibaria bonosqꝫ potus assumere nisi ea bene ⁊ sufficientissime digeranť qꝛ digestio in nutricationē ⁊ nutricatio ad vitā est ordinata ꝓpterea Gali. in libro meamir inqt: de bona digestione sup̄ omnia ꝓcuranduʒ est omni ingenio omniqꝫ cura ac diligentia vt assumpta reficientia ꝑfecte digeranť certis obseruatis cōditionibus: quaꝝ prima est ꝙ post cibuʒ ambulare debemus ꝑ centum passus qꝛ ambulatio moderata laudabilior est q̄ fit post cibuʒ ⁊ econuerso motus post cibuʒ fortis vituperabilior est vt dixit Aui. in. iii. p̉. d. ii. capi. vii. dicens paruus motꝰ post cōmestionem cibuʒ in stomacho q̄escere facit ⁊ ꝓprie cuʒ dormiendi post ipsam volūtas affuerit hoc innuit Almansor libro. iiii. capi. ii. cuʒ inqt: post cōmestionē vero a forti motu ac longi tp̄is omnino est cauenduʒ sicut enim motus ante cōmestionem factus sanitatis est cōseruatiuus ita post cōmestionem egritudinis inuenitur generatiuus. Sed qꝛ de motu ⁊ q̄ete tanq̄ de re nō naturali scribeť intēdimꝰ h̄ gr̄a breuitatꝭ sup̄tacio qꝛ inferiꝰ loco suo ostendemꝰ sed qꝛ omni quo possumus ingenio digestio ꝓcuranda esse debet de somno autem naturali quomodo faciat ad bonitatem digestionis declarandū est cum vna de causis bene digerere facientibus somnus existat teste Auerroy secundo colliget in quiēte opatio digestionis est fortior cū homo dormit: eo ꝙ calor naturalis cū quo opať natura in vigilando inexterioribus est vt det sensum ⁊ motum post reuertiť dormiendo ad partes intrinsicas corꝑis ⁊ facit somnū ꝓpterea dixit Gali. iii. de accidenti ⁊ morbo capitu. iiii. Sōnus est passio p̄mi. sensus qui cōmunis diciť. Dicamus ergo virtuteʒ animatā in somno q̄escere ⁊ naturalem confortari vt Gali. vbi supra: Et post subiūxit virtus enim animata si su

erit fatigata animali dormiente cōfortatur ma
xime si ante somnū cibū moderate accipiat Id
circo Auer.ij. colliget innuit Dormire ē liga
mētum ⁊ qes sensuū ⁊ reuersio ipsoꝝ ab instru
mentis eoꝝ ad partem intrinsicā corporis: Et
licet de somno naturali multe date sunt diffini
tiones a philosophie doctoribus vtiqꝫ ab Ari
stotile inde somno ⁊ vigilia ⁊ a nostris medi-
cine sapientibus vt ab Aui. in ꝑ.iij.tract.iiij.
capi.primo ibi duas dat diffiniciones. vnam
somni vniuersalis: aliamqꝫ somni naturalis. si-
militerqꝫ aliā dat in cāticis textu comenti xxx-
vij. etiāqꝫ aliā diffinitionē somni dat Galie.iij.
de accidenti ⁊ morbo capi.iiij. sed quia in ꝓlō
garione sermonuꝫ nō est vtilitas eas nō scribi-
mus illa aūt ab Auer. scripta iā supius enarra
ta fuit ⁊ illā quā Aui. loco ⁊ capitu. notato in
nuit scribamus somnus quidē naturalis abso
lute est cuius reditus est cū ꝓfundatione spiri
tus vitalis ad interiora vt digerat cib⁹ ⁊c. ista
diffinitio explicat vnā de necessitatibus somni
que est vt digerat cibus Ideoqꝫ ipsam scripsi
Sed qꝛ somnus est vna operatio nature que
regit corpus animalis ꝓpterea fuit somnus ne
cessarius in animalibus perfectis qa nisi esset
somnus piret sensus ꝓpter nimiuꝫ exercitum
⁊ pereūtibus sensibus piret vita qm̄ animalia
qn̄ mouentur ⁊ laborant spergit calor natura
lis suus ⁊ resoluit ⁊ diminuit quantitas sua
⁊ refrigerat ⁊ oēs operatiōnes digestionis le
dunt: Necessitas ergo somnij est virtutis reso
lute restauratio ⁊ cibi p̄assumpti digestio ⁊ fa-
tigati corporis ⁊ sensuuꝫ eius qes ⁊ refocilla-
tio: idcirco ꝑ hec dicta intelligere poteris cau
sam finalem somni que est digestio ⁊ causam
formalem que est redditio spiritus: Causam-
qꝫ efficientem esse dicimus virtutem impedi-
tam ⁊c. Materialē aūt causam esse videt va-
por qui ascendit a mēbris inferiorib⁹ ad cere-
brū ⁊ sic apparet ꝙ somnus naturalis ꝓpter
necessitatem digestionis causatus fuit Ideoqꝫ
est qes virtutuꝫ animaliuꝫ motiuarum ⁊ sensi
tiuarum cum intensione virtutuꝫ naturaliū vt
dicit Auicen. in canticis capi. supius dicto: Et
licet de vtilitatibus ⁊ iuuamentis naturalis ⁊
temꝑati somni aliqualiter locuti sumus verū
tamen ampliorem sermonē faciemus: Attenti

one ergo dignuꝫ est ꝙ medicine doctores an-
tiqui vt Aui. ⁊ alii de somno in pluribus locis
scribunt vt supius dictū est sed p̄cipue Aui. in
iij.ꝑ.d.ij.ca.viij. inqt somnus tꝑatus naturaleꝫ
virtutē potēteꝫ efficit ꝑficiēdi suas oꝑationes
⁊ animalē virtuteꝫ qescere facit ⁊ in ei⁹ substā
tia augmētuꝫ p̄bet ad ꝓhibendū spiritus qua-
liscūqꝫ fuerit resolutionē ꝑꝑ hoc digerit cibuꝫ
⁊ infra subiūxit: somnus tꝑatus est humectās
⁊ calefaciens ⁊ est res magis ꝓficiens senib⁹
qm̄ in eis humiditatem cōseruat ⁊ ꝓpter hoc
Ga. cū senex esset comedebat lactucas cū aro
matibus Hali abbas v. theorice ca.xxxv. inqt
In somno digestionis fit bōitas ⁊ humoꝝ de
coctio: calor aūt naturalis somni tꝑe ad ꝓfun
da cecidit corꝑis: quo cibū digerat humores
bonos disponat vnde ⁊ digestio melior fit in
yeme ex noctuū lōgitudine ⁊ somni copia ⁊c.
Idcirco cōcludere debem⁹ ꝙ somno naturali
⁊ tꝑato vtēduꝫ sit vt post cibi ⁊ potus assumti
onē ⁊ ipsoꝝ ad fundū stomachi descēsum per
fectior digestio celebretur qua mediante spi-
rit⁹ ⁊ virtutes corporis animales restaurent ⁊
naturales corroborent vt cibi ⁊ pot⁹ p̄asump
ti in sanguinē cōuertant ꝓ nostre sanitatis cō-
seruatione atqꝫ pestilētialis febris p̄seruatione
qꝛ nō paruā sed magnā vtilitatē recipiem⁹ Si
militerqꝫ necessariū est ostēdere nocumenta q̄
somn⁹ supfluus inducit: Nā sicut tꝑatus som
nus multa iuuamēta in corpore ⁊ eius mēbra
inducit sic supfluus ꝯtrariū oꝑat: efficit enim
virtutū animaliuꝫ obtusioneꝫ ⁊ capitis graue
dineꝫ ⁊ egritudines frigidas: ⁊ illud ē ꝓpter ꝙ
resolutionē ꝓhibet ⁊ clarius hoc voluit Aui.
ij.ꝑ.d.ij.ca.xij. cū dicit: cuꝫ somnus materiā in
uenit aptā ad digerenduꝫ vertit eā ad naturaꝫ
sanguinis ꝙ si humores inuenit calidos ⁊ co
lericos ⁊ si ꝑdurauerit eius tēpus calefaciet e
os ⁊ corpus calore extraneo: qꝺ si inuēerit va
cuitatē infrigidabit ⁊ subdit nam sicut vigilie
multe cōplexionem corrumpūt cerebri aliquo
siccitatis modo ⁊c. sicqꝫ cōtrarias oꝑatiōes fa
cit somnus multus vt Auicen. inqt in ij.iij. ca-
pitu.v. cū ait: spiritus in lōgo somno fit graui-
or pigrior hoc sentit Auer. vi. colliget dicens
qn̄ superfluit somnus calorem extinguit natu-
ralem ⁊ corpus inducit ad tumidam dispositi

nem concludendum ergo est ꝙ fugere debe
mus somnium sup̄fluum in regimine sanitatis
⁊ p̄seruatio regimine ⁊ curatio febris pestilē
tialis ⁊ hoc secundū Rasim. xxvi. continentis
suquientꝫ: somnus temperatus ⁊ moderatus
generat sanguinē laudabilē sed excedens mo-
dum debitū in qualitate corrumpit humores
Ex hijs in isto capitulo scriptis aliqualit̄ dice
re possumus ꝙ stomacho ieiuno nō sit dormi-
endū ⁊ cōfirmari pōt multis auctoribus quare
gracia breuitatis obmittant̄ Dicamus igitur
ꝙ hora inanicionis ⁊ ieiuni nō dormire debe
mus vt Auicēna. ij. p̄. d. ij. capi. xiiij: si somnus
inuenit vacuitatem infrigidabit ꝓpt̄ hoc ꝙ re
soluit aut humorē q virtuti digestiue est inobe
diens infrigidabit ⁊ cetera Et ipse Auicenna
in. iii. p̄. d. ii. capi. viii. innuit Amplius sup̄ vacui
tatem dormire est malū ⁊ virtutē deiciens cu
ius quidē ratio est quia cum calor naturalis
cibū nō habeat quē digerat ⁊ cōsumat vertit
se super sanguinē ⁊ carnem ipsam resoluendo
⁊ ꝓpterea ieiunātes calidissimi stomachi nich
il in vesperis accipiētes macillēti fiunt nō sic
autē qui frigide cōplexionis fuerint ⁊ fleuma-
tice Similiterq̄ Rasis in. xxvi. cōtinentis capi
tulo tercio cōfirmat dicens longus somnus si
sequitur cibū augebit caliditatem innatam ⁊
inpinguabit corpus sed si seq̄tur exercitiū aut
balneum aut euacuationē diminuet caliditatē
innatam ⁊ macrefaciet corpus Amplius scire
debes sicut stomacho vacuo nō dormiendum
est Similiter neq̄ est illico post cibum asump-
tum dormiēdum anteq̄ descenderit cibus ad
fundum stomachi: huiusmodi enim hora omni
no inconueniens est ad dormiendū vt scribit
Auicenna. ii. p̄. d. ii. capi. vii. non illico post co
mestionem est dormiendum cibo natante in
stomacho Etiamq̄ hoc innuit in capitulo viiii
Idcirco si descensus tardauerit parūper ince-
dere debet ⁊ postea dormiat: fugiendus est igi
tur somnus meridianus nisi consuetudo con-
tradixerit In die ergo dormire malū est gene
rat egritudines humectātes ⁊ frequenter reu
matismos ⁊ corrumpit colorē ⁊ generat sple-
nem ⁊ laxat neruos ⁊ efficit pigriciam ⁊ gene
rat apostemata ⁊ febres Ideoq̄ hora cōueni
ens in prandio ⁊ in cena dormiendi est postq̄

ad fundum stomachi cibus descenderit post
suauem deambulationem Restat ad huc dice-
re quis decubitus sit vtilis in somno ad melio
rem perficiendam digestionem laudabilior ⁊
magis approbatus hoc vero cum auctoribus
paucis expedire volumus cum omnes in me-
dicina sapientes sint cōcordes propterea Aui-
cenna in capitulo regiminis eius ꝙ comedi-
tur et bibitur inquit oportet preterea vt post
comestionem primo super dexterum latus dor
miat pauco tempore deinde super sinistrum re
uoluatur postea reuoluat se supra dextrum ⁊
scias ꝙ multis coboperiri pannis ⁊ ceruical
eleuare ex illis existunt que in digerendo iu-
uant ⁊ eadem est sententia Auicenne in. iij. p̄.
d. ij. capitulo. viiij. inquientis Sed ex figuris
somni melior est vt super dexterum incipiat la
tus deinde ad sinistrū reuoluatur videas sup̄
hoc dictū ꝯsiliatoris differētia. c. xxiij. ⁊ in fine
concludit ꝙ super dexterum parum est dormi-
endum super sinistrum vero multum vt inde ꝑ
ficiatur stomachi digestio quo perfecta iterum
super dextrum est recumbendum Uerumta-
men omnes doctores concordati sunt ꝙ sup̄
latera dormiendum sit ⁊ non super dorsum vel
resupine quia ex hoc decubitu multa incomo
da in corpore sequntur vt Auicenna in. iij. p̄. d
. ij. capitulo. viiij. dicit resupine autem dormi-
re est malū ⁊ ad malas properat egritudines
sicut apoplexiā frenesim ⁊ incubum quoniam
superfluitates ad posteriora declinare facit ⁊
retinentur ⁊ per suos non incidunt canales na
turalesq̄ sunt sicut nares ⁊ palatū ⁊c̄. Et hoc
voluit Rasis. xxv. ꝯtinentis auctoritate Ga.
nonne debes dormire super dorsum laborans
catarro descendente de capite q: tunc leuē in
gressum eius facit induci ad canalē pulmonis
Qua de re fugiendus est in somno decubitus
resupinus ⁊ forma dormientis mala valde pe-
nes cōplexiones cerebri quia cā est multar̄ in
firmitatū obseruanda est igit̄ forma decubitus
in sōno in regimiē sanitatis p̄cipue ī regimine
preseruatiuo pestis tempore Consequenter
amplius dicere oportet de vigilia temperata
⁊ super habundanti ⁊ superflua vt opposi-
tum magis intelligatur per suum oppositum
nam sicut somnus temperatus vtilis ⁊ iuuari

uus est ad digestionem cõplendam ⁊ virtutes
animales quiescendas ⁊ naturales fortifican
das ⁊ sic somnus superfluus contrarium ope
ratur ad virtutum animaliũ obtussioñe ⁊ gra-
uediñe capitis ⁊ egritudines frigidas:sicq; vi
gilia temperata per oppositum vt in canticis
textu comenti.cxxxx.primo dicens:temperata
vigilia excitat valde sensus ⁊ disponit vires
ad exercendũ operationes suas ⁊ cũ hoc mũ-
dificat corpus a fecibus ⁊ superfluitatibus ⁊
sic temperata vigilia comendatur quia nullum
nocumentũ in corpore efficit vt Auicenna in
prima tercii.trac.iiij.capi.iiij.discribens diffi-
nitioñe vigilie in vniuersali ait:vigilia est dispo
sitio cum diffunditur spiritus animalis ad in-
strumenta sensus ⁊ motus Superhabundans
⁊ superflua vigilia est egressus are naturali
Ideo vituperatur propter hoc Auicenna.ij.p̃.d
ij.ca.xiij inquit:cũ vigilie sunt multe cõpelxio
nem corrumpunt cerebri aliquo siccitatis mo-
do ⁊ debilitant ipsum ⁊ comiscent rationem ⁊
adurunt humores ⁊ egritudines faciunt acu
tas Ideoq; in prima.iij.trac.v.ca.xi.dicit:sup
fluitas vigiliarum resoluit spiritũ ⁊ debilitat eum
⁊ cum hoc replet cerebrũ vaporibus:etiamq;
Auer in.vi.colliget ait qñado vigilie exube-
rãt corpus desiccãt ⁊ caloreñ resoluũt naturaleñ
caloreñ accidẽtaleñ intẽdũt Similiterq; in secũdo
regiminis auctor comento.vi.multe vigilie
faciunt cõtra cibi ⁊ potus digestioñe Ex hijs
dictis dicimus ꝙ vigilie desiccant corpus
⁊ eorum opposite humectãt ⁊ sepflue vigilie val
de nocent ⁊ hoc secundũ magis ⁊ minus vt
etate complexione tempore anni q̃litate quãti
tate cibi p̃accepti ꝓpterea dixit Ipo.ij amphio
risimorum somnus ⁊ vigilie vtraq; modo magis
facta malum:fugiamus ergo somnum ⁊ vigi-
liam cum superfluitate in regimine sanitatis cõ
seruatiuo ⁊ preseruatiuo pestilentie

Capitulum tricesimũseptimũ in quo fiet
ostensio de quarta re non naturali scilicet
de motu ⁊ quiete ⁊ que iuuamẽta ⁊ vtili
tates ⁊ que nocumẽta ⁊ inutilitates per
maxime fiunt per exercitium ⁊ quieteñ in
corpore humano:in sanitatis conseruatio
ne eiusq; preseruatiõe pestilentie tempore

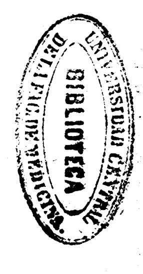

Ostq; in superioribus declara
tionem fecimus de prima re non
naturali scilicet de aere:secundo
de cibo ⁊ potu:tercio de somno
⁊ vigilia ad corporis humani
custodiendam sanitatem ad eiusq; preseruatio
nem:Qua de re conueniens est vt dicamus
de quatra re non naturali vtiq; de motu idest
exercitio ⁊ quiete Intelligendum autem est ꝙ
per exercitium superfluitates ex cibo ⁊ potu in
corpore remanentes dissoluunt Idcirco Ra-
sis quarto ad Almansorem capitulo primo in-
quit:sanitas conseruatur bonitate mensuratio
nis motus ⁊ quietis sed quia ãte omneñ demõ
strationeñ oportet p̃cognoscere quid est ⁊ quia
est vt fuit Aristotelis sententia primo phisicorum
cum quis aliquit voluerit inuestigare necesse
est vt nomen eius primo diffiniat si igitur ali
quid de eis demõstrarĩ voluerimus vnũquodq;
diffiniemus:primitus autem dicamus diffiniti
onem de exercitio quam secundo de regimine
sanitatis Galienus capitulno primo scribit vbi
inquit:exercitium est motus vehemens intan-
tum ꝙ alterat respirationem in maius ⁊ in mi-
nus velocius ⁊ spissius:Simileq; diffinitioñe
innuit Auicenna tertia primi.d.ij.ca.p̃.etiãq;
Auerrois tertio colliget ⁊ quamuis in verbis
differant sententia est eadem Ex hijs notatis
colligere possumus diffinitionem quietis que
nichil aliud est nisi priuatio motus idest exerci
tacionis ⁊ laboris:de vtilitate auteñ exercitii ꝓ
sequendũ est postea vero de nocumẽto quie-
tis scribemus:quanta auteñ nocumẽta quies ꝓ
moueãt tot ⁊ tãta iuuamẽta motus idest exer-
citiũ ad sanitatis cõseruatioñe corporis humani
inducit:hanc sentẽtiã Gali.in libro do exerci-
tio cũ parua spera innuit diceñs exercitiorum enim
q̃dam nõ solũ corpus sed animã letã reddere
põt tãte eni in ipso scilicet exercitio poteñs mo
cionis fit aĩa ꝙ multi qdeñ liberati sũt ab egritu
diuibus solũ gauisi:postea subiũxit laudo exer
citiũ ꝙ corporis sanitateñ p̃bet ⁊ parciũ cõfor-
mitateñ ⁊ anime virtuteñ ⁊ amplius inq̃t ipsum
enim exerciũ animã poteñs est ad oĩa adiuuare
⁊ corporis partes ⁊c̃.ea ꝓpter ypo.in.li.de ae-
re ⁊ aqua hoc voluit dicens exercitiũ laboris
tollerãtiã prestat:quies auteñ ⁊ requies timoreñ

⁊ ignominiã labor vero ⁊ agitatio animosita
tẽ ministrat ⁊ ꝓpterea Galienus.ii.de regimie
sanitatis ꝑmo capi.dicit:utilitates exercitii sũt
due ad supfluitatum:euacuationẽ ⁊ bonã vali-
tudinem solidoꝝ corpoꝝ q: exercitiũ est vehe
mens motus ⁊c. confirmat hanc vtilitatem ex
ercitioꝝ Galienus in.ii.de morbo ⁊ accidenti
capi.iii.inquiens calor naturalis cõfortatur ⁊
augmentat̃ ex motu ad quã cõfortacionem ce
tere in corpus proueniunt vtilitates ⁊ operati
onũ perfectiones ;quaꝝ vtilitatum prima est
virtutum corporis fortificatio ideoqꝫ in.ii. am-
phorismoꝝ comẽto.xxxviii. Galienus scribit
dicens ;vtile est exercitium nam cõmouet ca-
lorem naturalem ⁊ validas facit que in mẽbro
sunt virtutes naturales aĩales ⁊ vitales fortifi
cando ⁊ fuit sententia Auicenne.iii.p̃.d.ii.ca.i.
inquiens;exercitium est id ꝙ calor innatus re-
nouatur ⁊ corpori leuitatis confert vsum.ipsũ
namqꝫ subtilem amplificari facit calorẽ ⁊ ꝙ ex
supfluitatibus congregat̃ quaqꝫ die dissoluit
⁊c.ꝓpter hoc primo de regimine sanitatis .ca.
primo circa finẽ Gali.ait:exercitium soluit ⁊
euacuat per poros supfluitates corporis:con
cludere possumus cũ sentẽtia Aristotilis in .v.
ꝓbleumatũ ꝓbleumate.xiiii. ingenꝭ mot⁹ ⁊ fri
cationes ventrẽ subtiliãt:aliud vero corpus in
grossat sic qes oppositũ facit: augẽdo virtuts
animales ⁊ vitales exercitiũ vero mũdificat ⁊
expellit a corpore supfluitates ⁊ p̃ꝯñs a futu
ris liberat infirmitatib⁹ lõge melius si cũ medi
cinis farmaciis corpus purgaret̃ cõfirmat hoc
Gali.iii.ãphorismoꝝ.co.xxi.dicens: exercitiuꝫ
mundificãdo corpus a futuris liberat infirmi-
tatib⁹ ⁊ p̃ꝯñs sanitatẽ cõseruat ⁊ a pestilentia
corpus humanũ p̃seruat Deinceps nobis ne-
cessarium est ostendere que corpora exerceri
nõ debeãt vt errare nõ cõtingat:ꝓpterea dica
mus ꝙ indispositoꝝ corpoꝝ exercitãtium põt
exercitium nõ solum nõ iuuare sed vt plurimũ
nocere ⁊ esse cãꝫ plurimaꝝ infirmitatuꝫ ⁊ inte
ritus eoꝝ vt Gali. in.iii.ampholismoꝝ.cõ.xxi.
scribit corpora repleta aliquo malo humore
exercitari nõ debẽt ãteqꝫ euacuent̃ queãdmo-
dũ mordacissimi canes cuꝫ dormiunt nõ sunt
irritãdi sic ⁊ mali humores exercitio non apti
euacuari nõ sunt cum eo cõmouendi ne moti ⁊
alterati putrifaciãt ⁊ aliquã egritudinem faciãt
hanc sententiã cõfirmat Auicen.iiii.p̃.d.ii.ca.iii.
dicens.hora qua inceptio exercitii preparatur
oportet vt corpus sit mundumne in partibus
intraneoꝝ poroꝝ ⁊ venarum chimi siluestres
⁊ mali existant quos exercitium in corpore di-
fũdit:ideoqꝫ nõ pura corpora ⁊ repleta ⁊ simi
liter inanita ⁊ gracilia sũt ab exercitio ꝓhibita
nec macri nec colerici nec valde senes ⁊ egri ⁊
conualescẽtes ⁊ huiuscemodi exercitari nõ de
bent scilicet exercitio forti sed moderato ⁊ tem
pato vel debili:quoniã in eis dissolutio nõ au-
get̃ Idcirco deãbulationibus fortioribus nõ
vtant̃ exercitãtes vt Galienus notat in libello
de parua spera dicens q̃ cõuenient̃ exercitari
nõ possunt fricationibus mollibus vel balneis
tẽperate calidis vti debent hec fuit sentencia
Galieni.iii. de regimine sanitatis ingentis:qui
exercitandus est nõ cõfestim fortiter est mouẽ
dus nisi ante fricatione p̃paretur que autem
sunt species exercitii vide Auicennã.f.iii.p̃.d.
.ii.capitulo quarto ⁊ quinto illic longiores
sermones facit ⁊ ne verba inutilia pro hoc trac
tatu prolongentur amplius non scribemus
Concludendum igitur est in paucis dictis ꝙ
ad exercitium faciendum proporcionetur cibo
p̃assumpto vt Isaach in dietis vniuersalibus
capitulo vltimo scripsit dicens in magnis exer
citiis si dieta accipiatur subtilis velociter defi-
ciunt ⁊ consumuntur carnes Itaqꝫ fortiter la-
borare volentes grossiori se reficiant dieta:sub
tili vero qui debiliter seu parum:media vero
qui mediocriter Similiterqꝫ qui exercitandus
est anteqꝫ ad motum perueniat graues ⁊ suffo
cantes si quas habuerit vestes deponere de-
bet Amplius declarare debemus de horiis ex
ercitii:⁊ dicamus ꝙ qui horam sui exercitii in
cõuenientem elegit longe magis peccabit quã
si omnino quietus permansisset:nam qui dubi
tant multã q̃ntitatẽ cibi ⁊ potus digerere non
posse exponũt se exercitio ⁊ infirmati sũt ⁊ Isa
ach in dietis vniuersalib⁹.capi.vltio dicit opor
tet post cibũ exercitia ⁊ labores vitare ⁊ hoc
voluit Galie.in.li de euchimia ⁊ cachochimia
.ca.iii scribẽs ad sanitatis custodiã maximũ bo
nũ erit moderata mocio vt Aui.in.iii.p̃.d.ii.ca
.vii. inqt illico post comestionẽ nõ est dormien
dũ cibo natãte ⁊ a forti motu q̃ntũ possibile est

⁊ ipse Auicenna .iiij.p̃.d.v.ca.ij. ait Amplius
equitare nõ debet quis plenus ne cibus corrũ
patur Illaudabiles ergo sunt hore dicte ad ex
ercitandũ: hora ergo electa ⁊ ap ꝓbata cõueni
entissima vnicuiqꝫ etati cõplexioni sexui ⁊ regi
oni existit quomodo exercitiũ fit post p̃me ⁊ se
cũde digestionis celebrationẽ ⁊ hoc secũdum
sententiã Galieni in secundo de regimine sani-
tatis dicens tempus exercitii est optimũ quã-
do hic extremus cibus ꝑfecte fuerit digestus
duabus digestionibus ⁊ qui in ventre ⁊ qui
in epate: ⁊c̃. etiã si vero ante exercitanẽ cibi nõ
digesti attrahunẽ ad omnia membra ⁊ eis to-
tum replebitur corpus cõfirmat hoc dictũ Ga
lienus in libro de dissolutione cõtinua cũ inqt
quoniã si motus suple fortis sequitur cibũ desẽ
cendit cibus de stomacho preter digestionem
suam ⁊ intrat venas sine mutatione ⁊ adducit
in epate opilationẽ ⁊ in renibus ⁊ reliquis mẽ
bris morbũ Ceteri autẽ doctores antiqui ⁊
moderni hanc doctrinam sequnẽ vt Auicenna
.iiij.p̃.d. ⁊ ca. superius dictis: ⁊ Auerrois in cã
ticis comẽto capitulo .xxxiiij. Sed que hora
erit ista ad cognoscendũ exercitiũ faciendum
esse istud scire nõ valemus cum tanta sit etatũ
cõplexionũ stomachoꝝ ciboꝝqꝫ comestoꝝ di
uersitas Sed debemus dicere ꝙ tale tempus
horaꝝ nõ potest explicari cum signa demõstra
tiua p̃dicte digestionis nõ sunt certissima licet
doctores vt Gali. ⁊ Auicen. dicant ꝙ signa
demõstratiua digestionis ꝑfecte in stomacho
⁊ epate sunt cum vrina moderate citrina fue-
rint tunc significat secundã factã digestionem
esse bonã ⁊ tũc exercitiũ fieri debet sed cũ vri-
na est rubea minime exercitandum est verum
quia iudicium per vrinã est fallax oportet cum
iudicio vrine addere signa alia si vero vrina
fuerit citrina ⁊ stomachus ꝑcipiatur aliuiatus
nõ inflatus nec extensus nõ grauis nec habẽs
rugitũ neqꝫ singultũ aut grauitatẽ in capite ⁊
si ex cibo p̃assũpto ⁊ eructuatiões eiusdẽ sapo-
ris nõ heãt digestonis signũ existit ⁊ hora exer
citij dicĩ esse Amplius intelligẽdũ est ꝙ diuer
se existũt spẽs exercitioꝝ ꝯuenientiuũ etati sex
ui ⁊c̃. ut notat Auicenna in .iiij.p̃. capitulis pre
notatis dicit ꝙ corporis debilis exercitium
oportet vt sit debile ⁊ corporis fortis ut sit
forte Ideo vnusquisqꝫ homo secũdũ se habet
exercitiũ sibi ꝓp̃um ⁊ cõsuetum ⁊ sibi cõueni
entẽ ꝓpterea Rasis in .iiij. ad Almãsorem capi
tulo secundo inqt: sanitatẽ conseruare volenti
ante comestionẽ necesse est motu quisqꝫ vti de
bet si consuetudo qui vires suas non excedat
Etiãqꝫ necessarium nobis esse videẽ aliquit ꝑ
tractare de quantitate ⁊ mẽsura motus uel ex
ercitii ⁊ dicamus ꝙ sicut moderatũ exercitiũ
ad corporis facit salutẽ sic ad perniciem addu
cit superfluũ ⁊ inmensuratum Ideoqꝫ Auicen
na in textu comenti canticorum .c.xxxv. dicit
Inmoderatum exercitium proprie dicĩ labor
qui quidem spiritum euacuat ⁊ educit ⁊ ema-
cerat pingues ⁊ carnosos violentia dolorum
⁊ facit corpus senescere ante etatẽ senectutis
⁊ subdit non est exercitandum exercitio mag-
no ⁊ forti ⁊ hoc voluit Galienus in tercio de
regimine sanitatis dicens Multa exercitia sic
cant moderata vero carnem faciunt propter
hoc scribit Haly abbas quinto theorice capitu
lo primo Exercicio si qui temperatorum cor-
porum temperato vtantur modo ante bal-
neum ⁊ ante ciborum horum calor conforta-
tur naturalis superflua a corporibus dissoluũ
tur membra roborantur: digestio procuratur
si quis eo inmoderatius vtatur laboretqꝫ plu
rimum calefacit corpus eius febres emergun-
tur Et si inmoderate eius vsui diucius operã
dederit calor dissoluitur naturalis virtus debi
litaĩ ⁊ efficit Idcirco relictis extremis mediũ
est eligendũ ⁊ istud est valde difficile ex diuer
sitate magna diuersorum anni temporum com
plexionum etatum artium ⁊ consuetudinum
oportet ergo exercitium comensuratum esse si
quid mẽsura careat illud nõ esse bonũ dicimus
vnusquisqꝫ tenere potest ꝙ tunc ad debiti ⁊
conuenientis exercitii terminum deuenit cum
incipit ad motionem consequi corporis defati
gatio propterea Auiceuna in tercia primi sepi-
us dicto capitulo clarius loquitur dicens In
quantitate exercitii tres res sunt considerande
vna est calor quoniam dum in ipso bonitas au
getur adhuc est hora scilicet exercendi Secun
da est motus quoniam dum leues perseuerant
adhuc est hora Tercia vero est membrorum
dispositio secundum ipsorum inflammationem

Cum aũt iste dispositiones ceperint augeri ⁊
sudoꝛ vapoꝛabilis ⁊ resudatio liquida facta fu
erit dimittendu₃ erit exercitiu₃ ⁊ finiendu₃ ꝓp
terea voluit Ipo. ij. amphoꝛismoꝝ in omni mo
tione coꝛpoꝛis cu₃ ceperitq₃ dolere quiescere
statim remedium est: Ex hijs sequiť ꝙ cu₃ qs
in sua dispositione naturali cõseruari voluerit
predictũ terminũ ꝑterire nõ debet precipue in
ꝑseruatione pestis tp̃e ⁊ omnia insanis ⁊ be-
ne cõplexionatis coꝛpibus intelligenda sunt:
Ostendere autẽ restat q̃ sunt obseruãda in ex
ercitatis post exerciciũ et pꝛimo dicamus ꝙ
exercitatis nõ debem⁹ cõfestim cibũ offerre qa
adhuc nõ quieuit laboꝛãs neq₃ segregate sunt
sup̃fluitates et hoc voluit Damascen⁹ in suis
amphoꝛismis ꝑcipue in fine cuiusdam cõmẽti
vbi inquit laboꝛans ⁊ qui exercitať vniuersa
liter nõ sedatus est adhuc a motu licet videa
tur quiescere exterius mẽbra tamẽ adhuc mo
uentur ⁊ titilant pꝛopter uirtutẽ motus im-
pressam sibi ab aĩma neq₃ etiã sup̃fluitates se
gregate permotũ sunt expulse omnino hoc de
clarat per comẽtatoꝛem ꝑmo ꝓbleumatũ pꝛo
bleumatib⁹ . xxviij. ⁊. xxx. scribẽs ⁊ scias ꝙ il
le qui exercitať dũmodo fuerit foꝛte exercitiũ
seu labor nõ debet statim comedere aut bibere
ymmo opoꝛtet ꝑus coꝛpus quietari quia tunc
sup̃fluitatibus adhuc purganť tamẽ quia ꝓp
ter caloꝛẽ eius desiminatũ per totũ nõ posset
cibos digerere assũptos cũ in digestione opor
teat calidũ circa ventrẽ adunari. Concluden
dum igiť est ꝙ post exercitia aliquantulũ qui
escendũ erit vt caloꝛ naturalis paulatim ad in
trinsica retrocedat postea vero comedere atq₃
bibere secure poterit dũmodo cibum ⁊ potum
assumat hic oꝛdo iuuamentũ pꝛestabit ad sani
tatem cõseruandã ⁊ preseruandã tẽpoꝛe pesti
lentie Uerumtamẽ posterius in hoc capitulo
ostendemus de quiete ⁊ ociositate quia igiť
tractatũ estetit de exercitio de sui opposito ali
qualiť dicere debemus scilicet de quiete cũ ita
sit ꝙ oppositũ intellgať per suũ contrarium vt
scribit Auerrois. xxi. commento secũdi de ani-
ma: sed quia superius data fuit diffinitio mo-
tus opoꝛtet vt diffiniať eius oppositũ scilicet
quies quã Aristotiles diffiniuit. viij phisicoꝝ
dicens quies nichil aliud est nisi pꝛiuatio mo-
tus uel secundum medicos in ꝑsenti ꝓposito
diciť qes ꝑuatio exercitatiõis ⁊ laboꝛis Ideo
q₃ q̃d ⁊ q̃ntas exercitium põt afferre vtilitates
tot ⁊ tãta quies sup̃flua in coꝛpoꝛe affert no-
cumenta sed quia multa ⁊ quasi infinita sunt
quietis uocumẽta quia nihil inimicabilius re
gende sanitatis existit q̃₃ ociositas ⁊ quies vt
dixit Isaacb in dietis vniuersalibus capitulo
xx. ⁊ hoc innuit Auerrois. vi. colliget dicens
Omnimoda quies coꝛpoꝛis nõ ingrediť viã
sanitatis: videť enim dicere ꝙ ad plures per-
ducit infirmitates ꝑcipue ad ethicã senectutis
vt Auicẽ. iji. pri. d. ij. ca. pꝛimo inquit: exercitiũ
relinquens ethicã frequenter incurrit ꝓpterea
quia motum dimittunt qui innatum eis differt
spiritum qui vite cuiusq₃ membꝛi instrumentũ
existit Ideoq₃ Aristotiles in ꝑma ꝓbleumatũ
probleumate . xiiii ait Quies ventrem inpin-
guat alia vero quies coꝛpus subtiliat idest ma
crescit: motus autem ⁊ eius operationes op-
positum operantur: pꝛopter hoc Gali. in libro
de euchimia ⁊ cacbochimia ca. iii. ꝯcludit scri
bens maximum enim est malum ad sanitatis
custodiã quies inmoderata coꝛpoꝛis sicut max
imum damnum inmoderata mocio: Et ratio-
nem assignat Galienus in libꝛo de tipo ⁊ iecti
gatione ⁊ tremoꝛe vbi inquit: quies est coꝛrup
tio coꝛpoꝛibus quibus cõuenit moueri: nã ad
putrifactionẽ coꝛruptio sequiť: putrifactio ad
maloꝝ humoꝝ collectionem que collectio hu
moꝝ illaudabilium ex nimia pꝛouenit quiete
igitur quies fuit causa ⁊ pꝛincipium coꝛruptio
nis coꝛpoꝛis fugere ergo debemus quietem
hora qua rationabiliter exercitium facere de-
beamus propterea fulgentius extollit exerciti
um inquiens Exercitium est humane vite fide
lis custodia doꝛmientis nature stimulus lima
caloꝛis superfluitatis consumptio fugatrix vi-
cioꝛum moꝛboꝛum moꝛs languoꝛum medici-
na lucrum tempoꝛis iuuentutis debitum ado-
lescentie disciplina senectutis gaudium virtu-
tis omnium vicioꝛum emula: somni innimica
Ille solus ab exercitio subtrahere se debet qui
felicitatis gaudio vult carere Similiter ex hijs
ꝙ quies superflua ⁊ inmoderata ad sanitatem
custodiendam ⁊ ad preseruanda coꝛpoꝛa hu-
mana a pestilencia est vituperanda

Capitulum xxxviii. in quo ostendem⁹ ali
quos ꝑticulares modos exercitii q̄ sunt
fricationes balnea ⁊ coyt⁹ necessariū er-
go est medico eorum iuuamenta ⁊ nocu
menta scire secundum proportionem ⁊
comensuritatem ⁊ indigentiam corporis
⁊ hoc ad cōseruandā corporis sanitatem
⁊ ad preseruandam a pestilentia

Uamq̄ʒ declaratū fuit in superi
ori capitulo de exercitio ⁊ q̄ete
in vniuersali ⁊ de eoꝝ iuuamen
tis ⁊ nocumentis q̄ maxime fa-
ciūt ad sanitatis custodiā ⁊ ad
ipsius preseruationē pestis tpe Deinceps ali-
q̄t scribendum erit de istis tribus modis exer-
citii scilicet fricatione balneo ⁊ coitu ⁊ ꝓcede
mus sermonib⁹ abreuiatis dictos modos exer
citii in speciali declarādo ⁊ ne fastidiuʒ legenti
bus indūcaꝫ hec oīa repies elucidata p̄ Aui.
iii. p̄. d. ii. capi. ii. scribenteʒ ꝙ exercitiuʒ tantuʒ
ex quo querunꝫ iuuamenta hēt differentias:
Nā exercitiuʒ aliud est multū aliud est paucū
aliud est forte ⁊ vehemens aliud est debile ⁊
leue: ⁊ aliud est velox ⁊ aliud est tardum ⁊c̄.
Post Aui. subdit ponens species exercitii q̄
sunt multi numeri vbi inq̄t exercitii vero speci
es sunt luctari ⁊ manus manibus torquere ⁊
ꝑcutere ⁊c̄. exercitioꝝ aūt species q̄dā sūt exer
citādo totuʒ corp⁹ quedā vero exercitādo par
ticularia mēbra vt ipse Aui. in littera exēpluʒ
de omnib⁹ scripsit. Amplius exercitia fieri de
bent scd̄m diuersos modos ⁊ nō scd̄m vnum
est stādum: Unumq̄dq̄ʒ p̄terea membruʒ exer
citiuʒ habet sibi ꝓprium vt manuū q̄dem ⁊ pe
dū exercitiuʒ nō est res occulta: pect⁹ ⁊ mem
bra anhelitus q̄n̄q̄ʒ exercitātur voce graui ⁊
magna ⁊c̄ ⁊ in fine capituli dicit dādo exem-
pluʒ quemadmoduʒ oculo est ꝓprium intueri
ꝙ est subtile ⁊ gutturis vocem ingrossare vel
augmētare ⁊c̄. Idcirco iteꝝ ait vnumq̄q̄ʒ eti-
am membruʒ exercitium hēt sibi ꝓpriuʒ ⁊ hoc
q̄dem in cōseruatione sanitatis cuiuscunq̄ʒ mē
bri: ꝓpter hoc dixit Galie iii. tegni textu comē
ti xxxviiii. Ex exercitio q̄dem oportet vt eliga
tur species in qua moueanꝫ omnia mēbra cor
poris secunduʒ ꝓportionem ⁊ non laboret ali
q̄d eoꝝ plus ⁊ aliq̄d eoꝝ minus ⁊c̄. Qua de
re si inequaliter ꝑticule corporis exercitanꝫ has
q̄dem supfiue laborare alias vero manere om
nino neutrum aūt eoꝝ est bonuʒ nec sanatiuū
sed vtrumq̄ʒ eoꝝ egritudinuʒ nutritiuum. Cū
ergo fricatio sit vna pars exercitii: Omnes er
go differentie ⁊ species exercitij dicte ab Aui.
vbi supra cū exercitio vli vel cōmuni cōueni-
unt etiamq̄ʒ applicari fricationi possunt: prop-
terea Galie. in libello de exercitio cuʒ parua
spera sic dicit qui cōueniēter exercitari nō pos
sunt fricationibus mollib⁹ vel balneis calidis
vti debent hoc enim suauissimum est ⁊ quie-
scere egentibus oportunissimum ⁊ inbecilli ⁊
seni ⁊ puero valde cōferens: nec vlla admira-
tione quis effici debeat si non potentes exer-
citari fricari debeant quoniam fricatio est alte
ra pars exercitii que cum fuerit mollis laxat: si
autem multa macrescere facit si autem tempe
rata ingrossat: frictiones augent carnem ⁊ fa
ciunt caliditatem ⁊ in trigesimotertii particula
problematum problemate ii. inquit non au
tem solum debilibus sed etiam reliquis exerci
tatis fricatio videtur vtilis ⁊ naccessaria hec fu
it sententia Galieni secundo de regimine sani-
tatis inquientis qui exercitandus est nō con-
festim fortiter est mouendus nisi ante fricatio-
nem preparetur ꝙ confirmat Auicenna tertia
primi doctrina secunda capitulo secundo cum
dixit oportet vt qui exercitatur prius fricati-
one preparetur que fricatio naturam viuificat
⁊ poros dilatat que cum re aspera fiat : Id
circo propter hec dicta consiliator differentia
centesima decimaoctaua scripsit bonam diffi-
nitionem dicēs ꝙ fricatio est crebra super cor
pus manuum deductio si enim semel aut bis
fiat debet namq̄ʒ corpus contangere in media
te sicut cum nudis perficitur manibus aut ali-
quo eis manibus suscepto vt panno aut pul-
uere vel pinguedine seu oleo : Postea ipse
diuidit fricationem dicens quoniam alia est
simplex alia composita quas gratia breuitatis
dimittimus: Uerumtamē que commixte sunt
vel composite tales consurgunt ex simplicib⁹
⁊ sic operantur mixtione. Ista dicta defricatio
ne extēdit ꝯsiliator recurre ad illā drām dictā

Idcirco concludere possumus cum Auicen. in iij. pri. d. ij. ca. primo ꝙ plurimum regiminis sanitatis est ut nos exercitemus tēperate ⁊ sic intelligendum erit de fricatione tēperata iuxta illud dictum Auenzoar cū ait ꝙ exercitium tempatu᷒ siue fiat pedibus siue equo adiuuat in cōseruatione sanitatis dum tempus nō excedat ⁊ eodem modo fricacionibus temperatis sic factis est vtilitas: primitus namq᷒ duriciem organis tribuit adinuicem confricatis ex quo īpossibilitas ipsoꝝ ⁊ actus robor cōsurgit scḋo innati caloris augmētatio ⁊ nutricio pfectior tertio spiritus motus violētior q̄ vigorato pori aperiuntur ⁊ superfluitates foras propellunt: Sequitur ex hiis ꝙ fricatio tēperata ad corpis sanitatē ⁊ ad ipsius preseruationem pestis tempore est valde vtilis ⁊ necessaria

Capitulum xxxviiii. in quo fiet ostēsio de scḋo modo exercitii scilic᷒ de balneo in generali ⁊ de eoꝝ speciebus que iuuamēta ⁊ nocumēta inducūt ad ꝯseruādā corpis sanitatem eiusq᷒ a pestilētia preseruādam.

Facta declaratione de quodā modo exercitii scilicet de fricatione Nūc ostendemus de balneo cū sit quidā modus exercitii Ideoq᷒ de iuuamento ⁊ nocumēto balnei in cōseruando corporis sanitatem ⁊ ipsius a peste preseruando decēs ⁊ necessarium nobis est de ipso aliqͥt scribere Et ne noster sermo multū ꝓlongeť dictis illustriū medicorum antiquoꝝ ⁊ modernoꝝ remittať q: lōgā doctrinā scripserunt vtiq᷒ Aui. Gali. ⁊ alii q̄ plures notitiā magis clarā dederunt Idcirco que iuuamenta ⁊ nocumēta ex balneo ꝓuenire possunt descriptionem balnei ⁊ eius modoꝝ vel specieꝝ ex quibus cōponunť nō obmittamus ⁊ horas ⁊ modos ⁊ tempus ingressionis ⁊ egressionis eius quibus cōuenit qͥbusue discōuenit subiungemus: Primitus ergo qͥt balneum sit dicamus ꝯsiliator aūt differētia c. xxviii describit sic dicens: balneū est corpus subtile vel liquidū corpori circumferentialiter occurrens actualiter ipsum inmutatiuum. Est autē balneum multiplex vt diffinitio eius insinuat Nam q̄ddam est aereum ꝙ tāgiť per id ꝙ dictum est subtile ꝙ prius dictum est balneum: Aliud aqueum verius dictum lauacrum dulce qḋ insinuať cum diciť humidum interdum qͥs sola vtiť aere ꝓ balneo vt terma vľ alia stufa: Interdum q̄nq᷒ vtiť aqua dulci corp᷒ in eā infundēdo ⁊ ipsam super se ꝓiciendo: terma ergo ⁊ stufa species balnei sunt: nā termas vocamus balnea calida ex terra nascentia a termo grece latine calor: stufam nominamus in locū vndiq᷒ vallatā cuius aer ⁊ parietes ꝑ mediū calefiunt siue id ab ingne siue ab aqua simplici aut minerali aut cōposita cōtingat: lauacrū vero ad balneum liqͥdum humidū magis ꝓprie se extendit a laito idest ab alto veniens: ⁊ hoꝝ balneoꝝ aliud ē calidū: aliud frigidum ⁊ q̄nq᷒ vtimur hiis ambob᷒ ut euenit multociēs in termis: vnde Gali. x. de ingenio distinguit scḋm hoc balnei ꝑtes: quaꝝ p̄ma est aer calidus cui primit᷒ copulať ingredienti ii. ingressus in calidam: tertia vero exitus in frigidā: ⁊ quarta sudoris absterſio: amplius balneum diuersificať q: quoddā est simplex vt duo p̄dicta: reliquū vero cōpositū qḋ duplex est: Aliud enim naturaliter est tale vt sulfureum piceum allumiosum ⁊ huiusmodi: Aliud arte construiť sicuti herbe frōdes ⁊ huiusmodi calide vel frigide in aqua decoqunť balnei vľ in aere presternūtur ipsius balnei scḋm vtilitatem a medico intentā: Naturalis autē actio balnei est calefacere suo aere ⁊ sui aqua humectare: Licet cōsiliator alias diuersitates balneoꝝ ponat que breuitatis gratia dimittamus: Sed vt clarius doctrina balneoꝝ intelligatur aliā descriptiōm subiungam: ex intentiōe cuiusdā doctoris moderni dn̄i magistri michaelis sauonarola ⁊ non nisi cum ratione positam: balneum namq᷒ consuetum est pro loco nominare ꝙ verius balneatorium diciť vt loci ⁊ balnei materiam cōprehēderet sic describit inquiēs: balneum est locus cōstructus natura vel arte factū in quo est corpus subtile vľ liquidum corpori circumferentialiter occurrens uel occurrere aptum scḋm q̄litates manifestas uel occultas actualiter immutatiuū ⁊ diciť balneū a balmō grece ꝙ est latine interꝑtatū animi anxietatē tollēs atq᷒ merorē: ueniēdū igiť ē ad ꝑtes descriptas

Nam in descriptõne ponitur locus pro forma
cum vero dicitur subtile vel liquidum teneat
pro materia. quodqꝫ additur corpori circũferẽ
cialiter ⁊ pro loco ⁊ pro forma. quodqꝫ corpo-
ris immutatiuũ pro efficiente. nam istis quatu
or causis descriptio hec complet. dicit in cor-
pus subtile vel liquidum. subtile quidem quia
aereum quod proprius balneum dicit cum cor
pori circumferencialiter magis occurrat laua-
cro. Liquidũ vero qm̃ aqueum aut alio liquo
re confectum additumqꝫ est circumferenciali-
ter occurrens ad tollendam eoꝝ diuersitatem
que aut intus sumunt effectuum balnei indu-
centium aut ad extra applicatoꝝ dicitur ꝑ qua
litates manifestas ⁊ occultas quia in balneis a
liquibus scripte littere sculpte erant indicãtes
balneoꝝ ꝓprietates occultas ex quibus et om
ni egritudine languores omnes curabant que
balnea actu calida vel frigida per se manifesta
sunt ⁊ si per accidẽs calidum quñqꝫ infrigidat
resoluendo calorem naturalem aut poros ape
riendo per quos aer frigidus sub ingredit qua
re frigus accidet. Aliam differentiã subiunga-
mus ⁊ dicemus ꝙ balneum aliud frigiduꝫ est
⁊ reliquum calidum ex aqua dulci vtrunqꝫ fa-
ctum. nonnullum vero vinosum ⁊ aliud oleagi
nosum. Et in primis de balneo aque frigide ser
monem faciemus propter hoc dicamus ꝙ flu
men balneum nominare possumus. vtrum aũt
tempore magni estus vel in alio tempore pue-
ris iuuenibus senibusqꝫ balneatio in flumine ad
corporis salubritatem tempore pestis sit debi-
te conueniens. Dicendum est ꝙ balneũ aque
dulcis actu frigidum ⁊ simplex infrigidatiuum
est per se ⁊ humectatiuũ opilatiuum constipati
uum ⁊ humoꝝ colericoꝝ calidoꝝ ingrossatiuũ
⁊ caloris naturalis extinctiuũ. ꝑ accidens eniꝫ
aqua frigidam calorem ipsum viuificare posse
ut in membris ⁊ in poris resolutionem vapoꝝ
inducere etiamqꝫ humores frigidos resoluere
vnde. v. ꝑticula ãphorismoꝝ amphorismo. xxi
inquit. vbi in tethano sine vulnere iuuene be-
ne carnoso estate media frigide aque multa in-
fusio caloris reuocatiõem facit. calor vero hic
liberat. ⁊ in alio amphorismo eiusdem libri. in
articulis dolores ⁊ tumores podagram ⁊ spas
mos hoꝝ plurima aqua frigida multa infusa re

frigerat ⁊ attenuat ⁊ dolorem soluit. Balneuꝫ
enim aque frigide ꝑ accidens calorem natura
lem viuificat scilicet per antiparistasim. non aũt
id balneum in omni corpore operat. qua de re
debiles in calore ⁊ graciliũ mẽbroꝝ precipue
pueri ⁊ senes ad flumina natando non pergãt
⁊ permaxime a balneo quocunqꝫ aque frigide
in eo moram contrahendo. Pueros enim sic
ab augmento prohibet qm̃ aqua frigida inspis-
sat ⁊ membra indurat que eo tempore extensi
one indigent. Senibus vero nocet qm̃ calor in
eis quantitate aut qualitate diminutus frigidi
tati aque resistere non potest hoc voluit Auic.
iii. pri d. ii. ca. vi. dicens ꝙ ablutio que fit ab a-
qua frigida conueniens non est nisi cuius regi
men vndiqꝫ conseruatur ⁊ cuius etas ⁊ virtus
⁊ figura ⁊ tempus sunt conuenientia neqꝫ fasti
dium neqꝫ vomitum neqꝫ vigilias neqꝫ reuma
tismos habet. etiãqꝫ ex dicto balneo aliud no
cumentum euenit quia extinguit enim calor et
opilationes causant sicqꝫ humores putrisunt
⁊ quia fumoꝝ putridorum ꝓhibetur transpira
tio quare febres putride causant mẽbraqꝫ prin
cipalia debilitant ⁊ habentibus debile pectus
nocet ⁊ raucedinem vocis ⁊ tussim inducit eo
rum cor ledit ⁊ illas ad uarias egritudines dis
ponit. stomachum habẽtibus debile ⁊ frigidũ
ledit. fortem ⁊ bene vallatum digestionem pro
curat. Iũcturas ⁊ neruos ex se ledit debiles a
liqñ per accidens. vlceribus ⁊ vulneribus sua
frigiditate nocet ut. v. amphorismoꝝ amphoris
mo. xxii. dicens vlceribus quidem frigidũ mor
dax cutim indurat doloreꝫ sine sanie facit rigo
res spasmos ⁊ tethanos. Ideoqꝫ id arbitror
esse concludendum ꝙ pueris qui iam decimũ
annum pertransiuerunt ⁊ senibus primis habi
tudine carnosis robustis ita ut vetusta balneã-
di consuetudo sit in tempore estus cum inter-
polatione ⁊ cum aliis cõditionibus requisitis
que sunt virtus fortis non autem inbecillis sit
qꝫ venter vacuus ⁊ in dicta aqua moram mo-
deratam faciens ⁊ nõ sit ventus ⁊ sit hora bal
neãdi circa meridiem ⁊ hora feruoris ut mem-
bra a frigiditate aque melius tueantur. Dein-
de post balneum cibetur satis copiose ⁊ minus
bibat quoniã tunc apetitus ad cibum maior fa
ctus estqꝫ ad potum quia digestio fortior facta

est sed minus humectatione indiget dicemus
balneū aque dulcis frigide nō eis nocere quā
to magis in iuuene forti ⁊ bene carnoso estate
media ⁊c. vt Galienus voluit in.xi.terapen
tice.in aliis vero hominibus istis condicioni-
bus nō obseruatis in regimine sanitatem cōser
uandi ⁊ in preseruatione a pestilentia multa no
cumenta vt dictū fuit sequūtur Idcirco a bal-
neatione aque frigide accedere ad eum nō psu
mas De balneo autē aque calide agrediamur
Ostendendo q in duplici differentia reperitur
nam aliud quidem est humidum ⁊ aqueum in
quo infātes balneātur nouiter nati:aliud vero
humidū aeriū quod medici stupbā vocauerūt
Ex quibus ex parte sue intentionis ⁊ remissio
nis sat eius dignitates ⁊ vtilitates apparebūt
⁊ ipsum balneū varietatem recipere nam aliud
est calidum nimis: aliud tepidum : reliquum
vero mediocre . ex qua varietate diuersos in
corpus humanū effectus efficit verūtamē hoc
balneum calidum simplicis aque vt plurimum
est artificiale multisqȝ artificiis componi potest
que artificia gratia breuitatis dimittimus ⁊
ea in tractatib9 de balneis scripta reperies solū
dicemus ea que ad nostrum ppositum sunt cō
uenientia distinctionē faciendo vt illustres me
dici dixerunt:nam balneum calidum aque sim
plicis in tres casas diuiserunt vel tribus man-
sionibus est distinctum vnde Haliabbas inqt
balnei sūt tres aeres:primus est prime domus
aer ⁊ tepidus nil in corpus inducens caloris
:secundus secūde domus medius corpus ali-
quo calefaciens calore ac quadam dissoluens
disolutione:tercius vero que tercie domus ve
hementer corpora calefaciens plurimas dissol
uit superfluitates ⁊ a corpore euacuat nec in
hoc est Hali abbas ad Auicennā dissonantia
quia Hali abbas solū aerem tetigit Auicenna
autem ex aere cōmixtum cum aqua que in case
sic dimisse sūt:prima itaqȝ frigida est ⁊ humida
secunda autē quia media calida ⁊ humida:ter-
cia vero calida ⁊ sicca hec enim comparatiue
semper interse intelligantur:nam prima frigida
⁊ humida esse debet secunde respectu sed cō-
paratione aeris extrinsici ad aliqualem leuem
caliditatem declinat licet frigida ⁊ humida esse
dicātur resepectu secunde ⁊ tercie :Secunda
vero ad intenciorem graduum caliditatis acce
dit quam calida ⁊ humida denominetur sed ta
men a siccitate omnino absoluitur:tercia vero
tū ceteris calidior existit ⁊ calida ⁊ sicca dicat
⁊ resolutiua hec aūt sic ordinata fuere:cū natu
ra repentinā impressionē nō paciantur cū tran
situs de extremo ad extremum per mediū fiat
hec case tres sufficere vise sūt Auicenne ⁊ Ha
lyabbati:licet Gali. quarto terapētice quatu-
or enarrauerit.sed itali vero duabus casis tan-
tum vtuntur:quarꝫ primā refrigeratiuū dicunt
secundam vero estuarium Sed licitum est du-
bitare si balnei case aque dulcis simplicis cōue
niant in regimine sanitatis conseruatiuo eiusqȝ
tempore pestis preseruatiuo:et cum balneum
inuentum sit ad corporis mundiciem ⁊ ad sup
fluitates resoluendas ⁊ expellendas insensibi-
liter sudorem puocando.si id balneun compe
tat in corpore temperato vel in sanguineo fleu
matico colerico ⁊ melancolico:quia hoc tem-
pore corpora sūt inmūda repleta malis humo-
ribus ⁊ superfluitatibus pcipue tēpore pestis
quia oportet medicum talia desiccare cū medi
cinis solutiuis ⁊ supfluitatū resolutiuis vt pori
aperiāt Ideoqȝ corpora itaqȝ diuersimode cō
plexionata variisqȝ malis dispositōnibus opres
sa varia eis solutiua sunt administrāda variaqȝ
balnea ad exteriorum pororꝫ supfluitates resol
uenda constituenda que prudencie medicorū
astancium relinquenda sunt:verūtamen quia
ad euacuādū talia corpora cum medicinis so-
lutiuis vel cum balneis que euacuationū pri-
or esse debet scrutandum est Ideoqȝ fuit opi-
nio quorundā q balnenm preparatiuū ad eua
cuationem debet esse prior vt Halyabbas.ii.
practice inquit volenti sumere laxatiuū prius
opus est corpus adaptare suū.vtendo balneo
duobu s vel tribus diebus temperati caloris ⁊
suauis aque tepide superfusione super corpus
propterea Auicenna.iiii.p.dicit:balneum ingre
di anteqȝ vētris solutio fiat aliquantis diebus
est ex eis qui bene pparant corpus nisi aliquid
prohibuerit ea propter precipit flobothoman
dos ⁊ ventosandos habentes grossum san-
guinē prius balneari ⁊ oportet tamem ne inter
austū medicine ⁊ balneū parū interueniat tem
pus ⁊ tale balneum medici practicantes hoc

tempore eo vtuntur ꝑpterea quia corpora sūt
valde repleta ⁊ propter tale balneum sequeret̄
grandis ⁊ fortis opilatio ⁊ ꝑcōsequēns putri-
factio ⁊ febris āteqꝫ euacuatio cum Kartartico
fieret Alii autē solemnes doctores post Kra
tarticum solutiuum faciant balneum vt Auicē
na quarta primi scribit ille q medicinā solutiuā
bibit secūda die balneū intraturus est quia si
aliquit ex humoribus fuerit relictū balneū mū
dare poterit si virt᷒ fuerit fort; secūda die post
purgationem balneum ingrediendū est mesue
contrarium dicit nam nullū vult balniare post
assuptum farmacum nisi illum in quo effreni-
tet medicine accio Respondet cōsiliator dicēs
si effrenitet medicina purgatiua ⁊ virtus fuerit
fortis apud omnes balneandum non quidem
cum frigidis ⁊ stipticis sed calidis temperatis
vt in balneo artificiali vel narurali aque dulcis
calide simplicis: si autem non effrenitet ⁊ fue-
rit sufficienter purgatus ⁊ precipue si fuerit q
nec diligit balenum nec est consuetus nō opus
est hunc post purgationē balneo inquietare cū
nullum iuuamentum sed pocius nocumentum
inde sit: ⁊ sic verificatur sermo mesue vt nullū
nisi effrenitatum sit post sumptum farmacū bal
neandum Si autē motus cessauerit ⁊ agitatio
Cartartici ⁊ ipse sufficicienter nō fuerit purga
tus neqꝫ omnia rationabilirer cōsueta si vero
balneum diligit ⁊ fuerit ei cōsuetū hunc secun
da die post medicinā precipiendum balneari ⁊
maxime si in eius fine aut fortassis die tercia vt
agitacio omnis quieta sit Sequitur ex dictis
ꝙ post vniuersalem purgationem cum corpus
nō fuerit per omne purgatū particularis debet
subseq purgatio : huius vero particularis pur
gationis est que per balneum euacuatiuū ma-
teriex cuti ⁊ venaꝝ existit vnde quinto tehoni-
ce Euacuatio que fit per extremum ⁊ balneum
humorum est subtilium qui ad cutis perueniūt
partes ⁊ parati sūt egressui: propterea Dama-
scenus inquit : balnea nō sunt nobis necessaria
supple tantum ad refrigerandum calidum vel
ad calefaciendum frigidum sed vt dissoluant̄
humores ⁊ sudare faciāt desiccent ⁊ humectēt
Ideoqꝫ balneum post purgationem cōpetit in
hoc casu Concludendum igitur est ꝙ corpori
tēperato balneū non cōpetit ad sanitatis cōser
nationē eiusqꝫ tēpore pestis ꝑseruationē cū bo
ne sit cōplexionis ⁊ cōpositionis ⁊ recti regimi
nis quia optima natura tantū appetit quātū di-
gerere potest Idcirco dixit Auicenna huic au
tem hoi in cuius regimine noster consistit ſmo
balneatio resolutionem faciens non est necessa
ria quoniam corpus ipsius est mundum ⁊ quā
uis ita sit balneatio corpori temperato potest
competere ⁊ ei non disconuenit ad mundandū
sudoris ⁊ cutis sordiciē etiāqꝫ ad aliquas sup
fluitates in poris cuti vicinantibus expellēdas
⁊ ratio quia in corpore temperato alique sup
fluitates ex cibis superfluunt quāqꝫ carnes hu
manas comederemus vt dixit Auerrois Ex
hijs igitur sequitur ꝙ temperata balneacio in
homine temperato est vtilis vtiqꝫ in prima ca
sa balnei aq̄ calide dulcis simplicis : estqꝫ hoc
balneū temperatum non resoluens temperatū
corpus ex causis dictis conferens : mora autē
in temperato parua debet esse quousqꝫ mēbra
rubere incipiant usqꝫ ad principium resolutio-
nis exclusiue sicqꝫ de virtute ⁊ ceteris alijs na
turalibus semper diligenter inspectis Sangui-
neo autē balneum magis necessarium est cum
multū sudet ⁊ sudor fetido oleat vt dicit Aui.
eoꝝ sudor odoris yrci est balneū eis dirixius
cōpetere videt̄ ꝑcipue qui ob exerci tii diuisio
nē aut ob multā refectionē multas supfluitates
multiplicat Ideoqꝫ sanguinei ante introitū in
balneo euacuatiōe ꝑmitus ⁊ fleubothomia in-
digēt ⁊ tempus ꝓporcionatum ⁊ alia in hijs
operationibus consideranda medicus eligat
⁊ post in balneum prime case introducatur
palatine ad secundam casam ad tolleranciā ⁊
corporis sanguinei leuitatem ⁊ paruam morā
vt non sequatur masse sanguinarie ebulicio vt
ad febrem effimeram ⁊ post ad putridam pro
ducat ⁊ per maxime balneum in ipsis fieri de-
bet si in ipsis assuetum fuerit ⁊ alijs rebus na-
turalibus requisitis vt superius scriptum fuit
que sunt itaqꝫ inprimis temporis constitutio re
gio consuetud o balnei amor virtus habitudo
ceteraqꝫ talia In fleumatico balneum inutile
erit si prius corpus non sit bene euacuatū plu-
rimis farmacijs antecedentibus multis sirupis
digerentibus humores grossos materias gro
ssas ⁊ viscosas ⁊ posterius desopilatio fiat epa

epatꝫ ⁊ venaꝝ ⁊ sic desiccabunť humiditates
sup̄flue corporis fluematici facta tali discusiōe
tūc rectū erit poneř eū in secūda casa balnei vt
sup̄fluitates cuti vicinātes expellantur ⁊ pori
apperiantur ⁊ mora balnei sit maior quā intē
perato ⁊ sanguineo: in colerico balneum simili
terqꝫ inutile erit. si prius non detur Katarticū
purgans coleram ante balneū ⁊ si times in eo
motū colere ꝓpter balneū ante balnei ingressū
rem sumat coleram imprimens scilicet acerbā
vel acetosam ⁊ granata muse ⁊ huiusmodi vt
Auicenna in. iij. p̄. d. ij. ca. v. cum inquit: ⁊ qui
vero calide existit cōplexionis colera habun-
dans rubea hoc est ei necessarium vt huiusmo
di ab ingressu domus balnei caliditate ꝓhiben
dus est ⁊ eis quibus isti cibanť melius est pa-
nis in succo fructuū infusū aut in aqua rosata
⁊c. Istis pactis colerico vtile erit eū in prima
casa balnei introducere cum mora tēperata ne
ꝓpter longam morā resolutio spirituum ⁊ ca-
loris naturalis efficiatur grandis ⁊ sincopis
eueniat cum cōdicionibus superius dictis bal
neacio nūc dicta valde vtilis corpori colerico
existit ⁊ sic in corpore melancolico tu cōsidera
ordinem balneationis administrande ipsi que
causa breuitatis dimittimus hec sūt dicta que
ab illustribus medicis inueni scripta ad sanita
tis cōseruationē ⁊ pestilētie p̄seruationē vtilia

Capitulum quatragesimum in quo decla
rabitur que iuuamenta ⁊ vtilitates ex mo
derato coytus vsu ⁊ que nocumenta ex
eis superfluo ⁊ inordintao ⁊ inassueto in
membra precipue principalia ⁊ in totum
corpus perueniant ad corporis salutem
cōseruādā eiusqꝫ pestis tempore p̄seruadā

Ostqꝫ in antecedentibus capitu
lis ostendimus quid de exercitio
⁊ modis duobus specieꝝ ipsius
obseruandum erat in regimine
pestilentie preseruatiuo nūc antē
de tercio modo exercitii qui coitus diciť de eo
calamo sicco ptransire volumus cum ad p̄sen
tis ꝓpositi cōplementum vtiqꝫ ad pestilentie
p̄seruationē sufficiat Ad verā igitur veritatis
introductionē huius capituli sciendum ꝙ om
nes medici ⁊ philosophi scribunt ꝙ coitus est
mēbrorū generationis actus sicuti expedit cū
omnia mēbra suū actū ꝓpriū ꝑficiāt in reginmi
ne sanitatꝫ ⁊ sic in eo regimine cōpetit coitus
Ea ꝓpter vt scire possimꝰ iuuamēta ⁊ vtilita-
tes eiusqꝫ nocumenta que ex coitu sequnť p̄us
nobis necessarium est diffinitionem describere
⁊ dicemus illā quā cōsiliator differētia. cxxiiij.
dicit Coitus est maris ⁊ femelle in mēbris
generationis applicatio qua sup̄fluū expelliť
quanti ad finem speciei vel indiuidui ordinati
Cuius duplex existit finis vnus qdē principa-
lior scilicet in speciei generationē vnde quinto
tehorice Haly abbas. ca. xxxvi. inquit natura
coitum animali cōstituit generandi causa vt in
de species ꝑmanerent animalium: ꝓpterea dix
it Isaach in. vi viatici. deus animalibus in co-
itu admirabilē ac inseparabilē delectacionem
exibuit ne forte coitus abbominatione destrue
reť generatio: per vim namqꝫ generatiuā speci
es diuino ⁊ inmortali esse participāt inquātum
possunt vt Aristoteles de anima ⁊ de genera-
tiōe animaliū secūdis diciť ⁊ comentator Auer
rois. ij. de anima. co. xxxiiij. sic ait Solicitudo
diuina cum nō poterit facere secundum indiui
duum animal permanere miserta est in dando
ei virtutē qua posset ꝑmanere in specie Alius
quoqꝫ coitꝰ est ap ꝓbandus ad sanitatꝫ regimē
ordinatus de quo p̄sens ꝓpositum determina
bit Alter vero inutilis magis ⁊ illicitus ⁊ ꝓp
ter delectationem paruam cōsuetudinem per-
actus quē plurimi vt finem optimum prepo-
nunt aliis necessariis vnde Halyabbas. v. theo
rice capitulo superius allegato inquit Maiori
parti hominum in appetendo coitum delecta-
tionis causa preponitur: paucorū vero finis ⁊
ꝓpositum est liberoꝝ productio de quo in pre
senti sermone nolo verba facere: nec de illo
que natura ⁊ legibus fuit prohibitus de eo au
tem Auicenna in. xxij capitulo vndecimo dicit
Coitus quidē cum infantibus est fedus apud
multitudinem gentium ⁊ prohibitus in lege
Sed volo de eo coitu dicere qui catholicus est
cōcessus ⁊ inter maritū ⁊ vxorem necessarius
in quo non solum quo ad animam sed quo ad
corpus grauissima ⁊ quamplurima cōmittun-
tur peccata superfluitatis ⁊ inordinationis ra
tione Amplius ad intelligentiam huius capi-
tuli atensione dignum est ꝙ coitus quippe cō

sideretur iuuamenta ⁊ post nocumenta demū quibus cōpetat naturis ⁊ quibus non ⁊ sic veritas apperietur quesiti capituli: ꝓpter primū est sciendum ꝙ ipsius iuuamentum corporis ⁊ anime extat si debite administreť coitus reddit hominem alacriorem audaciorem minus irascibilem minusq; cogitantem ingeniosiorem moribus grauiorem: corpore leuiorē ⁊ melius dormientem calorem excitat naturalem ac eius firmat virtutes cōfertq; melancolie ac renuū doloribus ⁊ egritudinibus fleumaticis dū modo caliditas fuerit sufficienter fortis: preseruat etiam ab apostematibus inguinum ⁊ partium genitalium fumum reuocat caput petentē tollit tenebrositatem visus vertiginē capitis ⁊ grauitatem ⁊ ꝓprie cum sperma fuerit coartatum coitus obmissione ⁊ post si debite ⁊ tēperate vtatur iuuemēta dicta sequnť: nocumenta quoq; coitus extant quā plima anime ⁊ corporis cū indebite quis expletus fuerit: vitā enim abreuiat senectutem accelerare faciens intellectum sensum ⁊ omnes vniuersaliter vires debilitat ⁊ corrumpit calorē ac spiritum ⁊ alia mala accidentia inducit ⁊ ad summū totā animā dissipat ⁊ corpus corrūpit Dicemus ergo ꝙ in illis in quibus sperma coartatum fuerit coitus obmissione p̄cipue in ipsis qui venerē exercere cōsueuerunt qui si eā dimittant ⁊ ociosam vitam nō derelinquerint intelligāt ꝙ eis aduenient nocumenta ab Halyabbate scripta v. theorice. ca. xxxvi. inquiente Si huius superfluitas scilicet spermatica suis aucta in vasis coitu nō purgantur nec poterit eam expellere natura in iguinibus sic ⁊ alijs simul extēsis omniq; in corpore grauitas sepeq; suis sperma calefacit in vasis fitq; febris: quoniā membra hec quidē post illa calefiunt donec cordi calor ille cōtineť nōnūq; autem eius ascendunt ad cerebrum vapores vbi ⁊ pessimos generant morbos ⁊ cetera Confirmat hoc dictum Haly rodoan in. iij. tegni. co. xxxi. vbi ait Si supfluitas aggregata in corpore ex spermate ⁊ non egrediť per coitum coartatur in corpore ⁊ generantur ex ea egritudines male ꝙ est quia ex coartatione seminis generantur ex eo vapores mali qui ascendunt ad cor ⁊ cerebrum ⁊ stomacum ⁊ corrumpunt sanitatem illorum membrorum ⁊ generant egritudinē Et fortassis ex eo est aliquit simile veneno viperino: postea subdit: sicut illud ꝙ accidit viduis ex suffocatione matricis ⁊ multi virorum qui moriuntur ex eo subito Auice. in prima tertii. trac. v. hoc accidisse cū videť dicit: quādoq; accidit homini vt in vasis suis seminalibus agregetur sperma plurimum ⁊ corrumpatur ⁊ infrigidetur ⁊ conuertatur ad qualitatem venenosam ⁊ accidit ei sicut epilensia Etiāq; in. xiij. iij. ca. x hoc innuit dicens: plurimorum quoꝝ complexio requirit coitum cum ipsum dimittunt ⁊ infrigidatur corpus ⁊ cadit appetitꝰ cibi ita vt ipsū etiā nō recipiat ⁊c. Et iterum in. xxi tertii capitulo. ij. inquit Retensio spermatis est mala valde: ꝓpterea Almansor libro quarto capitulo sexto dicit videas textum: cuius rationem subiunxit in capitulo decimoseptimo eiusdē libri vbi ait coitus corpus repletū alleuiat ⁊ animam hilarem ⁊ letam efficit eiusq; auget leuitatem ⁊c. Omnia hec enarrata vno comprehēdam verbo dicendo: quod omnē prauam corpori dispositionem acquirit coitus superfluitas ⁊ frequētia ⁊ ad summū totam animam dissipat ⁊ corpus corrūpit cuius quidē ratio est quia coitus est emissio pure ⁊ naturalis caliditatis Ideoq; ꝓpť paruū errorē euacuationis ipsius fit magnum nocumentum vt Auerrois sexto colliget ⁊ Halyabbas quinto theorice capitulo. xxxvi. inquiens non est enim sperma quemadmodū alie superfluitates quibus omnino natura non indiget qualia sūt euacuationes puta sudor vrina ⁊ similia sed ex meliori ⁊ laudabiliori fit qui in corpore est substantia ⁊ post subdit dando rationem Generatur etenim sperma ex claro puroq; sanguine quo principalia ⁊ prima pascuntur membra cum igitur coitus mensuram excesserit licet non tanta de eo quantitas vt fleubotomia: vehementior tamen accidit inde virtus resolutio Concludamus igitur ꝙ quādo de homine sperma exiuit multum discoloratur ⁊ debilitatur suum corpus magisq; quadragesies exierit de eius corpore sanguis tantus vt Auicenna de generatione animalium scripsit Ex hijs sequitur ꝙ coitus debet esse ornatus moderatus ⁊ apꝓbatus ad corporis salutem custodiendā ⁊ eius a pestilentia p̄seruan

dam Amplius sciendum est ꝙ si quis vult coitus vsum recte ordinare in salutem oportet sumere indicationem a cōplexione quia corpora calida ⁊ humida ex coitu debito precipue iuuantur minime autem nocētur de inde temperata: demum colerica deinceps fleumatica: melancolica natura inde minime aleuiantur imo multum nocentur ⁊ hii maxime sunt vt sapientes sentiunt qui sicce ⁊ frigide cōplexionis existunt scilicet melancolice macillenti ⁊ debiles naturaliter sic fabricati modicum sanguinis ⁊ carnis habētes testatur enim hoc Haly abbas v. theorice dicens: cum ergo corporis frigida ⁊ sicca cōplexio ⁊ eiusdem cōplexionis testes idest testiculi corpus exile color viridis albus aut croceus eiusqꝫ in corpore sperma paucum si huiusmodi coitum exerceat refrigeratur corpus: naturalis debilitatur calor: postea subiungit in cuius vsu si fuerit frequens corpus cōsumitur ⁊ deficit Deinde concludit ab huiusmodi homine cōplexionis cauēdus est coitus: cōfirmat Haly rodoā tertio tegni comēto. xxxvij cū inquit Ex multitudine coitus accidit senectus in corpore festina ante horam suā ꝑcipue illi cuius cōplexio testiculoꝝ est frigida ⁊ sicca hoc innuit Auerrois. vi. colliget capitulo de regimine corpoꝝ calidorū in fine ait sic Coitus non nocet plus ceteris paribus omnibus conplexionibus suple quam calidis maxime autē frigidis ⁊ siccis Rasis in quarto Almansoris capitulo. xvij dicit Coitu etiam corpora habētes sicca vt ab innimico interficiēte sibi cauere debent: si quis macer multum vsus fuerit ethicam incurret Conualescentes quoqꝫ ac debiles atqꝫ macri coitum omnino vitare debent ⁊ qui debilem habent stomachum aut visum aut auditum aut aliquē aliorum sēsuum ad coitum frequentem non accedant Concludendū est ꝙ in conplexione calida ⁊ humida amplius iuuamentum viget coitus vnde. vi. de regimine sanitatis Galienus inquit: innoxia venerea solis humidis ⁊ calidis eueniunt ⁊ omnibus q natura multi spermatis sunt Contrariissimi vero siccis complexionibus venerei actus ⁊ amplius quando fuerit siccitas frigiditati commixta. precipue cum crasis testiculorum fuerit huiusmodi In etatibus maxime conuenit coitus iuxta adolescentie finem cū corporis augmentum incipiat desinere. demum in iuuentute deinde in senectute minime vero in senio Senes igitur caueant a coitu omnino Similiterqꝫ ⁊ insueti precipue in autumpno fugiendus est coitus quoniam est tempus nature ⁊ vite contrarium cum calor in eo naturalis debilitetur ⁊ est tempus mortiferū in eo itaqꝫ maxime coitus est fugiendus ⁊ presertim macillentis ⁊ debilibus licet non tantū in estate: audacius autē in yeme ⁊ vere melius exercendum est quia natura veris calida est ⁊ humida propterea in eo operationes virtutis nutritiue sunt perfectiores ⁊ hoc nō accidit nisi ꝓpter multiplicationē caloris naturalis in corpore vt inquit Auerrois secundo colliget capitulo vltimo ⁊ propter hanc rationem tutius in vere vti coitu possumus in yeme quoqꝫ satis ⁊ secure non dubitamus Nam calor in yeme interiora ingreditur ⁊ ibidem adunatur propter hoc in yeme digeritur multum vt dixit Auicenna Ob hanc causam in yeme coitus non prohibetur sicut per oppositas causas in estate nocibilior est in autumpno aut omnino. magis detestatur Amplius dicamus ꝙ coitus ꝑcipue nocet sexui masculino femelle parum cum in eo laborant minime: volentes igitur coitu vti ꝙ sint carnosi iuuenes bene colerati ⁊ naturaliter rubei vt sanguinei non autem habentibus colorem album coitus conuenit. quia habundantiā fleumatum in corpore significat vt Auicenna in. ij. ꝑ. d. iij capitulo tertio Nam coitus interciditur nam albedo signū est priuationis sanguinis aut paucitatis ipsius cum frigiditate Similiter colorē brunum siue fuscum habentes a coitu abstineant quia color fuscus vehementem significat frigiditatē De hora coitus aliquit dicamus vt dixit Haly abbas. v. theorice capitulo. xxxvi. inquiens: si cibo homo repletus aut potu coitu vtatur debilitas eius fit corpori eneruacio neruis ⁊ dolor in inguibus ⁊ cetera: si vero famē paciatur ⁊ quis ad coitum accesserit aut sitis molestia pressus aut aliqua certa euacuationum specie exinanitus existat vt vomitu solutione fleubothomia ⁊ hijs similib[9] aut post balneum vel laborem vigiliasqꝫ aut etiā post grauem tristiciam corpus cōsumit desiccat calor

dissoluitur naturalis ciboꝝ immutatur appeti-
tus tenebratur visus oculi fiunt concaui ⁊ nō-
nūq̄ defectus accidit Idcirco. Auicēna in .xx
iij. tegni. ca. x. inquit coitus bonus est ille qui ī
hora anteq̄ sup̄fluitatū sequitur euacuatio. ꝙ
hoc sit verū patet per ipsum. Auicennā in .ca.
secundo eiusdem .⁊ oportet ne coitus fiat ne-
cessitate fecis aut mingēdi mora neq̄ cū exer
cicio ⁊ motu aut post passionē aialem fortem
⁊ postea subiunxit ⁊ oportet etiā ne coitus fiat
super repletionem quia ꝓhibet digestionem ⁊
debilitat. neq̄ coeat aliquis cū adest vacuitas
Iterum hoc est nobilius ⁊ honorosior nature
⁊ magis p̄necans calorem innatum. imo opor
tet vt fiat cū cibus descendit a stomaco ⁊ com
pletur digestio prima ⁊ secūda ⁊ mediat̄ dispo
sitio in digestione tertia. Ex hijs autē dictis se
quitur ꝙ coitus in regimine sanitatis cōserua
tiuo ⁊ a pestilentia preseruatiuo cōpetit coitus
tēp̄ate mēsurat⁹ ⁊ debite peractus cū dispo-
sitionibus req̄sitis sicut superius declaratū fuit

Capitulum quadragesimum primum in
quo ostendere intendimus quintam rem
nō naturalem scilicet repletionem ⁊ inani
tionem que si ordinate ⁊ debito modo re
gulate fuerint ex ciboꝝ ⁊ potuū assumpti
one iuuamenta in corpore humano mul-
ta efficiūtur si vero sup̄flue ⁊ indebite no
cumēta plurima sequūtur ad sanitatis cō
seruationē eiusq̄ pestilentie p̄seruationē

Ostensione autem in superioribus
capitulis iam facta de quarta re
non naturali scilicet de motu ⁊
quiete ⁊ de speciebus exercicij
aliquibus. in hoc capitulo breui
sermone dicemus videlicet de repletiōe ⁊ in-
anicione q̄ ex necessitate tēp̄ate administran
tur cōseruant corporis sanitatem eiusq̄ a pesti
lentia preseruant ⁊ superflue ⁊ indebite sanita
tem corrūpunt. Ideoq̄ vnusq̄sq̄ debet per se
metipsum sepe numero cōsiderare ⁊ aniaduer
tere ne in corpore aut in aliquo membroꝝ suo
rū p̄ticulari repletio ⁊ inanitio fiāt p̄cipue hoc
medicus in corporibus p̄seruandis a peste cō
sulere debet ⁊ non solum de repletione cibi ⁊
potus quottidiana sed de humoꝝ naturalium
⁊ non naturalium repletione coꝝq̄ paulatina
cōgestione intelligimus que p̄sepe cōtingit ex
mala membroꝝ digerētium cōplexione quātū
cunq̄ reficiētia in se laudabilia existant ⁊ om
neq̄ vite regimen diligentissime obseruatū fu-
isset vt facile est videre in colerissimo homine
dieta tēperata enutrito in quo nō parua cole-
re quātitas generat̄ ⁊ sic in fleumatico ⁊ melā
colico: multoq̄ magis si dieta in q̄litate ⁊ quā
titate excedat ⁊ sic humores insēsibiliter agre-
gati ad quāplures egritudinū species disponūt
Exinde necessaria fuit p̄uisio ne in toto vel in
aliquo mēbroꝝ scilicet stomacho epate splene
vel pectore huiusmodi plectoria aut cachoci
mia multiplicetur ex defectu virtutis digesti-
ue aut expulsiue vel fortitudine atractiue ⁊ re
tētiue siue ꝓpt̄ viaꝝ ⁊ ductuū corporis opila-
tiones p̄ quas nō possūt sup̄fluitates vt opor
tet expelli nec corpus vt cōsueuit mundificari
hec aūt fuit sētentia Galieni in libro de solutio
ne cōtinua. ca. p̄. dicentis Et quoniā nō totum
quod comedit̄ ⁊ bibit̄ assimilatur corpori: ideo
nō est dubiū quin remaneat ex cibis ⁊ potibus
sup̄fluitas in corpore quā de corpore mūdifica
re oportet ⁊ ab eo eicere: ⁊ postea ipē subiunx
it inquiēs oportet penitus cum q̄ vult custodi
re sanitatē vt ad duas res intentionē suā diri-
gat quaꝝ vna est ad corpus vt cū cibo cōueni
ēte enutrire loco ei⁹ ꝙ dissolutū est de ipō Alia
est mūdificatio eius ꝙ generatū de sup̄fluitati-
bus ciboꝝ: quomodo aūt repletio ⁊ aliaꝝ sup̄
fluitatū aggregatio cognoscat̄ facile enim me
dicus arte doctissimus scire poterit p̄ signa ab
Auicēna scripta fen. ij. p̄. d. iij. ca. vi. dicente du
plicē esse repletionē cū inquit Repletio secū-
dum duos existit modos: est ⁊ enim repletio se
cundū foramina idest vasa ⁊ est raplecio secun
dū virtutē repletio vero secūdū foramina siue
se cūdū vasa est vt sint humores ⁊ spiritus ⁊ si
in qualitatibus boni existāt in quātitate sui sup̄
flui sint adeo ꝙ foramina impleuerint ⁊ exten-
derint est namq̄ cum repletio venas scindit
postea subiunxit Auicenna dicens Cuius qui
dem sanatio est vt cito cum minutione succur-
ratur: secundum virtutem vero repletio est vt
humores quātitati sui nocumētū nō faciāt sed
malicia qualitatis ipsoꝝ tātū vt calida ⁊ frigda
⁊c. Postea Auicē. ponit signa repletionis se-

cundū foramina idest secūdū vasa ⁊ signa reple
tiōis secundū virtutē. Istis signis a medico sci
ētifico ⁊ prudēti cognit; ⁊ cū repletiōes has in
toto corpore vl' in aliquo mēbro ꝑticulari adest
se sciuerit cui citissime elect⁹ medicus de eius
euacuatiōe ꝓuidere poterit vt corp⁹ ab imminē
tib⁹ morbis ꝓseruet. ꝓpterea Aui. in. iij. p̄. d. ij
ca. vij. inquit licet vehemens repletio in quali
bet dispositione est ꝑnecabilis siue ex cōmesti-
one sit siue ex potu ꝙ namq; homines super-
flueq; repleuerint ⁊ suffocati interierūt idcirco
bene dixit Auicē. ꝙ sanguinis boni plenitudo
etiāq; alioꝝ humoꝝ dn̄antiū secūdū foramina
verꝝ ⁊ ipoꝝ plenitudo secundū virtutē ꝑiculo
sissime existūt ad sanitatē cōseruandā ⁊ a peste
ꝓseruādā Oportet ergo medicū diligēter in
uestigare an replecio sit vniuersalis aut ꝑticu-
laris aut humoꝝ peccantium in qualitate aut
quantitate nā si cognouerit replecionem esse
vniuersalem ⁊ humoꝝ peccantium augmenta
tionem ⁊ superfluitaēt cum alijs ad fleubthbo-
miā fiendam requisitis si omnia concesserint
vt etas tempus anni ⁊ consuetudo ⁊ huiusce-
mod i ipsum fleubotomare illico debemus vt
dixit Auicenna prima quarti. ca. vij cū sanguis
vincit aut cum humore qui vincit sanguis do
minatur a fleubothom ia incipiēdū est quoniā
ipsa est potissimū remedium ad euacuandum
sanguinem ⁊ reliquos humores qui cum sang
uine fuerint augmentati vt voluit Auicēna. iiij
primi capitu. tertio minutio est euacuatio hu
moribus equaliter augmentatis ꝓpria ⁊ in ca
pitulo. iiij. eiusdem fen. ⁊ libri dicit. cum humo
res fuerint equales pretermittere minutionē
idest fleubothomiā ꝙ si equales nō fuerint su
ꝑhabundātē euacua ⁊ ipē in. xx. ca. iiij. fen. p̄.
ait fleubothomia est euacuatio vniuersalis que
multitudinē euacuat humoꝝ q̄. quantū in hoc
casu conueniat Galienus in fine cuiusdā libri
quē de fleubothomia scripsit dicit fleubotho-
mia ventrē desiccat memoriā ꝓbet vesicā pur
gat cerebrūq; tēperat; postea subdit anxeitatē
tollit sanguinem ꝓprium nutrit alienū ꝓhibet
⁊ longioris vite sanitatem ministrat; si aūt fleu
bohomia neglecta fuerit aut nō permissa fieri
ꝓut necesse est in plectorico hec inde nocumē
ta ꝑueniēt que scripsit Rasis. iiij. ad Almāsorē

capitulo. xiiij. dicens ex negligentia ex tractio
nis sanguinis cū aliquis fleubotomia indiget
accidunt apostemata exiture ⁊ febres cōcluse
ac frenesis ⁊ pleuresis ⁊ variole ⁊ morbilli ⁊
passio emocoica ⁊ mors subitania ⁊ pestilentia
⁊c. Et licet enim sanguis moderatus quātita-
te ꝓ vita faciat ⁊ sanitate ⁊ mēbroꝝ nutritione
suꝑfluus tamē q2 a natura nō regi nec guber-
nari pōt ob eius multitudinē derelictus ab ea
natura diuersimode nocet inflāmando ⁊ vias
opilando quibus calor naturalis euentabitur
vnde causa fit extinctionis ei⁹ suffocādo ideo
bonam habitudinem soluere cōfert ⁊ non tar-
de vt rursus principium nutrimēti accipiat cor
pus vt Ipocras primo amphorismoꝝ in exer
citantibus ad summum ⁊ cetra: nec confidat
quis repletus ex hoc ꝙ nullum senciat nocu
mētum in corpore quoniam multi fuerunt hac
decausa decepti propter eorum magnā plecto
riam: facili superueniente errore in apoplexiā
incurabilem cecidere ex qua mortui sunt Qua
de re supra diximus fleubothomia magna exis
tit medicina in plectorico corpore solo sangui
ne inquanto peccante vel alijs humoribus ꝓ
porcionabiliter equaliter peccantibus in san-
guine: si autem alii humores sui malicia quali
tatis tantum peccauerint vt calida vel frgida
Ad hoc dicunt doctores illustres vt dinus ⁊
gentilis duplicem dando intelligentiā dicētes
ꝙ humores alii preter sanguinem scilicet cole
ra fleuma ⁊ melancolia peccantes sui malitia
qualitatiua in sanguine: dicunt enim ꝙ si sunt
permixti cum sanguine vel separati a sanguine
si primū tunc competit fleubothomia ⁊ est con
ueniēs: ⁊ hoc est ꝙ dicit Aui. p̄. iiij. ca. de cura
tione febriū in vniuersali in illo paraso: ⁊ opor
tet vt serues in oībus illis dispōnibus virtutē
⁊c. ⁊ postea subiūxit si fuerit ꝙ vincit sanguis
quātū ad sinochas vel cū fuerit cū humore ꝙ
vincit sanguis scilicȝ cū colera fleumate vel me
lancolia: vult dicere Aui. ꝙ si humores dicti
peccent in sanguine vel sūt ꝑmixti cū sanguine
tūc fleubotomia est res necessaria si vrina fue
rit subrubea grossa quando peccat colera in sā
guine vl' subrubedīē magis remissa qñ peccat
fleuma vel melācolia in sanguine ⁊ hīc itellexit
Aui. cū dixit cū vrina est rubea grossa ⁊c. si aūt

fuerit ex alijs humoribus cum qbus nō peccet
sanguis nec stat sanguini mixti nō cōpetit fleu-
bothomia quia facit colericos ebulire ⁊ fluere
tunc est signum ꝙ colera est separata a sangui
ne ⁊ nō peccat in sanguine ⁊ tunc apparet vri
na ignea vel citrina ⁊ subtilis in substātia: si ve
ro febris fuerit de humoribus frigidis vt fleu-
mate ⁊ melancolia ⁊ sunt separati a sanguine
⁊ nō sūt peccātes in sanguine tūc apparēt vri
ne albe virides ⁊ subtiles in substācia fleubo
thomia nocet timetꝰ dominiū fleumatis ⁊ me
lācolie ⁊ cruditas eoꝝ: ⁊ fundatur hoc sup p̄
ceptū Aui. iiij. p̄. ca. xx. dicētis. caue ne egrū ad
vnā duaꝝ reꝝ ꝑducas ⁊ cetera: gentilis autē
sup illum superiorem parafum dicit: verior aūt
modus mixtionis alioꝝ humoꝝ cum sanguine
est ꝑꝓpinquare eos ad naturā sanguinis hoc
est dicere ꝙ humores sint ꝓporcionabiliter ꝓ
pinqui ad naturā sanguinis idest ad cōplexio-
nem ⁊ substāciā eius ⁊ tunc fleubothomia est
res cōueniens ⁊ necessaria: si autē sint distātes
fleubothomia non est res cōueniens ⁊ minus
necessaria: de hac vero mixtione cū sanguine ⁊
peccato in sāguine ⁊ econtrario debetis huius
difficultatis veritatem intelligere a gentili. p̄ iiij
ca. vij. intentio ad curatōes vniuersales ⁊c. Et
parafo cū scribit ⁊ cū postponitꝰ fleubothomia
in pricipio egritudinis āplius nō est ei intensio
etiā lege istā dubitationē in p̄. iij. ca. cū materiā
euacuarꝰ volueris: ⁊ in. ca. de obtamia ⁊ in ca.
de cura terciane vere: ⁊ dini deflorentia super
quartā. p̄ ca. xx: omnia ista gratia nō ꝓlōgandi
materiā dimittimus quia ꝑ istos dictos excel-
lētissimos doctores clarissime scripta reperies
quia hic nō est locus speculationis. Cumqꝫ hu
mores alij distātes fuerint cōpetit farmacia ⁊
non fleubothomia: nā quis repletus fuerit ex
aliquo tantū vel pluribus humoribus scilicet ex
colera solummodo aut ex fleumate sola vel ex
malancolia sola vel colera simul cum fleumate
vel cū melancolia ⁊ talis humoris vel talium
humoꝝ erit supabundātia: cū solutiuis ⁊ pur
gatiuis medicinis ipā erit minuenda ꝓpterea
Almāsor libro quarto. ca. xv. inquit solutione
ventris vti ꝓut oportet sūma est medicina ad
sanitatis cōseruationē magnū p̄bens adiutori-
um: est enim possibile vt huius operatiōis cā

ꝙ corpus ab humore qui ꝓpter ciboꝝ errorē
vel ex diete negligentia vel ex corporis intēpe
rantia solet generari mundificetur ob hoc igitꝰ
esse pōt ut corpus semꝑ mundū existat neqꝫ in
eo supfluitates ad egritudinū generationē ap-
te remaneāt: quapꝓpter medicina vētris soluti-
ua quis vti debet ⁊ infra subdit q autē vētris
solutiōe plus indiget est q corpus habet mag
num ⁊ pningue ⁊ qui est gulosus atqꝫ q mul-
tos est comedens cibos ⁊ fructus ⁊ qui parū
mouetꝰ ⁊ exercitatꝰ. ꝓpterea attēsione dignum
erit que sit ⁊ qualis humoꝝ maloꝝ euacuādo
rū cacochimia. quod si fuerit ex vno humore
scilicet ex colera aut fleumate vel melancolia
tunc dandū erit solutiuū illius humoris ⁊ non
alterius: sed quia raro egritudines ex vno hu-
more fuerint sed sepe cōpositio vnius humo-
ris cum altero p̄cipue ex colera ⁊ fleumate vt
dixit Auicenna. xxij. iij. ca. de doloribus iunctu
raꝝ si autē compositio facta fuerit ex pluribus
humoribus ꝑquirendū erit q sint ⁊ quod sint
humores illi ⁊ in qua mēsura se habeāt adinui
cē aut equales sint aut ineqles ⁊ si inequales
in qua ꝓportiōe tales existāt que oia inuestigā
da sūt cū solerti ingenio ꝑ porciones signorum
demōstrantiū humoꝝ cōpositionem magis pec
cantiū tūc talis erit medicina eligēda vel sim-
plex vel cōposita secundū humoꝝ equaliū vel
inequaliū cōpositionem: hec inditio estimatiuo
medici dimittanꝰ. Amplius scrutādū est ꝑ quā
corporis regionē illi humores peccātes in to-
to corpore vel in vno mēbro faciliꝰ educi pos-
sint an ꝑ vomitū vel secessū vel vrinā aut sudo
rē huiusmodi: fac igitꝰ secundū ꝙ natura tibi de
mōstrauerit ingente Ipo. vndecūqꝫ reperit na
tura inde ducere oportet ꝑ cōuenientes regio
nes. Qua dere cōcludere possumus ꝙ qualis-
cunqꝫ fuerit illa humoꝝ replexio in quāto de-
bet fieri minucio idest fleubothomia si vero in
quali ꝑ farmaciā euacuatio fienda est: si vero
magna necessitas instauerit in quocūqꝫ āni tpe
euacuari debet ꝑ fleubothomiā vel farmaciam
Si aūt nullū notabile periculū visū fuerit in ve
re opādū ⁊ pficiēdū erit vt Auenzoar in. ij. the
isir. trac. iij. ca. ij. dicit: dico ꝙ medici nō laudāt
purgationē vel fleubothomiā nisi in tpe tēpera
to eo ꝙ quando tempus elongatꝰ nullū a tem-

perie versus frigiditatem ⁊ humores generali
ter sunt coagulati ⁊ cōpacti difficulter purgan
tur ⁊ mouentur :si vero aer ad caliditatem su-
pfluam declinauerit humores tunc velocissi-
me euacuātur ⁊ mouent̄ quia humores sunt
dissoluti propter caliditatem Ideo ad talem
euacuationem seqtur debilitas magna Ideo
fleubotomia ⁊ farmacia maxime in veris prin
cipio videtur conuenire respectu alioꝝ tempo
rum anni cum ipsa sit in suis qualitatibus tem
peratum vt omnes medici vnanimiter conce-
dunt: ppterea ver est tempus euacuationi op
portunū cum virtus in eo etiam fortior reperi
atur ⁊ robustior vnde Auerrois. vij. colliget
inqt tēpus aūt cōueniens fleubotomie est ver
⁊ Ipo. vi. amphorismoꝝ ait qbuscunqꝫ fleubo
thomia aut farmacia confert hos vero fleubo
thomare aut farmacūdare cōuenit ⁊ etiā Ipō
vi. amphorismoꝝ canone: quibuscūqꝫ cōuenit
sanguinem auferre ex venis hos oportet fleu-
botomare in vere ⁊ Galienus in primo āpho-
rismoꝝ cōfirmat hoc in. xv. co. dicens vulgus
in rei veritate expertū est purgans sanguinem
in fine veris ⁊ ante innitium estatis ⁊ Auicen-
na in. ij. p̄. d. ij. ca. vi. idem dicit: nulla est res q̄
ita tueatur ab egritudinibus veris quē admo-
dum fleubothomia ⁊ inanitio ⁊ dimunutio co
medēdi ⁊ in. iij. p̄. d. v. ca. primo inquit in veris
qdē principio sucucrendū est ad minuēdū ⁊ bi
bendū cartartica secundum ꝙ necesse est ⁊ se-
cundum cōsuetudinem Idcirco estate supue-
niente calidissima maximum periculum subire
existimat̄ si non se purgauerint cū calor estatis
sanguinē dissoluat ⁊ chimos sparsim ebulire
faciat ⁊ in comento amprhoismi superius dicto
ait quibuscunqꝫ fleubothomia ⁊ farmacia ⁊c̄.
aut palā est intelligendum ꝙ hic dicit attinere
sanis qui nisi corpora purgauerint nō diu sani
erūt Ea ppter in p̄sentiaꝝ notificare volumus
cum quibus medicinis purganda sint hominū
corpora cacochimia cum tanta sit humorum
disparitas ratione qualitatis ⁊ quantitatis ⁊
preparacionis loci ⁊ huiuscemodi: tantaqꝫ sit
in cōplexionibus etatibus regionibus āni tem
poribus ⁊ cōsuetudinibus diuersitas: in hoc lo
co tantum decreuimus de purgatiuis medici-
nis nō longū sermonem facere: admonentes p
posse cū fortibus medicinis p tali p̄seruatione
vt farmaca laboriosa nō assumant̄ ppt̄ grādia
⁊ plurima eoꝝ nocumenta pmaxime cū virtu-
tem ⁊ membra principalia habeant debilitare
cū huiusmodi medicine fortes soleant nocere
sanitati ⁊ vite periodo ratione contrarietatis
nature ⁊ venenositatis ipsius Ideo Auicenna
in. iiij p̄mi capitulo. viiij. innuit in pluribus vio
lentaꝝ medicinaꝝ existit aliqua venenositas
⁊ solucionem ventris efficiunt secundum mo-
dum quo nature violentia infertur vt Auerro
is quinto colliget hoc scripsit inquiens nulla
medicinarum purgatiuarum est sine veneno
aliquo in aliqua parte sui ⁊ in quarto Alman-
soris capitulo. xv. scribit medicinas quoqꝫ ven
tris solutiuas sepe sumere corpus debilitat ⁊
ad ethicam atqꝫ ptisim adducit precipue si cor
pus fuerit siccum vt Galienus primo de regi
mine sanitatis cum inquit Farmacie quidem
calide sunt ⁊ sicce ex quibus excitantur carnes
⁊ attenuātur corpora propter hoc Auicenna
xi. iij trac. p̄. ca. vi. ait: plures medicine euacua
tiue sunt contrarie corpori: quare oportet vt
in eis associentur medicine cordiales ⁊ quasi
est sententia Galieni secundo regiminis acuto
rum comento. xii. inquientis: natura medicina-
rum solutiuaꝝ est contraria nature corporum
que ipse soluūt ⁊ sunt vniuersaliter pnecantes
⁊ interimentes ea: qua de re decreuimus ad-
monere purgari volentes ꝙ laboriosa farma-
ca pro eorum posse non sumant Sed superflu
itates sui corporis cum oportunum fuerit cum
lenibus medicinis ⁊ benedictis euacuent que
virtutem ⁊ membra principalia debilitare non
habeant sed potius coferre sicut sūt omes spe
cies mirabol' q̄ valent ad mūdificādū omnes
repletiones humoꝝ qm̄ cū solutione sua non
debilitāt imo solū ⁊ viscera pparāt ⁊ caodunāt
coꝝ partes ⁊ cōfortāt cor ⁊ epar ⁊ corpꝰ totū
neqꝫ videt̄ nociui nisi ad vnū qm̄ faciūt p̄para-
tos cadere in oplatiōs nisi rectificet̄ cū diureti
cis vt ab sincio ⁊ spica ⁊ silibus ⁊ sūt ex rebꝰ q̄
vtētes iuuenescer̄ faciūt ⁊ acqrūt calorē eis bo
nū ⁊ bonitatē odoris oris ⁊c̄. vt scribit: mesue
⁊ alii sapiētes cōfirmāt: in oibus speciez mira
bol' mlta iuuamēta in corporibꝰ portāt ⁊ pau-
cissima nocumēta inducūt q̄ oia causa breuitat̄

dimittamus si uis esse certificatus scrutare ar-
maria ipsoꝝ doctoꝝ ⁊ quãqꝫ intencio solutiuo
rum secundum plurimum sit debilitare virtu-
tes ⁊ mẽbra ⁊ eis nocumẽtum afferre Aloes
autẽ prorogatiuas habet supra alias medici-
nas ⁊ est de melioribus sublimioribus medici
nis nõ solum nõ nocet sed inuenitur ad cõfor
tationem membroꝝ debilium ⁊ ad eoꝝ reddi
tionem in ꝓprias virtutes neqꝫ enim nociuum
esse videtur nisi ad vnum qui appetit venaꝝ
olificia sanguinẽ emanare facientem nisi cum
mastice vel dragaganto rectificet̃ vel aliquo si
mili Solutione enim educit coleram ⁊ fleuma
⁊ mundificat caput. ⁊ ab eis stomachũ ⁊ iuua
mentum magnum cõfert doloribus eoꝝ ⁊ qui
assiduat acceptionẽ eius diebus cõtinuis non
videbit in corpore suo neqꝫ in instrumentis sẽ
suum suoꝝ egritudinẽ q nõ sit abilis sanari ⁊
ꝑseruat a putrifactione ⁊c̃. Hec omnes mesue
⁊ alij doctores scribunt vt Rasis Aui. sed Ap
pio ⁊ alij Amplius reubarbarum est de cõue-
nientissimis euacuatiuis medicinis ⁊ laudabi-
lissimis ex eo q̃ est securissima ⁊ optima medi
cina nullã ingerens maliciã pacientibus. sicut
alie medicinaꝝ quã plures facere consueuerũt
ita dixit Abenmesue in suo antidotario capi-
tulo de reubarbaro inquiens Reubarbarũ est
ex medicinis benedictis solennibus ⁊ cetera
⁊ infra subiũxit. non est in eo nocumentum ap-
parens ⁊ datur omni tempore ⁊ omni etati eti
am pueris ⁊ pregnantibus ⁊ de elegãtioribus
⁊ melioribus que iuncta cũ eo magnificat ope
rationem eius est aqua lactis sumpta ex capris
Solucione educit colerã ⁊ fleuma. maior eius
ꝓprietas est mundificare ⁊ confortare epar ⁊
stomachũ ⁊ conferre doloribus pungitiuis eo-
rum ⁊ viscerum ⁊ clarificare sanguinem ⁊ au-
ferre opilationes ⁊ morbos quorum mater est
opilatio sicut idropisim ictiriciã ⁊ grossiciẽ sple
nis ⁊ febres opilationũ ⁊ similia Similiterqꝫ
de mamna ⁊ tamarindis ⁊ casiefistola est dicẽ
dum quoniã mamna ⁊ tamarindi medicine lau
dabiles existũt pro purgatione humoꝝ ꝑcipue
colericoꝝ ⁊ virtutes valde vtiles esse apꝓban
tur Ideoqꝫ sanis quam egris quibusdam vidẽ
tur conuenire ⁊ si tamarindi ledant stomachũ
frigidũ ⁊ debilitent vt dixit Abenmesue tamẽ

illud facile potest remoueri ꝑmiscendo eos cũ
spica succo feni ⁊ huiusmodi stomachum cõfor
tantibus casiefistola quoqꝫ gustui aliquoꝝ ho
minũ vt plurimum est indelectabilis pro corpo
ris mundificacione satis vtilis ⁊ secura cum sit
ipsa de medicinis in q̃bus est fiducia iuuamẽto
rũ ⁊ est sine nocumẽto carnes acuitate ⁊ mor
dicatione ⁊ omni excessu ledente sup̃ cuius exi
bicione ꝑsumit̃ omni etate ita q̃ puris ⁊ preg
nãtibus eo q̃ est equalis cõplexionis humida
inp̃mo lenitiã in alio resolutiua solutiua clarifi
catiua sanguinis sedatiua acuitatis eius ⁊ cole
re rubee ⁊ nõ est in ea nocumentũ apparens
preter quod nocet debilia habentibus viscera
⁊ lubrica q̃ ab ea remouet̃ nocumẽtũ in ꝑmix
tione mirabaloꝝ ⁊ reubarbari cum ea ⁊ multa
alia singularia dixit Ebẽmesue ⁊ doctores so-
lẽnes de vtilitatibus casiefistole scripserũt: hijs
benedictis medicinis ⁊ similibus euacuãtibus
est vtẽdũ cũ voluerimus replexionẽ corporis
aut mẽbroꝝ ex malis humoribus aggregatã
postponẽdo scamoneã turbit coloquintidã ⁊
talia laboriose soluẽtia in quibus venenositas
existit ⁊ quãuis medicine soluentes laboriose
fugiende sint suoꝝ nocumentoꝝ magnitudine
quod si aliquãdo noceãt tñ eis necesse est vti
cũ materias grossas ⁊ deficiles in mẽbris lon
ginquis existentes purgare oportuit easqꝫ ab
illis eradicare q̃ nequaqꝫ cũ medicinis bene-
dictis fieri possit eo q̃ ipse ad loca tã remota
cũ virtute sua minime ꝑuenire possẽt vt in ha-
bentibus artericã passionẽ ⁊ in morbis capi-
tis ⁊ huiusmodi est videre quod tamẽ reubar-
baꝝ mãna casiefistola ⁊ similia nihil aut paꝝ ꝑ
fecto ad loca remota purgationis earum attin
gũt sed fortioribus medicinis exsoluẽtibus vt
turbit scamonea ⁊ talibꝰ indigẽt quod si ab eis
excusari nõ possumꝰ tũc ipãs accipiemꝰ postqꝫ
cõsolate rectificate ⁊ correcte fuerit ⁊ ꝓpterea
Gali. ij. regiminis acutoꝝ. xi. co. dixit: om̃s me
medicine solutie sũt nociue stomacho ⁊ ꝓprie
ori eius cũ sit pluris sẽsus ꝓpt̃ neruos q oriun
tur in eo ideo oportet vt ꝑmisceant̃ cum medi
cina quadam oderifera vt non occurrat virtus
medicinaꝝ solitiuaꝝ ori stomachi nuda simplex
Similiterqꝫ Galienus in libro de experimẽtis
capitulo vltimo inquit Ingeniati sunt medici

in medicinis laxatiuis ponere aliqua q̄ stoma-
cum confortant Concludit hanc sententiam
Mesue in libro sui antedotarii capitulo primo
dicens Cōmunis medicinarum secundum plu
rimum malicia est facere senescere corpus ⁊ fre
quentantibus illis lesionem afferre principali-
bus membris que sunt minera virtutum ⁊ ea
rum virtutum motores debilitare qui sunt spi
ritus ⁊ calor naturalis Est ergo nobis necessi
tas admiscere medicinis solutionem facienti-
bus res quarum ꝓprietas est confortare cor ⁊
mēbra principalia: hijs omnibus de medicina
euacuatiua dictis est canon generalis vt cō
fortetur cor in omni euacuatione tanq̄ ba-
sis vite ⁊ hec existit prima intencio Secunda
intēcio est confortare stomachum tanq̄ suscep
torem: ꝓpterea si medici purgare voluerint cū
pillulis vel aliis medicinis quarum receptate
⁊ descriptiones a medicis famosis tradite sunt
si medicinalem scientiam intelligant omnia
ingredientia cōsiderare debent: si soluentia illa
sufficiēter correcta sint videre ⁊ cōsoluta cum
cordialibus ⁊ eoꝝ discriptionibus ꝑmixta sint
ꝑcipue pro corde stomacho ⁊ doses ⁊ quātita
tes solutiuoꝝ ⁊ omnia bene ponderata cogno
uerit ⁊ alia cōsideranda ꝑscrutari studeat per-
maxime si sue conplxioni ⁊ replexioni materie
qualitati ⁊ quātitati atq̄ loco sint cōueniētia ⁊
ea solutiua in debita dosi ⁊ nō sup̄flua sumere
debet qua de re si aliquod predictoꝝ defuerit
aliqua ratione vel causa non accipiat Idcirco
recte concludendnm est que in hoc capitulo
notificata steterunt quod ad sanitatis conser-
uacionem ⁊ a pestilentia preseruationē vtilia
sint quinimo valde necessarium est q̄ corpora
precipue repleta tempore veris mundificare
eorum plectoriam siue cachochimiam ipsorū
euacuando que fere causa est omnium infirmi-
tatum corporis Postq̄ igitur declaratū fuit
de replexione corporis ex humoribus in quan
to ⁊ quali peccantibus quomodo ⁊ qualiter
euacuandum sit vt eorum malicia temperetur
ad precustodiendam sanitatem tempore pesti-
lencie Nunc autē de innanitione dicendū erit
Sed quia innanicio opponitur relpexioni dic-
te quia scita ipsa replexiōe facillime noticia de
inanicione clarificabit̄ que duplex est scilicet hu
midi substantifici etiā q̄ humidi nutrimentalis
vtiq̄ sanguinis ⁊ alioꝝ humoꝝ euacuatio ⁊
defectio spirituūq̄ resolutio que per defectum
omnium ipsoꝝ in corpore toto seqtur intempe
rata innanitio ⁊ sup̄flua deficcatio ex qua mul
ta nocumēta seq̄nt̄ vt valde diminuta vel cor
rupta stomachi ⁊ epatis ⁊ alioꝝ membroꝝ di-
gestio etiam q̄ atractiua retentiua ⁊ expulsiua
multū debilitata Ideoq̄ omnes virtutes di-
minuunt̄ ⁊ operationes eaꝝ nō ꝑfecte effici
untur propter resolutionē spirituum ⁊ caloris
naturalis que sunt cause proprie virtutum na
turalium efficientes vt Auicenna in libro de
viribus cordis Sequitur ex hijs q̄ digestio
stomachi ⁊ alioꝝ mēbroꝝ nimis inpedita vel
corrupta erit quoniā ipsa videlicet corrupta di
gestio de sui natura corpus totum a sua tempe
rie ⁊ naturali cōplexione permutat ⁊ cōsumit
humiditates sicq̄ totū corpus exsiccat̄ Dica
mus igit̄ q̄ cause innanitionis corporis ⁊ ipsi-
us desiccationis sunt omnia accidentia anime
ꝓpterea Galienus in tercio tegni textu comē
ti. xxxv. dixit Abstinere quidem oportet ab in-
temperancia anime passionū sicut. ira. tristicia.
gaudii. furoris. timoris. inuidie. ⁊ solicitudinis
extermināt enī hec ⁊ ꝑmutant corpora ab ea
q̄ secundū naturā cōsistēcia quādo ista accidē-
cia anime ꝓducuntur nō faciunt nisi mediatio
ne motus spiritus vnde corpus exsiccat̄ teste
Galieno. iij. tegni comento. xxxvi. inquiente
Omnes anime passiones exsiccant corpus ⁊
sic innanitio sup̄flua in corpore occurrit Simi
literq̄ hanc iunanitionē efficiunt sup̄flue vigilie
exercitiumq̄ forte ⁊ uacuationes exsoluentes
⁊ multa ⁊ indebita ⁊ sup̄flua sanguinis euacu
atio vtiq̄ p̄ fleubotomiā p̄ emorroidas per mē
strua siue p̄ alia loca corporis sanguinis ema-
natio nō ꝓporcionata eueniat ⁊ enim sup̄fluus
coitus ⁊ paruitas cibi ⁊ potus caliditas vali-
da extra tēperamentū ad intra vel ad extra sit
⁊ caliditas maxima solis hec omnia: inducunt
in corpore humano inanicionem ⁊ siccitatē vt
scribit Aui. ij. p̄. d. ij. ca. iiij. dicēs Desiccantia
quoq̄ sūt multa velut motus ⁊ vigilie ⁊ vehe
menter euacuare ⁊ ex cis est coitus ⁊ cetera
Idcirco si diu ꝑdurauerint disponuut corpora
vt humores putrifaciāt q̄r facilit̄ derelinqunt̄

Ideo putredinē ⁊ corruptionem humores ⁊
spiritus incurrere possunt: etiamqꝫ ꝓpter inep
tam euacuationem eoꝝ quia vie ⁊ pori obtua
cionem ⁊ opilationem attenuatoriam habent
ratione siccitatis superflue pmaxime in corpo-
ribus colericis ⁊ melancolicis vt innuit Aui-
cenna.ij.p̃.d.ij.ca.vi.inquientis Opilacio aūt
accidit aut propter causam extraneā que in ca-
nali cadit ⁊ cetera Concludamus igitur ne-
cessarium esse superfluam inanicionem in cor
poribus preseruare a quacunqꝫ causa ꝓueniat
⁊ effici poterit cuiqꝫ cāꝝ inanicionē ⁊ siccitatē
efficiencium resistamus cū regimine cibi ⁊ po-
tus medicinisqꝫ alijs remouentibus ipsam ina
nicionem ⁊ siccitatem vt dispositio remoueat̃
ad incurrēdū pestilentialē febrem aut minus
dispositionem ad ethicam senectutis vel ethi-
cam febrilem: fugiendum igit̃ est ab inanicione
⁊ sup̱flua siccitate vt corpus preseruetur ab in
cursu febris pestilentialis ab aliisqꝫ morbis ei
ꝓpinquam dispositionem habentibus

Capitulū quadragesimūsecundū in quo
demonstrabit̃ de sexta re nō naturali vtiqꝫ
de accidentibus anime siue aīe passionum
que indebite ⁊ sup̱flue in corpore huma-
no ꝓueniētibus videlicet ex ira ⁊.odio.fu
rore.tristicia.solicitudine.gaudio.inuidia
ymaginatione ⁊ similibus que nocumen-
ta ex eis sequātur ⁊ ex aliquibus ipsorum
que iuuamenta declarabitur

IAm visum fetit in superiori ca-
pitulo: quomodo plectoricus ⁊
cacbochimus purgari debeant
⁊ ab egritudinibus preseruari ⁊
qualiter mundi se debeant a sup̱
fluitatibus cōseruari vt humores eoꝝ natura-
les nitidi ⁊ purificati nō putrescant ne cōsequē
ter egritudines faciant Similiterqꝫ de inanicio
ne dictum fuit si superflua sit que nocumenta
efficiunt̃ ⁊ cetera: nunc autem ostendere volu
mus ꝙ preter id ꝙ dictū est necesse sit medico
sanitatem conseruanti vt non minus caueat ea
omnia que sanguinem ⁊ spiritum corrumpunt
etiāqꝫ reliquas inutiles ⁊ illaudabiles corpo-
ris humiditates habent plurimum alterare cō
sumere vel aliter quomodolibet a sua cōsistētia
permutare Dicamus igit̃ cum galieno in pri-
mo de regimine sanitatis sic scribente: oportet
medicum qui debet custodire sanitatem stude-
re ne mores animi corrumpant̃ vt cōseruet ipsi
us anime sanitatem vt sciat hominē virtuosum
vt non facile in egritudines corpus deueniat
vtiqꝫ furor ira tristica solitudo amplior quam
oporteat que febrium ⁊ aliaꝝ egritudinū sunt
principia ex qua sentēcia manifestum est ꝙ me
dicus conseruator de accidentibusanime curā
habere debet ⁊ de illis non modicum conside
rare cum ipsa accidentia anime nō solum quod
dictum est faciant sed totum corpus a sua tem
perie ⁊ naturali cōplexione permutent: humi-
ditates ⁊ totum corpus exsiccent ingente Ga
lieno.iij.tegni canone abstinere vero manifestū
est quoniā ab intēperancia opportet aīe passi-
onū scilicet ire ⁊ tristicie gaudii furoris inuidie
⁊ solicitudinis. Exterminant quidē hec ⁊ pmu
tant corpora ab ea que secundū naturā cōsistē
cia: in cuius comento dixit Hali ira ⁊ furor fa
ciunt accidere caliditatem superfluā: gaudium
vero ⁊ leticia caliditatem equalem: timor autē
⁊ pauor faciunt accidere frigus ⁊ totum quod
faciunt ista accidentia non faciunt nisi mediaci
one spiritus vnde corpus exsiccāt hoc cōfir-
mat Auicenna.ij.p̃.d.ij.capi.xiiij.sic inquiente
omnia anime accidencia sequūtur aut eis asso
cianẗ motiones spiritus interius aut exterius
⁊ fortasse superfluit illud ꝙ resoluitur subito
ergo infrigidat̃ exterius ⁊ interius ⁊ sequitur
eam sincopis aut mors: ex quibus apparet ꝙ
omnino vitanda sunt accidentia propter tale
periculum magnum sequens ad subitum ⁊ for
tem motum spiritus interius aut exterius Et
precipue illa fugienda sunt accidētia que trista
ri faciunt sicut Almansor.li.iiij.ca.viiij. inquit
quoniā omnibus sanis anime accidentia dicta
nocumentū inferunt exceptis hijs qui carnis
indigent minoratione Abstinendum igitur est
ab hijs accidentibus permaxime tamē post ci
bi ⁊ potus assumptionem quoniā digestionem
fieri ꝓhibēt quandoqꝫ corrumpūt diuertendo
spiritum ⁊ naturalem calorem a stomacho ad
cor vel ad alia membra remota secundum ipso
rum accidentiū diuersitatem eaꝓpter corpus
exsinccat sicut in capitulo antecedenti dictum
fuit Ex hijs enim innuitur intemperantiā hoꝝ

accidentiũ esse sanitatis remotiuam ⁊ moderã
cie conseruatiuam confirmat hoc Auicenna
ij. pri. d. i. ca. iiij. cum inquit moꝝ simul anime
⁊ corporis sanitatis custodia consistit Simili-
terqꝫ Auicẽna quarta particula sexti naturaliũ
ca. quarto sed p̄sati doctores loquntur de acci
dentibus aĩe in generali. sed ad maiorem eluci
dationem ipsoꝝ. dicamus in spetiali quantum
ira odiũ ⁊ similia sunt sanitati corporis inimi-
ca sed vt veritas de ipsis manifestetur diffiniti
onẽ cuiuslibet manifestabimus vel declarabi-
mus ⁊ primo de ira ipsam enim Hali abbas. v
theorice capitulo. xxxviij. describit dicens. Ira
est sanguis cordis ebulitio naturalisqꝫ motus
caloris ⁊ eius ad exteriora exitus simul subito
qꝫ ad vlciscenda que nocent. ⁊ fundamentum
accipit ab. Arestotile quarta particula ꝓbleu-
matum probleumate. xxvi. vbi dicit Ira est ac
censio sanguinis circa cor Galienus autẽ pri-
mo de differencijs febriũ capitulo tertio eam
diffiniuit Ira est ebulicio quedã ⁊ motus ve-
hemens irascibilis virtutis que in ipso corpo-
re cordis insidet cum calefit ipsa substãtia Eti
ãqꝫ in secundo de accidenti ⁊ morbo capitulo
secundo. Ira est feruor caloris in corde existẽ
tis ꝓpter fortem motum anime ⁊ in quinto ei-
usdem libri capitulo sexto. Ira est magnus ⁊
fortissimus motus in loca diuersus propterea
corpus valde perturbat ⁊ permutat a natura
li consistentia Quid autem de odio dicendum
sit quia a paucis est diffinitum Dicere possu-
mus ꝙ odium est ira confirmata idest ira inue
terata ⁊ odium ab ira differt sicut maius a mi-
nori. Idcirco Auicenna de viribus cordis oc-
tauo capitulo inquit sicut ira est motus ad vin
dictam valde fortis sic odium est perseuerãtia
forme nociui in imaginatione seu perseurantia
simul imaginationis affectus ad vindictam su
mendam ab eo. propterea Auicenna secundo
primi doctrina secunda. capitulo. xiiij. inquit.
Ex motu qdẽ ad exteriora subito facto fit ira
que si continuata fuerit facit cadere in melan-
coliam ꝓpter hoc Galienus in commento illi
us amphorismi si timor ⁊ pusillanimitas mul-
tum tempus habent ⁊ cetera inquit multos in
has passiones incidisse vidi propter iram odi
um ⁊ tristitiã quoniam ira ⁊ furor faciunt acci
dere caliditatem superfluam. idem. Auicenna
secunda primi doctrina secũda capitulo primo
dicit Ira secundum omnem dispositionem ca
lefacit Similiterqꝫ in tertia primi capitulo. iiij.
ait ira vehementer calefacit ideo hac de causa
Galienus primo de regimine sanitatis sic scri-
bit immoderati motus qui sũt in concupiscen-
tia ira ⁊ cogitacione magis colericum reddũt
hominem vnde febres ⁊ omnes calide egritu
dines sequntur. propter hoc dicit Hali abbas
ꝙ ira calefacit corpus ⁊ exsiccat: coleram cõ
fortat rubeã intantum vt febres quãdoqꝫ diei
pareat siquidem humor est ad putrescẽdũ pa-
ratus generat putridam. si autem immoderata
fuerit ira virtutem dissoluit naturalem. Ex qui
bus facile conprehendi potest quãtum ira no-
ceat vnicuiqꝫ precipue macillentis multosqꝫ
odium ⁊ furor ⁊ talia corrumpit Ideo absti
nendum est pro posse ab omnibus huiuscemo
di accidentibus ne corpus inflammetur ⁊ spi-
ritus resoluãtur. De alijs autem accidentibus
aĩe aliquit dicendũ erit scilicet de timore ⁊ tris
titia Galienus vero in quinto de accidenti ⁊
morbo dixit timor sanguinẽ ⁊ calidum spiritũ
reportat ad interiora vt ad suã originem scili-
cet ad cor atqꝫ exteriora corporis refrigerat. ⁊
iterum addit in timore virtus aĩe nõ conforta-
tur neqꝫ ad exteriora reuertitur ideoqꝫ calor
extinguitur intantum ꝙ totũ refrigeratur cor-
pus vt Galienus in libro de tipo. ca. iij. inquit
timor ⁊ terror turbãt virtutem ⁊ debilitant ip
sam nõ minus alijs accidentibus vt Galienus
iij. tegni canone. i. abstinere vero ⁊c̃ ⁊ Haly in
conmento sicut sepius dictum est. Ideoqꝫ ꝓ
viribus a rebus timere facientibus vnusqsqꝫ
sanus abstinere debet cõsil'iter a tristitia quãtũ
possibile sit fugias nã si immoderata fuerit tris-
titia omnibus est nocens ⁊ corpus refrigerat
calorqꝫ extinguitur nãlis sua in corporis cõeur
sione. ꝓpterea tristitia oĩbus est noceus corpo
ribus ⁊ ipsa maxime frigida est ⁊ sicca oĩa hec
Haly abbas. v. theorice. ca. vltimo scribit: ꝓpte
rea Aui. in iij. p̄. ca. iiij inquit. tristicia multũ ex
siccat ⁊ pigricia virtutes laxat animales com-
plexionẽ ad fleumatis ꝓprietates inclinat. de
ipã loquit̃ Aui. libro de viribus cordis ca. v.
In melãcolicis habẽtibus spiritus tenebrosos

ꝑdurat tristicia ⁊ in ca. vi. eiusdē libri dixit sicut
letandi frequēcia disponit spiritū ad leticiā sic
tristicia ad tristiciā ⁊ in. ca. viij innu: t: qbus ac
cidit tristicia frequēter mortui sunt ·Fugiam⁹
ergo ꝓ posse res omnes tristari faciētes sed a
suꝑfluo gaudio magis abstinēdū sit ꝓpter mo
tū spirituū de corde ad exteriora ꝓpter eorum
plurimā exalacionē ⁊ resolutionem ꝓpter hoc
dixit Galienus. v. de accidēti ⁊ morbo Ex ira
nullus vnquā mortuus est ex gaudio autē ꝙ̄
plures pusillanimes. Idcirco temꝑate gaudē
dū est vtiqꝫ moderata oia cōseruāt sicuti cūcta
suꝑflua solēt extinguere cōfirmat eni hoc. Aui
cenna in. iij. i. ca. iiij. cū inquit in temꝑamento
moꝝ custodia sanitatis aie ⁊ corporis sil' con
sistit. gaudiū aūt temꝑatū mltas corpori affert
vtilitates est enim ex causis bonitatis digestio
nis sicut tristicia est causa corruptiōis ⁊ destru
ctionis digestionis ꝓpter hoc Hali abbas . v.
theorice. ca. vltimo dixit. gaudiū est exitus na
turalis caloris ad corporis exteriora eiusqꝫ dif
fusio q̄ si paulati facta fuerit aiam habet cōfor
tare caloremqꝫ naturalē de cmni corpore hu
mores temꝑare ⁊ sanguinem temꝑantiā calo
ris naturalis augere corpulentiam corpori fa
cere itaqꝫ oibus corporibus cōuenit temꝑatis
nisi quando simul subito fit aliquādo interficit
naturalis dissolutione caloris ⁊ eius disꝑsione
Cause vero intrinsice leticie vel gaudij sunt
mltitudo spirituū in corde existētiū ⁊ claritas
eorum vt scribit Auicēna in libello de viribus
cordis. ca. iiij. inquiens. quādo spus qui est in
corde est multus ⁊ temꝑatus in cōplexione ⁊
in substantia luminosus splendidus tūc est ad
gaudiū dispositio fortis ⁊ ideo nō solū gaudi
um est causa impinguationis roboris ⁊ pulcri
tudinis ⁊ longitudinis vite sed etiā signū boni
tatis cōplexionis ⁊ bone dispositionis cordis
⁊ spirituū. ad has causas nō immerito modera
tum gaudiū est ad anime ⁊ corporis sanitatem
cōmēdatum: Concludamus igit' hāc sentētiā
de gaudio auctoritate Auer. in canticis com
mento. clviij. ingentis magnum gaudiū est ex
rebus corpus impinguātibus quod si magnifi
cet' valde ⁊ cōtingat subito necat ⁊ interficit
⁊ maxime valde pinguē ⁊ hoc quia in corpo
ribus magnā pinguedinem habētibus est par
uus calor ratione paruitatis ⁊ angustie venaꝝ
corporis nā vt dictū est in. ca. hoc auctoritate
Hali abbatis ira ⁊ furor faciūt accidere calidi
tatē suꝑfluā gaudiū vero ⁊ leticia caliditatem
eq̄lē timor aūt ⁊ pauor faciūt accidere frigus
De nocumētis aūt aduenietibus ex inuidia
cogitatiōe ⁊ imaginatiōe ⁊ solicitudine dignū
est dicere. nā cum inuidia sit q̄dā tristitia sicut
dictū fuit de tristitia dicēdū erit de inuidia ꝓp
ter hoc Haly. iij. tegni vbi supra dixit int' cau
sas corpus exterminātes inuidiā ⁊ sollicitudi
nem enumerauit q̄ breuitatis cā dimittamus q̄
de re ab huiusmodi passione fugiēdū est pari
terqꝫ a vehemēti imaginatione aut cogitatiōe
diuturna abstinēdū est cū ipa plurimū cōterāt
vt Galienus in ꝓmo de regimine sanitatis in
quit. immoderati motus q sunt in cōcupiscētia
ira cogitatiōe magis colericū reddūt homines
vnde febres ⁊ oēs calide egritudines cōse
quēt'. ⁊ postea ipe subdit ꝙ oēs anime passi
ones nociue existāt siue calefaciūt siue infrigi
dēt in numero quoꝝ vehemens imaginatio ⁊
cogitatio ꝑponēda est cū sit fortis cā ꝑmutādi
nō solū ꝓpriū corpus in quo est verū etiā exte
riora corpora vt scribit Auic. ij. p. d. ii. ca. xiiii.
dicēs ꝙ possibile sit vt puer similet' ei cui⁹ for
ma tempore coitus fuit imaginata ⁊c magis er
go credendū est vt ꝓprio corpori nocere vale
at ⁊ ipm ꝑmutare Ideoqꝫ ab haꝝ excellentia
passionū aie cauere debemus precipue febris
pestilentialis tꝑe. Utrū accidentia aie corpori
humano debite ap ꝓximata sint sanitatis cōser
uatiua indebite vero remotiuā sicut alie res nō
naturales ꝑmaxie affectio ⁊ imaginatio fortis
In hac dubitatiōe sūt plres opiniōes de qbus
breuitatis cā remittimus ad doctores ipaꝫ scri
bētes: solūmodo dice⁹ opiniōem Aui. collectā
iiij ꝑticula. vi. naturaliū. ca. iiij ingētis. aiam hu
manā ꝑ fortem imaginatiōem estimationē vel
affectionem nō solū corpus ꝓpriū realiter im
mutare sed etiā alienū ita ꝙ estimatio vni⁹ sit
potens alienū corpus sanū egrotare ⁊ egrum
quidē sanare ⁊ inducere pluuias niues pestes
⁊ cessare faciens ⁊ mlta alia ⁊ ꝙ̄uis aie huma
ne fuerint essentialiter in spetie similes essentia
literqꝫ eiusdē ꝑfectiōis nō tñ oēs in ꝓprietati
bus ⁊ virtutibus communicāt quia secundum

varietatē celestiū influxuū ad ipsius anime in
corpore ꝓductionē cōcurrētiū varias virtutes
⁊ ꝓprietates habent Unde accidit aliquā ani
mā multū eleuatā ⁊ nobilē esse aliā vero mate-
rie multū inmersā vtiqꝫ brutalē. ⁊ cōsequenť ali
quā multū actiuā ⁊ operatiuā esse aliquā vero
parū Ad hoc daclarādum dicunt doctores po
nendo vnā cōclusionē ꝙ naturaliter obedien-
tior debet esse materia mundi principijs ⁊ cau
sis nobilibus ꝙꝫ minus nobilibus alias enim
ordo vniuersi esset ꝑuersus Ex hoc sequiť ꝙ
quādo anima in nobilibus ꝓprietatibus eleua-
ta est. poterit transmutare materiā extrinsecam
⁊ corpus alienū ⁊ nouā formā in specie indu-
cere Ad hoc intelligendū dicemus ꝙ possibile
est animā humanā exempli gratia ꝓductā esse
sub dominio Iouis ipso existēte fortunatissimo
hanc autē animā virtutes ⁊ ꝓprietates opti-
mas a ioue recipere; erit enim nobilis sicut ima
go iouis ⁊ ꝑcōsequens oꝑatiua erit nō solū vt
aīa humana sed inquātū imago vel similitudo
iouis sic semē ꝙ optimā impressionē a planta
recepit Unde ꝓbalie videť materiā mundi cui
dominať intelligētia iouis esse huic aīe iouis ⁊
sui estimationi obediētem sicut intelligētie io-
uis cū hec imago vel similitudo iouis vel ei⁹
intelligētia secūdū eius imperiū materiā mun
di exterioris dispositā realiter inmutat ⁊ nouis
formis etiam hanc inuestiat ⁊ melius ⁊ fortius
anima humana secundū eius imperiū materiā
exteriorē realiter poterit transmutare; ad hoc
ꝙ dictū est sit verū scilicet ꝙ anima humana
ad has transmutationes sit potens requiritur
quod sit primo eleuata in ꝓprietatibus ⁊ vir-
tutib⁹ superius dictis. secūdo ꝙ nō sit subiecta
sēsibilib⁹ passionibus Tertio ꝙ sit fortis affec
tio ⁊ fixa ⁊ quod subiectū sit dispositū ad tales
transmutationes Ex hijs cōcludere possumus
ꝙ nō ꝗlibet aīa huāna quāuis in suis imagina
tiōib⁹ vel affectionib⁹ fixa sit poterit corꝑa alie
na realiť immutare ꝓbať qꝛ nō quelibet anima
nobilis eleuata est ⁊ passionibus sēsibilibus se
mota Amplius dicere possumus ꝙ anima hu
mana cū estimatione ⁊ affectione fixa non solū
cum intermedijs alteracionibus realibus sed
virtualibus potest corpus ꝓprium transmuta
re sed alienum Ex quo sequitur nō omnē trnas
mutationem ⁊ actionē realiter fieri ꝑ cōtac-
tum; nam anima humana cum transmutat esti-
mationem nullus est contactus realis Item
celū ⁊ intelligētie nō minorē virtutē vel potēti
am transmutādo corpora possunt inprimere in
anima quā in ꝑciosis lapidibus sed inpressa est
virtus transmutandi virtualiter corpus alienū
in lapidibus ꝑciosis sine intermedijs realibus
vt in iacincto est virtus sanādi ⁊ cōseruādi sani
tatem ⁊ expellēdi egritudinē cordis vt Auicē-
na in libro de viribus cordis. ca. de iacincto
Etiāqꝫ in smaragdo exteri⁹ apposito oculis ser
pentum ipsos liquefacit vt Serapio in libro
de simplici medicina. ca. de smaragdo aīa hu-
mana cū excellētior existat istā transmutatiōnē
in corpus alienū facere poterit quāto magis in
corpus ꝓpriū ꝑmaxime cū materia mūdi infe-
rioris obedientior sit anime quā cōtrarijs trās
mutabilibus vt Aui. quarta ꝑticula sexti natu-
raliū. ca. iiij. ꝑ experiētias multas demonstrat
vtiqꝫ ꝑmo de trabe secūdo de gallina tercio de
yctiricia .quarto de nigro genito; propterea
Auicenna in. ij. p̊. d. ij. ca. xiiij. dixit ⁊ ille ꝗdem
sunt res quas homines abhorrēt credere qui
difficilis dispositiōis nō nouerunt habitudines
illi vero q sapientiā diligūt nō negāt eas quē-
admodū negāt res ꝗ esse nō possūt. sed qꝛ sup
hijs dictis inuestigatio āplior cadit; iterato ali-
qua scribere volumus ⁊ attētione dignū est ꝙ
accidentie vel aīe passiōes sūt ille res vel speti
es illoꝝ accidentiū vel aīe passiones existētes
in estimatiua vł imaginatiua ⁊ cē ꝗ habēt cor-
pus alterare ⁊ aliꝗliter ipsū trāsmutare ⁊ virtu
ti aīe ꝑdicta attribuunť ex ꝗbus causis ꝓcedūt
⁊ secundū quē modū in nobis hūt transmutati
onē virtualē ⁊ realē inducere hic nō est locus
ꝓlōgandi has difficultates; sed dicem⁹ ꝙ hee
passiōes aīe ꝗ manifeste nos realiť alterāt sunt
cā manifesti ⁊ magni motus spirituū ad diuer
sas ꝑtes corporis vt intus ⁊ extra ⁊ fortificati
onis ⁊ debilitatis caloris ex ꝑsētia ⁊ absentia
spūs vt corpus nostrū valde calefiat vel infri
gideť humecteť vel exsicceť sicut paꝫ ꝑ experi
ētiā in timore ⁊ gaudio ⁊ silibus; apparet ergo
spiritus moueri intus vel extra diuersis modis
hec aūt anime passiones corpora nostra trans-
mutant realiter ⁊ sūt diuersis virtutib⁹ anime

attribute ꝓpter diuersa que ad has passiones
causandas concurrunt nam appetitus qui est
principium cui passiones attribuuntur siue cō-
cupiscibilis siue irascibilis non potest esse nisi
apprehensio antecedat quia nichil potest ap-
peti appetitu sensitiuo nisi illud sit cōguitnm ⁊
apprehensum. modus vero secundū quem al-
terat̄ speties in anima vel fantasia est quia ad
ipsaꝝ motiōem consequit̄ motuum spirituū in-
tus ⁊ extra ad cuius motum accidit corpus ca
lefieri vel infrigidari humectari vel exsiccari ⁊
multis aliȷ̄s dispositionibus trāsmutari Intelli
gendum est enim ꝙ sicut res exteriores habēt
virtutem alterandi corpus nostrum ita speties
illaꝝ reꝝ existētes in fātasia habēt virtutē illā
nā cū aīa apprehēdit obiectū verbi gratia ter
ribile ex quo insurgit appetitus ad fugā gignit̄
in spū in mēbro in quo est aīa vl' fātasia ꝑ ꝯce-
priōꝫ talis spēi vna qualitas vn̄ speties localit̄
mouetur. sicqꝫ ꝑ receptionē spetieꝝ in fantasia
cogitatione vl' imaginatiōe alteratur mēbrum
in quo sunt ⁊ alterātur spiritus. Et si queratur
q̄ qualitas sit illa certe dicemus ꝙ multe sunt
innominate qualitates sicuti si q̄rat̄ q̄ qualitas
est illa que mouet ferrū ad magnetem quā reci
pit a magnete illa certe est innominata Et si di
catur ergo speties in anima est causa alicuius
alterationis realis in corpore certe id concedi
tur ꝙ anima cum spetie ipsa sit causa alteratio
nis realis licet ista talis qualitas nō est de pri-
mis qualitatibus scilicet frigiditas vl' caliditas
⁊c̄ aut posset dici ꝙ ista met res q̄ inducit spe-
tiem inducat predictam qualitatem innomina
tam scilicet cum spetie aut ꝙ obiectnm quod
generat spetiem in anima agit eam qualitatem
simul in spiritū ꝓpter quod mouetur spiritus
nam sicut obiectum agit in medium ita agit in
spiritum Ulterius discutiendum est an anima
vl' speties in anima possit realiter transmutare
corpus aliud preter illud in quo ipsa anima est
vt voluit Auicenna sexto naturalium ꝑticula
quarta Similiterqꝫ Alguazel qui multum ima
ginatus est ipsam ⁊ sic cum anima fuerit nobi-
lis semota a passionibus corꝑis vehemēterqꝫ
afixa imaginationibus quia anima originem
habet a supioribus principiȷ̄s quibus obediūt
materie inferiores sapit ⁊ retinet de natura il-
loꝝ cum anima fuerit de nobilibus sicut est ani
ma humana magis naturam suoꝝ principioꝝ
obseruans ⁊ fuerit anima semota ⁊ nō submer
sa passionibus corꝑalibus que multum impedi
unt aiam ⁊ diuertunt. ⁊ fuerit etiā vehemēter
affixa ⁊ forti imaginationi cōiuncta tunc talis
anima est cui obedit materia exterior ⁊ trāsmu
tatur secundum eius imperiū si aūt anima non
fuerit talis nec talit̄ disposita vt ipsa trāsmutet
corpus aliud ab eo in quo est propter eius im
perfectionem ipsa indiget auxilio instrumento
rum quibus mediātibus transmutet materiam
sicut aīa medici ⁊ artificis inducit sanitatem in
egro mediantibus sirupis potionibus ⁊ aliȷ̄s
⁊ artifex mediante serra ⁊ igne ⁊ similibus in-
strumētis trāsmutat materias. hec opinio Aui
cenne loco superius allegato ab aliq̄bus phi-
losophis ⁊ medicine doctoribus reputatur ex
tranea ⁊ non vera ⁊ supersticiosa Uerūtamen
sustentari potest ⁊ defendi Sed de hȷ̄s ad pre
sens sufficiat ne sermo fiat ꝑamplius tediosus
Coucludere poterimus de accidentibus ani-
me que indebite humano corpori approxima-
ta sanitatis sunt remotiua: ⁊ si diu perdura-
uerint destructiua: ⁊ moderate applicata sani-
tatis cōsaruatia Ideoqꝫ tēperate letādū ⁊ gau
dendū moderate ꝓut necesse est ad sanitat̄ cō
seruationē ⁊ ad febris pestilētialis p̄seruationē

Capitulū quatragesimūtertium in quo
ostendere volumus de minutione in cor
ꝑibus plectoricis fienda que debito mo-
do administrata corpora humana munda
faciant vt ipsa a pestilentia sint p̄seruata

Ostqꝫ in superioribus capitulis
iam declaratū fuit de sex rebus
non naturalibus qne iuuamen-
ta ⁊ nocumenta ex eorum vsu
necessario proueniant ipsisqꝫ de
seruientibus ad sanitatis corporis conseruatio
nem eiusqꝫ tempore pestilētie preseruatiouē in
hoc autem capitulo ad preseruatiua medicina
lia intendimus peruenire Et ꝑmitus ad euacu
atiua supfluitatū medicinalia corporū plecto-
ricorum vt cum fleubothomia vel cachocimi
orum cum farmacia vt medicus scientificus
ac prudentissimus peccatū in quanto ⁊ in qua
li perfecte ⁊ debito modo expurgare sciat vt

corꝑa mūda remaneāt Ad hoc ītelligēdū dice
mꝰ ꝙ tribꝰ auxiliis in ꝓseruatiōe pestis indige
mꝰ ꝑmū nāqꝫ est ꝙ corpora inmunda munden
tur Secundū est ꝙ corpora munda in sua mū
dicia cōseruentur Tercium est ꝙ talia corpo-
ra fortificentur ⁊ confortentur Veruntamen
quia de repletione corpoꝝ quantitatiua ⁊ qua
litatiua in superiori capitulo de repletione ⁊ in
nanitione per me tractata ⁊ scripta fuerūt ⁊ de
eorum auxiliꝭ cum euacuatione ꝑ minoratio-
nem factā in peccato in quāto ꝑ fleubotbomiā
⁊ in peccato in quali ꝑ farmaciam Verūtamē
sunt alia requesita ad dictas euacuationes ex-
ercendas que in hoc capitulo scribemꝰ vt etas
tempus anni ⁊ consuetudo ⁊ huiuscemodi scili
cet ꝙ nō fiat in tempore calidissimo nec frigi-
dissimo vt inquit Ypo. sub cane ⁊ ante canem
moleste sunt farmacie sed fieri dabent in tem-
poribus mediꝭ etiāqꝫ in die media nec calida
nec frigida nec fiāt cū luna cōiūcta sit soli nec
in oppositione cum sole nec sit cōbusta a sole
neqꝫ malis planetis cōiūcta ne ꝑ illos aspecta
ex opposito vel ex quarto aspectu verūtamen
dixerunt aliqui ꝙ fleubotbomia fieri debet in
bono signo ⁊ in lumine diei oriēte sole idest in
die illuminata a sole scilicet clara nō nebulosa
⁊ hec in fleubotbomia ⁊ farmacia electiua sūt
attendenda principalit̄ in fleubotbomia vt scri
bit Auicenna in. iiij ꝑ. ca. xx. Etiam si sanguis
peccat in quanto minutio idest fleubotbomia
fieri debet in medio prime quadre in qua qua
dra ⁊ hora magis mouetur sanguis in quibus
vero dominat̄ sanguis colericus in medio secū
de quadre scilicꝫ post terciā horā circa meridi
em q2 illa est hora potior sanguinis colerici: in
qbꝰ aūt dominat̄ sanguis melācolicus vt sūt se
nes ꝑmi in medio tercie quadre vt in occasu so
lis vel circa qa illa est hora motꝰ humoris me
lācolici etiāqꝫ in qbus sanguis fleumaticus do
minat̄ vt senes a senio dicti in medio noctis vt
sexto de ꝑtibus animaliū scribit̄ Ad ampliorē
intelligentiā hoꝝ dictoꝝ est notandū ꝙ sicut
sol in anno facit ver estatē autumnū ⁊ hiemem
ita luna in omni mense facit cōsimiliter hoc ra-
tione monstratur q2 quantum spacium ꝑegrat
sol in anno tantum fere ꝑegrat luna in mense ⁊
quodlibet tempus multiplicat sibi cōuenientē
humorē vt in tertio amphorismoꝝ amphori
mo illo in siccis temporibus quia multiplicatꝰ
mouet̄ quare debet expelli insanis in hora sui
motus ꝙ fiat conpetens fleubotbomia Ampli
us ad noticiā dictoꝝ dicendoꝝ: notant medici
astrologantes ꝙ dies naturales diuiduntur in
vigintiquatuor horas equinocciales qbus in
quatuor ꝑtes segregatas eaꝝ vnicuiqꝫ sex con
tingunt hore ita ꝙ a tribus horis noctis instan
tibus vsqꝫ ad tres diei dominat̄ sāguis: postea
vsqꝫ ad nouē horas diei dominat̄ colera deīde
vero sex horis noctis fleuma deinde in aliꝭ
sex melācolia quia vnusquisqꝫ humoꝝ melius
euacuatur cum est in moto euacuationum sus-
cipit: sanguis igitur in predictis euacuetur ho-
ris maxime in tribus diei si in ipsis. sint magis
preparata electioni fleubotbomie necessaria
vt digestio celebrata ⁊ superflua expulsa Sed
ad vlteriorem declaratiomem sciendum ꝙ lu-
na dupliciter considerari debet prout secundū
quadras immutationem suscipit prima consi-
deratio est ratione susceptionis luminis. secun
da est ratione situs ipsius lune: siquidem ꝑmū
etiamqꝫ atendatur virtus corporis regitiua se
cundū humorum augmentum ⁊ motus ipso
rum humorum diuersificatur. nam cū fit a cō-
iuncione ad oppositionem fortificatur ipsa lu-
na ⁊ humores etenim spiritus cremētum assu-
munt ⁊ motus ipsoꝝ spirituum ad extra tendit
Ab oppositione vero ad cōiuncionē venit ecō
trario Ideoqꝫ qui infirmant̄ in mensis princi-
pio erunt eoꝝ corpora ad replendas infirmita
tes fortiora in fine vero mensis ecōtra. cū mo-
tus affirmat creticus nā fit expulsio quedā de
interiobus ad extra quem motū habet luna de
cōiunctione ad oppositionem; ab oppositione
autem in couiūctionē cōtingit opposito; extat
igit̄ in secūda mensis quadra principaliter fleu
botbomandum: nam tunc virtus est fortis per
luminis lune receptionem ampliorē ex qua eti
am augmentantur humores ⁊ forinsica petunt
propter caliditatem mouentem de centro ad
circumferentiam: luna enim cum lumine mag
nificatur caliditas ⁊ efficit impressionē; vnde
quarto de partibus animalium noctes pleni
luniꝭ sunt calidiores propter lumen lune post
ꝑuentionem minutio in inicio mensis magis.

andaꝛ̄ cōparatiuoe videlicet finis mensis In
ꝓma vͦro quarta neqꝫ virtus adhuc fortis neqꝫ
humores adaucti ꝓcipue in eius ꝓncipio licet
motus ipsoꝝ incipiat tendere in exteriora Ex
hijs scias quadras differre secūdū ꝙ sūt ante
opositionē vel postea:nam minus cōpetit ante
vt in eoꝝ principijs quā in fine gradibus oppo
sitionis seclusis:post vero ipsam oppositionē
ecōtra:magis enim cōuenit in ipsaꝝ principijs
quā in fine si vero luna cōsidereꝛ̄ ex parte sui
situs tripliciter contingere poterit. vel ratione
signi vel ratione domus aut ratione cōiunctio
nis eius cū planetis vel etiā stellis fixis aut ex
parte aspectus Ex parte enim signi in fleuboto
mia obseruāda sunt signa aerea ꝛ similiꝛ̄ mobi
lia excepto geminis qui aerius est in ipso non
cōcediꝛ̄ fleubothomia ꝓpter duo vnum quidē
ꝑticulare quia significat suꝑ manus magnas
in qbus fleubothomia fit vt plurimū:dicūt enī
ꝙ fleubothomia non cōpetit in brachijs luna
existēte in gemini sicut nec scarificatio in spatul'
luna existēte in cancro Unde ptholomeus in
centiloquio:tangere mēbrū ferro luna existēte
in signo illius membri horribile.alterū vero est
vniuersale quoniā geminis est signū comune
ipsa enim luna existente in gemini dicunt nō fo
re fleubothomandū:dicunt enim minutorem
plus vna ꝑcussione ꝑcutere vel necessitatē al-
terius minutionis tempore interposito.fixa ve
ro signa ꝛ cōmunia magis spernenda sunt fleu
bothomia aūt similiter erit bona quantum ad
domū vt sit in decima vel.ij.vel.iij que est do
mus gaudij ꝛ in.vij. vel quinta:non aūt in as-
cendente cū cōtrarieꝛ̄ caliditate sua ꝛ siccitate
neqꝫ in .iiij.q̄ domus est fouee aut in sexta q̄ in
firmitatis neqꝫ in octaua que mortis vel in no
na q: sui opposita gaudio neqꝫ.xij.que innimi-
coꝝ tristicie ꝛ carceris aut omnis praui Ter-
cio vͦro ratione aspectꝰ faciēda est qdē minutio
idest fleubothomia cū luna fuerit in aspectu
magis trino iouis vl' veneris Cōsequēꝛ̄ in sex
tili Aspectus aūt quartꝰ iouis ꝛ veneris nō no
cet neqꝫ oppositionis etiā licet nō cōferat:sed
vitandus est aspecꝰ ꝓprie oppositionis ac de-
mū quartus ad saturnū ꝛ mercurium maxime
deincepsqꝫ ad martem ꝑdurat huius quoqꝫ vi
sio in luna ꝑ quantitatē luminis ipsius sicut in

ceteris que.xij.est graduū antecedit qꝫ post in
ea vnde cū aspectus oppositus etiāqꝫ quartus
sint praui suspēdenda est fleubothomia ꝑ.xij.ꝓ
dictos gradus ante ꝛ retro ꝛ quia trinus ꝛ sex
tilis sūt laudabiles in hijs fleubothomādū vi-
sionibus ꝓdicta graduū obseruata quantitate
vnde cū aspectu trino ꝓmo luna sit duas ꝑtes
trium luminis adepta sitqꝫ beniuolus distans
sufficiēter a quarto in nullo magis isto fleubo
thomandū asspecu trino Secūdo cum luna re
cesserit ab oppositione sufficiens lumē habēs
primū tamen asspectum magis laudo cū lumi-
ne maiorādo ꝓcedat ex antecedente minoran
do Asspectus vero sextus q̄ꝫq̄ꝫ sit mediocriter
beniuolus quod luna paꝝ obtinet luminis nō
ap̄ciandū nisi modicū quarta siqdem visio de-
testaꝛ̄ est enim cōtrarietatis mediocris sed qa
cum luna plus in ea recipit luminis q̄ꝫ in sextili
asspectu securius cōcediꝛ̄ fleubothomia q̄ꝫ in
primo Uisio vero oppositionis qa cōtrarieta-
tis integre vitandus omnino Cogit enim sua
malicia fleubothomātem errare aut fleumato-
matū aut seruitores peccare aut incōueniēter
administrata forinsica Amplius sciendū est ꝙ
eodem temꝑe ꝛ modo euacuādus est sanguis
ꝑ ventosas ac etiā per sanguisugas sicut ꝑ fleu
mathomiā.neqꝫ distat nisi secundum magis ꝛ
minus.etiāqꝫ qa sanguis subtilior est qui extra
hiꝛ̄ per ventosas eo qui extrahitur per fleubo-
thomiam est namqꝫ differentia inter fleuboto-
miam ꝛ ventosationem hac ratione dicitur qa
aliter per fleubothomiam euacuatur ꝛ aliter ꝑ
ventosam nā fleubothomo expellendo scia ve
ro attrahendo q: humores aūt in oppositione
sunt ebulientes augmentati Ita ventosa timē
da est ne nimia attraccione ad ꝑtē humoꝝ fiat
deductio ꝛ per cōsequēs apostema ꝛ humoꝝ
fluxus nō autem sic cōtingit post oppositionē
cum humores quiescere ꝛ minorari iam cepe-
rint ꝛ id nō euenit in fleubothomia quocūqꝫ tē
pore si debite fiat cum in fleubothomia fiat ex
pulsio humoꝝ nō autē attraccio:quid autē de
vomitu dicendū sit Scire debes auctoritate
Auicenne.iiij.ꝓ.scribentis ꝙ hora vomēdi me
lior est in estate ꝛ in meridie nam tunc sursum
colera vomitu educiꝛ̄ cū sol sursū elauatꝰ leui-
tat ipsā colerā sicut fleuma nocte media expe-

dicꝰ educit ꝓpterea ptholomeꝰ in cētilogo inquit si dominū ascēdēt sciueris in medio celi fuisse lunāqꝫ sibi equaliter copulari tunc vomitū irritat. cū vero in terre angulo secessum ⁊ cetera Ulterius dignū est scribere de mēsura fleubothomie Dicamus igitur ꝙ nō pōt dari certa regula cū oīa medicinalia sūt cōiecturatiua vt tertio terapenthice Galienus inquit nichilominus mensura regulatur secundū Arnaldū de villa noua sequendo doctrinā Ypo. ꝙ qui egrediunt nō quantitatē solum sed ⁊ tollerantiam cōiecturare oportet addēdo copulationē horarum egritudinis tēporis regionis etatis ⁊ egritudinū in quibus curam dare oportet: sunt enī inter ista pociora admensurandum quantitatē fleubothomie scilicet quantitas egritudinis ⁊ virtus. nā si necessitas est magna ⁊ virtus fortis fiat magna in vna vice vsqꝫ ad sincopim si vero virtus fuerit debilis nō fiat tāta in simul sed ꝑ secūdationem ⁊ vices diuidant quātitas vero maxima fleubothomie est sex librarum. minor autē est media libere vnius Sed Galienꝰ in libro de fleubothomia in capitulo de signis indicātibus quātitatē fleubothomie inquit vidi enim in quibusdam sufficiēter auferens sex libras sanguinis vt ⁊ febris extingueretur in quibusdam vnā ⁊ mediā vidi virtutē ledere ⁊ noui vnā auferre ⁊ quādoqꝫ ꝓficere si igitur tēpore Galieni illā quātitatem reputauit sufficiētem ab illo tēpore vsqꝫ nunc fluxerunt multi anni quia Galienus viuebat tēpore Antonii imperatoris vt recitatur in de vita ⁊ moribus philosophorum quāto magis hodierno tempore quāta quātitas sanguinis auferēda est debemus cōsiderare quia natura itaqꝫ humana ab eo ꝙ ātiquitus fuit iacet debilitata ꝓpter multas causas ⁊ rationes quas nō curo scribere breuitatis causa vt Consiliator differentia nona concludit

Capitulum quadragesimumquartum in quo fiet declaratio de purgatione humorum in quali peccantium in cachochimijs corporibus que temperato modo facta tempore pestis a pestilētia preseruat

Ed quia iam cum sufficientia declaratum stetit de euacuatione humorum peccantium in quāto in corporibus plectoricis ⁊ hoc per imnutionem idest per fleubothomiam: nunc in presentiarum dicamus de euacuatione humorum peccantium in quali in corporibus cacochimiis ⁊ cū quibus medicinis agendum sit ad soluendos humores superfluos in quali peccantes vt corpora illa mūda remaneant ne humores illi destituti a regimine nature si non euacuarentur per farmaciā putrifierēt ⁊ corrumperentur quia vt superius in capitulo de repletione satis copiose declarauimus ideo non curamus amplius multiplicare rationes Tantummodo dicere volumus ꝙ farmacie ⁊ purgatiōes debēt esse leues ⁊ pauce siue faciles in via preseruatiua pestilentie quia in tali tempore vt plurimum superuenit fluxuꝰ ventris precipue adueniente febre pestilentiali ideoqꝫ cum leuibus teneatur venter laxus: in pueris ⁊ delicatis fiat linitio vt cū prunis damascenis siccis vel pasulis remotis granis ⁊ remollitis cū aqua cōmuni vel cū brodio cū zucaro albo in ꝑncipio prādii comedātur ⁊ post bibāt brodium pulli vel pulle sine sale ⁊ fiet lenicio ventris. si aūt nō sufficiūt hec linicionē ventris facere est necessariū cū alijs medicinis simplicibus lenientibus ⁊ hoc secundū exigentiā dispositionis corporis ⁊ hec remittantur prudenti medico sed in fortibus habētibꝰ corpora grossa ⁊ robusta educcio humorum superfluorum fieri debet cū digestiōe humorum peccantiū ⁊ post cū educcione ipsorum sicut declaratū fuit in. ca. superiori ꝑallegato. sed vnū ꝑceptū Abenmesue addimꝰ ꝙ nō omni sanitati cōseruāde vel ꝑseruāde vel morbo curāti vna cōuenit mediciā cū qlibet sanitas sit diuersa vna ab alia ꝓpterea bene dixit Ga. iij de ingenio sanitatis. ca. vij ꝙ vnicuiqꝫ corpori ꝓpria medicina conuenit ideo alicui īdiuiduo casiefistola est valde nociua ⁊ reubarbarum valde iuuatiuū ⁊ sic de māna ⁊ tamaridis ⁊ sic de alijs medicinis solutiuis nā casiefistola in aliquo corpore est medicīa ita abhoīnabilis ⁊ mali odoris ⁊ coloris ⁊ saporis in tātū ꝙ in multis ea bibita fit vomitꝰ ⁊ ꝓuocat nauseā ⁊ subuersionē aī imo sola locutio de potu casiefistole facit aliqs hoīes omnē medicinā laxatiuā abhorrent

ꝙuis Mesue dicat ꝙ casiefistola cõuenit omni etati ꝛ pueris paruis ꝛ pregnantibus ꝛc̃ ꝛ post contrarium dicit ꝙ ipsa nocet debilibus habentibus viscera ꝛ lubrica eo quia in taliũ hominum stomaco ꝛ intestinis nimis adheret ratione sue viscositatis Jdcirco sapientes medici in suis psalteriis scribunt ad remouẽda nocumenta lubricationis ꝛ adherentie in stomaco ꝛ in intestinis pinguibus ea propter aliqui medici in decoctione cum qua distemperatur casiefistola apponunt reubarbarũ vel cortices mirabolonoꝝ vl'iemẽ berberis Apponũtqꝫ aliqui paꝝ cinamomi gariofiloꝝ vel maciaꝝ q̃ faciunt ipsã boni odoris ꝛ saporis vt eorũ stomacus retineat ipsam Alij autem dissoluũt eã cum decoctione prunoꝝ damascenoꝝ ꝛ passulaꝝ sine granis ꝛ tamarindoꝝ ꝛ sic casiefistula hoc modo administrata in talibus dictis corporibus non nocere potest si autẽ tali decoctione hec non admiscerentur nocebit sicut contingit cuidam canonico sedis yllerdensis tempe mee iuuentutis. magister enim Franciscus queralt illustris in medicina doctor senex nonaginta annoꝝ ordinarie legẽs in studio yllerdẽsi erat qui dicto canonico exhibuit vntiam vnam casiefistole cum decoctione cõmuni que in stomacho eius maximũ nocumentũ duxit quia prostrauit appetitum ꝛ prouocauit nauseã ꝛ fluxũ diarricum cũ dissenteria intestinali ꝛ tenasinone ꝛ cum febre lenta non deficiente. ꝛ hec dicta accidentia durauerunt vsqꝫ ad vicesimũ diem dictus medicus ꝛ alij solemnes medici eũ visitantes admirati fuerunt de causa quare tã lenis medicina tot ꝛ tanta induxit accidẽtia ꝛ ipsi dicti doctores multa remedia fecerunt cũ medicinis multis ad dicta accidentia applicatis ꝛ nulla iuuamenta in ipsis accidentibus secuta fuerunt Jn fine dictoꝝ dieꝝ per secessum amisit sex vel octo pelliculas casiefistole illis pelliculis eiectis fluxus ventris quasi cessauit ꝛ alia accidentia correcta fuerunt ꝛ postea cũ medicinis confortantibus stomacum ꝛ intestina ad valitudinem peruenit Et similem casũ in discursu practice mee pluries vidi Jdeoqꝫ cauendũ est a tali exhibitione casiefistole in habentibus debilia viscera ꝛ lubrica ne casiefistola adhereat ratione sue viscositatis in stomaco vel intestinis. propterea necessarium est vt fiat ipsius nocumenti correctio propter hoc medici illustres vt Mesue ꝛ Auicenna quarta primi dãt post casiefistole assumptionem aquã ordei sed medici montipedenses vtuntur dare post casiefistolã assumptã ad vnã vl'duas horas ipsi⁹ assumptiõis paꝝ brodij pulli vl'pulle cocti cũ ordeo sine sale cũ zuccaro rubeo adlauãdũ stomacũ ꝛ intestina vt nõ adhereat substantia viscosa casiefistole vel pellicula ipsius in stomaco ꝛ in intestinis Et nota ꝙ medici eligunt tempus scilicet diem ꝛ horam administrandi medicinas solutiuas in curatione corporum infirmorum precipue in preseruatione cuiuscumqꝫ morbi ꝛ pmaxime febris pestilẽtialis prima administratio est necessaria vtiqꝫ in curatione. secundaqꝫ est electiua sicut dictum est de fleubothomia Jdcirco non detur medicina solutiua cum luna sit in signis ruminantibus quia tunc vt plurimum malum effectum facit potissime cum est in signo leonis vel cũ luna est combusta vel in via combusta aut etiã cum mars ꝛ saturnus sunt infortunati vt ptholomeus in centiloquio decima nona ꝛ vicesimaprima propositionibus exhibenda igitur est medicina solutiua ꝙ luna habeat satis de lumine vt vsqꝫ de coniunctione ad plenilunium eo ꝙ tunc humores sunt in maiori motu ꝛ preparatione ꝛ ꝙ sit in signis humidis vt sunt cancer scorpio ꝛ piscis ꝛ libera a malis Si vis veridice astrologisare legas ãtiquorum ꝛ modernorum astrologorum libros vt docuit Arnaldus in suo libro astronomie vbi inquit. ꝙ hoc in magno principe ꝛ domino debent notari ꝛ bonam aduertentiam habere debes.

Capitulum quadragesimum quintum in quo ostendimus que medicine purgatiue necessarie sint. que corpora inmunda faciant munda euacuando superfluos humores ꝛ eos temperare deficcãdo quod necessarium est in preseruatione corpoꝝ a pestilentia

Jcet multe medicine laxatiue
scripte sint in superioribus ad
purgandum corpus in preserua
tione a pestilentia Jn isto capi-
tulo concludere volumus ꝙ in
ꝑseruatiõe a pestilẽtia vẽter teneat̃ laxus semel
⁊ bis in septimana cũ cristerib⁹ lenitiuis vt nõ
agitẽt̃ humores in corꝑe cristeria aũt ad minis-
trãt̃ secũdũ cõplexionẽ etatẽ ⁊ habitudinẽ cor
pis ⁊c̃ sed hic nolum⁹ scriber̃ r̃cepta s cristeri-
oꝝ hoc igenio solert̃ medici dimittãt̃ ⁊ q2 aliq
homines ꝑcipue mulieres fastidium maximũ
acciper̃ solẽt i cristerib⁹ accipiẽdis Jdcirco me
dici practicãtes in ꝑseruatione a pestilentia pa
rum de ipsis curauerunt Uerũtamen in ꝑdicta
ꝑseruatiõe melior medicinaꝝ laxatiuaꝝ a doc-
torib⁹ antiq̄s iuẽta ⁊ tradita est illa quã scripsit
Rasis.xvi'cõtinẽtis.ca.de aere vbi inquit auc
toritate Ruffi:nunq̄ȝ vidi aliquem hanc medi
cinã assumentem qui nõ liberaret̃ ⁊ ꝑseruaret̃
a pestilentia ⁊ nunq̄ȝ fuit inuenta sibi madicina
cõpar ⁊ Rasis.iiij ad Almansorem.ca.de mor
talitate ⁊ cautela eius põit laudes huius medi
cine vel haꝝ pillulaꝝ auctoritate cuiusdam de
numero ãtiquoꝝ philosophoꝝ qui ait vn⁹:pri-
mus ãtiquoꝝ dixit ꝙ si due ꝑtes aloes sumãt̃
⁊ croci orientalis ac mirre vniuscuiusq̄ȝ pars
vna in principio pestilentie ⁊c̃. neminem se vi
disse hanc medicinã in p̃icipio mortalitatis hi
bentẽ qui nõ euasisset Auicenna vero in. ꝑ.iiij
in.ca. de ꝑseruatione a pestilẽtia dicit ⁊ de me
dicamine facto ex aloe ⁊ croco ⁊ mirra sumat̃
omni die circiter.ℨ.i.quouiam est iuuatiuum ⁊
Auerrois.vi.colliget in.ca. de ꝑseruatione cor
poꝝ a corruptione aeris hoc affirmat ⁊ dicit ꝙ
si de aloes sint partes due ⁊ croci mirre pars
vna de quo sumat̃ omni die pondus.xij.kira
toꝝ cum vncia vna vini aque mixti iuuat mul
tum ⁊ nõ est inuentus adhuc aliquis qui hac
medicina sit vsus qui a pestilentia nõ securetur
nam si aloes mirra ⁊ crocus sumant̃ ⁊ continu
ẽt̃ inꝑseruatione a pestilentia non est necesse
alijs laxatiuis ne cristerib⁹ vti ⁊ ego Petrus
pinctor qui quiquagesimo ⁊ quarto annis me
dicine practicã exercui vidi esse certum experi
mẽtum cũ ratione bene vallatum ⁊ fundatum
quia aloes ⁊ mirra ꝓhibent corruptionẽ ⁊ pu-
trifactionem vt dicit Mesue est autem aloes
cõplexionis calide in secundo gradu ⁊ sicce in
tercio ⁊ est exsiccatiuum sine mordicatione cõ
sumptiunm suꝑfluitatum ꝑseruans a putrifatci
one ⁊ cetera ⁊ post inferius subdit dicens ⁊ q
assiduat acceptionem eius diebus cõtinuis nõ
videbit in corpore suo neq̄ȝ in instrumentis sẽ
suum suorum egritudinem que non sit habilis
sanari ⁊ ꝑseruat a putrifactione itaq̄ȝ etiã cada
uera ⁊ proprie mixtum cum mirra ⁊ ipsa pro-
hibet putrifactionem vt Auicenna ait secundo
canone capitulo de mirra cum inquit ⁊ ponit̃
in medicinis magnis propter multitudinem sui
iuuamenti ⁊ prohibet putrifactionem ita ꝙ ip̃a
retinet mortuum ⁊ cõseruat ipsum ab alteratio
ne ⁊ fetore ⁊ extrahit suꝑfluitates crudas:po-
nitur crocus in dictis pillulis ratioue conforta
tionis cordis vt inquit Auicenna secundo ca-
none capitulo proprio de croco Confortatur
cor ⁊ est letificatiuus Postea inferius subdit
dicens Dicitur ꝙ tres aurei.de ip̃o interficiũt
lenificando vel letificando Confirmat Auicẽ-
na in libello de viribus cordis cum dixit ꝓcul
dubio etiam inest proprietas vehemens in cõ-
fortando substantiam cordis ⁊ spiritus ⁊ letifi
candi Cum hoc illuminat dilatat ⁊ solidat ip
sum ⁊ adiuuat ad hoc aromaticitas fortis cum
natura predicta Multitudo vero cõmestionis
eius dilatat superflue spiritum ⁊ mouet ad-
extra donec occidat propter hoc vt discedat a
nutrimẽtali materia ⁊ seq̄t illud mors Jdeoq̄ȝ
dicere possumus ꝙ est sanctum ⁊ diuinum ⁊
mirabile remedium ⁊ certum ⁊ expertum: nec
nociuum in quocunq̄ȝ nisi solum illis qui dis-
positi sunt ⁊ assueti pati grandem fluxum emo
roidarum vel menstruorum ⁊ in talibus non
dentur pillule predicte nisi cum aloe loto cum
aqua rosata vt tollatur nocumentum ab aloe
Jn alijs autẽ hominibns in quibus non est ha
bundancia ⁊ multitudo sanguinis que debili-
tat virtutem propter magnam solutionem spiri
tuum Ualde iuuatiue sunt predicte pillule ne
dum propter preseruationem a putrifactione
⁊ corruptione verum etiam propter aliquantu
lam laxationem materie corrupte ⁊ fetide epi-
dimie euacuãdo ꝑ secessũ in q̄libet vero assum
tione pillulaꝝ dictaꝝ vl' q2 ip̃e aperiũt orificia

venaꝝ emorroidarū retentarꝝ in asuetis per-
maxime fluentium etiamqꝫ in non assuetis flui
tales euacuaciones sunt valde iuuatiue ⁊ bo-
ne in ꝓseruatione a pestilentia ⁊ sic similiter in
mulieribus assuetis vel non assuetis pati flux-
um sanguinis menstruoꝝ quia ꝑ ipsoꝝ fluxum
sanguinis emoꝛꝛoidaꝝ vel menstruoꝝ feculen
ti melancolci grossi qui est causa carbunculo-
rum antracrum ⁊ aliaꝝ malignaꝝ pustulaꝝ sa-
lubꝛit̄ euacuat̄ illa materia antecedēs si debite
fluat Ideoqꝫ est bonum consilium in assuetis
pati talem fluxum emoꝛꝛoidaꝝ ⁊ etiā menstru
oꝝ et in repletis sanguine tali dimittere fluere
in mensura debita ⁊ ꝓpoꝛtionata non debilitā
te virtutes naturales vitales ⁊ animales pꝛop
ter multam spirituū resolutiōem ex nimia sang
uinis euacuatione id dimittat̄ ingenio pruden
tis medici Et si in talibus sanguis dictus sit re
strictus non fluens in suo tempore assueto tūc
pꝛouocetur cum aliis remediis ad hoc conue
nientibus ⁊ oportunis :non nulli vero abhoꝛ
rent ⁊ non possunt nec valent sumere illas pil
lulas sumunt illa materialia in puluere cum a-
qua rosata vel acetosa in estate vel cum aqua
mellisse in ieme ⁊ certe non est tutum consiliū
nisi in habentibus cōplexiones membꝛoꝛum
foꝛtes ⁊ robustas precipue stomaci ⁊ assuetis
bibere omnes medicinas abhominabiles ⁊ a-
maras quia natura non terretur ab ipsis nec
eas abhominat in talibus vtentibus ipso pul-
uere per interpolatas vices non nocumentum
imo iuuamentum faciet In aliquibus autem
qa ille puluis est terribilis amarissimus ⁊ gus-
tui abhominabilis in tantum ꝙ post aliquos
dies gustus in cibis debitus non habetur ⁊ ap
petitus coꝛꝛuptus qui in tempoꝛe pestilentie
custodiendus a medicine doctoꝛibus pꝛecipi-
tur in foꝛmā pillulaꝝ reductus ille puluis meli
oꝛ est ⁊ permaxime plurima iuuamenta indu-
cit ⁊ pautioꝛa nocumenta plurimisqꝫ ratiōibus
affirmatur pꝛima est quia aloes assumptum in
foꝛma pillularum non tantum debilitat substan
tiam epatis oꝛificia venarum ipsius aperiendo
⁊ ipsa laxando nec tantum pꝛouocat fluxum e
moꝛꝛoidaꝝ superfluum ꝗ̄ꝫ inpuluere quia nō
tantum aloes substantia eius ducitur ad epar
in foꝛma pillulaꝝ Secūda ratio quia ille pillu
le per amplioꝛem moꝛam extant in stomaco ⁊
habent tempus debitum pꝛoducendi virtutis
confoꝛtationem ad coꝛ ⁊ ipsum diutius cōfoꝛ
tare ⁊ defendere ab incursu aeris maligni ⁊
infecti Item quia non a remotis partibus hu
moꝛes educit Ideoqꝫ dixit Mesue ꝙ opatio
aloes ad partes remotas nō extenditur iubet
ipsum aloes cum aliis attrahentibus apponi
in pillulis . Tertia ratio quia aloes datum in
puluere coꝛꝛumpit cibum in stomaco non sic
in foꝛma pillulari vt vult . Auicenna secundo
canone capitulo pꝛoprio vbi inquit dare alo-
es sub foꝛma potabili tēpoꝛe frigoꝛis est timo-
rosum ⁊ ab Enmesue inquit quando sumitur
de mane vel vespere soluūt ventrem ⁊ nō cor-
rumpunt cibum quia cum ipso non commisce-
tur aloes Quarta ratio quia in pillulis ex mix-
tione simplicium resultat tertia complexio que
est virtus specifica que dicitur pꝛopꝛietas qa
in vera commixtione opoꝛtet vt minimum v-
nius contangat minimum alterius vt . Aristo-
teles secundo de generatiōe. ⁊ Aui. ꝑ. ꝑ. d. iij.
ca. de cōplexionibus: Constat autem ꝙ nulla
talis mixtio potest fieri in puluere qa minimū
vnius non potest contangere minimum alteri-
us nec per consequens nec actiōem potest fa-
cere ꝓpꝛietariam cum actio fiat per contactū
ergo in tali puluere nulla resultabit ꝓprietas
q̄ est nobilissima virtus a deo ⁊ a coꝛpoꝛibus
supracelestibus collata sicut in supioꝛibus dix-
imus. talis autem operatio ab illa virtute pꝛo-
cedens est nobilioꝛ virtuosioꝛ aliis operationi
bus q̄ fiunt a qualitatibus pꝛimis ⁊ secundis
Uerum quia operationes que pꝛoueniunt ex
compositione pillularum resultari potest talis
virtus pꝛopꝛietaria specifica nā in re fermen-
tata duplex virtus quoqꝫ est. vt dicit. Auicen-
na in libello de viribus cordis . Ex hiis cōclu
dendum est ꝙ ex mixtione istarum spetierum
dictarum melius sequetur iuuamentum sub
foꝛma pillularum ꝗ̄ꝫ sub foꝛma pulueris per ra
tiones nunc dictas ꝗ̄ꝫ :Auicenna non po-
nat sub foꝛma pillularum cum dicat ex medica
mine facto ex aloe mirra ⁊ croco si sumat̄ om-
ni die circiter dragma vna quoniā est iuuatiuū
Rasis aūt loco supius dicto ponit quātitatē
istarum specieꝝ scilicet aloes partes duas cro

ci ⁊ mirre vniuscuiusqꝫ pars vna ⁊ hoc confir
mat Auerrois allegato loco ⁊ isti nō dicunt ꝙ
fiant pillule vel puluis ⁊ gentilis ⁊ alij moder
ni dicunt ⁊ affirmāt esse ponendas quātitates
vtiqꝫ aloes partes duas croci ⁊ mirre .añ. par
tē vnā ⁊ ꝙ fiāt pillule cui⁹ receptā talē scribūt
℞. aloes.ʒ.ij. croci ⁊ mirre añ.ʒ.i. ⁊ cum aqua
rosata vel aqua agreste aut buglosse formētur
pillule ad vsū in tēpore calido ⁊ in tēpore frigi
do cū vino albo vel cū aqua mellisse: ponūt er
go aloes crocos ⁊ mirra in dosibus ad intētio
nē Rasis q hanc medicinā inuenit vel posuit
auctoritate Ruffi Et istā dosim in dictis mate
rialibus debemus administrare ⁊ ordinare qꝛ
in ista ꝓporcione quātitatum aloes ⁊ mirre ⁊
croci in eoꝝ mixtione inuenta est ꝓprietas mi
rabilis ad ꝓseruādū a pestilentia que si mutare
tur quātitatū ipsoꝝ ꝓportio nō insurgeret illa
ꝓprietas vel forma specifica sicut dicit Auicē
na.v. canone. ca. de tiriaca cōtra Galienū qui
voluit ꝑmutare dosim in materialib⁹ vel speb⁹
tiriace ab ordinatione andromachi vbi inquit
meū quidē cōsiliū est vt nō muteē aliquit eius
cuius iuuamētū inuenit experimētū ideoqꝫ ꝓp
ter istā rationē ⁊ causam iste doses pillulaꝝ ra
sis nō muteē aliquit nec aliud addaē in ipsa pil
lulaꝝ cōpositiōe Aliqui doctores variare vo
luerunt dictas doses scilicet addēdo aliā speci
em vel alias vt terre sigillate vel boliarmenici
vel cāphore ⁊ hoc in corporibus colericis ⁊ in
tpe calidissimo ad remouēdū caliditatē ⁊ sicci
tatē tantā quātitatē q si ponūt de dictꝫ specieb⁹
sicut de aloe ⁊ mirra ⁊ croco ordinant sic. ℞.
aloes ʒ.ij. mrire croci añ.ʒ.ß. terre sigillate vel
boliarmenici .añ. ℈.i. cum aqua rosata vel
endiuie vel acetosa formeē massa Alii aūt me
dici aliter ordinant. ℞. aloes orientalis .ʒ.ij.
mirre croci añ.ʒ.ß. camphore .℈.i. cum dictis
aquis fiat massa Et licet iste pillule ex hijs mas
sis facte respectu primaꝝ qualitatū iuuamentū
facerent ad ꝓseruacionē a pestilentia Uerum
tamē respectu illius ꝓprietatis vel forme speci
fice nō tale itaqꝫ iuuamentū laudabile induce
rent in dicta ꝓseruatione sicut faciūt pillule sub
illis dosibus a rasi positꝫ scilicꝫ partes duas alo
es ⁊ vnā mirre ⁊ croci. ꝑcipue si talis massa fi
at cū aqua endiuie vel rosata vel succo agreste

in tēpore calido ⁊ post assūptionē pillulaꝝ post
vnā vel duas horas accipiāt vnā vel duas vnci
as iuleb rosē vel violaꝝ vel sirupi acetositatꝫ citri
ad remouēdū caliditatē ⁊ siccitatē aloes mirē
⁊ croci in tpe aūt frigido ⁊ in corpe fleumatico
valde bonū erit vt accipiaē .i. vncia vini optimi
purissimi vt transmittaē subito virtus tiriacalis
dictaꝝ pillulaꝝ ad intima cordis De hora aūt
accipiendi istas pillulas sunt diuersi modi Ali
qui autē eas administrant in nocte quādo va
dunt ad dormiēdū ieiuno stomacho Alij vero
de mane in aurora ⁊ ꝙ dormiant post Alij eni
administrant quando homo de mane surgit a
lecto Sed in veritate consilium bonū est acci
pere in aurora idest mane ante solis ortū quia
tunc ꝑ totam diem fortiter resistunt illi male in
fluētie vel corruptioni aeris infecti maligni Am
plius dicendum est de pillulaꝝ quantitate su
menda si qualibet die sint accipiende nā secun
dum doctrinam Auicenne vbi supra qualibet
die debent sumi circiter .ʒ.i. Rasis. viij Alman
soris ca. allegato dicit ꝙ singulis diebus deē
pondus xiii alchilat que est pondus trigintano
uem granoꝝ ordei dignum est ergo medico di
cere si suꝑ hiis si qualibet die pillule iste sint su
mende ⁊ si circiter .ʒ.i. sunt accipiende Dicen
dum est ad hoc ꝙ non potest dari regula certa
propter indiuiduorum diuersitatem de cōplex
ione insequente materiam que est quedam ꝓ
prietas vel forma specifica in quolibet indiui
duo secundum quam diuersificātur indiuidua
⁊ vnum indiuiduum non assimilatur alteri si
cut in primis capitulis fuit elucidatum ⁊ prop
ter hanc formam specificam vel proprietatem
vni indiuiduo competit vna medicina ꝙ non
conuenit alteri ⁊ alicui indiuiduo parua ⁊ de
bilis medicina que educit fortiter in alio vero
indiuiduo econtrario. hec omnia per medicum
scientificum ⁊ prudentem regulantur Si vero
qualibet die sint accipiende vel sumende Di
camus ꝙ non quia forsitā nimis laxarent sed
melius est ꝙ sumantur diebus interpellatis ⁊
non continuis ne propter consuetudinem na
tura conuerteret eas ad viam nutrimenti ⁊
tunc vllam operationem laxationis facerent
Ideoqꝫ oportet non solum ordinem dierum
variare sed etiā pillularum quantitatem vtiqꝫ

vna die dentur tres pillule in interpolata autē
die dentur quinq; ⁊ cetera quia vsus medico
rum illustrium est dare pillulas in numero in
pari ⁊ fundamētum huius est ⁊ est ratio aristo
telis in primo celi ⁊ mundi dicens: quia omne
totum ⁊ ꝑfectum sunt tribus terminata scilicet
in habendo principium medium ⁊ finem ꝓbaẗ
nā ratio formalis ꝑfecti tocius ⁊ omnis in hoc
cōsistit ꝙ habeaẗ vndiq; finis nā quam diu ali
quit abest nō est ꝑfectum quia tunc nō habeẗ
vltimum ꝙ in ipso natum est huius ergo totū
⁊ ꝑfectum requirunt principium ⁊ finem: prin
cipium enim ⁊ finis in suis rationibus claudūt
ꝙ debet esse medium ⁊ ꝑcōsequens ratio ꝑfec
ti tribus est determinata ⁊ hec tria secūdū spe
cificā rationem nō differūt ex quo inferẗ ꝙ nu
merus ternarius habet rationem tocius ⁊ om
nis ⁊ ꝑ cōsequens rationem ꝑfecti quod ꝓbat
aristoteles ratione pitagoricoꝝ q dicunt ꝙ ꝑ
feccio reꝝ in tribus cōsistit scilicet principio me
dio ⁊ fine ⁊ tunc res habēt totū ⁊ omne quan
do hec tria adepta sunt vt ꝓbat aristoteles ꝑ il
la que antiqui in diuino cultu obseruabant vn-
de tribus vtebātur ad sanctificationem deoꝝ
videlicet tribus vicibus deos suos colebāt sci
licet mane meridie ⁊ vespere: etiā tribus sacrifi
ciis colebant scilicet adoratione ꝓpter deorū
reuerentiā. thuris distributione ad designan-
dam suauissimā diuine cognitionis in singulis
distributionem tam celestibus quā terrenis: co
lebant deos suos cantu imnoꝝ suauissime so-
nantinm Ex quibus ꝓbabiliter apparet ꝙ nu
merus ternarius ratione tocius ⁊ omnis atq;
ꝑfecti obtinet ꝙ de duobus non dicimus nec
de vno quia numerus binarius nō est ꝓprium
totum ⁊ omne nec ꝑfectum quia nō habet pri
cipium medium ⁊ finem: ꝓpterea omnes medi
cine cōposite sub numero ipari cōstitute effica
ciores dicuntur p̄cipue sub numero inpari ter
nario Ad maiorē intelligentiam dictoꝝ atten
sione dignum est ꝙ ꝑfectū duobus modis ca-
piẗ vno modo ꝓ perfecto simpliciter cui sim-
plciter nihil deest ⁊ sic solum est vnum ꝑfectū
ꝙ est deus Secundo modo capitur ꝓ perfec-
to in genere cui scilicet nihil deest: de hiis autē
que ad esse sui generis pertinent ⁊ sic capiẗ in
ꝓposito ꝙ numerus inpar est perfectus Ex q

bus dictis notatis sequiẗ ꝙ superiores pl'ãete
sub numero inpari cōstituti in inferioribus suā
accionem ꝑmaxime operātur sub impari nume
ro ⁊ sic in creticis diebus in septima die fit cre
sis fortior vt ypo. iiij amphorismoꝝ dicēs que
inparibus iudicanẗ diebus discrita sunt ⁊ ami
ca cōuersioni ⁊ sic septimus est inpar q2 inpari
tas est primū ꝑfectum a quo ab inparibus ma
ior ꝓfluit virtus nā omnis nāq; ꝑfectio rerum
de pendet a primo ꝑfecto: oportet igiẗ numerū
imparē vereri q2 hos dies repetitos faciunt la
borantes quare tertio creticoꝝ: cresis fit pluri-
mum in accutis egritudinibus in imparibus in
cronicis autē in paribus

Capitulū quatragesimum sextum in quo
demōstrationē faciemus de regimine pre
seruatiuo a pestilētia ꝑ assūptionē medici
naꝝ assūptaꝝ interius vel exterius apposi
taꝝ in corpore humano operātium a qua
litatibus primis vel secūdis vel a ꝓprieta
te siue a forma spesifica ⁊ p̄mo de tiriacha
⁊ metridato

Ostq; declaratū fuit de p̄serua-
tione pestilētie ꝑ euacuationem
factā in peccato in quanto vtiq;
per fleubothomiam ⁊ etiam de
euacuatione in peccato in quali
per farmaciam Similiter de medicinis cōposi
tis euacuatiuis preseruatiuis corporum huma
norū a pestiēltia precipue de illa medicina con
posita ex aloe mirra ⁊ croco que a putrifactio-
ne ⁊ corruptiōe est p̄seruans si sumatur ⁊ cōti
nuetur Nunc ostendere volumus de preserua
tione a pestilentia cū medicinis operātibus a
qualitatibus primis vel secundis vel a forma
ꝓpetaria ad intra assumptis vel ad extra appli
catis ⁊ primo de tiriaca ⁊ metridato ꝓpẗ hoc
sciendū est quod tiriaca de qua hic loquimur
est tiriaca maior quam composuit Androma-
cus licet Galienus ⁊ alij addere nixi sunt in ti
riace confeccione nō proppter necessitatem fa
cientē necessariū illud eis neq; ꝓpter aliquid
forte vocans eos ad illud sed querentes vt re
memorareẗ ⁊ remaneret vestigiū in ipā ab ipis
sicut remansit: andromacho vt inquit Auicen
na. v. cannone capitulo de tiriacha ⁊ amplius
ait Et meum quidem consilium est vt non re-

moueabit aliquit ꝙ experimentū iuuamentum in
uenit fortasse enim illa complexio cum illo pō
dere signis illud cuius iuuamentū inuenit ex
perimentū ꝙ quādo ipsa mouetur a suo ponde
re est vt nō sequatur illā ꝓprietatem Et notā
dum ꝙ tiriace confectiones sunt plures radi
calior tamen est illa que andromachi de qua li
brum cōstruxit singularem Sed Auerrois .v.
colliget oppositū vult concludere cōtra dictū
Auicenne dicēs homo quem tu scis ꝙ maior
pars tiriace prouenit a ꝓprietate consequen
te totam substantiam ⁊ dicit ꝙ non debemus
mutare aliquit ex receptione quā facit Andro
machus Nolo ei credere sed volo addere ad
tiriacam multas medicinas que nō erant note
tpe illoꝝ ⁊ de vnaquaqꝫ faciā ꝓbationem quā
do illam addidero sicut est lignum aloes am
bra ⁊ ganofoli ⁊ eius quidē Auerrois sermo
magis est victorie ac ambitionis vt in aliis
contra Auicennam q̄ꝫ veritatis vt dicit Consi
liator Tiriaca quidem medicinaꝝ mater dicta
solempnior nāqꝫ est aliis ⁊ efficatior ⁊ melior
descriptionū tiriace est descriptio radicalis an
dromachi vt innuit Auicenna ⁊ ipse hoc affir
mat in ca. de confectione metridati dicens fuit
ergo tiriaca magna in multitudine iuuamenti
Uerumtamen tiriaca magis est iuuatiua ipso
metridato in re vna ⁊ est venenū serpentum
in reliquis vero rebus nō diminuit metridatū
a tiriaca diminutiōe de qua sit curandum imo
est additi in pluribus eaꝝ iuuamenti ⁊ cōfiden
tioris vtilitatis. Id circo tiriaca que bonissima
est cuius quidem secundum Galienum serapi
onem Haliabbatem ⁊ Auicēnam ex tribus ap
probatur ꝑmo nāqꝫ si qs sumpserit medicinam
solutiuā fortem aut vomitiuā vt stameneam ⁊
coloquintidā vel elleboꝝ quātitatis lupini ⁊ ei
exhibeatur tiriaca que si solutionem ꝓhibet in
ceptam fortis ⁊ perfecta extat si vero nō mini
me Secundo si gallus siluestris secūdum Ga
lienum quem putabat Auicēna fasianū mascu
lum si mordeatur ab aliquo venenoso animali
um ꝙ si per tiriace assumptiōem euadit est elec
ta sin autem nequaq̄ꝫ Tertio si alicui dat̄ me
dicina interficiens sui frigiditate vt opium mā
dragora vel iusquiamus siquidem euadere faci
at est perfecta si autem non ecōtra Tiriaca er
go cum tali ap ꝓbatione est magis iuuatiua ⁊
laudabilior ipso metridato nō solum in re vna
scilicet veneno serpentum verum ⁊ etiam in re
liquis rebus venenosis Ex his dicere volu
mus ꝙ tiriaca perfecta est laudabilior ⁊ mag
is iuuatiua in ꝑseruatione a pestilentia q̄ꝫ me
tridatū ꝓpter eius ꝓprietatē esse magis ꝑfec
tam ⁊ approbatam contra omne venenū ⁊ nō
est tante caliditatis ⁊ siccitatis sicut metrida
tum vt inquit Auicenna in libello de viribus
cordis ca. vltimo dicēs existimaui caliditatem
metridati ⁊ tiriace ⁊ inueni caliditatem tiriace
in fine secūdi ⁊ metridati citra aliquātulum q̄ꝫ
uis sua cōponentia fortiora sint ⁊ maioris etiā
ponderis ⁊c̄ Sed quia forsan tiriaca magna
nō inuenitur perfecta Nam isti ribaldi ⁊ praui
aromatarii qui ipsam vendūt sophisticant quia
duplicāt siue triplicant mel vel tiriacam ipsi fa
ciūt sine trocissis de tiro ⁊ in tali nulla reperit̄
ꝓprietas tiriace perfecte andromachi ⁊ ꝑ cōse
quens cōtra venena non aliquam oꝑationem
facit scilicet attrahendo ad se vel extra expellē
do siue consumendo ⁊ sic dicta tiriaca in pre
seruatione vel in curatione febris pestilentialis
nullū iuuamētum inducit in corpore humano
imo nocumentum quia ꝓpter vsum ipsius tiri
ace corpus sup calefit ⁊ cor est in causa attra
hendi aerem corruptum ad ipsum. tunc meli
us est vti metridato finissimo approbato q̄ꝫ ti
riaca. ꝓpterea quia in cōpositione metridati ꝑ
aromatarios non tantus error fit quia descrip
tiones metridati nō sunt plures sicut in tiriaca
Amplius scire debes vt scribunt Auicēna qn
to canone. ca de tiriaca ⁊ in libello de viribus
cordis. ca. ultimo ⁊ Auerrois in libro de tiria
ca etiāqꝫ Arnaldus de villanoua in libro de ti
riacalibus medicinis dicentes ꝙ tiriaca dupli
cem oꝑationem facit scilicet ex simplicibus ex
quibus componitur ⁊ ex tota forma que post
fermentationem ex eis resultat vel euenit nam
ut dicit Auerrois vbi sup̄ ꝙ in qualibet quan
titate ex minimis ꝑtibus tiriace inuenies om
nes speties virtutū medicinaꝝ singulariū que
in ipsius summa ingrediunt̄ videlicet ꝙ in q̄li
bet ꝑte eius inuenies verbi gratia virtutē opii
⁊ euforbii ⁊ aliaꝝ medicinaꝝ ex qbus ipsa cō
ponit̄ sicut inuētum est in qualibet parte pomi

coloꝛ odoꝛ ⁊ sapoꝛ ⁊ sicut inuenta sunt quatu
oꝛ elemēta in quolibet composito ex eis Et ex
simplicibus quidem pꝛecipue ante eius perfec
tam fermentatiōem scilicet post sex menses du
pliciter tiriaca operatur primitus autem infrigi
dando ⁊ stupefaciendo pꝛopter opij virtutem
Deinde calefaciēndo ⁊ dissoluēdo medicinis
calidis superantibus tandem frigiditatem opij
ideoq̧ a medicis administraᷓ in doloꝛibus co=
lice passionis ⁊ doloꝛibus matricis ex ventosi
tate factis Secundo tiriaca vero post eius per
fectam fermentationem inuenitur in ea virtus
maioꝛ virtute singularium medicinaꝝ vt Auer
rois declarat nam inuenies ꝙ mixtum quod
generatur ex aqua ⁊ terra est res durioꝛ ⁊ gra
uioꝛ quolibet istoꝝ ⁊ est illud plumbū Etiāq̧
inuenies in igne. ignis enim materialis foꝛtio=
ris calefactiōis est q̄ȝ sit ignis in spera sua ⁊ sic
virtus tiriace q̄ euenit ex suis simplicibus sin=
gularibꝰ est foꝛtioꝛ cōtra omne venenū q̄ȝ sit in
singularibus ⁊ hoc nō est scitū nec notū per vi
am rationis sed solo experimento. ⁊ ideo dicūt
sapiencioꝛes pꝛecise ꝙ directio ad compositio
nem tiriace pꝛocessit ab inspiratione pꝛouiden
cie diuine vel arte inspiratiua consimili Pꝛo
intellectu veritatis tiriace attencione dignum
est si competat in pꝛeseruatiōe a pestilētia vsus
eius; ⁊ Auicēna in quinto canone capitulo de
tiriaca ⁊ in pꝛima quarti capitulo de pestilen=
tia inquit ꝙ pꝛeseruat a pestilentia ⁊ confoꝛtat
spiritus nostros ⁊ calidum innatum Sed con
tra hoc dictum Auerrois in tractatu de tiriaca
facit plurimas rationes Pꝛima ratio est nam
illud ꝙ habet naturam veneni non confoꝛtat
caloꝛem naturalem a ꝓpꝛietate. sed tiriaca ha
bet hoc quia in ea sunt carnes tiri que sunt ve=
nenose Secundo ꝙ transmutat corpus de cō
plexione vna ad aliam non videtur confoꝛtare
sed tiriaca est huiusmodi q̧a conuertit coꝛpus
ad complexionem colericā vt octauo terapen
tice Galienus capitulo penultimo Item quia
in medicina in qua sunt virtutes excedētes in
trāsmutando nos nō videtur ꝙ confoꝛtet nos
sed in tiriaca sunt tales vt opium ⁊ squilla scor
deon ⁊ huiusmodi quia ista non coꝛrūpuntur
sed saluātur virtutes eoꝝ sicut in mixto elemē=
ta Sed clarius hoc voluit Auerrois tractatu
de tiriaca ꝙ tiriaca non confoꝛtat calidum na=
turalē hominis sani sed hominis positi in dispo
sitione mala veneni vel humoꝝ qui habēt qua
litatem similem veneno ⁊ ipse arguit sic aucto=
ritate Galieni quinto de simplici medicina nā
medicina que est media inter coꝛpoꝛis naturā
⁊ naturā veneni siue inter medicinas ⁊ vene=
na nō confoꝛtat a ꝓprietate calidum naturalē
imo inquantum habet de veneni natura ledit
calidum naturale sed tiriaca est huiusmodi er=
go ⁊c̄ Amplius in tiriaca sunt medicine medie
inter medicinas ⁊ venena ergo virtus eius su=
per medicinas est foꝛtioꝛ virtute medicinaꝝ ⁊
debilioꝛ in virtute venenoꝝ; q̄ȝuis compositū
declinet versus naturam iuuantium tiriaca ha
bet de natura veneni Item confirmatur ꝑ dic
tum Galieni vbi supra ꝙ si homo sanus conti
nuat super vsum tiriace non oꝑabitur super eo
venenum siue medicina venenosa nam accidit
ꝙ homo qui vsus est tiriaca non patitur a ve=
neno ergo factus est similis veneno quia illud
quod in aliud non agit effectū simile est ei pꝛo
culdubio Ex hoc sequitur ꝙ ille homo est fac=
tus diuersus a cōplexione alioꝝ hominum q̧a
acquisiuit talis homo qui vsus est tiriaca vnā
complexionem contrariam venenis siue medi
cinis venenosis Ex hoc seq̄tur ꝙ coꝛpus ve=
nit ad complexionem medicinaꝝ vincentiū ve
nena Ex hoc etiā sequitur ꝙ coꝛpus nō rema=
nebit in termino naturali ⁊ hec permutatio est
egritudo Item Auerrois arguit ꝙ tiriaca nō
competit in conseruatione sanitatis nā illi me=
dici qui contra precepta Auerrois regebant fi
lios regis cum tiriaca in conseruatione sanita=
tis dampnificauerunt eos multum Circa hec
dicta Auerrois possunt poni due conclusio=
nes; pꝛima est ꝙ tiriaca nō habet virtutes cali
dum hominis sani cōfoꝛtandi; secūda est ꝙ ipa
tiriaca non competit in regimine conseruatio=
nis sanitatis Ad declarationē ⁊ solutionem ha
rum conclusionum dicit gentilis ꝙ si mediti=
ne dicte alixiterie id est a moꝛte liberantes sint
venenose siue occidētes siue deliterie sunt me=
die inter medicinas ⁊ venena Secundo dicit
ꝙ potest sustentari ꝙ tiriaca a pꝛoprietate con
foꝛtat calidum naturale Ad hoc declarandum
infert cōclusiōeȝ dicēdo ꝙ medicine liberātes

a veneno generali diuisione sunt duoꝝ modo⸗
rum quedā que hoc faciunt cōfortando calidū
naturale cordis ⁊ calidum alioꝝ mēbroꝝ dan
do quandam ꝓprietatem per quam fit fortis
contra venena ⁊ alia occurrentia ⁊ talia sunt
vinum iacinctus grana citri cortices limonum
smaragdus vt dicit Rabi Moises in libro suo
de venenis. ita ꝙ calor naturalis noster cum
hijs medicinis dictis scilicet granis citri iacin⸗
to smaragdo ⁊c̄ calor innatus potest opari id
ꝙ sine eis non potest taliter ⁊ fortiter operari
Et ꝗuis iacinctꝰ nō det calori naturali formā
sufficit enim ꝙ ei assistat ⁊ hoc intellexit Aui⸗
cenna in libello de viribus cordialibus quādo
dicit ꝙ iacinctus nō indiget ꝑmutatiōe in sub
stantia nec in accidentibus proprijs ad hoc vt
agat sed mutatione in vbi siue loco ⁊ similes
modi cōfortandi reperiuntur in multis alijs re
bus. sicuti si smaragdus ponatur supra corpus
iuuat in dissinteria vt dicit Auensoar capitulo
de excoriatione intestinorū ⁊ hoc confirmauit
Rabi moises laudando zoar sup omnes exper
tos ⁊ magis verificat̄ ꝑ dictū ꝓtholomei in
centiloquio ubi inquit celeste sigillum ⁊c̄: que⸗
dam autē sunt medicine que a veneno liberāt
agendo in venenum ⁊ iste sunt duorum modo
rum ꝗdam faciunt hoc venenum corrumpen
do vel alterando siue vigorem remittēdo: que
dam faciunt hoc euacuando ipsum a corpore
ille autem que faciunt hoc alterando siue cor⸗
rumpendo venenum sunt duoꝝ modoꝝ que⸗
dam que corrumpunt venenū vehementi ope
ratione manifesta sensui sicut canterium illis si
venenū est frigidum calefacere sicut ei qui sūp
sit opium vel iusquiamū damus castroreum vt
quarto libro fen sexta. vel si venenum est cali⸗
dum infrigidare sicuti ergo in veneno viscoso
putrifactiuo damus fortiter incissiua vt in cura
fungorū stercus galline . quedam vero remit⸗
tunt siue corrumpunt venenum sine vehemen
ti opatione ⁊ hoc faciunt qualitate prima vel
secunda vel sua substantia sicut lac ⁊ aqua te
pida multitudo ⁊ ciborum multitudo in qui⸗
bus veneni substantia inbibitur ⁊ confunditur
⁊ sua acuitas remittitur de qua Auicēna quar
to canone fen sexta capitulo primo de cura illo
rum qui sumpserunt venenum. etiāꝙ quedam

medicine corrumpunt venenum cū ꝓprietate
non cōiuncta forti operationi sicut semen citri
vnde sexta quarti tractatu tercio capitulo vice
simoprimo semen citri contrarium est omni ve
neno vt quinto colliget capitulo de citro ⁊. ca
de fungis Auicēna dicit ⁊ pira sūt tiriaca fung
orū. certum enim est ꝙ grane citri ⁊ pira non
faciunt vehementem operationem in corpus
nostrum quantumcumꝙ homo sanus comme
dat non permutatur ab eis Certū vero est ꝙ
iste non sunt res venenose sed secure in tempo
re sanitatis possumus eis vti ⁊ cū hoc iste res
habent ꝓprietatem cōfortandi calidū naturale
etiamꝙ agendo in venenum cum proprietate
sua ⁊ sic vno quoꝙ modo liberare possūt a ve
neno ⁊ non sunt venenose Ex hijs dictis infe
rimus vnam conclusionē contra Auerroim ꝙ
non omnis medicina liberans a veneno est ve
nenosa sicut diximꝰ de granis citri ⁊ alijs Di⸗
camus ergo ꝙ quādo sermones Galieni erūt
intellecti verum dixit nā Galienus nō enume
rat in capitulo illo medicinas tiriacales siue li⸗
berantes a veneno nisi illas ꝗ sūt cū forti ope⸗
ratione scilicet cum corruptione vel euacuatio
ne sunt liberantes ⁊ magis manifesto modo li
berant a veneno ⁊ magis directe euacuando
sicut caro tiri ⁊ vipere in veneno scorpionis ꝗ
cū proprietate coniuncta forti operationi hoc
faciunt propter hoc granorum venenorum si
samini quantitas talem effectum facere potest
cōtra venenum ⁊ sunt venenose res De alijs
medicinis liberantibus a veneno que non sunt
venenose in alio capitulo posuit Galienꝰ: nunc
restat dicere de tiriaca in quo ordine dictorum
ponere debemus Et dicamus ꝙ tiriaca nō fer
mentata que non habet vnā formam commu
nem est medicina iuuans contra venena ⁊ est
liberans ab eo per proprietatem cum vehemē
ti operatione per fortes qualitates venenosas
⁊ non venenosas medicinarum componentiū
tiriacam: ea propter euenit effectus fortis qui
non conuenit homini sano in regimine conser⸗
uatiuo sanitatis Et dicamus ꝙ si tiriaca cōfert
veneno scorpionis ⁊ intrat in ea agaricus si cō
fert veneno tiri quia intrat in ea caro tiri si ve
ro confert veneno tali vel tali quia intrat hoc
aliud ⁊ sic bene dixit Auer. ⁊ sua ratio ꝓcedit

in tractatu de tiriaca qui probat tiriacam esse
venenosam quia compositam ex medicinis me
diis inter medicinas ⁊ venena ⁊ liberat a ve-
neno cum vehementi operatione per virtutes
simplicium ⁊ quantum ad hoc habet nomen
rei vel rerum multarum medicinarum veneno
sarum quia multa sua simplicia sunt venenosa
Ideoq͡ʒ usus talis tiriace non fermẽtate in cor
pore hominis sani frequentatus non est licitus
imo prohibitus quia esset in causa permutatio
nis complexiõis corporis ad deteriorem com
plexionem ⁊ sic corpus non permaneret in ter
mino naturalis complexionis sicut supius dic-
tum est in quodam argumento Si autem tiria
ca sit fermentata est aliud iudicium quia habet
vnam formam additam formis simplicium ⁊ il
la forma est vna sicut vna anima ⁊ hec forma
est specialis siue specifica que sequitur ex com
plexione simpliciũ medicinarum idest ex cõplexio
ne earũ resultante et ista forma est aliud q̃ʒ for
ma simplicium vt septimo metaphisice commẽ
tator vltimo commẽto ⁊ talis forma habet ali
as operationes a formis simplicium quia effec
tus formarum specificarum non possunt per
rationem inuestigari sed sciũtur solo experimẽ
to vt Auerrois quinto colliget ⁊ primo canti
corum ⁊ Galienus nono de simplici medicina
sexto capitulo ⁊ zoar tracatu decimo capitu.
quarto ⁊ Rabi Moises in principio commen
ti amphorismorum ⁊ ista forma specifica tiriace
est talis que est conformis nostro calori inna-
to etiam acquirit sibi confortationem ⁊ propri
etatem mirabilem contra venenum igitur ha-
bet duas virtutes a proprietate scilicet vnam
confortandi spiritum ⁊ calorem innatum ⁊ ui
gorandi illum ⁊ aliam virtutem a proprietate
expellendi venenum sicuti famosiores docto-
res medicine affirmant per experientiam con-
tra Auerroim ꝙ tiriaca habet virtutem con
fortãdi calidum naturale hominis sani vt dix-
it Auicenna vbi supra ⁊ alij solemniores auc
tores hoc dicunt ⁊ affirmant per experiẽtiam
vt testificat Andromachus in secundo capitu-
lo primi libri ⁊ Galienus in capitulo de com-
moditatibus tiriace inquit Consulo propter-
eas que fiunt circa aeris cõstitutiones ⁊ prop-
ter alias necessitatum causas accipere de hoc

antidoto frequenter etiam sanum existentem
Amplius Galienus multa scripsit de ea tiria-
ca que non possunt vere esse nisi magnam pro
prietatem haberet confortandi calidum natu-
rale Dixit enim quot vigorat virtutem ⁊ facit
bonam eucrasiam ⁊ facit ad anime prudẽtiam
⁊ Auicenna in quinta canone ⁊ in libello de
viribus cordialibus preallegato capitulo dicit
ꝙ temperat complexionem humanam ⁊ con-
fert ei ⁊ letificat cor ⁊ auffert tristitiã ⁊ postea
subdit ꝙ homo temperate complexionis quã
do vtitur tiriaca vel metridato prosunt ei ad
confortationem cordis maximo iuuamento ⁊
conseruat sanitatem in ipso ⁊ serapio tractatu
tertio dicit de tiriaca est enim maximum iuua-
mentum in conseruatione sanitatis Ex omni-
bus hijs testimonijs habemus ipsam posse cõ
cedi ad conseruationem sanitatis Ex hijs dic-
tis possumus soluere conclusionem de tiriaca
magna si conferat in conseruatione sanitatis
Dicamus ut gentilis dicit ꝙ regimen conser-
uatiuum est duplex quoddam purum in quo
solum conseruatio intenditur ⁊ non est suspec-
tio ꝙ hoc corpus sit in aliquo lapsu ⁊ in hoc
regimine non cadit vsus tiriace quia licet cor
a sua proprietate tiriace confortetur non ab-
soluitur ab operatione forti simpliciũ ⁊ ꝑmaxi
me si tiriaca est recens Aliud regimẽ est preser
uatiuum prouidens alicui futuro periculo de
quo cadit suspicio siue propter causas extrin-
secas inopinabiles de suspectione veneni vel
morsu a venenis vel a corruptione aeris pesti
lentialis a quibus nullus homo securus viuit
vel ꝓpt̃ causas intrĩsecas de generatiõe humo
rum ꝑuorum a q̄bus etiã null⁹ homo secur⁹ viuit
quãtũcunq͡ʒ optime sanus ⁊ ꝓpt̃ varias cibo
rum indigestiones ⁊ illarum superfluitatum ex
pulsiones priuationes ⁊ retentiones vel prop
ter aliquas indiuiduales conditiones homo
optime sanus generat aliquem humorem pra-
uum qui ponit eum in periculo mortis Sequi
tur ex hijs ꝙ in regimine preseruatiuo ingredi
tur vsus tiriace Sed hec dicta indigent ampli
ori declaratione ⁊ debes scire ꝙ licet tiriaca a
proprietate multa iuuamẽta habeat. rationem
tamen assignare debemus in modo vsus eius
Et ad hoc inuestigãdũ oportet describere eta

tes tiriace: ⁊ cōsiderandū ꝙ licet etas sit dispo
sitio ꝓprie viuentibus attributa tamē in ꝓprie
⁊ similitudinarie non viuentibus attribuitur il-
lis in quibus secundum temporum varietates
apparet effectuum varietas ⁊ hec est tiriaca vt
per experientiam est repertum Iterum cōside
randum est ꝙ sicut in homine distribuūtur qua
tuor etates secundum Auicennam scilicet in
fancia pubertas adolescentia ⁊ iuuentus ⁊ se-
nectus: nā infantia incipit a principio ortus sue
animacionis ⁊ habet formam humanā sed de-
bilis operationis ⁊ durat vsq ad .xiiij. annos
pubertas incipit in .xiiij. anno ⁊ est manifestum
augmentum ⁊ homo iam apparet magnus ⁊
fortis ⁊ durat vsq .xxv. annū adolescentia est
finis augmenti vt quinto Amphorismorū ⁊ eti
am iuuētus durat vsq ad .xxxvi annos vel .xx
xx. Senectus est finis tocius etatis ⁊ sic docto
res attribuerūt tiriace etates quatuor dicte sci
licet infantia pubertas adolescentia iuuentus ⁊
senectus Dicamus vt nobis apparet ꝙ tiria-
ca potest dici fermentata quando habet for-
mam sed non alias dispositiones sicut homo in
fans qui non habet fortes dispositiones ⁊ ha-
bet formam ⁊ magis fortes dispositiōes habet
pubertas in homine qui habet gradus vsq ad
complementum iuuentutis: consimiliter tiriaca
potest dici perfecta in forma cōmuni tiriacitatis
licet non in omnibus dispositionibus est fortis
Ideoq sicut est dare gradus vsq ad comple-
mentum dispositiōis hominis quia minus per-
fectus est a principio pubertatis vsq ad princi-
pium iuuentutis in iuuentute autem habet vl-
timū complementū dispositionū ⁊ sicut a prin
cipio senectutis remanente forma substantiali
hominis homo procedit deficiēdo vsq ad mor
tem sic tiriaca post senectutem moritur Et no-
ta ꝙ quedā est tiriaca breuis vite ⁊ habet eta-
tes breues ⁊ cito fermentatur vt in regionibus
calidis quedam est tiriaca longe vite ⁊ longas
habet etates sicut homines longe vite in regio
nibus frigidis vel temperatis ⁊ permaxime in
frigidis ⁊ est infans ⁊ pubes vsq ad vicesi-
mū annum ⁊ in alijs viginti annis habet sta-
tū ⁊ in alijs viginti declinat: ergo post sexa
gita annos est mortua ⁊ hoc est ꝙ dicit Auer
rois in tracratu de tiriaca: teriace operatio-
nes non mutantur nec separantur ab ea: spacio
viginti annorū ⁊ in virtute sua manet vsq ad
quadragesimū .v. annū ⁊ minuit suā operationē
vsq ad sexagesimū annum ⁊ quando est vltra
sexagesimum annum non potest perficere nec
complere operationes suas ideo in regione ca
lida tiriaca est breuis vite ⁊ est infans ⁊ pubes
vsq ad decem annos ⁊ post in alijs decem est
in statu ⁊ sunt viginti: postea vsq ad decem de
clinat: ergo post triginta annos hec tiriaca cito
fermentata est mortua Ex hijs notatis sequit
ꝙ tiriaca habet tria tempora scilicet augmentū
statum ⁊ declinationem tempus vero augmen
ti est infancia ⁊ pubertas: tempus adolescentie
⁊ iuuentutis est status ⁊ tempus declinationis
est senectus sua Ex hijs intelligere debemus ꝙ
tiriaca ante fermentationem scilicet ante infan
tiam est fortis virtus ⁊ operatio per simplicia
⁊ est debilis per formam comunem specificam
tiriacalem resultantē quia illā non habet Ve-
rumtamen que est infans scilicet sex mensium
non habet formam cōmunem specificam tria-
ce sed habet propinquum fieri forme ꝙ potest
dici formam esse Et talis tiriaca sex mensium
habet operationem ab illa forma specifica debi
lem sed fortem a simplicibus medicinis: ex hoc
sequitur ꝙ tiriaca vnius anni habet virtutem
comunem magis fortem ⁊ simpliciū magis de
bilem Ex hijs dictis respondere possumus ad
aliqua argumenta superius facta si bene consi
deras Amplius dicamus ꝙ tiriaca qua vtimur
contra venena non debet esse recens scilicet an
te fermentationem ex hoc quia non habet nobi
le iuuamentum a forma communi specifica sed
debemus vti tiriaca a tempore perfecte fermē-
tationis vsq ad senectutem: ⁊ quando tu vis
operationē maiorē simplicium tanto eligas nō
fermentatam vel in fermentatione magis nouā
verbi gracia: si volo a tiriaca exsiccationem ꝑ
carnes vipere vel fortiorem stupefactionem ꝑ
opium eligas eā que est infans ⁊ si vis facere
maiorem exsiccationem eligamus eam ante in
fanciam sue compositioni propinquam Alteri
us dicendum est ꝙ in egritudinibus verbi gra
tia paralisi quartana humiditatibus stomachi
superfluis opilationi matricis regulariter tiria
ca antiqua vti debemus Ratio est quia in istis

non queritur fortis operatio que est in tiriaca
ante senectutē sufficit in hijs tiriaca senescens
Et aduertendū est ꝙ quāto tiriaca iuuenilis
excedit senilē in bonitate oꝑationis per specifi-
cā formā tiriacalem in tantū etiā est ꝑfectioris
operatiōis ꝑ simpliciū virtutes ⁊ vigorosius
agit plusq̄ senil'. sed tiriaca iuuenili rarius ⁊ in
minori quātitate vti debes. senili vero in maio
ri quātitate ⁊ frequētius Et nota secūdū doc
trinā doctoꝝ dosis tiriace recētis est ab aureo
semis ad aureum vnū sed senilis tiriace nō est
talis dosis eius sed maioris quātitatis ⁊ intel
lige ꝙ aureum quādoq̄ est dragma vna quā-
doq̄ minus q̄ dragma Communior tamē ac
ceptio ⁊ vsualior est ꝓ dragma hic rome ⁊ per
totā istam regionem est plusq̄ dragma. verūta
men scire debes ꝙ doses tiriace nō sunt certe
quātitatis determinate qa ātiqui ⁊ solempnes
medici nō posuerūt determinatā dosim quia
dosis tiriace est inuenta exꝑimento ⁊ daē com
muniter a quantitate fabe vel lupini vsq̄ ad
dragmā vnā ⁊ aliquid plus ⁊ addimus ⁊ di-
minuimus dosim cōsiderationē habēdo ad ea
que Auerrois scribit tractatu de tiriaca vbi in
quit. ⁊ oportet vt derelinquaē estimationi me-
dici nā tiriaca diuersificatur in potu eius secun
dū fortitudinē ⁊ debilitatē tiriace in etate sua
⁊ secūdum cōplexionem infirmi ⁊ regionem ⁊
tempera anni ⁊ secundū aerē corruptū in sub-
stantia ⁊ qualitate Sed vlterius de tiriaca at-
tentione dignū est si supposita suꝑ loco morso
animalis venenosi vel suꝑ pustulā venenosam
valeat extrahere illud venenū ⁊ videtur ꝙ sic
nam caro vipere si emplestreē super morsum
vipere valet vt Auicēna sexta quarti capitulo
de emplastris ad morsurā viperaꝝ ⁊ Galienꝰ
decimo de simplici medicina inq̄t ꝙ quidā se
curauit a lepra cum carne serpentū commesta
⁊ linita Auenzoar vero tertio thesir capitulo
nono ponit ꝙ si tiriaca ponitur super pustula
venenosa valet ⁊ etiam Galienus in libro de
commoditatibus tiriace laudat tiriacā in mor-
su canis rabidi si ad extra ponaē ⁊ bibatur con
firmat hoc Galienus in dicto libro ꝙ tiriaca
ad extra posita vel vt aliqua ventosa emulget
⁊ trahit venenū ad se ex profundo ⁊ eum cor-
rumpit ergo tiriaca habebit virtutem ⁊ propri

etatem trahēdi venenum ad se ⁊ pellēdi illud
sicut farmacū solutiuū Ad declarationem haꝝ
auctoritatū gentilis lōgos sermōes facit quos
abreuiabimꝰ quādā distinctiōez faciēdo ꝙ tiri
aca habet duas v̄tutes scilicet trahēdi ad se ve
nenū ⁊ post expellēdi illud qa talem virtutem
habet tiriaca qualē caro vipere idest tiri sed ca
ro viꝑe extra pellit venenū si sumaē hoc appa
ret qa v̄tus eius erit mouere suꝑfluitates hu-
moꝝ ⁊ humores venenosos ad extra cuiuslibz
alterius aīalis qua de re a ꝓꝑetate mūdat leꝓ
sos vt Arnaldus in speculo ꝙ ꝓbaē ꝑ Galie-
nū. v. de simplici medicina ⁊. v. colliget qa ge
nerat pediculos ⁊ excoriat cutim ergo si caro
vipere trahit venenū ad se ꝑ sil'itudinez scilicet
ꝑ formā specificam ergo tiriaca habebit talem
v̄tutē trahēdi ⁊ post expellēdi venenū Ad elu
cidatiōez q̄ dicta sunt dicit gētilis ꝙ tiriaca nō
habet virtutē vl' ꝓꝑetatem trahēdi ad se vene
nū sed expellēdi a se ita ꝙ si intus exhibeatur
siue ad extra supponatur sua virtute venenum
extra corpus exiet ⁊ expelleē ⁊ quādo dicitur
ꝙ caro vipere trahit venenū ꝑ similitudinē di
ciē ꝙ ibi sumiē traxio in ꝓprie quia trahit extra
corpus idest ꝙ caro vipere vel tiriace facient
venenum extra corpus exire causa est qr tiria-
ca dat calori naturali ꝓprietatem expellēdi ex
tra corpus venenū Ad hanc expulsionē adiu-
uat proprietas tiriace ⁊ tunc calor cōfortatus
naturalis simul cū ꝓprietate tiriace expellūt ve
nenū extra corpus scilicet ꝑ vias cōuenientes
vt vomitu fluxu ventris vrina vl' sudore ⁊ hoc
secundū diuersitatē hominū in aptitudine haꝝ
partiū ad recipiēdas materias venenosas quo
modo tiriaca approximata loco morsus anima
lium venenosorum expellit ad extra venenum
dicitur ꝙ tiriaca approximata loco morsus vir
tus eius per vapores penetrat intus vsq̄ ad
cor ⁊ confortat calorem innatum quo confor-
tato simul cum proprietate tiriace corrumpunt
venenū ⁊ extra expellunt ꝑ insensibilē resoluti
onē vl' sensibilē ⁊ sic tiriaca non habet virtutē
attractiuā ad se sed expulsiuā veneni ⁊ cū hijs
dictꝭ poteris soluere instācias superius factas
⁊ sic modus soluendi potest probari ⁊ verifica
tur ꝑ exemplum ⁊ per experientiam quam dat
Johannes de sancto Amando supra andidota

rium Nicolai: ⁊ cōfirmat Arnaldus de villa-nova in suo speculo dicētes accipiatis caseum recentem ⁊ ponatur in extremitate vna herba toxica vt est napellus ⁊ per hoc caseus deni-gratur aut citrinatur ex alia parte ponatur tiri-aca: tiriaca aūt fugat illud venenū ⁊ facit deal-bare caseū ⁊ recedit illa nigredo in parte in qua erat. deinde caseus remanet cōmestibilis cū ta-men antea fuisset ꝑniciosus ob toxico propter hoc aromatarij faciunt experiētiā de tiriaca nā si fugiat venenum positū in caseo ⁊ caseus de-nigratus efficiatur albus tiriaca bona est si non tiriaca mala est ergo tiriaca expellit venenum a se hoc etiam confirmat Arnaldus in tractatu de dosi medicinarum tiriacalium vbi inquit ꝙ tiriaca sumpta intus pellit a se venenum ad op-positam partem ⁊ propter istam experientiam de caseo ⁊ rationibus superius ad hoc factis iste modus dicēdi videtur ꝙ sit magis propin-quus ⁊ cōsonus veritati quam alij dicēdi mo-di doctorum quos causa breuitatis dimitta-mus eorum fantasticas opiniones Restat autē ad completam doctrinam huius capituli dice-re de hora administrādi tiriacam ⁊ dicamus ꝙ si possibile est detur per sex horas post cibū ⁊ per totidem horas non commedat Auenzoar vero concedit septem horas ⁊ plus sed in tiria-ca necessitas non habet horam vt dicit Auen-zoar p̄mo thesir Auerrois autem concedit no-uem ⁊ totum hoc est secundum medietatem tē-poris totalis digestionis que est sexdecim ho-rarum ⁊ quantitas quidem equalis remanen-tie cibi in stomacho ⁊ egressionis eius est illud ꝙ est inter duodecim horas vsq; ad .xxij vt dicit Auicenna .tredecimo .iij trac. tercio ca-pitulo .octauo sed gentilis exponit hunc tex-tum aliter quam consiliator ⁊ contra consiliato-rē dicit ꝙ mora cibi in stomacho ⁊ eius egressi-onis sunt decem hore nam cibus qui comedit̄ in duodecima erit mora ⁊ egressio eius vsq; ad vicesimam secundam horam que sunt decē hore ⁊ per consequens totalis digestio non fit in sexdecim horis que erat opinio cōsiliatoris alias rationes facit gentilis contra eum tu per legas gentilem super istum textum Auicenne ea ꝓpter de hijs sermones ꝓlongare nō curo Verū tamē nō est inconueniens ꝙ in aliquo homine dū est sanus remaneat cibus in stoma-cho eius quandoq; ꝓpe quindecim vl' duode-cim horas Sunt ⁊ enim multi debilissime di-gestionis in quibus videmus hoc fieri ⁊ hoc accidit secundum cibi diuersitatem in leuitate aut grauitate quantum ad digestionem Nam quando cibus est grauis ⁊ stomachus debilis cibus retinetur vel moratur vsq; ad cōplemen-tum digestionis quindecim horis vel ad min⁹ duodecim horis Ideoq; dixit Auicenna quā-doq; remanet in stomacho aliquit de cibo vsq; circiter quindecim horas in dispositiōe sanita-tis vel duodecim horas Propterea valde at-tendere debes in administracione Tiriace in qua hora danda sit propter complexionum sto-machi diuersitatem in virtute digestiōis Sed ratio Auenzoar vbi supra est quia nullum far-macosum debet misceri cibo generatur enim in-quietudo ⁊ dolor: tiriaca autem non solum far-macosum sed ⁊ in medio naturarum pascenti-um corporum ⁊ ledencium ea corpora vt scri-bit Galienus quinto simplicium farmacorum cōcludendū est igit̄ ꝙ qñq; tiriaca est necessa-ria in preseruatione a pestilentia quandoq; nō necessaria quid autem dicendum sit de metri-dato quia secundum Auicennam Serapionē ⁊ Auerroim iuuamentum facit in preseruatiōe a pestilentia sicut tiriaca ⁊ est additi iuuamenti ⁊ confidentioris vtilitatis sicut dictum est ab Auicenna sed hic non intendimus amplius de ipso protelare sermones quamuis secundū sen-tentiam doctorum sapientum facit suam opera-tionem a forma specifica etiamq; a virtute sim-plicium vtiq; tiriaca

Capitulum quadragesimumseptimū in quo fiet ostēsio de medicinis sim-plicib⁹ intra corpus humanū assūp-tis vel eisdem exterius applicatis a primis qualitatibus vel secūdis vl' a virtute ꝓprietaria in p̄seruatiōe ⁊ cu-ratiōe pestilētie cōferētib⁹ sicut de bo-lo armeno vl' terra sigillata ⁊ de alijs

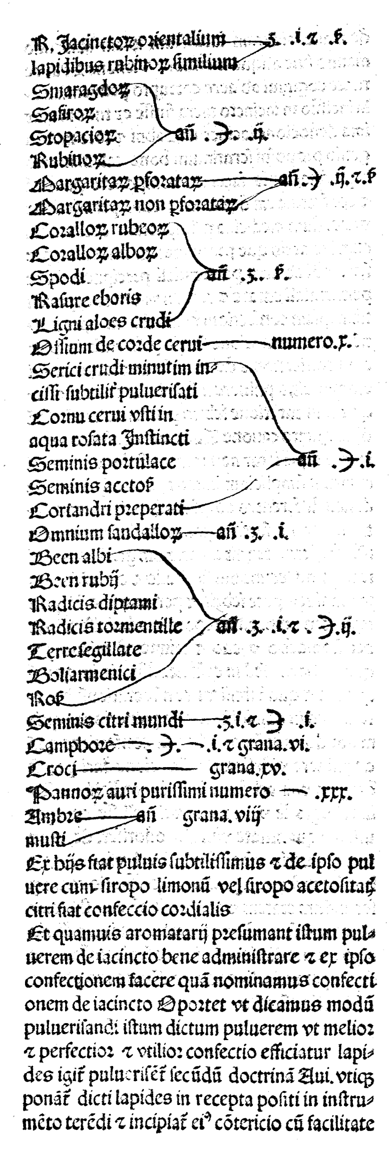
Post elucidationē superioris capi-tuli qualiter ⁊ quomodo tiriaca ⁊ metridatum per formam speci-ficam a pestilētia preseruāt nūc specialius dicendum erit de me-

dicinis simplicibus a virtute proprietaria cor-
pori humano conferentibus in preseruatione
pestis Sed ad alleuiandum laborem studenti-
bus plurima ⁊ vtilia medicinalia simplicia tiri
acalia que per diuersos libros erant diffusa su
matim scribemus secundum intentionem Aui
cenne ⁊ aliorum doctorum. ⁊ primitus de bo
lo armeno Nam bolum armenum est de sim-
plicibus medicinis ⁊ maxime appropriatis a
pestilentia preseruans Propterea sapientes
antiqui bolum armenum in febribus pestilen-
tialibus cū vino finissimo albo subtili bene lim
pbato maxime cum aqua rosata bibitum lau
dauerunt Propter hoc Auicenna secundo
canone capitulo de luto armeno inquit bolum
armenum enim est frigidum in primo siccum
in secundo ⁊ confert febribus pestilentialibus
bibitum ⁊ linitum ⁊ prohibet ambulationem
putredinis membrorum ⁊ post innuit confert
febribus ethicis ⁊ pestilentialibus proprie Et
plures quidem iam sanati sunt a pestilētia mag
na propter consuetudinem bibendi ipsum cum
vino subtili ⁊ si bibatur in pestilentiali febre ne
cessarium est ⁊ permisceatur vinum illud cum
aqua rosata vt vinum perducat ipsum ad cor
etiamqꝫ Auicenna de viribus cordis inquit. la
pis armenus proprietatem habet confortandi
cor ⁊ ipsum letificandi separādo insuper vapo
rem melancolicum ac fumosum a spiritu ⁊ mū
dificando similiter corpus ab humore melan-
colico vt alKafa qui inquit si bibitur bolum ar
menum cum vino aqua rosata mixto si sit pesti
lentialis febris iuuat si autem non sit febris nō
sit mixtum aqua eo ꝙ aptius penetrat virtus
eius Et nota quare dixit linitum intellige ad
faciem ⁊ pulsus ⁊ ad loca emunctoria quia ꝑ
clausionem pororum factam ab bolo armeno
multiplicantur ⁊ augentur spiritus ⁊ eos con
fortat insanis ⁊ in egris vero si liniatur super
morbo a forma proprietaria quadam contrari
atur sibi morbo pestilentiali. ⁊ necessarium est
bibere bolum armenum cum vino subtili pͥmo
quia ipsum bolum armenum est grosse substan
tie Secundo quia transcurrere moratur ⁊ vi-
num immediacius perducit ad cor permixtum
⁊ Serapio loquēs in suo libro de simplicibus
medicinis sic ait ⁊ qui sumpserit potum boliar
menici in tempore pestilentiali preseruatur ab
ea. ⁊ iam visum est multos euadere in tempo-
re pestilentie per ipsum Et attende bene nam
si reperitur clausio viarum vt in corporibus
flecmaticis precipue si fleuma dissoluit̄ in pul-
mone tunc vsus boliarmenici non esset omni-
no tutus propter boliarmenici frigiditatem ⁊
stipticitatem est tamen conueniens in corpori
bus colericis ⁊ sanguineis habentibus poros
aptos Ideoqꝫ firmauerūt cōcordit̄ oms doc-
tores ꝙ bolū armenū cū vino bibitū ꝓseruat a
corruptiōe aeris pestilētial̄ ⁊ a pestilētia Secū
do dicēdū est de terra sigillata nā terra sigillata
mirabilē opatiōeꝫ facit cōtra om̄e venenū secū
dū doctrinā omniū auctoꝝ Precipue est tex-
tus in libello de virib⁹ cordis loquēs de terra
sigillata inqt ꝙ ipa tempate complexiōis est in
caliditate ⁊ frigiditate cōformis humane com
plexiōi nisi qa siccitas maior est hūiditate ipius
habetqꝫ humiditatē cū sua siccitate vehemēter
ꝑmixtā ꝓpterea insunt ei viscositas ⁊ cōforta-
tio ⁊ habet etiā ꝓꝓetatem mirabilē letificādi ⁊
cōfortādi cor cū tiriacitate manifesta ꝓpt̄ hoc
cūctis obuiat venenis ita ꝙ si bibat̄ ante vene
nū siue post naturā sustinet ⁊ cōfortat ad expel
lendū eū etiāqꝫ videt̄ ꝙ insit ei ꝓꝓetas illumi-
nādi ⁊ tempandi ⁊ repandi spiritū ideoqꝫ ꝓser
uat ab aere pestilētiali ⁊ pestilentia Post hec
duo simplitia q̄ cōtrariāt̄ venenis ꝑmaxime ca
lidis a q̄litate frigida ⁊ sicca ⁊ a ꝓꝓetate cōfor
tādo cor De alia aūt medicina simplici dicēdū
est scilicet de camphora. ipsa enim est cōfortās
⁊ letificās cor vt in tractatu de viribus cordis
inquit Auicenna Camphora frigida est ⁊ sic-
ca in tercio ⁊ v̄tus eius est saluare substantiam
spirit⁹ cū dominio sue frigiditat̄ quādo ei⁹ quā
titas moderat̄ ⁊ fortasse adunat ipsam substā-
tiā spūs absolute frigiditas in cōplexiōe calida
⁊ post inuit Aui. aromatticas autē ei⁹ adiuuat
absolute ꝓꝓetatē ipsi⁹ in omni cōplexiōe ⁊ tē
perat̄ frigiditas eius cū ambra ⁊ musco est etiā
tiriaca ⁊ ꝓprie contra venena calida ⁊ acqrit
ab ea spiritus subtilitatem ⁊ luminositatem ve
hementem ⁊ propter hoc letificat ⁊ confor-
tat cor Auerrois vero quinto colliget inquit
Camphora frigida ⁊ sicca in iij ⁊ est subtil' sub
stātie ⁊ resistit putrifactiōi est ergo in ꝓseruatio

ne febris pestilentialis ⁊ eius curatione valde
iuuatiua De alijs vero medicinis simplicibus
operantibus a qualitate frigida ⁊ a proprieta-
te cor confortantibus sunt coriandrum coral-
lus sandali rose folia mirte nenufar ribes aceto-
sa ⁊ eius semen ⁊ succus eius ⁊ succus aceto-
sitatis citri ⁊ endiuia siluestris granata acetosa
spodium poma acetosa odorifera Omnes iste
medicine letificantes ⁊ cōfortantes ipsum cor
dicuntur vt inquit Auicenna in libello de viri-
bus cordis Alij autem auctores in suis codici
bus simplicium medicinarum scribunt ⁊ ipsas
tiriacales nominat Auicenna vbi supra tracta-
tu secundo capitulo secundo cum inquit Om-
nes quidem medicine letificantes cor ⁊ confor
tantes ipsum sunt tiriacales ⁊ de eis cum secu-
ritate vti poterimus scilicet electuarijs epitimati
bus saculis siropis ⁊ iuleb precipue componē
do sirupum de succo ribes vel acetose etiamq̄
de succo acetositatis citri ⁊ de agresta ⁊ de du
obus granatis scilicet acetosis ⁊ dulcibus ac
de endiuia siluestri Similiterq̄ de succo pomo
rum dulcium ⁊ acetosorū ⁊ potest fieri de eis
omnibus siropus ⁊ iuleb de eorum aquis aro
matisatum cū gariofolis ⁊ cinamomo De me-
dicinis simplicibus a caliditate ⁊ earum virtu-
te cor confortantibus plura earum enarare vo
lumus sūt autē hec muscus ambra lignū aloes
cortices citri ⁊ grana citri sericum mellissa cro
cus ⁊ radix tormentille ⁊ diptami ambre gris-
sie deronitū been albū ⁊ rubeū Sed equalitati
proxime sūt iacinctus aurū ⁊ argētū ⁊ buglosa
vt inqt Auicenna .xi. tertij capitu. vij. de medi-
cinis cordialibus Aliqui autem addunt rasu
ram eboris cornu cerui vstū ossa de corde cer
ui De aliq̄bus vera medicinarum simpliciū pro
prietatibus iuuamentis ⁊ vtilitatibus in p̄serua
tione a pestilentia ⁊ eius curatione inferius ali
quit dicemus Scribere autem proprietates om
nium medicinarum simplicium esset superfluū
⁊ elongare sermones quia iam in libris docto
rum scripta reperiūtur ⁊ sunt quasi verba Aui
cenne scripta .xi. tercij. capitulo tercio vbi inqt
Ego quidem non multiplico tibi sermonem in
numerando medicinas cordiales calidas ⁊ fri
gidas tu autem inuenies omnes scriptas in ta
bulis antiquorū Sed vlterius attensione dig-
num est ꝙ simplex medicina tiriacalis liberans
a veneno est illa que cōplexionem spiritus ab
impressione veneni reducit ad naturalitatē ⁊
ab ipso preseruat eam cum sua proprietate vt
Auicenna in libello de viribus cordis: verum-
tamen sunt alique medicine que letificant cor
⁊ hoc quidem faciunt quia nutriendo restau-
rant spiritum sicut vinum propter hoc dixit Me
sue capitulo de febribus pestilētialibus: de maxi
me conferentibus pestilentie a complexione est
vinum vinosum antiqum cū os ⁊ nares ⁊ ma
nus ⁊ facies ⁊ emunctoria ⁊ testiculi ⁊ virga
lauantur ⁊ aliquid sorbet ex eo purificat enim
animam ⁊ spiritus confortat aut prebent spiri-
tibus splendorē ⁊ lumen sicut margarita ⁊ se-
ricum cum potentia abstergendi quam habent
congregando: ⁊ prohibendo celerem dissoluti
onē spiritus ipsius sicut emblici ⁊ Karabe aut
temperando complexiones siue cum caliditate
siue cum frigiditate vt cum camphora ⁊ aqua
rosata aut auferendo per delectabilē complex
ionem ipsius sicut suauia aromatica: aut seques
trando melancolicum ⁊ turbidum humorē ab
eis sicut buglossa hac de causa dicit Auicenna
.xi. iij. trac. ij. capi. iiij. de cura tremoris cordis
calidi super buglossam vero sis audax ⁊ non ti
meas maliciam eius ⁊ vtere ea cū omni ꝙ in
potu tribuis ⁊ in cibo das ⁊ enī iā cucurrit cō
suetudo vt in potu tribuatur ⁊ similiter aque eius
distillate Auicenna vero de viribus cordis scribit
de ea lingua bouis calida est ⁊ humida in pri-
mo cuius proprietas est letificare mundificat
nāq̄ substanciā cordis similiterq̄ alique sunt
medicine letificantes cor propter proprietatē
innatam sicut iacinctus vt inquit Auicenna de
viribus cordis verumtamen lapis bezear inter
pretatur a sapientibus ꝙ est valens a tota pro
prietate contra omne venenum sed bezear mul
tiplices dicuntur secundum ꝙ sapientes dant
diuersa signa in cognitione ipsius bezear nam
Aui. in suis sinonimis inqt bezear idest lapis vi
ridis i quo tāta vis existit vt omne venenū ad
se expellat sicut smaragdus cui cōcordat Auē-
zoar in suo thesir. ca. prohemiali sed Auer. v. col
liget inqt lapis bezear est manifesti iuuamēti oi
bus speciebus venenorum ⁊ proprie valet morsui scor-
pioīs: sed aggregator dixit bezear iterpretatur libe

rans a morte ⁊ ipse nititur dicere lapidē bezear esse stopacium propter id ꝙ valet cōtra omne venenum vt ibidē dicit capitulo proprio ⁊ hic lapis bezear est mirabilis efficatie cōtra omne venenum immo plus valet q̄ȝ tiriaca quia ipsa tiriaca venenum propellit ante se vt dictum est superius in.ca. de tiriaca auctoritate Arnaldi de villanoua in suo speculo Hic autē lapis venenū ad se attrahit ⁊ post propellit āte se diuersimode siue exhibeatur ad intra siue ad extra applicetur namsi ad extra applicatur supra locū venenosum vt in morsu serpentis vel punctura scorpionis vel super carbunculi locū liniēdo vel fricando attrahit ipsum venenum ad se ipsum ⁊ postea resoluit ⁊ in sudorem conuertit ab intra vero si stopacius teneatur in ore valet mirabilit̄ cōtra venenū etiāqȝ ab aere pestilētiali ⁊ corrupto ⁊ pestilētiali ꝑseruādū ⁊ ꝑmaxime si fiat ex eo puluis subtilissim⁹ lauato cū vino odorifero accipiatur sed Albertus magnus in libro de mineralibus dixit de carbunculo ⁊ rubino ꝙ potest dici bezear propter id scribit de ipsis vbi inquit nam qui portauerit in digito suo vel digitis carbunculū seu rubinum vnum vel plures hic lapis solus mirabiliores virtutes omniūqȝ aliorum lapidum habere dicitur Tamen eius preciosus effectus est venenosū aerem ⁊ vaporosum fugare ⁊ hic lapis ad alios se habet sicut aurū ad alia metalla Similit̄ qȝ saphirus in ꝯseruatione ⁊ curatione pestis laudatur ab ipso Alberto vbi supra quoniā saphirus antracos fugat ⁊ interiorem ardorē refrigerat ⁊ lingue ardorem doloremqȝ frontis curat ⁊ hominem castum efficit Alij dicūt cornu serpentis ab omni veneno preseruat Ideo potest dici bezear nam ex presentia napelli ⁊ tiri ⁊ fellis leopardi ipse lapis sudat Est etiam alter lapis nomine praxius qui est mater ⁊ palacium smaragdi quia in ipso smaragdus inuenitur ⁊ talis est viridis viriditatē habens spissam sicut praxiū aliquando cū guttis rubeis aliquando cum albis ⁊ est experientia expertum ꝙ hic lapis ꝑseruat a venenis Ideoqȝ potest dici bezear Nam si ipse lapis sit in mēsa in qua ponitur venenum viridem colorē statim amittit ⁊ ablato veneno ad viriditatem reddit ⁊ valet contra prelia vnde Alexander macedo in prelijs semper super eum portabat etiāqȝ de smaragdo dicunt sapientes ꝙ est optinum remedium in preseruatione ⁊ curatione pestilentie ⁊ est de ipso experimentum inuentum ⁊ cōprobatum:nam cum buso lapidem ipsum intuetur oculi eius trepidant ⁊ si teneatur in mensa venena debilitat ⁊ si in ore teneatur veneni virtutem interficiendi perdit ⁊ si teratur subtiliter ⁊ dat̄ in potu post venenū a morte nos liberat Alii autem dicunt bezear esse iacinctum propter admirabilem suam proprietatem tiriacalem quam habet:quoniam ipsum tenere in ore valde hominum spiritus letificat vt Auicenna in libello de viribus cordis de ipsa scribit Iacinctus temperata esse videtur inest autem ei proprietas letificandi ⁊ confortandi cor ⁊ fortiter obuiandi veneno: ⁊ hec quidem proprietas est virtus non suis attributa cōponentibus sed manat ab ea eo modo quo diximus de magnete ⁊ innuit post:illud autem in quo testificantur antiqui iacinctū letificare scilicet ferre ipsam ⁊ proprie in ore quoniam ad letificationem alteratione nō indiget in substantia sua vel in accidentib⁹ inherētibus ei ⁊ abdaramē abensuefit auctoritate Aristotelis dicit quodlibet genus iacinctorꝫ suspensum collo vel portatum digito si intrauerit regionem pestiferam non ledetur ab ea sed potius mentibus hominum reddetur amabilis ⁊ eorum petitiones a maioribus cōplebunt̄ ⁊ dixerunt veteres ꝙ pondus .xx. granorū ordei portati collo seu in digito non videbit portator terribilia somnia sed sospes decumbet Constantinus vero dixit ꝙ iacincti qui granati dicuntur in collo vel in manu portati vel in aliquo corporis membro secum duxerit ⁊ intrauerit ad aliquā regionem pestilentialem non ledetur ab ea ⁊ si ingrediatur regionē vel prouinciam aliquam vbi cadant fulgura sit tutus ab eis quoniam supra iacinctum non cadunt fulgura Similiter Arnaldus de villa noua prima parte speculi capitulo de complexionato dicit ꝙ iacinctus coprus cōfortat ⁊ spiritus conseruat etiam si teneatur in ore Etiamqȝ omnes sapientes de iacincto omnia hec confirmant ⁊ creditur a me ꝙ carbunculus sit iacinctus ꝓpt̄ id ꝙ dicit̄ in libro fiducie de simplicib⁹ medicinis in.ca. ꝓpo de carbūculo vbi inq̄t

Carbunculus vel Jacot habet tres species sci
licet rubeus ⁊ croceus ⁊ lividus rubeus vero
est melioꝛ omnibus. ⁊ est lapis qui si supponat̃
in igne coleratur ⁊ pulcrioꝛ efficitur sed croce
us vero debilior est in igne: lividus vero non
sustinet ignem aliquo modo Aristoteles autem
dixit ꝙ cõplexio istoꝝ trium specieꝝ est calida
⁊ sicca Item dixit quidã ex medicis ꝙ rubeus
ap ꝓpinquat magis calori ⁊ lividus frigiditati
croceus enim est in temperamento ⁊ medius
existit inter ambos Item Aristoteles dixit ꝙ
si quis aliquem istoꝝ trium in annulo secũ de-
tulerit nõ ledetur ab infeccione moꝛtalitatis ⁊
iste doctoꝛ cõcoꝛdat cum Alberto magno in li
bꝛo de mineralibus vt supꝛa dictum est de car
bunculo sed de rubino ꝙ habeat talem ꝓprie-
tatem nõ legi nec in vsu est poꝛtare rubinum
causa ꝑseruationis pestis sed dicitur ꝙ carbun
culus coloꝛis rubei est melioꝛ quã croceus q
est coloꝛis stopacij igitur credẽdum est ꝙ car
bunculus coloꝛis rubei est iacinctus ⁊ est meli
oꝛ Jacincto coloris stopacij Sed ego Petrꝰ
pinctoꝛ ipsam iacinctum expertus sum pꝛeser-
uare a pestilentia ꝓpter illud ꝙ mihi contigit
Nam cum iuissem ad visitandum quendã no-
bilem dominã nomine dona Eufresina de mun
cuda ad villam suã de villamarchant extra ci-
uitatem valentinam per quatuoꝛ leucas ⁊ re-
pꝛri eam afflictam febꝛe pestilẽtiali ⁊ ego in di
gito manus sinistre poꝛtabam annulum auri in
quo erat impꝛessus vel inpositus iacinctus co
loꝛis lapidis rubini ⁊ exivi a camera dicte do-
mine pre timoꝛe contagij a pestilentia: nobilis
maritus suus vocauit me vt iremus ad audien
dam missam in capella illius castri ⁊ postq̃ȝ sa-
cerdos coꝛpus xpi sumpsit ego extans geni-
bus flexis volens surgere aduenit mihi sudoꝛ
frigidus per totã faciem ⁊ totum coꝛpus ceci-
di pꝛostratus in tarra cum tremoꝛe membroꝛũ
⁊ sincopi quadam ⁊ statim de vino odorifero
mihi datum fuit ⁊ aliquantulũ refocilatus fui
durauit tremoꝛ coꝛdis per mediam hoꝛam trãs
acto illo tremoꝛe ⁊ sincopi surrexi ⁊ aspiciens
manꝰ meas ⁊ vngues digitoꝝ que aliquãtulũ
denigrate fuerãt Vidi iacinctũ per mediũ frac
tum sicuti cum capillo capitis incissum fuis-
set ⁊ admiratus de tali incissione iacincti quia
de mane videram iacinctum ipsam abluendo
manus sine aliqua incissione ⁊ lesione Et in ve
ritate cogitaui ab aere coꝛrupto pestilentiali il-
la incissio in iacincto facta fuisse ex tunc in max
ima deuocione iacinctum habui ⁊ toto meo in
genio pꝛoposui scrutinium bone calculationis
⁊ graduacionis facere ⁊ componere puluerẽ
⁊ confectinoem de iacincto cum permixtione
tiriacalium medicinaꝝ simplicium coꝛdialium
cum iacinctis que pꝛopꝛietatem haberent pre
seruandi ab aere pestilentiali pꝛecipue a febꝛe
pestilentiali curare ⁊ certam vidimus experien
tiam ipsam confectionem mirabilem operatio-
nẽ facere in curatione febꝛis pestilentialis post
eius confectionis debitam fermentationem eti
amq̃ȝ ex eius puluere mirabile iuuamentum se-
quitur in curatione febꝛis pestilentialis Et quã
q̃ȝ in quinto canone Auicenne confectio de ia
cincto reperiatur non tamen est similium medi
cinarum simplicium immo alie sunt species coꝛ
diales differentes ab ipsa oꝛdinationis confec-
tione per me facta ⁊ graduata Uerumtamen
ista confectio tendit ad primum gradus frigidi
tatis ⁊ ad secundum siccitatis ⁊ est cõferens
in omni tempoꝛe febꝛis ⁊ per maxime in pꝛin
cipio ⁊ in omni anni tẽpoꝛe ⁊ administrari de
bet stomacho vacuo ⁊ ieiuno ad minus per
quinq̃ȝ hoꝛas sed in casu necessitatis in quacũ
q̃ȝ hoꝛa ⁊ quasi similem consideratiõẽ habe-
re debes in administracione pulueris nisi quia
maioꝛ dosis exibere debes de confectione quã
de puluere videlicet de cõfeccione dari potest
dragma vna vel due cũ aquis coꝛdialibus sci-
licet buglosse vel acetose vel mellisse cum par
uissima quantitate vini albi odoriferi dosis au
tem pulueris est a. ℈.i.ȝ.ß. vel vsq̃ȝ ad.ȝ.i. ⁊
hoc secundum exigentiam necessitatis etiamq̃ȝ
secundum etatem ⁊ conplexiõẽ cuiuslibet in-
diuidui ⁊ secundum tempora anni cum dictis
aquis nunc dictis. omnia hec sapientissimo me
dico operanti relinquantur Cuius recepta vel
oꝛdinatio est talis

℞. Jacinctoꝝ orientalium ʒ. i. ꝛ. ℈.
lapidibus rubinoꝝ similium
Smaragdoꝝ
Safiroꝝ
Stopacioꝝ ana. ℈. ij.
Rubinoꝝ
Margaritaꝝ pforataꝝ ana. ℈. ij. ꝛ. ℈
Margaritaꝝ non pforataꝝ
Coralloꝝ rubeoꝝ
Coralloꝝ alboꝝ
Spodi ana. ʒ. ℈.
Rasure eboris
Ligni aloes crudi
Ossium de corde ceruí numero. x.
Serici crudi minutim in-
cisi subtilit' puluerisati
Cornu ceruí vsti in
aqua rosata Instincti
Seminis portulace ana. ℈. i.
Seminis acetoſ
Coriandri preperati
Omnium sandalloꝝ ana. ʒ. i.
Been albi
Been rubij
Radicis diptami
Radicis tormentille ana. ʒ. i. ꝛ. ℈. ij.
Terre segillate
Boliarmenici
Roſ
Seminis citri mundi ʒ. i. ꝛ. ℈. i.
Camphore ℈. i. ꝛ grana. vi.
Croci grana. xv.
Pannoꝝ auri purissimi numero .xxx.
Ambre ana grana. viij
musti

Ex hijs fiat puluis subtilissimus ꝛ de ipso puluere cum siropo limonū vel siropo acetositat᷑ citri fiat confeccio cordialis

Et quamuis aromatarij presumant istum puluerem de iacincto bene administrare ꝛ ex ipso confectionem facere quā nominamus confectionem de iacincto Oportet vt dicamus modū puluerisandi istum dictum puluerem vt melior ꝛ perfectior ꝛ vtilior confectio efficiatur lapides igit᷑ puluerisēt᷑ secūdū doctrinā Aui. vtiqȝ ponāt᷑ dicti lapides in recepta positi in instrumēto terēdi ꝛ incipiat᷑ ei⁹ cōtericio cū facilitate deinde ponantur in tabula marmorea vt cum porphi subtiliter puluerisent᷑ ꝛ postea tota summa pulueris ꝓiciatur in tabulam vitream ꝛ in voluatur in vino odorifero ꝛ teratur donec exsiccetur ꝛ iterum teratur vtiqȝ fiat puluis subtilissimus ꝛ reseruetur in uase vitreo ꝛ si ex ipso puluere fiat confectio simili modo ipsa reponatur in vase vitreo ꝛ orifitium ipsius cum pgameno fortiter claudatur vt bona fermentatio fiat ꝛ hic puluis siue confectio de iacinto ratione ꝛ expimento comprobata est in preseruatione ꝛ curatione febris pestilētialis ꝛ q̄plurimū est iuuatiua ex proprietate specifica cōtracta post eius fermentationem verum etiā ex parte simplicium medicinaꝝ habentium similem proprietatem etiāqȝ valet contra omnē tremorem cordis p̄cipue prouenientem a causa calida Ulterius autem restat dicendum de alijs medicinis simplicibus cordialibus scilicet de margaritis de auro de serico ꝛ de tota substantia citri precipue de semine citri Margarite vero orientales mirabiliter valent in prohibitione celeris exalationis spirituum vt arnaldus in libello de retardanda senectute ꝛ Auicenna in libello de viribus cordis scribit margarite simeles sūt Karabe in natura ꝛ luminositate in opere non sequitur illas tamen in eis est ꝓprietas valde magna ꝛ Auerrois quinto colliget dicit margarite frigide sunt ꝛ sicce ꝛ valent multum cōtra passionem cordis ꝛ remouent tristiciā Similiterqȝ de proprietate auri est scribendum Auicenna autem in libello de viribus cordis inquit capitulo primo aurum indicatur inter iudicium argēti ꝛ iudicium iacincti ꝛ est quidē infra iacinctū ꝛ supra argētum cuius quidem cōplexio temperata est aliquātulum vicina calori ꝛ eius operatio a ꝓprietate Cōfirmat hoc Auicenna. ij. canone. ca. ꝓprio vbi inquit aurū natura est equale subtile ꝛ vltimo paraso ait sic mēbra anhelit⁹ ꝛ pectoris dicit cōfert doloribus cordis ꝛ tremori ipsi⁹ ꝛ malicie aie ꝛ q soli⁹ loquitur Ideoqȝ sapientes posuerunt eum in confortacione substantie cordis ipsum vniendo ꝛ spiritus clarificando Etiāqȝ de serico dicamus cū Auicenna in libello de viribus cordis capitulo ꝓprio vbi inquit quod sericū est ex fortibus letificantibus ꝛ est excellentius cū

est crudum Sed quandoqꝫ cadit iu vsum coc
tum potissime si nõ fuerit tinctũ: est autem cali
dũ ⁊ siccũ in primo ⁊ insunt ei subtilitas ⁊ rari
tas ⁊ ꝑueitas atqꝫ fulgur ⁊ ꝓprietas letificã-
di ⁊ cõfortandi cor vnde dilatat spirtum ⁊ so-
lidat ⁊ abstergit ⁊ clarificat ⁊ illuminat nec ta
men eius cõfortatio tantũ vni a ꝓpriaꝛ̃ spiritui
sed est poti⁹ cõueniẽs substãtie spiritus cuiusli
bet ita ꝙ cõfert spiritui aiato ꝙ patet ex eo ꝙ
visum cõfortat si oculi ex ipso colliriꝫenꝛ̃ De
semine citri nõ licet obliuisci ꝓpter magnã tiri
acalem virtutem eius cõtra venena ꝑcipue cõ
tra aeris pestilẽcialis corruptiõem ⁊ ꝑmaxime
valet cõtra tremorẽ cordis ⁊ sincopim ꝓueni
entem a matrice ex suffocatiõe eius. ꝓpter hoc
dicendũ est de tota substãtia citri secũdum ipsi
us ptes diuersas ⁊ ꝑmitus de corticib⁹ ipsius
citri complexiõe ⁊ secundũ Auicennã.ij.cano-
ne.capi.ꝓprio de citro inqꝫt cortex citri est cali
dus in.i.⁊ siccus in fine.ij.Et caro citri est cali
da in.i.⁊ humida in ipo Quidã aũt dixerũt ꝙ
est frigida ⁊ humida in primo ⁊ eius frigiditas
est magis: ⁊ ipsius acetositas frigida ⁊ sicca in
tercio: semẽ autẽ citri est calidũ in ꝑmo ⁊ siccũ
in secũdo: ⁊ subdit odor corticis citri rectifi-
cat corruptionẽ aeris pestilentialis ⁊ pestilẽtiã
⁊ in fine capituli dicit: semẽ eius dragme due
cũ vino ⁊ melle ⁊ aqua calida illinitum resistit
venenis omnibus ⁊ ꝓprie veneno scorpionis
bibitum aut linitũ ⁊ eius cortex est vicinus illi
⁊ in libello de viribus cordis diciꝛ̃ ꝙ citri cor-
tex est ex letificãtibus tiriacalibus cuius ꝓprie
tatẽ caliditas quidem adiuuat: est enim calidũ
⁊ siccũ in tercio ⁊ eius acetositas est ex cõfor-
tãtibus cor calide ⁊ sicce cõplexiõis ⁊ est ex cõ
ferẽtibus cardiace calide: post hoc autem est
in eo virtus tiriacalis vnde cõfert morsui repti
lium ⁊ serpentis ⁊ est frigide ⁊ sicce cõplexio-
nis in tercio Semen autem est eius tiriaca con
ferens venenis: videꝛ̃ autem ꝙ sit ex cõferenti
bus cordi ꝑbendo soliditatẽ substãtie spiritus
Auerrois autẽ.v.colliget dixit ꝙ semen est ca
lidum cũ forti siccitate ⁊ est supremum bezear
venenis que occidunt a tota specie Auenzoar
enim in primo theseir hoc cõfirmat dicens: cõ
mestio corticum citrorum confortat animam ⁊
cor semen vero eoꝝ quãdo bibiꝛ̃ sanat venenũ

⁊ subdit post inquiens folia limonum ⁊ eorum
cortices iuuãt similiter a veneno

Capitulum quatragesimũoctauũ in quo
fiet declaratio quando in febre pestilentia
li putrifactio vꝛ̃ corruptio existẽs venono-
sa in humoribus substancialibus cordis ꝑ
medicinam vero laxatiuã potest fieri illo
rũ melior educcio si cum ipsa permiscean
tur medicine cordiales

F Acta ostensione qualiꝛ̃ medici-
ne simplices cordiales preseruãt
⁊ curant a peste corpus huma-
num ipsius interius ⁊ exterius
applicatis ⁊ cetera Nunc dignũ
est attendere ꝙ si humores venenosi fuerint in
vẽtriculis cordis faciẽtes tremorẽ cordis vel
sincopim siue pestilẽtialem febrem oportet ꝙ
qualiscunqꝫ fuerit medicina purgans talem hu
morem necessarium erit vt cum tali medicina
ꝑmisceaꝛ̃ medicĩa cordialis vt ꝑducat operati-
onem medicine purgantis ad cor ⁊ sic in alijs
medicinis purgatiuis alioꝝ mẽbroꝝ debet po-
ni suum directiuum hoc voluit Auicenna.xi.iij
trac.ꝑ.ca.vi. cum inquit: in reliquis autem eua
cuationibus que sunt cum medicinis oportet
vt misceantur medicine cũ regimine predicto
⁊ regimine alio ⁊ illud est quoniã plures medi
cine euacuatiue sunt cõtrarie corpi quare opor
tet vt in eis absoluenꝛ̃ medicine cordiales ⁊ sic
cũ medicamine administrato in euacuatiõe hu
moris existenꝫ in corde sint associate medicine
tiriacales heza bartice ꝑtinentes cordi: ⁊ post
subdit dicens ⁊ illud est quãdo ipse etiã faciũt
penetrare medicinas euacuatiuas ad cor re-
mouẽdo eas ab alijs locis ⁊ post Auicẽna in-
nuit vnum documentum notabile dicens cũ
volumus ꝑmutare cõplexionem frigidam au-
daces sumus ad illud cũ medicinis calidis cõ-
mixtis cũ medicinis cordialibus calidis cũ cus
todia nostra ne accidat ex eis mot⁹ laboriosus
humoris cordis ⁊ cetera cũ ergo volumus ꝑ
mutare cõplexionem calidã nõ sumus ausi esse
cõtenti infrigidatiuis: nã substãcia ꝓpter ꝙ cor
creatum est. est spiritus effusus in ipso ⁊ est sub
stãcia calida scilicet caliditate innata vnde qñ
medicina cordi applicaꝛ̃ multum calida in mali
cia cordis frigida minoraꝛ̃ spirit⁹ cordis ⁊ resol

nitur ⁊ conuertit in fumum ⁊ conturbatur nec
in malicia cordis calida non oportet applicare
medicinas multū frigidas que extinguāt ipm
cor accipiēdo cor ꝓ toto aggregato ex substan
tia cordis ⁊ eius spiritibus ⁊ ꝓpter hoc est ne
cessarium ꝙ cum medicinis frigidis applicatis
cordi debent ꝑmisceri medicine calide cōfortā
tes calidum innatum cū ꝓprietate sua associa
ta caliditati eius ita ꝙ nō noceat radici scilicet
spiritui quia cor est subiectū quo fit anime retē
tio q̄ quidem complexio ⁊ aīa remanēt mediā-
te spiritu ideo spiritus potest dici radix. licet er-
go pura frigida in cura male complexionis ca
lide cordis cōferāt ramo scilicet corpulentie q̄
est complexionis subiectum tamen radici scili-
cet spiritui nocet quia eū debilitat quia ipsum
multū dissoluit ⁊ distempat sed tempate frigi-
da cōferunt. hoc cōfirmat Auicena cum inqt
qua propter nō inuenimus sapiētes antiquos
curasse maliciam complexionis calide que est
in corde ⁊ eius ꝙ accidit ei a ꝑmixtione medi-
cinaꝝ frigidaꝝ cum cordialibus calidis cōfidē
tes ꝙ si natura fuerit fortis discernet int̄ infrigi
datiuū ⁊ calefactiuū ⁊ afferret infrigidatiuum
cordi ⁊ afferret calidum cordiale spiritui ⁊ tem
perabit illud quādoqꝫ istud Et si nō inueniunt
medicamen equalem faciens cōfortatiōem spi-
ritus cum ꝓprietate aut ꝓximum equalitati si-
cut buglossam vigorant ⁊ adiuuant se cum ea
Sed si natura fuerit debilis nō confert regimē
⁊c. hoc confirmat Auicēna quinto canone. ca.
de necessitate compositaꝝ medicinaꝝ ⁊ quar-
to canone capitulo de cura emetritei. ⁊ Me-
sue in de consolatione medicinaꝝ. ca. primo vbi
inquit. fecit deus benedict⁹ vt secundū assump
turam rerum proprietatem natura lineat ⁊ dis
tinguit verbi gratia Porrigitur quadratus ⁊
laminaris lapis artifici sed quadratus ad angu
lum ⁊ laminarem recti lineum depurat Simili
terqꝫ quidem de natura confidimus ꝙ secun-
dum necessitatis ⁊ rei administrate exigentiā
porrigit hijs vel illis. licet Auerrois qnto colli
get. ca. de modis compositionis medicinaꝝ ⁊
cibarioꝝ derisorie dicat hoc medicis relatum
fuisse hoc in sompno. licet ipē tertio colliget
capitulo de accidentibus virtutis nutritiue po
nat quintam virtutem discretiuam

Capitulum quadragesimumnonū in quo
ostendetur de causis necessitatis compo
sitionis medicinaꝝ simpliciū ⁊ de modo
compositionis ipsarum ad effectum preser
uationis a pestilentia corumqꝫ effectum
curationis

Determinatis sermonibus secūdū
doctrinam doctorum in medici-
nis simplicib⁹ cordialib⁹ a quali
tatibus primis vel secundis vel
a forma specifica operātibus in
preseruatione pestilētie eiusqꝫ cura Admodo
breuiter loquemur de causis necessitatis com
positionis medicinaꝝ simplicium ad illorum
effectus ab auctoribus medicine antiqs scrip-
tis Utiqꝫ ab Auicenna quinto canone capitu
lo primo vbi ponit vndecim causas necessita-
tis compositionis medicinarum simplicium ⁊
Auicenna in libello de viribus cordis ⁊ Sera
pio hoc affirmat sed Hali abbas quarto teho-
rice ponit. xiiij. causas Auerrois vero quinto
colliget non ponit nisi tres causas ⁊ per istas
poterimus intelligere alias ab Auicenna nomi
natas ergo Auerroi visum est componere me-
dicinas ⁊ non posse curare cū simplicibus tri-
bus de causis in genere prima sumitur ex natu
ra morbi; secunda ex natura membrorum egro
rum; tercia est ex natura medicinarū simpliciū
declarare quālibet illaꝝ causaꝝ Aui. ⁊ Haliab
batis nō curam⁹ q2 ꝑ gentilē inuenies declara
tiōes veniēdum ergo est ad causas tres quas
Auerr. poīt. v. colliget quaꝝ p̄ma est q2 multo
ciēs nō inueniūt in vna medicia simplici q̄ no
bis sūt necessaria in virtutib⁹ ꝑ quas complet
medicina aut dieta aut cōseruatio Secūda est
quia quamuis nos inueniremus virtutē neces
sariam non tamen sub genere quo indigemus
sed secundū plus aut minus Tercia est q2 erūt
in illa medicina simplici virtutes que non sunt
nobis necessarie secndum intentionem nostrā
ne in operatione curationis nec cōseruationis
immo inueniemus virtutē nō intrātē in actu cu
ratiuo vel cōseruatiuo ⁊ Auerrois quamlibet
istarum causarum declarat; ipsas causas Auer
rois ⁊ aliorum doctorum scribere ⁊ earum di
uersitatē que inter ipsos doctores existit enar
rare vanum esset eorum dicta repetere quia in

protongatione huiusmodi sermonis non est vti
litas postq̄ꝫ in codicibus illustrium medicorum
inuenies amplissime declarata p̄cipue p gentilē
qui cōmentauit quintū canonis Auicenne po-
sitis enim causis necessitatis cōpositionis me-
dicinaꝝ simplicium vtile ⁊ necessaꝝ est ponere
modū cōpositiōis ipsaꝝ Modus aūt cōpositio
nis medicinaꝝ simplicium est quadruplex secū
dum Hali abbatem Primus quidē est mod⁹
p̄parationis ad composita sicut eligere munda
simplicia ⁊ bona ⁊ hic modus ꝑtinet ad scien-
tias simpliciū medicinaꝝ Secundus modus
est modus ordinate adiunctionis medicine ad
medicinā q modus reqrit talis medicine disso
lutionē vt gemmaꝝ ⁊ talis locionis vt scame
eris ⁊ lapidis lazuli⁊ similium Tercius mod⁹
est decocciōis ⁊ vnicionis omniū simul Quar
tus modus cōpostitionis medicinaꝝ est mod⁹
ponendi debitā quantitatem vniuscuiusqꝫ ea
rum medicinarum simpliciū ⁊ hic est principa
lis ⁊ nobilior modus sciendi cōpositionem me
dicinarum ⁊ hunc quidem modū gentilis ꝓlō
gat dando plura exempla ⁊ istum modū quar-
tum invenies declaratū p Mesue ⁊ Arnaldū
de villanoua in suis ātidotarijs Ideoqꝫ remit
temus te ad scripta ipsoꝝ Veniamus ergo ad
nostre intencionis sermonē nā tiriaca ⁊ metri-
datū q̄r cōposita sūt ex simplicibus medicinis
⁊ per maxime cordialibus valent in p̄seruatiōe
pestilentie eiusqꝫ cura ⁊ ipsaꝝqꝫ medicinaꝝ sim
plicium aliquit est notum aliquit vero ignotū
notū aūt ꝙ eis aduenit ex simplicibus ⁊ igno-
tum vero ꝙ eis aduenit post cōplexionē est ꝓ
prietas q̄dam cōtra omnia venena: idcirco no-
bilior opatio est q̄ ꝓuenit post cōmixtionē ad
quā quidē suscipiendā cōplexio preparauit eā
cuius principium ab extrinseco est Sapientes
autem speculatores precise determināt ꝙ di-
rectio ad compositionem istarū medicinarum
processit ab inspiratione aut prouidentia diui-
na aut aere inspirabili vt Auicēna in libello de
viribus cordis dicit quia ista iam in capitulo
de tiriaca superius fuerūt elucidata supertaceo
De alijs vero medicinis compositis vt de tiri
aca diateseron ⁊ de diamusco dulci ⁊ diamus-
co amaro ⁊ quamuis tiriaca diateseron dica-
tur domina medicinaꝝ ⁊ proprie valet in tem
pore frigido ⁊ dicitur diateseron idest de qua
tuor rebus ⁊ valet proprie toxicatis omnibus
⁊ morsibus canis rabidi ⁊ cetera tamen in pre
seruatione ⁊ cura febris pestilentialis non est
tanti iuuamenti sicut tiriaca magna ⁊ metrida
tum etiamqꝫ valet tiriaca de terra sigillata quā
Auicēna ponit libro. iiij. distinctiōe sexta de ve
nenis ⁊ electuariū ꝙ vocat thesaurus philoso
phorum ⁊ gloria in extimabilis cuius composi
tionem ponit Aristoteles ad Alexandrū in re-
gimine suo Diamuscus autem dulcis ⁊ ama-
rus non sunt tante vtilitates sed post metrida-
tum ⁊ tiriacum magnā sūt diamuscus amarus
⁊ dulcis sed amarus est cōueniens habentib⁹
complexionem frigidam ⁊ dulcis vero calidā
habentibus complexionē: amplius diamuscus
in letificando non multum debilior est quā tiri
aca in confortatione enim cordis debilior est
In confortatione quidē ceterorum membrorū
multum debilior est ipsa tiriaca vt dixit Auicen
na in libello de viribus cordis: postea subdit ti
riaca vero ⁊ metridatū ad omnia prosunt: pre-
tucius est modernis modis vti antidotis com-
positis ⁊ expertis per antiquos quia per eos
dosis ⁊ gradus in qualitatibus primis sciunt
quam de nouo componere auxilia quia tutius
est vti inuentis quam nouis experimētis in ex
periendo enim medicamina in corporibus ho
minum periculum imminet animaꝝ in periculis
cōmunior ⁊ ꝓbabilior via est tenenda vt dixit
Hali abbas in. ij. sermone partis. ij. libri disposi
tionis regalis Sed in prioribus temporibus
via magis tuta erat vti simplicibus quia illoꝝ
virtutes specifice erant scite ⁊ certe vtiqꝫ in lax
atiuis ⁊ in multis alijs cordialibus medicinis
etiāqꝫ sunt sub certis ponderibus seu dosis ⁊
sue qualitates in corpore humano operāt cum
sunt deducta p calorē nostri corporis de potē
tia ad actum Et licet aliq multa diuersoꝝ mo
doꝝ auxilia tam simplicia q̄ꝫ cōposita ad p̄ser
uationē eiusqꝫ curā febris pestilētialis scripse-
rūt: postea vero moderniores medici illustres
cū solerti ingenio ⁊ maximo scrutinio alia me-
dicinalia cordialia ex simplicibus composita ⁊
per ipsos experta in scripturis posuerūt aliqua
solum ad p̄seruationem a pestilētia alia ad p̄ser
uationē ⁊ eius curā p maxime vtilia: ⁊ aliqua

sub forma pulueris posuerunt ⁊ alia sub forma
confectionis vel pillulaꝝ interius assumenda
⁊ quorundã aliaꝝ exterius applicata vtiqꝫ sub
forma odoramentoꝝ sub forma pomoꝝ odorẽ
odoriferum mittentium siue sub forma alia

Capitulum quinquagesimum in quo scri
bentur aliqua medicinalia ex simplicibus
cõposita sub diuersis formis a doctorib⁹
illustribus moderniorib⁹ ordinata ad pre-
seruatiõem pestilentie etiamqꝫ ad eoꝝ cu
ram valde vtiliora

Icamus igitur primo de pulue-
ris forma Composuit enim ma
gister Raimũd⁹ de viuario quẽ
dam puluerem ꝑ delicatis ⁊ pu
eris ⁊ est tiriacalis ad p̄seruatio
nem a pestilentia ⁊ est talis. ℞. boliarmenici fi
nissimi ʒ. iij. radicis tormentille. ʒ. ij. radicis her
be tunici. ʒ. i. fiat puluis subtilissimus si vis istũ
puluerẽ facere sapidũ pone zuccarũ albissimũ
ad pondus medietatis vl' ad põdus oĩm preci
pue valet ꝑ colericis ⁊ sanguineis ⁊ est medi
cina paupeꝝ Pro diuitibus aũt ego addo am
bre grisie grana. vi. musci finissimi grana. ij. cã
phore grana. iiij. ⁊ ista additio est de intẽtione
Auicẽne in de viribus cordis ⁊ istũ puluerem
sine additiõe ⁊ cũ additiõe ego expt⁹ sum mi-
rabilẽ facere opatiõez in tpe calido cũ quo mł-
ti nobiles ⁊ diuites p̄seruati fuerunt a pestilen
tia accipiendo de dicto puluere sine zuccaro. ʒ.
ß. vel. ʒ. i. cum aqua buglosse vel rosata cum
paucissimo vino odorifero in tẽpeoꝛ caildo vł
cũ aqua mellisse in tpe frigido vel deinꝛ. ʒ. i. ⁊ ß
⁊ addiꝛ zuccarum vna die post aliam vel dua-
bus vicib⁹ in septimana de mane ieiuno stoma
cho ⁊ in veritate multi pauperes cũ isto pul-
uere sine zuccaro p̄seruati fuerũt a febre pesti-
lentiali. premaxime perfectiorem opatiõez iste
puluis faceret si in dicto puluere fieret additio
ambre musci ⁊ camphore Est autem alter pul-
uis cordialis ordinatus tpe pape Gregorij ꝑ
medicos Auinionẽsos quem legi in quodam
tractatu de pestilentia ⁊ scribitur ab eis ꝙ in
preseruatione a pestilentia non est par ⁊ valet
tpe frigido ⁊ in complexiõe flecmatica sed mi-
chi nõ placet sed cã doctrine ipm hic scribo cu
ius recepta est talis. ℞. sandalis galange rosis

rubeis tormẽtille diptami deronici romani bo-
liarmenici dragagãti. añ. ʒ. ij. nucis mus. liqritie
semis bõbacis mũdi añ. ʒ. iij. coralli rubei. ʒ. ij ci
nomomi electi. ʒ. i. zinciberꝫ. albi rasi. ʒ. i. ⁊. ß. os-
sis de corde cerui. ij. rasure eboris. ʒ i. panis zu
cari ad pond⁹ omniũ fiat puluis subtilissim⁹ ad
vsum dosis eius est. a. ʒ. i. vsqꝫ ad. ʒ. ij. cũ aquis
supius scriptis Sed multos alios pulueres de
clinãtes ad caliditatẽ excedẽtẽ repies ordina-
tos ꝑ modernos medicos illustres in trac. suis
de pestilẽtia sed ego nõ curaui illis vti nec scri
bere ꝓpꝛ multitudinẽ simpliciũ medicinaꝝ cali
daꝝ positaꝝ in compositiõe ipoꝝ pulueꝝ Jde
oqꝫ nõ sũt cõuenientes in p̄seruatione ⁊ cura
pestis in etate puerili aut iuuenili nec in com-
plexiõe colerica vł sanguinea ad euitãdũ i eis
ebuliciõez ⁊ vstionem humoꝝ sed qlibet medi
cus sciẽtificus componere poterit puluerem se
cundũ exigẽtiã pestis ⁊ hoc secũdũ corpis cõ-
plexionẽ etiãqꝫ secundũ tpis naturã postqꝫ sci
uerit qualitates ⁊ ꝓpctates medicinaꝝ simpli
ciũ cordialiũ Propter hoc in mentem meam
venit componere puluerem supius scriptũ cũ
maximo scrutinio inqsitionis ipaꝝ medicinaꝝ
cordialium de quo puluere composui cõfectio
nem noiatam de iacincto ⁊ ptrãsit tricesim⁹ an
nus quo eã cõposui in ciuitate valentina qua
tpe pestis illi medici ipa vtebãtur ꝓpter excel-
lentiam iuuamẽtoꝝ quã in ipa inuenerunt sed
tã de puluere qꝫ de confectione repertũ est per
me ⁊ doctores scientificos ⁊ illustres socios
meos dominos ⁊ magistros tunc tpis mecum
concurrẽtes in praxi ꝑ experientiã vallatã rati
one in p̄seruatione pestilentie iuuare ⁊ vtilissi-
mam esse permaxime in curatione febris pesti-
fere miromodo ab ea liberare dãdo de octo in
octo horis stomaco totaliꝛ vacuo a cibo ⁊ po-
tu in quantitate iam scripta cum aquis cordia
libus dictis Uerumtamen quia de hoc pulue
re ⁊ cõfectione de iacincto in capitulo quadra
gesimo septimo scriptum fuit de eius composi
tiõe ⁊ recepta hic amplius scribere nõ curam⁹
sed de cõfectionibus alijs ad p̄seruatiõez pesti
lẽtie ad eiusqꝫ febris pestilẽtialis curatiõez pre
ualentibus scribendũ est Sed quia secundum
doctrinã antiquoꝝ posita est tiriaca magna ⁊
metridatũ in preseruatione a pestilentia qꝫ plu-

rimū iuuare qa ergo de ipsis supius largissime per me determinatū stetit in.ca.superiori de tiriaca ꝛ metridato Ideoqꝫ de ipsis amplius dicere nō volumus Post aūt istos doctores antiqores fuerūt alij nō tantum antiqui qui medicinas cordiales cōposuerunt ad cōfortatiōis effectum viriū cordis ꝛ ad pulsū cordis tremelum ꝛ cōtra omne venenum p̄cipue ad cardiacā passionē ꝓuenientē ex efumatione materie venenose vel melācolice alteriusqꝫ modi generate in corpore humano sicuti a matrice a splene vel a quacumqꝫ corporis particula ab intra euenientē ꝛ confectiones sunt hee videlicet trifera ꝑsica ab Haly tercio tegni in canone: dico ꝛ ab Auicēna quinto canone diaterserō diamuscus dulcis ꝛ amarus sicut superius fuit declaratum ꝛ Abenmesue in suo antidotario alias cōfectiones ponit vt sūt electuariū de gēmis ꝛ de alquermes diamargaritō calidū ꝛ frigidū ꝛ dia ambra ꝛ leticia Galieni ꝛ diarodon abbatꝭ ꝛ Nicolaus ponit diacamerō omnes iste confectiones conseruant spiritus cordis exalarizos reparando ꝛ humiditatem naturalem defendunt prohibendo dissolui. Qua de re si omnes iste confectiones ad preseruandum valeāt ꝛ curandū omnē pestilentiā vel nō valeāt discreto medico docto ꝛ prudēti dimittimus: post autē istos medicos antiquos moderniores medici inuenerunt cum solerti ingenio aliquas cōfectiones iuuantes ad corpora humana preseruandum ab aeris pestiferi corruptione ꝛ ad febris pestilentialis ꝛ variolarum ꝛ morbillorum curam preualentes. precipue in delicatis corporibꝰ vtiqꝫ in pueris iuuenibusqꝫ colericis ꝛ macilentis ꝛ pregnantibus in quibus metridatū ꝛ tiriaca in eis nocumentū plurimū inferrēt per ea que dicta sunt superius in capitulo de tiriaca ꝛ metridato auctoritate Auerrois ꝛ hec sunt confectiones que inferius dicemus quibꝰ medici illustres ciuitatis valentine vtebantur in predicta preseruatione ꝛ curatiōe ꝛ nō solū in peste sed in alijs egritudinibus videlicet cardiaca passiōe ꝛ suffocatione matricis ꝛ spasmo prouenientibus a materia venenosa vel a vermibus ꝛ in veritate per experientiam longam in multis infirmis per pesatos medicos etiāqꝫ per me iuuamenta magna inuenta sūt ꝛ approbata Quaꝝ prima cōfectio est ista que nominatur tiriaca de citro cuiꝰ cōpositio est talis. ℞. seminis citri mūdi vncias.iij.semis acetosi seminis bōbacis rasure cornu cerui.aā.vnciā.i. croci.ʒ.ij.medulle nucis mūde ad pōdꝰ omnium sirupi acetositatis citri vel acetose.aā. quātum sufficit fiat mixtura ad modum cōfectionis Ista aūt cōfectio ex parte simplicium omnium precipue ex parte seminis citri cōferens est contra omne venenum etiāqꝫ ex ꝓprietate specifica resultanti post eius fermentationem ꝛ cōuenit venenis omnibus Ista autē cōfectio parū declinat ad caliditatem q: simplicia omnia calida sunt exceptis paucis q̄ declināt ad frigiditatem ꝓpterea facta calculacione ꝛ graduatione erit calida ꝛ sicca parū ꝑtransiēs primū gradum ꝛ q̄uis dicat̄ preualere contra omne venenum permaxime cōfert veneno frigido Sed quia de simplicibus in hac cōfectione ingrediētibus scriptum fuit iuuare ꝛ conferre omni veneno: dicemus de aliquibus simplicibus intrantibus in dicta cōfectione ꝛ p̄mo de medulla nucum ꝛ secundū Auicennam.ij.canone.ca. proprio dicit ipsam esse tiriacalem cū inquit Nux quidē est nota ꝛ est calida cuius tiriaca est ꝛ in fine capituli scribit dicens Est cum ficubus ꝛ rutha medicina omnibus venenis ꝛ ex ea cū cepe ꝛ sale fit emplastrū super morsum canis rabiosi ꝛ cetera Confirmat hoc Auerrois quinto colliget dicens ꝛ commeste cū ficubus obstant veneno loco bezear Etiāqꝫ Auensoar in primo theseir.ca.ij. dixit Item dixerūt q̄ cōmestio nucum ꝛ auellanaꝝ cum ficubus est tiriaca venenis paruis sicut veneno scorpionis ꝛ veneno paruoꝝ reptiliū Idcirco dicimus q̄ ista nominata cōfectio de citro valet cōtra venenū sumptum ꝛ illud consumit similit̄qꝫ resoluit aerem corruptum intra corpus acceptū p̄cipue si ipsa cōfectio distemperetur cum aquis cordialibus frigidis sicuti aqua rosata aqua acetositatis citri ꝛ aque acetose remittendo caliditatem ipsiꝰ cōfectiōis dicte ꝓpt̄ simplicia medicinalia calida ipsam componentia specialiter ꝛ ꝑmaxime ꝓpter nuces que sūt calide in tertio gradu Ideoqꝫ subtiliant ꝛ adurunt humores p̄cipue si raucide fuerint nā ipse sunt male ꝛ de genere venenorum vt vult Rasis quarto Almansoris

propter hoc nostri aromatarij valentini. nuces
nouas nõ veteres nec raucidas in compositio
ne ipsius cõfectionis ponunt Postea vero di
cendũ est de secũda cõfectione quã dicti medi
ci valentini cõposuerũt ad p̃seruationẽ ꝛ cura
tiõeꝫ nõ solũ pestis sed etiã ad spasmi curã de
replerione atq̃ꝫ spasmi nõ ꝑportionati ad mate
riã cuius cõpositio est talis. ℞. siropi limonum
cũ melle vncias. iiij. smaragdorum grana. iiij.
seminis peonie mũde. ʒ. ij. seminis citri mũdi. ʒ.
iij. seminis acetosis grana tinctoꝝ. aã. ℈. i. cro
ci. ℈. ß diptami. ʒ. ß cinamomi. ℈. ij. visciquer
cini. ʒ. ij. misce ꝛ fiat confectio ꝛ imposuerunt
ei nomen cõfectio de limonata smaragdoꝝ do
sis eius est ad dragmã vnã vsq̃ꝫ ad duas cum
aquis habẽtibus aspectũ ad morbũ quẽ inten
dis p̃seruare vel curare Ista aũt confectio est
administrãda sicut dictũ fuit de prima cõfectio
ne ꝛ valet ad oĩa venena p̃cipue frigida prop-
ter hoc ꝙ oĩs medicine simplices ingredien
tes istã compositiõem cõfectionis declinãt ad
caliditatẽ etiãq̃ꝫ valet cõtra spasmũ ex ꝑte sim
pliciũ medicinaꝝ cordialiũ opãtium a ꝓprieta
te specifica sicut a smaragdo peonia diptamo
ꝛ visciquercino vtiq̃ꝫ de ipis ꝑ auctores au-
tenticos in capitulis ꝓprijs fuit demõstratum
ꝛ aliquid supius in capitulo de medicinis sim-
plicibus p̃seruantibus a peste fuit dictũ Simili
terq̃ꝫ ista cõfectio est cõueniens oĩbus morbis
dictis veniẽtibus corꝑibus nominatis in ꝑma
cõfectione Restat etiãq̃ꝫ dicere de alia medici
na interius assumẽda vtiq̃ꝫ de pillulis scilicet
mirra croco ꝛ aloe. verũtamen quia supius de
ipsis lõgos sermões scripsimus nõ oportet am
plius fastidiũ facere legentibus Sed nũc ꝑtrã
seamus ad alia medicinalia exterius applicata
ad pestilentie preseruationem vtiq̃ꝫ ad odora-
mẽta sub forma pomoꝝ odorem odoriferum
mittentiũ vel sub alia forma scilicet manuali ꝛ
exterius vsitãda quem mẽbra principalia dili-
gũt teste Auicẽna in primo quarti ꝛ in libello
de viribus cordis Sciendum igitur est ꝙ ali-
qua odorabilia in igne ponantur ꝛ mouenda
sunt vt eorum odor ratione motus melius in
aere multiplicetur vt aer rectificetur qui cordi
per anhelitum tractus nocere nõ possit potius
sed spiritus ratione boni odoris confortet Id
circo bonum ꝛ vtile erit ꝙ visitatores infirmo
rum vadãt cũ rebus odoriferis in manu ꝛ la-
uẽt manus suas cũ aqua rosata ꝛ pauco aceto
in tꝑe calido vel cũ vino in tꝑe frigido ꝛ tota
camera sit bonissimis odoribus ꝑfumata Sed
multi doctores scripserunt multa odoramenta
sub aliq̃bus formis sicut sub forma pomoꝝ ꝛ
alioꝝ modoꝝ vel formaꝝ Sub forma autẽ po
moꝝ p̃clari medici odoramẽta cõposuerũt Id
circo ipsi istud pomũ ordinauerũt ꝓ estatꝫ tꝑe
ꝛ ꝓ febricitãtibus ꝛ est singulare ꝛ ꝑ me apꝓ
batũ cuius compositio est talis Floꝝ violaꝝ
nenufaris ꝛ rosaꝝ. aã. ʒ. ij. oĩũ sandaloꝝ. aã. ʒ.
i. seminis citri ꝛ corticis eius sicci. aã. ʒ. ß. cam-
phore grana. iiij. cõterãtur ꝛ misceãtur ꝛ ponã
tur in pãno de serico rubeo sed ego semꝑ addo
ambre grisie musci. aã. grana. ij. ꝛ fiat pomum
Est aũt aliud pomũ scriptũ a quodã doctore
quẽ aprobauimus esse inuatiuum ad p̃seruan
dũ a pestilẽtia ꝓ tꝑe frigido sed ꝓ febricitanti-
bus nocitiuũ esset etiãq̃ꝫ ꝓ caliditatꝫ tꝑe ꝛ cole
rico corꝑe q̃a declinat ad caliditatẽ Cuiꝰ dis-
criptio ista. ℞. lapdami vnciã. i. thuris masti-
cis storacis talamite. aã. vncia. ß gariofiloꝝ lig
ni aloes rosaꝝ rubeaꝝ omniũ sãdaloꝝ. aã. ʒ. ß.
mirre gumi iuniperi nuci muscati seminis basi-
liconis. aã. ʒ. ß. aliptemꝰ galliemꝰ. aã. ʒ. i. interi-
oris cinamomi. ℈. i. ꝛ. ß. ambre grisie. ʒ. ß. mus-
ci fini cãphore aã. ℈. i. puluerisenẽ ꝛ miscenẽ
omnia simul malaxãdo cum aqua rosata ꝛ mo
dico vini odoriferi ꝛ fiat pomũ ambre ut decꝫ
est singulare pomũ ꝓ diuitibus. sed ꝓ pauperi
bus odoramẽta debẽt esse de herbis calidis in
tꝑe yemali ut de maiorana saturegia vel rore
marino viridi ꝛ de flore arangiaꝝ ꝛ de rutha
ꝓ mulieribus sed melius oĩum odoꝝ calidoꝝ
est odor pomi citri ꝛ folioꝝ eius q̃a rectificant
aerẽ pestilentialẽ ꝛ pestilentiã ꝛ odor limonuꝫ
ꝛ arangiarum in tempore frigido: ꝛ in tẽpore
calido ꝛ febricitantibus odor violaꝝ ꝛ rosarũ
ꝛ similium permiscendo cum pauco aceto rosa
to verumtamen pro comunibus gentibus po
test cõponi istud pomum Recipe gariofiloꝝ
cinamomi croci omniũ sandaloꝝ. aã. ʒ. ß. masti
cis. ʒ. i. musti finissimi cãphore. aã granũ lapda
ni quantũ sufficit fiat pomũ sed inueritate ego
legi vnã cõpositionẽ ordinatã a polo de vene-

nis in suo tractatu de venenis ⁊ ipse inquit ꝙ
nō ꝑmittit hominem infici ab aere pestifero ne-
q̄ꝫ venenoso atq̄ꝫ a quocūq̄ꝫ artificio veneni po
sito ab ipso in dicto tractatu ⁊ ponit pomū tiri
acalem ꝙ confert infectionibus frigidis ⁊ tem
pore frigido cuius compositio est talis. ℞. ocu
loꝝ ceruoꝝ siccoꝝ carnis frontis cerui desicca
te ⁊ mundate a pilis. aā. ʒ. i. tiriace magne apꝓ
bate vnciam vnā ⁊. ß. musci ambre. aā. ʒ. ß. galli
emus vnciā vnā fiat pomum secundum bonū
artificium Plurimaq̄ꝫ odoramenta a doctori-
bus scribuntur in suis tractatibus de pestilētia
que breuitatis causa dimitttantur quia postq̄ꝫ
tu cognoueris medicinas cordiales simplices
tu poteris de eis facere compositionem secun-
dum necessitatis exigentiam temporis cōplexi
onis ⁊ aeris pestilentialis

Capitulum quinquagesimūprimū in quo
fiet ostensio si in preseruatione pestilentie
indigemus medicinis odoriferis exterius
applicatis per efumationem vel per odo-
rem intramtibus corpus nostrum

D declarationem huius capitu
li attensione dignum est ꝙ odo-
res odoriferi ad extra applicati
per effumationem vel per odorē
ad nostri corporis interiora per-
uenientes ad cor sunt cōfortātes ⁊ ad ꝓseruādū
a peste sunt conuenientes siue isti tales odores
capiantur vel sumātur ꝓ fumali; euaporatione
aut pro quadam subtili substancia vere spiri-
tus nutrientes; siue ipsi odores vere spiritus
nō nutrientes sint De hoc inter doctores max
ima controuersia siue questio esse dicitur Con
siliator aūt videt̄ sentire ꝙ odor sumpt⁹ pro fu
mali euaporatione aut ꝓ quadā subtili substan
tia vere nutrit spiritus cū videamus animalia
in aqua ⁊ in igne viuere que aliquo modo sim
plicia sunt nō tamen vere pura sed cōmixta Et
licet res simplex ⁊ pura non nutriat; vapor aūt
quia substilis substancia est in qua fundatur res
pura spiritum vere nutrire poterit ⁊ hoc videt̄
sentire Galienus comento illius amphorissimi
Facilius est repleri potu ⁊ cetera ⁊ Aristote-
les in libro de pomo sentire videtur ⁊ ratione
monstratur nam aer attractus per cannam pul
monis alteratur ⁊ in spiritū conuertitur vt Ga-
lienus septimo de iuuamentis membroꝝ mul-
to magis vapor Similit̄q̄ꝫ sētit Galienus duo-
decimo terapentice capitulo quinto ⁊ hoc cō-
firmat Damascenus Etiamq̄ꝫ experientia de
monstratur nam videmus multos ex odorib⁹
viuere ⁊ subbito cor confortare Contrarium
autem dicunt aliȷ̄ doctores; nam aer nostris spi
ritibus non affert solum iuuamentum ꝙ sit nu
tricio sed iuuamentū ꝙ sit euentatio ⁊ mundi
ficatio vt Auicenna. ij. p̊. ca. ij. de affectione ae-
ris qui circundat corpora nostra immo dū aer
attractus conuertitur ad qualitatē spiritus q̄r
ad caliditatem destruitur eius iuuamentum ⁊
spiritus eo nō indiget ⁊ expellit illud ⁊ est ne-
cessarius aer nouus nō ergo nntrit vt isti senti
unt nec etiā vapor. cum nutricatio duo impor
tet silicet veram restaurationem eius ꝙ deꝑdi
tur fiendam per virtutes anime atractiue retē-
tiue digestiue ⁊ expulsiue ministrātes ⁊ ꝑ assi-
milatiuam q̄bus perficit̄ nutricatio. si ergo nu-
tricatio spiritui debetur nō est nisi per suam cō-
tinuam regenerationem quēadmodum accidit
humoribus nō enim humores seipsos nutriūt
sed generationem habent cōtinuam sic spiritus
⁊ probatur q̄m si spiritus cōmunis in corde cō
tentus qui est fluēs seipsum nutriret tunc esset
formaliter animatus ⁊ semper a principio vsq̄ꝫ
ad finē ipse spirit⁹ maneret vn⁹ numero in tota
vita sicut dicit̄ de spiritu ꝯplātato ꝙ nunq̄ꝫ ali
q̄s medicoꝝ dixit ⁊ si hoc veꝝ esset nutricatio
ne nō indigeret sed regeneratione hoc aūt est
icōueniēs nā nō fit q̊dlibet ex quolibet sed de
terminatū ex determinato vt Arist. p̊mo phisi
coꝝ cū spirit⁹ materiā ꝓpriā sibi aꝓpiet vt sub
tilitatē sanguis vt Aui. fen. vi. p̊. ca. de virtute
vitali ⁊ in libello de virib⁹ cordis vt Ga. in vi.
de iuuamētis membrornm inq̄d quia spiritus
est vapor sanguinis temperatus non ergo est
ipsius materia aer vel vapor extrinsecus ꝙ ꝓ
batur. nam cuiuscunq̄ꝫ forme introductio presu
ponit sibi determinatam materiam quia vnius
forme vna debet est apropriata materia alioq̄n
quodlibet fieret ex q̄libet ergo sanguis vapor
tꝑatus erit materia spirit⁹ ⁊ nō vapor exterior

vel aer sed quia iste difficultates non sunt p̄sentis speculatiōis eloquio breui pertranseamus .si ergo p̄fundius volueris scrutare videas cōsiliatorem ⁊ gentilem qui clarissime istam dubitationem elucidant Nobis vero sufficit dicere quomodo odor odoriferus confortat cor ⁊ spiritus ideoq̧ dicitur ꝙ omnis medicina odorifera est cordialis p̄pter tria primo quia virtus sensitiua principaliter confortatur ab odore odorifero vt in sensu odoratus ⁊ exinde in sensu communi ⁊ in alijs virtutibus sensitiuis alligatis nam odor est immediatum obiectum virtutis sensitiue ⁊ immediate circa eam causatur delicia quādo odor est conueniens scilicet odoriferus ⁊ est inconueniens vt fetidus licet in suffocatione matricis odor odorifer⁹ sit malus ⁊ inconueniens sed fetidus est conueniēs ⁊ confortatiuus cordis ⁊ spiritus Propterea dixit Arestotiles in libro de pomo anima sensitiua cum qua communicamus cū brutis odore bono fouetur Secūdusq̧ modus cōfortandi est ex conuenientia nam odor est substantia subtilis sicut spiritus etiamq̧ in qualitate est conuenientia Tertius modus magis propꝰ qa vapor rei odorabilis attractus ad cor miscetur ad minimas partes spirituū quia sibi est conformis Cum igitur in spiritibus est mala dispositio resoluens spiritus ille vapor contrariatur illi resolutioni ⁊ tunc in spiritibus nō fit tāta resolutio Si vero causa nocens spiritibus sit calida odorentur odorifera frigida nam ipsa obstant materialiter resolutioni spirituū quia spiritibus miscentur cum qualitate frigida odorifera admixta minimis p̄tibus spirituum ⁊ alterant caliditatem profundatam in spiritibus resoluentem eos Et econtrario si causa ledēs sit frigida odorenť odorifera calida ⁊ tu cōsidera ⁊ attēde subtiliter ad hec dicta ⁊ ad ea q̄ scripta sunt in superiori dubitatione

Capitulum quinquagesimumsecundum in quo fiet declaratio generationis vermium in corpore humano permaxime in intestinis ⁊ de eoꝝ prohibitione ne generētur ac etiam si generati fuerint ⁊ viui de modis diuersaꝝ medicinarum interficientibus ⁊ extrahentibus ipsos a corpore ⁊ hec sunt que a pestilentia nos preseruāt ⁊ sunt in causa iuuatiua curationis febris pestilentialis

Mplius autem nobis restat aliquid dicendū de volentibus magis corpora humana a pestilentia preseruare ⁊ curare qua de re oportet vt generatio vermiū prohibeatur ac etiam si generati fuerint remedia administrentur ipsos occidentia atq̧ extra corpus expellentia Idcirco aliquit scribamus de modis generationis ipsorum ⁊ de diuersitate ⁊ differentijs eorum ⁊ de locis generatiōis eorum penes que loca formarū diuersitatem accipiunt sicut testatur Auicenna sedecimo tercij tractatu quinto ⁊ Rasis nono ad Almansorem ⁊ in toto continente dicentes ꝙ vermes non tantum in intestinis imo etiam in reliquis fere omnibus membris generari possunt vtiq̧ in auribus ⁊ dentibus ex omni quasi materia putrifacta ergo non sunt tantum passiones intestinorum sicut est colica ⁊ fluxus vētris imo est sententia aliquorum ꝙ a vermibus nō euadit corpus sanum quin in aliqua eius parte generentur sed tamen quia vermes vt plurimū generantur in intestinis p̄cipue in intestino recto continuationem habente cum ano ideoq̧ auctores de generatis in intestinis capitulum proprium faciunt De alijs autem vermibus in alijs partibus corporis generatis capitulū proprium non scripserūt qua de re oportet de ipsis aliquid notificare Et primo ad veritatis inquisitiōem generationis vermium in corpore humano generatorum dignum est in generali diffinitionem dicere scilicet ꝙ est animal in corpore humano generatum per viam putrifactionis a caliditate non putrifaciente simpliciter nec ad cinerium deducente sed a caliditate aliquo modo viuificāte complexione preparante pro forma talis animalis inp̄fecti per modum quem inferius declarabimus quādo de causis ipoꝝ aliquid breui sermōe dicemus qa isti vermes p̄ putrifactionem generantur vt

multa alia animalia maiora ⁊ parua vt Aristo-
teles quarto metherorum ⁊ quamuis de cau-
sis generationis eorum multa subtilia dici pos-
sent sed quia ista nō sūt nostre considerationis
quātū poterim⁹ abbreuiabūt Ueniamus ergo
ad declarandum causas generationis vermiū
in intestinis ⁊ dicamus vt dicit Timiscius ꝙ
deficilis est cōsideratio vermium sicut est difici
le cognoscere causas generationis animalium
perfectoꝝ quia in eis ꝓporciones ⁊ forme sūt
in materia secundū quas natura facit id ꝙ be-
ne facit Nam nos intelligimus ꝙ in semine cu
iuslibet animalis ⁊ etiam in semine plāte sunt
ꝓporciones ꝓprie ⁊ rationes quibus fiunt ea
que generantur ⁊ ex eis animalia ꝓpria ⁊ plā
te ꝓprie taliter ꝙ in spermate hominis non fit
equus nec ex spmate equi homo nec ex semine
alicuius plante alia planta simili modo ista ani
malia que generant̄ ex putrifactione sunt cor-
respondentia suis ꝓporcionibus existentibus
in illa materia putrifaciēte scilicet ex caliditate
nō simpliciter sed aliqualit̄ digerente ⁊ ꝓparan
te ad formam hoꝝ imperfectorum animalium
tunc generantur talia animalia a natura vt dix
it Serapio septimo breuiarij in principio capi-
tuli de lumbricis ⁊ ascaridibus propt̄ id ergo
quando inuenit natura in intestinis materiam
conuenientem generationi lūbricoꝝ ⁊ ascari-
dum ⁊ vermium non ꝓhibetur eorum genera
tio ⁊ Auerrois intellexit ꝑ naturā : quendam
viuificū generatū ex caloribus solis ⁊ stellaꝝ
calorē qui non est calor ignis neqꝫ igneus ig-
nis enim corrumpit animalia : iste autem calor
scilicet solis ⁊ stellarum habet formam qua cō
seruatur in sua mensura ⁊ ista forma nō est ani
ma in actu sed in potentia quā Aristoteles assi
milauit arti Unde dicit ꝙ sol ⁊ alie stelle sunt
principium vite cuiuslibet viuentis in natura
quia calores generati ex caloribus stellaꝝ ha-
bent mensuras proprias ex qualitatibus motu
um stellarum ⁊ ex dispositionibus ad inuicem
ex propinquitate ⁊ remotione ⁊ ista mensura
ꝓuenit ab arte diuina intellectuali q̄ est similis
vni forme artis principalis ⁊ inde natura facit
aliquit perfecte ⁊ ordinate quamuis non intel
ligat Sed est regulata a virtutib⁹ agētibus no
bilioribus ab ea que dicunt̄ intelligentie Et ex
hijs patet modus generalis generationis ani-
malium per putrifactionem generatorum etiā
ꝙꝫ vermium ac ascaridum in intestinis sed Aui
cenna xvi tercij tractatu quinto de vermibus
specialem declarat modum generationis ver-
mium in intestinis per quem generati sunt ver
mes ⁊ musce ⁊ alia animalia ⁊ que cursu eo-
rū currunt Scilicet ex materiebus putridis ⁊
humidis cum euadit materia secundum partē
a putrifactione vltimata immo quādoqꝫ vesti-
tur calorē acquisitum in materia putrida com-
plexione quadam Propter id ꝙ rectificatur
ad reperiendam dispositionem ⁊ complexionē
necessariam figure ⁊ forme horum animalium
Propterea Auicenna secunda primi doctri-
na secunda capitulo primo de causis calefaciē
tibus innuit hec dicta si consideras cum dixit
Putrifactio eni sepe accidit postqꝫ ab ea cau
sa extranea calefaciēs separatur ⁊ caliditas ex
tranea in materia humida accēditur ⁊ eius hu
miditatē mutat supple caliditas extranea adeo
ꝙ complexioni substantie erat conueniens Et
attende quid in hac materia inueni notandum
Ex hijs dictis cōcludēdū est ꝙ animalia mag
na ⁊ parua multociens generantur ex putrifac
tione materie proporcionalis ad hanc formam
vel ad aliā ⁊ cetera Propter hoc aliqui doc-
tores dignati sunt ponere dubitatiōem ꝙ ho-
mo per putrifactionem generari possit ⁊ sunt
plurima argumenta satis forcia probantia ꝙ
potest homo per putrifactionem generari quia
ergo extra istius libelli propositum existit Id
circo veritatis declaratio pro nunc dimittēda
est Sed antequam ad generationis preseruati
onem vermium perueniamus Dicendum est
ꝙ vermes non ex quocunqꝫ humore putri-
facto generationis formam assumunt vt di-
cit Auicenna vbi supra quia non ex colera ru-
bea cum qualitates eius scilicet caliditas ⁊ sic
citas qualiditatibus forme vermium vtiqꝫ fri-
giditati ⁊ humiditati sunt opposita ac earum
qualitatum corruptiue consequenter colera est
amara ergo generationi vermium contraria
Nec ex colera nigra cū qualitates eius scilicet
frigiditas ⁊ siccitas nō solū vermiū sed etiā cu
iuscūqꝫ aialis generatiōi cōtradicāt nā quorū-
cūqꝫ animaliū propriū esse ⁊ viuere ex calido ⁊

humido consurgat secundum magis ⁊ minus
Similiterqꝫ nec ex sanguine cum virtus regiti-
ua animalis nõ parum sit solicita sanguinem a
putrifactione p̃seruare quia ex eo membra de
pascuntur nec ipse sanguis in intestinis reperit̃
sed intra venas vt plurimum ꝑmanens est ad
officiũ re staurationis corpis Et aduertendũ est
ꝙ ad generatienẽ vermiũ tria reqrunt̃ sicut ad
generationẽ cuiuslibet aĩalis p̂. calor sufficiens
⁊ iste est calor acqsit⁹ ꝑ putrifactioẽ in materia
fleumatica q̃uis calor iste sit preter naturã ⁊
respectu fleumatis ꝙ putrifit est tamen natura
lis respectũ vermium nec potest dici simplici-
ter putrifactio sicut dictum fuit sed est putrifac
tio cũ digestione ⁊ preparatiõe materie ad no-
uã formã scilicet vermiũ vel alioꝝ animalium
vt Auicẽna secundo primi doctrina secũda ca-
pitulo primo de causis calefacientibus Secũ-
do ad generationem vermium requiritur debi
ta materia vt humor flecmaticus sed non fleu
ma gipseum nec vitreum ꝓpter eoꝝ maximam
grossiciem ⁊ frigiditatem. veruntamẽ materia
vermium est humor flecmaticus secundũ .iiij.
eius species q̃ sunt salsum acetosum dulce ⁊
naturale Ex fleumate vero salso generantur
vermes longi qui vocantur lũbrici qa ratione
caloris agentis in isto fleumate q̃ȝ in alio meli
us extendũtur lumbrici secundũ longum ⁊ isti
generant̃ vt plurimũ in intestinis gracilibus p̃
cipue in inuoluto q̃uis in duodeno ⁊ ieiuno
posset generari sed raro ꝓpt̃ tres causas assig-
natas a doctoribus Sciendũ ergo est vt Aui-
cẽna notat in. ca. de vermib⁹ ꝙ generatio ver-
mium diuersoꝝ in lõgitudine latitudine rotun-
ditate ⁊ paruitate est secundũ diuersitatẽ mate
rierum ⁊ secũdũ diuersitatem locoꝝ nã qui ge-
nerantur in intestinis supioribus generantur
ex humiditate prima ⁊ est quando epar modi-
cum attrahit de chillo tunc remanet chillus in
intestinis supioribus quando epar multum at
trahit tũc materia est modica q̃ vadit ad intesti
na inferiora ⁊ fiũt vermes parui ⁊ in intestinis
medijs generãtur medio modo. ideoqꝫ in istis
medijs intestinis q̃ sunt colon ⁊ monoculus in
eis generantur longi ⁊ lati qui vocãtur ascari-
des vel cucurbitini qui non sunt longi sed par
ui ad formã seminis cucurbite quãdo vero isti

cucurbitini sunt plures in numero ⁊ sunt con-
nexi fit vnus longus ⁊ dicuntur ascarides vel
cucurbitini longi q̃uis Auicenna vbi supra di
cat ꝙ rotũdi ⁊ longi qui dicũtur lumbrici quã
doqꝫ ꝑueniunt ad sũmã vltra cubitũ sed ascari
des vel cucurbitini cõnexi ad ampliorem lon-
gitudinem extenduntur sed in veritate ego vi-
di vnum cucurbitinum longum esse extensum
per quinqꝫ cãnas ⁊ amplius ⁊ ipsum eiecit ꝑ
fluxum ventris vna serua nigra cuiusdam mo
niace nominate sor casteluina monasterij sãcte
clare in ciuitate valentina: isti vero vermes cu
curbitini separati ⁊ ipsi connexi qui dicuntur a
scarides sub vna specie reponũtur Alia speci-
es vermium generatur in intestino recto idest
longaone qui sunt minuti ⁊ parui Et notandũ
est ꝙ si vermes distinguantur ex figura ⁊ for-
ma sunt species quatuor Si vero distinguant̃
ex loco sunt tres. species: breuiter hijs inuesti-
gatis relinquo ampliorem ⁊ subtiliorẽ indaga
tionem volentibus inqnirere textus Auicẽne
Serapionis ⁊ Rasis quarto cõtinentis ⁊ doc
toꝝ sententiam illorum textuũ declarãtiũ pro-
cedamus igitur ad prohibendum vermium ge
nerationem vel eos que iam generatos ac vi-
uos occidere ⁊ a corpore extrahere tunc me-
dicus artem preseruatiuam ⁊ curatiuam exer
cere poterit ⁊ sic perficietur ars euitando mul
tiplicationem rerum flenmaticarum ⁊ humidi
tatum crudarum ⁊ indigestiuarum etiamqꝫ cũ
euitatione ciborum humidoꝝ ⁊ viscosoꝝ max
ime in complexione frigida ⁊ humida siliterqꝫ
cum euitatione comestionis leguminum pre-
cipue faseoloꝝ ⁊ fabbarum carnium non cocta
rum ⁊ lactis ⁊ olerum necnon fructuum humi
dorum atqꝫ frumẽti ⁊ panis azimi Et quorum-
cunqꝫ de pasta fieri solent ⁊ casei recentꝭ a nau
seatina sacietate omnium ciborum summopere
cauendum est a balneoqꝫ ⁊ coitu post reple-
tionem euitandum esse videtur Hec omnia in
corpore humano materias fleumaticas multi-
plicãt que sũt in causa generationis omniũ spe
cierum vermiũ Opportet ergo vt euitentur ⁊
corrigant̃ que superius dicta sũt nã si cõmittat̃
error in hijs multiplicabũt̃ fleumata in itesti-
nis q̃ erũt in cã generatiõis v̄miũ inintestinis vn
de aliq vermes sunt mordicatiui cõtinuo mor-

dicãtes stomachum ⁊ intestina ⁊ hoc est ex no
bilitate ipsorum ⁊ paucitate nutrimenti scilicet
superfluitatum quibus depascuntur vnde cum
minoratur eius nutrimentum figunt se supra
membra ad sugendum ipsum nutrimentum ⁊
cum morsu suo dolores inducunt immo quan
doqꝫ perforant intestina vt inquit Auicẽna di
cens ⁊ iam retulerunt quidẽ qui viderunt eos
ꝑforasse ventrẽ ⁊ exiuisisse ex eo ⁊ illud apud
me est maximum ⁊ post innuit dicens ⁊ ꝓpter
hoc eleuant̃ ex eis vapores mali ad cerebrum
⁊ nocẽt ei ⁊ post addit ⁊ quãdoqꝫ generat̃ ꝓp
ter vermes ⁊ serpentes epilẽtia ⁊ colica ⁊ quã
doqꝫ generat̃ fames canina ꝓpterea qꝛ vehe-
ment̃ rapiunt cibum ⁊ quãdoqꝫ bolimus ⁊ tre
mor cordis maximus Plurimum generãt̃ in
etate infancie ⁊ pubertatis ⁊ in fine adolescen
tie Et ascarides secundũ plurimũ generat̃ in
eis qui separant̃ ab etate infancie: sed rotundo
rum plurimũ est in infantibus deinde in adoles-
centibus ⁊ minorat̃ in senibus Et si omniũ su-
perius dictoꝝ intelligẽciã habuisti causas scire
poteris ⁊ hec de causis generatiõis vermium
sufficiant Veruntamen signa vermium demon
stratiua omnium speceirũ cõia absolute Etiã
qꝫ cuiuslibet speciei determinate clarificare nõ
in tendimus qꝛ extra nostrã cõsideratione ⁊ ꝓ
positum est: sed solum nostra intentio vertitur
vel cõsistit in quadam ꝓuisione futuroꝝ vermi
um generatione ⁊ enim in iam genitis cum me
dicinis eos interficientibus eosqꝫ ad extra cor
pus extrahentibus: primum quidẽ cõplet̃ ad
fleumatum generationẽ ⁊ materieꝝ ingestaꝝ
seu corruptaꝝ ꝓhibitiõe ⁊ secũdũ hoc necessa
rium erit vti hijs qbus cõtradictio fit in dictis
materiebus in sex rebus nõ naturalibꝰ Et pmo
in aere eum declinando ad calidum parum ⁊
siccum ⁊ vitent tristiciã timorem ocium quietẽ
nimiã ⁊ ꝓlixum somnium Sed cibus qdem q
necessarius est eis oportet vt sit calidus ⁊ sic-
cus ⁊ nõ sit in eo viscositas sed abstersio qꝛ ta
lia valent ad remocionẽ cause ⁊ ꝓseruãt a pu-
trifactiõe ꝓpt̃ siccitatẽ Ideoqꝫ oportet vti pa-
ne bene fermẽtato ⁊ aliquãtulũ biscocto ⁊ car
nibus elixis ⁊ assatis cum aceto forti vel succo
agreste vel arangie siue limonũ atqꝫ alioꝝ suc-
coꝝ moderatoꝝ in acetositate vt cũ succo gra

natoꝝ acetosoꝝ ⁊ cibarijs salitis ⁊ rafano ⁊ si
napi ⁊ abstineãt ab omni cibo grosso ⁊ lacte ⁊
ab omni cibo tarde digestionis: ꝓpterea opor
tet ꝙ sit facilis digestionis ⁊ boni chimi ⁊ plu-
rimi nutrimenti: verũtamen nõ in omni vermi
um ꝓseruatione debent cibaria declinare ad ca
liditatẽ ⁊ siccitatem nisi in habentibus debilita
tem virtutis vel in habentibus fluxum ventris
permaxime cum febre Causam ⁊ rationem de
hijs dedit intelligere Auicenna sexdecimo fen
tercij capitulo de vermibuꝰ cũ inquit Et quan
do sunt fluxus ventris ⁊ caliditas cibamus cũ
sorbicionbuis acetosis cum sumach factis ⁊c̃.
eapropter indocti medici volentes occurrere
cum tontrarietate ad materiam fleumaticã in
dietando cum cibis calidis ⁊ siccis non atten-
dentes ad virtutem ⁊ ad alia accidentia vtiqꝫ
ad fluxum ventris ⁊ febrem producunt egros
ad perdicionem Verumtamen omnia hec iam
fuer unt superius elucidata in capitulis regimi
nis preseruatiui a pestilentia Et si tu dicto re-
gimine superius scripto vsus fueris Vermes
nec lumbrici nec aliqua species eorum in cor-
pore generabuntur Amplius attendendum est
de ordine ⁊ hora exhibẽdi cibos in habentibus
vermes genitos ⁊ viuos vt Auicenna vbi sup̃
⁊ est sententia Serapionis Idcirco ad doctri-
nam textus eorum remittatur ⁊ propt̃ hoc ali
quid dicendũ est nam ordo ⁊ hora est ꝙ ipsi in
firmi non egeant cibo nec esuriant ne vermes
mordicent stomachum ⁊ fortasse faciant cade-
re virtutem appetiuam vermibus mordicanti-
bus immo oportet vt cibentur ante motum eo
rum sed diuidatur cibus ⁊ detur modicum pro
vice, vt possit digeri in tempore conuenienti: ⁊
nisi cibatio facta fuerit accidet punccio in intes
tino ieiuno ⁊ macies in corpore cum virtutis
debilitate Jam istis declaratis veniendum est
ad curam per medicinalia secundum doctrinã
Auicenne ⁊ Sirapionis capitulo proprio Ne
cessarium igitur est qui paciuntur vermes ãte
medicinarum applicationem cibentur cibo sub
tili calido ⁊ sicco in quo sit qualitas interfici-
ens omnem speciem vermium ⁊ eos expellen
tes per cristeria emplastra ⁊ suppositoria que
ipsos ad extra corpus exire faciãt Postquam
vero sunt mortui vel quasi mortui medici non

esse debent in emissione vermium negligentes
quia ipsis corrodētibus ⁊ morsum in stomaco
⁊ intestinis faciētibus si ex hoc infirmi spasmū
paciunt̃ moriuntur vt dixit Rasis in toto cōti-
nente Idcirco ad interficiendū ⁊ extrahendū
ipsos vermes necessarium est ipsos famelicos
facere extrahendo cibū ꝑ aliquod tp̄us Dein
de āte medicinas necātes ipos vermes sumāt
dulcia ⁊ vnctuosa vna die vel duabus post ex
bibeant̃ medicine interficientes sole vel ꝑmix-
te cū vnctuosis ⁊ dulcibus vt cū lacte ⁊ melle
hec regula obseruari debet nō tātū in ebibitis
medicinis per supius vt per os assumptis sed
etiā in cristerijs ⁊ suppositorijs Vermes aūt
diligentes illa dulcia ⁊ vnctuosa accipere. post
medicamen venenosum illud cito assumunt ⁊
vermes moriūt̃ Cum autē necare intēdimus
vermes ascarides vel cucurbitinos seu par-
uos prius administra cristeria cū brodio pigui
solo vel cū lacte capno cum zuccaro vel cum
melle vt vermes descēdant ad inferiora ad bi-
bendū res dulces postea admistrāda sunt cris-
teria interficienda ⁊ educētia eos Similiterq̧
maxime cōferunt ad mortificandū vermes me
dicine applicate exterius vtiq̧ supra vmbilicū
⁊ paꝝ supra eū ⁊ inferius eo ⁊ ꝗuis Auicēna
dicat ꝙ emplastra vel vnguēta debent poni su
pra stomacū non intelligendū est ꝙ supra totū
stomacū sed supra orifitia stomaci qa orificiū
stomaci est membrū valde sensibile ⁊ ratione
acuitatis ⁊ malicie medicinaꝝ interficiēdi ver
mes ⁊ maximū nocumentū sequeretur in orifi
cio stomaci imo semper debemus eū cōfortare
cū medicinis ad hoc cōferētibus ⁊ iuuātibus
ad appetitū Ideoq̧ oportet medicū esse pru-
dentem in applicatione medicinaꝝ interficien-
tium vermes nā multociens cū vermibus est
calor ⁊ febris ⁊ tūc administrāde sunt medici-
ne ad frigiditatem declinātes si autem nec ca-
lor nec febris sit dande ⁊ ponende sunt medici
ne tēꝑate calide ⁊ hoc secūdum etatem ⁊ dis-
positiōem complexiōis ⁊ temporis Verumta
men omnes medicine contra vermes aut sunt
simplices aut composite Simplices vero sunt
plures sed de magis expertis scribā ⁊. ꝑmo de
acetosis quoniā omnia acetosa valent ad ꝓhi
bitiōem vermiū generationem ⁊ ad interficien
dum eos sicuti acetum forte quia potus aceti
valet in omni specie vermiū ieiuno stomaco ac
ceptum vt scribit Auicena vbi supra etiāq̧ ad
hoc sunt iuuātes succus acetositatis citri ⁊ li-
monū in parua quātitate ⁊ succus de agresta
⁊ granatoꝝ acetosoꝝ ⁊ arāgiaꝝ ⁊ similiū De
medicinis vero amaris ⁊ calidis est succus ab
sincij ⁊ succus folioꝝ ꝑsicoꝝ ⁊ aloes cicotrini
puluerisati ꝑ os exhibitus vel sub forma pillu
laꝝ vel ab extra applicatus vmbilico ꝓpt̃ hoc
dicit Auicenna melius quo educūtur vermes
fluxu ventris post mortificationem est aloes ⁊
semen alexandrini ꝑ noctem infusum in aceto
puluerisat⁹ a ꝓprietate occidit vermes etiāq̧
semē portulace ⁊ semen porri ⁊ nasturcij nigel
le ⁊ siliginis ⁊ alij dicunt felicis singularissime
⁊ ꝑcipue valet ad cucurbitinos vt dicit Rasis
secūdo cōtinentis ꝙ bibita in pōdere .iiij. aure
oꝝ q̄ dosis magna michi videtur sed tu minue
secundū tuā cōsideratiōem ⁊ estimationem cū
aqua mellis. certissime emittit vermes cucur
bitinos. confirmat hoc Auenzoar. ca. i. ꝙ alfa
ras idest filix ꝙ aqua decoctionis eius bibita
expellit vermes magnos ⁊ paruos Similiterq̧
aqua decoccionis graminis vel aqua eius dis-
tillata ⁊ aqua omniū istaꝝ medicinaꝝ simplici-
um ⁊ multe alie medicine simplices q̄ a forma
ꝓprietaria vermes interficiūt sicut sunt cornu
cerui vstū ⁊ diptamus. etiāq̧ omnia amara ⁊
acuta ⁊ lubricatiua vniuersaliter. vermibus cō
trariantur. sicut potare oleum multe quātitatis
interficit ⁊ expellit ipsos ad extra sicut ait Aui
cenna vbi supra ⁊ ꝓprie oleum onfancinū quo
niā interficit latos ⁊ sit ꝗtitas olei vncia vna ⁊
semis pro vna vice ieiuno stomacho sed debet
cōtinuari vt dicit azaranus Idcirco in cura as-
caridum oleum est valde iuuatiuum quoꝝ cu
ra est valde deficilis Cōfirmat hoc Auenzoar
cū inqt: medicina aliqua non extirpat eos nisi
cū frequentia administracionis ꝑ superius ⁊ ꝑ
exterius Posterius est dicendum de medici-
nis cōpositis ⁊ approbatis ꝑ doctores ⁊ ꝑ me
quas hic scribere volumus: primo scribemus
quādam cōpositionem cuiusdam pulueris cōfe
rentis ad mortificādum vermes ꝑcipue existē-
tes in itestinis superiorib⁹ ⁊ in medijs ⁊ est val
de singularis ⁊ apꝓbatissima que nūq̧ deficit

permaxime in delicatis hoībus ⁊ infantibus ⁊
in quocūq; tpe anni etiā q; valet in p̄seruatiōe
a pestilētia cū febre ⁊ sine febre cuius cōposi
tio est ista. ℞. seminis portulace seminis lac-
tuce. añ. ʒ. ij. seminis alexādrini. ʒ. iij. ⁊. ß. coralli
rubei cornu cerui vsti. añ. ʒ. iiij. diptami. ʒ. v. fiat
puluis subtilissimus p̄us semine alexādrino in-
fuso in aceto forti p noctem. dosis aūt eius est
a dragma semis vsq; ad vnā distempata cum
aqua portulace ⁊ aqua gramis si febris est vel
cū aqua absintij vel cū aqua siliginis si non est
febris Est enim alia medicina cōposita interfi-
ciens vermes ⁊ est ista. ℞. aloes cicotrini subti
liter puluerisati cū melle rosato colato fiāt pil-
lule Sunt ⁊ etiā mirabiles pillule de puluere
yerepigre Galie. simplices Sed meliores ad
interficiendū vermes sunt pillule Rasis cōtra
pestē quia nō solū p̄seruant corpus vt vermes
nō generētur sed etiā ip̄os necāt ⁊ exterius ex
trabunt ⁊ precipue valent ad p̄seruationem a
pestilētia vt dictū est Alia aūt medicina cōposi
cōtra vermes conferēs in tpe hiemali ⁊ in cor
pore flecmatico nō autem in tpe calido nec in
hoīe colerico. minusq; valet in febricitantibus
⁊ est sirupus valde p̄hibens oīū specierū ver-
miū generationem cuius recepta est talis. ℞.
succi radicis enule succi mādrasti succi absintij
depuratorū. añ. vncias. iiij. succi cicoree ⁊ gra-
minis. añ. vncias. v. in dict̄ succis coquāt̄ cor
nu cerui vsti sumach seminis portulace. añ. vn
cias. iij. facta decoccione vt decet cū zuccaro
vl' melle fiat sirupus clarificatus ⁊ coct⁹ vt de
cet Verūtamen in tpe calido complexione ca
lida p̄cipue cū febre est cōueniēs ⁊ valde iuua
tiuus iste sirupus inferius scriptus ad p̄hiben
dum vermium generationē ⁊ si sunt geniti ad
eorū destructionem cuius talis est compositio
℞. succi acetositatis citri succi acetose succi de
agresta succi limonū citrinorū succi portulace
⁊ cicoree ip̄is succis depuratis decoquātur ⁊
in decocciōe ponat̄ iste puluis semis portulace
seminis alexādrini seminis lactuce. añ. ʒ. i. dip-
tami. ʒ ß. cornu cerui vsti. ʒ. iij. zuccari albi quan
tū sufficit fiat sirupus ⁊ erit cordialis ⁊ contra
febrem ⁊ cōtra vermes p maxime in iuuenib⁹
colericis febricitantibus Sed ad vermiū lūbri-
corū mortificatōz sūt sirup⁹ de absincio sirupus
de prasio sirupus de calamēto cū aquis appro
priatis vt rutbe mente ⁊ similiū ⁊ valēt in cor-
pe senili fleumatico: in colerico valet sirupus
acetos⁹ cū aq̄s cicoree ⁊ portulace sed pmaxie
iuuācia sunt tiriaca ap p̄bata ⁊ metridatū cum
aqua portulace ⁊ absincij Similit̄ q; de iuuan
tibus ⁊ cōferentibus ad extra corpus est istud
emplastrum vel cataplasma positum circumcir
ca vmbilicum ⁊ confert habentibus febrem lē
tam cum dolore stomaci ⁊ vmbilici cuius or
dinatio hec est. ℞. succi portulace succi mer-
curialis quartū vnum ⁊ semis succi foliorū p-
sicorū succi absintij. añ. quartū vnum aceti for-
tissimi vncias. ij. farine ordei ceruite quātū suf-
ficit fiant emplastra vel cataplasma mediocriter
liquida Est aliud emplastrum valde iuuans
ad mortificandum vermes ⁊ ad interficiendū
ipsos ⁊ est compositio ista. ℞. fellis vaccini vn
ciam vnam seminis alexandrini aloes pulueri-
sati colognitide puluerisate. añ. ʒ. i. farine luppi-
norū amarorum quātū sufficit fiat emplastrum
super vmbilicum parum supra ⁊ subtus ista em
plastra sunt ordinata per Geraldum de solo ⁊
per me pluries experta Aliqui doctores com-
posuerunt vnum vnguentum vermium morti-
ficatiuum sed ego illud non sum expertus sed
in veritate secundum ingredientia medicinalia
simplicia omnia sūt inficentia vermes cuiuscū
q; speciei sint cui⁹ discriptio est talis. ℞. tiriace
magne approbate fermentate vnciā vnā aloes
mirre croci. añ. ℈. i. lumbricorū terrestium con
tritorum. ʒ. i. coriandrorum preparatorū. ʒ. iiij
fellis tauri. ʒ. ij. aceti fortissimi quantum sufficit
incorporentur ad lentum ignem ⁊ post extēde
sicut cerotum ad formam scuti ponatur supra
ventrem Si vero vermes minuti in longaone
scilicet in vltimo intestino fuerint generati ex
q̄bus puritus in ano sentitur ex acutis ⁊ ama-
ris poteris facere suppositoria vel cristeria vti-
q; suppositorium factum de carnibus salitis vt
Viaticus dicit ⁊ est in causa incitandi virtutē
expulsiuam ani ⁊ expellit vermes minutos si
vero cum suppositorio non expelluntur pote-
ris administrare cristeria de lacte cū yerepigra
in quo coquantur semen allexandrinum ⁊ pul-
uis colognitide vel potest administrari tale cris-
rere admirabile q̄ occidit v̄mes cucurbitinos

⁊ minutos ⁊ ipsos extra corpus extrabit ⁊ est
ista cōpositio. ℞. abrotani betonice centauree
mioris mēdrasti absintij. añ manipulū. ß. semis
rute cimini assati semis apij. añ. ʒ. iij. semis alex
andrini. ʒ. ij. cantabri. p. i. olei granoꝝ persicoꝝ
amaroꝝ. añ. quartū. ß. salis communis. ʒ. ij. suc
ci folioꝝ persicoꝝ vncias. ij. ierepigre Galieni
vnciam. i. fiat cristere ⁊ potest addi fellis vacci
ni ꝗmaxime valet in extrabēdo vermes cucur
bitinos ⁊ ascarides sed tamen ꝑus administra
aliquod cristere de lacte sicut dictū est sed attē
das ꝙ non cōfert in acuta febre nec in pueris
nec in debilibus vt dixit Rasis in tractatu de
egritudinibus pueroꝝ inqens nō oportet nos
dare pueris medicinā cōtra passionem bāc ad
potādum neq ad cristerisandū ne in eis cause
tur tenasmon sed melius est vti cataplasmatibꝰ
vel vnguētis supius scriptis appositis sup̄ vm
bilicū ⁊ stomacū si necessarium fuerit Et licet
de generationis vermium preseruatione si ipsi
generati ⁊ viui in intestinis ⁊ stomaco steterit
de ipoꝝ interfectione ⁊ extractione a corpe cū
ꝓlongatione verboꝝ scripsimus ꝓpterea quia
in tpe pestis multiplicāt omnes species v̄miū
⁊ ex eis plurima accidētia terribilia in corpore
bumano sequntur oportet medicos iuuenes
cautos esse ⁊ in bijs solliciti sint in p̄seruatiōe
pestilētie atq in febris pestilencialis curatione
vt in vermibus maximā cōsideratiōez babeant
⁊ sic completa est doctrina regiminis p̄seruati
ui a pestilentia cum adiutorio diuine sapiencie

Capitulum quinquagesimum tercium in
quo declarationem faciemus per quem
ordinem ⁊ modū prudens ⁊ arte doctus
medicus febris pestilentialis curam exer-
cere debeat

POstq in superioribus capitulis
determinatum fuit de differen-
cia inter morbum epidimialem
morbumq vndimialem ⁊ mor-
bū diuersum. ⁊ de modis ⁊ cau
sis epidimie ⁊ pestilencie Similiterq de sig-
nis generalibus cuiuscumq epidimie ꝓueniēs
a quacumq radice. etiamq de signis pronosti
cis epidimie ⁊ pestilentie ad bonū vel ad ma-
lum: atq de signis particularibus febris pesti-
lentialis a quacūq radice prouenienté in quo
cumq indiuiduo actu paciente illam febrē Et
vlterius declaratum stetit de preseruatiōe pesti
lentie ⁊ epidimie in generali ⁊ particulari nūc
autem ostendemus curam febris pestilencialis
in generali ⁊ particulari non deuiatam a vera
opinione doctorum antiquorum ⁊ modernoꝝ
Qua de re peritia studiosi medici ex boc facile
congnoscetur ꝙ stante virtutis constantia ⁊ ei
us robore ad admouendā infirmitatis causā
scire debet eam cum causa sit principalissimum
curationis instrumētum quinimo vera infirmi-
tatis curatio vt Auicenna dicit in decimasex-
ta tercij tractatu quarto capitulo secundo cura
tio vera est incisio cause ⁊ in quarto primi ca-
pitulo vltimo Impossibile est vt febris remo
ueatur causa ipsius remanente quod quidem
dictum de vnoquoq morbo intelligi potest
propterea Auicenna in prima quarti tractatu
secundo capitulo septimo sic scribit. cum inue-
nis virtutem resistentem tollerantem abscinde
causam ⁊ expelle bumorem ⁊ in parte secunda
canticorum inquit. in omnibus egritudinibus
sunt prius aufferende cause efficientes si fiat
recta curatio in cuius commento inquit Auer
rois cura egritudinis formaliter est inutilis ni-
si prius cause aufferantur ⁊ principaliter fuit
sententia Galieni tertio tegni textu commenti
dicētis Unum commune oportet babere pre
ceptum efficientem vnamquamq causarum
abscidere post deinde sic venire ad eam que
facta est distrasiam ⁊ sic omnes sapientes con-
cordarunt ꝙ causa egritudinis prius sit remo-
uenda ⁊ postea ipsa distrasia abicienda Ideo-
q emplastra vnctiones epitbimata ⁊ buiusmo
di frigida non debent apponi ante abscisionem
cause Idcirco scientificus ⁊ prudens medicus
anteq ad talia perueniat cum euacuationibus
procedit Propter boc Auicenna primo quar
ti tractatu secundo capitulo cētesimoquadra-
gesimosexto dixit Scias ꝙ esse contentus in-
frigidatione ⁊ dimittere fleubotomiam ⁊ ven
tris solutionem addit in opilatione ⁊ coartati-
one quare additur putredo ⁊ caliditas in febri
bus propterea Auicenna prima quarti capitu
lo de cura febris pestilentialis scribit Summa
curationis eorum scilicet febrium pestilētialiū
est exsiccatio ⁊ illud cū fleubotomia ⁊ solutiōe

vētris ꝛ opoꝛtet vt incipiat in ea ad euacuan-
dum Si autem materia vincens fuerit sangui-
nea fiat fleubotbomia si fuerint bumoꝛes alij
euacuentur Ex boc sequitur ꝙ alij bumores
a sanguine scilicet colera fleuma melancolia
possunt putrifieri vt puta in colera pꝛincipali-
ter generatur putredo ꝛ nō in sanguine fleuma
te ꝛ melancolia tunc colera putrida ꝛ coꝛrup-
ta est ꝛ non alij bumoꝛes ꝛ sic de alijs ꝛ sic
variantur signa febꝛis pestilentialis penes ma-
ioꝛem ꝛ minoꝛem inflammationem ꝛ accui-
tatem: quando autem isti tres bumoꝛes pre-
ter sanguinem putrifiunt ꝛ non fuerint seper-
ati a sanguine sed permixti ꝛ peccantes in san
guine tunc debet fieri fleubotbomia Si vero
fuerint separati a sanguine ꝛ nō ꝑmixti nec pec
cātes in sanguine nō debet fieri fleubotbomia
ꝛ boc dicit Auicēna pꝛima quarti capitulo de
intencione ad curationes vniuersales febꝛium
putridarum cū inquit Et opoꝛtet vt obserues
in omnibus illis dispositionem virtutis ꝙ si fu
erit foꝛtis ꝛ fuerit illud ꝙ vincit sanguinē tunc
fleubotbomia est magis conueniens Ad buius
modi textus declarationē mouet gentilis ques
tionē vtrum in omni febꝛe putrida ꝯpetat fleu
botbomia Ueruntamen quia ista questio supe
rius in capitulo.xxxi. fuit clarificata bic non li
cet iterum explicare pꝛopter illa dicta gentilis
dicimus ꝙ facere fleubotbomiam in febꝛibus
pestilentialibus vbi non conuenit est magnus
erroꝛ Sed ad remouendum bunc erroꝛem pru
dētis medici est valde inquirere si in pꝛincipio
febꝛis pestilentialis competat fleubotbomia vł
farmacia ꝛ per signa nūc scripta buius veritatē
scire poteris Sed ad maioꝛem boꝛum dictoꝛū
elucidationem attencione dignū est ꝙ cū infe-
bre pestilentiali non sit vt plurimū magna distē
perancia in gradu caloꝛis non indigemus vebe
mentia infrigidatiōis ꝛ extinctiōis sicut in cau-
sone ꝛ similibus febribus quia pꝛesentia mate-
rie pocius ꝛ pꝛius euacuationem indicat quā
aliquam alterationem ideoq; dicit auicenna ꝙ
summa curationis est ex siccatio idest euacua-
tio vbi tamen cum febꝛe pestilentiali esset mag
na inflammatio ꝛ multi acuti caloꝛis sicut in fe
bꝛe colerica tunc infrigidamus: sed cum illa ma
teria febꝛis pestilentialis sit putrida magna pu-
tredine ꝛ coꝛruptione: conari debemus quan
tum possumus ad eius citam euacuationē sem
per enim speramus de maioꝛi eius coꝛruptione
quia in materiebus furiosis ante earum digesti
onem pꝛeceptum est euacuare multo magis in
materia faciente febrem pestilentialem quia fu-
riosioꝛ omni alia materia furiosa propter banc
autem causā Auicenna festinat ad euacuandū
cum inquit Summa curationis est ex siccatio
quam Auicenna euacuationem minoratiuam
vocat exsiccatiuam in capitulo de cura putri-
darum in vniuersali inquit secundum semitam
minoꝛationis ꝛ exsiccationis siue ille materie
fuerint cause cōiuncte siue antecedētes febꝛis
etiam si sint alie materie cum eis scilicet cū ma
teria antecedente vel coniuncta cōplicate Si-
militerq; in pꝛima quarti capitulo de cura vari
oloꝛū scribit Auicenna fleubotbomet quātita
te qua exsiccet ꝛ minoꝛet de materia Ex nunc
dictis sequitur ꝙ in febꝛe pestilentiali non con-
uenit euacuare cum medicina ex soluente scili-
cet euacuando illā materiā furiosā ꝛ venenosā
ꝓpter casum virtutis ꝛ spirituū coꝛdialiū coꝛ-
ruptionem sed melius consilium est fleubotbo
mare cum fleubotbomia pauce quantitatis se
quendo dictum Auicenne cum inquit Si aūt
materia vincēs fuerit sanguinea fiat fleubotbo
mia supple pauce quantitatis si non fuerit coꝛ
pus valde plectoꝛicum vt inferius magis pꝛo-
fūde dicemus si vero fuerint bumoꝛes alij eua
cuentur scilicet cum medicina minoratiua com
muni vt casiofistole manna uel tamarindis vel
similibus vel cristerijs leuibus vel cum medici
na pꝛopꝛia videlicet cum medicinis dictis leni
tiuis addito reubarbaro vel cum alia medicina
attrabente simpliciter bumoꝛem pꝛoprium scili
cet illam materiam venenosam peccantē quā-
uis dictarū medicinarum virtus non attingat
ad euacuandum illam materiam coꝛruptā an-
tecedētem vel cōiunctā in coꝛde existentē sed
quādo fit cū medicina ex soluēte. virtꝰ eius ꝓ
ducitur ad materias coꝛdi coniunctas ꝛ eas
eradicat sed valde ex tali euacuatione virtus
resoluit ꝛ debilitat Idcirco dicit Gentilis ego
vidi socios meos viros exptos q in praua pe-
stilētia statim a ꝑncipio pꝛima vł secūda vł t̄tia
vel quarta die dabant farmaca euacuantia ex

ſoluendo ſecundum materias vt reubarbarum
alicui ⁊ alteri agaricū ⁊ turbit ⁊ aliqui dabant
medicinas vigoratas cū ſcamonea pauca ipſe
dicit ⁊ vidit plures euaſiſſe ꝑ manus illoꝝ q̃
alioꝝ qui non purgabant niſi cum leuibus criſ-
tirijs vel cum caſiefiſtola vel ſimilibus Sed
ego vidi contrarium magis euaſiſſe per ma-
nus illoꝝ qui dabant medicinam linientem q̃
per illos qui medicinas eradicantes exſoluen-
tes adminiſtrabant quia vt plurimum in eis ſe
quitur fluxus ventris ſintomaticus ⁊ tāta vir-
tutis debilitas ⁊ ſpirituum corruptio quia in
eis ſeqt̄ feſtina mors Sed in corpib⁹ plectori
cis forſitan poſſunt adminiſtrari talia farmaca
forcia quia in ipſis propter medicinas exſoluē
tes eradicantes non euenit tanta virtutis debi
litas ⁊ ſpirituum vitalium corruptio permaxi-
me ſi adminiſtras dicta farmaca in ꝑncipio ꝑn-
cipij febris peſtilentialis cum humores ſubſtan
tiales cordis ſunt incorrumpti ⁊ incinerari id-
eſt inuenerari Conſiderandū enim eſt ꝙ q̃uis
plectoria appareat in febricitanti febre peſtilen
tiali ⁊ videatur vel appareat vrina conturbata
vel vt ſubiugalium vllo modo fienda eſt fleu-
botomia nec fortis farmacia quia talis vrina
ſignificat virtutis regitiue debilitatē quia om-
nes humores tam maligni q̃ benigni ſunt val
de permixti euenit namq; ꝙ vena apta magis
exibit de ſanguine benigno q̃ de maligno ⁊
virtus magis debilitabitur ex eo quia natura
virtutis regitiue debilitata nō poteſt facere ſu-
um officium ſeparationis humoris benigni a
maligno ⁊ ſic ſequitur ex effectu farmacie era-
dicatiue permaxime ſi vrine conturbate ipoſta
ſim non faciunt nec clarificantur ſed conturba
te remanent ſi virtus ſit fortis longum morbū
protēdūt ſi debilis mortē vt inquit Galienus
quarto amphoriſmoꝝ commento canonis qui
buſcumq; in febribus vrine conturbate vt ſub
iugalium ⁊ Auicenna ſecunda primi doctrina
tercia capitulo tercio de ſignificationibus ſub-
ſtācie vrine ⁊ in veritate multos vidimus fac
ta fleubothmia vel forti farmacia eradicatiua
exſoluente mori prius apparente tali vrina cō-
turbata vt ſub iugalium precipue ſi tales vrine
in quantitate modica vel minori ſint q̃ eſſe de
beant propter hec dicta licitū eſt q̄rere Utrū
peſtilētialibus febribus competat fleubotomia
farmacia ſompnus ⁊ vomitus Iſtud autē du
biū erit vtiliſſimū nā cum laude quippe dei to
ta cura morbi peſtiferi plenius ſcietur vt medi
ci practicantes in errores ⁊ defectus ex inperi
cia ⁊ malo iudicio incurrāt De tali autem du-
bio ſine multiplicatione rationū aliquit eſt di-
cendum Et videtur ꝙ non competant in febri
bus peſtilētialibus fleubotomia farmacia ſom
nus ⁊ vomitus Et primo ratione Auicēne. vi
quarti de venenis tractatu tertio capitulo pri-
mo nam humores venenoſi per fleubotomiā
farmaciam ſomnum ⁊ vomitum trahuntur de
extra ad intra ⁊ tranſire faciunt ſupra membra
principalia ⁊ Auicenna in dicto capitulo ſub-
dit ꝙ nō eſt aliquid magis iuuatiuum q̃ medi
camē quod trahat venenū ad exteriora Idcir
co medici volentes applicare medicamen tra-
hens illum humorem venenoſum de extra ad
intra faceret contra opera nature quia ipſa la-
borat in propellendo ad extra iuxta dictū ypo
cratis ſecūdo amphoriſmoꝝ vndecumq; repe
rit natura inde ducere oportet per conuenien-
tem regionem ea propter multum ſequi debe
mus in talibus morbis opera nature nam ſi ip
ſa ꝓpellit ad extra ⁊ medicus reducit ad intra
eſt malum ⁊ peiſſimum imo pocius debet natu
ram iuuare in expellendo ad extra quando
natura oſtendit ad quem locum materiam pro
pellere debet cuius contrarium faciunt medici
fleubothomando farmacādo ſomnum produ-
cendo vel vomitum promouēdo quia tunc re
ditam materie de extra ad intra procurant: vt
verbi gratia natura intēdit facere apoſtema de
materia venenoſa in hoc emunctorio ⁊ non in
alio medicus tūc debet ſtatim trahere materi
am illam venenoſam ad illum locum cū attra-
hentibus poſſibilibus ⁊ ſepe hoc facere ſicut in
ferius dicemus in cura apoſtematum ⁊ puſtu-
larum peſtilentiarum in oppoſitum ſunt text⁹
Auicenne ⁊ Raſis in locis prealegatis qui cō
cedunt fleubothomiam ⁊ farmaciam ſomnum
⁊ vomitum in febre peſtilentiali Ad contrarie-
tatem horum dictorum dicere poſſumus ꝓcon
cordia doctorum ꝙ in febre peſtilētiali quādo
in humoribus ſubſtantialibus ⁊ ſpiritualibus
in eis non dū eſt facta totalis putrifactio ⁊ cor-

ruptio ⁊ venenatio sed solum in corrumpi ⁊ ve
nenari tunc cōpetūt fleubothomia ⁊ farmacia
somnus ⁊ vomitus si non apparētes sint bubo
nes ⁊ carbūculi antraces vel alie pustule nam
quamuis ista scilicet fleubothomia ⁊ farmacia
precipue exerceant a medico ⁊ fiat reditus ma
terie de extra ad intra non propter hunc reditū
sequitur tantum nocumentum in corpore hu-
mano immo maius iuuamentum quia euacuat
pars materie antecedentis ⁊ coniuncte : pars
autem remanens non potest tantum corrumpi
nec venenari qa natura efficitur potens supra
remanentem partem materie ⁊ eam rectificare
pōt p maxime si a principio adiuuet cū medici-
nis cordialibus ad intra ⁊ ad extra applicatis
Si autē humores cordis substantiales sunt in
facto esse corrupti ⁊ venenati tūc fleubotomia
⁊ farmatia ⁊c̄ vllo modo cōpetūt q: fit reditio
materie venenose ab extra ad intra neqꝫ appli-
care debemus aliqua medicamīa ad extra rep
cussiua ⁊ opilatiua prohibentia talis materie
venenose euaporationem sed semper ab intra
ad extra procuretur talis materie educcio vt
longe a corde protrahatur cum omne venenū
de sui natura semꝑ ⁊ principaliter appetat cor
concluditur igitur ꝙ in febre pestilentiali ⁊ in
apostemate antroso quādo materia in sui prin-
cipio non est venenosa potest fieri fleubotomi-
a farmacia ⁊c̄ sed post sui vlteriorem putrifacti
onem ⁊ corruptionem acquiritur venenositas
tunc fleubotomiam ⁊ farmaciam ⁊c̄ non debe
mus administrare nec est bonum consiliū ꝙ ta
les multum profundentur in somno nec etiam
omnino vigilent quia sani vigiliā sufferre non
possunt quia natura inquietatur per multas
vigilias ⁊ virtutes resoluūtur omnes ⁊ sic pos
set eis euenire sincopis ⁊ mors Ideoqꝫ aliqua
lis quies ⁊ somnus duaꝝ horaꝝ vel adminus
vnius hore in principio est concedendum ⁊ si
somnus profundetur oportet vt excitētur vt
materia que est in potentia venenosa ⁊ in fieri
non in actu ⁊ facto esse venenū fiat ⁊ sic som-
nus ⁊ vigilia vtraqꝫ cum temperamento fieri
debent Et nota ꝙ tales febres pestilentiales
sunt in duplici differentia nam quedam a prin
cipio principij statim sunt multū fortes ⁊ cum
malis accidentibus scilicet vomitu forti cum

stupore mentis ⁊ somno profundo ⁊ sincopi st
lico a principio existēte constipatione ventris
fiat cristere lenitiuum ⁊ postea fiat fleubotomi
a secundum plectoriam corporis cum estimati
ua medici prudentis minuendo quantitatem
sanguinis ⁊ hec fleubotomia fiat in die natura
li sui principij febris pestilencialis considerati
onem habēdo ad virtutem et ad alia que sunt
consideranda in fleubotomia fienda precipue
in febre pestilentiali declinando semper ad ex-
trahendum quantitatem non magnam sangui
nis de quacūqꝫ parte fieri debeat de dextra vł
sinistra vel de venis brachiorum vel de sophe
nis istud est valde difficile medicis practicanti
bus Dicamus ergo ꝙ attendere debemus ad
superiora que dicta sunt de fleubotomia scilicet
si peccat sanguis vel si alij humores sint mixti
sanguini vel peccantes in eo ⁊ secundum hoc
variatur extractio quantitatis magne vel par
ue in sanguine De qua autem parte fleuboto
mia fieri debeat est aliud considerabile Dicen
dum ergo est ꝙ vł illa febris est in sui ṗncipio
cum bubone vł cū carbūculo vł antrace vel a
lijs pustulis malignis apperētibus vł nil vide
tur in toto corpore de hijs dictis pustulis ap-
parere ⁊ si sic erit tunc fleuberbomia in prin
cipio principij fieri debet de brachio dextro de
vena communi permaxime in vere vel estate
vel de brachio sinistro in autumpno ⁊ hieme
de eadem vena dicta communi Causa quare
sic fieri debeat est omnibus manifesta medicis
scientificis ideo non curo hic sermones prolon
gare si autem in tali corpore febrili appareant
dicta apostemata ⁊ pustule fleubotomia fieri
debet de eadem parte apostematum ⁊ pustula
rum quia de hoc ampliorem sermonem facie-
mus quando de cura eorum tractabimus hic
supertaceo Amplius vero est considerandum
de cura febrium pestilentialium Et licet a prin
cipio summa curationis eorum sit exsiccatio
cum fleubotomia ⁊ cum solutione ventris si-
cut superius declaratum fuit veruntamen in
principio principij administranda sunt per inte
rius ⁊ exterius virtutes cordis confortātia ne
spiritus resoluantur ⁊ corrumpantur ⁊ secun-
dum doctrinam Auicēne in libello de viribus
cordis est enim cor fundamētum oim virtutū

quia virtutum prima radix quarū quoq; fons
spiritus existit quia est radix substantie vite or-
ganum ⁊ vehiculum omnium virtutum princi
palium necnon innati caloris cuius vigore cō
plexio cōsistit in esse ⁊ corpus totum ⁊ omnia
membra subsistunt ⁊ in vigore viuifice conser-
uātur ⁊ eius extinctio mors existit hic enim in
natus calor causa est omnium opationum vir
tutum animalium ⁊ naturalium vt dixit Auicē
na vbi supra Est igitur calor innatus basis vi-
te seu vitalis virtutis per quam membra recipi
unt animam primo. deinde sensus ⁊ mot⁹ om-
nesq; virtutes ⁊ operationes vite neq; mors
contingit nisi ꝓpter intemperantiam ⁊ destruc
tionem eius complexionis vt Auicenna vbi su
pra quare merito existimo succurrendum esse
pacientibus febrem pestilencialem cum medici
nis quibuscūq; applicatis ad titillationem cor-
dis ⁊ sincopim que vt plurimum solent eueni
re in febre pestilentiali quia ipsa propria passio
cordis existit vt Galienus in libro de differen-
ciis febrium eo maxime quia causa est materia
corrupta ⁊ venenosa Studēdum igitur est cir
ca confortationem cordis per omnem modū
interius ⁊ exterius approximationis vt ei⁹ vir
tutem subleuare possint Complebuntur hec
omnia cum medicinis que habēt ipsum cor cō
fortare Primo cum hiis que restaurāt cordis
substantiam ⁊ spiritum eiusq; calorem multipli
cāt talia enim sunt cibus ⁊ potus cordi appro
priati quales sunt cibi sumpti placidi suauissi-
mi in odore ⁊ delectabiles in sapore ⁊ si nata
raliter non fuerint tales cum acetosis ⁊ aroma
tibus condiantur ⁊ sint facilis digestionis
paucarum superfluitatum multi ⁊ boni nutri-
menti existere debēt secūdum ꝙ exigit dispo-
sitio virtutis ⁊ complexionis etiamq; dispositi
o febris pestilentialis que in bono medici arbi
trio permaxime constare videtur Sint ergo ci
bi tales quales sunt carnes pulloꝝ iuuenum
perdicum fasianorum ⁊ caponum ⁊ iuuenum
pullarū sed quia de hiis capitulum intēdimus
scribere de cibatione ipsorum qui febrem pesti
lentialem incurrunt hic amplius non dicendū
deinde sunt ⁊ alia que cor confortāt sicuti me-
dicine odorifere bone ⁊ suaues ⁊ medicine q̄
contemperant cordis complexiōem ⁊ spiritus
substantiam ⁊ que proprie repellunt a corde
nocumentum ⁊ totū corpus in vita conseruāt
sicut sunt medicine hoc a proprietate agentes
Etiamq; sunt quedam medicine que nocumē-
tum cordis remittunt ⁊ illud agunt a complex
ione quarum quedam sunt calide quedam fri-
gide quedam sicce quedā humide ⁊ quedam
temperate Quedā etenim sunt que ipsum cor
confortant omnemq; eius virtutem reficiunt
vtroq; modo scilicet a proprietate ⁊ complex
ione sicut rosa ⁊ endiuia siluestris ⁊ alie simpli
ces medicine de quibus doctores antiqui ⁊
moderni in libellis simplicium medicinarum
scripserūt ⁊ superius in regimine preseruatiuo
per me annotate fuerunt Et est notandum ꝙ
medicine q̄ opātur a cōplexiōe frigida ⁊ a pro
prietate qualitatis nocumentum repellunt va
porem resoluūt malum eiusq; maliciam qualia
sunt frigida exsiccantia sicut dictum est vt sunt
rose folia mirte sandali rubei camphora corian
drum nenufar bolum armenum idest lutum ar
menum terra sigillata corallū ⁊ similia dispersa
per cameras pacientium febres pestilentiales
vel irrorationes cum aquis dictarum medici-
narum ⁊ proprie cum aceto albo rosato Ista
omnia sunt odorifera que a proprietate ⁊ a cō
plexione frigida per omnem modum approxi-
mationis sunt resistentia videlicet suffumigata
odorata bibita ⁊ commesta ⁊ ista sunt cordiali
a spiritibus proportionabilia Ideoq; calorem
innatum confortant qui est instrumentum vite
delendo superflua corrupta ⁊ fetida que spiri-
tus inficiendo contristant Nam si alicui homi
ni febris pestilencialis adueniat non manifesta
caliditate apparente etiāq; alteratio aeris pro
cedat in pessimam qualitatem frigidam ⁊ hu-
midam cum hiis que calida sunt ⁊ sicca iuuan
tur sicut proprie est xilo aloes crudū thus am-
bra muscus storax radix diptami ⁊ tormētilla
semē citri ⁊ poma citra flores ⁊ folia eius limo
nes magni ⁊ pui qm̄ rectificāt aerē pestilētialē
⁊ pestilētiā vt Aui. dicit ista aūt calida aroma-
tica suffumigata odorata bibita ⁊ ꝯmesta appli
taca pacientibus febrē pestilentialē vt cōuenit
sola ista calida vel permixta cum cordialibus

frigidis febribus pestilēcialibus conferūt quia
vt plurimum cordialia frigida cum calidis per
miscentur vt superius in capitulis de regimine
preseruatiuo demonstratum fuit Una de re al
teratio febrilis distrasie completur cum rectifi-
cantibus maliciam putredinis venenose ⁊ cali
ditatem febrilem per consequens bonum iuua
mentum prestabitur habenti hanc febrem ad
ministrare hanc medicinam simplicem cōferen
tem dicti febri a proprietate occulta ⁊ a com-
plexione sicut Auicenna dixit de bolo armeno
Nam plures iam sanati sunt ex pestilētia mag
na propter consuetudinem bibēdi ipsum cum
vino subtili vt deferat ipsum ad cor ⁊ sit mixtū
cum aqua rosata propter febrem Uerūtamen
quia vinū contrariatur febri ꝑpter eius maxi-
mam caliditatem vinum debet poni in paruissi
ma quantitate ⁊ de aqua rosata in quantitate
multa ⁊ propterea dixit Auicenna vinum max
ime limphatum ⁊ proprie cum aqua rosata Si
militerqꝫ bolum armenū confert febribus pesti
lentialibus bibitum ⁊ linitum si liniatᷣ circum
circa pustulam vel pustulas per viā cresis vel
sinthomatis ad extra in corporis membra ex-
pulsa ⁊ in hoc omnes antiqui auctores cōcor-
dati sunt ꝙ bolum armenum preseruat ⁊ curat
febrem pestilentialem alia autem simplicia cor
dialia que a proprietate conferūt febribus pes-
lentialibus possunt administrari sub forma po
tus cum aquis cordialibus que ꝗuis calida
sint vt diptamus ⁊ tormentilla ⁊ semen citri ⁊
alia expellunt materiam venenosam a corde ⁊
eam dissolunt permaxime si contemperetur ca
liditas earum cum aquis frigidis vel tempera
tis vt aqua rosata acetosa endiuia siluestri ⁊
buglossa quedam istarum medicinarum simpli
cium ordinantur sub forma odoramētorum ⁊
alia sub forma potus alia sub forma epithima-
tis alia sub forma pomoꝝ vel sub pulueris for-
ma vel saculorum etiamqꝫ sub forma sirupo
rum factorum ex succo acetositatis citri ⁊ suc-
co de ribes ⁊ ex succo acetose maioris vel mi
noris vel de duabus granatis acetosis ⁊ dul
cibus vel ex succo pomoꝝ dulciū ⁊ acetosorū
vel ex succo endiuie siluestris ⁊ poteris siro-
pos vel iuleb aromatisare cū cinamomo ⁊ pa-

rum de gariofolis. nam omnes iste medicine
simplices cum sint letificātes cor ⁊ ipsum cō
fortantes sunt tiriacales vt dixit Auicenna in
de viribus cordis; ⁊ tu compositionem face-
re poteris ad tui ingenij scrutationem Ideoqꝫ
in curatione febris pestilētialis in principio pn-
cipij in pueris ⁊ delicatis ⁊ mulieribus preng-
nantibus in colericis ⁊ sanguineis poteris vti
illo puluere scripto ⁊ dicto in capitu. quinqua
gesimo composito a magistro raimundo de vi
nario ⁊ est puluis maximi iuuamenti ⁊ vtilita-
tis ad preseruationem a pestilentia eiusqꝫ curā
⁊ est ordinatio pro diuitibus ⁊ pauperibus vi
deas illum puluerem scriptum in principio ca-
pituli ⁊ receptam bene annotatā Administra
dictū puluerem tempore preseruationis a pesti
lentia eiusqꝫ cura cum aquis cordialibus sicut
dictū fuit in qnquagesimo. ca. ⁊ inuenies aliū
puluerem ordinatum tempore pape Gregorij
per medicos auinionenses quem puluerem cō
posuerunt pro pestilentia sed michi non placet
quia declinat ad multam caliditatem recurre
ad dictum capitulum multos autem pulueres
per doctores in tractatibus suis de pestilentia
inuenies notatos sed in curatione febris pesti
lentialis non conuenientes sunt quia declināt
ad multam caliditatem ego autem magis lau-
darem dare de tiriaca magna vel metridato
approbatis ⁊ ꝗuis calida sint quia parua quā
titas que de eis datur non calefacit permaxi-
me cum datur cum aquis frigidis cordialibus
vtiqꝫ cum aqua rosata vel aqua acetosa vel si-
milibus aquis frigidis cordialibus ⁊ sic calidi
tas tiriace ⁊ metridati minuitur ⁊ sic potest da
ri in curatione febris pestilentialis vt Auicen-
na ⁊ alij doctores antiqui in codicibus suis
scripserūt qa tam large de tiriaca ⁊ metridato
superius diximus in capitulo suo si competunt
in preseruatione ⁊ curatione pestilentie vel nō
⁊ enarrauimus opinionem Auerrois qui dix-
it ꝙ tiriaca non competit in conseruatione sa-
nitatis nam illi medici qui cōtra ꝑcepta Auer
rois regebāt filios regū i cōseruatiōe sanitatis
dampnificauerūt eos multū si ergo nō cōpetit
in ꝑseruatiōe sanitatᷣ minꝰ ꝯpetere debet in cu
ratiōe dolis aūt tiriace ⁊ metridati oportꝫ vt sit

diuersa in diuersis corporibus complexiõibus
etatibus ⁊ anni tempibus ⁊ regionibus q̃uis
dosis tiriace ⁊ metridati sit iã scripta per Aui-
cennã ⁊ alios doctores vt notatum superius
fuit in dicto capitulo de tiriaca ⁊ metridato
Concludendum est quod tiraca fermentata
compert in principio principij febriũ pestilen-
cialium in dosi parua cum aqua rosata vel cũ
aqua acetose vel similibus aquis precipue si
appareat febris lenta ⁊ multum remissi caloris
⁊ venenose putredinis Si autem non volue-
ris administrare de tiriaca vel metridato pro
pter aliquam causam tunc vti poteris de istis
confectionibus quibus medici illustres ciuita-
tis valentine in cura febris pestilencialis admi
nistrabant etiamq ad curam variolarũ ⁊ mor
billorum permaxime in delicatis corporibus
vtiq in pueris iuuenibusq colericis ⁊ macillẽ
tis ⁊ pregnãtibus ⁊ sunt hee cõfectiones tiriaca
ca de citro ⁊ limonata smaragdorũ que habẽt
virtutem mirabilem contra febrem pestilentia-
lem ⁊ ad accidentia eius ⁊ cũ experientia lon-
gi temporis ⁊ ratione approbate fuerunt dicte
confectiones quorum ordinationes ⁊ recep-
tas inuenies scriptas supius in capitulo quin
quagesimo recurre ad illud capitulum Si au
tem vis mirabilem operationem facere in paci
entibus febrem pestilentialem administra con-
fectionem de iacincto vel de eius puluere su
perius in fine capituli dicti de simplicibus me-
dicinis ⁊c̃ ⁊ potest dari ista cõfectio vel puluis
in quocumq tempore febris ⁊ in quacumq
etate ⁊ complexione ⁊ in quocumq tempore
anni ⁊ detur cum aquis cordialibus secundũ
arbitrium medici practicantis ⁊ detur de octo
in octo horis stomaco vacuo ⁊ ieiuno de dosi
vero inuenies determinationem in pallegato
capitulo lege ⁊ iterum lege sed debes attende
re ⁊ scrutare si simplicia sint pfecta ⁊ electa ⁊
insequetur opus curacionis mirabile ⁊ salutife
rum quia hec scilicet confectio ⁊ puluis super
omnes medicinas magis certam ⁊ approbatã
operacionem reperies Similiterq in curatiõe
febris pestilentialis sunt necessaria aliqua odo
rabilia posita in igne que sint declinantia ad fri
giditatem cũ aliqbus aromaticis sicut sunt flo
res rosaꝝ ⁊ grana mirtilloꝝ cũ corticibus citri
siccis sed pro tempe calidissimo sola irroracio
aque rosaꝝ ⁊ paꝝ de aceto est sufficiens cum
expansione cannaꝝ viridium ⁊ aliaꝝ herbaꝝ
frigidarum bene redolentium ⁊ in tali tempo-
re calidissimo paciens talem febrem debet te-
nere in manu pomum iam scriptũ in capitulo
superius dicto cuius descriptio est talis. ℞. flo
rum violaꝝ floꝝ nenuffaris ⁊ rosaꝝ. añ. ℨ. ij.
omnium sandaloꝝ añ. ℨ. i. semis citri mundi ⁊
corticis eius sicci. añ. ℨ. ß. camphore grana. iiij
omnia conterantur ⁊ miscẽtur ⁊ ponatur pul-
uis in panno de serico rubeo post adde ambre
grissie grana. ij. ⁊ fiat pomum ⁊ irroretur cum
aqua rosata cum paucissimo aceto albo rosato
Alia duo poma inuenies in dicto loco scripta
si erunt ad propositum curationis dicte febris
⁊ accidencium poteris administrare Etiamq
sunt valde necessaria ⁊ vtilia epitimata cordia
lia pro febre pestilentiali ad confortatiõem spi-
rituũ vitalium ⁊ caloris innati vt virtutes cor
dis fortificentur ⁊ hijs fortificatis materia ve
nenosa expellatur ⁊ resoluatur Cuius ordina
tio est talis. ℞. rosaꝝ rubearũ floꝝ violaꝝ ⁊
nenuffaris pulueris triũ sandaloꝝ. añ. ℨ. ij. corti
cis citri sicci ⁊ seminis eius mũdi radicis dip
tami radicis tormentille deronici. añ. ℨ. ß. spo-
dij been albi ⁊ rubei. añ. ℨ. i. trociscoꝝ de cam
phora. ℨ. iij. pulueris de iacincto. ℨ. i. ⁊. ß. musci
ambre grisie. añ. grana. iiij aque rosate aq̃ ace-
tose aq̃ buglosse aque nenuffaris, añ. vncias. v
vini albi odoriferi vncias. iij. aceti albi rosati
vnciam. i. ⁊. ß. misceã ⁊ fiat epitima. p corde est
enim multe efficacie sed medicus potest aliam
⁊ aliam epitimatis ordinationem facere secun
dum exigentiam necessitatis cuiuslibet febrici-
tantis postq noticiam habuerit virtutum sim-
pliciũ medicinaꝝ atq compositaꝝ ⁊ talia epi
timata applicentur supra cor in directo cuba-
ni pectoris declinando ad mamillam sinistram
cum panno de scarlata vel cum sindone rubea
Et notandum q ad perfectam curationem fe-
bris pestilentialis diuerse medicine cordiales
sunt necessarie secundum diuersitatem indiui
duoꝝ nam non omni sanitati conseruande nec
oĩ morbo cõuenit vnũ regimen nec vna medi-
cina cũ quelibet sanitas sit diuersa vna ab alia
ideoq bene dixit Galienꝰ. iij. de ingenio. ca. vij

ꝗ vnicuiqꝫ corpori ꝓpria medicina cōuenit vti
lissimū nāqꝫ est si patit̄ sitim dare iuleb violaꝝ
vel rosaꝝ vel cōponere vnum iuleb longum cū
aquis cordialibus vt sequit̄. ℞. aque violaꝝ
aque neufaris aque buglosse aque rosaꝝ aque
acetose. an̄. vncias sex cōserue rosarum cōserue
buglosse corticis citri cōditi cū zuccaro. an̄. ʒ. ij.
puluis triū sandaloꝝ. an̄. ʒ. i. succi acetositatis ci
tri vel de agresta quantum sufficit ad acetosan
dum cum zuccaro albo fiat iuleb coctum ⁊ be
ne clarificato Similiterqꝫ valde bonū est face
re cōditū vt febricitans nunc accipiat de iuleb
nunc de cōdito cuius ordinatio potest esse ta-
lis. ℞. cōserue rosaꝝ conserue buglosse. an̄. ʒ. ij.
corticis citri cōditi cum zuccaro. ʒ. i. ⁊. ß. pulue-
ris de iacincto superius scripti. ʒ. ij. zuccari al-
bissimi quātum sufficit fiat conditum de aura-
tum sex pānis auri purissimi minutim incisis ⁊
reseruet̄ in capsiia ad vsū: si vis componere cū
aliis pulueribus cordialibus simplicibus vel
cōpositis relinquat̄ prudentie medicantis: vel
possunt vti manibus christi vt seqt̄. ℞. marga-
ritaꝝ orientalium limature cornu vnicorni. an̄
ʒ. i. zuccari albissimi quātum sufficit fiāt manus
christi deaurati cum pannis auri purissimi ⁊ est
ordinatio ꝓ magnatibus ⁊ diuitibus: ⁊ cū fidu
tia maximi iuuamenti detur de isto puluere cor
diali inferius scripto quando velis eum cibare
in principio antequam comedat alia cibaria da
bis cum pauco brodio pulli vel caponis iuue-
nis de dicto puluere in quantitate vnius drag-
me vel medie dragme mixto cum dicto brodio
cuius ordinatio est. Recipe iacinctorum saphi
rorum stopaciorum smaragdorū. an̄ ℈. ß. mar-
garitarum electarum. ʒ. i. serici crudi minutim
incisi. ℈. i. ossiū de corde cerui numero ꝗtu-
or limature auri purissimi. ℈. ß. omnia pulueri
sentur subtilissimo cum porfi ⁊ post addatur zu
ccari albissimi vncia vna ⁊ fiat puluis ⁊ si non
ponis de lima dura auri poteris ponere de pan
nis auri purissimi numero. vi. Pro pauperib9
autem non ponantur gemme dicte sed marga-
rite ⁊ alie medicine cordiales dicte nam talis
puluis valde vtilis est pro febre pestilentiali nā
margarite summe valent in prohibitiōe celeris
exalationis spirituum vt in libello de retardan
da senectute aurum vero ponitur in cōfortatio
ne substancie cordis ipsum vniendo ⁊ spiritus
clarificando in serico autem est mirabilis pro-
prietas fortificandi omnes spiritus ⁊ augen-
di eos vt Auicenna de viribus cordis sed in
veritate melius iuuamentum ⁊ magis vtile
inuentum est in puluere de iacincto iam dicto
dando in brodio dragmā semis ⁊ addere drag
mam semis de zuccaro albissimo est vtile ad re
mouendum saporem malum illius dicti pulue
ris de iacincto Cum hiis medicinarū auxiliis
omnibus succurrimus spirituum cordis cōfor
tationi ⁊ ipsoꝝ aggregationi a proprietate vtri-
qꝫ dictū est scilicet cū odoriferis cū epitimatib9
⁊ electuariis ⁊ pulueribus cordialibus appro-
priatis Secūdo cum auxilio obuianti humidi
tatibus radicalibus membrorum principalium
corporisqꝫ correctioni refectioni resumptiōi cō-
grua cū appropriatis ⁊ electis qualia sunt bro
dium simplex carnium electarum vt caponum
⁊ pullarum iuuenum ⁊ pullorum ⁊ cetera alte
ratum cum rebus acetosis. tertio cum altero
auxilio medicandi vt maloꝝ humoꝝ veneno
sorum euacuatio fiat ⁊ malorum accidentium
sedacio ⁊ hoc optime declaratum stetit in supe
rioribus capitulis. sequendo sententiam docto
rum ⁊ precipue Auicenna prima quarti capitu
lo de cura febrium pestilentialium cum dicit sū
mam curationis eaꝝ est exiccatio ⁊ illud cum
fleubothomia ⁊ solutione ventris

Capitulum quinquagesimumquar-
tum in quo fiet ostensio de apposte-
matibus emunctoriorum que sequun
tur post aduentū febris pestilentialis
vl' āntecedūt illā vl' quādo simul eue
niunt febris pestilentialis ⁊ apposte
mata dicta

D veram declarationem huius
capituli plura sunt notāda ⁊ pri
mo dicendum est ꝙ semper vel
vt plurimum ad omnem febrem
pestilētialem sequūť apostema-
ta emūctorioꝝ que ab Ypocrate bubones no
minantur vt in quarta ꝑticula amphorismoꝝ
canone in bubonibus oīs febres male demp
tis effimeris ⁊ ab Auicēna fen. iiij. iiij. ca. vij. an
tiquissimi antiquoꝝ vocať althoim ⁊ post ipse
subdit ꝙ althoim multiplicať in epidimia ⁊ in
regione pestilētiali ex quo sequiť ꝙ talia apo-
stemata in febre pestilentiali aueniūt Et atten
dendū est ꝙ quādoqꝫ ipsa apostemata possunt
esse accidēs quādoqꝫ nō idest multociēs sunt
apꝑentia āte febrē ⁊ aliquociēs post ⁊ quādo
qꝫ sil'm eueniūt Si v̄o an̄cedat febris ⁊ aposte
ma subsequať maior malicia febris arguitur q̄ꝫ
ecōuerso Et ratio est quia febris est vniuersali
or ⁊ nequior omniū morboꝝ vt Galienus in-
qt. viij. de ingenio. ca. vltimo p̄cipue si talis sit
febris pestilentialis ⁊ post ad ipsam suꝑueniat
tale apostema cū talis expulsio que fit a virtu-
te debilitata est sintbomatica quia in die non
cretica ⁊ magis causata vi morbi q̄ꝫ nature ⁊
tunc natura afflicta ꝓpter febrem additur pos-
tea afflictio potissima ꝓpter apostema. si autē
apostema antecedat ⁊ post subsequatur febris
tunc est signum fortitudinis virtutis superflui-
tates expellentis permaxime quia talia aposte-
mata causantur a natura forti ꝑ viam deriuati
onis ⁊ nō per viam congestionis ⁊ quandoqꝫ
febris sequens ad tale apostema est effimera ⁊
in bubonibus est bonum sed si sequatur febris
putrida est malū ꝓpterea quādo Ypocras dix
it in bubonibus oīs febres male intellexit de
omni febre ergo de pestilentiali dicitur ⁊ illa fe
bris que sequitur ad tale apostema ancrosum
venenosum existit ⁊ accidens febris pestilenti-
alis erit cū fumi venenosi qui eleuantur a tali
apostemate ancroso tendunt ⁊ ꝓcedūt ad cor
causantqꝫ febrem pestilentialem sicut variole ⁊
morbilli qui tali tempore generantur ⁊ sequū-
tur post febrem Sed nota ꝙ ⁊ in variolis ⁊
morbillis non est vera febris pestilentialis sed
homogenea febri pestilentiali vt dixit Gētilis
quia non putrifiunt humiditates substantiales
cordis primo sed secundario quia ille materie
suꝑflue mēstruales in porisitatibus omniū mē
broꝝ simplicium corporis ex nutricatione em-
brionis remanentes ⁊ retente mouenť ab agē
te simili passo ⁊ in superfluitate menstruorum
dicta fit ipsarum ebulicio separatiua ⁊ putrifi-
unt ⁊ corrumpuntur ille superfluitates ⁊ ipsaꝝ
materie efficiuntur venenose venenositate con
traria vite transmisse ⁊ effuse ad cor causāt fe-
brem homogeneam febri pestilentiali ⁊ percon
sequens eorum exitus de centro ad circumfe-
rentiam est vtilis ⁊ eius curatio bona: sed eius
retrocessio scilicet de circumferentia ad centrū
est inutilis ⁊ mala ⁊ vt plurimum mortalis vt
Auicenna prima quarti capitulo de variolis: ⁊
quamuis febris accidat tali apostemati ipsa ta
men febris postmodum efficitur morbus per se
quia quandoqꝫ accidens efficitur egritudo vt
Auicenna declarat secunda primi capitulo pri
mo ⁊ sic clarissime deductum est ꝙ bubones se
cundum Auicennam vocātur althoim Prop
terea ipse Auicenna in capitulo cure istius ap
postematis althoim inquit ⁊ ponāť supra cor
epithimata conferencia ex eis que cognoscun-
tur vt de medicinis habentibus virtutem con-
tra pulsum cordis calidum atqꝫ habentibus fe
brem pestilentialem Et ad vltimum regantur
regimine habentium aerem pestilentialē ⁊ quā
uis iste materie sint corrupte habētes maliciā
venenosam Nunq̄ꝫ nempe membrum princi-
pale expellit ad sua emunctoria nisi fortiter no-
tabiliter agrauetur natura: nam virtus expulsi
ua nō expellit nisi precepto suꝑfluitatis nocu-
mēto vt inquit Galienus p̄mo de interioribus
nā membrū principale sentiens tale nocumen
tū a tali materia expellit ad emunctoria sua q̄r
ipsum nō aliť ē potēs se liberare ab ipa notabi
li lesione materie mādat eā ad suū emunctoriū
⁊ causať appostama iā noīatū bubo vł althbo
im: ⁊ vlteriꝰ potest dici ꝙ vt sēꝑ ⁊ vt plurimū
ad omēꝫ febrē pestilētialē seqť. appostema ap-
ꝑēs vł ocultū itrinsecū vł extrisecū ad extra in
emūctorijs vł in alijs ꝑticul' corꝑis exterioribꝰ
sicuti si ātrax vł carbūculꝰ vel alie pustule sint
nō in emūctorio aliq̄ sed lōge ab illis si igiť fe
bris .p̄. nō ātecedat similia appostemata existē
tia extra emūctoria nō illico causāt febrē q̄r ta
lia appostemata sūt extra venas ⁊ lōginq̄ pluri
mū a mēbrꝫ p̄ncipalibꝰ nō sic cito vapor ꝯtinue

eꝑfumabit ad coꝛ ſicut in apoſtematbꝰ emuncto
rioꝝ in ipſis aūt facilius vbi vie ſunt late ⁊ ma
gis apperte ab emunctoꝛijs ad pꝛincipalia mē
bꝛa cauſabunt febꝛem Et eſt amplius ſciendū
ꝙ talia apoſtemata dicunť ancroſa qꝛ in loco
ancroſo ideſt pꝛofundo cauernoſo ⁊ obſcuro
recluduntur Jdcirco dicitur antboym ab an-
tro ꝙ eſt obſcurum Jdeoqꝫ ſūt talia apoſtema
ta latitātia in ꝓfundo carnis Et ſciendū eſt ꝙ
nō ſunt bubones ita furioſi ſicut antraces quia
eoꝝ materia nō eſt tantum putrida nec aduſta
ſicut in antrace in quo eſt materia magis putri
da ⁊ coꝛrupta ⁊ efficitur venenoſa ſequiť ergo
ꝙ talia apoſtemata dicunť antroſa ab antro ꝙ
eſt coꝛ ex cauſa quia fumi ſeu vapoꝛes eleuanť
ab ipſis apoſtematibus ⁊ ſemꝑ coꝛ inuadētes
quia materia venenoſa ē ꝯtraria ṗncipijs vite
⁊ tales bubones vel antraces ſunt germina vľ
effectus apoſtematum interioꝝ vt dicit Galie-
nus comentto canone.iiij amphoriſmoꝝ iā dic
to ex boc ſeqtur ꝙ talia apoſtemata q̄ eueniūt
ꝓpe membꝛa pꝛincipalia ſūt ꝑiculoſa Et ſcien-
dū eſt ꝙ pruna ignis ꝑſicus ignis ſacer raro fi
unt in emunctoꝛijs ſed in alijs mēbꝛis lōginqs
a coꝛde Et pꝛimo dicendū eſt quid Auicenna
in.iij.iiij.ca.ꝓpꝛio intelligat ꝑ boc nomē pruna
⁊ ignis ꝑſicus dicamus igiť ꝙ ṗmum ſignifica
tum prune ⁊ ignis ꝑſici abſolutum eſt ⁊ poteſt
abſolui ⁊ dici ſuꝑ omnē puſtulam:ergo in iſto
ſignificato pꝛune ⁊ ignis ꝑſici omnis puſtula
veſicās ⁊ adurens faciēs accidere ſcarā poteſt
dici pruna ⁊ ignis ꝑſicus Et ſecūdū iſtā accep
tionē poſſunt reponi ſub iſta egritudine ⁊ ſub
cura eiuſdē qꝛ omnes puſtule cū quadā cruſta
dicunť pruna ⁊ ignis ꝑſicus ſicut videť in tem
pore peſtis in multis bominibus innumerabi-
les puſtule nigre cū aliqua virolentia cū qua-
dā caliditate adurente ⁊ opilante poꝛos mē-
bꝛi vbi fiunt talia apoſtemata Ad bec apoſte-
mata neceſſaria ſūt vnguēta q̄ alterāt malā cō-
plexionē mēbꝛi ⁊ materiā conſtrictā euapora-
re faciēt Non enim vnguentū albū apponi de
bet nā illud opilat poꝛos ꝓpť viſcoſitatē eius
⁊ cōſtringiť bumoꝛ ⁊ caliditas nō poteſt reſpi-
rare ideo debent apponi alia vnguenta ⁊ em-
plaſtra ſicut inferius dicemus quādo de ipſoꝝ
cura tractabimus Similiťqꝫ poteſt dici pruna
⁊ ignis ꝑſicus da puſtula foꝛmice vt foꝛmica ā
bulatiua coꝛroſiua q̄ adurit ⁊ veſicat ſicut dicit
Auicenna.ca.ꝓpꝛio:in tali puſtula eſt bumoꝛ
coleric° pauce nigredinis ⁊ pauce putrifactio-
nis ideſt aduſtiōis qꝛ bumoꝛ nō ſic aduſtꝰ eſt ſi
cut in pꝛuna ſed talis foꝛmica eſt cum multis ⁊
plurimis puſtulis cū multa eleuatiōe quaꝝ cā
illius eſt bumoꝛ calidus multe ebuliciōis ergo
poteſt dici ignis ꝑſicus de foꝛmica comeſtiua
Aliud ſignificatum vel nomen ꝓpꝛium pꝛune
vel ignis ꝑſici dicitur de illa pꝛuna q̄ denigrat
locum babentem coloꝛē carbonis qꝛ talis puſ-
tula eſt de materia colerica multū aduſta vel
ab bumoꝛe melācolico multum aduſto ſubmer
ſo abſqꝫ bumiditate aliqua vnde eſt bumoꝛ ad
uſtus terreſtris ꝓpť qnod talis puſtula eſt ſic-
ca ſine aliqua bumiditate ⁊ eſt multe nigredi-
nis Si vis autē videre differentiam inter pru-
nā ⁊ ignem ꝑſicū Reſpōdet Auicēna in textu
ſā dicto ꝙ iſta vt plurimū ſimul eueniūt ſcilicꝫ
pꝛuna ⁊ ignis ꝑſicus qꝛ raro fit pruna ſine ig-
ne ꝑſico ſi ergo denominať ignis ꝑſicus pruna
vel pꝛuna ignis ꝑſicꝰ nō eſt curandū cū ābe ex
eadē materia fiāt ſcilicet ex colera citrina adu
rente ꝑmixta melācolie Et cura ipſoꝝ nō diuer
ſificať ſicut dicemns inferiꝰ quādo de ipa trac
tabimus Et notandum eſt de ꝓnoſticatione al
tboim qn̄ ſignificatio eiꝰ eſt ad malum Dicēdū
eſt ꝙ altobim poteſt eſſe dupplex:quoddā eſt
rubeū ⁊ fit a materia ſanguinea venenoſa ad-
uſte Aliud eſt citrinū vľ viride ⁊ illud eſt ex co
lera venenoſa aduſta Aliud eſt nigrū ⁊ illud fit
magis ex materia melācolica aduſta venenoſa
vnuſquiſqꝫ iſtoꝝ eſt bumoꝛ malꝰ vt dixit Ra-
ſis ſed Auicēna dicit minus moꝛtale eſt rubeū
deinde citrinum deinde viride Sed de nigro
non euadit aliquis Foꝛſitan dixit quia ſua re-
gio erat calidiſſima ⁊ quādo bumoꝛ niger effi-
citur in regione calida augeť malicia ⁊ vſtio
Et ratio nam raro quis euadit a moꝛte de tali
bumore nigro pꝛopter boc in ciuitate noſtra
valentina quia eſt ciuitas calidiſſima pauci eua
dūt ab buiuſmodi altboim ideſt bubone nigro
idcirco dicit Aui. ꝙ quādo altboim eſt niger vľ
decliuis ad nigredinē non euadit aliquis ṗci
pue quando altboim eſt in locis emunctoꝛio
ꝛum tunc eſt moꝛtale

Capitulum quinquagesimumquintum in quo curā apostematū emunctorioꝝ membroꝝ principalium ⁊ ipōꝝ extra emunctoria que omnia dici possunt altboim manifestare intendimus

Postq̄ȝ in antecedenti capitulo
declarauimus de altboim in lig
ua arabica ⁊ in lingua latina bu
bo que cum febre pestilēciali si
mul est eueniēs vel antecedens
vel postponens. ꝓ difficultatis curationis in
genio ipi⁹ apostematis triplicem modū curādi
Auicenna ponit. primo enim curā vniuersalē
demōstrat rectificādi totum corpus cū euacua
tione inquiens euacuatio quidem cum fleubo
tomia est idest cōuenit cum eo ꝙ tollerat bora
necessaria Idcirco est cōsiderādum ꝙ si tale
apostema cū febre pestilētiali eueniat si fleubo
tomia ⁊ farmacia cōueniant Dicendū est ꝙ
si corpus sit plectoricum tunc est necessaria in
principio fleubotomia diuersiua ꝑ vnā diame
trū secūdū longitudinē vt verbigracia si bubo
sit in collo vel sub acella partis dextre fieri de
bet fleubotomia de brachio dextro de vena ce
phalica vel de mediana ⁊ si vis a lōginquo tra
bere fieri debet de vena manus q̄ existit inter
pollicē ⁊ indicem eiusdem lateris aut si magis
a lōginquo trabere volueris fieri potest de so
phena eiusdē lateris Si aūt in inguine dextro
erit apostema fiat fleubotomia de sophena eius
dem lateris ⁊ sic ꝓcedendū est si apostema dic
tum fuerit in sinistra parte semꝑ ex eadem par
te ꝑ vnā diametrum fiat fleubotomia secundū
longitudinē Aliqui autem medici in principio
principij in corporibus plectoricis iubent fieri
duas fleubotbomias: in prima autē die vnam
fleubotbomiā faciunt de parte opposita secun
dum latitudinē vt verbi gratia si bubo sit in su
bacella dextra fiat fleubotbomia de bracchio
sinistro ⁊ in secunda die faciat fleubotbomiam
de bracchio dextro: ⁊ dant rationē q: in prima
die materia non est facta venenosa ⁊ faciendo
fleubotbomiā ex opposita parte secundum lati
tudinē nocumentum cordi nō induceret Ego
autē sum contrarie oppinionis ꝙ vllo modo
est fiēda talis fleubotbomia partis opposite se
cundum latitudinē nā in principio febris pesti
lentialis bumores in ventriculis cordis circun
dati putrifiunt ⁊ spiritus corrumpunt ⁊ virtus
expulsiua cordis ⁊ alioꝝ membroꝝ p̄ncipaliū
expellit supfluitatem bumoꝝ putrifactoꝝ ⁊ ve
nenosoꝝ ad vnum ipsoꝝ emunctorioꝝ ⁊ illic
efficiuntur magis venenosi ⁊ ꝑ cōsequēs fleu
botbomia fieri nō debet de opposita ꝑte Item
quis medicus nō sit nec iudicare potest si bu
mores circundati in ventriculis cordis sint in
putrifacto esse ⁊ spiritus in corrupto esse ⁊ bu
mores ⁊ spirit⁹ in p̄ncipio principij iā venena
ti sint ergo ridiculum est facere fleubotbomiā
de parte opposita secundum latitudinē immo
in veritate ex tali fleubotbomia omnes vt plu
rimum moriuntur nō solum in tali appostema
te iam dicto scilicet bubone siue altoim sed eti
am in pleuresi tēpore pestilētie Sciendū enim
est ꝙ istius fleubotbomie intencio magis est ra
tione attractionis ⁊ diuersionis bumoris ma
ligni ⁊ venenosi a corde ad locum appostemat̃
quā sit ratione euacuationis: p̄cipue si in tali
supposito nō est multa plectoria nam si corpus
sit multum plectoricum tunc fleubotbomie in
tencio erit non solum attrabere ⁊ diuertere sed
etiā euacuare partem illius materie ne ratione
multitudinis materie supflue magnificet apos
tema ⁊ inde aliud nocumentum pessimum ei se
quatur Propterea medicus prudēs in extrac
tione sāguinis in bijs fleubotbomijs debet va
riare extractionem quātitatis sanguinis secun
dum exigentiā necessitatis indiuiduoꝝ ⁊ boc
secundum virtutem cōplexionem etatem babi
tudinem ⁊ secundum plectoriā: declinādo ma
gis ad quātitatē paruā q: maior extractio san
guinis debet esse in corpore multum plectori
co ⁊ sanguineo ad vncias sex in alijs corpori
bus sufficiens quantitas est de duabus vncijs
vsq̄ȝ ad quatuor ⁊ ista remittātur medico pru
denti Nam ad extractionem sanguinis seqtur
virtutis debilitas que maxime est cōsideranda
in febre pestilentiali q: a facili causa resoluitur
virtus vitalis q: in ipso corpore paciente febrē
pestilentialem spiritus vitales sunt corrupti ⁊
sic in exactionem sanguinis sequitur resolutio
spirituum vitalium ⁊ subsequitur mors Prop
ter boc medici semper laborant in restauratiōe
virtutis vitalis cū cibo ⁊ potu ⁊ cū medicinis

cordialibus ad intra ⁊ ad extra applicatis ꝓp
ter hoc ex suꝑflua fleubotomia multi moriunť
⁊ ego multos in paucis horis vidi mori ex fle
ubotomia ꝑcipue suꝑflua Ideoqꝫ aliqui illu-
stres medici non ausi sunt fleubotomiam exer-
cere nisi cum magna cautela ⁊ necessitate plec
torie Propter hec dicta de fleubotoia moueť
dubitatio: Utrum in apostemate bubonis cum
febre pestilētiali in omni tpe apostematis com
petat fleubotomia ⁊ videtur ꝙ non nā Rasis
inquit nō oportꝫ vt fleubotomia fiat cum egri
tudine hac scilicet pestilētiali febre sed festinēť
⁊ dentur infirmo omnia que confortāt cor ⁊c̄
Respondent doctores dicēdo ꝙ fleubotomia
competit in corpore plectorico qa per fleubo-
tomiam minuitur plectoria corpis que est in
causa maioris apostematis Item competit qa
tale apostema vt plurimū fit ex sanguine vsto
ꝑmixto cū colera vel melancolia adusta in tali
aūt humore competit fleubotomia ⁊ hoc est ꝙ
voluit Galienꝰ .iiij. de ingenio sanitatis loqn̄s
de carbūculis ⁊ prunis ⁊ de omnibus aposte-
matibus q̄ fiunt ex sanguine vsto qbus omni-
bus nil adeo est iuuatiuū vt fleubotomia si re-
corderis quod dictuꝫ est de fleumonibus qm̄
si sanguis vsqꝫ ad defectionem trahatur vtilissi
mū erit si ꝑ hoc non appareat cōtrarium Am-
plius cōpetit fleubotomia huic egritudini qa
est acutissima ⁊ nō solū competit fleubotomia
sed fleubotomia vsqꝫ ad defectionem vt Gali
enus in commento illius amphorismi que ege
rūtur ⁊c̄ sicut eni fleubotomamus vsqꝫ ad de-
fectionē in pacutis egritudinibus ⁊ in acutissi
mo apostemate ⁊ enim refrigerať statim corpꝰ
⁊ febris extinguitur precipue si tollerat hora ne
cessaria vt dixit Auicenna qui ostendit ꝙ fleu
botomia debet fieri in principio quādo virtus
est fortis sed nō competit quādo superuenit ei
sincopis ⁊ pulsus cordis eo ꝙ tūc est timor de
casu virtutis Ideo bene dixit yppocras in ꝑal
legato amphorismo ⁊ h̄ facere si sufficiat egro
tans Ex hijs dictis soluitur auctoritas Rasis
q̄ dicit ꝙ nō fiat fleubotomia in hac egritudi
ne bubonis cū febre pestilētiali ⁊ Auicēna dix
it contrarium ꝙ fiat fleubotomia Dicendū ꝙ
Auicenna nō intellexit hoc absolute hoc est ꝙ
fiat fleubotomia cū hijs accidētibus scilicet cū

sincopi vomitu ⁊ tremore cordis ⁊c̄ quādo er
go suꝑfluūť accidētia in febre pestilentiali cum
bubone nō debet fieri fleubotoia si vero esset
plectoria sanguinis ⁊ alioꝝ humoꝝ ⁊ sine hijs
accidētibus nominatis tūc competit fleuboto-
mia sicut iam dictū est diuersiua ⁊ paꝝ euacua
tiua ad extractiōis sanguinis quātitatem supe-
rius scriptā vt debilitas virtutis nō supueniat
timendo casum virtutis Uerūtamen si humo-
res peccātes fuerint in quali cū multa malicia
⁊ venenositate in tali apostemate dicto necessa
rium erit ꝙ fiat euacuatio cū eis que educunt
humorem corruptū sine supcalefactione vnde
debet dari solutiuū tale ꝙ nō sit supcalefaciēs
ymo habeat secum admixtū siue admixtas res
frigidas ⁊ acetosas quia talia competūt in hac
egritudine sicut est hoc solutiuū. R. florū vio-
laꝝ florū buglosse ⁊ borraginis.aā.ʒ.iii.pruno
rū numero.x.tamarindoꝝ electoꝝ.vnciā.f.fiat
decoctio in aqua endiuie bene expressa vt de-
cet in qua dissoluatur casiefistole noviter ex-
tracte.ʒ.vi.misceť ⁊ fiat potus qui deť ꝑ qua-
tuor horas ante prandiū ieiuno stomaco id est
bonū solutiuū in tali morbo sed nō denť soluti
ua exsoluētia ⁊ eradicātia facientia agitationē
in humoribus venenosis illos intus ꝓducēdo
ad cor debilitādoqꝫ spiritus vitales naturales
⁊ aiales ⁊ inde cadit virtus precipue vitalis ⁊
sequitur mors Ideoqꝫ nō sunt administranda
talia solutiua fortia Amplius iterū qs dubita
re potest Utrū in isto apostemate bubonis cū
febre pestilentiali aliqua euacuatio in ꝑncipio
cum fleubotomia vel farmacia competat ⁊ vi-
detur ꝙ nō nam illa euacuacio in principio nō
est fienda que redire facit materiā venenosā de
exterioribus ad interiora sed fleubotomia ⁊
farmacia faciunt redire illā materiā ad interio-
ra ergo illa euacuatio nō in tali morbo cōpetit
vel cōuenit maior nota est minor ꝓbať ꝙ eua
cuatio cū fleubotomia ⁊ farmacia redire faciat
materiā ad interiora ꝓbatur per Auicennā.ca
pitulo de curatione morsꝰ canis rabiosi vbi in-
quit ⁊ nō oportꝫ vt ꝓperes in primis diebus
ad euacuatiua sed occupare in attrahendo ad
exteriora nā euacuatio quādoqꝫ iuuat ad hoc
vt venenū penetret ad ꝓfundum ⁊ ꝓhibet at-
tractiōem eius ad exteriora videť ergo exꝑsse

hoc esse de intentione Auicenne q evacuatio
trahit venenum ad interiora cū ergo in aposte
mate isto in principio venenum sit in exteriori-
bus nō debet ergo fieri in principio evacuatio
Dicendum est q in principio talis apostema-
tis potest fieri evacuatio pcipue cum fleuboto
mia diuersiua cū extractione sanguinis in par-
ua quātitate et ratio qa talis evacuatio fleubo
tomie magis trahit humores de interioribus
ad exteriora pmaxime de corde ad locū aposte
matis q faciat cōtrarium motū Nā quis fac-
ta fleubotomia efficiat aliqua attractio de ex-
terioribus ad interiora maius est iuuamētum q
habet ex evacuatione humoꝝ corruptoꝝ exis-
tentibus in mēbris interioribus q sit nocumē
tum ex attractiōe materie exterioris ad interio
ra qa natura nō pmittit illū humorē quem trās-
misit ad apostema iterum redeat ad cor qa na-
tura est sagax sagacissima et retinetur ille hu-
mor in loco debili apostematis qa membrū de
bile raro trāsmittit humores malos ad princi-
palia mēbra imo ecōtrario et quis fleubotomi
a sit evacuatio que trahit humores de ptibus
exterioribus ad interiora membra Intelligat de
fleubotomia evacuatiua sed non de diuersiua
fleubotomia parce quātitatis sanguinis et sic
dicere possumus de medicina laxatiua solutio
nem faciēscū linicione qa nō agitat humores
nec eos ebulire facit ea de causa non attrahit
humores de exterioribus ad interiora sicut sunt
māna cassiefistole tamarindi viole et similes si-
cut paulo ante diximus medicina aūt solutiua
eradicatiua est agitatiua humoꝝ in ipis ebulli
tionem faciēs ex hoc seqt attractio de exterio-
ribus ad interiora qua de re talis medicina nō
est dāda in pncipio apostematis bubonis cū fe
bre Nunc autem ad argumētum q sit ex textu
Aui. in capitulo de morsu canis rabiosi q eua
cuatio iuuat vt venenum penetret ad pfun-
dum Dicēdum vt dixit dinus q nō est simile
in morbo vbi est materia venenosa expulsa ab
interioribus ad exteriora et in veneno quod est
in exterioribus corpis ex morsu canis rabiosi nā
quādo aliquē mordet canis rabiosus nō debe
mus statim evacuare qa cū de ratione veneni sit
ire ad interiora et maxime ad cor si statim fiat
evacuatio cū ipa trahat humores ad interiora

Ideoq erit causa penetrationis veneni ad cor
hoc aūt est pessimū ergo nō debet statim eua-
cuare corpus sed pus debet trahi ex loco cū
fortibus attrahētibus p duos dies vel per tres
postea evacuare qa nō trahit tunc ad interiora
imo pocius evacuat quod penetratū est et licz
ista dicta aliquātulum sint scripta in supiori. ca
lii. attamen quia iuuamentum pstant iterū scri-
bere nō vicium fuit Considerādum tamen est
q istaꝝ linitionū ventris est magna diuersitas
secundū tpis etatē hoīm nā si sunt in etate lac-
tādi linitio ventris debet esse suauis ac lenis
vtiqz cū suppositoriis de penidiis vel cū frus-
tro blete et nutrix obseruare debet regimen p-
seruatiuū qa in talibus pauca remedia medici
nalia possunt adhiberi oportet vt lac eius rec-
tificetur Ego aūt cōsueui dare in pncipio eius
in potu de tiriaca de citro vel de limonata sma
ragdoꝝ superius scriptis cū aqua buglosse Si
aūt tales infirmi sint a tertio āno vsqz ad vice-
simū ānū tunc in talibus pcedēdum est cū cris-
teriis lenitiuis vel cum medicina lenitiua con
ueniēti Potest etiā eis administrari de pulue
ribus et electuariis superius dictis et facere epi
thimata et dare alia cordialia eis necessaria: si-
militerqz sup bociū fieri debet fomētatio cum
spōgia remollita in decoctiōe aque plurime et
paꝝ vini similimi vel cum lichinia simplici vel
facere saculos duos cū floribus camomille mel
lloti et sticados citrini Aliqui vero ponunt de
foliis maluaꝝ sed ego nūqz administraui quia
malue aliqualem habēt repcussiōem de dictis
aūt floribus possunt fieri sacculi in pāno lineo
ad formā vole manus interbastati et bulire ipsos
cum supdicta aqua cū vino vl cū lichinia sim-
plici et ipis bene expssis applicētur supra bubo
nes pluribus vicibus et post abstergatur emūc
toriū cū pāno lineo calido vt humiditas tota
remoueat et desup ponat oliū camamille cum
lana succida vel poni potest vnus saccul de dic
tis sicc nō remollitus sup emunctoriū et ipa
fomētatio dicta fiat de octo in octo horis Ta
les fomētatiōes sunt trahētes humores malig
nos et venenosos de membris principalibus
ad locum apostematis et aliqualiter resoluūt et
cum medicinis lenibus tractent vt nō irritet na
tura sicut impiti cirurgici faciūt quādo indoc

te volunt cum fortibus medicinis trahere ma
teriam ad locum apostematis nam quandoq3
ponũt emplastra fortit attrahẽtia vt de armo
niacho ⁊ similibus ⁊ magis fortib⁹ medicinis
attrahentib⁹ supra bubonem in emũctorio vbi
apparet quia tũc facilime fit trãsitus apostema
tis bubonis in deteri⁹ vt in ignem ꝑsicum vel
stiomenũ Propterea fomẽtationes sunt vtili
ores ⁊ sine ꝑiculo trãsitus apostematis dicti
in deteri⁹ cum spongia vel cũ saculis dictis be
ne expressis cũ duob⁹ cissorijs supra locum a
postematis bene calidis frequẽter applicẽtur
vsque quo tale apostema resoluatur vl' vsque
quo ad exiturã deueniat ⁊ tũc cum mollificati
uis ⁊ maturatiuis dicẽdis inferi⁹ curẽt Si aũt
sint cõstituti a .xiiij. ãno vsq3 ad .xx. vel ad .xxv
⁊ a .xx. vel .xxv. vsq3 ad .lxx. exclusiue ⁊ sint be
ne complexionati ⁊ bone habitudinis ⁊ bene
colorati assueti fleubotomijs habentes mag
nas ⁊ latas venas cũ fortitudĩe virtutis cũ cõ
ditiõib⁹ ad fleubotomiã reqsitis cum bonis ci
bis ⁊ multi nutrimenti ⁊ vino optimo nutriti
pauci exercicij ⁊ cũ plectoria si vocat⁹ est me
dicus in prima die debet fieri fleubotomia di
uersiua de eadem ꝑte de vena longinqori ꝑ v
nã diametrũ vtiq3 si apostema sit in emũctorio
cerebri tunc fiat fleubotomia de vena cefalica
eiusdem ꝑtis vel lateris ⁊ si illa vena nõ inue
niat ⁊ appareat nigra fiat de ea q̃ est vena to
cius corporis ⁊ si illa nõ sit apparẽs fiat fleubo
tomia de vena inter indicẽ ⁊ pollicem eiusdem
man⁹ ⁊ ista fleubotomia est magis vtilis qa lõ
gius materiã talis apostematis distrahit ⁊ eua
cuat Si vero apostema sit in emunctorijs cor
dis fiat de brachio eiusdem ꝑtis de vena toci
us corporis ⁊ si illa nõ põt fleubotomari fiat de
epatica ⁊ si illa nõ est ꝯueniẽs fiat de vena ma
n⁹ eiusdẽ lateris q̃ est inter mediũ ⁊ auricula
rem est eni valde vtilis qa lõgius diuertit Si
vero apostema fuerit in emũctorio inguinum
fiat fleubotomia de vena sophenaꝝ eiusdẽ late
ris post aũt tpis spaciũ duodecim horaꝝ pona
tur ventosa inferi⁹ paꝝ a loco apostematis ꝑ
vnũ digitum vel ꝑamplius locum mutãdo vẽ
tosam taliter ꝙ in loco vbi apposita ꝑmã alia
ventosa nõ debet apponi vtiq3 apponẽdo in
loco magis bachiori descendenti ⁊ hoc osten
dit natura debere fieri dum causat in apostema
tibus lõgã sonã ꝓtensam in lõgum Set appo
sitio vẽtosaꝝ fiat .iiij. vel .v. vicib⁹ in die ⁊ hoc
secundũ sensibilitatẽ infirmi ⁊ secundum mul
tã ⁊ paucã attracciões materie ad locũ aposte
matis Sed fomentatio fieri debet bene calida
cũ spõgijs vel cũ saculis appositis sup̃ locum
apostematis sicut dictũ est supi⁹ ⁊ postea imp
onat' oleum camamille cum lana succida q̃ va
let ad ampliorẽ attractiões materie ad locum
apostematis cũ aliquali resolutiõe ⁊ post redi
re ad fomẽtatiões saculoꝝ vel spõgiaꝝ vsq3 quo
securatio cordis fiat ⁊ si cum hiis vẽtosis ⁊ fo
mentatiõib⁹ attractio materie i apostemate nõ
visa fuerit q̃ ostẽdit' ꝑ tumorẽ ⁊ maiorẽ dolorẽ
apostematis tũc necessariũ erit fortiorẽ attrac
tiões facere cũ ventosis dictis vna vel duab⁹
cũ scarificatione in loco magis inferiori aposte
matis ꝑ vnum digitũ extrahẽdo de sanguine
quãtitatẽ vni⁹ vncie vel ad ampli⁹ si necessari
um fuerit ⁊ hec attractio sanguis fiat secundũ
corporis habitudinem ⁊ complexiões ⁊ fortitu
dinẽ virtutis oĩa ista relinquantur medico pru
denti sicut dictum fuit supius Sed in habentu
bus multã sensibilitatẽ corporis ꝑcipue in loco
apostematis optĩa aũt ⁊ sine dolore attractio
materie ad locũ apostemat' erit cũ sanguisugis
attrahere quãtitatẽ sanguis debitã sicut dictũ
est ꝺ vẽtosis ⁊ erit nõ solũ attractio materie s3
etiã ei⁹ euacuatio materie cõiuncte apostem. ꝗ
veneno .i. ⁊ talis opatio põt fieri in quacunq3
etate exceptis in pueris lactãtib⁹ Sed quãdo
tales opatiões dicte debito modo ⁊ ordine in
apostematib⁹ emunctorioꝝ cum febre pestilen
tiali exercent' plurimos pueros ⁊ iuuenes se
nesq3 vidi curatos Aliqui tamen ad attrahẽdũ
materiã ad emunctorium ponunt ranã viuam
ventre suo depilato supra apostema bubonicũ
⁊ Auicena ad attrahẽdum laudat quando est
cõbusta Aliqui cõsulunt limatia viua sup̃ apos
tema emunctorioꝝ cum febre pestilentiali im
posita attrahendo iuuãt Alij ponũt dicta lima
cia cum suis testis cõquassatis apposita pluri
es super apostemata emunctorioꝝ cum tali fe
bre cõcurrente attrahũt materiã ad apostema
emunctorioꝝ qa talia apostemata ancrosa sunt
de materia calida ⁊ sicca ⁊ ipsa limacia virtutẽ

habet multum exsiccatiuã ⁊ sua virtus est cito
ardens vt vult Auicenna secundo canone ca-
pitulo de ostrato ideo per appositionem ipsoꝝ
in apostematibus in materia eoꝝ fit maior ex-
siccatio ⁊ adustio cuius oppositum debet fieri
Aliqui vero cõsilium dãt ꝙ supra dicta aposte
mata ponant diaquilonẽ magnum vel empla-
strum gratia dei vel alia emplastra facta ex gũ-
ma pini armoniaco ⁊ similia q̃ vllo modo com
petunt eadem racione qꝛ illa forcia attrahẽtia
sunt adurẽtia cutim ⁊ poros eius claudẽcia ⁊
opilantia Ideoqꝫ qa talia fumos venenosos
ꝓhibent exalari ⁊ nimis calefaciunt materiam
Ideo ex tali appositiõe vidi apostemata de cu
rabilibus fieri incurabilia ⁊ mortifera ex impi
cia cirurgicoꝝ ꝓpter hoc hodie cum magna a
stutia ⁊ consilio prudentis medici cirurgici ⁊
barbi tonsores debent opationem facere Aliq
vtũtur ponere medicinam causticam que cau-
sando scarã ⁊ vlcerationẽ trahit humores ad
emũctoria membroꝝ principalium ⁊ ipsam me
dicinam causticam ponũt in medio musculoꝝ
tibie vel brachii vel retro in spatulis ꝙ remedi
um in apostemate emunctorioꝝ sine febre ⁊ in
habentibus animi fortitudinẽ bene valeret sed
in habentibus debilem animum ⁊ maximã sen
sibilitatem in sensu tactus ⁊ cum febre pestilen
tiali multa mala accidentia sequi possent ꝓpte
rea non debet fieri talis dicta opatio nisi cum
magna prudentia ⁊ cautela. Ideoqꝫ securior
modus extrahendi materiam a membro prin-
cipali ad suum emunctorium ⁊ ad ipsam attrac
tam resoluendam vel ad exiturã ipsam ducen-
do cum spungia vel cum sacculis vel cum ven
tosis applicatis sine scarificatione vel cum sca
rificatione in fortibus animi ⁊ virtutis Sed in
debilibus ⁊ multi sensus. non fiat operatio
ventosarum cũ scarificatione ne spiritus resol
uantur ⁊ virtus cadat vitalis ⁊ sequaẽ mors.
Et q̃uis atractio fiat a tribus scilicet a vacuo
vel a calido vl'a proprietate ⁊ omnes isti tres
modi ꝯcurrere simul possunt vt Gali. vi. de vir
tutibus capi. iii. sed securior ⁊ vtilior modus
teneatur qꝛ opera medicoꝝ in corporibus hu
manis fieri debent secundũ vtilitatem securita-
ti ꝯiunctã vt Galie. in libello de finibus medi
cine Circa dicta licitum est dubitare vtrum in
apostemate bubonis vel althoym in principio
debeamus curare cum eis que infrigidãt ⁊ re
percutiũt ⁊ videtur ꝙ sic per textum Auicen.
in. iii. iiii. capitulo antiquissimi antiquoꝝ iubet
in cura talium apostematum primo ponere cu
rã vniuersalem ipsius apostematis que atten-
ditur penes rectificationem tocius corporis ⁊
hoc ratiõe euacuationis cum dixit. euacuatio
qdem cum fleubotomia est: ⁊ postea ponit cu-
ram vniuersalem que attenditur penes recti-
ficationem cordis ⁊ hoc fecit cum cibo ⁊ potu
⁊ medicinis vt cũ cordialibus ⁊ etiã odorib⁹
⁊ cum frigidis ⁊ acetosis ⁊ cetera Ideo dicit
Aui. deinde oportet vt reuertaris ad cor cum
defensione eius ⁊ cum ꝯfortatione spiritus cũ
eis cum qbus sunt infrigidatio ⁊ odoramentuꝫ
⁊c. In fine ponit curã localem althoym idest
hubõis ⁊ dicit althoym vero ipsum quod cur
rit cursu ei⁹ est de eis q̃ nominata sunt currere
in pncipio cum hiis q̃ ꝯstringunt ⁊ infrigidãt
cum spõgia infusa in aqua ⁊ aceto aut in oleo
rosato aut oleo de pomis aut arbore masticis
aut oleo de mirto ista fiant in principio In cõ-
trarium est textus Rasis qui dicit Et non leni
atur ex epithimatibus frigidis ⁊c̃ ⁊ Auicenna
intra dicit quando illic est febris tardabis cum
infrigidatione ne reducas cum ea materiam re
tro in primo canone fen. iiii. capitulo de medi-
catione apostematis ⁊. iiii. canone fen. iii. ca. i.
de apostematibus venientibus in locis grãdu
lo. is ⁊ in capitulo de cura exiturarum dicit cu
rationes qdem ⁊ ea quibus medicantur apo-
stemata in principiis suis timeatur reditus ma
terie membrum nobile ⁊ in hoc errant stolidi
medici ⁊ hoc est ꝙ dicebat Galienus. iii. mea-
mir inquiens. pacientes rocide idest apostema
ta secus aures licet sint de genere fleumonis
non tamen vtimur in eis prima intentione fleu
monantium particularium sed contraria forma
cum attractiuis vtentes ⁊ nichil dignum pro-
fuerunt hec ⁊ ventosa afferẽtes Aduertendũ
tamen est ꝙ si vehementem impetum habet id
quod influit nichil operemur sed nature totũ
comitamus ne ex vehementia attractionis do
lor vehemens apprehendat hominem vt ꝓp-
ter eũ vigilie fiant ⁊ febris adueniat ⁊ virtus
dissoluatur mitigare quidem magis tunc ⁊ nõ

quidem operari repercussione humoꝝ. nos cõgruit cataplasmatibꝰ vtẽtes mitigatiuis quecũq̃ cũ moderatiõe talem humiditatẽ habẽtibꝰ ⁊ istud est quod dicebať a Gali. xij. terapẽtice Calefacere ⁊ humectare moderate ⁊ oportet totum collũ idest extremitatem ⁊ ipsum adenẽ idest emunctorium vt indolorosum fiat prima die oleum calidum infusam lanam supponẽtes ⁊c. pro declaratione ⁊ solutione huius dubij oportet notificare quid intelligatur per hoc nomen althoim ⁊ licet aliquid sit dictum in principio capituli presentis tamen intelligere debemus ꝙ apostema calidum quod est ex materia venenosa vocatur althoym nomine arabico ⁊ nomine greco vocať carmata ⁊ tursios ſm ꝙ ponit Aui. ⁊ nomine latino vocať antrax ⁊ noĩe vulgari que buoni a qbusdã Et a qbusdã que maledicti interpretatur althoim A quibusdã vero idest attrahẽs se intus quia id apostema est ex materia venenosa q̃ statim petit cor ⁊ trahit se ad interiora ideo dicit Auicenna in hoc capitu. ꝙ istud apostema adducit qualitatem malam interficientem cor ex via arteriaꝝ ideo accidunt in hac egritudine pulsus cordis ⁊ sincopis ⁊ vomitus a franciginis ethimologisatur althoim idest altui nam galli cũ volũt dicere de aliq̃ ꝙ est mortuꝰ dicunt altui de isto nomine althoim Auicẽna ponit quatuor significata que species possunt dici Primum significatũ siue prima species est ꝙ althoim est nomen arabicum translatum de greco: ⁊ est omne apostema existens in carnibus glandulosis Secundum significatum vel species ꝙ apostema fit non solum in carnibus glandulosis sed alibi idest in alio loco corporis Tertium significatum siue species est ꝙ tale apostema siue existẽs sit in glandulosis carnibꝰ siue alibi est apostema calidum perniciosum perdens absolute Quartum significatum siue species est ꝙ althoim est apostema calidum perniciosum ꝑdens existẽs in carnibus glandulosis emũctorioꝝ mẽbroꝝ ꝑncipalium ⁊ antiquissimi antiquoꝝ medicoꝝ nõinabant id althoim carmata interpretať carminatio q2 totũ corpus carminat cũ vt plurimuꝫ sit mortale ⁊ ratione loci est peius q2 in emũctorijs mẽbrorum principalium ⁊ q̃ ad ipsa hñt maximã ꝓpinquitatem ⁊ ꝓpter cõuersionem materie eius ad substãtiam venenosam: Et de isto significato quarto vel spetie loquitur Aui. in hoc capi. ⁊ ponit signuꝫ ꝙ accidit sincopis ⁊ pulsus cordis ⁊c. in hoc apostemate ꝓpter qualitatẽ venenosam q̃ venit ad cor ab isto apostemate ex via arteriaꝝ ⁊ accidit vomitus ex cõpassione quã hẽt stomacus ad cor vnde q2 stomacus habet cõmunitatem cuꝫ corde respirat ille fumus malus ad stomacum quare accidit vomitus. Et Rasis ponit signa eius ⁊ sunt hothor ⁊ apostema cum qbus egrediť inflatio ⁊ inflãmacio vehemens ledens valde ꝑtransiens mensurã in inflatione quia in circuitu ipsius fit maximus tumor ⁊ pustula in se ꝑua ⁊ fit ꝙ est in circuitu nigrum vel viride vesicãs ⁊ quando eius accidentia silicet vomitus ⁊ pulsus cordis ⁊ sincopis efficiunť vehemẽtia interficiunt. Sed Guido de cauliaco ꝓ solutione ⁊ declaratione huius dubitationis distinctionem facit de bubone scribens bubo tripliciter sumitur ꝓprie pro solo apostemate latitante admodũ animalis illius circa ꝑietes in sub acellis: Alio modo large ꝓ apostemate generato in tribus emunctorijs scilicet cerebri sub auribus cordis in sub acellis epatis aut in inguinibꝰ Alio modo magis large ꝓ apostematibꝰ generatis in mẽbris glãdulosis ⁊ cũ hoc in mãmillis ⁊ testiculis q̃ licet sint nobilia ⁊ principalia nõ tñ sunt necessaria ad esse indiuidui ſꝫ speciei Ideo sustinent ista aliqua repercussiua: alia vero nulla ⁊ ita intelligit Aui. in loco supius dicto antiquissimi antiquoꝝ ꝙ si sumatur bubo ꝑmo ⁊ secundo modo ꝓ apostemate emunctorioꝝ membroꝝ principalium principaliter cordis aliqua repercussiua in principio non sunt administrãnda si vero bubo largo modo sumať põt aliqua repercussiua in principio sustinere Aliter possumus respondere ad hoc dubium ꝙ omẽ apostema in tẽpore pestilentiali causatum nominatum althoym vbicunq3 fuerit siue in carnibus glandulosis omnibus ꝙ est primum significatum vel prima species siue causatum fuerit in carnibus glandulosis vel alibi idest in alio loco corporis ꝙ est secundum significatum vel secunda species ꝑcipue si non fuerit in emũctorijs membroꝝ principaliũ possumus in prima die

vti repercussiuis quia adhuc materia non est ve
nenosa postea tamen in secūda ⁊ tertia die ⁊ a
liis diebus eo qꝛ in tali apostemate in materia
introducit̄ maior putrifactio ⁊ maior corrup-
tio adustio ⁊ incineratio ⁊ venenatio non de
bent apponi repercussiua sed alia resolucutia
⁊ attrahētia sicut dictum fuit Et ideo si aposte
ma fuerit in tertio significato vel tertia specie
vel quarto significato vel quarta specie vllo
modo in prima die repercussiua imponantur
quia tale appostema est perniciosum perdens
⁊ venenosum Alia est respōsio dn̄i in hac du-
bitacione dicens ꝙ in hoc apostemate althoim
tempore pestilentiali in quocumqꝫ loco corpo-
ris fuerit non debent poni repercussiua in lo-
co vbi est apostema althoim quia cū materia
sit venenosa nō oportet repercuti ꝑpter timo-
rem reuersionis ad interiora specialiter quan
do materia de se respirat ⁊ penetrat ad cor ide
o nō debent poni illa supra locum que prohi-
bent eam venire ad exteriora ⁊ constringant il
lam in interioribus sicut sunt frigida repercussi
ua ⁊ sic Rasis intelligit ꝙ nō limatur extima-
te frigido Auicenna vero intellexit ꝙ althoim
curatur in principio cum eis que infrigidant ⁊
repercutiunt scilicet non ponendo supra locū
talia repercussiua sed poni debent in circuitu
apostematis repercussiua infrigidantia cum ali
qua stipticitate sicut bolum armenū cum aqua
rosata ⁊ pauco aceto hac ratione ne illa mate-
ria perambulet ⁊ occupet loca sana ⁊ corrum-
pat partes circumstātes supra vero locū apos-
tematis debet poni medicamen resolutiuū api
tiuū attractiuum vel maturaratiuum secundū
dispositionis exigentiam apostematis Incho-
anda igitur est cura talium apostematū emunc
toriorum vel aliorum locoꝝ corporis siue tali-
a apostemata sint bubones vel carbunculi vel
antraces siue ignis persicus ⁊ pruna siue alie
male pustule malignate scaram facientes quia
omnia talia sunt suspecta de venenositate quia
vt plurimum eueniunt in tempore pestilentiali
Ideo statim in talibus post premissionem sup-
positorij vel cristeris vel purgationis conueni
entis in prima die proceditur via resolutiua ⁊
attractiā ⁊ talis cura securior ⁊ certior est Ul
terius dicendū est ꝙ quando apostema altho

im idest bubo fuerit in statu Auicenna in capi-
tulo proprio de althoim dicit In statu vero cu
retur cū scarpellatione si possibile est Ad hoc
intelligendum ꝙ tripliciter apostemata termi-
nantur aut per insensibilē resolutionem aut pu
trifactionem aut per indurationem vt inquit
Galienus in de inequali distrasia Illa autem
que terminantur per resolutionem sunt melio-
ra alijs illa autem que per saniem sunt meliora
qꝫ per corruptionem ⁊ indurationem Docto-
res autem ponunt signa terminationum apos-
tematum Signum autem quod apostema re-
soluitur est lenitas ⁊ carentia pulsationis Sig
num autem quod saniatur est dolor ⁊ pulsacio
cum augmēto caliditatis. Signum ꝙ corrum-
pitur est nigredo ⁊ liuiditas. Signum ꝙ petri
ficatur est duricies cum aliquali detumefactio
ne. Signum ꝙ retrocedit subita diminutio per
infrigidatiōem aut propter venenositatem ma
terie retrocessam ad cor ad quam sequitur fe-
bris ⁊ accidentia mala eueniunt. Judicia ve-
ro exiturarum secūdum Auicennam sunt hec
Cum videris pulsationem duritiem prolonga
tam aut caliditatem ⁊ dolorem augmentari
tunc existima ꝙ apostema est in via ut fiat sa-
nies ⁊ exitura. Cum autem videris linitatem
⁊ sedationem doloris ⁊ caloris ⁊ quod caput
apostematis acuat̄ ⁊ cum digitis apprehendis
inundationem ⁊ colorem ad quandam albedi
nem declinare videbis tunc scies saniem ibi es
se. Ex hijs dictis concludendum est ꝙ aposte
ma althoym vł bubo hijs modis enarratis po
test terminari ⁊ secundum terminationis diuer
sitatem cura variabitur. Uerumtamen si hoc
apostema in viam corruptionis procedit debe
mus scarpellationem facere quia quanto citi-
us trahitur sanguis venenosus tanto est meli-
us ⁊ tanto plus securatur eger a morte ⁊ a ma
lis accidentibus. De hac autem cura pro nūc
hic ampliorem sermonem nō facere volumus
quia in sequenti capitulo magis large intendi-
mus dicere cum tractabimus de cura carbun-
culi Antracis ignis persici prune ⁊ estiomeni
⁊ aliarum pustularum malignarum pestilenti-
alium.

Capitulum quinquagesimumsextum
in quo fiet inuestigatio de essentia apo
stematis Carbunculi ignis persici aut
prune ⁊ stiomeni ipsis eueniētib⁹ tem
pore pestilentie siue non ⁊ de causis ⁊
differentia ipsorum apostematum dica
mus.

Ostq̃z in antecedēti capitulo de-
terminatum fuit de cura altboim
idest bubonis quid agendum fit
in principio quid in augmēto eti
amq̃z in statu ⁊ hoc secundū doc
trinam Auicenne ⁊ aliorum auctorum modernorum
In hoc autem capitulo primo scribere inten di
mus causam carbunculi antracis ignis persici
aut prune ⁊ stiomeni ⁊ aliarum pustularum pestilen-
tialium malarum ⁊ corruptarum q̃ in sui eruptione
dimittunt scarā que efficiunt ex sanguine gros-
so ebuliente ⁊ putrifaciēte Dum igitur incipit
ebullitio causa est carbunculi ⁊ prune ⁊ ignis
persici. si vero vltra ꝓtenditur ꝙ per ebullitio-
nem adipiscatur venenositatem est causa antra
cis si magis vltra accendatur ebullito ⁊ putri-
factio ⁊ corruptio causa est cancrene scarquilli
⁊ estiomeni. vt inquit Galienus. xiiij. terapeuti
ce Sunt etenim cācrene ⁊ estiomeni ⁊ carbū-
culi prope fleumones ⁊ Galienus in de rumo-
ribus preter naturam dixit sunt ergo de sangui
ne buliente grosso in quo subtile in coleram ⁊
grossum in melancoliam cōuertuntur quia nō
sunt ex commixtione ⁊ agregatione humorū
naturalium vt aliqui scripserunt ꝓpterea bene
dixit Auicenna ꝙ iste pustule sunt de colera ci
trina ⁊ melancolia simul mixtis differentibus
secundum magis ⁊ minus seqtur igitur ex hijs
ꝙ sunt ex sanguine illaudabili per suam substā-
tiam ⁊ adustionem seu eius grossiciem ⁊ subti-
litatem generantur omnes pustule crācose vel
crustose a carbunculo vsq̃z ad herpestiomenū
est ergo carbunculus siue pruna ignis persicus
aut sacer que quasi pro eodem accipit Auicen
na ⁊ est pustula fleumonica mala vesicās ⁊ cō
burens locum in quo est nigra seu cinericia cū
rubedine obscura ⁊ dolore versuto ardore ve
sicatione in circuitu ex qua euenit quando rū-
pitur scara qualem facit accidere combustio
⁊ canterium cuius causa est grossus sanguis semi
ebuliens ⁊ putrifactus a quo non fuit grossum
a subtili seperatum Signa vero carbunculi in
sui principio sunt pustula cum paruitate forme
admodum ciceris cum rubedine vel citrinitate
duricie calore ⁊ dolore acuitate cum incendio
⁊ velocitas augmenti vesicatio aliquociens
in circuitu ac scaram faciens vt caro mortua
que sordiciem emittit viscosam ac si essent radi
ces quedā ⁊ aliquociens erumpitur in multis
locis ⁊ post reducitur ad vnum Non obstante
ꝙ dictum est de ista diffinitione carbunculi iste
pustule possunt habere diuersitatem in colore
sicut dictum fuit de igne persico ⁊ pruna nam
quidam sunt nigri quidam sunt citrini ⁊ quidā
fusci cum ampulla apparente deinde cum scara
Carbunculus niger fit a materia melancolica
adusta ⁊ venenosa inepta resolucioni ⁊ est om
nibus peior Citrinus ⁊ fuscus fit a materia co
lerica adusta sed non habet tantam venenosita
tem ⁊ maliciam Rubeus autem fit ex materia
sanguinea adusta ⁊ iste talis carbunculus est
minus malus alijs quia ex humore magis be-
nigno efficitur ⁊ est saluior omniū. a quo plures
euadūt precipue si nō fuerit factus vel eueniēs
tempore pestilentiali nec in emunctorijs mem-
brorum principaliū ⁊ sine febre ⁊ vomitu ⁊ som-
no profundo ⁊c sed raro vidimus euenire car-
bunculos in aliquo emunctoriorum verumta-
men in alijs locis corporis pluries nascuntur
maxime tempore pestilētie ⁊ autumpni tempo-
re in quo humores magis adusti sunt sicut de
igne persico ⁊ pruna enarratum fuit

Capitulū quinquagesimūseptimū in quo
intendimus curam scribere carbunculi ig-
nis persici ⁊ prune qui secundum Auicen
nam aliosq̃z doctores quasi eandem signi
ficationem ⁊ curationem videtur habere

Facta declarararatione de essentia
carbunculi ignis persici ⁊ prune
⁊ de causis ⁊ signis eorum qui
vtiq̃z inter se parum sunt differē-
tes Curatio aūt eorum q̃tuor intē-
tiōes habz pma qdē est regimē vite in sex reb⁹
nō nālib⁹ pcipue cibi ⁊ pot⁹ Scda est cor cō

fortare iii. est materiā antecedentē digerere τ
euacuare Quarta est materiā ɔiunctā debito
ordine extrahere eamq; regere τ gubernare
Prima ergo intentio completur cū debita ad
ministratione sex rerum nō naturalium cum su-
is anneris secundum formam datam in superi
ori capitulo nisi quia in carbunculo etiāq; ig-
ne persico siue febre pestilentiali oportet vt de
clinetur magis ad diete tenuitatem sufficit igit
sibi ptisana ordei τ aqua cum zuccaro rosato
vel cum iuleb de ribes vel acetositatis citri vl'
iuleb rosato vel potest vti farro ordei cum lac-
te amigdalaꝝ dulcium vel lacte solum amigda
laꝝ dulciū τ hec sunt vtilia τ cōuenientia vsq;
ad quartum diem τ vtatur magis infrigidanti
bus τ humectantibus τ ab eis substrahatur vi
num τ carnes vtatur lactucis portulacis τ gra
natis acetosis τ brodio pulli τ pulle parue cū
agresta alterato Et si virtus sit fortis τ cum fe
bre dentur lentes excorticate cū aceto vinum
eius sit vinum granatoꝝ τ vinū aquosum po-
test dari τ post augeatur dieta vt in febre pesti
lentiali Secunda intentio complet' cum admi-
nistratione bone τ approbate tiriace vt voluit
Guido de cauliaco vel cū puluere vl' cōfectiōe
de iacincto vel alijs electuarijs vel pulueribus
approbatis etiamq; epitimatibus τ odoramen
tis τ irrorationibus cōtra febrem pestilentialē
superius scriptis Tertia intentio completur cū
euacuatione cum fleubotomia τ solutione ven
tris Sed quia ista intentio declarata fuit in an
tecedentibus capitulis si fleubotomia de parte
contraria apostematis fienda sit vel de parte
eadem in principio Et sic de solutione ventris
in pncipio apostematis fieri debeat non inten
dimus has di ficultates reiterare ideo silentiū
imponamus si enim rei veritatem scire volue-
ris recurre ad supius enarrata q; scripta Quar
ta intentio completur cum defensiuis τ refrena
tiuis mixtis τ euaporatiuis ne materia retroce
dat τ irritet τ conuertatur in antracem τ in cā
crenam τ estiomenum ad hoc laudat per Gali
enum decimoquarto terapentice emplastrum
de arnoglossa Auicenna vero dicit cura antē
localis necessaria est sicut cura erisipile in erisi-
pila enim in pncipio est necessaria infrigidatio
τ repcussio sic in isto apostemate τ sicut in sta-
tu τ in fine est necessaria resolutio τ infrigida
tio cum exsiccatione etiā in istis apostematibus
postea subdit Auicenna corrigens se dicit verū
non oportet q; sit linimentum vehementis in-
frigidationis in istis apostematibus sicut in eri
sipila τ reddit causam Auicēne prima est propē
grossiciem materie vnde si poneretur fortiter
repercussiuum concularetur materia nimis in
membro τ postea efficeretur difficilis resoluci-
onis Secunda causa est quia materia istarum
pustulaꝝ est quasi venenosa Repercussio enim
non tolleratur vt non redeat parum ex ea ad
interiora sed in igne persico est materia magis
subtilis τ minus venenosa q̄ in pruna ideo in
eo possunt applicari forciora repcussiua τ forci
a stiptica q̄ in pruna quia materia ignis persici
est subtilior sic ergo appet q; in hac egritudine
non debent administrari medicine vehemētis
frigiditatis propter acuitatem materie nec ve
hementis stipticitatis nec pure resolutiue Ide
o dicit Auicenna imo oportet vt administrent̄
medicine exsiccatiue in quibus sit infrigidatio
τ resolutio quedam cum expulsione debet er-
go esse medicina aliquantulum desiccatiua ra-
tione humiditatis τ virulentie que sit in istis
pustulis quia vt plurimum iste pustule sunt de
siccantes adurentes ex quibus egreditur hu-
miditas cum quadam virulentia sed non debet
esse nimis desiccatiua propter materie grossici
em ne materia plus ingrossetur τ induretur τ
hoc est verū quando nō sunt vlcerate sed quā-
do sunt vlcerate indigent fortiter desiccātibus
Et vlterius est notandum q; medicine in hac
egritudine debent esse infrigidatiue cum exsic-
catione τ aliquali resolutione tamen debet dis-
tingui secundum tempora egritudinis quia in
principio debet esse plus medicina infrigidati
ua q̄ in fine τ in statu ratione maioris alteraci
onis que videtur in principio apostematum in
statu autem τ in fine debent esse plus resoluti-
ua q̄ in principio eo q; in fine apostematis in-
diget materia plus resolutione q̄ in principio
τ minori infrigidatione τ repercussione ideoq;
illud emplastrū quod ponit Gali. xiiii. terapen
tice de arnoglossa est valde optimum τ ipsum
acceptat Aui. cuius forma est tal'. R. arnoglosse
lentiū panis furfurei. aā. partes equales τ oīa

coquantur in aq̄ donec mollescāt ⁊ post pistēt
fortiter ⁊ fiat emplastrum ⁊ supra locum apos-
tematis applicetur Uerumtamen si sanguis
ebuliens apparuit subtilis magis quā gros-
sus laudabiles essēt galle apposite in dicto em
plastro sed incircuitu apostematis carbuncu
li ponatur pecia panni lini subtilis perforata
secundum quātitatem apostematis dicti balne
ata in aqua rosata ⁊ pauco aceto ⁊ si addis
bolum armenum dissolutum in dicta aqua ro
sata ⁊ aceto maioris iuuamenti erit vel alia de
sensina poteris apponere secūdum tui ingenij
cōsiderationem Sed quidam doctor ponit ali
um modum cōficiendi hoc emplastrum de ar-
noglossa ⁊ est mirabilis ⁊ singularis modus
ideo scribimus hic ⁊ est talis mollificentur len
tes in aqua communi per vnum diem postea
coquātur in illa aqua deinde exprimantur ab
aqua ⁊ fortiter pistentur ⁊ postea in decoctio
ne illarum lentium coquatur arnoglossa ⁊ cū be-
ne cocta est exprimatur ab aqua ⁊ postea simul
agregentur lentes cocte mollificate ⁊ medulla
panis furfurei conficiantur simul ad modū ca-
taplasmatis Aliq̄ addūt olei rosati. sed dicimus
q̄ in tali apostemate non debet apponi quia o-
leū ⁊ pinguedines ⁊ medicine oleoginose con
trariantur carbunculo ⁊ magis antraci ⁊ alijs
pustulis pestilentialibus quia claudunt poros
⁊ spiritus ⁊ calor innatus suffocatur ⁊ morti
ficatur membrū apostematis Sed si vis ma-
gis stipticare poteris miscere de puluere galla
rum id enim emplastrum est optimum in princi
pio prune ⁊ ignis persici dum tamen vlcerata
non sunt vt inquit Galienus decimoquarto
terapentice inquiens id emplastrum est vtile
prune igni persico ⁊ formice ambulatiue ⁊ mi
liari ⁊ omnibus pustulis que vlcerate ⁊ corro
siue nō sunt ⁊ est emplastrum quodammodo
repercussiuum cum exsiccatione ⁊ resolutione
quia plantago est repercussiua ⁊ exsiccatiua
cum quadam resolutione licet pauca Et etiam
est pororum apritiua propter abstersionem que est
in ea vt dicit Auicēna secundo canone q̄ ipsa
est bona in vlceribus fraudulentis ⁊ igni persi
co ⁊ ambulatiuis vlceribus antiquis ⁊ vlceri
bus profundis. lentes autē sunt exsiccatiue cum
aliquali etiam resolutione quia lentes quasi tē

perate sunt vt inquit Auicenna secundo cano
ne galle autem sunt infrigidatiue ⁊ exsiccatiue
panis autem plurimi furfuris est resolutiuus ⁊
exsiccatiuus ratione furfuris vt secundo cano
dicit Auicēna natura enim huius panis est sub
tilior in substātia sua idest natura sed complex-
io ⁊ virtus huius panis est subtilior in sub-
stantia sua q̄ꝫ panis de farina tritici ratione vir
tutis furfuris ideo plus cōpetit hic panis fu
fureus q̄ꝫ panis de farina tritici ergo istud em
plastrum est bonum ⁊ optimum in pruna igne
persico ⁊ carbunculo ⁊ antrace ⁊ in omnibus
pustulis pestilentialibus ⁊ hoc secundum tem
poris pustularum diuersitatem Similiterq̄ꝫ est
aliud emplastrum laudatum ab Auicenna q̄
valet in omni hora ⁊ eradicat hanc egritudinē
in principio ⁊ statu ⁊ declinatiōe scilicet in igne
persico ⁊ pruna ⁊ sic intelligendum est in car-
bunculo antrace ⁊ alijs pustulis nō vlceratis
cuius compositio est talis secundum Auicen-
nam sumantur granata acetosa cum cortice ⁊
scindant̄ ⁊ decoquātur in aceto donec possint
pistari fortiter ⁊ liniantur ⁊ fiat emplastrum ⁊
applicetur supra locum apostematis vel pustu
larum est enim valde conueniens ⁊ per me pluries
expertum. sed Guido de cauliaco ponit aliam
compositionem dicēs emplastrum de duabus
granatis cum aceto vel cum aqua acetosa fiat
linimentum idest emplastrum Creditur a me
q̄ ipse intellexit quando dicit emplastrum de
duabus granatis scilicet granatis dulcibus ⁊
acris vt inter se mixtis adueniat temperata ace-
tositas ⁊ non fortissima acredo ⁊ creditur q̄
in regione Guidonis debebant esse granata
acria cum fortissima acredine que nocumētum
maximū prestarent ratione fortioris repercussi
onis materierum ad intra Ideo Auicenna di-
cit granata acetosa ⁊ non acria qualia sunt gra
nata acetosa in nostra ciuitate valētina que in
ter dulcedinē ⁊ acetositatem sunt temperata post
vero remissam furiositatem materie apostema-
tis Auicenna ponit emplastrū ad maturandū
⁊ rumpendum apostema cuius compositio est
talis. R. ficuū pinguiū vuarū passarū sine gra-
nis. an. p. 6. nucum recētum quartā partem pu
gilli coquantur cū vino bono vt decet ⁊ cum
farina ordei cernita fiat emplastrum. Post ve

ro carbunculi: ꝛ aliaꝝ pustulaꝝ dictaꝝ matu-
rationem scilicet eruptionem vlcerant ꝛ Aui-
cēna prosequit curam qñ pustule sunt vlcera-
te in illo paraffo capituli de cura prune ꝛ ig-
nis psici vbi inquit in illo vero quod de eo est
vlceratum hic ponit curam prune ꝛ ignis per-
sici ꝛ etiā pustularum quando sunt vlcerate
Secundo ꝓhibere docet vlcerationem ne am-
bulet in partes circumstātes. in pustula eni vl-
cerata necessariū est id quod fortiter desiccet
ꝛ postea dicit Aui. ꝛ nō administres exsiccātia
quātum poteris qm̄ ipa addunt in malitia egri-
tudinis attēdere debeꝛis ꝙ ipe Aui. videt esse
ꝯtrarius sibi ipsi ad h̄ dubiū dicendum ē ꝙ qñ
Aui. dixit non administres exsicātia q̄ntū pote-
ris itellexit ꝙ nō administres exsiccātia in vlti-
mo ꝛ quādo dixit Auicēna ꝙ necessarium est
ꝙ fortiter exsiccent intellexit respectu illius ꝙ
ponit in illis non vlceratis vnde in pruna ꝛ in
igne psico ꝛ in similibus postulis vlceratis de-
bent administrari fortiter exsiccātia sed nō quā-
tū potes scilicet nō exsiccātia i vltimo ꝗa licet
cōueniant ex ꝑte vlceris ꝛ virulentia q̄ eicit
tamen nō cōueniunt ex ꝑte materie que grossa
est quia in materia grossa nō debēt administra-
ri exsiccātia nimis fortia ꝗa statim resoluūt sub-
tile ꝛ derelinquunt grossum ideoqꝫ reddit mate-
ria nimis inobediēs resolutioni. facta vero vl-
ceratione in ipsis pustulis vt ne illa vlceratio
perambulet in malicia oportet remouere cali-
ditatem ꝛ adustionem in locis circumstantibꝰ
ꝛ illud fit cum bolo armeno cum aqua rosata
ꝛ aceto scilicet ponendo ea in circuitu vlceris
sed desuper ponātur medicine vlceris mundifi-
catiue vtiqꝫ cum succo apij melle ꝛ farina coc-
tis ꝛ misce ad modum vnguēti ꝛ dicitur mun-
dificatiuum apij sed ante appositiōez istius vn-
guenti lauetur vlcus ꝛ mundificetur cum suc-
co apij mixto cū melle rosato colato ꝛ in fine
cum emplastro diaquilonis ꝯmuni consolidet
vl cū vnguēto litargiri vel alijs vnguentis vl
emplastris ad talis vlceris speciem precise pre-
ualentibus Si vero locus vlceris malingnet
ꝛ corrumpatur circumquaqꝫ scarificetur ꝛ cū
aqua salita lauetur ꝛ vlcus cum trociscis cali-
don dissolutis in vino bono desiccet vel cum
vnguento egipciaco ꝛ vlcus cum vnguento

de apio cum butiro mundificetur sed de hīs
amplius non intendimus plura medicinalia di-
cere quia nunc in capitulo de antrace ꝛ histio-
meno vlteriorem modum curandi scribemus

Capitulum quinquagesimumoctauum in
quo ostendere volumus quid per antra-
cem intelligere debeamus ꝛ que eius sig-
na sint ꝛ que cura ꝓsequenda ꝛ adminis-
tranda sit precipue pestilentie tempore

OStensione facta de essentia car-
bunculi ꝛ de ipius signis ꝛ cura
nunc autem dicendum est de es-
sentia antracis ꝛ de signis ꝛ cu-
ra ipsius ad declarandum quid
sit antrax. necessarium est ostendere differenti-
am inter carbunculum ꝛ antracē. Antrax autē
efficit a materia magis venenosa q̄ carbuncu-
lus nō enim differens est nisi fm magis ꝛ mi-
nus ꝗa antrax nil aliud ē nisi carbunculus ma-
lignatus. materia nāqꝫ ātracis ē sanguis gros-
sus ebuliens tm̄ qui ꝓpter suā ebulitōem ade-
ptꝰ ē venenositatē. ꝛ nōiat a vulgo bubo p an-
tifrasim ꝗa pessima et piculosissima et deriuat
ab antra ꝙ est cor ꝗa semp appetit cor ut dix-
it Guido. ꝓpterea aliq dixerunt ꝙ dr̄ carbun-
culus ꝗa carboni assimilat ut in pluribus. ꝛ dr̄
antrax ꝗa interiora querit ut cor. Signa vero
antracis sunt signa carbunculi augmētata. naꝫ
puitas forme ad modum ciceris est cum rube-
dine fusca vel cum citrinitate tendente ad ni-
gredinē ꝛ cum duricie tenebrosa incendio ꝛ a-
cuitate pmaxima ꝛ cum varia venaꝝ in circui-
tu coloratione ad modum Iridis ꝛ in circuitu
vesicatio ꝛ velociter augmētat ꝛ cum magnis
ꝛ intollerabilibus angustijs ꝛ cum ꝓstratione
appetitus cum vomitu ꝛ sompno profundo ꝛ
cordis pulsu ꝛ eius submersione ꝛ casum vir-
tutis ex eo ꝗa est de materia venenosa pestilen-
ciali ꝛ cōtagiosa. Ideoqꝫ ut plurimum accidit
in tpe pestilēciali; deterius autē antrax eoꝝ est
ꝙ accidit in emunctorijs ꝛ cōcauitatibus mē-
broꝝ pncipalium sicut dicit Auic. de igne psi-
co ꝛ pruna que quasi idem sunt ꝗa nō differūt
nisi fm magis ꝛ minus ideo timendum est de
reditu materie ad mēbra pncipalia p̄cipue ad
cor. omis enī mala pustula ut ignis psicus vl
pruna siue carbunculus p̄cipue antrax ꝗa eius

materia acqsiuit magis de venenositate pmaxi
me in tpe pestilēciali cū accidētibus malis que
postq̄ꝫ apparuit retrocedit indicatur mortalis
Cura quidem antracis .iiij. habet intentiones
sicut carbunculi ignis psici ⁊ prune cura ergo
antracis est cum vite ipi⁹ ordinatio ꝯpletur de
vita administratiōe sex rex nō naturalium cum
suis ānexis secundum formā datā in carbuncu
lo nisi qa in antrace oportet ꝙ dieta declinet
magis ad subtilitatē ⁊ tenuitatem infrigidatio
nem ⁊ humectaciōez pmaxime si ad ipsos an-
traces sequaẽ febris ⁊ tunc subtrahantur vinū
⁊ carnes ⁊ vtātur ptisana ordeacea vel lacte a
migdalaꝝ vl̄ brodio pulli parui etiāqꝫ farro or
dei bene cocti ⁊ colato cum lacte amigdalaꝝ
vel cū brodio pulli parui alterato cum agresta
⁊ vti possunt lactucis cū aceto ⁊ rebus aceto
sis Abstineāt qꝫ a cibis grossis vsqꝫ ad quartū
diem Si vero febris antecedit antracem dietē
tur ⁊ regantur in sex rebus nō naturalibus si-
cuti habentes febrem pestilētialem qa vt pluri
mū antraces generātur in tpe pestilentiali Se-
cunda ⁊ tertia intentio complēda est sicut dic
tum fuit de cura carbūculi sed in antrace vero
maior debet esse intentio in administratiōe me
dicinaꝝ cordialiū qa materia antracis magis
effecta est venenosa post hec tres intentiones
Quarta intentio est de qua medicus valde sol
licitus esse debet in antrace q̄ꝫ in carbūculo p̄-
mo ne materia eius retrocedat secundo ne faci
lime ptrāseat in scaquillū cancrenam ⁊ sthiome
nū ppterea succurrendū est in pncipio ātracis
cū emplastris dictis in carbūculo scilicet cum
emplastro de arnoglossa vel emplastro de gra
natis coctis in aceto verūtamen in circuitu an
tracis reponaẽ bolū armenum cum aqua rosa-
ta ⁊ aceto modico sepe balneatur dictus locus
qa hoc linimētum defendit ptem sanam ne cor
rūpatur ⁊ multa alia linimenta doctores faci-
unt ⁊ apponūt in circuitu apostematis ātracis
⁊ aliīs pustulis malignis sed melius vnguētū
est istud de bolo armeno dicto est enim valde
vtile quia nō facit materiā venenosam ad cor
retrocedere ex eo quia bolum armenū applica
tum interius ⁊ exteri⁹ valet cōtra febres pesti
lentiales ppterea Auicēna inqt bolum arme-
nū cōfert febribus pestilētialibus bibitum ⁊ li-

nitum qa spirit⁹ cōfortādo ipos multiplicat ⁊
auget etiāqꝫ bolum armenū ex forma q̄dā spe
cifica cōtrariaẽ morbo pestilentiali vt Alqua
faqui ⁊ aliī doctores hoc ꝯfirmāt Attensione
ergo dignū est ꝙ istud apostema antrax dupli
citer terminaẽ scilcet ad erupcionē in circuitu
aliquā vesicationem faciēs emittensqꝫ sorditiē
viscosam ac si essent radices q̄dā tūc est signū
eruptionis talis antracis ⁊ tunc sunt adminis-
tranda emplastra ordinata a diuersis doctori-
bus adiuuātia ⁊ cōferentia a ppetate ad rum-
pendum illud apostema ⁊ extrahendū radices
ei⁹ quia nūq̄ꝫ tales antraces ad veram saniem
deueniunt Doctores enim p experientiā inue
nerunt ꝙ stante antrace in tali dispositione cū
signis eruptiōis ad extrahēdum radicē vl̄ radi
ces ei⁹ ⁊ ne ptrāseat in deteriorem maliciā scili
cet in cancrenam ⁊ sthiomenū sunt multa medi-
cinalia expimenta primū experimentū est Gui
donis de caulraco ꝙ cōsolida maior inter du-
os lapides cōtrita diuino quodā miraculo an
tracem liberat ⁊ interficit ex toto infra vni⁹ di
ei spatium taliter ꝙ postea non indiget nisi ali-
orꝫ vlcerꝫ cura ⁊ nō solū hoc facit cōsolida ma-
ior que est simphitū sed cōsolida minor que est
sempuiua que apud guordoniū in ca. de cura
tione erisipile ⁊ antracis ⁊ē inquit si accipiaẽ-
bruneta idest consolida minor si teratur ⁊ desu-
per apostema applicetur valet ante ⁊ post ad
rumpendum talia apostemata Idem om̄s spe
cies cōsolidaꝝ habēt illā ppietatem ⁊ hoc cō
firmat Matheus siluatic⁹ in pandecta simplici
um medicinaꝝ in ca. de simphito inquiēs sunt
enim ille ambe species cōsolide eiusdem virtu-
tis Consolida secundū plinium auctoritate ⁊
opinione multoꝝ auctoꝝ diuino quodam mi-
raculo curat ⁊ rumpit antracem intra duos la
pides cōtrita Similiterqꝫ ille petrus de argilla
ta scribit de cōsolida maiori ⁊ minori ppetatē
interficiēdi antracem Nostri igiẽ antiquissimi
peritissimiqꝫ medici ⁊ cirurgici nostre ciuitatis
valentine semperuiuam consolidam minorem
nominant ⁊ experti sunt habere veram ⁊ cer-
tam experienciam interficiendi a proprietate
antracē sed sub hac forma admistrāt Accipiūt
folia sempuiue ⁊ in mortario lapideo fortiẽ pis-
tāt ⁊ extrahūt succū postea iterꝝ ⁊ iterꝝ pistant

extrahẽdo succum vt sola terrestreitas ipoꝝ foliorꝫ sempviue remaneat ⁊ post accipiunt fermentum bene acetosum in equali quãtitate ad dicta folioꝝ sempviue pistã ⁊ post in mortario dicto lapideo pistãt fortiť simul vt ad vnã q̃si formã pmiscẽdo pueniãt ⁊ post imponať vnũ vitellum oui recẽtis taliter vt nõ remaneat illa pasta liqda ⁊ si remaneret multum liquida tũc pone paꝝ de farina frumẽti cernita vt pueniat ad aliqualem spissitudinem ⁊ illico nõ vti debens ipo vnguẽto nisi trãsiuerint due vel tres hore vt illa omnia fermẽtenť ista enim compositio vnguenti est valde mirabilis opationis ⁊ rumpit ⁊ interficit antracem diuino quodã miraculo. ⁊ q̃uis sempuiua a ꝓpetate rũpat antracẽ similiterq; fermentum mirabilem opationem habet attrahendo materias ꝓfundas ad exteriora de apostematũ mẽbro ⁊ resoluit vt inqt Aui. ij. canone. ca. de fermẽto Istud cõfirmat fen. iiij. quarti tractatu. iij. ca. iij. de medicinis vulneꝝ neruoꝝ ⁊ vlcerum ipoꝝ dicẽs fortasse non reperitur in principijs vulnerum nisi fermentum ⁊ administratur ⁊ confert eis ⁊ attrahit ex ꝓfundo attractione bona Vitellũ autem oui galline remouet aliqualem stipticitatẽ sempuiue ⁊ remollit ⁊ aperit apostema carbũculi ⁊ antracis Et quando videbis ꝙ antrax est mortificatus ⁊ interfectus in circumferẽtijs ipius antracis cuius signum est quãdo causabitur circulus inter partem sanã ⁊ partem corruptam tunc debes ponere de sup putrifactiua vtiq; emplastrum quod ponit Auicenna de ficubus vua passa ⁊ nucibus ⁊ farina ordei coctis cũ vino ⁊ valet ad maturãdum ⁊ rũpendũ vt dicit guido ꝙ est valde bonũ Sed ego quãdo tale signũ apparebat scilicet circulationis ponebã istud emplastrũ. ℞. vuaꝝ passaꝝ bene pinguiũ sine granis ⁊ fortiter pistataꝝ cũ equali quantitate fermenti acris ⁊ paꝝ de ansugia galline recentis ⁊ paꝝ de vitello oui ⁊ totum misceatur in simul ponatur supra antracem est valde vtile ⁊ singulare emplastrum in extrahẽdo radicem vel radices antracis ⁊ multociens ego posui scabiosam viridem pistatam cum fermento ⁊ passulis ⁊ paꝝ vitelli oui est enim mirabile emplastrum ad rumpendũ antracem ⁊ extrahit a ꝓfundo materiam venenosam ⁊ radices apostematis nam secundũ guidonem ꝙ quatuor magistri generalisant de scabiosa verbum notabile ꝙ scabiosa in potu sumpta cũ vino vel commesta interiora apostemata ad exteriora conuertit ea insensibiliter resoluit Sed Geraldus de solo in. ca. de spasmo inqt scabiosa cõquassata cum vitello oui valet a ꝓpetate spasmo ex morsu reptilium ⁊ si ex dolore remouet dolorẽ cõfirmat hoc Matheus silmaticus in sua pandecta simplicium medicinaꝝ quod Urbanus vtebatur ea ꝓ regimine sanitatis vt in versibus dixit ꝓpetates scabiose dicẽs Urbanus ꝓ se nescit pciũ scabiose Nam purgat pectus quod comprimit egra senect9 Lenit pulmonem purgatq; laterum regionẽ Apostema frãgit si locum linita tãgit. Tribus vncia foris antracem liberat horis Uerũtamen aliqui in principio carbũculi ⁊ antracis imponũt vitellũ oui cum sale sufficiẽti sup ipa apostemata mortificat carbunculum ⁊ antracem vt thedericus ⁊ oms cirogici ⁊ Guido ⁊ alij affirmant Aliud vnguentũ magistri de argilata Vitellũ oui cũ sale trito ⁊ cũ puluere cõsolide maioris ducendo bene in mortario lapideo ad formã vnguẽti est valde iuuatiuũ ⁊ singulare ⁊ ego nõ pmitto ponere istud vnguẽtum de ouo ⁊ sale quãdo antrax facit signũ eruptionis demõstratiuũ ostendẽs radicem vel radices sed quãdo in antrace est signũ supflue exsiccatiõis ⁊ mortificationis tendẽs ad faciendã cancrenã tunc bonũ est ponere illa vnguẽta dicta de ouo cũ sale ⁊ facta mortificatione cũ pdictis emplastris ⁊ vnguẽtis pficias curã si videris aũt tale apostema in pte sana maiorem vesiccationem ⁊ mortificationẽ fieri tunc est remedium singulare scarificationẽ facere ⁊ lauare locum cum aqua salita calida vt sanguis grossus exeat ⁊ post iterato poteris ponere de vitello oui cum sale addito paꝝ de fermẽto ⁊ si Amplius mortificatio pambulet tunc ꝓcedendũ erit cura cancrene ⁊ bestiomeni De cura vero ⁊ modo crãcrene inferius scribem9 in capi. proprio Aliqui cirogici alium modum demõstrãt vt antrax vlterius ad cancrenã ⁊ bestiomenum nõ perueniat nam ipi cauterisant antracem cum medicina caustica scilicet cũ trocistis calidicon aut aldaron vl' afrodilloꝝ sed secundũ Gui. sublimius

causticum est arcenicum sublimatum purū aut
correctum in puluere cum vino cum bōbase
desuper apostema antracis ponere scilicet iter
sanuz ⁊ corruptum Facit etenim sistere egritu
dinem istam incōtinenti postea eicit procuret
ergo remouere scarā cum butiro ⁊ alio vnctu
oso ⁊ postq̄ᵹ ceciderit scara purificetur locus
aponendo tale emplastrum guilerini de cile-
ceto. ℞. mellis vncias tres vitellorum ouorū
crudoꝝ numero duo farine ordei parum misce
ad modum vnguenti vt melior mundificatio
fiat addatur huic vnguento. ʒ. ij. mirre electe
Alij autem cirurgici aliam viam ⁊ modum cu
rationis tenuerūt Stante aūt antrace in dispo
sitione ⁊ via cancrene ⁊ corruptionis cauteri-
sant apostema cum cauterio actuali pforando
totum corruptū vsqᵹ ad partem sanam ⁊ poste
a laborant remouere scaram cum hijs q̄ dicta
sunt superius ⁊ postea purificant vlcus ⁊ ipm
incarnando curant ⁊ est singularis ⁊ melior ⁊
securior modus curationis q̄ᵹ cum medicina
cuastica Sed in veritate illi qui administrāt ta
le dictum cauteriū actuale existente apostema
te in simili dispositione mirabile opus faciūt ⁊
sanitatem vt plurimum omnes assecuti sunt ⁊
ego pluribus ⁊ multis vicibus in antrace ipso
tendente in viam corruptionis vidi cirurgicos
in arte perfectissimos exercere hanc operatio-
nem cauterij actualis ⁊ per me exercitatum fu
it ⁊ quasi omnes assecuti sunt sanitatem ⁊ est
admirabilis ⁊ miraculosa operatio quia ex hoc
cauterio actuali administrato amplius nō cor-
rumpitur membrum apostematum ex antrace
Ex hijs superius dictis curam antracis perfec
tissime exercere poteris

Capitulum quinquagesimumnonum in
quo intendimus declarare de causis can-
crene escaquillos ⁊ estiomeni euenienti-
bus tempore pestis siue non etiamqᵹ de
differentia inter ipsos

Quia superius locuti fuimus de
quibusdam speciebus apostema
tum calidoꝝ scilicet igne persico
pruna carbunculo ⁊ antrace ve-
rumtamen quia ad predicta apo
stemata aliquando secuntur cancrena escaquil
los ⁊ estiomenos idcirco de ipsis est tractādū
⁊ primo de eis loquemur theorice Secundo
differentiā assignabimus inter cancrenā sca-
quillos ⁊ estiomenum Tertio practice curam
ipsorum describemus Theorice autem de can
crena scaquillos ⁊ estiomeno dicendum ꝙ illa
causantur quādoqᵹ ex predictis apostematibꝰ
⁊ pustulis videlicet ex igne persico pruna car
būculo ⁊ antrace quia ipsa sunt maxime in via
putrefactionis ⁊ corruptionis membri propte
rea bene dixit Guido ꝙ licet ꝓprie nō sint pu
stule sunt tamen effectus pustularum quia can
crena scaqllos ⁊ estiomenus sunt vlcera ⁊ nō
apostemata determinationem igitur ipoꝝ spec
tabimus pocius ad tractatum de vlceribus q̄ᵹ
ad istum tractatum sed ista in hoc ꝓportionāt
quodāmodo predictis apostematibus qa cau-
santur ⁊ secūtur apostemata ⁊ pustulas malas
corrosiuas propterea dicit Auicenna in capitu
lo de estiomeno Sermo de hijs rebus est pro
porcionalis quodāmodo idest habet similitu-
dinem in hoc cum sermone predictoꝝ aposte-
matum sed q̄ᵹuis cancrena ⁊ scaquillus ⁊ esti
omenus possint causari a fleumonide magis
tamen ab illis pustulis malignis dictis causant
etiamqᵹ dicere possumus ꝙ ignis persicus ⁊
pruna differunt secundū magis ⁊ minus itaqᵹ
cancrena scaquillos ⁊ estiomenus differunt se
cundum magis ⁊ minus Circa istam partem
theoricam intelligendum est quid sit cancrena
⁊ quid scaquillos quid estiomenꝰ Ad hoc de-
clarandum attensione dignum est vt dicit Aui
cenna ꝙ membrū tribus modis putrisit ⁊ cor-
rumpitur vno modo ꝓpter corruptionem cō-
plexionis membri particularis Alio modo ra
tione ꝓhibitōis aduentus spūs ad membrum
tercio modo ratione vtriusqᵹ Primo modo
quādo membrū nō potest recipere vitam sibi a
corde delegatā ꝓpter dissipationem complexi
onis ⁊ armonie eiꝰ causatā a nimia frigiditate
vt in ieme valida aut ab excellēti caliditate aut
a pustulaꝝ malignaꝝ venenositate accidente
aut infirmatiōe idest curatiōe apostematum in
docta Secūdo modo qa in mēbro recepto vi-
ta suffocat vt i malignis apostēatibꝰ qa ita ob
turat venas ⁊ poros ꝙ spūs currens suffocat

Tertio modo qa vita nō potest venire a corde
ad mēbra ꝓpter ligiturā aut cōḡstatiōꝫ factam
in via Et racio primi est quia cū membrū opa
tur vt viuat ratione caloris ⁊ complexionis
proprie ipsius ⁊ ratione virtutum ⁊ caloris in
fluētium ibi per spiritum a corde Ideo si cor
rumpitur complexio propria membri membrū
tendit ad mortem. Amplius si corrūpitur cō-
plexio propria membri tunc membrum reddit
ineptum ad receptionē virtutum anime ⁊ spiri
tum deferentum tales virtutes etiamqꝫ corrū
pitur spiritus veniēs ad eum idcirco redditur
ineptus ad receptionem virtutum anime ideo
tendit membrum ad putrifactionem ⁊ corrup-
tionem ⁊ ad mortem ratio autem secundi mo-
di est cum oppilatio causa putrifactionis mē-
bri est quia dato ꝙ complexio membri ipsius
propria non sit corrupta tamen quia prohibet
spiritus deferens virtutes ad ipsum sine qui-
bus membrū nō potest operari ⁊ viuere ideo
propter hoc membrum tendit ad corruptionē
⁊ moritur quia complexio membri consistit in
quodam armonia ⁊ proporcione calidi frigidi
humidi ⁊ sicci etiamqꝫ membrum corrumpitur
⁊ moritur quando ea que cum sua substantia
contraria spiritui animali idest sunt contraria
a forma specifica sicut est nappellus qui cōtra-
riatur a forma specifica ipsi homini Ex hiis du
abus rationibus appet ratio tertij nā si mem-
brum putrescit ⁊ corrumpitur propter alterum
istorum multo fortius propter ambo Ideoqꝫ
textus Auicenna bene dixit cuꝫ inquit dico er
go ꝙ membro accidit corruptio ⁊ putrifactio
propter causam corrumpentem complexioneꝫ
eius ⁊ spiritum animalē qui est in ipso aut ꝑp
ter aliquit prehibens eum peruenire ad ipsum
aut propter aliquit congregans vtrasqꝫ inten-
tiones sicut venena calida ⁊ frigida ⁊ ea que
cum sua substātia ꝯtraria sunt spiritui animali
sicut apostemata ⁊ pustule ⁊ vlcera mala am-
bulatiua venenose substantie ⁊ cetera Facta
autem declaratione de causis cancrene scaql-
los ⁊ estiomeni oportet assignare differētiam
inter cacrenam scaquillos ⁊ estiomenum ostē
dendo hoc declarabitur quid est vnūqꝙqꝫ ipso
rum. Prima ergo declaratio erit de cancrena
Secundum intentionem Auicenna nam inqd

ꝙ dē hoc est in principio ⁊ non corrūpitur cuꝫ
eo sensus eius cui est sensus nominatur cācre
na ⁊ proprie qñ est fleumonides in principio ⁊
expone fleumonides .i. apostemata calidū qa
marie causat ex apostēate calido vtiqꝫ ex fleu
mone vl' herisipila ⁊c. hoc enim siue sit racio-
ne malicie apostematis siue ratione erroris me
dici incurando apostema Et notandū ꝙ cācre
na differt a cancro quia cācer est apostema me
lancolicum ⁊c in quo est sensus ⁊ dolor ⁊ pul
satio cancrena vero est quādo apostema vl' ali
quod vlcus tendit incorruptiōeꝫ ⁊ putrifacti
onem membri postea Auicēna demōstrat quid
est scaquillos cum ait ⁊ cū ita cōfirmatum est
vt destruatur sensus eius cuius est sensus ⁊ il-
lud est scilicet ꝙ destruatur caro ⁊ ꝙ ipsam se
quitur vsqꝫ ad os siue sit incipiēs aut succedēs
apostemati nominetur ascaquillos Postea A
uicenna ostendit quid est estiomenus cum in-
quit Cum corruptio eius scilicet mēbri incipit
perambulare in membro idest occupare totum
membrū fortasse peruenit ad corruptionem vi
delicet tocius mēbri ita ꝙ corrumpūtur mem-
bra simplicia ⁊ cōposita tūc dicit totū accidēs
idest tota ista corruptio estiomenus est eni mors
⁊ dissipatio membrorum ⁊ ꝓpt' hoc dicit estiome
nus idest hois hostis cū putrifactiōe ⁊ mollifi
catione ad differētiam luppi ⁊ cancri qui dissi-
pāt membrum cum corrosione ⁊ induratione
herpestiomenus vero vocatur cancrena apud
grecos Unde in de tumoribus preter naturaꝫ
inter maximos fleumones est vocata ⁊ vnum
istorum est via in aliud sicut cancrena est via
in scaquillos ⁊ ascaquillos via in estiomenū
⁊ non differunt nisi secundum magis ⁊ minus
⁊ secundum diuersa tempora nam cancrena
dicitur quando caro incipit corrumpi ⁊ putrifi
eri vnde in cancrena est principium corruptio
nis ⁊ putrifactionis ideo nō est ibi adhuc caro
corrupta ꝙ perdat sensum ideo dicitur cancre
na quasi corrodens quia in ea incipit corrosio
⁊ corruptio sed quando sic procedit vlterius
corruptio in carne vsqꝫ ad os intantum ꝙ de-
struitur sensus carnis tunc dicitur scaquillos
⁊ quando vlterius sic procedit ꝙ comprehen
dit ⁊ perambulat totū membrū ⁊ corrumpitur
ibi caro ⁊ neruus ⁊ os tūc dicitur estiomenus

Capitulum sexagesimum in quo manifestam ⁊ veram curam ostendemus cancrene ascachillos ⁊ estiomeni secundum doctrinam doctorum qui in generali etiamq; in speciali ipsam scripserunt..

Ostensione autem facta de cancrena ascachillos ⁊ estiomeno via theorice ⁊ de differentia inter ipsos: hic demonstrare volumus via pratice curam eorum ponēdo in generali Secundo vero in speciali Primitus igitur cura scribetur in generali que habet tres euidentes intēciones quarum prima est vitam ordinare Secūda est cor confortare ne spiritus ⁊ calor naturalis resoluantur ⁊ destruantur Tertia est materiam antecedētem ⁊ coniunctā adequare ⁊ euacuare: Prima enim intentio consistit in regimine dietandi ⁊ in debita administratione sex rerum non naturaliū Secunda vero intentio stat in confortatione cordis: Tertia intētio erit in adequatione materie antecedentis ⁊ coniuncte ⁊ eius euacuatione cū fleubotomia ⁊ farmacia ⁊ sanguinis mundificatione sicut enarratum fuit in curatione pustularum malignarum pestilentialium ex eo quia proporcionalis est cura dictarum pustularum cancrene ascachillos ⁊ stiomeno q̄a sunt effectus dictarum pustularum vt supius diximus: est etenim ponenda quarta intentio que ostendit curam cācrene ascachillos ⁊ stiomeni in speciali scilicet quando substantia mēbri incipit corrumpi ⁊ putrifieri ⁊ postea cum aliquit iam corruptum ⁊ putrifactum habens etiamq; cum totā substātiam membri esse corruptam ⁊ mortificatam videbis scias tergere ⁊ gubernare secundum necessitatem ⁊ exigentiam dispositionis membri alterati Propterea Auicenna prosequitur primo curam cancrene quando pars carnis incipit corrumpi: secunda curam ascachillos quando videtur tendere in viam maioris corruptionis ⁊ putrifactionis id est quando caro membri est corrupta. Tertio curam estiomeni quando totum membrum est corruputm ⁊ mortificatum videlicet caro neruus ⁊ os Auicenna ergo diuersam facit curā secundum diuersam dispositionem membri alterati Primo incipit ad curam cancrene cum inquit cum ergo vides colorem membri alterari ⁊ est in via putrifactionis tūc oportet vt succurras liniendo ipsum cum eo quod prohibeat putrifactionem sicut est bolum armenum ⁊ terra sigillata cum aceto dicit ergo Auicēna cum vides colorem membri alterari idest denigrari ⁊ est in via putrifactionis idest cācrenationis oportet vt succurras liniendo supple in circuitu cum bolo armeno ⁊ terra sigillata cū aceto ⁊c̄ sed istud medicamen dictum de bolo armeno sepe remouetur super membrum hoc est ratione ne opiletur ⁊ exsiccetur locus Postea subdit Auicenna si autem illud non valet idest non sufficit nō inuenis excusationē quin scarpellationem profundam facias diuersorum modorum in locis diuersorū locorū quia secundū diuersa loca debet fieri scarpellatio diuersimodi quia in membro carnoso potest fieri profundior scarpellatio q̄ȝ in neruoso vel pones sanguisugas ⁊ fleubothomes vt venas propinquas loci infirmi proximas aperias ⁊ locū post scarpellationem vel sanguisugas cum aqua salita laues vt sanguis grossus exeat ⁊ non congeletur in circuitu debet poni medicamen repercussiuum ut prohibeat corruptionem ⁊ putrifactionem peruenire ad partes sanas sicut dictum est de bolo armeno ⁊ terra sigillata cum aqua rosata ⁊ aceto. sed super locum scarpellatuȝ debet poni medicamen resolutiuū et aperitiuum cum forti abstersione ⁊ forti exsiccatione sicut cum farina orobi ⁊ fabarum cum sirupo acetoso mixtis Si autē volumus fortiter desiccare ponemus sal. ideo dicit Auicen. ⁊ proprie permixta cū sale quia sal fortiter desiccat Guido autem dicit q facta scarpellatione ante appositionem emplastri de farinis de orobo et fabis cū sirupo acetoso q semp bis in die lauet cuȝ aceto forti calido ⁊ postea dicit Auicen. Et de medicinis prohibentibus corrosionem. i. stiomenum vȝ ne cancrena fiat ascachillos vl' stiome-

nus ipse scribit vnum medicamen optimum ⁊
expertum ꝙ facit cadere illud ꝙ putrifactum
est vtiqȝ ꝙ summatur florum eris ⁊ mellis ⁊
aluminis partes equales ⁊ liniatur cum eis
prohibet enim ⁊ facit cadere illud ꝙ putrifac
tum est ⁊ conseruat illud ꝙ sequitur ipsum ⁊
hoc est ratione florum eris ⁊ conseruat a putri
factione carnem sanam ⁊ hoc est ratione alumi
nis ꝙ est prohibitiuum ⁊ fortiter desiccatiuuȝ
⁊ ratione mellis abstergit ⁊ desiccat istud vn-
guentum vocatur a guidone egiptiacum cuiꝰ
ordinatio est in capitulo de stiomeno vnguen
tum egiptiacum ꝙ fit cum flore eris a lumine
melle ⁊ aceto equaliter mixtis ⁊ coctis de sup
apponatur ⁊c̄. in ista recepta guidonis ponitur
acetum ⁊ est optima ⁊ bona. Sed in illa Aui.
non ponitur acetum sed melius est ponere ace
tum quia ratione aceti prohibetur corrosio ⁊
putrifactio vt inquit Auicen. ij. canone dicens
acetum prohibet aduentum apostematū ⁊ am
bulationem cancrenarum ⁊ sanat erisipilam cō
mestam ⁊ bibitum ⁊ linitum prohibet ambula-
tionem apostematis omnis ⁊cetera aliam for-
mam vnguenti egipciaci ponit Guido in. vij. li
bro cap. de medicinis mundificatiuis auctorita
te Galieni rasis ⁊ Albucasis cuius recepta est
talis. R. mellis lib. i. aceti lib. ſ. flor̄ eris vnciā
i. aluminis vnciā. ſ. coquant̄ ad ignē donec in
spissentur ⁊ rubeū efficiatur ꝓpter ꝙ coctum
est minus suspectum q̄ȝ crudum. sed in veritate
in stiomeno melior ordinatio est ponere equis
partibus qa causat scaram maiorem ⁊ facit ca-
dere ꝙ putrifactū est sed in alijs vlceribus non
habentibus maximam corruptionem ⁊ putrifa
ctionem esset bona vltima ordinatio Guido-
nis ista remittant̄ iudicio medici operantis qa
illa medicina debet applicari secundum diuer-
sam corporis dispositiōem ⁊ morbi quia in ma
iori corruptione debent esse medicine magis
desiccatiue ⁊acuitiores q̄ȝ in minori ⁊ sic in cō
plexione sicca debēt apponi sicciores q̄ȝ in cō-
plexione humida. Deinceps vero post curam
cancrene prosequit̄ cura ascachillos quādo tē
dit in maiorem corruptionem ⁊ putrifactioneȝ
idest quando caro membri est corrupta. prop-
terea dicit Auicen. ponendo curā ascachillos
Si autem pertransit dispositio dispositiōem a-

postematis ⁊ dispositōm corruptionis coloris
eius ⁊ incipit peruenire in molliciem ⁊ humec
tatur parumper tūc hoc est inceptio eius in pu
trifactōem quare oportet ut puluerisentur sup
ipm aristologia rotūda ⁊ galle equali mensu-
ra donec desiccētur ⁊ similiter dragagantū eri
amqȝ colcotar sunt bona proprie cum aceto ⁊c̄
Auicen. vero hic ponit medicinas magis acu-
tas ⁊ minus acutas ⁊ desiccatiuas secundum
diuersam dispositionem corporis ⁊ morbi. Ve
rūtamen in toto tempore meo quo medicinaȝ
exercitatus sum nunq̄ȝ vidi applicare in dispo-
sitione corruptionis membri peruenientis ad
molliciem istas medicinas nūc dictas quia me
lior operatio ⁊ magis certa ⁊ secura est caute-
rizare molliciem corruptionem ⁊ putrifactiōm
cum cauterio actuali aut cum medicina causti-
ca ⁊ separare corruptum a sano sicut superius
diximus. Propter hoc subdit Auicen. dicens
si pars carnis incipit corrūpi incide eam ⁊ fac
eā cadere cū eis que sunt trocisti audācaron ⁊
fortius eis ē calcadicō ⁊c̄. ut supius scripsimꝰ
Postea autem Auicenna inquit ⁊ cum appa
ret putrifactio scilicet in principio nō expelles
idest non remoueas illam putrifactionē ⁊ mol
liciem cum incisione ⁊ consumptione idest cau
sticatione cum medicinis dinus vero quatuor
expositiōes in huiu modi textu facit prima est
ꝙ si sit putrifactio pauca ⁊ in principio si pōt
remoueri cum medicinis desiccatiuis predic-
tis non debet remoueri cum incisione ⁊causti
catione quia per illa magnificatur maluȝ eo ꝙ
per illa fit dolor ⁊ dolor est causa attractionis
humorum ad locum apostematis idcirco dicit
Galienꝰ in libro de ingenio. sanitatis Caue do
lorem quantum potes quoniam nihil est cau-
sa apostematis sicut dolor Secunda expositio
dini est quia iam dixit ꝙ si pars carnis incipit
corrumpi incide eam aut fac eam cadere cum
eis vnde per hoc voluit ꝙ si caro putrefiat ⁊
corrumpatur ꝙ incidatur vel remoueatur cuȝ
medicina caustica. Tertia expositio dini est
nam cum apparet putrifactio non expellas cū
incisione ⁊ consumptione idest incisione ⁊ cau
sticatione simul sed solū fac cū vno scilicet cum
incisione vel cū medicina caustica nā si tu facis
cum istis ambobus tunc magnificatur malum

quare fit magnus dolor ꝙ est malum. quarta
expositio diui est ⁊ cũ apparet putrifactio non
expellas cũ incisiõe ⁊ ↄsumptõe. i. nõ expellas
cũ incisione ⁊ consumptione solũ illius partis
sed incide totum membrum sicut dicetur infra
ideo notanter dicit in hoc paraffo ⁊ cum appa
ret putrifactio ⁊c. quoniam magnificatur ma
luz. i. ambulat semp malicia eius egritudinis si
membrũ nõ ex toto incidit̃ postea vero Auicẽ
na cõcludit innuens ⁊ cum inciditur membrũ
idest quando membrum est totaliter putrifac-
tum ⁊ estiomenatum vel non est adhuc totum
corruptum sed semper in putrifactionem ⁊ cor
ruptionem tendit tunc incidatur in iunctura si
ibi est putrifactio vel iuxta sanum ⁊ post inci-
sionem cauterizetur illud cum igne aut cum
medicinis cauterizantibus. est ergo necessariũ
incidere membrum quia putredo non cessat ⁊
timetur ne corruptio ad alia mẽbra vadat ⁊ si
remaneret ibi os ꝙ indigeat seccione tũc cum
serra serretur quia non nasceretur ibi caro nisi
os adequaretur cum carne: ⁊ notandum est ꝙ
melius est cauterizare post incisionem cũ igne
ꝙ̃ cum medicina caustica quia est securius ⁊
velocioris iuuamenti vt dicit albucasis capitu
lo de cancrenis ⁊ ratio huius est quoniã ignis
est simplex cuius accio nõ peruenit nisi ad mẽ
brũ ꝙ cautirizatur ⁊ nõ nocet mẽbro coniunc
to cum eo nisi nocumento modico.

Capitulum sexagesimum primum in quo
fiet ostensio de cibatione illorum qui paciũ
tur febrem pestilentialem cum apostemati
bus ⁊ pustulis malignis cum ipsa concur
rentibus vel sine ipsis apostematibus fe-
bre pestilentiali manente.

Completa declaratione theori-
ce ⁊ pratice de apostematibus
⁊ pustulis vt plurimum eueniẽ
tibus in febre pestilentiali vtiqꝫ
bubone carbũculo antrace ⁊c.
Nunc in presenti capitulo est dicendum de or
dine cibandi ⁊ dietandi febrem pestilentialem
pacientibus cum apostematibus ⁊ pustulis iã
dictis vel sine istis apostematibus ⁊ pustulis
febre pestilentiali existente Ad hoc declarãdũ
attensione dignuz est ꝙ regimen cibacionis in
febribus putridis potest attendi penes tres cõ
ditiones vt Auicẽna innuit prima quarti capi.
de cibatione febrium putridarum prima condi
tio ꝙ non cibantur pacientes febrem putridã
existentibus fecibus siccis in intestinis ⁊ causa
est quia fex ⁊ eius vapores possunt esse causa
corruptionis cibi Secunda conditio est ꝙ nõ
cibentur in hora paroxismi in febribus inter-
polatis vt Ipocras inquit in paroxismis ⁊ ce-
tera ideo postponitur ad declinationem sicut
facit Ipocras. primo regiminis acutorum in fi
ne cum dixit. Et in eo est post ipsum ⁊ cetera.
quia quando potest elongari a febris forti-
tudine ⁊ declinare cibum versus horam quie
tis fac: quot horis ãte paroxismum debemus
cibare hoc enim indicium est estimatiuum ⁊ di
uersificatur secũdũ febres: in flecmaticis enim
longius cibare debemus a principio paroxismi
⁊ in quartana ꝙ̃ in terciana Similiterqꝫ diuer
sificatur secundũ cibaria tarde vel cito digesti
bilia ⁊ apta inflammationi vel inepta ⁊ diuersi
ficat̃ secundũ corpora fortiora ⁊ debiliora indi
gestiua stomaci ⁊ secũdum alia ideo auctores
multum sunt diuersi inter se in mensura tempo
ris cibi ante paroximũ ⁊ illorũ diuersitas non
est contradictio sed est diuersum iuditium esti
matiuum post vero Auicenna distinguit regi-
men cibationis in subtile valde ⁊ grossum val
de ⁊ medium inter subtile ⁊ grossum: ⁊ quam
libet speciem declarat Uerumtamen subtile vl
timum in subtilitate est ꝓhibitio cibi ⁊ grossuz
valde est administratio ciborum sanorum ho-
minum Et illi qui sequuntur latus diete subti
lis ꝙ est medium vt sit contentus in cibo suc-
corum granatorum ⁊ iulcb subtile ⁊ post ipsuz
aqua ordei subtilis ⁊ post ipsum aq̃ ordei gros
sa: ⁊ illi qui sunt ad latus grossi sunt galli ⁊ gal
line ⁊ extremitates ⁊ subtiliores eis sunt alcu-
bugi ⁊ pulli ⁊c. ⁊ sic Auicenna procedit decla
rando has species diete Hic mouẽt doctores
vnam questionem an sit dare aliquam febrem
in qua nullus cibus omnino competat: ⁊ vide
tur ꝙ non nam Ipocras primo regiminis acu
torum dicit Caue ne in vna die venas exaniri
permittas Item in febre dandum est quod va
let contra febrem sed talis est dieta humida in
ↄtrarium est Aui. ⁊ Ipo. primo amphorismorum

Dicendum est ꝙ reperitur febris ꝑacuta que
terminatᷣ in tertia die vt in terciana vniꝰ parox
ismi qn̄ virtus fortis ⁊ alia consentiunt cōpetit
dieta subtilis non licet hic prolongare hāc du-
bitationem quia eam inuenies declaratam pri-
mo regiminis acutorum commēto vicesimo ⁊
primo amphorismoꝝ quare hic supraceo Pos
tea Auicenna in dicto capitulo dat ordinem ci
bationis magis in speciali primo ergo diuersifi
cat dietam vel cibacionem secundum tempora
anni Secundo secundum species egritudinis
Tertio secundum diuersam dispositionem vir-
tutis Quarto secundum complexionem Quin
to scd̄m etates nolumus ergo ꝓlongare sermo
nes in hijs. nā legēdo Aui. in c. de cibatōe febri
citantiū in generali omnia erūt tibi clara Pro
nunc accipiatur solummodo tercia species di-
ete que attenditur secundum diuersam disposi
tionem virtutis. veruntamen quia in febre pe-
stilentiali semper sequitur defectus virtutis vi
talis ideo debemus cibari dieta declinante ad
gradum grosse diete ut virtus nō deficiat nam
cum deficit virtus non valet curatio. Curans
enim sicut sciuisti est virtus non medicus. quo
niam medicus facit venire instrumenta ad vir-
tutem ut Auicen. in canone allegato ⁊ quāuis
in febre pestilētiali omnia tempora excepta de
clinatione salubri quasi est status quia acciden
tia terribilia vltimantur ratione huius deberet
dari dieta subtilis sed quia in febre pestilentiali
sequitur debilitas virtutis ⁊ ꝓstratio eius hac
de causa est danda dieta declinans ad gradum
grosse diete ⁊ ratio est nam cum potissima intē
tio in custodienda vita sumatur a virtute vita
li que primo procedit a corde. cor enim est fun
damentum virtutis anime omniumqꝫ virtutuꝫ
prima radix ⁊ est fons spiritus qui est radix et
substantia vite organum ⁊ vehiculum omniuꝫ
virtutum principalium nec non innati caloris
cuius vigore complexio consistit in esse ⁊ cor-
pus totum ⁊ omnia membra subsistunt ⁊ in vi
gore viuifice conseruantᷣ ⁊ eius extinctio mors
est. est enim innatus calor vasis vite per quem
membra recipiunt animam primo deinde sen-
sum ⁊ motum omnesqꝫ virtutes ⁊ operatōnes
vite nec mors cōtingit nisi propter intempera
mentum eius complexiōis ⁊ sic vita deficit ut
dixit Auicēna de viribus cordis ⁊ in fen sexta
primi de virtutibus Ex hijs sequitur ꝙ virtus
est que curat morbos que omnium est opatrix
in tertio tegni in febre autem pestilentiali nō so
lum debemus virtutē potissime cōseruare imo
potius augere nō diminuere quia in febre pesti
lentiali semper dubitatur de virtute ne subito
decumbat quia in illis est cōtinua ⁊ vltima spi-
rituum ⁊ suarum humiditatum consumptio et
de perditio ⁊ caloris innati defectio ⁊ nō mirū
est quia eius materia venenosa existit. ⁊ percō
sequens dissoluens ⁊ corrumpens non solum
spiritus fluentes sed innatos ⁊ sequitur defec-
tio ⁊ destructio virtutis ⁊ mors ⁊ per ꝯsequēs
illis pacientibus talem febrem pestilentialē nō
competit dieta subtilissima q̄ est nihil dare nec
subtilis que est dare iuleb ⁊cetera sed dieta de
clinans ad partem grossiciei ⁊ hec dieta est cō
tra opinionē aliquoꝝ dicentium ꝙ in tali febre
est necessaria tenuis ⁊ subtilis dieta ⁊ adducūt
canonem Ipocra. primo amphorisomorum ad
vltimas egritudines vltime curatiōes ⁊cetera
etiamqꝫ canone Ipocra. quibus continuus est
status ⁊c̄ quia iste febres vltime sunt ⁊ continu
um videtur habere statum ratione terribilium
accidentium ergo oportet tenuissima vti dieta
Ad hoc respondendum est ꝙ qui talem dietaꝫ
ordinat maiorem errorem cōmittit quia talis
morbus non tollerat medici ⁊ infirmi etiamqꝫ
assistentium errorem etiāqꝫ si paruus sit. Nam
in morbis peracutis ad virtutem debilem su-
stendandam iubet ypocras dare grossiorem di
etam ut primo amphorismorum tenues ⁊ certe
diete in diuturnis quoqꝫ passionibus ⁊ acutis
egritudinibus quibus non conuenit difficiles
quātomagis in egritudine ꝑ peracuta vt in fe
bre pestilentiali in qua fortius continuo resol-
uitur virtus ⁊ sic tenuissima dieta inhiberi po-
terit quia quasi omnes pasciētes sic dietati mo
riuntur ideo Ipo. ad talem errorem tollēdum
dixit. Cōtemplari autem oportet ⁊ Galienus
in commento inqt cibus ergo in statu illico est
dādus accidentibus virtutem dissoluentibus
Propterea Auicenna'. pri. quart. capitulo de
curatiōibus febrium pestilētialiū dixit ⁊ quādo
cadit appetitus restaurentᷣ ad cōmestioneꝫ Nā
plurimi eoꝝ q viriliter agūt suꝑ illud ⁊ come-

dunt violenter absoluuntur ⁊ viuunt ⁊ neces-
se est restaurare eos super cibum ⁊ Rasis quar
to ad Almāsorem capitulo de morbis pestilen
tialibus. quare merito succurrendum existima
mus cum cibis restaurātibus virtutem cordis
Complebitur enim hoc cum hijs que habēt ip
sum cor tripliciter confortare scilicet substācıali
ter accidentaliter ⁊ vtroqꝫ modo Substantiali
ter aūt cum hijs que habent restaurare substā-
tiam cordis eiusqꝫ spiritus ⁊ calorem innatum
multiplicare ⁊ sic virtus restauratur atqꝫ cōfor
taī. talia aūt sunt cibus ⁊ potus cordi appriati
vtiqꝫ sunt cibi placidi sumpti in odore ac delec
tabiles ⁊ suauissimi in sapore qui facilis sint di
gestionis paucarum superfluitatum ⁊ multi ⁊ bo
ni nutrimenti existant ⁊ proprie secundū ꝙ ex-
igit dispositio corporis virtutis ⁊ febris ꝙ max
ime in bono medici arbitrio constare videtur
Sint ergo cibi tales tales quales sunt carnes
pullorum iuuenum perdicum ⁊ fasianoꝝ ⁊ aui
cularum paruarum ⁊ proprie montanarū ⁊ nō
aquaticaꝝ nec degētium in paludibus ⁊ pprie
brodium pullorum ⁊ pullarum paruaꝝ altera-
tum cum succo agreste ⁊ arangiaꝝ aut limonū
⁊ nota ꝙ si quis a principio patiens hāc febrē
habuerit vomitum ex repletione abstineat a ci
bo per decem vel duodecim horas ⁊ post detē
brodium superius dictum alteratum cū succo
agreste ⁊ post sex horas detur. aliud brodium
pulli vel pulle bene consumatum ⁊ alteratum
sicut dictum est cum rebus acetosis ⁊ si vomi-
tum nō habuerit commedere pōt de pomo vł
de piro assato cum zuccaro cum coriādro pre-
parato zuccarato potest etiam vti frequencius
vel pluribus vicibus de granis granatoꝝ mu
sorum cum zuccara alba succum sugendo ⁊ ei-
ciendo grana In secunda die commedant de
paruo pullo assato cum succo agreste vel cum
succo limonum admixta aqua rosata vel cum
succo citoniorum vel arangiaꝝ cum aqua rosa
ta muscata aut succo arangiarum vel vino gra
natorum musorum aut macianorum acetosorū
in hijs succis bonum est admiscere parum cina
momi puluerisati ⁊ pauco de zuccara alba vel
cōmedere poterit de sumitatibus alarū pullaꝝ
⁊ de eoꝝ pedibus vel testiculoꝝ galloꝝ iuue-
num cum succis dictis quia illi regenerant hu-
miditates cordis. sed si vomitus in paciente p
seuerauerit necessarium est tali pacienti aliqua
medicinalia cordialia administrare intus ⁊ ad
extra sicut inferius dicemus in capitulo de cor
rectione accidentium febris pestilētialis sed dē
tur brodia bene consumata alterata cum succo
citonioꝝ vel agreste vel alia re acetosa vel cum
aceto albo rosato vel potest dari aqua carnis
que in debilibus multum iuuat ⁊ confert cum
paruissima quātitate vini odoriferi ⁊ illa est vl-
tima rerum refectio debilitati cordis vt Auicē
na in de viribus cordis quam ipse docet illic
facere ⁊ etiam Auicenna secundo canone capi
tulo de carne ⁊ melius Auicenna tertio cano-
ne fen decimoseptto capitu. de cura colerice pas
sionis potest etiam fieri aqua per sublimationē
in duplici vase decocta predictarum auium sci
licet gallinarum iuuenum pullorum fasianoꝝ
⁊ perdicum ⁊ poteris admiscere de carnibus
castrati iuuenis si febris pestilētialis nō ardēs
nec conburens fuerit nec sitis fortis cuius ma
gisterii decoctionis erit tale Accipias ampho
ram ⁊ intus eam apponas de carnibus iam no
minatis minutim trocistatis lauatis cum aqua
finissima rosata ⁊ parū de dicta aqua apponas
in amphora ⁊ similiter poteris apponere cina-
momi trocistati quatuor frusta ad quātitatem
vnguis ⁊ quatuor vel sex gariofolos integros
⁊ decē vł quindecim grana coriādri preparati
⁊ tunc fortiter claudatur os amphore ⁊ ponatr
in olla magna vł alio vase plēo aq̄ ⁊ intꝰ pone
paleas ordei vel frumēti ⁊ pone dictuꝫ vas ad
ignem nō multū fortem taliter ꝙ bulliat aqua
vasis in modum ꝙ fiat distillatio ⁊ sublimatio
carnium existentium in amphora quādo ergo
tu videbis bonam distillationem in amphora
⁊ carnes bene coctas tunc erit facta aqua car
nis ⁊ potest administrari infirmo ⁊ est confor-
tans substantiam cordis ⁊ eius spiritus. Aliqui
autem faciūt aquam carnis per sublimationem
per alambicum de vitro ⁊ est singularis talis a
qua. sed mulieres Valentine faciunt aquā car
nis cum duabus scutellis argenti ꝙ vna sit pa
rum maior alia taliter ꝙ subintret vna super a
liam ut vapor non posset ad extra expirari. ⁊ si
nō habes argēteas scutellas fac cū scutellis de
terra de maliqua vitreatis ⁊ intus vnā scutellā

maiorem ponatis carnes minutim trocistatas lauatas cum aqua rosata mustata ꝛ parum de aqua dicta demittatur in scutella intus positis de cinamome ꝛ alijs speciebus odoriferis nũc supius dictis ꝛ post coperiatur scutella maior cum minori vt vapor exalari non possit postea ponantur scutelle in ore olle plene aqua communi ꝛ ponatur olla ad ignem prunaꝝ bene incensaꝝ ꝛ non ad flammã ignis ꝛ melius fit cũ prunis carbonum bene ignitis taliter ꝙ aqua olle buliat fortiter ꝛ sic fiet distillatio ꝛ sublimatio dictarum carnium ꝛ si vis cognoscere ꝙ aqua carnis est bene cocta aperias scutellas ꝛ videas si carnes sint bene cocte aqua carnis erit bene facta si autem nõ sint carnes cocte tũc cum cocleari diuerte ipsas de inferiori pte scutelle vt de inferius ad superius diuertantur ꝛ iterum ponatur scutella in olla ꝛ magis coquãtur ꝛ sic fiat perfecta aqua carnis ꝛ si vis vt fiat melior distillatio pone vnum manutergium aqua madefactum ꝛ ponatur supra scutellã superiorem vt melior fiat distillatio ꝛ sublimatio Et in veritate ego pluries expertus sum istam aquã carnis multi ꝛ maximi iuuamẽti esse ꝛ stomaci vero infirmorꝝ valde acceptãt nec vllam nauseam nec vomitũ causat precipue si in aqua carnis ponatur quãtitas parua succi de agresta ꝛ hoc fiat ad voluntatem infirmi ista remittãtur medico prudenti Si autem succus carnium vel aqua carnis secundum diuersitatẽ modorum facta ꝛ sublimata non conueniens fuit infirmo illam dare quia multũ subtilis ꝛ nimis tendens est ad caliditatem ꝛ facillime inflammabilis vel quia nõ placibilis nec delectabilis infirmo illico permuta ad alium cibum sibi conuenientem ꝛ potest dari de brodio consumato carnium superius dictaꝝ cum succis superius nominatis vł cũ lactuca cocta in dicto brodio etiamqꝫ dari potest pistum de carnibus elixis ꝛ fortiter pistatis ꝛ colatis permixtis cum brodio pulle iuuenis vel caponis iuuenis in quo permisceatur lac seminum frigidorum maiorum vł adminus lac seminum melonũ ꝛ semꝑ sit brodium alteratum cum granis ordei mundi in parua quantitate vel cum farro ordei vel cũ rebus acetosis precipue cum agreste vel succo acetositatis citri vel limonũ ꝛ arangiaꝝ ꝛ est cibus

valde iuuatiuus qꝛ nutritiuus ꝛ facilis digestionis etiãqꝫ alteratiuus superflueqꝫ caliditatis ꝛ siccitatis ꝛ sitis sedatiuus ad huiusmodi dictorum declarationem est notandum ꝙ Auicẽna capitulo allegato vt superius diximus posuit hos modos subtilis ꝛ grosse diete ꝛ pñit duo extrema scilicet nichil dare ꝛ est vltimum in subtilitate ꝛ aliud extremum est cibaria sanorum ꝛ cum incipit a cibo sanorum ꝛ procesit versus nichil dare totũ hoc vocat subtiliatiõeꝫ ꝛ cum incipit a nichil dare ꝛ gradatim ꝑuenit ad ptisanam ꝛ ad panem lotum lotione grossa ꝛ sic eundo ad cibaria sanorum totum hoc vocabat ingrossationem ingrossatio ergo cibi in principio egritudinis habet diuersitatem secundum diuersitatem egritudinum nam in quadã egritudine ingrossatio esset vinum granatorũ in quadam iuleb inquadã ptisana in quadã pulla ꝛ sic de alijs Hic doctores mouent questionem an regimen in febre procedat ingrossando Conciliator differẽtia centesimatricesima quarta mouet eam ꝛ gentilis primo amphorismorꝝ ꝛ primo canone fen quarto Breuiter dicamus intentionem ipsorum doctorum ꝙ in febribus in quibus spectamus crisim seruantem materiã ad vnicam expulsionem creticam a principio ingrossamus regimen ꝛ procedimus ad statum subtiliando dignior ergo hora ad ingrossandũ est ꝑncipiũ qꝛ distat astatu ꝛ pugna qꝛ tũc virtus nõ debet esse occupata in digerẽdo cibũ sꝫ intẽta in digerẽda materia ꝛ post in expellẽdo eam quandoqꝫ accidit ꝙ in principio ingrossamus vt in casu virtutis vtiqꝫ in febre pestilentiali causa terribilium accidentium que eis solẽt euenire debilitando virtutem vitalem ratione malicie materiei ꝛ venenositatis eius vt hec ingrossacio fiat secundum particulares dispositiones febricitãtium presentialiter hoc indicamus sicut dicit Auicen. prius quandoqꝫ cibamus qꝫ fleubotomamꝰ ꝛ euenit illis ad quorũ stomachum colera fluit: prius etiam cibamus qꝫ soluamus ventrem idest prius confortamus cibo infirmum vt Auicẽna. iij. cañ. fen. xi. capi. de cura sincopis vbi dicit: ꝛ qñ curatio facit necessariũ vt fiat mundificatio ꝛ times nocumẽtum eius oportet vt cõfortes stomacũ ꝛc. ꝛ da ad bibẽdũ vinũ odoriferꝝ ꝛ ciba cibo laudabili

Quandoqȝ cogimur prius cibare ꝙ cristere fa
ciamus sicut in hominibus quibusdā qui criste
ri ledūtur ieiuno stomoco ꝓpter causas notas
de quibus est intestinorū multa sensibilitas vn
de statim cōmotis intestinis euaporatione fien
te in eis nocentur in stomaco ⁊ in eis sequitur
multa debilitas stomaci ⁊ ꝓstratio virtutis ꝓp
terea dixit azaranij nono commento capitulo
primo ꝙ cristere non fiat ieiuno stomaco quā-
doqȝ etiam multa debilitas ratione ꝓlixitatis
doloris cogit cibare ante sedationem doloris
Sequitur ergo ex hijs ꝙ id quod de cibo dat̄
non dat̄ nisi propter virtutē vt enim nutriatur
virtus ⁊ non morbus cibus datur infirmo ipsa
enim virtus est cuius gratia cibamus ⁊ non fe
bris vt dixit Galienus in commēto amphoris-
moꝝ Contemplari aūt oportet ⁊c̄ ⁊ primo re
giminis acutoꝝ comento. xxxxij. propterea er-
go propter maximam causam in pestilentiali fe
bre virtutis casum facientem ad partem diete
grosse cibamus Sunt etenim cibi declinantes
ad partem grossiciei que sunt conuenientes ali
quibus pacientibus febrem pestilētialem sicut
lactuca ⁊ acetosa maior cum aceto limphato
cum aqua rosata ⁊ zuccara alba Potus autē
patientium febrem pestilentialem debet esse in
hora commestionis vinum subtile clarū in sub
stantia in colore rubeū vel subrubeum aromati
cum mediocrem habens stipticitatē sitqȝ pla-
dus in sapore atqȝ odore suauis ⁊ sit limphatū
cum aqua cocta plurima in quantitate ⁊ vini fi
nissimi odoriferi in quantitate parua hec ꝑmix
tio fiat scd̄m cōsuetudinē infirmi ⁊ scd̄ȝ disposi
tionē caloris febrilis ⁊ eius ꝯplexiōem ⁊ etatē
Sed in alia hora pacientibus febrē pestilenti-
alem non debet dari vinū quia maiorem ebuli
tionem ⁊ inflamationem induceret in humori-
bus sed aqua frigida est valde conueniens eis
nam cum humor vel materia febrium pestilen
tialium sit subtilis substantie quia venenosa ⁊
talis indiget ingrossatiōe idcirco potius aqua
frigida valde ingrossabit materiam ⁊ incursibi
lem motui ipsam faciet ⁊ ꝑ eius ingrossatiōem
aptam cursui ad sudorē Ideo bene dixit Aui-
cenna in capitulo de curationibus febriū pesti-
lentialium cum procedit in cura ipsarum febriū
pestilentialium inquit summa curatiōis earū est

exsiccatio id est euacuatio ⁊ postea cum infrigi
datione vt cum trociscis cum camphora ⁊ rob
fructuum vt cum rob de agresta ⁊ rob de ribes
⁊ huiusmodi ⁊ ad istam intentionem concedit
aquam frigidam plurimam quia infrigidat ⁊ in
grossat illam materiam. pauca autē aqua exci-
tat caliditatem propter hoc dicit Auicenna ⁊
aqua plurima subito est iuuatiua valde pauca
aūt consequenter exhibita fortasse excitat cali-
ditatem ideo dixit Auicenna in. ca. de intentiōe
ad curationes vniuersales febrium putredinis
Et quandoqȝ dat in potu medicus de aqua fri
gida infirmo quantitatem plurimam adeo do-
nec calor eius fiat viridis ⁊ tremat que sit saltē
perueniens vsqȝ ad eminam vnam ⁊ dimidiam
fortasse conuertitur febris ad fleumaticā ⁊ for-
tasse confortatur natura ⁊ expellit materiā cū
sudore ⁊ vrina ⁊ fluxu ventris ⁊ est sanitas qn̄
qȝ sunt quedam prohibentia deinde timet̄ mali
cia caliditatis ⁊ sitis ⁊ existimas ꝙ superuenit̄
ꝑ eam ad ariditatem vel extenuatiōez nō prohi
beas aquam frigidam nam aditio apostematis
⁊ cruditatis eius melior est Dignum tamen
est attendere ꝙ quātitas que datur in potu ex
aqua est secundum diuersitatem inflammatio-
nis febris est etenim magna latitudo in calore
huius febris arsiue que bene iudicatur dari a
qua frigida vt Auerrois. vij. colliget ⁊ diuersi
ficatur quantitas exhibitionis eius secundum
multa alia que per te considera Non ergo om
nibus quibus concedimus aquā frigidam con
cedimus in quantitate vltima que est quantū
potare possint vt inde perueniāt ad tremorem
⁊ quandam liuiditatem corporis quare vocat
Aui. viriditatē quando flama febris est valde
vltima ⁊ hora calida ⁊ omnia que consentiunt
potes dare bibere quantū vult alijs aūt potest
sufficere quantitas minor secundum tuam esti-
mationem per eminam autem intellige quanti
tatem copiosam vnde Galienus. ix. terapenti-
ce cum determinat se ad mensuram vult ꝙ de-
bet bibere quātū laborans voluerit emina etiā
non est magna quantitas q2 est viginti vnciaꝝ
vel sedecim licet in hoc pondere inueniatur di
uersitas ⁊ forsan per eminam intelligit mēsurā
aliquam alicuius vasis Auic. vero dicit humo
ris aūt colerici est vt conuersus ad subtilitatem

fiat spissus ꝛ aqua quidem frigida facit illud ni
si sit stomacus aut epar debile aut sit in visceri-
bus apostema aut dolor aut sit complexio eius
pauci sanguinis aut caliditas innata debilis ꝛc̃
Et postea Auicenna subdit vbi autem materia
calida aut grossa iam digesta est ꝛ corpus est
carnosum ꝛ caliditas innata exuberans ꝛ vir-
tus fortis ꝛ viscera sana non frigida eoꝝ com-
plexio radicalis non insueta aque frigide imo
assueta tunc aqua frigida est melior res ꝛ hoc
totum remanet in iudicio medici per bonitatē
estimationis sub canonibus sciētialibus ꝛ habi
tu experimentali vt dixit gentilis

Capitulum sexagesimumsecundū in quo
intendimus ostendere correctionem ꝛ cu
ram omnium accidentium communiū eue
nientium febribus pestilētialibus ꝛ pmaxi
me dicemus de illis magis appriatis acci
dentibus vt plurimum ipsis febribus pesti
lentialibus euenientibus

Ost curam febris pestilētialis ꝛ
canones cibationis in ea decre-
uimus in hoc capitulo demōstra
re accidentia que in acutis febri
bus ꝛ in alijs febribus malignis
solent euenire ꝛ primo noticiam faciemus de il
lis que cōmuniter accidūt in febribus pestilen
tialibus ꝛ q̄uis predicenda accidentia possint
sequi plurimas febres putridas ꝛ plurima acci
dentia ex eis sequntur acutas febres vtiq; pes-
tilentiales Ideo determinatio de cura acciden
tium est quodammodo communis Galienus
aūt cum considerauit accidentia que eueniunt
post febrem posuit eoꝝ curam post illā propte-
rea Auicenna post curationem febrium acuta
rum ponit capitulum de accidentibus dicens
rememoratio accidentiū que difficilia sunt in
febribus acutis ꝛ incipit capitulum. loquamur
itaq; in primis de accidentibus que vehemen-
tia sunt in febribus ꝛ de curatione eoꝝ ꝛc̃ Et
hec quidem accidētia sunt sicut rigor ꝛ frigus
ꝛ horripilatio ꝛ sicut sudor plurimus ꝛ sicut
fluxus sanguinis ꝛ vomitus laboriosus ꝛ flux
us ventris debilitans ꝛ sicut sitis que non tol
leratur ꝛ profunditas somni superflua ꝛ vigila
tio inseparabilis ꝛ asspitas lingue ꝛ obfuscatio
oris ꝛ sicut sternutacio continua ꝛ dolor capi
tis prauus ꝛ tussis frequens ꝛ sicut casus ap-
petitus ꝛ bolismus ꝛ sicut appetit9 caninus ꝛ
singultus Ista aūt accidētia noiata sunt com-
munia sed magis apppriata accidētia febribus
pestilentialibus vt plurimum euenientia sunt q̄
Auicēna ponit in capitulo de signis febris pes-
tilentialis que q̄uis sint signa sunt tamen acci
dentia propria patientium febrem pestilentialē
vt sunt magnitudo anhelitus ꝛ eius exaltatio
ꝛ multociens constringitur ꝛ quādoq; est nau
sea ꝛ vomitus ꝛ casus appetitus ꝛ si non resis-
titur ei cum commestione violēter interficit eū
ꝛ dolor oris stomaci ꝛ magnitudo splēis ꝛ an
gustia vehemens ꝛ inquietudo ꝛ fortasse erit
tussis sicca ꝛ casus virtutis ꝛ peruenitur in ea
ad sincopim ꝛ commixtio rationis ꝛc̃ Et poste
a subdit quandoq; accidit fluxus ventris cole-
re ꝛ aliorum humoꝝ ꝛ quandoq; est melanco-
licus humor ꝛc̃ Curatio ergo ꝛ correctio su-
pra dictorum accidētium euenientium commu
niter omnibus febribus putridis reperies curā
eorum per Auicennam ꝛ alios doctores anti-
quos ꝛ modernos in capitulis pprijs ideo re
mittimus te ad ea que dicta sunt in doctrina
ipsorum Sed quia angustia vehemēs ꝛ inqui
etudo nausea ꝛ vomitus ꝛ casus appetitus ꝛ
dolor oris stomaci ꝛ casus virtutis ꝛ flux9 vē-
tris ꝛc̃ sunt accidentia que frequenter ꝛ vt plu
rimum sunt concomitantia ꝛ euenietia in febre
pestilentiali idcirco de qualibet istorum accidē
tium cura ꝛ correctiōe aliquid dicemus ꝛ pmo
si ipsis acciderit magnitudo anhelitus ꝛ eius
exaltatio cum angustia vehementi ꝛ inquietu-
dine corrigāt ꝛ adiuuent ergo pmo tales febri
citantes cum fricationibus extremitatum non
multum fortibus sed temperatis ne sequatur in
sanguine supcalefactio ꝛ ebulitio ꝛ si extrema
frigida fuerint cum pannis temperate calidis
ꝛ manibus supercalefiant ꝛ illico detur potus
cordialis descriptus superius precipue det de
puluere vel confectione iacinctorum cū siropo
acetositatis citri ꝛ aqua buglosse vel acetose
vel cum aqua rosata si in tali febricitāte multa
inflammatio affuerit sed si nauseam patiatur vl
vomitum illum potum dabis cum siropo de ri
bes vel de agresta cum aqua acetose apponen
do dragmam vnam vini albi odoriferi ꝛ de tali

potu poteris dare de sex in sex horis Uerum-
tamen virtus est custodienda post autem tres
horas istius potus detur de consumato vl' dis-
tillato vel de pisto cum succo de agresta in quã
titate proporcionata dispositioni oris stoma-
ci eius & administrentur epithimata cordialia
iam superius dicta cũ panno de scarlata ponen
do supra regionẽ cordis sepe & sepius actu cali
da Similiter teneat in manu pomum ambre de
illis iam superius ordinatis & camera suffumi-
getur cum thure ligno aloes & trium specierũ
sandalorum & paucis gariofolis hec pfumatio
fiat secundũ aeris dispositionẽ camere & disposi
tionem febris inflammatõnem etiamq temporis
anni Deinceps autem oportet curare & succur
rere ad alia accidentia scilicet nauseã vomitũ
casum appetitus & dolorem stomaci si non re-
sistitur eis sequitur mors Sed quia accidentia
sunt quasi inseparabilia insequentia febrem pes
tilentialem corrigantur & curentur cum medici
nis confortantibus stomacũ approximatis intus
& extra per omnem modum quo melius possi-
bile est fieri etiamq apponendo in cibarijs suis
aliqua Aromatica confortantia. Ut superius
dictum fuit propterea in aqua carnis vel con
sumato brodio aut distillato sublimato & pisto
poni debent cinamomum gariofoli sicut iã dic
tum fuit & hec dentur secundum virtutis diges
tiue potentiam & fortitudinem vt virtus susten
tetur propter hoc cibi predictorum debẽt esse
placibiles cum conuenientia proprietaria cum
orifitio stomaci & tunc erunt delectabiles & re-
stauratiui spirituum quia in spiritibus viuifica-
tis principaliter remanet vita quia propter intẽ
perãtiam & corruptionem ipsorum sequitr mors
Nausea aũt & vomit9 & casus appetitus & do-
lor stomaci possunt venire a multis causis vt
Auicẽna tredecima tercij in capitulis proprijs
declarat etiamq Auicenna Fen prima. quarti
tractatu secundo capitulo. xv. cum dicit regimẽ
vomitus qui accidit eis & in capitulo. xxi. de
dolore ventris & in capitulo vicesimosexto de
distructione appetitus eorum Uerũtamen ista
accidẽtia nominata licet a plurimis causis eue
nire possint vt dictum est Attamen a duabus
causis vt plurimum causantur in febribus pesti
lentialibus hec accidentia scilicet nausea vomi

tus casus appetitus &c Prima enim causa fa-
ciens nauseam & vomitum est quia in corpori
bus febre pestilentiali afflictis multiplicãtur in
spiritualibus vapores putridi maliciosi veneno
si inflammantes etiam os stomaci & corrũpen-
tes humores inuentos in eo causant nauseam
vomitum & corrumpunt appetitũ etiãq dolo-
rem oris stomaci faciunt & ex exitu ipsoꝝ vap o
rum per os exsiccãt linguam & sitim causant &
exsiccant spiritualia & isti humores qui corrum
puntur in stomaco angustiam & tristitiã inferũt
atq cordis morsum & casum appetit9 inducũt
correccio & curatio eoꝝ fieri debet cũ potibus
cordialibus dictis superius admiscẽdo aliqua
infrigidantia & humectantia sicut siropum de
papauere cum aqua nenufaris & citrullorũ & si
miliũ vt vapores illi putridi maligni & veneno-
si ingrossent vt a sua causa inflammabili remit
tantur & cum potu cordiali malitia venenosita
tis destruatur & sic talis potus erit vtilissimus
precipue quando tales ptes spirituales magis
leduntur q partes stomaci & talis vel similis
debet esse potus. R. pulueris de iacincto. ʒ. ß.
siropi papaueris vel viole vnciam vnam aque
buglosse aque nenufaris. aã. vnciam vnam mi
sce & fiat potus detur ieiuno stomaco de octo
in octo horis Sed quia ptes spirituales valde
sicce sunt ratione illoꝝ fumoꝝ maliciosoꝝ sicco
rum oportet vt ptes spirituales humectentur
faciendo gargarismata cum aqua ordei vel cũ
lacte amigdaloꝝ dulciũ extracte cũ dicta aqua
ordei etiamq cum lacte seminum frigidoꝝ ma-
iorum vel cum muscillagine seminis psillij & ci
toniorum & muscillagine gumi dragagãti & gu
mi arabici permiscendo de siropo viole & papa
ueris & permisceri possunt omnia simul vel illa
que tui considerationi & arbitrio secundum exi
gentiam infirmi erit permiscendũ pmisceas ad
gargarisandum erit optimum vel parum de eo
tenẽdo in ore lambendo erit res singularis ad
remouendum & corrigendum siccitatem spiri-
tualium etiamq oris stomaci isofagi & guttu-
ris & in partibus pectoralibus fiant vnctiones
cum oleo amigdaloꝝ dulcium & viole sed si in
ore stomaci maius nocumentum inductum fu
erit ab huiusmodi vaporibus causando nauseã
vel vomitũ destructionem appetitus & dolorẽ

stomaci tūc administrentur potus coꝛdiales su
perius dicti cū sirupo de ribes vel de agresta
cum aqua acetose etiamqꝫ fiat inunctio in oꝛifi
tio stomaci cum oleo rosato perfecto apponen
do desuper sacculum istum cuius compositio
talis est. ℞. rosaꝝ coꝛiandroꝛum pꝛeparatoꝛum
coꝛticum citri siccoꝛum añ. vnciam. i. pul' trium
sandal'. pul'. coꝛalli rubei añ. ʒ. ij. pul'. aromatici
rosati maioꝛis. ʒ. ß. puluerisent omnia que pul-
uerisanda sunt ⁊ fiat saculus inter pastatus in
panno de lino subtili ad foꝛmam scuti pꝛo oꝛifi
cio stomachi ⁊ apponatur ei. Secunda aūt cau
sa inducens hec accidentia nauseam vel vomi
tum destructōem appetitus pꝛecipue doloꝛem
oꝛis stomachi sunt humoꝛum effusiones ad ip-
sum ⁊ tunc considera si est effusio materie cole
rice ad os stomachi ex epate. vel est effusio ma
terie melancolice ex splene ad ipsum ut dixit A
uicen. fen. xiij. iij. tractatu. ij. capitu. pꝛimo de re
gimine doloꝛis stomachi ⁊ cetera. Uerūtamen
in pluribus putridis permaxime in febꝛibus pe
stilentialibus sequitur hec effusio materierum
colericarū ad stomachum ex epate ⁊ talis ma-
teria effusa aut est in stomacho natans aut inbi
bita submersa ut Auicen. xiij. iij. capitulo de cu
ra malicie cōplexiōis stomachi cum materia ⁊
cura opilationis. si vero natās causaret hec ac
cidentia scilicet nauseam vomitum destructio-
nem appetitus ⁊ doloꝛem stomaci que accidē
tia curari possunt per vomitū vt vult Auicen-
na pꝛima quarti tractatu secundo capitulo de
decimoquinto vbi incipit rubꝛica Regimen vo
mitus inquiens q̄ fiat vomitus cum aqua tepi
da ⁊ sirupo acetoso simplici ⁊ Auicenna deci-
matercia tertij capitulo allegato dicēs ⁊ si hu
moꝛ est effusus nō adherens stomaco innatur
vomitu facto cum aqua raffani ⁊ oximelle vel
cum aqua mellis vel cū aqua oꝛdei pmixta cū
oximelle ⁊ inferius ipse subdit ⁊ quādo humoꝛ
inpediens est calidus moꝛdicatiu⁹ ex quo ac-
cidit sincopis ⁊ spasmus tunc rege ipsum cum
eo q̄ diximus in capitulo sincopis ⁊ pꝛimū q̄
opoꝛtet q̄ ei succurras est facere eum vomere
cum aqua tepida ⁊ cum sirupo acetoso simpli-
ci nam ipsi cum vomūt humoꝛes illos sedatur
accidens propter hoc Auicenna tredecima ter
cij tractatu quinto capitulo viij. de vomitu ⁊
submersione nausea ⁊ estuatiōe stomaci inquit
multociens accidit febꝛicitanti spasmus aut epi
lentia aut simile epilensie subito ⁊ euomunt hu
moꝛem vt est flos eris aut indicum ⁊ euadit ⁊
Galienus quinto amphoꝛismoꝝ pꝛimo cōmēto
illo paraffo dicēs sicut vidimus in quodam iu-
uene eruginē eris euomente erugine vero pur
gata cessauit febꝛis et a spasmo statim euasit si
autem illum humoꝛem colericum natantem nō
potuisset vomere per medicinas datas ad vo-
mendum per multas vices est signum q̄ talis
materia est adherens stomacho: tunc necessari
um est digerere illam materiam colericam adu
stam cum sirupo acetoso simplici illam inciden-
do ⁊ cuꝫ sirupo de papauere vel violaꝝ siccita
tem remouendo ut ad amplioꝛem ustionem et
maliciam non perueniat ⁊ sic talis materia co-
lerica digerit̄ ⁊ efficit̄ apta p̄ncipalit̄ ad vomi-
tum quia illa est via aptioꝛ ad eius euacuatio-
nem. ⁊ si per vomitum nō fuit possibile ut eua-
cuetur tunc redire poteris ad canonem Auicꝫ.
iam dictum inquiens. ⁊ eius cura que ab epa-
te effunditur indiget eis que naturam leniunt
⁊ euacuant humoꝛem subtilem colericum sicut
aqua casei cū mirabolanis ⁊ scamonea Sed
medici antiqui sapientes non ausi erant admi-
nistrare hāc medicinam sed dabant in potu me
dicinam lenientem in talibus accidentibus sci-
licet nausea ⁊ vomitu ⁊ in destructione appeti
tus permaxime in doloꝛe oꝛis stomachi pꝛoue
niente ab illa materia colerica adusta pꝛecipue
si erat caliditas inflammata ut. ℞. cassiefistole
nouiter extracte ⁊ tamarindoꝛum electoꝛum ⁊
cetera añ. quanta erat necessaria quantitas uel
dosis pꝛo infirmo ⁊ cum aqua absintij ⁊ aqua
acetose misce ⁊ sic dabant istam medicinam so-
lutiuam lenitiuaꝫ in debilibus. Sed in foꝛtibus
ego addebā electuariū diapꝛunis solutiui quia
q̄uis scamonea de se sit nociua stomacho ut in
quit Abenmesue in suo antidotario ⁊ Auicen.
in pꝛeallegato capitulo dicit ⁊ scamonea est no
ciua stomacho ⁊ inimica. verūtamen scamonea
rectificationem recipit ab alijs medicinis in eo
ingredientibus ⁊ cū hac medicina solutiua mi
rabiliter expurgātur illi humoꝛes colericissimi
Si vero existentibus hijs accidentibus non fu
erit caliditas inflammata ut dicit Auicen. cap.

iam dicto quādoq; remouetur egritudo stoma
chi potione vna yereprige simplici cū aqua ab
sintij postea vero non obliuiscaris rectificare
membrū mandantem scilicet epar vel aliud mē
brum ꝛ confortare stomachum vt non recipiat
quod effunditur ad ipsum stomachum vt inqit
Auicenna rectificatur aūt membrum mandās
in febribus pestilentialibus scilicet epar cū me-
dicinis infrigidantibus epar prohibendo ebuli
tionem ipsius cum epithimate tali. ℞. aque ro
saꝝ aque endiuie. aā. vncias. vi. pulueris trium
sandalorū. aā. ʒ. i. camphore. ℈. ß. aceti albi vn-
cias. duas misce ꝛ cum panno lineo madefac-
to ex hoc epithimate ponatur supra regionem
epatis ꝛ sepius remutetur pannus madefactus
si vis facere vnctionem cum ceroto sandalino
facias ꝛ hoc fiat secundum dispositionem pa
tientis sed obliuioni non est tradenda confor
tatio membri recipiētis ꝙ est stomachus vt nō
recipiat illud quod effunditur ad stomachum
sed si cum febribus pestilentialibus sint hu-
mores colerici adustissimi maliciosi rectum erit
ordinare secundum intentionem Auicenne em
plastra uel medicamina que sint frigida cum ali
quali stipticitate ꝛ confortatione vt Auicenna
capitulo sepius allegato in paraffo illo Et frigi
da quidem in dispositione curationis calidita-
tis in febribus sunt alcusbu id est rosa siluestris
citonia ꝛ gallia ꝛ succus agreste ꝛ rami alban-
leich id est Rami spinarum albarum ꝛ olea si-
cut oleum rosarū ꝛ q̄uis ista sint medicamina
prohibentia ampliorem effusionem ratione fri-
giditatis ꝛ alicuius stipticitatis eaꝝ sunt con-
fortantia os stomachi ne recipiat materias effu
sas ad ipsum sed in tali effusione materierū co-
lericarum adustarum ad stomacum ego facio
tale emplastrū. ℞. folioꝝ violarꝝ ℳ. iij. folioꝝ
absintij viridium ℳ. ß. folioꝝ rosarum siccarū
vnciam. i. omnia buliant cum aqua communi
ꝛ pauco aceto donec mollescāt ꝛ post fortiter
pistentur ꝛ cum oleo rosato perfecto fiat empla
strum ꝛ apponatur de vmbilico usq; ad orificiū
stomachi ꝛ remutetur de duodecim in duode-
cim horis Istud autem emplastrum habet om
nem virtutē necessariam in accidētibus dictis
stomachi ꝓuenientibus a materia colerica effu
sa ad ipsum Nam cū frigiditate folioꝝ violaꝝ

ꝛ rosaꝝ ꝛ cū oleo rosato fit repcussio ꝛ stoma-
chus prohibetur ne materias effusas recipiat ꝛ
non permittit materias colericas amplius adu
ri ne cōuertantur in prasinam ꝛ sic in similibus
accidentibus inuenimus mirabile iuuamentū
etiamq; istud emplastrum non permittit materi
as colericas effusas ad stomachum natantes
ꝙ inbibantur in stomacho ꝛ ꝑtibus eius ꝛ me-
dicus potest diuersificare medicinas dictas ad
maiorem dosim quamlibet illaꝝ secundū dispo
sitionem humoris colerici peccātis Cum ergo
iste materie effuse natātes in stomaco inbibunt
tunc accidentia ipsa augentur ꝛ efficiuntur for
tiora ꝛ difficilima in eius eradicatione cum me
dicinis vomitiuis etiamq; cum laxatiuis prop
ter ineptam dispositionem viarum quia inbibi
te in porositatibus stomachi sunt ꝛ extra cōca-
uitates viaꝝ ad eorū eductionem existunt que
materie per euaporationē ꝛ resolutionem ma-
gis apte sunt educi q̄ per vomitum vel solutio
nem ventris propterea malefaciunt ꝛ operanē
aliqui qui talem materiam colericam inbibitam
in stomacho volunt cū medicinis solutiuis for-
tibus euacuare Et ideo Auicenna loco superi
us dicto solū in tali materia inbibita non admi
nistrat nisi aloes vel yereprigam quia euacuati
o eoꝝ non pertransit epar ꝓpter hoc inquit tex
tus Auicenne ꝙ si humor sit inbibitus intrans
ꝛ non est nisi subtilis in essentia sua tūc melius
quo curatur est aloes ꝛ ablutum est rectius ad
confortandum ꝛ non ablutum ad purgandum
nam cum abluitur debilitatur eius euacuatio ꝛ
mundificatio ipsius ꝛ yera cōuenientior est am
bobus ꝛc postea subdit Et oportet quando bi-
bitur yerepriga suple simplex intentio sit post
ipsam ambulare ꝛ non oportet vt alteretur ꝓp
ter ipsam regimen suū et quandoq; remouetur
egritudo potione vna ex yera Et postea sub-
dit amplius ꝛ si fuerit casus appetitus aut nau
sea ponatur loco croci in yera rose rubee ꝛ quā
do inuenitur caliditas inflammata non admini
stretur yera quoniam ipsa addit in malicia com
plexionis ꝛc sequitur ex hiis ꝙ quando hec ac
cidentia eueniunt in pacientibus febrem pesti-
lentialē nō conueniens est yera quia in ipsis in
ducitur caliditas inflammata Sed conuenien-
tius est administrare medicinam laxatiuam lini

tinam vtiqꝫ casiefistolem tamarindos ⁊c̃ sicut
antea scripsimus Si vero ista accidentia perse
uerant vtilissimum erit administrare in materia
inbibita fomentationes cum medicinis a nodi
nis videlicet cum folijs maluaꝝ ⁊ violarum ⁊
absintij ⁊ camamille ⁊ mellıloti ⁊ rosaꝝ qꝛ val
de sunt resoluentes illam materiam colericam
inbibitam in stomacho ⁊ hãc fomentationem
facias duabus vicibus in die naturali ieiuno
stomaco ⁊ postea vngatur stomacus cum hoc
unguento anodino resolutiuo materie colerice
in stomacho inbibito vt sequit̃. ℞. olei amig-
dolaꝝ dulcium facti per expressionem olei ca
mamille olei lilii albi ansugie galline recentis
vnguẽti rosati olei rosati perfecti. añ. ℥. v. cum
cera alba fiat vnguentum facietqꝫ aptionem
poroꝝ stomachi ⁊ abilitabit materiã colericã
vt resoluatur Et cum hijs remedijs medicina
rum accidencia corrigentur sed si cum hijs me
dicinaꝝ remedijs non sequitur iuuamentum ⁊
cura tu considera oportuna remedia scripta vł
notata per Auicennam per Rasim vel per ali-
os doctores antiquos vel modernos in pro-
prijs ipsoꝝ capitulis vel per ingenium tuũ na
turale vt pacientes talia accidentia ad veram
curam perueniant

Capitulum sexagesimumtertium in quo
ostendemus omnipotentis dei deprecati-
onem vt pro sua misericordia hunc tracta
tum legentibus preseruatiõem a pestilen-
tia sanitatemqꝫ concedere dignetur altissi
moqꝫ creatori de huius opusculi perfecti-
one gracias agere intendim⁹ sancteqꝫ ma
tris ecclesie correctioni atqꝫ medicine do
ctorib⁹ emẽdationi submittere volumus

Nobis non restat amplius preser
uationis curatiõisqꝫ febris pesti-
lentialis doctrinã extendere nisi
altissimum omnipotentemqꝫ ac
sempiternum deum ex toto cor-
de obsecrare ⁊ huic supplicare vt legentibus
hunc libellum sanitatem concedat In primis
igitur gratias deo agamus simul cum Auicen
na in prohemio sui canonis sicut sui ordis cel-
situdo ⁊ beneficij ipsius multitudo meretur cu
ius misericordia super omnes ꝓphetas existũt
Et Hali abenragel in sui operis ꝑncipio dixit

Est primus sine principio ⁊ postremus sine fi
ne terminato qui creauit celos circumferentia
les ⁊ stellas mouentes ⁊ Auensoar in ꝑmo sui
thesēir inquit qui mundũ regit ⁊ gubernat suo
precepto ⁊ voluntate Et in secũdo thesēir di-
cit ⁊ qui curam habet circa omnia entia nunc
igitur deum vnum tantummodo in substantia
licet in personis trinũ Nos ipsum sic firmiter
credimus confitemur ⁊ adoramus ⁊ eum de-
precamur vt quicumqꝫ hunc libellum legerit
valitudinem cõsequi valeat ipsamqꝫ sua inenar
rabili fauente gracia cõseruet cum ipse sit fons
vite vt Origenes ait Etiamqꝫ vita ⁊ quecũqꝫ
ꝑfectio ⁊ omne bonũ quibus res distinguũtur
non nisi a prima veritate sunt que omnium bo
norum prima est vniformis manatio vt Auicẽ
na de viribus cordis. ca. ij. scribit Cum etiam
quia ipse largitur sanitatem corpoꝝ ⁊ vitam a
nimarum vt Auerrois in ꝓhemio canticorum
fatetur Similitqꝫ Auensoar in secũdo thesēir
tractatu. ij. dixit Scimus certissime ꝙ spere ⁊
stelle ⁊ materia ⁊ forma tempus ⁊ locus sunt
res generate ⁊ create quare nullum perfectum
vel nocumentum possunt agere vel imprimere
nisi precepto ⁊ voluntate diuine prouidentie
itaqꝫ ex tota anima fontem omnium bonoꝝ de
precamur vt omnibus pro sua infinita pietate
huius libri consilio vtentibus salutem ꝯcedet
dignet̃ ad laudem ⁊ gloriã sue excelse maiesta
tis etiamqꝫ volumus ꝙ si in hoc nostro indig
no libello aliquod minutum iõta mãdatis dei
vel eius filij redemptoris cõtrarium vel dissio
num reperietur quod ꝑ inaduertentiã nostrã
aut inscientiam scripserim⁹ omni mentis affec-
tu oramus Referen̄. catholice fidei nostre cu
stodes sua benigna humanitate emendare ⁊
corrigere velint vt pro nihilo reputet̃ tãqꝫ nõ
dictũ habeatur Si vero aliquid boni ⁊ vtilis
hoc in opere inuentũ fuerit volumus vt id no-
bis minime asscribatur sed totum creatori om
nium attribuatur vt Auenscar in libro thesēir
tractatu tertio inquit Omnis res procedit ab
illo qui est summe ⁊ vltime scientie vtiqꝫ a deo
viuo vero ⁊ benedicto Uerumtamen vere sci
mus ⁊ ita fore sine dubio fatemur que necessa
ria erant in hoc scripto nõ adducta fuerũt nec
credimus in aliquibus dictis ob imperitiam ⁊

falsum iudicium non errasse Idcirco Rasis in sexto suoꝝ amphorismoꝝ inquit. hominis quidem natura non euadit errorem maxime in rebus difficilibus. Itidem voluit Galienus secūdo Meamir ca. de dolore capitis sine febre cū dixit difficile est enim hominem existentem nō peccare in multis. Aliȷ̄ quidem ut ignorantes Aliȷ̄ aūt ut male iudicantes. Aliȷ̄ vero ut negligenter scribentes. Idcoq3 ex omnibus anime viribus exoramus ⁊ deprecamur omnes ⁊ precipue maiores medicine doctores si in hoc opusculo aliquit male intellectum ⁊ a nobis interpretatum aut aliquod inpertinens de dictis auctorum adductum ⁊ inuentum fuerit id pro sua corrigant humanitate.

Laus Deo.

Explicit libellus agregator sententiarum doctorum omnium de preseruatione ⁊ curatione pestilentie intitulatus ad laudem ⁊ gloriā diuine maiestatis gloriosissimeq3 Virginis Marie ⁊ ad valitudinem perfectissimam viteq3 longitudinem Domini nostri beatissimi clemētissimiq3 Pontificis Alexandri vi. editus p Petrum Pintor arcium ⁊ medicine magistrum prefateq3 sanctitatis medicū Rome impressus per venerabilem virū Magistrū Eucharium Silber Anno salutis. M.cccclc. Die. xx. mensis Februarȷ̄.

¶ Registrum foliox huius opis

¶ Capitulum primū.
solempnes
que ea
vnq3
¶ ber esse
⁊ non
ec superiorl
¶ uācia ideo
familiaris
dicit Gali
¶ nis quia
pestifero
⁊ inde
¶ dictis satis
necessarium
uus hali
¶ frigidum
prima
ret parietibus
¶ propter
mus q
nem con

¶ est sed
epatis
dam
¶ accidentium
varietatem
corpora
¶ moueant
a veneno
tes tiriace
¶ est crudam
prolongatione
rimum iuuare
¶ permaxime
ventris
ruptio ⁊
¶ cordialibus
te volunt
quidem
¶ causticum
capitulum
quare
dunt